ನಮೋ ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಅರಹತೋ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ

ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನ ಪಞ್ಚಿಕಾ ಟೀಕಾ

ಸಾರತ್ಥವಿಲಾಸಿನೀನಾಮ

ಪಞ್ಚಿಕಾಟೀಕಾ

ಪಣಾಮಾದಿಕಥಾ

ವಿಜ್ಜಾಧನಸ್ಸ ಸಮನುಸ್ಸರಣಮ್ಹಿ ಯಸ್ಸ,
ಪಞ್ಞಾವಿಸುದ್ಧರತನಾನಯನೇಕಹೇತು।
ತಂ ಧಮ್ಮರಾಜಮಮಲುಜ್ಜಲಕಿತ್ತಿಮಾಲಂ,
ಸಾಮೋದಮಾದರಮಯೇ ಹದಯೇ ನಿಧಾಯ॥

ಲದ್ಧಮ್ಮಹೋದಯ ಮಹಾದಯ (ಸಮ್ಪಸಾದಾ) [ಜಪಸೋ (ಪೋತ್ಥಕೇ)],
ಸಕ್ಕಾ(ದಿ) ಸಕ್ಕತಗುಣಂ ರತನ (ದ್ವಯಞ್ಚ) [ತ್ತಯತಾ (ಪೋತ್ಥಕೇ)]।
(ಯಾಪಞ್ಚಿಕಾ) ಗುರುವರಪ್ಪ(ಭವಾತ್ಯಗಾಹಾ) [ಹಪಾ ತ್ಯ ಗಾಯಾ (ಪೋತ್ಥಕೇ)],
ತಂ ಸಾಧು ಸಿಸ್ಸಜನ ಮಜ್ಜವಗಾಹ ಯಾಮ॥

ಜಯತೀಹ ಮಹಾಪಞ್ಞೋ, ಸೋ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾಯನೋ ಮುನಿ।
ಯಸ್ಸ ಸಾಧುಗುಣುಬ್ಭೂತ,ಕಿತ್ತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪತ್ಥಟಾ॥

ಇಚ್ಚೇವ ಮನವಸೇಸ ಮತ್ತನೋ ಭಯಾದ್ಯೂಪದ್ದವೋಪಘಾಭಕರಸಾಮತ್ಥಿಯ ಯೋಗೇನ ಸಕಲಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿಯನ್ತರಾಯ ನಿವಾರಣ ಮಧಿಪ್ಪೇತಸಿದ್ಧಿ ವಿಸೇಸ ಮಭಿಕಙ್ಖಿಯ ರತನತ್ತಯ ವಿಸಯಭೂತಂ ತಂಸಾಧನೇ ಕನ್ತನಿದಾನ ಭೂತಸ್ಸ ಆಲೋಕಿಯಯಾತಿಸಯಗುಣವಿಸೇಸಯುತ್ತಸ್ಸ ಮಹತೋ ಪ್ಯತಿಮಹನೀಯಸ್ಸ ರತನತ್ತಯಸ್ಸ ಸಪ್ಪಸಾದಾನುರೂಪಂ ಪೂಜಾವಿಸಯಂ ತದನುಸ್ಸ(ರಣಂ ಕತ್ವಾ) ಗುರುಸನ್ನಿಯೋಗಮನುಟ್ಠಾತುಂ-

ಕಿನ್ತೇಹಿ ಪಾದಸುಸ್ಸೂಸಾ, ಯೇಸಂ ನತ್ಥಿ ಗುರೂನಿಹ।
ಯೇ ತಪ್ಪಾದರಜೋಕಿಣ್ಣಾ, ತೇವ ಸಾಧೂ ವಿವೇಕಿನೋತಿ॥

ವಚನತೋ ಅತ್ತನೋ ಗುರುಪೂಜಾ ಪುರಸ್ಸರಂ ಪಞ್ಚಿಕಾವಿವರಣಂ ಪಧಿ'ಯಾ ಪಞ್ಚಿಕಾ'ತಿಆದಿನಾ ಕತಪಟಿಞ್ಞತ್ತಾ ಸಮ್ಪತಿ ಮಹಾದಯೋತಿಆದಿನೋ ಗನ್ಥಸ್ಸ ಸಾಧುಜನವಣ್ಣನಂ ವಣ್ಣನಮಾರಭಿಸ್ಸಾಮ।

ನನು ಚ ವುತ್ತಿಗನ್ಥಸ್ಸ ವಣ್ಣನಾಯಂ ಕತಾಭಿನಿವೇಸೋ-ಯಮಾಚರಿಯೋತಿ ಕಥಮಿಹಾನಧಿಕತೇ ಮಹಾದಯೋತಿಆದಿಕೇ ಪಟಿಪನ್ನೋತಿ ರತನತ್ತಪ್ಪಣಾಮಗನ್ಥಕತ್ತುಗನ್ಥನಿಸ್ಸಯಗನ್ಥಾರಮ್ಭಫಲಅಭಿಧೇಯ್ಯಸಞ್ಞಾತ-ಪಯೋಜನಸೋತುಜನಸಮುಸ್ಸಾಹನಾನಂ ಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ತತ್ಥ ರತನತ್ತಯಪ್ಪಣಾಮ ಕರಣಂ ಅನ್ತರಾಯಕರಾಪುಞ್ಞವಿಘಾತಕರಪುಞ್ಞವಿಸೇಸುಪ್ಪಾದನೇನ ಕತ್ತು ಮಿಚ್ಛಿತಸ್ಸ ಗನ್ಥಸ್ಸ ಅನನ್ತರಾಯೇನಂ ಪರಿಸಮಾಪನತ್ಥಂ।

ವಚೀಪಣಾಮೋ ಪನೇತ್ಥ ಸೋತೂನಮ್ಪಿ ಯಥಾವುತ್ತತ್ಥನಿಪ್ಫಾದನಕೋ ಆಚರಿಯೇನಾಪ್ಯಯ ಮತ್ಥೋ ದಸ್ಸಿತೋಯೇವ'ತತ್ಥ ರತನತ್ತಯಪ್ಪಣಾಮಸನ್ದಸ್ಸನ'ನ್ತಿಆದಿನಾ, ವಾಚಸಿಕಸತ್ಥಾಧಿಕಾರತೋಪಿ ವಚೀಪಣಾಮೋತಿ ಕಾಯಪ್ಪಣಾಮೋ ಮನೋಪಣಾಮೋ ಚ। ನ ಕತೋ, ಗನ್ಥಕತ್ತುಸನ್ದಸ್ಸನಂ ಗನ್ಥಸ್ಸ ಪಮಾಣ ಭಾವವಿಭಾವನತ್ಥಂ, ಗನ್ಥನಿಸ್ಸಯಸನ್ದಸ್ಸನಂ ಅತ್ತನಿಯಭಾವಸನ್ದಸ್ಸನೇನ ತಬ್ಬಿಸುದ್ಧಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ, ಗನ್ಥಾರಮ್ಭಫಲದಸ್ಸನಂ ತಪ್ಪಟಿಕ್ಖೇಪಕಜನನಿಸೇಧಾಯ, ಅಭಿಧೇಯ್ಯಸಙ್ಖಾತಯಯೋಜನಸನ್ದಸ್ಸನಂ ವೀಮಂಸಾಪುಬ್ಬಕಾರೀನಂ ಪಯೋಜನೋ ಪಾಲಮ್ಭಪುಬ್ಬಿಕಾ ಸತ್ಥೇ ಪವತ್ತತೀತಿ ಸೋತುಜನಸಮುಸ್ಸಾಹನಂ (ಕತ್ವಾ) ಆದರೇನ ಗನ್ಥೇ ಪವತ್ತನತ್ಥಂ, ಯದಾಹು -

ಸಬ್ಬಸ್ಸೇವ ಹಿ ಸತ್ಥಸ್ಸ, ಕಮ್ಮಸ್ಸಾಪಿ ಚ ಕಸ್ಸಚಿ।
ಕೇನೇತಂ ಗಯ್ಹತೇ ತಾವ, ಯಾವ-ವುತ್ತಮ್ಪಯೋಜನಂತಿ॥

ನನು ಸತ್ಥಪ್ಪಯೋಜನಾನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋಪಿ ವತ್ತಬ್ಬೋ ಇದಮಸ್ಸ ಪಯೋಜನನ್ತಿ ಯತೋ-

ಸಿದ್ಧಪ್ಪಯೋಜನಂ ಸಿದ್ಧ,ಸಮ್ಬನ್ಧಂ ಸೋತುಮಿಚ್ಛತಿ।
ಸೋತಾದೋ ತೇನ ವತ್ತಬ್ಬೋ, ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಸಪ್ಪಯೋಜನೋತಿ॥

ತತ್ರೇದಮುತ್ತರಂ-

ಸತ್ತಂ ಪಯೋಜನಞ್ಚೇವ, ಉಭೋ ಸಮ್ಬನ್ಧನಿಸ್ಸಯಾ।
ತಂ ವುತ್ತನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ನ, ಭಿನ್ನೋ ವುತ್ತೋ ಪಯೋಜನಾತಿ॥

ಪಯೋಜನಪ್ಪಯೋಜನಮ್ಪನ ಸಾಮತ್ಥಿಯಲದ್ಧಬ್ಬಂ ಸಯಮಾಚರಿಯೇನ "ಕೋ ಪನ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ಅಜಾನನೇ ದೋಸೋ"ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತನಯೇನ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ।

ತತ್ಥ'ಮಹಾದಯೋ'ತ್ಯಾದಿನಾ ಗಾಥಾದ್ವಯೇನ ರತನತ್ತಯಪಣಾಮೋ ದಸ್ಸಿತೋ, 'ಯೋ ಇದ್ಧಿಮನ್ತೇಸೂ'ತಿಆದಿನಾ ಗನ್ಥಕತ್ತಾ, 'ಸದ್ದಸತ್ಥ'ನ್ತಿಆದಿನಾ ಗನ್ಥನಿಸ್ಸಯೋ, 'ಸಙ್ಖೇಪನಯೇನಾ'ತಿಚ 'ಸಾರಭೂತಂ ವಿಪುಲತ್ಥಗಾ ಹಿಂ ಅನಾಕುಲ'ನ್ತಿ ಚ ಇಮೇಹಿ ಗನ್ಥಾರಮ್ಭಫಲಂ ಸೋತುಜನಸಮುಸ್ಸಾಹನಞ್ಚ, ಅಭಿಧೇಯ್ಯಸಙ್ಖಾತಪ್ಪಯೋಜನಮ್ಪನ'ಸಂವಣ್ಣನ'ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ದಸ್ಸಿತಂ ಅನ್ವತ್ಥ ಬ್ಯಪದೇಸೇನ ಸಂವಣ್ಣೀಯತಿ ವಿವರಿತ್ವಾ ವಿತ್ಥಾರೇತ್ವಾ ಕಥೀಯತಿ ಅತ್ಥೋ ಏತಾಯಾತಿ ಸಂವಣ್ಣನಾಭಿ ಕತ್ವಾ, ತಮ್ಪನ ವಿವರಿತ್ವಾ ಕಥನಂ ಸದ್ದಾನುಸಾಸನಸತ್ಥಸನ್ನಿಸ್ಸಯತ್ತಾ ಅಭಿಧೇಯ್ಯೋ ನಾಮ ಸಮುದಿತೇನ ಸತ್ಥೇನ ವಚನೀಯತ್ಥೋ ತಂ [ವಚನೀಯತ್ಥೋತಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ವುತ್ತಸದ್ದಾನುಸಿಟ್ಠಿಸಙ್ಖಾತಪಯೋಜನಮೇವಾತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಮುದಾಯತ್ಥೋ।

ಅಯಮ್ಪನೇತ್ಥ ಅವಯವತ್ಥೋ-ಯೋತಿ ಅನಿಯಮವಚನಂ ಧಮ್ಮರಾಜಸದ್ದಾ ಪೇಕ್ಖಾಯ ಚೇತ್ಥ ಪುಲ್ಲಿಙ್ಗತಾ, ತೇನೇತ್ಥ ವುಚ್ಚಮಾನಗುಣವಿಸೇಸಾ ಧಾರಪುಗ್ಗಲವಿಸೇಸನಿದಸ್ಸನಂ, ದಯತಿ ದುಕ್ಖಂ ಅಪನೇತ್ವಾ ಪರೇಸಂ ಸುಖಂ ದದಾತಿ, ದಯೀಯತಿ ವಾ ಸಪ್ಪುರಿಸೇಹಿ ಗಮಿಯ(ತಿ ಸ) ಸನ್ತಾನೇ ಪವತ್ತೀಯತಿ, ದಯತಿ ವಾ ಪರದುಕ್ಖಂ ಹಿಂಸತಿ, ದಯತಿ ವಾ ಪರದುಕ್ಖಂ ಗಣ್ಹಾತಿ ತಂವಸೇನ ಅತ್ತನೋ ಹದಯಖೇದಂ ಕರೋತೀತಿ ದಯಾ, "ದಯ=ದಾನಗತಿ ಹಿಂಸಾದಾನೇಸು" ಇಚ್ಚಸ್ಮಾ "ಇತ್ಥಿಯಮಣತ್ತಿಕಯಕ್ಯಾಚೇ"ತಿ (೫-೪೯) ಅಪ್ಪಚ್ಚಯೋ, ವಿಸಯಮಹನ್ತತಾಯ ಮಹತೀ ಪಸತ್ಥಾ ವಾ ದಯಾ ಅಸ್ಸಾತಿ ಮಹಾದಯೋ, ವಿಸೇಸನ ಸಮಾಸೇ "ಸದ್ಧಾದಿತ್ವ" (೪-೮೪) ವಕ್ಖಮಾನಪಾರಮಿತಾಸಮ್ಪೂರಣದುಕ್ಖಾನುಭವ ನಾನಮಿದಂ ಹೇತುವಚನಂ, ಕಮ್ಮಕಿಲೇಸೇಹಿ ಜನಿತಾತಿ ಜನಾ ಸತ್ತಲೋಕೋ, ಇಮಿನಾ ಖೀಣಾಸವಾಪಿ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ ತೇಸಮ್ಪಿ ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಿಕಸುಖವಿಹಾರಸಙ್ಖಾತ ಹಿತಸ್ಸ ದಾನತೋ, ಜನಾನಂ ಸಮೂಹೋ ಜನತಾ ತಸ್ಸಾ ಹಿತಾಯ ಅಭಿವಡ್ಢಿಯಾ ಸಕಲವಟ್ಟ

ದುಕ್ಖನಿಸ್ಸಟನಿಬ್ಬಾನಸುಖಭಾಗಿಯಕರಣಾಯಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಅಸ್ಸಚ'ಸಮ್ಪೂರಯ'ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ'ದುಕ್ಖಮನುಭವೀ'ತಿ ಇಮಿನಾ ಚ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸಮ್ಬೋಧೀತಿ ಏತ್ಥ ಸಂಸದ್ದೋ ಸಾಮನ್ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದೀಪೇತಿ, ತಸ್ಮಾ ಸಂಸಯಮೇವ ಅನಞ್ಞಬೋಧಿತೋ ಹುತ್ವಾ ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ಬುಜ್ಝತಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ ಏತಾಯಾತಿ ಸಮ್ಬೋಧಿ, ಸಂಪುಬ್ಬಾ ಬುಧಧಾತುತೋ "ಇ"ಇತಿ ಣ್ವಾದಿ (ಕೋ) ಇಪ್ಪಚ್ಚಯೋ, ಸವಾಸನಸಕಲಸಂಕಿಲೇಸಪ್ಪಹಾಯಕಂ ಭಗವತೋ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಞ್ಞಾಣಂ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣನ್ತಿಪಿ ವದನ್ತಿ, ಸಮ್ಪಾಪಯತೀತಿ ಸಮ್ಪಾಪಕಂ, ಸಮ್ಬೋಧಿಯಾ ಸಮ್ಪಾಪಕನ್ತಿ ಛಟ್ಠೀಸಮಾಸೋ, ಕಿನ್ತಿ ಧಮ್ಮಜಾತಂ ಧಮ್ಮಸದ್ದೇನೇತ್ಥ ಪಾರಮಿಧಮ್ಮಾ ಪಞ್ಚಮಹಾಪರಿಚ್ಚಾಗಾದಯೋ ಚ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ, ತೇಪಿ ಹಿ ಅತ್ತಾನಂ ಧಾರೇನ್ತಂ ಧಾರೇನ್ತಿ ಸಮ್ಬೋಧಿ ಸಮ್ಪಾಪನಸಾಮತ್ಥಿಯಯೋಗೇನ ಪರೇಪಿ ಧಾರೇನ್ತಿ ನಾಮಾತಿ ಧಮ್ಮಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, 'ಧರ=ಧಾರಣೇ'ಇಚ್ಚಸ್ಮಾ ಖೀಸು, ವಿಯಾದಿಸುತ್ತೇನ ಣ್ವಾದಿ(ಕೋ) ಮಪ್ಪಚ್ಚಯೋ, ಧಮ್ಮಾನಂಜಾತಂ, ಧಮ್ಮಾಏವವಾ ಜಾತಂ, ಸಮ್ಬೋಧಿಸಮ್ಪಾಪಕಞ್ಚ ತಂ ಧಮ್ಮಜಾತಂ ಚೇತಿ ವಿಸೇಸನಸಮಾಸೋ, 'ಸಮ್ಪೂರಯ'ನ್ತಿ ಮಸ್ಸೇತಂ ಕಮ್ಮಂ, ಸಮ್ಪೂರಯನ್ತಿ ಪಯೋಗಸಮ್ಪತ್ತಿಯೋಗಾ ದೀಪಙ್ಕರ (ಪಾದ)ಮೂಲೇ ಹತ್ಥೋಪಗತಮ್ಪಿ ನಿಬ್ಬಾನಮ್ಪಹಾಯ ಯಥಾವುತ್ತಕರುಣಾಗುಣಯೋಗಸೀತಲೀಭೂತಹದಯತಾಯ "ಕಥನ್ನಾಮೇತೇ ಅಚ್ಚನ್ತ ದುಸ್ಸಹವಟ್ಟದುಕ್ಖೋಪಗತೇ ಸತ್ತೇ ತಂಮಹಾದುಕ್ಖಾ ಮೋಚೇಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ವಟ್ಟದುಕ್ಖನಿಸ್ಸರಣೇಕಹೇತುತಾಯ ಸಮ್ಮಾ ಪೂರೇನ್ತೋ ವಡ್ಢೇನ್ತೋ ವುಡ್ಢಿಂ ವಿರೂಳ್ಹಂ ವೇಪುಲ್ಲಂ ಗಮೇನ್ತೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಹೇತುಯೇವೇದಮಪಿ ದುಕ್ಖಾನುಭವನಸ್ಸ, ಮಹಾದಯತಾ ಪನಸ್ಸ ಪರಮ್ಪರಹೇತು, ದುಟ್ಠು ಖನತಿ ಕಾಯಿಕಂ ಅಸ್ಸಾದನ್ತಿ'ದುಪುಬ್ಬಾ ಖನಿಸ್ಮಾ' "ಕ್ವೀ"ತಿ (೫-೪) ಕ್ವಿ, ದುಕ್ಖಂ ಕಾಯಿಕದುಕ್ಖ ವೇದನಾ, ಕೇದಿಸನ್ತಿ ಆಹ-'ಅನನ್ತರೂಪ'ನ್ತಿ, ಸಭಾವವಚನೋ ಯಂ ರೂಪಸದ್ದೋ "ಪಿಯರೂಪ"ನ್ತಿಆದೀಸುವಿಯ, ತೇ ಚ ದುಕ್ಖಸಭಾವಾ (ಅನನ್ತಾ) ಅನನ್ತಕಾರಣಾನಂ ವಸೇನ, ತಸ್ಮಾ ಅನನ್ತಂ ರೂಪಂ ಸಭಾವೋ ಅಸ್ಸಾತಿ ಅನನ್ತರೂಪಂ, ತಂ ದುಕ್ಖಂ ಅನುಭವೀ ವಿನ್ದೀ, ಕಿಮಿವಾತಿ ಆಹ-'ಸುಖಂ ವಾ'ತಿ, ಸುಟ್ಠು ಖನತಿ ಕಾಯಿಕಂ ಆಬಾಧನ್ತಿ ಸುಖಂ, ಇವಸದ್ದೋ ಸಧಮ್ಮತ್ತಸಙ್ಖಾತೋಪಮಾಜೋತಕೋ, ಸಧಮ್ಮತ್ತಞ್ಚಿ ಉಪಮಾ, ವುತ್ತಞ್ಚಿ "ಉಪಮಾನೋಪಮೇಯ್ಯಾನಂ, ಸಧಮ್ಮತ್ತಂ ಸಿಯೋ ಪಮಾ"ತಿ, ಕಿಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ "ಅನಿಟ್ಠಾನುಭವನಸಭಾವಾಯಾಪಿ ದುಕ್ಖವೇದನಾಯ ಅನುಭವನಸಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನ ಅಜ್ಝಾಸಯಸಮ್ಪತ್ತಿವಿಸೇಸಯೋಗಾ ಮಹಾಕಾರುಣಿಕಸ್ಸ ಸುಖೇನ ಸದಿಸತಾಪತ್ತಿಹೋತೀತಿ ದುಕ್ಖಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ ತಂ ಸುಖಮಿವ ವಿನ್ದೀ"ತಿ। ಕಥಮಞ್ಞಥಾ ವಟ್ಟದುಕ್ಖತೋ ಸಕಲಲೋಕಸ್ಸ ಸಮುದ್ಧರಣಂ ಸಿಯಾತಿ, ಅಥವಾ ಸುಖಮಿವ ಸುಖಂ ವಿನ್ದನ್ತೋ ವಿಯ ಅನಞ್ಞವಿನ್ದಿಯಮಪಿ ತಾದಿಸಂ ದುಕ್ಖಂ ಸಕಲಲೋಕಹಿತಾವ ಹಿತಮನತಾಯ ವಿನ್ದೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ತೇನಾಹ 'ಅಖಿನ್ನರೂಪೋ'ತಿ, ಅಖಿನ್ನಂ ಪರಿಸ್ಸಮಮಪ್ಪತ್ತಂ ರೂಪಂ ಸಭಾವೋ ಅಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

ತಂ ಧಮ್ಮರಾಜನ್ತಿ ಯೋತಿ ಅನಿಯಮನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸ ವುತ್ತಗುಣವಿಸೇಸಾಧಾರ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸನಿಯಮನವಚನಂ, ಧಮ್ಮೇನ ರಾಜತಿ ನೋ ಅಧಮ್ಮೇನಾತಿ ವಾ, ಅತ್ತನಾ ಪಟಿವಿದ್ಧಸ್ಸ ಸಾಮಿಭಾವೇನ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ರಾಜಾ ಸಾಮೀತಿ ವಾ, ಅತ್ತನಾ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿಯಮಾನೇ ಧಮ್ಮೇ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತೋವ ತತ್ಥ ರಾಜತಿ ದಿಪ್ಪತೀತಿ ವಾ, ಪರೂಪಕಾರವಸೇನ ತದತ್ಥಾಯೇವ ಪಟಿಪನ್ನತ್ತಾ ಪರೇಸಂ ಧಮ್ಮಂ ರಾಜೇತಿ ಪಕಾಸೇತೀತಿ ವಾ ಧಮ್ಮರಾಜಾ, ತಂ ಧಮ್ಮರಾಜಂ ನಮಿತ್ವಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ನಮಸ್ಸಿತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಕೀದಿಸನ್ತಿ ಆಹ-'ಜಿತಮಾರವೀರಂ ಸುಧನ್ತ ಸೋವಣ್ಣನಿಭ'ನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಮಾರೋ ಚ ಸೋ ವೀರೋಚಾತಿ ಮಾರವೀರೋ ಜಿತೋ ವಿದ್ಧೇಧಸ್ತಬಲೋ ಮಾರವೀರೋ ನಾತಿ ಜಿತಮಾರವೀರೋ, ತಂ, ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ದೇವಪುತ್ತಕಿಲೇಸಾಭಿಸಙ್ಖಾರಮಚ್ಚುಕ್ಖನ್ಧ ಮಾರಾ-ನೇನ ಜಿತಾ ಏವ, ತಥಾಪಿ ವೀರಸದ್ದಸನ್ನಿಧಾನೇನ ದೇವಪುತ್ತಮಾರೇ ಗಹಿತೇ ತಂವಿಜಯಾ ಅಞ್ಞೇಪಿ ಜಿತಾ ಏವ ನಾಮ ಹೋನ್ತೀತಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ, ಸುಟ್ಠು ಧನ್ತಂ ಧಮಿತಂ ಉದ್ಧರಿತಂ ಸುಧನ್ತಂ, ಸುವಣ್ಣಮೇವ ಸೋವಣ್ಣಂ, ಸುಧನ್ತ ಚ ತಂ ಸೋವಣ್ಣಞ್ಚ, ತಸ್ಸೇವ ನಿಭಾ ಸೋಭಾ ಅಸ್ಸೇತಿ ಸಮಾಸೋ, ಅಥವಾ ಸುಧನ್ತಞ್ಚ ತಂ ಸುವಣ್ಣಂ ಚೇತಿ ಸಮಾಸೇ ತಸ್ಸಿದನ್ತಿ "ಣೋ"ತಿ (೪-೩೪) ಣಪ್ಪಚ್ಚಯೇ "ಮಜ್ಝೇ"ತಿ (೪-೧೨೬) ಮಜ್ಝವುದ್ಧಿಯಂ ಸುಧನ್ತಸೋವಣ್ಣಂ ಪಟಿಮಾರೂಪಂ, ತೇನ ನಿಭೋ ಸದಿಸೋ, ತಂ।

ಏತ್ತಾವತಾ ಚ -

ಹೇತು ಫಲಂ ಪರತ್ಥೋ ಚ, ಸಬ್ಬೋಪಿ ಥುತಿಸಙ್ಗಹೋ।
ಹೇತು ಸಮ್ಬೋಧಿತೋ, ಪುಬ್ಬೇವ, ಯಮಞ್ಞಂ ತತೋಪರೀತಿ॥

ವುತ್ತಹೇತುಫಲಸತ್ತೋಪಕಾರವಸೇನ ಬುದ್ಧರತನಸ್ಸ ಥುತಿಪುಬ್ಬಕಮ್ಪಣಾಮಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಧಮ್ಮರಾಜೇನ ತೇನಾಪಿ ಪೂಜನೀಯಸ್ಸ ಧಮ್ಮರತನಸ್ಸ ನಿಪಚ್ಚಕಾರಂ ದಸ್ಸೇತುಂ'ಧಮ್ಮಞ್ಚ ಮೋಹನ್ಧತಮಪ್ಪಧಂಸಿ'ನ್ತಿ ಆಹ, ತತ್ಥ ಚ ಸದ್ದೋ 'ಧಮ್ಮಞ್ಚ ನಮಿತ್ವಾ'ತಿ [ನಮಸ್ಸಿತ್ವಾ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ನಮಸ್ಸನಕ್ರಿಯಾಯ ಧಮ್ಮಂ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತಿ, ಕಿಮ್ಭೂತನ್ತಿ ಆಹ, 'ಮೋಹನ್ಧತಮಪ್ಪಧಂಸಿ'ನ್ತಿ, ಮುಯ್ಹತೀತಿ ಮೋಹೋ=ಅಞ್ಞಾಣಂ, ಅನ್ಧಯತಿ ಸಮತ್ಥಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಪರಿಹಾನೇನಾತಿ ಅನ್ಧಂ, ಅನ್ಧಞ್ಚ ತಂ ತಮಞ್ಚೇತಿ ಅನ್ಧತಮಂ=ಬಾಳ್ಹತಿಮಿರಂ, ಮೋಹೋಯೇವ ತಂಸದಿಸತಾಯ ಅನ್ಧತಮನ್ತಿ ಮೋ ಹನ್ಧತಮಂ, ತಂ ಪಧಂಸೇತಿ ಪಕಾರೇನ ನಾಸೇತಿ ಸೀಲೇನಾತಿ ಮೋಹನ್ಧತಮಪ್ಪಧಂಸೀ, ಪಸದ್ದಸ್ಸಪಕಾಸನತ್ಥಂ ಹಿತ್ವಾ ಪಕಾರತ್ಥಸ್ಸೇವ ಗಹಣತೋ ಪರಿಯತ್ತಿಯಾ ಸಹ-

ಸೋತಾಪತ್ತಾದಯೋ ಮಗ್ಗಾ,ಚತ್ತಾರೋ ತಪ್ಫಲಾನಿಚ।
ಚತ್ತಾರಿ ಅಥ ನಿಬ್ಬಾನಂ, ಧಮ್ಮಾ ಲೋಕುತ್ತರಾ ನವಾತಿ॥

ವುತ್ತನವಲೋಕುತ್ತರಮ್ಪಿ ಗಹಿತಾತಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ, ಅಞ್ಞಥಾ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೋವ ಗಯ್ಹೇಯ್ಯ, ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಮೋಹಸ್ಸೇವ ಪಹಾನಂ ವುತ್ತಂ, ನೇತರೇಸನ್ತಿ ತಮ್ಮೂಲಕತ್ತಾ ಸಬ್ಬಕಿಲೇಸಾನಂ, ತಪ್ಪಹಾನಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ತಮ್ಮುಖೇನೇತರೇಸಮ್ಪಿ ಪಹಾನಂ ವುತ್ತಮೇವ ಹೋತೀತಿ।

ಏವಂ ಧಮ್ಮರತನಸ್ಸ ನಮಕ್ಕಾರಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ತದಾಧಾರಭೂತಸಙ್ಘರತನಂ ನಮಸ್ಸಿತುಂ 'ಸಙ್ಘಂ ತಥಾ ಸಙ್ಘಟಿತಂ ಗುಣೇಹೀ'ತಿ ವುತ್ತಂ, ತತ್ಥ ತಥಾಸದ್ದೋ ಸಮುಚ್ಚಯೇ ವಾ, ವಚೋಯುತ್ತಿಯಂ ವಾ, ವಚೋಯುತ್ತಿಪಕ್ಖೇ ಚ ಸದ್ದೋ ಆನೇತ್ವಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಿತಬ್ಬೋ, ಕಿಲೇಸಾದಯೋ ಸಂಹನತಿ ಹಿಂಸತೀತಿ ಸಙ್ಘೋ, ಸಂಪುಬ್ಬತೋ ಹನತಿಸ್ಮಾ ಕ್ವಿಮ್ಹಿ "ಕ್ವಿಮ್ಹಿ ಘೋಪರಿಪಚ್ಚಸಮೋ ಹೀ"ತಿ (೫.೧೦೦) ಹನಸ್ಸ ಘೋ, ಕಿಲೇಸಹಿಂಸನಞ್ಚೇತ್ಥ ತದಙ್ಗಾದಿವಸೇನ ಗಹಿತಂ, ಗುಣೇಹೀತಿ ಸಾಮಞ್ಞನಿದ್ದೇಸತೋ ಸಮ್ಮುತಿಸಙ್ಘೇನ ಸದ್ಧಿಂ

ಚತ್ತಾರೋ ಚ ಪಟಿಪನ್ನಾ, ಚತ್ತಾರೋ ಚ ಫಲೇಠಿತಾ।
ಏಸ ಸಙ್ಘೋ ಉಜುಭೂತೋ, ಪಞ್ಞಾಸೀಲಸಮಾಹಿತೋತಿ॥

ವುತ್ತಅಟ್ಠಅರಿಯಪುಗ್ಗಲಾ ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ಗುಣೇಹೀತಿ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರೇಹಿ ಸೀಲಾದಿಗುಣೇಹಿ, ಸಙ್ಘಟಿತನ್ತಿ ಸಂಹತಂ।

ಏವಮನನ್ತರಾಯೇನ ಗನ್ಥಪರಿಸಮಾಪನತ್ಥಮನನ್ತ ಗುಣವಿಸಿಟ್ಠಲೋಕತ್ತಯಗ್ಗಸೀಖಾಮಣಿಭೂತಸ್ಸ ರತನತ್ತಯಸ್ಸ ಪಣಾಮಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಗನ್ಥ ಕತ್ತಾದಿಯಥಾವುತ್ತತ್ಥೋಪದಸ್ಸನ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಮತ್ತನಾ ಸಮಾರಭಿತಬ್ಬಂ ಗನ್ಥ ಕರಣಂ ಪಟಿಞ್ಞಾತುಕಾಮೋ'ಯೋ ಇದ್ಧಿಮನ್ತೇಸೂ'ತಿಆದಿಮಾಹ, ತತ್ಥ 'ಯೋ'ತಿ ಇಮಸ್ಸ 'ತನ್ನಾಮಧೇಯ್ಯೇನಾ'ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಏತಾಯ ಸತ್ತಾ ಇಜ್ಝನ್ತಿ ಇದ್ಧಾ ವುದ್ಧಾ ಉಕ್ಕಂಸಗತಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಇದ್ಧಿ=ಇದ್ಧಿವಿಧಾದಯೋ ಲೋಕಿಯಾ ಲೋಕುತ್ತರಾ ಚ ಸಾ ಏತೇಸಮತ್ಥೀತಿ ಇದ್ಧಿಮನ್ತೋ, ತೇಸು ಇದ್ಧಿಮನ್ತೇಸು, ಇದ್ಧಿಮನ್ತಾನಂ ಮಹಾಸಾವಕಾನಂ ಮಜ್ಝೇತಿ ಅತ್ಥೋ, ಮಹತ್ತಪ್ಪತ್ತೋತಿ ಮಹತ್ತಂ ಮಹನ್ತಭಾವಂ ಗತೋ, ತನ್ನಾಮಧೇಯ್ಯೇನಾತಿ ತಸ್ಸೇವ ನಾಮಧೇಯ್ಯಮಸ್ಸಾತಿ ತನ್ನಾಮಧೇಯ್ಯೋ, ತೇನ, ತಪೋಧನೇನಾತಿ ಮುನಿನಾ, ಕಿಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ- "ಏತದಗ್ಗಂ ಭಿಕ್ಖವೇ ಮಮ ಸಾವಕಾನಂ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ಇದ್ಧಿಮನ್ತಾನಂ ಯದಿದಂ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನೋ"ತಿ ಭಗವತಾ ಇದ್ಧಿಮನ್ತೇಸು ಏತದಗ್ಗೇ ಠಪಿತೋ ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರೋ ನಾಮ ಯೋ ದುತಿಯೋ ಅಗ್ಗಸಾವಕೋ... (ತೇನ ಸಮಾನನಾಮಧೇಯ್ಯೇನಾತಿ) ತಮುಪದಿಸನ್ತೋ-ಯಮಾಚರಿಯೋ ಅನುದ್ಧತಭಾವೇನ ಉಜುನಾಕ್ಕಮೇನ ನಾಮಾದಿಕಮವತ್ವಾ ವಙ್ಕವುತ್ತಿಯಾ ಅತ್ತನೋ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನೋತಿ ನಾಮಂ ಮಹಾಸಾಮಿಟ್ಠಾನನ್ತರಪ್ಪತ್ತಿಂ ಕಾಲೋಚಿತಪಞ್ಞಾ

ವೇಯ್ಯತ್ತಿಯಂ ಬುದ್ಧಸಾಸನೋಪಕಾರಿತಾದಿಞ್ಚ ವಿಭಾವೇತಿ। 'ಯಂ ರಚಿತ'ನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ರಚಿತನ್ತಿ ಕತಂ, ಕಿನ್ತಿ ಆಹ ಸದ್ದಸತ್ಥ'ನ್ತಿ, ಸದ್ದಸತ್ಥಂ ನಾಮ ಸುತ್ತ, ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಬ್ಯಾಕರಣಾದ್ಯಪರನಾಮಧೇಯ್ಯಂ, ಸುತ್ತಂ(ಹಿ) 'ಸದ್ದಾ (ಲಕ್ಖೀಯನ್ತಿ) ಸಾಸೀಯನ್ತಿ ಅನುಸಾಸೀಯನ್ತಿ ಪಕತಿಪ್ಪಚ್ಚಯಾದಿವಿಭಾಗಕಪ್ಪನಾಯ ಏತೇನಾ'ತಿ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಚ 'ಬ್ಯಾಕರೀಯನ್ತಿ ಸದ್ದನಿಪ್ಫಾದನವಸೇನ ಕಥೀಯನ್ತಿ ಏತೇನಾ'ತಿ ಬ್ಯಾಕರಣನ್ತಿ ಚ ವುಚ್ಚತಿ, ಅಪರಮ್ಪನ ವುತ್ಯಾದಿ ತದುಪಕರಣಭಾವೇನ ಸದ್ದಸತ್ಥಂ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಂ ಬ್ಯಾಕರಣನ್ತಿ ಚ ವುಚ್ಚತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಅನುನನ್ತಿ ತಬ್ಬಿಸೇಸನಂ, ಅಸೇಸಲಕ್ಖಿಯೋಪಸಙ್ಗಾಹಕಭಾವೇನ ವತ್ತಬ್ಬಸ್ಸಾಪರಸ್ಸಾಭಾವಾ ಸಮ್ಪುಣ್ಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಥಾತಿ ಅನನ್ತರತ್ಥೇ ನಿಪಾತೋ, ಸದ್ದಸತ್ಥರಚನಾನನ್ತರನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ತಸ್ಸೇತಿ ಸದ್ದಸತ್ಥಸ್ಸ, ವುತ್ತಿ ಚ ಸಮಾಸಾ ಕತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸುತ್ತಂ ವಿವರೀಯತಿ ಏತಾಯಾತಿ ವುತ್ತಿ, ಸಮಸ್ಸತೇ ಸಙ್ಖಿಪೀಯತೀತಿ ಸಮಾಸಾ।

ತಸ್ಸಾಪೀತಿ ವುತ್ತಿಯಾಪಿ, ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ಸದ್ದವಸೇನ ಸಙ್ಕುಚಿತಂ ವಿಯ ಕತ್ವಾ ಖಿಪನಂ ಸಙ್ಖೇಪೋ, ತಸ್ಸ ನಯೋ ಕಮೋ ಸಙ್ಖೇಪನಯೋ, ತೇನ, ಭೋವಾತಿ ಯೋ ಸದ್ದಸತ್ಥಸ್ಸ ವುತ್ತಿಯಾ ಚ ಕತ್ತಾ ಸೋ ಏವ, ಇದಾನಿ ಸುತ್ತವುತ್ತಿರಚನಾನನ್ತರಮವಸರಪ್ಪತ್ತೇ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಕಾಲೇ, ಸಮಾರಭೇಯ್ಯ ಸಮ್ಮಾ ಆರಮ್ಭಂ ಕರೇಯ್ಯ ಬಹುನ್ನಂ ಕ್ರಿಯಾಕ್ಖಣಾನಮಾದಿಭೂತಂ ಕ್ರಿಯಾಕ್ಖಣಮನುತಿಟ್ಠೇಯ್ಯ, ಕಿನ್ತಿ ಸಂವಣ್ಣನಂ, ಸಂವಣ್ಣೀಯತಿ ಅತ್ಥೋ ಏತಾಯಾತಿ ಸಂವಣ್ಣನಾ, ಪಞ್ಜೀಯತಿ ವಿಪಞ್ಜೀಯತಿ ಬ್ಯತ್ತೀ ಕರೀಯತಿ ವುತ್ತಿ ಅತ್ಥೋ ಏತಾಯಾತಿ ವಾ, ತಂ ಪಞ್ಚಯತೀತಿ ವಾ ಲದ್ಧನಾಮಪಞ್ಜಿಕಾ, ತಂ।

ಏವಮತ್ತನಾ ಕರಣೀಯಸತ್ಥಮ್ಪಟಿಜಾನಿತ್ವಾ ತದನನ್ತರಂ "ದ್ವೇ ಮೇ ಭಿಕ್ಖವೇ ಪಚ್ಚಯಾ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಉಪ್ಪಾದಾಯ (ಕತಮೇ ದ್ವೇ) ಪರತೋ ಚ ಘೋಸೋ (ಅಜ್ಝತ್ತಞ್ಚ) ಯೋನಿಸೋ ಮನಸಿಕಾರೋ"ತಿ ವಚನತೋ ಸಮ್ಮಾಸವನಪಟಿಬದ್ಧಾ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಸಾಸನ (ಪ್ಪಟಿ) ಸಮ್ಪತ್ತೀತಿ ಸಾಸನಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಬ್ಯಾಕರಣಸ್ಸ ಮೂಲಕಾರಣತ್ತಾ ತಂ ಸವನೇ ಸಾಧುಜನೇ ನಿಯೋಜೇನ್ತೋ 'ತಂ ಸಾರಭೂತ'ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ, ತತ್ಥ ತನ್ತಿ ಯಸದ್ದವಿರಹೇಪಿ ಅಧಿಕತತ್ತಾ ಸಂವಣ್ಣನಂ ಪರಾಮಸತಿ, ತಂ ಸುಣನ್ತೂ'ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸಾಧೂತಿ ಸವನಕ್ರಿಯಾವಿಸೇಸನಂ, ಅತ್ಥಾನುರೂಪಂ ಬ್ಯಞ್ಜನಂ, ಬ್ಯಞ್ಜನಾನುರೂಪಞ್ಚ ಅತ್ಥಂಸಲ್ಲಕ್ಖೇತ್ವಾ ಅನಞ್ಞಮನಾ ಹುತ್ವಾ ಸಕ್ಕಚ್ಚಂ ಸುಣನ್ತೂತಿ ಅತ್ಥೋ ಸುವಣ್ಣಭಾಜನೇ ನಿಕ್ಖಿತ್ತಸೀಹವಸಾವಿಯ ಅವಿನಸ್ಸಮಾನಂ ಕತ್ವಾ ಹದಯೇ ಠಪನವಸೇನ, ಸಕ್ಕಚ್ಚಸವನಮೇವ ಹಿ ಸೋತೂನಮತ್ಥಾವಹಂ ಹೋತೀತಿ, ಸನ್ತೋತಿ ಸವನಕ್ರಿಯಾಯ ಕತ್ತಾರೋ ದಸ್ಸೇತಿ, ತಥಾ ಸಾತಿಸಯಬ್ಯಾಕರಣಂ... ತಥಾವಿಧಾ ಏವ ಸಪ್ಪುರಿಸಾ ಸಾಧುಕಂ ಸೋತುಕಾಮಾ ಹೋನ್ತೀತಿ, ಕಿಮ್ಭೂತನ್ತಿ ಆಹ 'ಸಾರಭೂತ'ನ್ತಿಆದಿ, ಭೂತಸದ್ದೋ ಏತ್ಥ "ಭೂತಸ್ಮಿಂ ಪಾಚಿತ್ತಿಯ'ನ್ತಿಆದೀಸು ವಿಯ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ಥೋ, ಫೇಗ್ಗುತ್ತಾಭಾವೇನ ಅಪರಿಚ್ಚಜನೀಯತಾಯ ಸಾರೋ ಥಿರಂ ಸೋ ಅತ್ಥೋ ಬ್ಯಞ್ಜನಞ್ಚ ಅಸ್ಸಾ ಅತ್ಥೀತಿ ಸಾರಾ ಚ ಸಾ ಭೂತಾಚ, ಅಥ ವಾ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಗುಣಾತಿಸಯಸಾಧನೇಕಸಾಧನಭಾವತೋ ಸೇಟ್ಠಟ್ಠೇನ ಸಾರಞ್ಚ ಸಾ ಭೂತಾಚಾತಿ ಸಾರಭೂತಾ, ತಂ ಗನ್ಥೋ ಯೇವೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪಿತೋ, ಅತ್ಥೋ ಪನ ನಯಗ್ಗಾಹಿತತಾಯಪಿ ಸಬ್ಬಥಾ ದಸ್ಸಿತೋಯೇವಾತಿ ವಿಪುಲಂ ಅತ್ಥಂ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ ವಿಪುಲತ್ಥಗಾಹೀ, ತಂ, ವಿಧೀಯಮಾನವಣ್ಣನಾಕ್ಕಮವಿಸೇಸೇನ ಬ್ಯಾಕುಲಸ್ಸ ವಣ್ಣನಾಕ್ಕಮಸ್ಸ ನಿರಸನತೋ ನತ್ಥಿ ಆಕುಲಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಅಸ್ಸಾತಿ ಅನಾಕುಲಂ, ತಂ, ಇಮಿನಾ ಚ ಕಚ್ಚಾಯನವುತ್ತಿವಣ್ಣನಾಸು ನ ತಥಾಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ತದೇವಮಧಿಕತತ್ತಾಯೇವಾಯಮಾಚರಿಯೋ ಗನ್ಥಾರಮ್ಭೇ'ಮಹಾದಯೋ ಯೋ'ತಿಆದಿಕೇ ಪಟಿಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ದಾನಿ ಅತ್ತನಾ ವಣ್ಣನೀಯಸ್ಸ ಗನ್ಥಸ್ಸಾದಿ ಭೂತಂ ವಾಕ್ಯಮನಧಿಕತಪರಿಹಾರಮುಖೇನೇವೋಪನ್ಯಸ್ಯ ಬ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮಾಹ- 'ಇಧಾ'ತಿಆದಿ, ತತ್ಥ ಇಧಾತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಮಾಗಧಿಕಸದ್ದಲಕ್ಖಣವಿರಚನಾಧಿಕಾರೇ, ಮಾಗಧಾನಂ ಸದ್ದಾನಂ ಇದನ್ತಿ ಮಾಗಧಿಕಂ, ಮಾಗಧಿಕಂ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ವಿಸೇಸನ ಸಮಾಸೋ, ವಿರಚಯಿತುಕಾಮೋತಿ ಕತ್ತುಕಾಮೋ, ರತಿಂಜನೇತೀತಿ ರತನಂ, ರಮಯತೀ [ರ ತಯತೀ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ತಿ (ವಾ) ರತನಂ ಅನಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ, ಅಥವಾ ಯಂ ಲೋಕೇ ಚಿತ್ತೀಕತಾದಿಕಂ ರತನನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಇದಮ್ಪಿ ತಂ ಸದಿಸತಾಯ ರತನನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತಥಾಚಾಹು-

ಚಿತ್ತೀಕತಂ ಮಹಗ್ಘಞ್ಚ, ಅತುಲಂ ದುಲ್ಲಭದಸ್ಸನಂ।

ಅನೋಮಸತ್ತಪರಿಭೋಗಂ, ರತನಂ ತೇನ ವುಚ್ಚತೀತಿ॥

ಬುದ್ಧಾದೀನಮೇತಮಧಿವಚನಂ, ತಯೋ ಅವಯವಾ ಅಸ್ಸಾತಿ ತಯಂ, ಸಮುದಾಯೋ, ರತನಾನಂ ತಯಂ ರತನತ್ತಯಂ, ಅವಯವವಿನಿಮ್ಮುತ್ತಸ್ಸ ಪನ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ ತೀಣಿ ಏವ ರತನಾನಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಪಣಮನಂ ಪಣಾಮೋ, ರತನತ್ತಯಗುಣನಿನ್ನತಾ, ಪಣಮನ್ತಿ ಏತಾಯಾತಿ ವಾ ಪಣಾಮೋ, ಪಣಾಮಕ್ರಿಯಾನಿಪ್ಫಾದಿಕಾ ಕುಸಲಚೇತನಾ, ರತನತ್ತಯಸ್ಸ ಪಣಾಮೋತಿ ಛಟ್ಠೀಸಮಾಸೋ, ಅಭಿಧೀಯತಿ ಪಟಿಪಾದೀಯತೀತ್ಯಭಿಧೇಯ್ಯೋ ಸಮುದಿತೇನ ಸತ್ಥೇನ ವಚನೀಯತ್ಥೋ, ಯೇನ ಚ ಯೋ ಪಟಿಪಾದೀಯತಿ ಸೋ ತಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ಹೋತೀತಿ, ಸೋ ಚ ಪಕತಿಪ್ಪಚ್ಚಯಾದಿವಿಭಾಗಕಪ್ಪನಾಯ ಸದ್ದಾನಂ ಸಙ್ಖರಣಂ, ಸದ್ದಸತ್ಥೇನ ಹಿ ಸದ್ದಸಙ್ಖರಣಮೇವ ಪಟಿಪಾದೀಯತಿ, (ರತನತ್ತಯಪ್ಪಣಾಮೋ ಚ ಅಭಿಧೇಯ್ಯೋ ಚ) ರತನತ್ತಯಪ್ಪಣಾಮಾಭಿಧೇಯ್ಯನ್ತಿ ಚತ್ಥಸಮಾಸೋ, ತಸ್ಸ ಸನ್ದಸ್ಸನಂ ಅತ್ಥೋ ಯಸ್ಸಾತಿ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೋ, ಕಿನ್ತಂ ವಾಕ್ಯಂ, ತಾ ವಾತಿ ವಾಕ್ಯಾಲಙ್ಕಾರೇ, ನನುಚೇವಮಧಿಕತತ್ತೇಪಿ ಅಭಿಧೇಯ್ಯಮತ್ತಮೇವದಸ್ಸೇತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ ಕಿಂ ವಾಚಾಪಣಾಮೇನ, ಕಾಯಮನೋಮಯೇನಾಪಿ ಪುಞ್ಞಾತಿ ಸಯಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅಭಿಸಮೀಹಿತತ್ಥಸಿದ್ಧಿ ಹೋತೇವಾತಿ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ನಿಧಾಯ ವಚೀಪಣಾಮಸ್ಸ ಪರತ್ಥಸನ್ನಿಸ್ಸಯತಞ್ಚ ತಸ್ಸೇವ ವಿಭಾಗೇನ ಪಯೋಜನಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ತತ್ಥ'ಇಚ್ಚಾದಿ, ಗುಣಸದ್ದೋ ಏತ್ಥ "ಸತಗುಣಾ ದಕ್ಖಿಣಾ ಪಾಟಿಕಙ್ಖಾ"ತಿಆದೀಸು ವಿಯ ಆನಿಸಂಸಟ್ಠೋ, ಗುಣಾನಮಾನಿಸಂಸಾನಂ ಅನುಕೂಲಂ ಅನುಗುಣಂ, ಹೇತುಮನ್ತವಿಸೇಸನಮೇತಂ, ಪಧಾನಭಾವಂ ನೀತಂ ಪಣೀತಂ ಅತಿಉತ್ತಮನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅತೀಸಯೇನ ಪಣೀತಂ ಪಣೀತತರಂ, ಚಿತ್ತಸ್ಸಸನ್ತಾನಂ ಪಬನ್ಧೋ ಚಿತ್ತಸನ್ತಾನಂ, ಪಣೀತತರಞ್ಚ ತಂ ಚಿತ್ತಸನ್ತಾನಞ್ಚ, ಅನುಗುಣಞ್ಚ ತಂ ಪಣೀತತರಚಿತ್ತಸನ್ತಾನಞ್ಚಾತಿ ವಿಸೇಸನಸಮಾಸೋ, ತಪ್ಪಣಾಮಕರಣೇನ ಅನುಗುಣ...ಪೇ॰... ಸನ್ತಾನಂ ಯೇಸನ್ತಿ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೋ, ತೇಸಂ, ಯಥಾ ತೇ ಸೋತಾರೋ ರತನತ್ತಯಸ್ಸ ಪಣಾಮಕರಣೇನ ಪುಞ್ಞಾತಿಸಯಪ್ಪಟಿಲಾಭಾ ಅನೇಕಾನಿಸಂಸಾತಿಸಯಪ್ಪಟಿಲಾಭಾನುಕೂಲ ಚಿತ್ತಸನ್ತಾನತಾಯ ಪಧಾನತರಚಿತ್ತಸನ್ತಾನಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಥಾ ಪವತ್ತಾನನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ಇದಮ್ಪಿ ಅಧಿಗತಾ...ಪೇ॰... ನ್ತರಾಧಾನನ್ತೀಮೇಸಂ ಹೇತುಭಾವೇನ ತಿಟ್ಠತಿ, ಅಧಿಗತಾ ಪತ್ತಾ ಅನೇಕೇ ಬಹೂ ಆನಿಸಂಸವಿಸೇಸಾ ಆಯು ವಣ್ಣಸುಖಬಲಪಟಿಭಾನಾದಯೋ ಯೇಸನ್ತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, ವಿಸೋಸಿತಾ ಸುಕ್ಖಾಪಿತಾ ಅನ್ತರಾಯಾ ಭಯಾದಯೋ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾ ಬಾಹಿಯಾ ವಾ ಯೇಸಂ ತಥಾವಿಧಾನಂ ಸೋತೂನಂ, ಏತೇಪಿ ಅಭಿ,ಪೇ,ದ್ಧತ್ಥನ್ತಿ ಇಚ್ಚಸ್ಸ ಹೇತೂ, ಅಭಿಸಮೀಹಿತಸ್ಸ ಅನುಟ್ಠಿತಸ್ಸ ಕತನಿಟ್ಠಿತಸ್ಸ ಗನ್ಥಸ್ಸ ಅವಬೋಧೋಯೇವ ಫಲಂ, ತಸ್ಸ ಸಿಜ್ಝನತ್ಥಂ, ಕಿನ್ತಂ ರತನತ್ತಯಪ್ಪಣಾಮಸನ್ದಸ್ಸನಂ।

ಸಚ್ಚಂ ಪುನಪಿ ಸಚ್ಚನ್ತಿ, ಭುಜಮುಕ್ಖಿಪ್ಪ ವುಚ್ಚತೇ।
ಸಕತ್ಥೋ ನತ್ಥಿ ನತ್ಥೇವ,ಪರಸ್ಸತ್ಥಮಕುಬ್ಬತೋತಿ॥

ವಚನತೋ ಪರತ್ಥೋವ ಸಪ್ಪುರಿಸೇಹಿ ಕತ್ತಬ್ಬೋ, ಪರತ್ಥೇ ಸಮ್ಪಾದಿತೇ ಪನ ಸಕತ್ಥೋ ಸಮ್ಪನ್ನೋವ ನಾಮ ಸಿಯಾತಿ ಮನಸಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ- 'ಏತದೇವಾ'ತಿಆದಿ। ಕಾಯಮನೋಸಮಾಚರಣೇನ ಸಮ್ಪಜ್ಜಮಾನಞ್ಚ ವಚೀಸಮಾಚರಣೇನ ಸಮ್ಪಜ್ಜತೇವಾತಿ ಅನೇನೇವ ವಾಕ್ಯೇನ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ಅವಗನ್ತಬ್ಬಂ, ಬುದ್ಧಿ ಪುಬ್ಬಾ ಯಸ್ಮಿಂ ಕರಣೇ ತಂ ಬುದ್ಧಿ ಪುಬ್ಬಂ, ತಂ ಸೀಲೇನ ಕರೋನ್ತಾ ಬುದ್ಧಿಪುಬ್ಬಕಾರಿನೋ, ಅಭಿಧೇಯ್ಯಸ್ಸ ಅಧಿಗಮೋ ಜಾನನಂ ಪುಬ್ಬೋ ಯಸ್ಸ ಸೋ ಅಭಿಧೇಯ್ಯಾಧಿಗಮಪುಬ್ಬಕೋ , ಅವತಾರೋ ಪವತ್ತಿ, ಏಕದೇಸದಸ್ಸನೇ "ಸಮುದ್ದೋ ದಿಟ್ಠೋ"ತಿ ವಿಯ ಏಕದೇಸೇಪಿ ಸಮುದಾಯವೋಹಾರದಸ್ಸನತೋ ಪಚ್ಛಿಮ ಪಾದೇನಾತಿ ವುತ್ತಂ, ಪಚ್ಛಿಮಪಾದಸ್ಸೇಕದೇಸಭೂತೇನ 'ಸದ್ದಲಕ್ಖಣ'ಮಿಚ್ಚನೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಸಾಧಿಯಂ ಸದ್ದಾನಂ ಸಙ್ಖರಣಂ, ಸಾಧನಂ ಬ್ಯಾಕರಣಂ, ತಂ ಲಕ್ಖಣಂ ಸಭಾವೋ ಅಸ್ಸಾತಿ ಸಾಧಿಯಸಾಧನಲಕ್ಖಣೋ, ಸಾಧಿಯಸ್ಸೇದಂ ಸಾಧನಂ, ಸಾಧನಸ್ಸ ಚೇದಂ ಸಾಧಿಯನ್ತಿ ಏವಮಸ್ಸೇದಮ್ಭಾವಹೇತುಸಭಾವೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಪಯೋಜನಂ ಅಭಿಧೇಯ್ಯಸದ್ದೋಪದಸ್ಸಿತಂ ಸದ್ದಸಙ್ಖರಣಂ, ತತ್ಥ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸನ್ತೋಗಧತ್ತಂ... ಸಾಧಿಯೋಪದಸ್ಸನಮುಖೇನ ಸಾಧನಸ್ಸಾಪಿ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ ನಿಸ್ಸಯೋಪದಸ್ಸನತೋ, ಉಸ್ಸುಕ್ಕಂ ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮಂ, ಬುದ್ಧತ್ತಂ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ, ಪೂರೇತ್ವಾತಿ-

ಮನುಸ್ಸತ್ತಂ ಲಿಙ್ಗಸಮ್ಪತ್ತಿ, ಹೇತು ಸತ್ಥಾರದಸ್ಸನಂ।
ಪಬ್ಬಜ್ಜಾ ಗುಣಸಮ್ಪತ್ತಿ, ಅಧಿಕಾರೋ ಚ ಛನ್ದತಾ।
ಅಟ್ಠಧಮ್ಮಸಮೋಧಾನಾ, ಅಭಿನೀಹಾರೋ ಸಮಿಜ್ಝತೀತಿ॥

ವುತ್ತಅಟ್ಠಧಮ್ಮಸಮನ್ನಾಗತೇನ ಅಭಿನೀಹಾರೇನ ಸಮನ್ನಾಗತಾ ಹುತ್ವಾ ಯಥಾವುತ್ತೇ ಪಾರಮಿತಾದಯೋ ಧಮ್ಮೇ ಪೂರೇತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಆಗತಾತಿ ಸತ್ತತ್ತಿಂಸಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಧಮ್ಮಾನುಬ್ರೂಹನೇನ ಆಗತಾ, ಇಧಾತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಲೋಕೇ, ಆಗತಾತಿ ಪತ್ತಾ ಉಪ್ಪನ್ನಾ, ತಥಾಗತೋತಿ ಯಥಾ ಸಮ್ಪತಿ ಜಾತಾ ತೇ ಭಗವನ್ತೋ ಸತ್ತಪದವೀತಿಹಾರೇನ ಗತಾ, ತಥಾ ಅಯಮ್ಪಿ ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖಂ ಗತೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ಮುಹುತ್ತಜಾತೋವಾತಿ ಸಮ್ಪತಿಜಾತೋ ಏವ, ಜಾತಸಮನನ್ತರಮೇವಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ವಿಕ್ಕಮೀತಿ ಅಗಮಾಸಿ, ಸತ್ತ ಪದಾನಿ ಗನ್ತ್ವಾ ನ ದಿಸಾ ವಿಲೋಕೇಸೀತಿ ಇದಂ "ಧಮ್ಮತಾ ಏಸಾ ಭಿಕ್ಖವೇ ಸಮ್ಪತಿ ಜಾತೋ ಬೋಧಿಸತ್ತಾ ಸಮೇಹಿ ಪಾದೇಹಿ ಪತಿಟ್ಠಹಿತ್ವಾ"ತಿ ಏವ ಮಾದಿಕಾಯ ಪಾಳಿಯಾ ಸತ್ತಪದವೀತಿಹಾರೂಪರಿರಿತಸ್ಸ ಸಬ್ಬದಿಸಾನುವಿಲೋಕನಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ, ದಿಸಾ ವಿಲೋಕೇಸಿ ಸಮನ್ತತೋತಿ ಇದಮ್ಪನ 'ಸಮೇಹಿ ಪಾದೇಹಿ ಫುಸೀ ವಸುನ್ಧರ'ನ್ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅನನ್ತರಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ... ಪಾದೇಹಿ ವಸುನ್ಧರಾಫುಸನಾನನ್ತರಮೇವ ದಸದಿಸಾವಲೋಕಿತತ್ತಾ, ಅಟ್ಠಙ್ಗಾನಿ ನಾಮ-

ವಿಸಟ್ಠಂ ಮಞ್ಜು ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ, ಸವನೀಯಾ-ವಿಸಾರಿನೋ।
ಬಿನ್ದು ಗಮ್ಭೀರನಿನ್ನಾದಿ,ಚ್ಚೇವಮಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಸರೋತಿ॥

ವುತ್ತಾನಿ ಅಟ್ಠಙ್ಗಾನಿ, ತಥಾಗತೋತಿ ಇಮಸ್ಸೇವ ವಿಸುಂ ಅತ್ಥಪರಿಯಾಯಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಅಥವಾ'ತಿಆದಿಮಾಹ, ಅರಿಯೇನ ಸೇತುನಾತಿ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾಸಙ್ಖಾತೇನ ಉತ್ತಮೇನ ಮಗ್ಗೇನ, ಏವಮಾದಿನಾತಿಆದಿಸದ್ದೇನ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಭಾವಸರಸಲಕ್ಖಣಂ ತಥಂ ಆಗತೋ ಯಥಾವತೋ ಅಧಿಗತೋ'ಯೇಗತ್ಯತ್ಥಾ ತೇ ಬುದ್ಧ್ಯತ್ಥಾ, ಯೇ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ತೇ ಗತ್ಯತ್ಥಾ'ತಿತಥಾಗತೋತಿ ಏವಮಾದಿಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ, ತತ್ಥತತ್ಥಾತಿ ತೇಸು ತೇಸು ದೀಘಾಗಮಾದೀಸು, ತಥಾಗತಭಾವೋತಿ ತಥಾಗತೋತಿ ಭವನಂ ನಿಪ್ಫತ್ತಿ ನಮಸ್ಸನಕಿರಿಯಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಾತಿ'ನಮಸ್ಸಿತ್ವಾ'ತಿ ಏತ್ಥ ನಮಸ್ಸನಕಿರಿಯಾಯ ಅಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಾ ಇಮಿನಾ ತಥಾಗತಾದೀನಂ ಕಮ್ಮತ್ತಂ ವಿಭಾವೇತಿ, ನಮಸ್ಸನಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸನತ್ತಾತಿ 'ನಮಸ್ಸಿತ್ವಾ'ತಿ ನಮಸ್ಸನಂ ಕತ್ವಾತಿ ವುತ್ತಂ ನಾಮ ಸಿಯಾತಿ ನಮಸ್ಸನನ್ತಿ ವುತ್ತನಮಸ್ಸನಕಿರಿಯಾಯ ವಿಸೇಸನತ್ತಾ, ಬೋಧಿಯಾತಿ ಬೋಧಿವುಚ್ಚತಿ ಚತೂಸು ಮಗ್ಗೇಸು ಞಾಣಂ, ತಂ ಭಗವಾ ಏತ್ಥ ಪತ್ತೋತಿ (ಬೋಧಿ, ತಸ್ಸಾ) ಬೋಧಿರುಕ್ಖಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಮೂಲೇತಿ ಮೂಲಸಮೀಪೇ "ಯಾವ ಮಜ್ಝನ್ಹಿಕೇ ಕಾಲೇ ಛಾಯಾ ಫರತಿ ನಿವಾತೇ ಪಣ್ಣಾನಿ ಪತನ್ತಿ ಏತಾವತಾ ರುಕ್ಖಮೂಲಂ"ತಿಆದೀಸು ವಿಯ, ನನು ಅಞ್ಞೇಪಿ ಖೀಣಾಸವಾ 'ಅಗ್ಗಮಗ್ಗೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ ವಕ್ಖಮಾನ ನಯೇನ ನಿಪ್ಫನ್ನಾ ಏವಾತಿ ಅನುಯೋಗಂ ಮನಸಿಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ 'ಸಹೇವ ವಾಸನಾಯಾ'ತಿ, ನ ಹಿ ಭಗವನ್ತಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಅಞ್ಞೇ ಸಹ ವಾಸನಾಯ ಕಿಲೇಸೇ ಪಹಾತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ, ಏತೇನ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಅಸಾಧಾರಣಂ ಭಗವತೋ ಅರಹತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ತೇನೇವ ಇದ್ಧಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ'ತೇಪಿ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿಕಂ ವಕ್ಖತಿ, ಕಾಪನಾಯಂ ವಾಸನಾ ನಾಮ ಪಹೀನಕಿಲೇಸಸ್ಸಾಪಿ ಅಪ್ಪಹೀನಕಿಲೇಸಸ್ಸ ಪಯೋಗಸದಿಸಪಯೋಗಹೇತುಭೂತೋ ಕಿಲೇಸನಿಹಿತೋ ಸಾಮತ್ಥಿಯವಿಸೇಸೋ'ಆಯಸ್ಮತೋ ಪಿಲಿನ್ದವಚ್ಛಸ್ಸ ವಸಲಸಮುದಾಚಾರನಿಮಿತ್ತಂ ವಿಯ', ಅಗ್ಗಮಗ್ಗೇನಾತಿ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ, ಸಬ್ಬಕಿಲೇಸೇ ರಾಗಾದಿಕೇ, ಅರಹತ್ತಂ ಅಗ್ಗಫಲಂ, ಸಮ್ಮುತಿ ಉಪಪತ್ತಿದೇವಭಾವತೋ ಅಞ್ಞೇನ ವಿಸುದ್ಧಿ ದೇವಭಾವೇನಾತಿನಿಪ್ಫನ್ನತ್ತಾ ಆಹ-'ವಿಸುದ್ಧಿದೇವಭಾವೇನಾ'ತಿ, ಸಕಲಕಿಲೇಸಕಾಲುಸ್ಸಿಯಾಪಗಮೇನ ವಿಸುದ್ಧಿಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಸಬ್ಬಞ್ಞುಗುಣಾ ಲಙ್ಕಾರೇನ ವಿಸುದ್ಧಿದೇವಭಾವೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

'ಇಧ=ಸಂಸಿದ್ಧಿಯಂ' ಇದ್ಧವನ್ತೋ ಇದ್ಧಾತ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ, 'ಗುಣ=ಆಮನ್ತಣೇ' ಭೂವಾದಿಸೇಸೋ, ಗುಣೀಯನ್ತಿ ಪರಿಚೇಯನ್ತಿ ಸೇಯ್ಯತ್ತಿಕೇಹೀತಿ ಗುಣಾ ಕಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ, ತೇಪೀತಿ ಸಾವಕಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾಪಿ, ಹಿ ಸದ್ದೋ ಹೇತುಮ್ಹಿ, ಯಸ್ಮಾ ಅಗ್ಗಂ...ಪೇ...ಅನೂನಗುಣಾ , ತಸ್ಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಾದೀನನ್ತಿಆದಿಕಂ ತೇಸಂ ಸಬ್ಬಞ್ಞುಬುದ್ಧೇಹಿ ಊನಗುಣತಾಯ ಹೇತುವಚನಂ, ಕೇಚಿ

‘ಸಿದ್ಧೋ ಮಿದ್ಧಗುಣೋ ಅಸ್ಸಾತಿ ಸಿದ್ಧಮಿದ್ಧಗುಣನ್ತಿ ದುಟ್ಠಮತ್ಥಂ ಪರಿಕಪ್ಪೇತ್ವಾ ವಾಕ್ಯಮಿದಂ ದೂಸೇನ್ತಿ, ತೇ ಪನ ‘ಮಿದ್ಧೋ ನಾಮ ಕೋಚಿ ಗುಣೋ ನತ್ಥೀ’ತಿ ಚ, ‘ತಥಾಗತೋ ನಾಮ ಮಿದ್ಧ ಗುಣೋ ನ ಹೋತೀ’ತಿ ಚ, ‘ತಾದಿಸೋ ಚೇ ಸಿಯಾ ನ ಞಾಣನಿಸ್ಸಿತಪೂಜಾ ಪಕತೋಪಯೋಗಿನೀ ಭವತೀ’ತಿ ಚ ಅಜಾನಿತ್ವಾ ವದಥ ತುಮ್ಹೇಹಿ ವತ್ವಾ ಉಯ್ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ, ಮಙ್ಗಲತ್ಥಞ್ಚೇತ್ಥಾದೋ ಸಿದ್ಧಸದ್ದೋಪಾದಾನಂ, ಮಙ್ಗಲಾದೀನಿ ಹಿ ಸತ್ಥಾನ್ಯಬ್ಯಾಹತಪ್ಪಸರಾನಿ ಹೋನ್ತ್ಯಾಯಸ್ಮನ್ತಬ್ಯಾಖ್ಯಾತುಸೋತುಕಾನಿ ಚ, ಧಮ್ಮಸಙ್ಘಾನಮ್ಪೀತಿ ಇಮಿನಾ ಅವಯವೇನ ವಿಗ್ಗಹೇಪಿ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಸಮಾಸತ್ಥತ್ತಾ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥಸಮಾಸೋಯಂ ತಗ್ಗುಣಸಂವಿಞ್ಞಾಣೋತಿ ದೀಪೇತಿ, ತೇನಾಹ- ‘ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೇ’ಚ್ಚಾದಿ, ಗುಣೀಭೂತಾನಮ್ಪೀತಿ ಅಪ್ಪಧಾನಭೂತಾನಮ್ಪಿ ವಿಸೇಸನಭೂತಾನಮ್ಪಿ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥಸ್ಸ ಪಧಾನತ್ತಾ, ಕಿರಿಯಾತಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವಗಮ್ಯತೇ ಧಮ್ಮಸಙ್ಘಾನಂ ಗುಣೀಭೂತಾನಮ್ಪಿ ತದವಿನಾಭಾವಿತ್ತೇನ ನಮಸ್ಸನಾತಿಸಮ್ಬನ್ಧಾ, ತದೇವ ಸಮತ್ಥೇತಿ ‘ತಥಾಹ’ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಪುತ್ತೇನ ಸಹ ವತ್ತಮಾನೋತಿ ತಗ್ಗುಣಸಂವಿಞ್ಞಾಣಅಞ್ಞಪದತ್ಥಸಮಾಸತ್ತಾ ತುಲ್ಯಮುಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ಆಗಮನನ್ತಿ ಪುತ್ತೋಪಿ ಆಗತೋತಿ ಪತೀಯತೇ, ತತ್ಥಾತಿ ನಿದ್ಧಾರಣೇ ಸತ್ತಮೀ, ಅತ್ತಾನನ್ತಿ ಧಮ್ಮಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಧಾರೇನ್ತೇತಿ ಅತ್ತನಿ ಠಪೇನ್ತೇ ಪವತ್ತೇನ್ತೇ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತೇ, ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಅಪಾಯಾ ಸಾಮಞ್ಞವಸೇನ‘ಅಪಾಯೇ’ತಿ ವುತ್ತಾ, ಕಿಲೇಸವಟ್ಟ ಕಮ್ಮವಟ್ಟ ವಿಪಾಕವಟ್ಟವಸೇನ ತಯೋ ವಟ್ಟಾ, ತೇಸು ದುಕ್ಖಂ, ತಸ್ಮಿಂ, ಧಾರೇತೀತಿ ವುತ್ತಧಾರಣಂ ನಾಮ ಅತ್ಥತೋ ಅಪಾಯಾದಿನಿಬ್ಬತ್ತಕಕಿಲೇಸವಿದ್ಧಂಸನಂ, ತಞ್ಚ ಯಥಾರೂಪಂ ಕಿಲೇಸಸಮುಚ್ಛಿನ್ದನತಪ್ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿ ಆಲಮ್ಬನಭಾವೇನ ಹೋತೀತಿ ಆಹ- ‘ಸೋ...ಪೇ॰... ವಸೇನಾ’ತಿ, ನವನ್ನಮ್ಪಿ, ತೇ ಸಮಧಿಗಮಹೇತುತಾಯ ಧಮ್ಮೋಯೇವ ನಾಮಾತಿ ‘ದಸಾ’ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ, ತತ್ಥ ಕಾರಣಮಾಹ- ‘ತಮ್ಮೂಲಕತ್ತಾ’ತಿಆದಿ, ತಮ್ಮೂಲಕತ್ತಾತಿ ತಂ ಕಾರಣತ್ತಾ, ಸೀಲದಿಟ್ಠಿಸಾಮಞ್ಞೇನಾತಿ ಅರಿಯೇನ ಸೀಲೇನ ಅರಿಯಾಯ ಚ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಸಮಾನಭಾವೇನ, ಅರಿಯಾನಞ್ಹಿ ಸೀಲದಿಟ್ಠಿಯೋ ಮಗ್ಗೇನಾಗತತ್ತಾ ಸಬ್ಬಥಾ ಸಮಾನಾವ, ತೇನ ತೇ ಯತ್ಥಕತ್ಥಚಿ ಠಿತಾಪಿ ಸಹಗತಾವಾತಿ ಸಂಹತೋತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಸಙ್ಘೋತಿ ಪದಸಿದ್ಧಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ, ಅಧಿಪ್ಪೇತವಸೇನ ಪನೇತಂ ವುತ್ತಂ, ಲೋಕಿಯಸೀಲದಿಟ್ಠಿಯಾ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಸಂಹತತ್ತಾ ಸಮ್ಮುತಿಸಙ್ಘೋಪಿ ಪಣಾಮಾರಹೋಯೇವಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಅಥ ಕೇತೇ ಸದ್ದಾ, ಯೇಸಮಿದಂ ಲಕ್ಖಣಂ ಭಾಸಿಸ್ಸನ್ತಿ ಪಟಿಞ್ಞಾತನ್ತಿ ಆಹ-‘ಸದ್ದಾ ಘಟಪಟಾದಯೋ’ತಿ, ಆದಿಸದ್ದೇನ ರುಕ್ಖಾದಯೋ, ನನು ಸನ್ತಿ ಮೇಘಸದ್ದಸಮುದ್ದಸದ್ದಾದಯೋಪೀತಿ ನ ನಿರತ್ಥಕಾನಮಿಧಾನುಪಯೋಗಿತ್ತಾ, ಯೇ ಲೋಕಸಙ್ಕೇತಾನುರೋಧೇನಾತ್ಥಪ್ಪಕಾಸಕಾ ತೇಸಂ ಸಾತ್ಥಕಾನಮೇ ವಿದಂ ಲಕ್ಖಣನ್ತಿ, ಅಪಿಚ ‘ಸದ್ದಾ ಘಟಪಟಾದಯೋ’ತಿ ವದನ್ತೋ ವೇದಿಕಾನಂ ವಿಯ ಉನ್ತಿ [ಇತ್ಥಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಆದೀನಂ ಅನುಪುಬ್ಬೀನಿಯಮಾವತ್ಥಾನಮಸಮ್ಭವಾ ತದನುಕ್ಕಮೇನ ನಿಪ್ಫಾದಿಯಮಾನನಮ್ಪಿ ಸದ್ದಾನಂ ಲೋಕಿಯತ್ತಾನಭಿವತ್ತನಞ್ಚ ಬೋಧೇತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ನು ತತ್ಥ ಪಕಾಸಕತ್ಥಂ ಸದ್ದಸ್ಸ ಸಮುದಾಯವಸೇನ ವಾ ಸಿಯಾ ಪಚ್ಚೇಕವಣ್ಣವಸೇನ ವಾ, ತತ್ಥ ಯದಿ ಪಚ್ಚೇಕವಣ್ಣಾ ಪಕಾಸಯೇಯ್ಯುಂ, ಘಟಸದ್ದೇ ಘಕಾರೋಯೇವ ಘಟತ್ಥಂ, ಪಕಾಸಯೇಯ್ಯ, ತಥಾ ಚಾಞ್ಞೇಸಮಕಾರಾದೀನಮನತ್ಥ ಕತಾ ಸಿಯಾ, ಅಥ ಸಮುದಿತಾ ಪಕಾಸಯೇಯ್ಯುಂ, ತದಾ ವಣ್ಣಾನಮುಚ್ಚಾರಣಾನನ್ತರವಿನಾಸಿತ್ತಾ ಸಮುದಾಯೋಯೇವ ನ ಸಿಯಾ, ತಥಾ ಸತಿ ಕಥ ಮತ್ಥಂ ಸದ್ದೋ ಪಕಾಸಯತೀತಿ ಚೇ ಕಮೇನ ಸೋತಚಿತ್ತಾದಿಗಹಿತಕ್ಖರ ಪಾಳಿಯಾ ಚ ಯೋ ಸದ್ದೋತಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ ಸಾತ್ಥಕೋ ಚಿತ್ತಗೋಚರೋ, ಚಿತ್ತಗೋಚರಸ್ಸಾಪಿ ಸದ್ದಸ್ಸ ಪನ ಬಾಲಜನಪ್ಪಬೋಧಾಯ ಕಪ್ಪನಾಮತ್ತೇನ ಪಕತ್ಯಾದಿವಿಭಾಗತೋ, ನ ಸಭಾವೇನಾನ್ವಾಖ್ಯಾನಂ, ತೇನಾಹ-‘ಪಕತ್ಯಾ’ದಿ ಆದಿ, ನನು ಗೋಇಚ್ಚಾದಿಸಾಧುಸದ್ದನಿಯಮೇ ಸತಿ ಗೋತಾದಯೋ ಅಸಾಧು ಸದ್ದಾತಿ ವಿಞ್ಞಾಯನ್ತಿ ಗನ್ತಬ್ಬಮಗ್ಗನಿಯಮೇ ಅಗನ್ತಬ್ಬಮಗ್ಗೋ ವಿಯ, ಗೋತಾದಿ ಅಸಾಧುಸದ್ದನಿಯಮೇ ವಾ ಗೋಇಚ್ಚಾದಯೋ ಸದ್ದಾ ಸಾಧವೋತಿ ಅಗನ್ತಬ್ಬಮಗ್ಗನಿಯಮೇ ಗನ್ತಬ್ಬಮಗ್ಗೋ ವಿಯ, ಕಿಂ ಸದ್ದಾನಮನ್ವಾಖ್ಯಾನೇನಾ ತಿದಮಾಸಙ್ಕಿಯ ಪಯೋಜನಮಾಹ- ‘ಲಕ್ಖಣಾಭಿಧಾನಂಚೇ’ಚ್ಚಾದಿ, ಸದ್ದಾನಮ್ಪಟಿಪತ್ತಿಯಂ ಪಟಿಪದಪಾಠಸ್ಸಾನೂಪಾಯತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- ‘ಅಞ್ಞಥೇ’ಚ್ಚಾದಿ, ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಅಸತಿ ಲಕ್ಖಣಾಭಿಧಾನೇ, ಸಕ್ಕತಾದೀತಿಆದಿಸದ್ದೇನ ಪಾಕತಾದಿಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ, ಬಹುವಿಧತ್ತಂ ಸಕ್ಕತಪಾಕತಪೇಸಾಚಿಕಅಪಬ್ಭಂಸವಸೇನ, ಮಗಧೇಸು ವಿದಿತಾತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ “ಅಞ್ಞಸ್ಮಿ”ನ್ತಿ (೪-೧೨೧) ಮಾಗಧಾನಂ ಇದನ್ತಿ ಅತ್ಥೇ “ಣೋ”ತಿ (೪-೩೪) ಣಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಮಾಗಧಾ ಮಾಗಧನ್ತಿ ಚ ಪದನಿಪ್ಫತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- ‘ಮಗಧೇಸ್ಮಿ’ಚ್ಚಾದಿ,

ಮಗಧೇಸು ವಿದಿತಾತಿಆದಿನೋ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿವರಿತುಮಾಹ- ‘ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತೀ’ತಿಆದಿ, ತತ್ಥ ಇದನ್ತಿ ಇದಾನಿ ವಕ್ಖಮಾನಂ ಮಾಗಧಂ...ಪೇ॰... ಹೋತೀತಿ ಏತಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ ಮಗಧೇಸು...ಪೇ॰... ಲಕ್ಖಣಂ ಮಾಗಧನ್ತಿ ವದತಾ ಪಕಾಸಿತಂ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಹಿಸದ್ದೋ’ಮಗಧೇಸ್ವಿ’ಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತಂ ಸಮತ್ಥಯತಿ, ಲಕ್ಖಣಂ ವಿಸೇಸಯತಾತಿ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣ ಸದ್ದಸ್ಸ ಉತ್ತರಪದತ್ಥಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ ಮಾಗಧನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಲಕ್ಖಣಂ ವಿಸೇಸಯತಾ ಬ್ಯವಚ್ಛೇದಯತಾ ವುತ್ತಿಕಾರೇನ, ಅತ್ಥತೋತಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯತೋ, ಸದ್ದೇ ಚ ವಿಸೇಸಿತೋ ಹೋತೀತಿ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಸದ್ದೋ ಮಾಗಧೇ ಏವ [ಸದ್ದೇಏವ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಬ್ಯವಚ್ಛೇದಿತೋ ಹೋತಿ, ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ ‘ಮಗಧೇಸು ವಿದಿತಾ ಮಾಗಧಾತಿ ಸದ್ದೇ ಗಹೇತ್ವಾ ತೇಸಮಿದಂ ಮಾಗಧನ್ತಿ ಮಾಗಧಸದ್ದೇನ ಯಸ್ಮಾ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಸದ್ದೇ ಲಕ್ಖಣಂ ವಿಸೇಸಿತಂ, ತಸ್ಮಾ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಸದ್ದೇ ಸದ್ದೋ ಯದಿ ಅಮಾಗಧೋ ಕಥಂ ಲಕ್ಖಣಂ ಮಾಗಧಂ ಸಿಯಾತಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ಸದ್ದೋಪಿ ವಿಸೇಸಿತೋ ಹೋತೀ’ತಿ, ನನು ಮಾಗಧನ್ತಿ ಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ಮಾಗಧ ಸದ್ದಸಮ್ಬನ್ಧಿತ್ತರೂಪಪನತೋ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಸದ್ದಸದ್ದಸ್ಸ ನಿರತ್ಥಕ ತಾಪತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ, ನ ಹೋತಿ ಗಮ್ಮಮಾನತ್ಥಸ್ಸ ಸದ್ದಸ್ಸ ಪಯೋಗಮ್ಪತಿ ಕಾಮಚಾರತ್ತಾ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಸದ್ದಸ್ಸ ವಾ ಸಮಾಸತ್ಥೇ ನಿರುಳ್ಹತ್ತಾ “ತತ್ರಿದಂ ಸುಗತಸ್ಸ ಸುಗತಚೀವರಪ್ಪಮಾಣ”ನ್ತಿಆದೀಸು ವಿಯ, ಕೋಪನಾತಿಆದಿಸದ್ದಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಅಭಿಧೇಯ್ಯಸಞ್ಞಾತಪಯೋಜನಸ್ಸ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ ತಪ್ಪಯೋಜನಪುಚ್ಛನಪರಾ ಚೋದನಾ, ವುಚ್ಚತೇಚ್ಚಾದಿ ಪರಿಹಾರೋ, ಯಥಾ ಸಬ್ಬಥಾತ್ತಪರಹಿತಕಾಮೇನ।

> ಪಿಯೋ ಚ ಗರು ಭಾವನೀಯೋ, ವತ್ತಾ ಚ ವಚನಕ್ಖಮೋ।
> ಗಮ್ಭೀರಞ್ಚ ಕಥಂ ಕತ್ತಾ,ನೋಚಾ ಠಾನೇ ನಿಯೋಜಕೋತಿ॥

ವುತ್ತೇಹಿ ತತೋ ಪರೇಹಿ ಚ ಪಸತ್ಥತರೇಹಿ ಗುಣವಿಸೇಸೇಹಿ ಸಮುಪೇತಂ ಗುರುಂ।

> ತಸ್ಮಾ ಅಕ್ಖರಕೋಸಲ್ಲಂ, ಸಮ್ಪಾದೇಯ್ಯ ಹಿತತ್ಥಿಕೋ।
> ಉಪಟ್ಠಹಂ ಗುರುಂ ಸಮ್ಮಾ, ಉಟ್ಠಾನಾದೀಹಿ ಪಞ್ಚಹೀತಿ॥

ವಚನತೋ ಉಟ್ಠಾನ-ಉಪಟ್ಠಾನ-ಪರಿಚರಿಯಾ-ಸುಸ್ಸೂಸಾ ಸಕ್ಕಚ್ಚಸಿಪ್ಪಪಟಿಗ್ಗಹಣೇಹಿ ಸಮ್ಮಾ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತೇನ ಸವನ,ಉಗ್ಗಹನ-ಧಾರಣ-ಪರಿಪುಚ್ಛಾ-ಭಾವನಾ ಹಿ ಕಙ್ಖಾವಿಚ್ಛೇದಂ ಕತ್ವಾ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಂ, ತಥಾ ಅವಿಞ್ಞಾತಂ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಮನೇನಾತಿ ಅವಿಞ್ಞಾತಸದ್ದಲಕ್ಖಣೋ ಪುಗ್ಗಲೋ, ಹಿಸದ್ದೋ ಅವಧಾರಣೇ, ಸೋ ‘ಧಮ್ಮವಿನಯೇಸು ಕುಸಲೋ ನ ಹೋತೀ’ತಿ ಏತ್ಥ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ಕುಸಲೋ ದಕ್ಖೋ ನ ಹೋತಿ, ತತ್ಥ ಧಮ್ಮವಿನಯೇಸು ಸುತ್ತನ್ತಾತಾಭಿಧಮ್ಮಸಞ್ಞಾತೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಚೇವ ವಿನಯೇ ಚ, ಕಸ್ಮಾ-

> ಯೋ ನಿರುತ್ತಿಂ ನ ಸಿಕ್ಖೇಯ್ಯ, ಸಿಕ್ಖನ್ತೋ ಪಿಟಕತ್ತಯಂ।
> ಪದೇಪದೇ ವಿಕಙ್ಖೇಯ್ಯ, ವನೇ ಅನ್ಧಗಜೋ ಯಥಾತಿ॥

ವಚನತೋ, ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ “ಯಥಾ ವುತ್ತನಯೇನ ಸಮ್ಭೂತಪದ ಬ್ಯಾಮೋಹವಸೇನ ಪದತ್ಥೇಪಿ ಬ್ಯಾಮೋಹಸಮ್ಭವತೋ ಸುತ್ತನ್ತೋಪದಸ್ಸಿತಾಯ ದಿಟ್ಠಿವಿನಿವೇಟ್ಠನಾಯ ಚ ಅಭಿಧಮ್ಮಾಗತೇ ನಾಮರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದೇ ಚ ವಿನಯ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೇ ಸಂವರಾಸಂವರೇ ಚ ಅಕೋಸಲ್ಲಂ ಸಿಯಾ”ತಿ, ಯಥಾಧಮ್ಮನ್ತಿ ಧಮ್ಮವಿನಯ ಸದ್ದಸ್ಸ ಯೋ-ತ್ಥೋ ವಿನಯಸುತ್ತಾಭಿಧಮ್ಮಸಞ್ಞಾತೋ, ತಸ್ಸ ಸೋ-ತ್ಥೋ, ತದನತಿಕ್ಕಮೇನ, ಪಟಿಪಜ್ಜಿತುಮಸಕ್ಕೋನ್ತೋತಿ ತತ್ಥತತ್ಥೇವ ವುತ್ತಾಸು ಅಧಿಸೀಲ ಅಧಿಚಿತ್ತ ಅಧಿಪಞ್ಞಾಸಿಕ್ಖಾಸು ಪವತ್ತಿತುಂ ಅಸಮತ್ಥೋ, ಕುಸಲೋ ಪನ ಸಮತ್ಥೋ ಪಞ್ಞಾವಿಸೇಸಾಲೋಕಪಟಿಲಾಭತೋ, ವುತ್ತಂ ಹಿ-

> ಯಾವ ತಿಟ್ಠನ್ತಿ ಸುತ್ತನ್ತಾ, ವಿನಯೋ ಯಾವ ದಿಪ್ಪತಿ।

> ತಾವ ದಕ್ಖನ್ತಿ ಆಲೋಕಂ, ಸೂರಿಯೇ ಅಬ್ಭುಗ್ಗತೇ ಯಥಾತಿ॥

ಪಟಿಪತ್ತಿನ್ತಿ ಪಟಿಪಜ್ಜೀಯತೀತಿ ಪಟಿಪತ್ತೀತಿ ಯಥಾವುತ್ತಂ ತಿವಿಧಮ್ಪಿ ಪಟಿಪತ್ತಿಂ, ವಿರಾಧೇತ್ವಾತಿ ನಾಸೇತ್ವಾ, ನಸ್ಸತಿ ಹಿ ಪಟಿಪತ್ತಿ ತೇಸುಯೇವಾ ಕೋ ಸಲ್ಲತಮಗತತ್ತಾ, ತಥಾ ಚಾಹು-

> ಸುತ್ತನ್ತೇಸು ಅಸನ್ತೇಸು, ಪಮುಟ್ಠೇ ವಿನಯಮ್ಹಿ ಚ।
> ತಮೋ ಭವಿಸ್ಸತಿ ಲೋಕೇ, ಸೂರಿಯೇ ಅತ್ಥಙ್ಗತೇ ಯಥಾತಿ॥

ಸಂಸಾರದುಕ್ಖಸ್ಸೇವ ಭಾಗೀ ಹೋತಿ… ಯಥಾವುತ್ತಾ-ನುಕ್ಕಮಪರಿಚ್ಚಾಗೇನ ಅನುರೂಪಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಪಟಿಲಭಿತಬ್ಬತ್ತಾ ಅಧಿಗಮವಿಸಯಸ್ಸ [ವಿಸಥತ್ತಾ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಯೋ ಗಕ್ಖೇಮಸ್ಸ, ವುತ್ತಞ್ಹಿ ತಸ್ಸಾನುಲೋಮಪಟಿಪತ್ತಿಮೂಲಕತ್ತಂ-

> ಸುತ್ತನ್ತೇ ರಕ್ಖಿತೇ ಸನ್ತೇ, ಪಟಿಪತ್ತಿ ಹೋತಿ ರಕ್ಖಿತಾ।
> ಪಟಿಪತ್ತಿಯಂ ಠಿತೋ ಧೀರೋ, ಯೋಗಕ್ಖೇಮಾ ನ ಧಂಸತೀತಿ॥

ಏತಾವತಾ ಅವಿಞ್ಞಾತಸದ್ದಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ಸಕತ್ಥಪರಿಹಾನಿಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಸಕತ್ಥಸಮ್ಪತ್ತಿಮೂಲಿಕಾ ಪರತ್ಥಸಮ್ಪತ್ತೀತಿ ತದಭಾವಾ ತಾದಿಸೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ಪರೇಸಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಭವಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ನಚಾ'ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ, ಪತಿಟ್ಠಾತಿ ಧಾರಣಂ, ತಞ್ಚೇತ್ಥ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಕುಲ ಪುತ್ತಾನಂ ಧಮ್ಮವಿನಯಸಿಕ್ಖಾಪನಂ ತಂತಂ ಕಮ್ಮತೋ ನಿತ್ಥರಣಾದಿ ಚ, ತದುಭಯ ಮೇವಾ-ನ್ವಸಙ್ಗಿಕಂ ಪತಿಟ್ಠಂ, ಮುಖ್ಯಭೂತಮ್ಪನ ತಮ್ಮೂಲಕೇ ಸುಪರಿಸುದ್ಧಸೀಲೇ ಪತಿಟ್ಠಾಪನಮೇವ, ತದುಪಕರಣತ್ಥೋ ಸಿಕ್ಖಾಪನಾದಿ, ಇಧ ಪನ ತಂ ಸಾಧನಭೂತೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ಉಪಚಾರತೋ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ ಗಹೇತಬ್ಬೋ, ಹಿಸದ್ದೋ ಯಥಾವುತ್ತ ಸಮತ್ಥನತ್ಥೇ ನಿಪಾತೋ, ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಞ್ಞೂಯೇವಾತಿ ಅವಧಾರಣಮ್ಪನ ತೇಸು ತಬ್ಬಿದೂಯೇವ ಸಮತ್ಥೋತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಪಕರಣವಸೇನ ವುತ್ತಂ, ಅತ್ತನೋ ಪನ ಸುಗುತ್ತಸೀಲಕ್ಖನ್ಧವಿರಹೇನ ಕದಾಚಿ ಕೋಚಿ ಯಥಾವುತ್ತಾನಂ ಪತಿಟ್ಠಾಭವಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ… ತಮ್ಮೂಲಕತ್ತಾ ಸದ್ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಯಾ ಸಪರಪತಿಟ್ಠಾ ಭಾವಸ್ಸ ಚ, ತೇನೇವ ವಿನಯಧರೇ ಆನಿಸಂಸಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ ಭಗವತಾ ತಪ್ಪಧಾನಂ ತಪ್ಪಮುಖಂವ ಕತ್ವಾ "ಪಞ್ಚಿಮೇ ಭಿಕ್ಖವೇ ಆನಿಸಂಸಾ ವಿನಯಧರ ಪುಗ್ಗಲೇ, ಕತಮೇ ಪಞ್ಚ ಅತ್ತನೋ ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧೋ ಸುಗುತ್ತೋ ಹೋತಿ ಸು ರಕ್ಖಿತೋ, ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಪಕತಾನಂ ಪಟಿಸರಣಂ ಹೋತಿ, ವಿಸಾರದೋ ಸಙ್ಘ ಮಜ್ಝೇ ವಿಹರತಿ, ಪಚ್ಚತ್ಥಿಕೇ ಸಹಧಮ್ಮೇನ ಸುನಿಗ್ಗಹಿತಂ ನಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ, ಸದ್ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಯಾ ಪಟಿಪನ್ನೋ ಚ ಹೋತೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ಅತ್ಥಾನುರೂಪನ್ತಿ ಅತ್ತನೋ ವಚನೀಯಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ವಾಚಕತ್ತೇನ ಯೋಗ್ಯಂ, ಬ್ಯಞ್ಜನಾನುರೂಪನ್ತಿ ಅತ್ತನೋ ವಾಚಕಸ್ಸ ವಚನೀಯತ್ತೇನ ಯೋಗ್ಯಂ, ಪರಿವಾಸಾದೀಸೂತಿಆದಿಸದ್ದೇನ ಅಬ್ಭಾನಾದಿಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ, ತಂತಂಕಮ್ಮನ್ತಿ ಪರಿವಾಸಾದಿಕಂ ತಂತಂಕಮ್ಮಂ, ಅಞ್ಞೋತಿ ಅಸದ್ದಲಕ್ಖಣಞ್ಞೂ, ನ ಕೇವಲಮನೇನ ಸಕತ್ಥಪರತ್ಥಾವ ನಾಸಿತಾ, ಅಥ ಖೋತಿ ವಿಧೋ ಸದ್ಧಮ್ಮೋಪಿ ನಾಸಿತೋಯೇವಾತಿ ವತ್ತುಮಾಹ 'ಅಜಾನನ್ತೋ ಪನಾ'ತಿಆದಿ, ಅಯಥಾಪಟಿಪಜ್ಜಮಾನೋತಿ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಞ್ಞುನಾ ಯಥಾ ಯೇನ ಪಕಾರೇನ ಅತ್ಥಾನುರೂಪಂ ಬ್ಯಞ್ಜನೇ ಬ್ಯಞ್ಜನಾನುರೂಪಞ್ಚ ಅತ್ಥೇ ಪಟಿಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ, ತಥಾ ಅಪ್ಪಟಿಪಜ್ಜಮಾನೋ, ತಥಾ ಚ ವಕ್ಖತಿ- ತಥಾ ಹಿ ಸೋ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣ ಮಜಾನನ್ತೋ'ತಿಆದಿ। ತಿವಿಧಮ್ಪಿ ಸದ್ಧಮ್ಮನ್ತಿ ಪರಿಯತ್ತಿಪಟಿಪತ್ತಿಅಧಿಗಮವಸೇನತಿ ವಿಧಮೇವ ಸದ್ಧಮ್ಮಂ, ತತ್ಥ ತಿಪಿಟಕಬುದ್ಧವಚನಂ ಪರಿಯತ್ತಿಸದ್ಧಮ್ಮೋ ನಾಮ, ತೇರಸ ಧುತಗುಣಾ ಚುದ್ದಸ ಖನ್ಧಕವತ್ತಾನಿ ದ್ವೇ ಅಸೀತಿ ಮಹಾವತ್ತಾನೀತಿ ಅಯಂ ಪಟಿಪತ್ತಿಸದ್ಧಮ್ಮೋ ನಾಮ, ಚತ್ತಾರೋ ಮಗ್ಗಾ ಚತ್ತಾರಿ ಚ ಫಲಾನಿ ಅಯಂ ಅಧಿಗಮಸದ್ಧಮ್ಮೋ ನಾಮ, ತಥಾಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತಮತ್ಥಂ ಸಮತ್ಥೇತಿ, ತಮ್ಪಿ ಪಾಳಿಯಾ ಥಿರೀಕಾತುಂ 'ವುತ್ತಂ ಹೇತ'ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ, ತತ್ಥ ಧಮ್ಮಾತಿ ಹೇತೂ, ಸದ್ಧಮ್ಮಸ್ಸಾತಿ ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸ ತಿವಿಧಸ್ಸ ಸದ್ಧಮ್ಮಸ್ಸ, ಪದಬ್ಯಞ್ಜನನ್ತಿ ಪದಞ್ಚ ಬ್ಯಞ್ಜನಞ್ಚ ತಂ, ತತ್ಥ ಪದಂ ನಾಮ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತಂ ತ್ಯಾದ್ಯನ್ತಞ್ಚ, ಬ್ಯಞ್ಜೀಯತಿ ಅತ್ಥೋ ಏತೇನಾತಿ ಬ್ಯಞ್ಜನಂ-ವಾಕ್ಯಂ ಅಥವಾ ಪಜ್ಜತೇ ಗಮ್ಯತೇ ಅತ್ಥೋ ಏತೇನಾತಿ ಪದಂ-ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತಾದಿ, ವಾಕ್ಯಂವ ಬ್ಯಞ್ಜನಂ, ಸಿಥಿಲಧನಿತಾದಿಪದಮೇವವಾ ವುತ್ತನಯೇನ ಬ್ಯಞ್ಜನನ್ತಿ ಪದಬ್ಯಞ್ಜನಂ, ತಂ, ದುನ್ನಿಕ್ಖಿತ್ತಂ ದುಟ್ಠು ನಿಕ್ಖಿತ್ತಂ ಠಪಿತಂ

ವಿರಾಧೇತ್ವಾ ಕಥಿತಂ, ಅತ್ಥೋ ಚ ದುನ್ನೀತೋತಿ ದುನ್ನಿಕ್ಖಿತ್ತತ್ತಾಯೇವ ಪದಬ್ಯಞ್ಜನಸ್ಸ ತಬ್ಬಚನೀಯೋಪಿ ದುಟ್ಠುವಿಞ್ಞಾತೋ ಹೋತಿ, ವುತ್ತಪಟಿಪಕ್ಖತೋತಿ 'ಅವಿಞ್ಞಾತಸದ್ದಲಕ್ಖಣೋಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾತಸದ್ದಲಕ್ಖಣತ್ತಾದಿನಾ ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವತೋ, ಭಾವಪ್ಪಧಾನೋ ಹಿ ಅಯಂ ನಿದ್ದೇಸೋ,ತ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯಲೋಪೋ ವಾ, ನ ಹಿ ಅತ್ತಾವ ಅತ್ತನಾ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ ಯುತ್ತನ್ತಿ।

ತದೇವನ್ತಿಆದಿನಾ ಯಥಾವುತ್ತಂ ನಿಗಮೇತ್ವಾ ಸಞ್ಞಾವಿಧಾನೇ ಪಯೋಜನಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ತನ್ತಿ ಹೇತ್ವತ್ಥೇ ನಿಪಾತೋ, ಯಸ್ಮಾ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ಜಾನನಂಸಾನಿ ಸಂಸಂ ತಸ್ಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಏವನ್ತಿ ನಿದಸ್ಸನತ್ಥೇ ನಿಪಾತೋ, ಏವಂ ಸಪ್ಪಯೋಜನನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ತದೇವನ್ತಿ ವಾ ನಿಪಾತಸಮುದಾಯೋ ಯಂ, ವುತ್ತೇನ ಪಕಾರೇನೇತ್ಯಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ವತ್ತತೇ। ನನುಚ ಸಞ್ಞೀನಂ ಸಞ್ಞಾನಂ ವತ್ತಬ್ಬತ್ತೇ "ಅಆದಯೋ ತಿತಾಲೀಸವಣ್ಣಾ"ತಿಆದೀನಂ ವಾಕ್ಯಾನಂ ವಿಸುಂವಿಸುಂ ಮಹನ್ತತ್ತಾ ಕುತೋ ಲಾಘವಂ ಸತ್ಥಸ್ಸಾತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೋ 'ತಥಾಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ ಸಞ್ಞಾವಿಧಾನೇ ಲಾಘವಸಬ್ಭಾವಂ ಸಮತ್ಥೇತಿ, ಹೋತೇವಾತಿ ಅವಧಾರಣೇನ ಕತ್ಥಚಿ ಪರಸತ್ಥೇ ವಿಯ ನೋ ನ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಪಟಿಪತ್ತಿಲಾಘವಮ್ಪಿ ಚೇತ್ಥ ಹೋತೇವ, ತಥಾಹಿ "ವಣ್ಣಪರೇನ ಸವಣ್ಣೋಪಿ"ಚ್ಚಾದೋ (೧-೨೪) ವಣ್ಣಾದಿಸಞ್ಞಾಸಮುದ್ಧರಿತಾ ನಾತ್ತಾನಮತ್ತಾವಗಮೇತುಮಲನ್ತಿ ಪರೇ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ಜಾನಿತಬ್ಬಾ ಅಸ್ಸ, ತತೋ ಸಞ್ಞಾ-ವಸೇಯಾ, ತತೋಸ್ಸ ಸಞ್ಞಾತಿ ಸಞ್ಞಾಸಞ್ಞೀವಿವೇಚನಂ ತದನುಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಪರಮ್ಪರಾಪೇಕ್ಖಾಯ ಭವಿತಬ್ಬಂ ಪಟಿಪತ್ತಿ ಗಾರವಾಭಾವಾ। ಇದಾನಿ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಸತ್ಥಕ್ಕಮಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-ಏವಂ ತಾವಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ತಾವಾತಿ ಪಠಮಂ, ಉಪಯುಜ್ಜಮಾನತ್ತಾತಿ ಬ್ಯಾಪಾರಿಯಮಾನತ್ತಾ, ವಿಸಯೋ ಗೋಚರೋ ಯತ್ಥೇತೇ ಸ್ಯಾದಯೋ ವಿಧೀ ಯನ್ತೇ, ಸಹ ವಿಸಯೇನಾತಿ ಸವಿಸಯಾ, ಪಠಮಂ ಕರೀಯತೀತಿ ಪಕತಿ ಯತೋ ಸ್ಯಾದಯೋ ವಿಧೀಯನ್ತೇ, ಸಹ ಪಕತಿಯಾತಿ ಸಪ್ಪಕತಿಕಾ, ಲಿಙ್ಗಾದಿಕನ್ತಿ ಆದಿಸದ್ದೇನ'ಸಲಭಚ್ಛಾಯ'ಮಿಚ್ಚಾದೋ ಏಕತ್ತಾದಿ, ಲಿಙ್ಗೇಭವಾ ಲಿಙ್ಗಿಕಾ-ಇತ್ಥಿವಿಧಯೋ, ಏಕತ್ಥೀಭಾವೋ ಸಮಾಸೋ, ತೇನ, ಸಾಮಞ್ಞತೋ ಸಮಾನತ್ತಾ, ಸಮಾನತ್ತನ್ತುಣಾದಿವುತ್ತಿಯಾ "ರಾಜಾದಿವಿಸಿಟ್ಠೇ ಪುರಿಸಾ ದೋವಿಯ'ವಸಿಟ್ಠಾದಿವಿಸಿಟ್ಠೇ ಅಪಚ್ಚಾದಿಮ್ಹಿ ಅತ್ಥೇ ಪವತ್ತನತೋ।

ಇತಿ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಪಞ್ಚಿಕಾಟೀಕಾಯಂ ಸಾರತ್ಥವಿಲಾಸಿನಿಯಂ

ರತನತ್ತಯಪಣಾಮಾದಿಕಥಾ ಸಮತ್ತಾ।

೧. ಪಠಮಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ

ಸಞ್ಞಾಧಿಕಾರ

೧. ಅ ಆದಯೋ

ಸಬ್ಬವಚನಾನಂ ಸಾತ್ಥಕನಿರತ್ಥಕತ್ತಬ್ಯಭಿಚಾರಿತ್ತಾ ‘ಇದ’ನ್ತಿಆದಿನಾ ಸದಿಟ್ಠನ್ತೇನ ಸಂಸಯಮುಪದಸ್ಸಿಯ ಸಾತ್ಥಕತ್ತಮಸ್ಸ ದಸ್ಸೇತುಞ್ಚ ‘ನ ತಾವ…ಪೇ॰… ಸಾತ್ಥಕತ್ತಾ’ತಿ ವುತ್ತಂ, ಉಮ್ಮತ್ತಕಾದಿವಾಕ್ಯಮಿತಿ ‘ದಸ ದಾಳಿಮಾ, ಛ ಅಪೂಪಾ, ಕುಣ್ಡಮಜಾಜಿನಂ, ಪಲಾಲಪಿಣ್ಡೋ’ಇಚ್ಚಾದಿಕಂ, ಅವಯವತ್ಥಾನ ಮಞ್ಞಮಞ್ಞನಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಾ ಸಮುದಾಯತ್ಥಾಭಾವತೋ ಅನತ್ಥಕತ್ತಂ, ಆದಿವಾಕ್ಯನ್ತಿ “ಮನೋಸೇಟ್ಠಾ ಮನೋಮಯಾ”ತಿಆದಿವಾಕ್ಯಂ, ಸಾತ್ಥಕತ್ತಂ ಪನಸ್ಸ ಪದತ್ಥಾನ ಮಞ್ಞಮಞ್ಞಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಪತೀತಿತೋ।

ಅಥ ಅಆದ್ಯಾದಿಸದ್ದಾನಂ ಸಾಧುತ್ತಾನ್ವಾಖ್ಯಾನಾಯ ಇದಂ ವಚನಮಿಚ್ಚಾದಿವಿಕಪ್ಪನ್ತರಸಮ್ಭವೇ ಕಥಂ ನಿಯಮೋ ವುತ್ತಿಯಂ ವುತ್ತೇನತ್ಥೇನ ಸಾತ್ಥಕತ್ತಮಿಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯ ತೇಸಮಿಹಾನುಪಯೋಗಿತ್ತಂ ಕಮೇನ ಪಟಿಪಾದಯಿತುಮಾಹ ‘ವಕ್ಖಮಾನತ್ಥಮೇವಿದ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ,’ ಆಕಾರಾದಯೋ ನಿಗ್ಗಹೀತನ್ತಾ’ಇಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತಿಯಂ ವಕ್ಖಮಾನೋ ಅತ್ಥೋ ಯಸ್ಸ ತಂ ತಥಾ ವುತ್ತಂ, ಸಾಧೂನಂ ಸಾಧುಸದ್ದಾನಂ ಅನುಸಾಸನಂ ಆಖ್ಯಾನಂ ಅತ್ಥೋ ಪಯೋಜನಂ ಯಸ್ಸ ತನ್ತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

ಸಾಧುಸದ್ದಾನುಸಾಸನಸಙ್ಖಾಪೇತ್ಥ “ಕತ್ಥೇತ್ಥ ಕುತ್ರಾತ್ರಕ್ವೇಹಿಧಾ”ತಿ (೪-೧೦೦) ಆದಿನಾ ಕತ್ಥಾದಿಸದ್ದಾನಂ ಸಾಧುತ್ತಾನುಸಾಸನಸ್ಸ ದಸ್ಸನತೋ, ಲಕ್ಖಣನ್ತರೇನ ಸಾಧುಭಾವಸ್ಸ ಅನ್ವಾಖ್ಯಾತತ್ತಾತಿ ಆಪುಬ್ಬಾದಾಇಚ್ಚಸ್ಮಾ “ದಾಧಾತ್ವಿ”ತಿ (೫-೪೫) ಇಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಆಕಾರಲೋಪೇ ಚ ಆದೀತಿ ಅಆದಿಯೇಸನ್ತಿ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥಸಮಾಸೇ ಯೋಮ್ಹಿ “ಯೋಸು ಝಿಸ್ಸ ಪುಮೇ”ತಿ (೨-೯೩) ‘ಟೇ ಅಆದಯೋ’ತಿ, ತಯೋ ಚ ಚತ್ತಾಲೀಸಾ ಚಾತಿ ಚತ್ಥ ಸಮಾಸೇ “ತದಮಿನಾದೀನಿ”ತಿ ಚತ ಲೋಪೇಚ ರಸ್ಸೇ ಚ ತಿತಾಲೀಸಾತಿ, ‘ವಣ್ಣ-ವಣ್ಣನೇ’ಇಚ್ಚಸ್ಮಾ “ಭಾವಕಾರಕೇಸ್ವ ಘಣ ಘಕಾ”ತಿ (೫-೪೪) ಅಪ್ಪಚ್ಚಯೇಯೋಮ್ಹಿ ಟಾದೇಸೇ ವಣ್ಣಾಇತಿ ಚ ಸಿಜ್ಝನತೋ, ಪಯೋಗನಿಯಮತ್ಥನ್ತಿ ತಿತಾಲೀಸವಣ್ಣಸದ್ದೇಸು ಪರೇಸು ಏವ ಅಆದಿಸದ್ದೋ ಪಯುಜ್ಜೀಯತೀತಿ ಏವಂ ಪಯೋಗನಿಯಮತ್ಥಂ, ಅಯಮ್ಪಿ ವಿಕಪ್ಪನ್ತರ ಸಮ್ಭಾವನಾ “ಅಭೂತತಬ್ಭಾವೇ ಕರಾಸಭೂಯೋಗೇ ವಿಕಾರಾ ಚೀ”ತಿ (೪-೧೧೯) ಪಯೋಗನಿಯಮಸ್ಸಾ ಝಾಯಮಾನಸ್ಸ ದಿಟ್ಠತ್ತಾ, ಠಾನ್ಯಾದೇಸತ್ಥನ್ತಿ ಅಆದಿಸದ್ದಸ್ಸ ಠಾನೇ ತಿತಾಲೀಸವಣ್ಣಸದ್ದಾ ಆದೇಸಾ ಹೋನ್ತಿ ತೇಸಂ ವಾ ಸೋ ಇತಿ, ತದನುರೂಪಾಯಾತಿ ಠಾನ್ಯಾದೇಸಾನುರೂಪಾಯ ಛಟ್ಠೀ ವಿಭತ್ತಿಯಾ, ಅತೋಯೇವಾತಿ ಅಗಮಾಗಮಿಅನುರೂಪಾಯ ಛಟ್ಠಿಯಾ ಅಭಾವತೋ ಯೇವ, ಅಗಮಾಗಮಿ ಭಾವತ್ಥನ್ತಿ ಅಆದಿಸದ್ದಸ್ಸ ತಿತಾಲೀಸ ವಣ್ಣಸದ್ದಾ ಆಗಮಾ ಹೋನ್ತಿ ತೇಸಂ ವಾ ಸೋ ಇತಿ, ಏತೇಸುಪಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾ, “ಯವಾಸರೇ” (೧-೨೦) “ಸುಞ ಸಸ್ಸ”ಇತಿ (೨-೫೩) ಆದೇಸಾಗಮಾನಂ ದಸ್ಸನೇನ, ಆಗಮ ಲಿಙ್ಗಾಭಾವತೋತಿ ಉಕಾರ ಕಕಾರ ಮಕಾರಾನಂ ಅಭಾವತೋ, ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸ ಭಾವತ್ಥನ್ತಿ ತಿತಾಲೀಸವಣ್ಣಸದ್ದಾನಂ ಅಆದಿಸದ್ದೋ ವಿಸೇಸನಂ, ತೇ ವಾ ತಸ್ಸೇ-ತಿ, ಏತ್ಥಾಪಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾ ‘ನೀಲುಪ್ಪಲ’ಮಿಚ್ಚಾದೀನಮಞ್ಞತ್ಥ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸ ಭಾವದಸ್ಸನಾ, ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಾ ನುಪಯೋಗತೋತಿ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣೇನ ಸದ್ದಸಙ್ಖರಣಸ್ಸ ಪಕತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ, ತತ್ಥ ಕಾರಣಮಾಹ- ‘ರೂಪವಿಸೇಸೂಪ ಲಕ್ಖಣಾಭಾವಾ’ತಿ, ರೂಪವಿಸೇಸಸ್ಸ ಉಪಲಕ್ಖಣ ನಿಮಿತ್ತಂ ತಸ್ಸಅಭಾವಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ನ ಹಿ ವಿಸೇಸನ ವಿಸೇಸ್ಸಭಾವೇ ಪಟಿಪಾದಿತೇ ಅಆದ್ಯಾದಿಸದ್ದಾನಂ ರೂಪವಿಸೇಸಸ್ಸ ಸಙ್ಖರಣಂ ಕತಂ ಸಿಯಾತಿ, ಯದಿ ಏಸೋವ ಸದ್ದಸಙ್ಖರಣನ್ತಿ ಗಯ್ಹೇಯ್ಯ, ತಥಾ ಸತಿ ‘ನೀಲುಪ್ಪಲ’ಮಿಚ್ಚಾದೀನಮ್ಪಿ ವತ್ತಬ್ಬತಾ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ ನಾಸ್ಸ ತದತ್ಥ ತಾಪಿ ಸಮ್ಭಾವೀಯತೇ, ಲೋಕೇ ಸೀಹಗುಣಸ್ಸ ಮಾನವಕೇ ದಸ್ಸನತೋ ಉಪಚಾರೇನ ‘ಸೀಹೋ-ಯಂ ಮಾನವಕೋ’ತಿ ತಗ್ಗುಣಜ್ಝಾರೋಪೋಪಿ ದಿಸ್ಸತಿ, ತದತ್ಥಮ್ಪೇತಂ ನ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ‘ತಗ್ಗುಣಜ್ಝಾರೋಪನತ್ಥಮ್ಪೇತಂ ನ ಹೋತೀ’ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಸ ಅಆದಿಸದ್ದಸ್ಸ, ತೇಸಂ ತಿತಾಲೀಸವಣ್ಣಸದ್ದಾನಂ ವಾ ಗುಣೋ ಅಆದಿತ್ತಾದಿ, ತಸ್ಸ ಅಜ್ಝಾರೋಪನಂ-ತಿತಾಲೀಸವಣ್ಣಸದ್ದೇಸು ವಾ ಅಆದಿಸದ್ದೇಯೇವ ವಾ ಆರೋಪನಂ, ತದತ್ಥಮ್ಪೇತಂ ಸುತ್ತಂ ನ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ತತ್ಥ ಕಾರಣಮಾಹ-

‘ಅತೋಯೇವಾ’ತಿಆದಿ, ಅತೋಯೇವ ರೂಪವಿಸೇಸೂಪಲಕ್ಖಣಾ ಭಾವತೋಯೋ, ಪಕತಂ ಸದ್ದಸಙ್ಖರಣಂ, ಯಥಾವುತ್ತ ವಿಕಪ್ಪನ್ತರಾಭಾವೇ ಉಭಯತ್ಥಮಿದಂ ಸಿಯಾ, ತತ್ಥ ಪರಿಭಾಸತ್ಥಂ ನ ಹೋತಿ... ತಲ್ಲಕ್ಖಣತ್ತಾಭಾವಾ ಉಪರಿವಕ್ಖಮಾನತ್ತಾ ಚಾತಿ ಪಾರಿಸೇಸಮಾಲಮ್ಬಿಯಾಹ ‘ಸಞ್ಞಾಸಞ್ಞಿ’ಚ್ಚಾದಿ।

> ಮರಿಯಾದಾಯಮ್ಪಕಾರೇಚ, ಸಮೀಪೇ ವಯವೇ ತಥಾ।
> ಚತುಬ್ಬಿಧಪ್ಪಕಾರೋಯಂ, ಆದಿಸದ್ದಸ್ಸ ದಿಸ್ಸತೇತಿ॥

ಮರಿಯಾದತ್ಥೋ ಏತ್ಥ ಆದಿಸದ್ದೋತಿ ಆಹ-‘ಆದಿಮರಿಯಾದಾ ಭೂತೋ’ತಿ, ಉಪಲಕ್ಖಣತ್ತಾತಿ ಉಪಲಕ್ಖಿಯಮಾನಾನಮಾಕಾರಾದೀನಂ ಗಹಣೇ ಕಾರಣಭಾವೇನ ಅಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ, ತೇನಾಹ-‘ಉಪಲಕ್ಖಣಸ್ಸುಪಸಜ್ಜನೀಯಭೂತಸ್ಸಾ’ತಿ, ಕಾರಿಯೇನಾತಿ ವಣ್ಣಸಞ್ಞಾಭವನಾದಿನಾ, ನ ಗುನ್ನಮ್ಪಿ ಆನಯನಂ ಭವತಿ..ಗುನ್ನಮುಪಸಜ್ಜನೀಯ ಭೂತತ್ತಾ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥಸ್ಸೇವ ಪಧಾನತ್ತಾ, ಸಞ್ಞಾಯಾ ಭಾವೇತಿ ಅಕಾರಸ್ಸ ವಣ್ಣಸಞ್ಞಾಯ ಅಭಾವೇ, ರೂಪನ್ತಿತಿ ತಾಲೀಸಾರೂಪಂ, ತಿತಾಲೀಸಾ+ವಣ್ಣಾತಿಪದಚ್ಛೇದೋ, ತಿತಾಲೀಸ+ವಣ್ಣಾತಿವಾ, ಸುತ್ತಾವಯವಸ್ಸಾಪಿ ಸುತ್ತಸಮ್ಬನ್ಧಿತ್ತಾ “ಬ್ಯಞ್ಜನೇ ದೀಘರಸ್ಸಾ”ತಿ (೧-೩೩) ಪನ ವುತ್ತಂ, ರಸ್ಸತ್ತನ್ತು “ದೀಘರಸ್ಸಾ”ತಿ ಯೋಗವಿಭಾಗೇನ, ಇತರಥಾ ಬ್ಯಞ್ಜನಪರಸ್ಸೇವ ರಸ್ಸತ್ತೇ ದಸ್ಸಿತೇ ತಿತಾಲೀಸಇತಿ ಅಬ್ಯಞ್ಜನೇ ಪದಂ ನ ಸಮ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ಇತರೀತರಯೋಗಚತ್ಥೇ ಬಹುವಚನೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಆಹ-‘ಏಕವಚನಮ್ಪನಾ’ತಿಆದಿ, ವಿಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿ ಅಞ್ಞಥಾಭಾವೋ, ರಸ್ಸ ಏ ಓಕಾರೇಹಿ ತೇಚತ್ತಾಲೀಸಕ್ಖರಾನನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಏ ಓಕಾರೇ ಹೀತಿ ಸಹತ್ಥೇ ತತಿಯಾ, ಸಕ್ಕತಾನುಸಾರೇನಾತಿ ಸಕ್ಕತೇ “ಸನ್ಧಿ ಯಕ್ಖರಾನಂ ರಸ್ಸಾ ನ ಸನ್ತೀ”ತಿ ವುತ್ತಸ್ಸ ಅನುಸಾರೇನ, ಕೋಚೀತಿ ಸಾ ಸನಪ್ಪಸಾದಕಚೋಳಿಯಬುದ್ಧಪ್ಪಿಯಾಚರಿಯಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ನ ಹಿಚ್ಚಾದಿಂ ವದತೋ-ಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ ‘ರಸ್ಸಾ ಇವಾತಿ ಇವಸದ್ದೋ ಸಾಧಮ್ಮೋಪಮಾಜೋತಕೋ ವಾ ಸಿಯಾ ವೇಧಮ್ಮೋಪಮಾಜೋತಕೋ ವಾ, ಯದಿ ತಾವ ವೇಧಮ್ಮೋಪಮಾಜೋತಕೋ, ರಸ್ಸಧಮ್ಮಸ್ಸ ಏ ಓಕಾರೇಸ್ವ ಸಮ್ಭವಾ ತೇಸಂ ದೀಘಕಾಲಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ತೇ ದೀಘಾಯೇವ ಸಿಯುಂ, ಯದಿ ಪನ ಸಾಧಮ್ಮೋಪಮಾಜೋತಕೋ , ತೇಸು ರಸ್ಸಧಮ್ಮಸ್ಸಸಮ್ಭವಾ ರಸ್ಸಕಾಲಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ರಸ್ಸಾಏವ ತೇ ಸಿಯುನ್ತಿ ‘ಏತ್ಥಾತಿಆದೀಸು ಏ ಓಕಾರಾನಂ ಉಚ್ಚಾರಣಕಾಲಕತಂ ರಸ್ಸತ್ತಮೇವ ಹೋತೀ’ತಿ, ರಸ್ಸಕಾಲವನ್ತೋಯೇವಾತಿ ಏವಸದ್ದೋ ಸೋಗತೇ ವಣ್ಣವಿನಿಮ್ಮುತ್ತಸ್ಸ ಕಾಲಸ್ಸೇವಾಭಾವಾ ವಣ್ಣಾನಞ್ಚ ಪಚ್ಚಕ್ಖ ಸಿದ್ಧತ್ತಾ ಪಮಾಣಸಿದ್ಧಂ ಪಾರಮತ್ಥಿಕ ಮೇ ಓಕಾರಾನಂ ರಸ್ಸಕಾಲವನ್ತತಂ ದೀಪೇತಿ, ಅತ್ಥಾತಿ ವದತೋ ಪನಾಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ ‘ಏತ್ಥಾತಿಆದೀಸು ಯದಿ ಏಕಾರಾದಯೋ ದೀಘಾಏವ ಸಂಯೋಗಪುಬ್ಬತ್ತಾ ರಸ್ಸಾವ ಸಿಯುಂತಥಾ ಸತಿ ಅತ್ಥಾತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ದೀಘೋವ ಆಕಾರೋ ಸಂಯೋಗಪುಬ್ಬತ್ತಾರಸ್ಸೋ ಇವ ಉಚ್ಚತೀತಿ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯ, ತಸ್ಮಾ ಉಚ್ಚಾರಣಕಾಲಕತೋವ ರಸ್ಸದೀಘಭಾವೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋ’ತಿ, ಕಚ್ಚಾಯನವುತ್ತಿವಣ್ಣನಾ ಞಾಸೋ, ತಞ್ಞಾಪನೇತಿ ಬಹಿದ್ಧಾ ಅಞ್ಞೇಸಮಕ್ಖರಾನಂ ಞಾಪನೇ, ಪಯೋಜನಾಭಾವಾತಿ ತೇನ ಸಾಧೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಇಟ್ಠಸ್ಸ ಅಭಾವಮಾಹ, ಕಿಮೇತ್ಥ ಸಮುದಾಯೇ ವಾಕ್ಯಪರಿಸಮತ್ತಿ, ಉದಾಹು ಅವಯವೇತಿ ಆಹ- ‘ಪಚ್ಚೇಕ’ನ್ತಿ, ಅಞ್ಞಥಾ ‘ರುಕ್ಖಾ ವನ’ನ್ತಿಆದೀಸು ವಿಯ ಸಮುದಾಯೇ ವಾಕ್ಯಪರಿಸಮತ್ತಿಯಂ “ಇಯುವಣ್ಣಾ ಝಲಾ ನಮಸ್ಸನ್ತೇ” (೧-೯) ಇಚ್ಚಾದಿಕಂ ನ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ, ಪಚ್ಚೇಕಂ ವಣ್ಣಾ ನಾಮಹೋನ್ತೀತಿ ಅಕಾರೋ ವಣ್ಣೋ ನಾಮ ಹೋತಿ ಆಕಾರೋ ವಣ್ಣೋ ನಾಮ ಹೋತೀತಿಆದಿನಾ, ಅವಯವೇಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತಿಯಂ ಅವುತ್ತೇಪಿ ‘ಪಚ್ಚೇಕ’ನ್ತಿ ವಚನೇ ಸದಿಟ್ಠನ್ತಂ ಕಾರಣಮಾಹ, ದಿಟ್ಠನ್ತೋಪನೀತೋ ಹ್ಯತ್ಥೋ ಸುಖೇನ ಪಟಿಪತ್ತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ, ಏತ್ಥ ಹಿ ಪಚ್ಚೇಕನ್ತಿ ಅವುತ್ತೇಪಿ ದೇವದತ್ತೋ ಭೋಜೀಯತುತಿಆದಿನಾ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಭುಞ್ಜಿಕಿರಿಯಾ ಪರಿಸಮಾಪೀಯತೇ, ತೇನಾಹ-‘ನ ಚೋದ್ದತೇ’ ಇಚ್ಚಾದಿ, ಅಥವಾ ಸಮುದಾಯೇಪಿ ವಾಕ್ಯಪರಿಸಮಾ ಪತ್ತಿಯಂ ಸತಿ ಸಮುದಾಯೇ ಪವತ್ತಾ ಸದ್ದಾ ಅವಯವೇಸುಪಿ ವತ್ತನ್ತೀತಿ ‘ಸಮುದ್ದೇಕದೇಸದಸ್ಸನೇಪಿ ಸಮುದ್ದೋ ದಿಟ್ಠೋ, ಖನ್ಧೇಕದೇಸ ಭೂತಾಯಪಿ ಪಞ್ಞಾಯ ಪಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋತಿಆದೀಸು ವಿಯ ನ ದೋಸೋ, ತೇನೇವ ವುತ್ತಿಯಂ ‘ಪಚ್ಚೇಕ’ನ್ತಿ ನ ವುತ್ತಂ, ವಣ್ಣಸದ್ದಸ್ಸ ಗುಣಾದ್ಯನೇಕತ್ಥತ್ತೇಪಿ ಪಕರಣತೋ ಅಕಾರಾದಯೋವೇತ್ಥ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಆಹ-‘ವಣ್ಣೀಯತಿ’ಚ್ಚಾದಿ, ಪಕರಣತೋಪಿ ಅತ್ಥೋ ವಿಭಜ್ಜತೇ, ವುತ್ತಂ ಹಿ-

> ಅತ್ಥಾ ಪಕರಣಾ ಲಿಙ್ಗಾ, ಓಚಿತ್ಯಾ ದೇಸಕಾಲತೋ।

ಸದ್ದತ್ಥಾ ವಿಭಜೀಯನ್ತೇ, ನ ಸದ್ದಾಯೇವ ಕೇವಲಾತಿ॥

ನನು ಝಲಾದಿಸಞ್ಞಾ ವಿಯ ಲಹುಸಞ್ಞಂ ಅಕತ್ವಾ ಕಸ್ಮಾ ಗುರುಸಞ್ಞಾ ಕತಾತಿ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ನಿಧಾಯ ಝಳ್ಹಿ ಅನ್ವತ್ಥವಸೇನ ದ್ವಿಪ್ಪಕಾರಾಸು ಸಞ್ಞಾಸು ಝಾಲಾತಿ ಝಳ್ಹಿ ಸಞ್ಞಾತತ್ಥಾಭಾವೇನ ವೋಹಾರಸುಖಮತ್ತಪಯೋಜನಾ, ಅನ್ವತ್ಥಸಞ್ಞಾ ಪನ ತಪ್ಪಯೋಜನಾಪಿ ಹೋತಿ ತದಞ್ಞಪ್ಪಯೋಜನಾ ಪೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಏವ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ವಣ್ಣೀಯತೀ ಅತ್ಥೋ ಏತೇಹೀತಿ ವುತ್ತಮತ್ಥಂ ಅನುಗತಾ ಅನುಗತತ್ಥಾ ವಣ್ಣಸಞ್ಞಾ ತಂ, ಸದ್ದಾಧಿಗಮನೀಯಸ್ಸಾತಿ ಸದ್ದೇನ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಸ್ಸ, ವಣ್ಣಂ ಮೂಲಮಸ್ಸಾತಿ ವಣ್ಣಮೂಲಕೋ-ಅತ್ಥೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ವಣ್ಣಮೂಲಕತಾ, ಅತ್ಥಸ್ಸ ವಣ್ಣಮೂಲಕತಂ ಸಾಧೇತಿ 'ಸಾಪಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ವಣ್ಣಂ ರೂಪಂ ಸಭಾವೋ ಏತೇಸನ್ತಿ ವಣ್ಣರೂಪಾನಿ-ಪದಾನಿ, ಸಮುದಾಯೋ ಪಾದಾನಂ ರೂಪಮಸ್ಸಾತಿ ಸಮುದಾಯರೂಪಂ ವಾಕ್ಯಂ, ವಿಭತ್ಯನ್ತಮತ್ಥಜೋತಕಂ ಪದಂ, ಪದಸಮುದಾಯೋ ವಾಕ್ಯಂ, ಸಬ್ಬಞ್ಚೇತಮುಪಚಾರೇನ ವಣ್ಣಸದ್ದವಚನೀಯತ್ತಂ ಗಚ್ಛತಿ ವಣ್ಣಮಯತ್ತಾತಿ ಸಬ್ಬೋಪಿ ಸಮ್ಮುತಿಪರಮತ್ಥಭೇದಭಿನ್ನೋ ಅತ್ಥೋ ವಾಕ್ಯಾಧಿಗಮನೀಯೋ ವಣ್ಣೇನೇವ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ನಾಮ ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ವುತ್ತಮತ್ಥ ವಿಸೇಸದಸ್ಸನಂಲಹುಸಞ್ಞಾಯ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ ತದತ್ಥಮಕಾರಾದೀನಂ ಗುರುಭೂತಾ ವಣ್ಣಸಞ್ಞಾ ಕತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ಸಮ್ಮುತಿ ಸಙ್ಕೇತವಸೇನ ಪವತ್ತೋ ವೋಹಾರೋ, ಪರಮತ್ಥೋ ಸನಿಬ್ಬಾನೋ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧೋ। ಉಭೋಹಿ ಪನೇತೇಹಿ ಭಿನ್ನೋ ತತಿಯೋ ಕೋಟ್ಠಾಸೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ತಥಾಚ ವುತ್ತಂ-

ದುವೇ ಸಚ್ಚಾನಿ ಅಕ್ಖಾಸಿ, ಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ವದತಂ ವರೋ,
ಸಮ್ಮುತಿಂ ಪರಮತ್ಥಞ್ಚ, ತತಿಯಂ ನುಪಲಬ್ಭತೀತಿ॥

ನನು ಚ-

ಅಪ್ಪಕ್ಖರಮಸನ್ದಿದ್ಧಂ, ಸಸಾರಂ ಗೂಳ್ಹನಿಣ್ಣಯಂ।
ಪಸನ್ನತ್ಥಞ್ಚ ಸುತ್ತನ್ತಿ, ಆಹು ತಲ್ಲಕ್ಖಣಞ್ಞುನೋತಿ॥

“ಆದಯೋ ತಿತಾಲೀಸ ವಣ್ಣಾ” “ತಿತಾಲೀಸಾದಯೋ ವಣ್ಣಾ”ತಿ ವಾ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ನ ತಥಾ ಸತಿ ಸನ್ದಿದ್ಧಂ ಸುತ್ತಂ ಸಿಯಾತಿ, ನನು ಸತ್ಥಾದೋ ಮಙ್ಗಲವಚನೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ಅಕಾರೋ ಪಟಿಸೇಧತ್ಥೋಪಿ ಹೋತೀತಿ (ನ) ಸತ್ಥಾದೋ ಸಿದ್ಧಸದ್ದಸ್ಸೋಪಹಿತತ್ತಾ, ಅಥ ಹೋತ್ವ ಪುಬ್ಬಾ ಝಾಲಾದಿ ಸಞ್ಞಾ, ಸದ್ದಸಾಧನಮತ್ತಪ್ಪಯೋಜನತ್ತಾ ಪನ ಸಬ್ಬವಿಧಾನಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಾಚರಿಯ ಸಞ್ಞಾವಾಲಮೇತ್ಥಾತಿ ಕಿಂ ಪುನಾಪಿ ವಣ್ಣಾದಿಸಞ್ಞಾವಿಧಾನೇನ ಗನ್ಥಗಾರವ ಕರಣೇನಾತಿ ಸಚ್ಚಮೇತಂ, ಪುಬ್ಬಾಚರಿಯೇಸು ಪನ ಗಾರವಂ ತದನುಗಮನಞ್ಚ ದೀಪೇತುಂ ಕಾಚಿ ಸಞ್ಞಾಯೋಪ್ಯನ್ವಾಖ್ಯಾಯನ್ತೇ, ಯಜ್ಜೇವಂ ಸಂಯೋಗಸಬ್ಬನಾಮಲೋಪಾದಯೋಪಿ ಸಞ್ಞಾ ಪುಬ್ಬಾಚರಿಯೇಹಿ ವುತ್ತಾ ವತ್ತಬ್ಬಾತಿ ನನು ಭೋ ವುತ್ತಮೇವಾಮ್ಹೇಹಿ'ಕಾಚಿ ಸಞ್ಞಾಯೋ ಆಖ್ಯಾಯನ್ತೇ'ತಿ, ಕಿನ್ತದಾಖ್ಯಾನದ್ವಾರೇನ ಭವತಾ ತಾಪಿ ವಿಞ್ಞಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ, ಕೇಸಞ್ಚಿ ಸಾತ್ಥಕತ್ತೋಪಿ ಪತಿವಣ್ಣಮತ್ಥಾನುಪಲದ್ಧಿತೋ ವಣ್ಣಾನಮದಿಟ್ಠಾನಮಕಾರಾದೀನಮನುಕತಿಯೋ ಇಹೋಪದಿಟ್ಠಾಇತ್ಯನುಕಾರಿಯೇನಾತ್ಥೇನಾತ್ಥವನ್ತತಾಯ ಹೋತೇವಾಕಾರಾದಿತೋ ವಿಭತ್ತಿ, ಲೋಪೇನ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ ಪನಸ್ಸಾ ಅಸ್ಸವನಂ ಸನ್ನಿಕಂಸವಚನಿಚ್ಛಾಭಾವಾ ಸಂಹಿತಾಯಾನಿದ್ದೇಸೋ, ಅನುಕ್ಕಮೋತಿ ಆದೋನಿಸ್ಸಯಾ ಸರಾವುತ್ತಾ, ತತೋ ನಿಸ್ಸಿತಾ ಬ್ಯಞ್ಜನಾ, ಸರೇಸುಪಿ ಏಕಟ್ಠಾನಿಯಾ ಅಕಾರಾದಯೋ ಬಹುತ್ತಾ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಾ ಠಾನಾನುಕ್ಕಮೇನ, ತತೋ ದ್ವಿಜಾ ಠಾನಾನುಕ್ಕಮೇನ, ತೇಸುಪಿ ರಸ್ಸಾವ ಲಹುತ್ತಾ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಾ, ತತೋ ದೀಘಾ, ಬ್ಯಞ್ಜನೇಸುಪಿ ವಗ್ಗಾ ಬಹುತ್ತಾ ಠಾನಪ್ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಾ, ತತೋ ಯಕಾರಾದಯೋ, ವಗ್ಗೇಸು ಚ ಅಘೋಸಾ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಾ, ತತೋ ಘೋಸಾ, ತೇಸು ಚ ಸಿಥಿಲಾ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಾ, ತತೋ ಧನಿತಾ, ತತ್ಥಾಪಿ ಅಪ್ಪಕತ್ತಾ ದ್ವಿಜಾ ಪಞ್ಚಮಾ ವುತ್ತಾ, ತತೋ ಯರಲವಾ ಘೋಸಭೂತಾ ಠಾನಾನುಕ್ಕಮೇನ, ತತೋ ಧನಿತಾ ಸಕಾರಹ ಕಾರಾ, ತೇಸುಪಿಹಕಾರೋ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಓರಸೋಪಿ ಹೋತೀತಿ ದ್ವಿಜತ್ತಾ ಪಚ್ಛಾ ವುತ್ತೋ, ಕೇಹಿಚಿ “ಳಳಾನಮವಿಸೇಸೋ”ತಿ ದ್ವಿನ್ನಮವಿಸೇಸೇ ವುಚ್ಚಮಾನೇಪಿ ಲಿಪಿಭೇದೇನ ಠಾನಭೇದೇನ ಚ

ಭಿನ್ನತ್ತಾ ಳಕಾರೋ ವಿಸುಂ ಅಕ್ಖರಭಾವೇನ ಗಹಿತೋ, ಸೋಪಿ ಘೋಸಭಾವೇನ ಠಾನಾನುಕ್ಕಮೇನಚ ಹಕಾರತೋ ಪರಂ ವುತ್ತೋ ನಿಗ್ಗಹೀತಂ ಪನ ಸರತ್ತಾದಿಸಬ್ಬವಿನಿಮ್ಮುತ್ತತ್ತಾ ಸಬ್ಬಪಚ್ಛಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಕಾರಾದೀನಮಯಮನುಕ್ಕಮೋ, ಇಮಸ್ಸೇವಾನುಕ್ಕಮಸ್ಸ ಮನಸಿ ವಿಪಸ್ಸ ವತ್ತಮಾನತ್ತಾ ತಿತಾಲೀಸಾತಿ ಗಣನಾಪರಿಚ್ಛೇದಸ್ಸ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ ಚ 'ನಿಗ್ಗಹೀತನ್ತಾ'ತಿ ವುತ್ತಿಯಂ ವುತ್ತಂ, ಪಕತಂ ಸಾಧುಸದ್ದಾನ್ವಾಖ್ಯಾನಂ, ನ ವಣ್ಣೀಯತೇ, ತಿ ಸದ್ದಸಙ್ಖರಣ ಸಞ್ಞಾತ ಮುಖ್ಯಪ್ಪಯೋಜನಾಭಾವಾ, ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ನ ವಣ್ಣೀಯತೇ, ಅಮ್ಹೇಹಿ ಪನ ಕಥಮಕಾರಾದೀನಮಯಮನುಕ್ಕಮೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋತಿ ಸಿಸ್ಸಾನಂ ಕಙ್ಖಾ ವಿಚ್ಛೇದಪ್ಪಯೋಜನಮ್ಪತಿ ಅನುಕ್ಕಮಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಕಥನಬ್ಯಾಜೇನ ವಣ್ಣಿತೋ ಯೇವಾತಿ, ಕರೀಯನ್ತೇ ಉಚ್ಚಾರೀಯನ್ತೇ ಏತೇನಾತಿ ಕರಣಂ, ತತ್ಥ ಜಿವ್ಹಾಮಜ್ಝಂ ತಾಲುಜಾನಂ, ಜಿವ್ಹೋಪಗ್ಗಂ ಮುದ್ಧಜಾನಂ, ಜಿವ್ಹಗ್ಗಂ, ದನ್ತಜಾನಂ ಸೇಸಾನಂ ಸಕಟ್ಠಾನಂ ಕರಣಂ, ಪಯತ್ತಿ ಪಯತನಂ, ತಮ್ಪನ ವಣ್ಣುಚ್ಚಾರಣತೋ ಅಬ್ಭನ್ತರೋ ಬಾಹಿಯೋ ಚ ಉಸ್ಸಾಹೋ, ತತ್ಥ ಅಬ್ಭನ್ತರಪಯತನಂ-ಸಂವುತತ್ತಮಕಾರಸ್ಸ, ವಿವಟತ್ತಂ ಸರಾನಂ ಸಕಾರಹಕಾರಾನಞ್ಚ ಫುಟ್ಠತ್ತಂ ವಗ್ಗಾನಂ, ಈಸಂಫುಟ್ಠತ್ತಂ ಯರಲವಾನಂ, ಬಾಹಿಯಪಯತನನ್ತು ಸಂವುತಕಣ್ಠತಾದಿ, ಠಾನತೋ ಪಚ್ಚಾಸತ್ತಿಯಾ ವಿಧೀಯಮಾನಕಾರಿಯಸಮ್ಭವೇನ ಪಯೋಜನಸಮ್ಭವಾ ಆಹ-'ಠಾನಮ್ಪನಾ'ತಿಆದಿ, ತಿಟ್ಠನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಉಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನ ವಣ್ಣಾತಿ ಠಾನಂ, "ಏ ಓನಮ ವಣ್ಣೇ"ತಿ (೧-೩೭) ಸುತ್ತೇ ವಣ್ಣೇತಿ ಕಥನಮೇವ ವಣ್ಣಸಞ್ಞಾಕರಣೇ ಪಯೋಜನಂ, ಯಥಾವುತ್ತಮತ್ಥಮಞ್ಞತ್ರ ಬ್ಯಾಪದಿಸತಿ' ಏವ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ, ತಸ್ಮಾ "ದಸಾದೋ ಸರಾ"ಇಚ್ಚಾದೋ 'ತೇನಾ'ತಿಆದೀಸು 'ತೇನ ಸರಇಚ್ಚನೇನ ಕ್ವತ್ಥೋ ಕಸ್ಮಿಂ ಸುತ್ತೇ ಪಯೋಜನಂ ತಂ ದಸ್ಸೇತಿ "ಸರೋಲೋಪೋ ಸರೇ"ಚ್ಚಾದೀ'ತಿ ಏವಮಾದಿನಾ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ಞಾಪೇತಿ ವಣ್ಣಲೋಪನ್ತಿ ಞಾಪಕಂ, ಕಸ್ಮಾ ಪನ'ಸೋ ಚೇಮಿನಾವ ಞಾಪಕೇನ ಸಿದ್ಧೋ'ತಿ ವುಚ್ಚತಿ ನನು 'ತದಮಿನಾದೀನಿ"ತಿ (೧-೪೭) ಸುತ್ತಂ ದಿಸ್ಸತೀತಿ, (ಸಚ್ಚಂ) ತಥಾಪಿ ಪಕಾರನ್ತರೋಯಮ್ಪಿ ವಣ್ಣಲೋಪೋ ದಸ್ಸಿತೋತಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ, ಏವಸದ್ದೋ ಪನ 'ಯದಿ ಞಾಪಕೇನ ವಣ್ಣಲೋಪೋ ಸಿಯಾ ಸೋ ಇಮಿನಾವ ಞಾಪಕೇನ ಸಿದ್ಧೋ, ನಾಞ್ಞೇನಾ'ತಿ ಅವಧಾರೇತಿ।

೧. ದಸಾ

ನನು ಅಆದಯೋತಿ ಪಠಮನ್ತೇನುವತ್ತನ್ತೇ ಕಥಮೇತ್ಥ'ತತ್ಥಾ'ತಿ ಸತ್ತಮೀನಿದ್ದಿಟ್ಠತಾತಿ ಆಹ-'ತಞ್ಚಾ'ತಿಆದಿ, ಅತ್ಥವಸಾವಿಭತ್ತಿವಿಪರಿಣಾಮೇನಾತಿ ಅಆದಯೋತಿ ಪಠಮನ್ತಸ್ಸ'ಆದೋ ದಸಾ'ತ್ಯನೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧಾ ಸಮ್ಬಜ್ಝಮಾನೇ ಚಾಧಾರತ್ಥೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಆಧಾರತ್ಥವಸೇನ ಸತ್ತಮೀ ವಿಭತ್ತಿಯಾ ಪರಿವತ್ತನೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅತ್ಥವಸಾ ಸತ್ತಮಿಯಾ ವಿಪರಿಣಾಮಸಮ್ಭವಾಯೇವಸುತ್ತೇ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ'ತತ್ಥಾ'ತಿ ವುತ್ತಿಯಂ ವುತ್ತಂ, ಆದೋದಸನ್ನಮನಞ್ಞತ್ಥಪವತ್ತಿಸಮ್ಭವತೋ ತೇಸಂ ಅಆದಯೋ ವಿಸಯಭಾವೇನಪಿ ಸಕ್ಕಾ ಪರಿಕಪ್ಪೇತುನ್ತಿ ವುತ್ತಂ-'ತೇಸು ವಿಸಯಭೂತೇಸೂ'ತಿ, ನಿದ್ಧಾರಣತ್ಥೋಪಿ ಯುಜ್ಜತೇವ... ವಣ್ಣಸಮುದಾಯತೋ ತದೇಕದೇಸಭೂತಾನ ಮಾದೋ ವಣ್ಣಾನಂ ದಸಸಙ್ಖ್ಯಾಗುಣೇನ ನಿದ್ಧಾರಿಯಮಾನತ್ತಾ, ಆದಿಮ್ಹಿ ದಸ ವಣ್ಣಾತಿ ವುತ್ತೇ ಅವುತ್ತಾನಮ್ಪಿ ಅವಸ್ಸಂ ವತ್ತಬ್ಬಾನಂ ಊನಪೂರಣತ್ಥಮಜ್ಝಾಹಾರೋ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ- ಅವಟ್ಠಿತಾ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾ ವಾ'ತಿ, ಏಕಾದೀನ ಮಟ್ಠಾರಸನ್ತಾನಂ ಸಙ್ಖ್ಯಾನಂ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯೇ ವತ್ತನತೋ ಆಹ-'ದಸಸಙ್ಖ್ಯಾಯ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ತಾ'ತಿ, ಗಯ್ಹುಪಗಾನಂ ರಸ್ಸಏ ಓವಣ್ಣಾನಮ್ಪಿ ಕಚ್ಚಾಯನೇ ವಿಯ ಅಪರಿಚ್ಚಾಗಾ ಅನೂನಾ, ಅಗಯ್ಹುಪಗಾನಂ ತದಞ್ಞೇಸಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಸರಾನಂ ಪರಿಚ್ಚಗಾ ಅನಧಿಕಾ, ದಸಸದ್ದಸ್ಸ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯ ವುತ್ತಿತ್ತಾ ದಸನ್ನಮ್ಪಿ ಅಧಿಕತವಣ್ಣಾನಞ್ಞತ್ತಾ ವುತ್ತಂ-'ದಸನ್ನಮ್ಪೀ'ತಿಆದಿ, ಸಯಂ ಪುಬ್ಬಾ'ರಾಜ=ಚಿತ್ತಿಯಂ'ತೀಸ್ಮಾ ಕ್ವಿಮ್ಹಿ ಅನ್ತಲೋಪೇ ಸಮಾಸೇ ಚ ತದಮಿನಾದಿತ್ತಾ ನಿರುತ್ತಿನಯೇನ ವಾ ಸರಸದ್ದೋ ನಿಪ್ಫಜ್ಜತೀತಿ, 'ಸರ-ಗತಿಹಿಂ ಸಾಚಿನ್ತಾಸು' ಇಚ್ಚಸ್ಮಾ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ ವಾ ನಿಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ='ಸಯಂ ರಾಜನ್ತೀ'ತಿಆದಿ।

೨. ದ್ವೇದ್ವೇ

ತೇತಿ'ಆದೋ'ತಿ ಸತ್ತಮ್ಯನ್ತತ್ತಾ ಅಪರೇ ದ್ವೇ ಪರಾಮಸತಿ, ಹೇಟ್ಠಾ ವಿಯಾತಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಂ ಅತ್ಥವಸಾ ವಿಭತ್ತಿವಿಪರಿಣಾಮಂ ಉಪಮೇತಿ, ಅತೋವ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನತ್ಥವಸೇನ ತೇಸು'ತಿ ವುತ್ತಂ, ತೇಸುತಿ ಪನ ನಿದ್ಧಾರಣತ್ತವಿವಚ್ಛಾಯಂ ತಮ್ಪಿ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ತೇಸಂ ವಣ್ಣಾನಂ ಮಜ್ಝೇ ದ್ವೇದ್ವೇತಿ ದ್ವಿಸಙ್ಖ್ಯಾಯ ನಿದ್ಧಾರಣತ್ಥೋಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ವಿಚ್ಛಾಯಂ ವುತ್ತಿ ಯಸ್ಸ ಸೋ ವಿಚ್ಛಾವುತ್ತಿ-

ದ್ವಿಸದ್ದೋ, ವಿಚ್ಛಾವುತ್ತಿತಾ ಚಾಸ್ಸ ಸವಣ್ಣತ್ತಗುಣೇನ ದ್ವಿನ್ನಂ ('ಬ್ಯಾಪಿತು) ಮಿಟ್ಠತ್ತಾ, ಕಮೇನಾವಟ್ಠಿತೇತಿ ಇಮಿನಾ ಅಕಾರಾದಿವಣ್ಣಪ್ಪಬನ್ಧಸ್ಸ ಅನಾದಿಕಾಲಸಿದ್ಧಂ ಕಮಸಿದ್ಧತ್ತಮಾಹ। ನನು ಸಮಾನಾ ವಣ್ಣಾ ಸವಣ್ಣಾತ್ಯನ್ವತ್ಥೇ ಸವಣ್ಣಸದ್ದೇ ಸತಿ ಕತಂ ರಸ್ಸದೀಘಾನಂ ಸವಣ್ಣಸಞ್ಞಾ ಸಿಯಾ... ಅಸಮಾನತ್ತಾ ಏತೇಸನ್ತಿ, ನೇತದತ್ಥಿವಣ್ಣಪ್ಪಬನ್ಧಸ್ಸ ಕಮಸಿದ್ಧತ್ತಾ ವಚನಬಲೇನೇವಾಸಮಾನಾನಮ್ಪಿ ಹೋತೇವಾತಿ, ನೇವಮ್ಪಿ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತಂ"ದ್ವೇದ್ವೇ ಸವಣ್ಣಾ"ತಿ ಸುತ್ತಸ್ಸ ತಾದಿಸಸಾಮತ್ಥಿಯಸಬ್ಭಾವೇ [ಸಬ್ಭಾವೇನ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ವಿಸೇಸಕಾರಣಾಭಾವಾತಿ ಆಹ'ಸಮಾನತ್ತಮ್ಪನಾ'ತಿಆದಿ। ತಿಟ್ಠನ್ತಿ ಏತ್ಥ ವಣ್ಣಾ ಚಿತ್ತಜತ್ತೇಪಿ ಅಭಿಬ್ಯತ್ತಿ ವಸೇನಾತಿ ಠಾನಂ ಕಣ್ಠಾದಿ, ತೇನ ಕತನ್ತಿ ಸಮಾಸೋ, ಕಣ್ಠತಾತು ಇತಿ ಚತ್ತೇ ಪಾಣ್ಯಙ್ಗತ್ತಾ ನಪುಂಸಕತ್ತಂ। ಪಞ್ಚಮೇಹಿ ವಗ್ಗಪಞ್ಚಮೇಹಿ। ಅನ್ತಟ್ಠಾಕೀತಿ ವಗ್ಗಾನಮನ್ತೇ ತಿಟ್ಠನ್ತೀತಿ ಅನ್ತಟ್ಠಾ, ತಾಹಿ, ಯುತ್ತಸ್ಸಾತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಾ, ಗುಯ್ಹ'ನ್ತಿಆದೀಸು ಯುತ್ತಸ್ಸ। ಕೇಚೀತಿ ಅನಿಯಮೇನ ವುತ್ತಂ, ತೇ ಪನ-

> "ಹಕಾರೋ ಪಞ್ಚಮೇಹೇವ, ಅನ್ತಟ್ಠಾಹಿ ಚ ಸಂಯುತೋ।
> ಓರಸೋ ಇತಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ, ಕಣ್ಠಜೋ ತದಸಂಯುತೋ"ತಿ ವದನ್ತಿ॥

೪. ಪುಬ್ಬೋ

ವತ್ತತೇತಿ ಅತ್ಥವಸಾ ವಿಭತ್ತಿವಿಪರಿಣಾಮೇನ ವತ್ತತೇ, ನನು ಚೇತ್ಯಾದಿಚೋದನಾ, ನೇಸದೋಸೋಚ್ಚಾದಿ ಪರಿಹಾರೋ, ದೋಸಾಭಾವೇ ಕಾರಣ ಮಾಹ-'ಯೋಯೋ...ಪೇ॰... ಪತೀಯತೇ'ತಿ, ವುತ್ತಂ ಸಮತ್ತೇತಿ-'ನಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ನನು ಚ ಪುಬ್ಬಸದ್ದೋ ಯಮೇಕತ್ತಾ ಏಕಂ ಪುಬ್ಬಮಾಚಿಕ್ಖತಿ ನ ಸಕಲನ್ತಿ ಕಥಂ "ಪುಬ್ಬೋ"ತಿ ವುತ್ತೇ ಯೋಯೋತಿ ಞಾಯತಿ 'ಯೋಯೋ ಪುಬ್ಬೋ'ತಿ ಚ ವುತ್ತೇ 'ತೇಸು ದ್ವೀಸು'ತಿ ಏತ್ಥ'ದ್ವೀಸು ದ್ವೀಸು'ತಿ ಇದಂ ಕಥಂ ಸುಖೇನೇವ ಪತೀಯತೇ ತದಿದಮಸಿದ್ಧೇನಾಸಿದ್ಧಸಾಧನನ್ತಿ ಆಸಙ್ಕಿಯ ತದಭಾವಮುಬ್ಭಾವೀಯ ಪುಬ್ಬ ಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಚ್ಛಾಗಮಕತ್ತಮವಗಮಯಿತುಮಾಹ-'ನಚೇದ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ತಂಯೋಗಾತಿ ಉಪಚಾರವಸೇನಾಹ, ತಬ್ಬನ್ತತಾಯವಾತಿ ಅತ್ಥಿಯತ್ಥೇ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯವಸೇನ, ಏವಮುಪರಿಪಿ।

೫. ಪರೋ

ಸೇಸಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ'ತೇಸು ದ್ವೀಸೂತಿ ಸವಣ್ಣಸಞ್ಞಕೇಸು ದ್ವೀಸು' ಇಚ್ಚಾದಿ ಕಮತಿದಿಸ್ಸತಿ। ಲಹುಸಞ್ಞಾ ರಸ್ಸಸ್ಸ, ಸಂಯೋಗಪುಬ್ಬಸ್ಸ ರಸ್ಸಸ್ಸ ದೀಘಸ್ಸ ಚ ಗುರುಸಞ್ಞಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ... ಉಚ್ಚಾರಣವಸೇನೇವಾನ್ವತ್ಥಸಞ್ಞಾತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ಪುಬ್ಬಾಚರಿಯವಸೇನ ವಾ ಇಹಾವುತ್ತಾವಸೇಸಸಞ್ಞಾವಿಯ।

೬. ಕಾದಯೋ

ಕೇವಲ ಬ್ಯಞ್ಜನಾನಮತ್ಥಪ್ಪಕಾಸತ್ತಾಭಾವಾ ಸರಾನಮತ್ಥಪ್ಪಕಾಸನೇ ಅಚ್ಚನ್ತೋಪಕಾರಾ ಬ್ಯಞ್ಜನಾತಿ 'ಏತೇಹೀ'ತಿ ಕರಣತ್ತೇನ ವುತ್ತಂ, ತೇನಾಹ 'ಸರಾನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ವಿಪುಬ್ಬಾ 'ಅಞ್ಜ-ಬ್ಯತ್ತಿಯಂ'ತೀಮಸ್ಮಾ ಕರಣೇ ಅನಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ರೂಪಂ, ನಪುಂಸಕತ್ತಮ್ಪಿಸ್ಸಾವಗಮಯಿತುಂ 'ಉಪಕಾರಕಾನೀ'ತಿ ವುತ್ತಂ, ಬ್ಯಞ್ಜನತ್ತಂ ದಿಟ್ಠನ್ತೇನ ಫುಟಯತಿ 'ಯಥಾ'ಇಚ್ಚಾದಿನಾ, ಯಥಾ ಓದನಸ್ಸುಪಕಾರಕಾನಿ ಸೂಪಾದೀನಿ ಬ್ಯಞ್ಜನಾನಿ, ತಥಾ ಸರಾನಮುಪಕಾರಕಾನೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ಬ್ಯಞ್ಜನಮ್ಪನ ಅದ್ಧಮತ್ತಿಕಂ, ವುತ್ತಂ ಹಿ-

> ಏಕಮತ್ತೋ ಭವೇ ರಸ್ಸೋ, ದೀಘೋ ಮತ್ತದ್ವಯಾಯುತೋ।
> ಪ್ಲುತೋ ತಿಮತ್ತೋ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ, ಬ್ಯಞ್ಜನಂ ತ್ವದ್ಧಮತ್ತಿಕಂತಿ॥

ಅನ್ವತ್ಥಾತಿ ಅನ್ವತ್ಥತೋ, 'ಅನ್ವತ್ಥಾ ಬ್ಯಞ್ಜನಾ'ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೭. ಪಞ್ಚ

ಸಜಾತ್ಯಪೇಕ್ಖಾಯ ಸಮುದಾಯವಾಚಿತ್ತೇಪಿ ಕಾದಯೋತೀ ಅನುವತ್ತನತೋ ವಗ್ಗಸದ್ದೇನ ಕಖಗಘಙಾದಯೋವ ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ಪಞ್ಚ ಪರಿಮಾಣಮಸ್ಸ ಪಞ್ಚಕೋವಗ್ಗೋ, "ತಮಸ್ಸ ಪರಿಮಾಣಂ ಣಿಕೋ ಚಾ"ತಿ (೪-೪೧) ಕೋ, ಸುತ್ತೇ ಆದಿಭೂತೋ ಪಞ್ಚಸದ್ದೋ ಪಞ್ಚಸಙ್ಖ್ಯಾಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಕುರುಮಾನೋ ಮಾವಸಾನಾನಂ ವಗ್ಗಾನಂ ಬಹುತ್ತಂ ಗಮೇತೀತಿ 'ಪಞ್ಚಕಾ'ತಿ ವುತ್ತಂ, ವಗ್ಗಾತಿ ಬಹುವಚನತೋ ಪಚ್ಚೇಕನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ವಜ್ಜೇನ್ತಿ ಯಕಾರಾದಯೋಭಿ ವಗ್ಗಾ, ಪಠಮಕ್ಖರವಸೇನ ಪನ ಕವಗ್ಗಾದಿವೋಹಾರೋ।

೮. ಬಿನ್ದು

ಅನೇಕತ್ಥತ್ತಾ ಧಾತೂನ ಮುಚ್ಚಾರಣತ್ಥೋಪೇತ್ಥ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ ನಿಪುಬ್ಬಾ ತತೋ ಕಮ್ಮನ್ತಿ ತ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಞ್ಹಿಮ್ಹಿ ಪಾದಿಸಮಾಸೇ ದೀಘೇಚ ರೂಪಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ 'ರಸ್ಸಾ'ತಿಆದೀಮಾಹ, ಪೀಳನತ್ಥತೋ ನಿಗ್ಗಹನಂ ನಿಗ್ಗಹೋ, 'ಇ-ಅಜ್ಝೇನ ಗತೀಸು'ಇಚ್ಚಸ್ಮಾ ಕತ್ತರಿ [ಕಮ್ಮನಿ-ಇತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ಇತಂ ಉಚ್ಚಾರಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ] ತ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಇತಂ, ನಿಗ್ಗಹೇನ ಇತನ್ತಿ ಅಮಾದಿಸ ಮಾಸೇ ರೂಪಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ 'ಕರಣಂ ನಿಗ್ಗಹೇನ ವಾ'ತಿಆದಿಮಾಹ, ಪಚ್ಛಿಮಪಕ್ಖಂ ಸಾಧೇತುಮಾಹ-'ವುತ್ತಂ ಹೀ'ತಿ।

೯. ಇಯು

ಚತ್ಥಸಮಾಸೋತಿ ಇತರೀತರಯೋಗದ್ವನ್ದಸಮಾಸೋ। ಅತ್ತೇತಿ ಮುನಿ ಸದ್ದಾದಿವಚನೀಯೇ ಅತ್ಥೇ, ನಮತೀತೀಮಸ್ಸೇತಂ ಕಮ್ಮಂ,

> ಯಂ ಸಬ್ಬವಚನಂ ಸಬ್ಬ, ಲಿಙ್ಗಂ ಸಬ್ಬವಿಭತ್ತಿಕಂ।
> ತಂ ಸಬ್ಬತ್ಥೇ ನಮನತೋ, ವಿದುಂ ನಾಮನ್ತಿ ತಬ್ಬಿದೂ॥

ಇಧ ನಾಮಸಞ್ಞಾಯಾಭಾವೇಪಿ ಅನ್ವತ್ಥಬಲಾಯೇವ ನಾಮಸಞ್ಞಾ ಸಿದ್ಧಾತಿ (ಆಹ) 'ಅನ್ವತ್ಥಬ್ಯಪದೇಸೇನಾ'ತಿ, ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತಪಕತಿರೂಪನ್ತಿ ಪಚ್ಚಯಾ ಪಠಮಂ ಕರೀಯತೀತಿ ಪಕತಿ, ಸಾ ಏವ ರೂಪನ್ತಿ ಪಕತಿರೂಪಂ, ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತಸ್ಸ ಪಕತಿ ರೂಪಂ ಮುನಿಸದ್ದಾದಿ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತಪಕತಿರೂಪಂ, ಅತ್ಥವನ್ತಮಧಾತುಕಮಪ್ಪಚ್ಚಯಮ್ಪಾಟಿಪದಿಕಂ, ಪದಂ ಪದಂ ಪತಿ ಪಟಿಪದೇ, ಪಟಿಪದಂ ನಿಯುತ್ತಂ ಪಾಟಿಪದಿಕಂ। ವಿಸೇಸನೇನಾತಿ ಸುತ್ತೇ 'ನಮಸ್ಸನ್ತೇ'ತಿ ವುತ್ತೇನ ಇವಣ್ಣುವಣ್ಣಾನಂ ವಿಸೇಸನೇನ। ಆಖ್ಯಾತಸ್ಸಾತಿ ಪಚತಿಆದಿನೋ। ಆದಿಮಜ್ಝವತ್ತಿನೋತಿ ಇನ್ದ ಉದಕಸದ್ದಾದೀನಂ ಆದೋ, ಪಖುಮಾದೀನಂ ಮಜ್ಝೇಚ ವತ್ತಿನೋ। ಪದೇಸೇಸೂತಿ "ಝಲಾ ಸಸ್ಸ ನೋ"ತಿ (೨-೮೩) ಆದಿಕೇಸು ಸುತ್ತಪ್ಪದೇಸೇಸು, ಅನಿಟ್ಠಪಸಙ್ಗ (ಸಙ್ಗಂ) ನಿವತ್ತೇತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಅನಿಟ್ಠಪ್ಪಸಙ್ಗೋನಾಮ [ನಾಮಾತಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಪಚತಿ-ಇನ್ದ (ಉದಕ ಪಖುಮ) ಸದ್ದಾದೀನ ಮನ್ತ ಆದಿಮಜ್ಝಭೂತಇವಣ್ಣಾದೀನಂ ಝಲಸಞ್ಞಾ ವಿಧಾಯ ತತೋ ಪರಾಸಂ ಸಾದಿ ವಿಭತ್ತೀನಂ "ಝಲಾ ಸಸ್ಸ ನೋ"ತಿ (೨-೮೧) ಆದೀಹಿ 'ನೋ' ಆದೇಸಾದಿಮ್ಹಿ ಕತೇ 'ಪಚತಿನೋ, ಇನ್ದನೋ, ಉದಕನೋ, ಪಖುಮನೋ'ತಿಆದಿ ರೂಪಪ್ಪಸಙ್ಗೋ, ನನುಚಾದಿಆದಿ ಚೋದನಾ। ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ಸುತ್ತೇ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಬ್ಯಾಸನಿದ್ದೇಸೇನಾತಿ ಅಸಮಾಸನಿದ್ದೇಸೇನ। ತದಯುತ್ತನ್ತಿಆದಿ ಪರಿಹಾರೋ, ತನ್ತಿ ತಂ ಚೋದ್ಯಂ, ಸತಿಹೀತಿಆದಿನಾ ಅಯುತ್ತತ್ತಂ ಸಮತ್ಥೇತಿ, ದ್ವೀಸುತ್ತರೇಸು ಯೋಗೇಸೂತಿ ಉಪರಿಮೇಸು "ಪಿತ್ಥಿಯಂ" "ಘಾ"ತಿ ದ್ವೀಸು ಸುತ್ತೇಸು। ಇತ್ಥಿಯನ್ತಿ ಇದನ್ತಿ "ಪಿತ್ಥಿಯ"ನ್ತಿ ಸುತ್ತೇ ಇತ್ಥಿಯನ್ತಿ ಇದಂ ಪದಂ। ವಣ್ಣವಿಸೇಸನಂ ಸಿಯಾತಿ "ಪಿತ್ಥಿಯ"ನ್ತಿ ಸುತ್ತೇ 'ಇಯುವಣ್ಣಾ'ತಿ ಅನುವತ್ತನತೋ 'ಇತ್ಥಿಯಂ ಇವಣ್ಣುವಣ್ಣಾ'ತಿ ಏವಂ ಇವಣ್ಣು ವಣ್ಣಾ **"ಘೋ"**ತಿ ಸುತ್ತೇ 'ಇತ್ಥಿಯಂ ಆ'ತಿಏವಂ ಅವಣ್ಣಸ್ಸ ಚ ವಿಸೇಸನಂ ಭವೇಯ್ಯ। ವಣ್ಣವಿಸೇಸನೇ ವಿರೋಧಮಾಹ 'ಏವಞ್ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ನಾಮಸ್ಸನ್ತೇತಿ ಅಸಮಾಸನಿದ್ದೇಸೇ ತ್ವವಿರೋಧಮಾಹ- 'ಬ್ಯಾಸೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಸಕ್ಕಾನಾಮವಿಸೇಸನಂ ಕಾತುನ್ತಿ ದ್ವೀಸು ಸುತ್ತೇಸು ಇತ್ಥಿಯನ್ತಿಆದಿನಾ ವಕ್ಖಮಾನಕ್ಕಮೇನ। ನಾಮಸ್ಸ ಅನ್ತೋ ನಾಮನ್ತೋತಿ ಸಮಾಸಸ್ಸ ಉತ್ತರಪದತ್ಥಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ ಸಮಾಸೇ ಗುಣೀಭೂತಸ್ಸ ನಾಮಸ್ಸ ಇತ್ಥಿಯನ್ತಿ ಇದಂ ವಿಸೇಸನಂ ಕಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ

ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ವಚನಮನ್ತರೇನಾತಿ ಪಾಣಿನಿಯಾನಮಿವ “ಯಥಾಸಙ್ಖ್ಯಮನುದೇಸೋ ಸಮಾನಂ”ತಿ (೧-೩-೧೦) ಸುತ್ತಂ ವಿನಾ, ಸಮಾಸಙ್ಖ್ಯ ಏತೇಸನ್ತಿ ಸಮಸಙ್ಖ್ಯಕಾ, ಇತಿಸದ್ದೋ ಆದ್ಯತ್ಥೋ, ತೇನ-

“ಆಲಾಪಹಾಸಲೀಲಾಹಿ, ಮುನಿನ್ದ ವಿಜಯಾ ತವ।
ಕೋಕಿಲಾ ಕುಮುದಾನೀ ವೋ, ಪಸೇವನ್ತೇ ವನಂ ಜಲಂ” (೨೮೦)॥

ಇಚ್ಚಾದಿಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

೧೦. ಪಿತ್ಥಿ

ಇತ್ಥಿಯಂ ನಾಮಸ್ಸಾತಿ ಚ, ಅನ್ತೇ ಇವಣ್ಣುವಣ್ಣಾತಿ ಚ ವುತ್ತೇ ತೇಸಮಾ ಧಾರಾಧೇಯ್ಯಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಆಧೇಯ್ಯಸ್ಸಾಧಾರೇ ಪವತ್ತಿಂ ವಿನಾ ನ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಅಜ್ಝಾಹಾರವಸೇನ ‘ವತ್ತಮಾನಾ’ತಿ ವುತ್ತಿಯಂ ವುತ್ತಂ। ಇವಣ್ಣು ವಣ್ಣಾತಿ ಅಪೇಕ್ಖಿಯ‘ವಿಸೇಸೀಯನ್ತೀ’ತಿ ಬಹುವಚನಮೇತಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಪುರಿಸಾಧೀನತಾಯ ನಾಮನ್ತೀಮಿನಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಸತಿ‘ವಿಸೇಸೀಯತೀ’ತೇಕತ್ತೇನ ಪರಿಣಮತಿ।

೧೧. ಘಾ

ಇತ್ಥಿಯಂ ನಾಮಸ್ಸನ್ತೇತಿ ಚ ವತ್ತತೇ। ಹೇಟ್ಠಾ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸಞ್ಞಿನೋ ನಿದ್ದಿಸಿಯ ಸಞ್ಞಾಯ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ ತತ್ಥ ವಿಯ ವಿಸುಂ ಸಞ್ಞಿನೋ ಪಠಮಮನಿದ್ದೇಸೇ ಅಸನ್ತೋ ವಿಯಾತಿ ದೋಸಲೇಸಮಾಲಮ್ಬಿಯ ಚೋದಯತಿ ನನ್ವಚೇ’ತ್ಯಾದಿನಾ। ತತ್ಥ ಸೇತೋತಿ ವಿಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಸಞ್ಞಿನೋ। ಕಾರಿಯೇನಾತಿ ಸಞ್ಞಾಕಾರಿಯೇನ। ಪರಿಹರತಿ ‘ನಾಯಂ ದೋಸೋ’ತಿಆದಿನಾ। ಪಚ್ಛಾವುತ್ತಮತ್ತೇನಾತಿ “ಘಾ”ತಿ ಸುತ್ತೇ ಕಾರಿಯಿನೋ ಆಕಾರಸ್ಸ ಪಚ್ಛಾ ವುತ್ತಮತ್ತೇನ। ನಚಾತಿ ಏತ್ಥ ಚಸದ್ದೋ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತರಸಮುಚ್ಚಯೇ, ಅಪರಮ್ಪಿ ಕಿಞ್ಚಿ ವತ್ತಬ್ಬಮನಿಯಮರೂಪಮತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅನಿಯಮರೂಪಮಾಚರಿಯಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಸಾಧೇತುಮಾಹ ‘ಉಭಯಥಾಪಿ’ಚ್ಚಾದಿ।

೧೨. ಗೋಸ್ಯಾ

ಆಸದ್ದೋ ಆಭಿಮುಖ್ಯೇ, ಅನಭಿಮುಖಮಭಿಮುಖಂ ಕತ್ವಾ ಲಪನಂ ಕಥನಮಾಲ ಪನಂ, ತಸ್ಮಿಂ ಆಲಪನೇ, ಆಲಪನತ್ಥೇ ವಿಹಿತೋ ಸೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಇತಿ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಪಞ್ಚಿಕಾಟೀಕಾಯಂ ಸಾರತ್ಥವಿಲಾಸಿನಿಯಂ

ಸಞ್ಞಾಧಿಕಾರೋ ಸಮತ್ತೋ।

ಪರಿಭಾಸಾಧಿಕಾರ

೧೩. ವಿಧಿ

ವಚನಾರಮ್ಭಯೋಜನಮಾಹ-‘ಯಂ ವಿಸೇಸನಭಾವೇನೇ’ಚ್ಚಾದಿ, ಯನ್ತಿ ಅನಿಯಮೇನ “ಅತೋ ಯೋನಂ ಟಾಟೇ”ತಿ (೨-೪೩) ಆದೀಸು ಅತೋತಿಆದಿಕಂ ವಿಸೇಸನಭಾವೇನ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತಂ ಪರಾಮಸತಿ, ತೇನಾತಿ ವಿಸೇ ಸನತ್ತೇನು-ಪಾದಿಯಮಾನೇನ ಯಂ ಸದ್ದನಿದ್ದಿಟ್ಠೇನ ಅತೋತಿಆದಿಕೇನ ಕರಣಭೂತೇನ, ಯಥಾಕಥಞ್ಚಿತಬ್ಬತೋತಿ ಆದೋ ಮಜ್ಝೇ-ನ್ತೇ ವಾ ಸಬ್ಭಾವತೋ ಯೇನಕೇನಚಿ ಆಕಾರೇನ ಅಭೇದೋಪಚಾರೇನ ಅಕಾರಾದಿವಿಸೇಸನವತೋ ನಾಮಾದಿನೋ, ತದನ್ತತ್ಥನ್ತಿ ತಂ ಅತೋತ್ಯಾದಿ ವಿಸೇಸನಮನ್ತೇ, ನಾದೋ ನ ಮಜ್ಝೇ ಯಸ್ಸ ತಂ ತದನ್ತಂ, ತಂ ಅತ್ಥೋ ಪಯೋಜನಂ ಯಸ್ಸಾತಿ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೋ,

ವತ್ತಾಯತ್ತಾತಿ ವತ್ತುನೋ ಆಯತ್ತಾ... ಅತ್ತಾವಾತ್ತನೋ ವಚನೇ ಪಧಾನನ್ತಿ, ತಸ್ಸಾತಿ ವತ್ತುನೋ, ಸಾತಿ ವಚನಿಚ್ಛಾ, ಪಯೋಗಾನುಸಾ ರೇನಾತಿ ಜಿನವಚನಾನುಸಾರೇನ, ಇತೀತಿ ಕಾರಣತ್ಥೇ ನಿಪಾತೋ, ಇಮಿನಾ ಕಾರಣೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ನ ಸಬ್ಬತ್ಥಪ್ಪಸಙ್ಗೋತಿ ಸಂಹಿತಾದಿವಿಧಿಮ್ಹಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ತದನ್ತ ವಿಧಿಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ನ ಹೋತಿ, ತಥಾಹಿ "ಸರೋ ಲೋಪೋ ಸರೇ"ತಿ (೧-೨೬) ಏತ್ಥ ಸರೋತಿ ವಿಸೇಸನಭಾವೇನ ವಚನಿಚ್ಛಾಯ ಸಬ್ಭಾವೇ ಸರೋತಿ ತತ್ರಾ'ದೀನಂ ವಿಸೇಸನನ್ತಿ ಯಥಾಕಥಞ್ಚಿಸರಾದಿಸರಮಜ್ಝಸರನ್ತಾನಂ ತತ್ರಾದೀನಂ ಲೋಪಪ್ಪಸಙ್ಗೇ "ವಿಧಿಬ್ಬಿಸೇಸನನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೧೩) ಸರನ್ತಸ್ಸಪಸಙ್ಗೋ ಸಿಯಾ, ನ "ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೧೩) ಅನ್ತಸ್ಸ... ಛಟ್ಠೀನಿದ್ದೇಸಾಭಾವಾ, ತಥಾ ಸತಿ 'ತತ್ರಿಮೇ'ತಿಆದಿಮ್ಹಿ 'ಇಮೇ'ತಿಆದಿನಾ ವತ್ತಬ್ಬತಾ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ ಪಯೋಗಂ ನಾನುಸಟಾ ನಾಮಸಿಯುನ್ತಿ ನ ಸಬ್ಬತ್ಥ ತದನ್ತ ವಿಧಿಪ್ಪಸಙ್ಗೋ, ತಥಾ "ಗತಿಬೋಧಾ" (೨-೪) ದಿಸುತ್ತಾದಿಮ್ಹಿಪಿ 'ಗಮಯತಿ ಮಾಣವಕಂಗಾಮಂ ತ್ಯಾದಿಪ್ಪಸಙ್ಗೋತಿಆದಿ ಚ ಯಥಾಯೋಗಮವಗನ್ತಬ್ಬಂ, ವುತ್ತಿಯಂ "ಅತೋ ಯೋನಂ ಟಾಟೇ"ತಿ ಸುತ್ತೋದಾಹರಣಂ ದಸ್ಸಿತಂ, "ನರಾ ನರೇ"ತಿ ಲಕ್ಖಿಯೋದಾಹರಣಂ।

೧೪. ಸತ್ತಧೀ

ವಚನಫಲಮುಪದಸ್ಸೇತಿ'ಯತ್ಥೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಯತ್ಥ ಯಸ್ಮಿಂ "ಸರೋ ಲೋಪೋ ಸರೇ"ತ್ಯಾದಿಕೇ ಸುತ್ತೇ, ಸತ್ತಮಿಯಾತಿ 'ಸರೇ'ತಿಆದಿನಾ ಸತ್ತಮಿಯಾ, ಯಸ್ಸಾತಿ ಸರೋತಿಆದಿನಾ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸ, ಕಾರಿಯಂ ಲೋಪಾದಿ, ಸಮ್ಬನ್ಧಾ ವಿಸೇಸಾತಿ ಸರೇತ್ಯಾದೋ ಓಪಸಿಲೇಸಿಕಮಧಿಕರಣಂ, ತಞ್ಚೋಪಸಿಲೇಸೇ ಭವಮಧಿಕರಣಂ ಪುಬ್ಬಸ್ಸ ವಾ ಪರಂ ಸಿಯಾ ಪರಸ್ಸ ವಾ ಪುಬ್ಬನ್ತಿ ಪುಬ್ಬಪರೋಪಸಿ ಲೇಸಸ್ಸಾವಿಸಿಟ್ಠತ್ತಾ ಪುಬ್ಬಪರಾನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಅವಿಸೇಸಾ, ಪರಸ್ಸಾಪೀತಿ ನ ಕೇವಲಂ ಪುಬ್ಬಸ್ಸೇವ, ಸತೀತ್ಯಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಜೋತನೀಯೇ ಸತ್ತಮೀ ಸಂಸತ್ತಮೀ ಸನ್ತಸದ್ದಸ್ಸ ಸಮಾದೇಸೇನ, ಸತ್ತಞ್ಚೇತ್ಯಾದಿವಚನಮೇವಂ ಸತಿ ಘಟತೇ, ಸನ್ತಿ ವಾ ಸನ್ತಸದ್ದತ್ಥೇ ಪಾದಿ, ಸುತ್ತೇ ಅವುತ್ತೇಪಿ ವುತ್ತಿಯಂ 'ನಿದ್ದೇಸೇ'ತಿ ವಚನೇ ಕಾರಣಮಾಹ-ಸತ್ತಞ್ಚಾ'ತಿಆದಿ, ನಿದ್ದೇಸಮನ್ತರೇನ ಸತ್ತಂ ನ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸತ್ತಮಿಯಾ ನಿದ್ದೇಸೇ ಸತಿಯೇವ ತಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಾಯ ಸತ್ತಾಯ ಸಮ್ಭವೋ, ಅಞ್ಞಥಾ ಕಿಮಞ್ಞನ್ತಸ್ಸಾ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ಪುಬ್ಬಸದ್ದಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧಿಸದ್ದತ್ತಾ ಕಿನ್ನಿಸ್ಸಾಯ ಪುಬ್ಬತ್ತಮಿಚ್ಚಾಹ-'ಸತ್ತಮಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ತನ್ತಿ "ಸರೋ ಲೋಪೋ ಸರೇ"ತಿ ಸುತ್ತಂ, ಉಕಾರಸ್ಸಾತಿ 'ವೇಳು'ಇಚ್ಚತ್ರ ಉಕಾರಸ್ಸ, ಪುಬ್ಬಸ್ಸ...ಪೇ॰... ಕರಿತ್ವಾ ತಂಮನಸಿಕತಞ್ಚೋದನಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ತಮಹ'ನ್ತಿ ಚ್ಚಾದಿತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಸಾಜ್ಝಾಹಾರೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಪುಬ್ಬಸ್ಸಾತಿ ಸತ್ತಮೀ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತೋ ಪುಬ್ಬಸ್ಸ, ಅನನ್ತರಸ್ಸಾತಿ ಅಬ್ಯವಹಿತಸ್ಸ, ವುತ್ತಂ ಕಿಞ್ಚಿ ನತ್ಥೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಅಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ "ತಸ್ಮಿನ್ತಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೇ ಪುಬ್ಬಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೧-೬೬) ಪಾಣಿನಿಯವಚನೇ "ದಿಸಿರಯಮುಚ್ಚಾರಣಕ್ರಿಯೋ ನಿಸದ್ದೋಪ್ಯಯ ಮಿಹ ನೇರನ್ತರಿಯಂ ಜೋತೇತೀತಿ, ತತ್ಥ'ನಿರನ್ತರಂ ದಿಟ್ಠೋ'ತಿ ಪಾದಿಸಮಾಸೇ ಕತೇ ಫುಟಮೇವಾನನ್ತರಮುಚ್ಚಾರಿತೇತ್ಯಮತ್ಥೋ-ವಗಮ್ಯತೇತಿ "ಪುಬ್ಬಸದ್ದಸ್ಸ ಬ್ಯವಹಿತೇಪಿ ಪಯೋಗದಸ್ಸನೇ ಬ್ಯವಹಿತೇಪಿ ಕಾರಿಯಂ ಪಪ್ಪೋತೀ"ತಿ ಭಸ್ಸಕಾರಾದಯೋ ವಣ್ಣೇನ್ತಿ, ಇಹ ತಾದಿಸವಚನಾಭಾವೇನ ವಣ್ಣಾದಿ ಬ್ಯವಧಾನೇಪಿ ಸಿಯಾ"ತಿ, ಸರೇಚ್ಚಾದಿಪರಿಹಾರವಚನೇ-ಧಿಪ್ಪಾಯ ಮುಬ್ಭಾವಯತಿ 'ಯದಿಪಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಮಧುರಾಯ ಪಾಟಲಿಪುತ್ತಕಸ್ಸ ಚಾನ್ತರಾಳೇ ಗಾಮಾದೀನಂ ಸಬ್ಭಾವಾ ಬ್ಯವಧಾನೇಪಿ ಪುಬ್ಬಸದ್ದಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಯಾ ದಿಟ್ಠನ್ತಮಾಹ-'ಮಧುರಾ' ಇಚ್ಚಾದಿ, ಯಸ್ಮಾ ಸರೇತಿ ಓಪಸಿಲೇಸಿಕಾಧಾರೇ ಸತ್ತಮ್ಯನ್ತಂ ಪದಂ, ತಸ್ಮಾ ಬ್ಯವಧಾನೇ ಸರಲೋಪೋ ನ ಹೋತೀತಿ ಏವಂ ಸಙ್ಖೇಪಬ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನ ವುತ್ತಿಯ ಮತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ನ ಕೇವಲಂ ಸರೇತಿ ಏತ್ಥೇವಾತಿ ಆಹ- 'ಕಾರಿಯೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಓಪಸಿಲೇಸಿಕೇಯೇವಾಧಾರೇ ಭವತೀತಿ ಸೇಸೋ, ಕಾರಣಮಾಹ-'ವತ್ತಿಚ್ಛಾನ್ವವಿಧಾನತೋ ಸದ್ದಸ್ಸಾ'ತಿ, ವತ್ತುನೋ ಯಾ ಇಚ್ಛಾ ವಚನಿಚ್ಛಾ ತಸ್ಸಾ ಅನುತೂಲೇನ ವಿಧಾನತೋ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಕಥನತೋತಿ ಅತ್ಥೋ,ಯೇನ ಹಿ ಯಮತ್ಥಂ ವತ್ತಾತಿಧಾತುಮಿಚ್ಛತಿ ಸತೀಪ್ಯಭಿಧಾನಸಾ ಮತ್ಥಿಯೇ ನ ತತೋ-ಞ್ಞಮತ್ಥಂ ಸದ್ದೋಭಿದಧಾತೀತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ವತ್ತಿಚ್ಛಾ ವಸಾಯೇ ಕಾರಣಮಾಹ'ವತ್ತಿಚ್ಛಾಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ವತ್ತುನೋ ಸುತ್ತಕಾರಸ್ಸ ಇಚ್ಛಾ ವತ್ತಿಚ್ಛಾ, ಕಥಮುಪದೇಸತೋ ವತ್ತಿಚ್ಛಾ-ವಸೀಯತೇ' ಕಥಞ್ಚ ಸಾಮತ್ಥಿಯತೋತಿ ಆಸಙ್ಕಿಯ ತಮುಪದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಅತೋಚೇತ್ಯಾದಿ, ಅತೋ ವಕ್ಖಮಾನಕಾರಣಾ ಉಪದೇಸತೋ ವಸೀಯತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕಿನ್ತಂ ಕಾರಣ ಮಿಚ್ಚಾಹ-'ಯಸ್ಮಾ'ಇಚ್ಚಾದಿ, ಅನ್ವಯಸದ್ದೇನೇತ್ಥ ಗುರುಪಾರಮ್ಪರಿಯೋ-ಪದೇಸೋ

ವಿವಚ್ಛಿತೋ, ಯಸ್ಮಾ ಕಾರಣಾ ಅನ್ವಯೋ ಗುರುಪಾರಮ್ಪರಿಯೋ ಪದೇಸೋ ಗುರುಕುಲಮುಪಗಮ್ಮ ಪಞ್ಚಕರಣಾದಿನಾ ಅನ್ವಿಚ್ಛೀಯತೇ ಗವೇಸೀಯತಿ, ಅತೋ ಕಾರಣಾ ಗುರುಪರಮ್ಪರಾ ಗತಉಪದೇಸತೋ ವಸೀಯತೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ಸಾಮತ್ಥಿಯತೋ-ವಸಾಯಪ್ಪಟಿಪಾದಯಿತುಮಾಹ- 'ಸಾಮತ್ಥಿಯಮ್ಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಸಾಮತ್ಥಿಯಮ್ಪಿ ವುಚ್ಚತೇತಿಸೇಸೋ, ಲಘುನೋಪಾಯೇನ ಸದ್ದಾನಮುಪಲಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತೀತಿ ಬ್ಯವಹಿತನಿವತ್ತಿಯಾ ವಚನನ್ತರಕ-ರಣಮನುಪನ್ನಂ , ಉಪಪನ್ನಂ ವಚನನ್ತರಕರಣಂ, ತಸ್ಸ ಚ ಓಪಸಿಲೇಸಿಕಾಧಾರ ಮನ್ತರೇನ ಅಞ್ಞಥಾನುಪಪತ್ತಿಯಾ ಆಧಾರವಿಸೇಸಪ್ಪಟಿಪ್ಪತ್ತೀತಿ ಇದಮೇತ್ಥ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ, ಆಧಾರನ್ತರೇಚ್ಚಾದಿನಾ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ ವಿಭಾವೇತಿ, ಆಧಾರನ್ತರೇಪೀತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪಾಠೋ ದಿಸ್ಸತಿ, ಪಸಙ್ಗಾಭಾವತೋ ಅತ್ಥನ್ತ-ರೇನಾಪಿ ಆಧಾರನ್ತರೇಪಿ ಓಪಸಿಲೇಸಿಕಾಧಾರೇಪಿ ವಚನನ್ತರಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ಸಿಯಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಸಮ್ಭವಾ ಓಪಸಿಲೇಸಿಕಾಧಾರನಿಸ್ಸಯನೇಪಿ ಆನಿಸಂಸೋ ನ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ಸಮುಚ್ಚಯತ್ಥೇನಾಪಿ ನತ್ಥಿ ಪಯೋಜನನ್ತಿ ವಜ್ಜೇತಬ್ಬೋ ಯಮ್ಪಿ ಸದ್ದೋತಿ, ನನು ಕಿಮೇವಂ ವಣ್ಣೀಯತೇ ಪುಬ್ಬಸ್ಸೇವೇತಿ ವಚನ ಮೇವೋಪಸಿಲೇಸಿಕಮಧಿಕರಣಂ ವಿಞ್ಞಾಪಯತಿ... ತತ್ಥೇವ ಪುಬ್ಬಪರತ್ತ ಸಮ್ಭವಾತಿ ಯೋಮಞ್ಞತೇ, ತಸ್ಸೇಸಾ ಕಪ್ಪನಾ ನ ಸಙ್ಗತಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಪುಬ್ಬಸ್ಸಾತಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಯುತ್ತತ್ತೇ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಸಾಮೀಪಿಕೇಪಿ ತಸ್ಸ ಸಮ್ಭವಾ'ತಿ, 'ಗಙ್ಗಾಯಂ ಘೋಸೋ'ತಿ ವುತ್ತೇ ಘೋಸೋ ಗಙ್ಗಾಯಂ ಪುಬ್ಬೋ ವಾ ಪರೋ ವೇತಿ ಗಮ್ಮಮಾನತ್ತಾ ಸಾಮೀಪಿಕೇಪ್ಯಧಿಕರಣೇ ಪುಬ್ಬಪರತ್ತಸ್ಸ ಸಮ್ಭವಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಏತಾವವುಚ್ಚತೇತಿ ಪುಬ್ಬಸ್ಸೇವ ಹೋತಿ ನ ಪರಸ್ಸಾತಿ ಏತ್ತಕಮೇವ ವುಚ್ಚತೇ, ತಥಾಚ ವಕ್ಖತಿ-'ಕಿನ್ತ'ನ್ತಿಆದಿ, ಅಧಿಕಂ ಬ್ಯವಹಿತನಿವುತ್ಯಾದಿ ನ ವುಚ್ಚತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಆದಿಸದ್ದೇನೇತ್ಥ ಛಟ್ಠೀಪಕಪ್ಪನಾ ಗಹಿತಾ, ಛಟ್ಠೀಪಕಪ್ಪನಾಪಿ ಸಾಮತ್ತಿಯಾ ಕತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಪಕಪ್ಪನಂ ಪಕಪ್ಪನಾವಿಧಾನಂ, ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ 'ಪಾಣಿನಿಯಾ "ಛಟ್ಠೀಟ್ಠಾನೇಯೋಗಾ"ತ್ಯತೋ (೧-೧-೪೯) "ತಸ್ಮಿನ್ತಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೇ ಪುಬ್ಬಸ್ಸ" (೧-೧-೬೬) "ತಸ್ಮಾ ತ್ಯುತ್ತರಸ್ಸ" ಇತಿ (೧-೧-೬೭) ಪರಿಭಾಸಾಸುತ್ತದ್ವಯೇ ಛಟ್ಠೀಗಹಣಮನುವತ್ತಿಯ 'ತಸ್ಮಿನ್ತಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೇ ಪುಬ್ಬಸ್ಸ ಛಟ್ಠೀ' 'ತಸ್ಮಾತ್ಯುತ್ತರಸ್ಸ ಛಟ್ಠೀ [ನಿದ್ದಿಟ್ಠೇ ಪುಬ್ಬಸ್ಸ ಛಟ್ಠೀತಿ ಪುಬ್ಬಸ್ಸ ಕಾರಿಯಿತ್ತಪಟಿಪಾದನಯೋಗ್ಗೋ ಛಟ್ಠೀ ತಬ್ಬೋಧಕಪದೇ ಭವತಿತ್ಯತ್ಥೋ, ಏವ ಧುತ್ತರಸ್ಸೇತು ವಿ। ಉಜ್ಜೋತಟೀಕಾ] ತಿ ಛಟ್ಠೀಪಕಪ್ಪನಂ ಪಟಿಪಾದೇನ್ತಿ 'ಯಸ್ಮಿಂ ಸುತ್ತೇ ಛಟ್ಠೀನಿದ್ದೇಸೋ ನತ್ಥಿ, ತತ್ಥ ಛಟ್ಠೀಪಕಪ್ಪನಾಯಥಾ ಸಿಯಾ'ತಿ, ಇಧ ಪನ ವಚನನ್ತರಾಭಾವೇಪಿ ಯತ್ಥ ಛಟ್ಠೀನಿದ್ದೇಸೋ ನತ್ಥಿ, ತತ್ಥ ಸಾಮತ್ಥಿಯೇನೇವ ಛಟ್ಠೀಪಕಪ್ಪನಾ ಸಿದ್ಧಾ'ತಿ, ಸಾಮತ್ಥಿಯಮುಪದಸ್ಸೇತಿ 'ಸತ್ತಮೀನಿದ್ದೇಸೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಅಞ್ಞವಿಭತ್ತಿನಿದ್ದಿಟ್ಠೋಪಿ ಪಟಿಪಜ್ಜತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕಾರಿಯಯೋ ಗನ್ತಿ ಕಾರಿಯಸಮ್ಬನ್ಧಂ, ಯಥಾ "ವಗ್ಗೇ ವಗ್ಗನ್ತೋ"ತಿ ಏತ್ಥಾನುವತ್ತಮಾನಂ ನಿಗ್ಗಹೀತ'ನ್ತಿದಂ ಛಟ್ಠೀಯನ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ, ಕಥಂ ವಗ್ಗೇತೇಸಾ ಸತ್ತಮ್ಯಕತತ್ಥಾ "ನಿಗ್ಗಹೀತ"ನ್ತಿ (೧-೩೮) ಪುಬ್ಬಸುತ್ತೇ ಕತತ್ಥತಾಯ ಪಠಮಾ ವಿಭತ್ತಿಯಾ ಛಟ್ಠೀವಿಭತ್ತಿಮ್ಪಕಪ್ಪೇತಿ ಸತ್ತಮಿಯಂ ಪುಬ್ಬಸ್ಸೇ'ತಿ ತಥೇತ್ಯವಗನ್ತಬ್ಬಂ। ಏತಾವ ವುಚ್ಚತೇತಿ ವುತ್ತೇ ಇದನ್ತಿ ನ ವಿಞ್ಞಾಯತೇತಿ ಆಹ 'ಕಿನ್ತ'ನ್ತಿಆದಿ, ಯದಾಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಪರಿಯಾಯಪಸಙ್ಗಕ್ಕಮಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಕಿಮಿದಮುಚ್ಚತೇ ಪರಿಯಾಯಪ್ಪಸಙ್ಗೇ ನಿಯಮತ್ಥಂ ವಚನನ್ತಿ ನನು ಪುಬ್ಬಪರಾನಂ ಯುಗಪದುಪ್ಪತ್ತಿಯ ಮಾಚರಿಯವಚನಪ್ಪಮಾಣೇನಾಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಯಂ ವಿಜ್ಜನತ್ಥಂ ವಚನನ್ತಿ ಕಸ್ಮಾ ನೋಚ್ಚ ತೇಚ್ಚಾಹ- 'ಯುಗಪದುಪಸಿಲಿಟ್ಠಾನ'ನ್ತ್ಯಾದಿ, ಯುಗಪದುಪಸಿಲಿಟ್ಠಾನಮಸಮ್ಭವೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕುತೋಚ್ಚಾಹ-'ಅಪರಸ್ಸೂಪಸಿಲೇಸಿಕಸ್ಸಾಭಾವತೋ'ತಿ, ಅತೋತಿ ಯುಗಪದುಭಿನ್ನಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವತೋ, ವಚನಂ "ಸರೋ ಲೋಪಾಸರೇ"ಚ್ಚಾದಿಕಂ (೧-೨೬) ಸುತ್ತಂ।

೧೫. ಪಞ್ಚ

ಅವಧಿಭಾವೇನಾತಿ 'ಅತೋ'ಚ್ಚಾದಿನಾ ಅವಧಿತ್ತೇನ, ಯಸ್ಸಾತಿ ಯೋ ಆದಿನೋ, ಕಾರಿಯನ್ತಿ 'ಟಾಟೇ'ಆದಿಕಂ, ಪುಬ್ಬಪರಾಪೇಕ್ಖತ್ತೇನಾವಿಸೇಸಾತಿ ಯಥಾ- 'ಗಾಮಾ ದೇವದತ್ತೋ'ತಿ ವುತ್ತೇ ಸೋ ತತೋ ಪುಬ್ಬೋ ಪರೋಗೇತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತ್ಯವಧಿಭಾವಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಪರಾಪೇಕ್ಖತ್ತೇನಾವಿಸೇಸೋ, ತಥೇಹಾಪಿ "ಅತೋ ಯೋನಂ ಟಾಟೇ"ತಿ (೨-೪೧) ವುಚ್ಚಮಾನೇ ಅತೋ ಪುಬ್ಬೇಸಂ ಯೋನಂ ಅಥವಾ ಪರೇಸನ್ತಿ ಪುಬ್ಬಪರಾಪೇಕ್ಖತ್ತೇನಾವಧಿಭಾವಸ್ಸಾವಿಸೇಸಾತಿ ಮಞ್ಞತೇ, ಪುರೇ ವಿಯಾತ್ಯನೇನ ಸತ್ತಮಿಯನ್ತಿ ಏತ್ಥ ವುತ್ತಂ ನಿದ್ದೇಸವಚನೇ ಕಾರಣಮತಿದಿಸತಿ, ವುತ್ತಿಯಂ 'ನರಾನಮೇರೇ'ತಿ ಏತ್ಥ ಅಪವಾದವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧೇ

ಸತಿಪರತ್ತಾ ಟಾಟೇಆದೇಸಾನಂ ಪವತ್ತಿಂ "ಆದಿಸ್ಸಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ವಣ್ಣಯಿಸ್ಸಾಮ, ಅಥ ಕಿಮಿಮಿನಾ ವಚನೇನ ನನು ಯತೋ ಯತ್ಥ ಪಞ್ಚಮೀ ನಿದ್ದೇಸೋ ತತ್ಥ ಸಬ್ಬತ್ಥ "ಮಾನುಬನ್ಧೋ ಸರಾನಮನ್ತಾ ಪರೋ" (೧-೨೧) ತ್ಯತೋ 'ಪರೋ'ತ್ಯನುವತ್ತೇತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ ತಸ್ಸಾನುವತ್ತಿತಸ್ಸ ಯೋನಮಿಚ್ಚನೇನ ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಾ'ಪರೇಸಂ ಯೋನಂ'ತ್ಯಯಮತ್ಥೋ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ, ತತೋ ಪುಬ್ಬೇಸಂ ಪಸಙ್ಗೋಯೇವ ನತ್ಥೀತಿ, ನೇತದತ್ಥಿ, ಪರೋತಿ ತ್ಯನುವತ್ತಮಾನಂ 'ಅತೋ'ತಿ ಪಞ್ಚಮ್ಯನ್ತೇನ ಸಮ್ಬಜ್ಝಮಾನಂ ನ ಕೋಚಿ ವಾರೇತಾ ಅತ್ಥೀತಿ ಪರತೋ-ಕಾರತೋ ಪುಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಯೋನಂ ಟಾಟೇಆದೇಸಾ ಪಪ್ಪೋನ್ತೀತಿ ವಚನೇನೇಮಿನಾ ಭವಿತಬ್ಬಮೇವಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ವಚನೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಏವಞ್ಚರಹಿ ತದೇವೋದಾಹರಿತಬ್ಬಂ, ಕಿಂ 'ನರಾನರೇ' ತ್ಯುದಾಹಟನ್ತಿ ಚೇ, ನೇಸದೋಸೋ, ಅಞ್ಞದತ್ಥಂ ಕಾರೀಯಮಾನಮಿಹಾ-ಪ್ಯತ್ಥವನ್ತಂ ಹೋತೀತಿ, ಪುಬ್ಬಕೋ ಪರಿಹಾರೋತಿ ಬ್ಯವ ಹಿತನಿವತ್ತಿಯಾ ಪುಬ್ಬಸುತ್ತೇ ವುತ್ತೋ "ಸರೇತೋಪಸಿಲೇಸಿಕಾಧಾರೋ"ತಿ ಪರಿಹಾರೋ, ನ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಇಹ ಸತ್ತಮಿಯಾ ಅಭಾವಾ ನ ಸಮ್ಭವತಿ, ವಚನಾನನ್ತರನ್ತಿ ಪಾಣಿನಿಯಾನಂ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಗ್ಗಹಣಮಿವ ಬ್ಯವಹಿತನಿವತ್ತಿಯಾ ಸುತ್ತನ್ತರಂ, ತೇ ಹಿ "ತಸ್ಮಾತ್ಯುತ್ತರಸ್ಸಾ"ತ್ಯೇತ್ಥ (೧-೧-೬೭) ನಿದ್ದಿಟ್ಠಗ್ಗಹಣಮನುವತ್ತಿಯ ತೇನ ಪುಬ್ಬೇ ವಿಯ ಬ್ಯವಹಿತನಿವತ್ತಿಮ್ಪಟಿಪಾದೇನ್ತಿ। ಅನನ್ತರೇತಿವಚನಾ ಪಚ್ಚಾಸತ್ತಿಯಾ ನಿಸ್ಸಯನಂ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ, ಕತತ್ಥತಾಯಾತಿ ವಚನಾ ಜಾತಿಯಾತ್ಯಾಹ- 'ಪಚ್ಚಾಸತ್ಯಾ ಜಾತಿಂ ಸನ್ನಿಸ್ಸಾಯಾ'ತಿ ಜಾತಿಂ ಸನ್ನಿಸ್ಸಾಯ ಪಚ್ಚಾಸತ್ಯಾ ಕರಣಭೂತಾಯ ನಿವತ್ತಿಮಾಹೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಇಮಿನಾ ಪಚ್ಚಾಸತ್ತಿ ಞಾಯಬ್ಯಾಪನಞಾಯಜಾತಿಪದತ್ಥಬ್ಯತ್ತಿಪದತ್ಥೇಸು ಪಚ್ಚಾಸತ್ತಿಞಾಯೋ ಜಾತಿಪದತ್ಥೋಚೇಹ ನಿಸ್ಸೀಯತೇತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ನ ಹಿ ಕೇವಲಂ ಜಾತಿಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಬ್ಯವಹಿತನಿವತ್ತಿ ವತ್ತುಂ ಸಕ್ಕಾ, ತಥಾಹಿ ಯದೇತ್ಥ ಪಚ್ಚಾಸತ್ತಿಞಾಯೋ ನ ನಿಸ್ಸಿತೋ, ತದಾ ಬ್ಯಾಪನಞಾಯೇನ ಬ್ಯವಹಿತೇ ಚಾಬ್ಯವಹಿತೇ ಚಾಸಜ್ಜತೀತಿ ಜಾತಿಯಾ ನಿಸ್ಸಯನೇ ಸತ್ಯಪಿ ಬ್ಯವಹಿತೇಪಿ ಬ್ಯಾಪ್ಯಮಾನಾ ಜಾತಿ ಕೇನ ನಿವಾರೀಯತೇ ನಾಪಿ ಕೇವಲಂ ಪಚ್ಚಾಸತ್ತಿನ್ನಿಸ್ಸಾಯ ಬ್ಯವಹಿತನಿವತ್ತಿ ವತ್ತುಂ ಸಕ್ಕಾ, ತಥಾಹ್ಯಸತಿ ಜಾತಿಸನ್ನಿಸ್ಸಯೇನ ಬ್ಯತ್ತಿನಿಸ್ಸೀಯತೇ, ಬ್ಯತ್ತಿಯಞ್ಚ ಪದತ್ಥೇ ಪಟಿಲಕ್ಖಿಯಂ ಲಕ್ಖಣಂ ಪವತ್ತತೀತಿ ಪಚ್ಚಾಸತ್ತಿ ಞಾಯನಿಸ್ಸಯನೇಪ್ಯಬ್ಯವಹಿತಮ್ಪತಿ ಯಂ ಲಕ್ಖಣಂ ಭಿನ್ನಂ ತದಬ್ಯವಹಿತೇ ಪವತ್ತಂ, ಯಮ್ಪನ ಬ್ಯವಹಿತಮ್ಪತಿ ಭಿನ್ನಂ ಲಕ್ಖಣಂ, ತಞ್ಚ ವಚನಪ್ಪಮಾಣತೋ ಮಾಭವತ್ವಸ್ಸ ಬ್ಯತ್ಥತಾತಿ ಬ್ಯವಹಿತೇಪಿ ಪವತ್ತತೇ, ತಸ್ಮಾ ಉಭೋಪಿ ನಿಸ್ಸಾಯ ನೀಯಾತಿ। ವಿಸಯದಸ್ಸನಪ್ಪಸಙ್ಗೇ ವಿಸಯಿದಸ್ಸನಮತ್ಥಬ್ಯತ್ತಿಕಾರಣನ್ತಿ ವಾಕ್ಯನ್ತೋಗಧಪದಾನಮತ್ಥಮ್ಪಠಮಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಪಚ್ಛಾ ಸಮಾಸಾದಿಕಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಕತೋ'ತ್ಯಾದಿಕಮಾರದ್ಧಂ, ಜಾತಿಲಕ್ಖಣೋತಿ ಅಬ್ಯವಹಿತತ್ತಜಾತಿಸಭಾವೋ, 'ಓಸಧ್ಯೋ'ತಿ ಏತ್ಥ ಸಕಾರೇ ಅಕಾರಾ ಪರಸ್ಸ ಧಕಾರೇನ ಬ್ಯವಹಿತಸ್ಸ ಯೋಸ್ಸ ವಿಯಾವಸೇಸಾನಮ್ಪಿ ಸಬ್ಭಾವತೋ ವುತ್ತಂ-'ಯೋಪ್ಪಭುತೀನ'ನ್ತಿ, ಜಾತಿ ಸಾಮಞ್ಞಂ, ಯಾವತಿ ವಿಸಯೇತಿ ಗವಾದಿಕೇ ಯತ್ತಕೇ ವಿಸಯೇ, ಕಾಮಚಾರತೋ ವಿಸಯ ಪರಿಸಮತ್ತಿಯಾ ದಿಟ್ಠನ್ತಮಾಹ-'ತಂ ಯಥೇ'ತಿ, ಭೋಜಯೇತೀತಿ ಏತ್ಥ ಭೋಜಯೇಇತೀತಿ ಪದಚ್ಛೇದೋ, ಕತೋಹಿ ಜಾತ್ಯತ್ಥೋ ಕಸಿಣೋತಿ ಯಸ್ಮಾ ಸಕಲೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾತಿಸಞ್ಞಾತೋ ಅತ್ಥೋ ಪರಿಸಮತ್ತೋ, ತಸ್ಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ- 'ಯಾವ ದಿಟ್ಠಮ್ಭೋಜಯೇ'ತಿ ವುತ್ತೇ [ವುತ್ತೇನ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಸನ್ತಾಯ ಸಾಮಞ್ಞವುತ್ತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸದ್ದಪ್ಪಯೋಗಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ಪಚ್ಚೇಕಮ್ಭೋಜನಕಿರಿಯಾ ಕತಾ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಯತೋ ಕಸಿಣೋಪಿ ಜಾತ್ಯತ್ಥೋ ಪರಿಸಮತ್ತೋ ನಾಮಾತಿ। "ಬ್ಯಞ್ಜನೇ ದೀಘರಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೩೩) ಸುತ್ತೇ ಬ್ಯಞ್ಜನೇತಿ ಸತ್ತಮೀ ಪುಬ್ಬಸ್ಸ ದೀಘಾದಿವಿಧಿಮ್ಹಿ ಚರಿತತ್ತಾ "ಸರಮ್ಹಾ ದ್ವೇ"ತಿ (೧-೩೪) ಏತ್ಥ ಸರಮ್ಹಾತಿ ಪಞ್ಚಮ್ಯಕ ತತ್ಥಾ, ತತೋ ಪಞ್ಚಮೀನಿದ್ದೇಸಸ್ಸ ಬಲೀಯತ್ತಂ, ತತೋ "ಸತ್ತಮಿಯಂ ಪುಬ್ಬಸ್ಸ" "ಪಞ್ಚಮಿಯಂ ಪರಸ್ಸಾ"ತಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ಪರಸ್ಸ ಸಮುಟ್ಠಾಪನೇ 'ಬ್ಯಞ್ಜನೇ'ತಿ ಸತ್ತಮೀ ಪರಸ್ಸ ಕಾರಿಯ ಯೋಗಿತಾಯ ಅತ್ಥತೋ ವಿಭತ್ತಿವಿಪರಿಣಾಮೇನ ಛಟ್ಠೀಭಾವೇನ ಪರಿಣಮತೀ... ದ್ವಿನ್ನಂ ಸುತ್ತಾನಂ ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧೇ ಪರಸ್ಸ ಬಲೀ ಯತ್ತಾವಾತಿ ಏತಾದಿಸಸಾಮತ್ಥಿಯಸಬ್ಭಾವತೋ ವುತ್ತಂ-'ಛಟ್ಠೀಪಕಪ್ಪನಾಪಿ ಪುರೇವಿಯ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾ'ತಿ।

೧೬. ಆದಿಸ್ಸ

ಕಿಞ್ಚಿ ಅನ್ತಸ್ಸ ಸಮ್ಪತ್ತನ್ತಿ ಯಂ ಟಾನುಬನ್ಧಮನೇಕವಣ್ಣಂ ನ ಹೋತಿ, ತಂ "ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸೇ" (೧-೧೭) ತ್ಯನ್ತಸ್ಸ ಪತ್ತಂ, ಕಿಞ್ಚಿ ಸಬ್ಬಸ್ಸೇತಿ "ಟಾನುಬನ್ಧಾನೇಕವಣ್ಣಾ ಸಬ್ಬಸ್ಸೇತಿ" (೧-೧೯) ಟಾನುಬನ್ಧಮನೇಕವಣ್ಣಞ್ಚ ಕಾರಿಯಂ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ಪತ್ತಂ।

ಯದನ್ತಭಾವಿಕಾರಿಯನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ವಚನಫಲಮುಪದಸ್ಸೇನ್ತೋ 'ಛಟ್ಠೀಯನ್ತಸ್ಸೇ'ತೀಮಸ್ಸಾಪವಾದೋ ಯಂ ಯೋಗೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ತಸ್ಸಾಯಮ ಪವಾದೋ ಹೋತು ಟಾನುಬನ್ಧಾದಿಕಾರಿಯಂ ಕಥನ್ತಿ ಆಹ-'ಟಾನುಬನ್ಧೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧಾತಿ ಅಪವಾದವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧಾ, "ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸೇ'ತಿ ಹಿ ಉಸ್ಸಗ್ಗೋ, ತಸ್ಸಾಪವಾದಾ "ಆದಿಸ್ಸ" "ಟಾನುಬನ್ಧಾನೇಕವಣ್ಣಾ ಸಬ್ಬಸ್ಸೇ"ತ್ಯೇತೇ, "ಆದಿಸ್ಸಾ"ತೀಮಸ್ಸಾವಕಾಸೋ 'ತೇರಸಾ'ತಿ, "ಟಾನುಬನ್ಧಾನೇಕವಣ್ಣಾ ಸಬ್ಬಸ್ಸಾ"ತೀಮಸ್ಸಾವಕಾಸೋ 'ಏಸು, ಅನೇನಾ'ತಿ, ಇಹೋಭಯಮ್ಪಪ್ಪೋತಿ "ಅತೋ ಯೋನಂ ಟಾಟೇ" (೨-೪೧) "ನರಾನರೇ" "ಅತೇನ" (೨-೧೦೮) "ಜನೇನಾ"ತಿ (ತತ್ಥ) "ಟಾನುಬನ್ಧಾನೇಕವಣ್ಣಾ ಸಬ್ಬಸ್ಸೇ"ತೀದಮ್ಪವತ್ತತೀತಿ ತೇಸಮಪವಾದಾನಂ ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧಾ ಸಬ್ಬಾದೇಸೋ ಭವತಿ। "ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ ದಸಸದ್ದೇ-ನ್ತಸ್ಸ ಪತ್ತೋಪಿ ತದಪವಾದತ್ತಾ "ಆದಿಸ್ಸಾ"ತಿಆದಿಭೂತಸ್ಸ ದಕಾರಸ್ಸ ಹೋತೀತಿ ಆಹ 'ದಕಾರಸ್ಸರೋ'ತಿ।

೧೭. ಛಟ್ಠೀ

ಕೋತ್ಥೋನ್ತ ಸದ್ದಸ್ಸೇಚ್ಚಾಹ-'ಅನ್ತೋವಸಾನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, "ವಣ್ಣಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ"ತಿ (೧-೧-೫೨) ಸುತ್ತೇ ವಣ್ಣಗ್ಗಹಣಮನ್ತವಿಸೇಸನಾಯೋಪದಿಟ್ಠಂ ಪಾಣಿನಿನಾ-ಅನ್ತಸ್ಸ ಪದಸ್ಸ ವಾಕ್ಯಸ್ಸ ವಾ ಮಾಭವೀ'ತಿ, ಇಹ ತ್ವನತ್ಥಕಂ ವಣ್ಣಗ್ಗಹಣಂ ಬ್ಯವಚ್ಛೇಜ್ಜಾಭಾವಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಸೋ ಚೇ' ತ್ಯಾದಿ, ನನು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಸಾತಿ ವಿಸೇಸನತ್ಥೇನ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತೋ ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಸದ್ದೋ ಛಟ್ಠೀನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ನಾಮಾತಿ "ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಸು ವಾ"ತಿ (೨-೧೯೪) ಉಆದೇಸೋ "ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ ಅನ್ತಬ್ರಹ್ಮಸದ್ದಸ್ಸ ಪಪ್ಪೋತಿ, ತಥಾ ಸತಿ 'ನ ಹಿ ಛಟ್ಠೀ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸ ಅನ್ತಂ ಪದಂ ವಾಕ್ಯಂ ವಾ ಸಮ್ಭವತೀ'ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತನ್ತಿ, ವುಚ್ಚತೇ- ನ ವಿಸೇಸನತ್ಥೇನಾಕ್ಖೇಪಮತ್ತೇನ ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಸದ್ದೋ ಛಟ್ಠೀ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ನಾಮ ಭವತೀತಿ ನ ಬ್ರಹ್ಮಸದ್ದಸ್ಸ ಸಬ್ಬಸ್ಸಾದೇಸಪ್ಪಸಙ್ಗೋ, ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಸದ್ದೇ ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಸದ್ದೋ ಅತ್ಥೀತಿ ತಸ್ಸಾನ್ತಸ್ಸ ಉತ್ತಂ ವಿಧೀಯತೇ।

೧೮. ವಾನು

"ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸೇ"ತ್ಯನೇನೇವಾವಿಸೇಸೇನ ವಾನುಬನ್ಧಕಾರಿಯೇಪ್ಯನ್ತಸ್ಸ ಸಿದ್ಧೇ ಕಿಮತ್ಥೋಯಮಾರಮ್ಭೋತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯ ಟಾನುಬನ್ಧಾತ್ಯಾದಿನಾ ವಚನಫಲಮುಪದಸ್ಸೇನ್ತೋ 'ಬಾಧಕಬಾಧನತ್ಥೋ-ಯಮಾರಮ್ಭೋ'ತಿ-ವದತಿ, ತಥಾಹಿ "ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸೇ"ತ್ಯಸ್ಸ ಬಾಧಕೋ "ಟಾನುಬನ್ಧಾನೇಕವಣ್ಣಾ ಸಬ್ಬಸ್ಸೇ"ತಿ, ತಸ್ಸ ಚ "ವಾನುಬನ್ಧೋ"ತ್ಯಯಂ ಯೋಗೋ ಬಾಧಕೋತಿ ಬಾಧಕಬಾಧನತ್ಥೋ ಸಮ್ಪಜ್ಜತೇ, ಅಪಇಚ್ಚಯಮುಪಸಗ್ಗೋ ವಜ್ಜನೇ ನೀವಾರಣೇ, ಪನಯನೇ ವಾ ವತ್ತತೇತಿ ಅಪೋದ್ಯನ್ತೇ ಉಸ್ಸಗ್ಗಲಕ್ಖಣಾನಿ ವಜ್ಜೀಯನ್ತೇ ನೀವಾರೀಯನ್ತೇ ಅಪನೀಯನ್ತೇ ನೇನೇತ್ಯಪವಾದೋ, ಸುತ್ತೇಕದೇಸೇನ ಸುತ್ತಮೇವೋಪಲಕ್ಖಿತನ್ತಿ ಅನ್ತಸ್ಸ'ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸಾ'ತಿ ಸುತ್ತಸ್ಸ ಅಪವಾದೋ ಅನ್ತಾಪವಾದೋ, ಉಸ್ಸಜ್ಜತೇ ನಿವತ್ತೀಯತ್ಯಪವಾದೇನೇತ್ಯುಸ್ಸಗ್ಗೋ, ಉಸ್ಸಗ್ಗಾಪವಾದಕ್ಕಮೋ ಪನೇತ್ಥ ಏವಂ ವೇದಿತಬ್ಬೋ "ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸೇ"ತ್ಯುಸ್ಸಗ್ಗೋ, ತದಪವಾದಾ "ಟಾನುಬನ್ಧಾನೇಕವಣ್ಣಾ ಸಬ್ಬಸ್ಸ" "ಉಕಾನುಬನ್ಧಾದ್ಯನ್ತಾ" "ಮಾನುಬನ್ಧೋ ಸರಾ ನಮನ್ತಾ ಪರೋ"ತಿ, "ಟಾನುಬನ್ಧಾನೇಕವಣ್ಣಾ ಸಬ್ಬಸ್ಸೇ"ತ್ಯುಸ್ಸಗ್ಗೋ, ತದ ಪವಾದಾ "ವಾನುಬನ್ಧೋ" "ಮಾನುಬನ್ಧೋ ಸರಾನಮನ್ತಾ ಪರೋ"ತಿ।

೧೯. ಟಾನು

ಛಟ್ಠೀನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸೇಚ್ಚಾದಿನಾ ವಚನಾರಮ್ಭಪ್ಪಯೋಜನಾಖ್ಯಾನೇನಾನ್ತಾದೇಸಾಪವಾದೋ ಯಂ ಯೋಗೋತಿ ಬ್ರವೀತಿ, ಪಚ್ಚೇಕಮಭಿಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ ಸೋ ಟಕಾರಾನುಬನ್ಧೋ ಚಾದೇಸೋತಿಆದಿನಾ, ಕಸ್ಸ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ಭವತಿಚ್ಚಾಹ-'ಛಟ್ಠೀ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ನನು ಚ ಟೇಆದೇಸೋಪ್ಯನೇಕವಣ್ಣೋಏವ ದ್ವಿವಣ್ಣಸಮುದಾಯತ್ತಾತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ಉಪಲಕ್ಖಿಯೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅನುಬಧ್ಯತೇ ಪಯೋಗೇ ಅಸುಯ್ಯಮಾನೇಪಿ ಪಯೋಜನವಸೇನಾನುಸರೀಯತೀತ್ಯನುಬನ್ಧೋ, ಉಪದೇಸೇ ಯೇವೋಪಲಕ್ಖಿಯ ನಿವತ್ತತೇತ್ಯನೇನೇತಂ ದಸ್ಸೇತಿ 'ಉಚ್ಚಾರಿತವಿನಾಸಿನೋನುಬನ್ಧಾ'ತಿ, ಉಪದೇಸೇ ಪಠಮುಚ್ಚಾರಣೇ।

೧೦. ಇಕಾ

ಆದ್ಯನ್ತಾತಿ ವುತ್ತೇ ಕಥಮವಯವಾತ್ಯಯಮತ್ಥೋ ಲಬ್ಭತೀ ತ್ಯಾಹ-'ಆದ್ಯನ್ತಸದ್ದಾನಮಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಆದ್ಯನ್ತಸದ್ದಾನಂ ನಿಯತವಯವವಾಚಿತ್ತಾ ಅವಯವಸ್ಸ ಚಾವಯವಿನಾಮನ್ತರೇನಾ ಸಮ್ಭವತೋ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾವಯವೀ ಲಕ್ಖೀಯತಿ, ಛಟ್ಠಿಯಾತ್ಯನುವುತ್ತಿತೋ ವಾವಯವಾವಯವಿಸಮ್ಬನ್ಧೇಸಾ ಛಟ್ಠೀ, ತಾಯ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸಾತ್ಯಯಮತ್ಥೋ ವಿಞ್ಞಾಯತೇತಿ ವುತ್ತಿಯಂ-'ಛಟ್ಠೀನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸಾ'ತಿ (ವುತ್ತಂ), ತೇನೇವ ಪಚ್ಚಯವಿಧಿಮ್ಹಿ ಕೂಪ್ಪಚ್ಚಯಾದಯೋ ನ ದೋಸಾ ಭವನ್ತೀತಿ, ಅತೋಯೇವಾತಿ ತದವಯವಾಚಿತ್ತತೋಯೇವ, ತಗ್ಗಹಣೇನೇತಿ ಅವಯವಗ್ಗಹಣೇನ, ಕತಾಕತಪ್ಪಸಙ್ಗಿತ್ತಾತಿ ಓತ್ತೇ ಕತೇಪಿ ಅಕತೇಪಿ ವುಕಾಗಮಸ್ಸ ಪಸಙ್ಗತೋ, ಭೂಯತ್ತತ್ತಾ ಹಿ ಓತ್ತಸ್ಸ ಭೂಗ್ಗಹಣೇ ಸತಿ ಕತೇಪಿ ಓತ್ತೇ ವುಕಾಗಮೇನ ಭವಿತಬ್ಬಮಕತೇಪಿ ತತೋವ "ಕತಾಕತಪ್ಪ ಸಙ್ಗೀ ಯೋ ವಿಧಿ ಸನಿಚ್ಚೋ"ತಿ ನಿಚ್ಚತ್ತಾ ಓತ್ತಂ ಬಾಧಿತ್ವಾ ವುಕಾಗಮೋ ಹೋತಿ, ಅಥ ವುಕಾಗಮೇ ಪಚ್ಛಾ ತೇನ ನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಆಹ-'ಅನ್ತಾವಯವೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

೧೧. ಮಾನುಬನ್ಧೋ

ಯದಿನಿದ್ಧಾರಣೇ ಛಟ್ಠೀ ಅನ್ತಸ್ಸಾವಿಸೇಸಿತತ್ತಾ ಅವಿಸೇಸೇನ ಯತೋ ಕುತೋಚಿ ಅನ್ತತೋ ಬಾನುಬನ್ಧೋ ಪರೋ ಸಿಯಾ, ನ ಹಿ ದುತಿಯಂ ಸರಗ್ಗಹಣಮತ್ಥಿ, ಯೇನಾನ್ತೋ ವಿಸೇಸೀಯತೇಚ್ಚಾಹ-'ನಿದ್ಧಾರಣ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಕಾರಣಮಾಹ-'ಸುತತ್ತಾ'ತಿ, 'ಸರಾನ'ನ್ತಿ ಸುತತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ತೇನ "ಸುತಾನುಮಿತೇಸುಸುತಸಮ್ಬನ್ಧೋಬಲವಾ"ತಿ ರುನ್ಧತೀತೇತ್ಥಧಕಾರಸ್ಸಾ ನುಮಿತಸ್ಸ ಮಂ ನ ಹೋತೀತಿ ದೀಪೇತಿ, ಸಮಾನ ಜಾತಿಯಸ್ಸೇವ ಲೋಕೇ ನಿದ್ಧಾರಣಪ್ಪತೀತಿ ಹೋತಿಚ್ಚಾಹ-'ತಥಾ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಯಥಾ'ಕಣ್ಹಾ ಗಾವೀನಂ ಸಮ್ಪನ್ನಖೀರತಮಾ'ತಿ ವುತ್ತೇ ಅವಿಸೇಸಿತತ್ತೇಪಿ ಕಣ್ಹಾಯ ಕಣ್ಹಾಗಾವೀಯೇವ ಪತೀಯತೇ, ತಥೇಹಾಪಿ ಸರಾನಂ ಮಜ್ಝೇ ಅನ್ತಾತ್ಯನ್ತತ್ತೇನ ನಿದ್ಧಾರಿಯಮಾನೋ ಸಮಾನಜಾತಿಯೋ ಸರೋಯೇವ ಪತೀಯತೇ, ತೇನ ಸರಾನಂ ಯೇವಾನ್ತಾಪರೋ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ಭಾವೋ, ವಿಸೇಸನತ್ತೋತಿ "ಇಲತಸ್ಸೇ"ತಿ (೫-೧೬೩) ಸುತ್ತೇ ಅಸ್ಸಾತಿ ವುತ್ತೇ ಅಯಮೇವೇತಿ ನಿಯಮಾಭಾವಾ ಯಸ್ಸಕಸ್ಸಚಿ ಅಕಾರಸ್ಸ ಇಪ್ಪತ್ತಿ, ತೇನಾನಿಟ್ಠಪ್ಪತ್ತೀತಿ ಲಾನುಸಙ್ಗಸ್ಸೇವ ಅಸ್ಸಾತಿ ಲಸ್ಸ ಯಂ ವಿಸೇಸನತ್ತಂ ತಂ ಅತ್ಥೋ ಪಯೋಜನಮಸ್ಸ "ಕತ್ತರಿಲೋ"ತಿ (೫-೧೮) ಲಕಾರಸ್ಸಾತಿ ವಿಸೇಸನತ್ಥೋ ಲಕಾರೋ, ಇಧೇವಾತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ "ಮಾನುಬನ್ಧೋ"ತಿಆದಿಸುತ್ತೇಯೇವ।

೧೨. ವಿಪ್ಪಟಿ

ಪರೋತಿ ವತ್ತತೇ, ಸೋ ಚಾಞ್ಞಾಧಿಕ್ಯಇಟ್ಠಾದ್ಯನೇಕತ್ಥೋಪಿ ಇಧ ಇಟ್ಠ ವಾಚೀ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ಕಮ್ಮಬ್ಯತಿಹಾರೇಘಣಿತಿ ಕಮ್ಮಬ್ಯತಿಹಾರೋ ಕಿರಿಯಾಪರಿವತ್ತನಂ ಭಾವವಿಸೇಸೋ ತಸ್ಮಿಂ 'ಭಾವಕಾರಕೇಸ್ವಘಣ್ಘಕಾ"ತಿ (೫-೪೪) ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವಿಹಿತತ್ತಾ ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧನನ್ತಿ ಅತ್ಥೇ ಘಣಿ ವಿಪ್ಪಟೀ ಸೇಧೋ, ತೇನಾಹ-'ಸಾಮಞ್ಞೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಮಾಹ-'ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಟಿಸೇಧೋ'ತಿ, ಸಂಸಿದ್ಧಿಯಂ ವತ್ತಮಾನೋಪಿ ಸಿಧಿ ಉಪಸಗ್ಗಸಮ್ಬನ್ಧೇ ನಾತ್ಥನ್ತರೇಪಿ ಹೋತೀತಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿರೋಧೋತ್ಯತ್ಥೋ, ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧಸದ್ದಸ್ಸ ಲೋಕೇ ವಿರೋಧವಾಚಿತ್ತೇನ ಪಸಿದ್ಧತ್ತಮಾಹ 'ತಥಾ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಕಥಮ್ಪನ ಪಮಾಣಭೂತಸ್ಸಾಚರಿಯಸ್ಸ ವಚನೇಸು ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿರೋಧೋ ಸಮ್ಭವತೀಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯ ಉಭಿನ್ನಂ ಸಾವಕಾಸತ್ತೇ ಸತಿ ಸಮ್ಭವತಿ ನಾಞ್ಞಥಾತಿ 'ದ್ವಿನ್ನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ ವುತ್ತಿಗನ್ಥೋ ಪವತ್ತೋತಿ ವತ್ತುಂ 'ಸೋಚಾ'ತಿಆದಿಮಾಹ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾನಜ್ಝಾಸಿತೇತಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞೇನಾನಕ್ಕನ್ತೇ ಅಪರಿಗ್ಗಹಿತೇತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಅನುಭಯತಾಗಿನೀತಿ ಯೋ ವಿಸಯೇಕದೇಸೋ ಉಭಯನ್ನ ಭಜತೇ ತಸ್ಮಿಂ ಅನುಭಯಭಾಗಿನಿ ವಿಸಯೇಕದೇಸೇ, ಸಾಮಞ್ಞವಿಸಯೋ ದ್ವಿನ್ನಂ ವಿಧೀನಂ ಸಾಧಾರಣೋ ವಿಸಯೋ, ತತ್ಥ ಪವತ್ತಿಪ್ಪಸಙ್ಗೇ ಸತಿ ಸೋಚ ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧೋ ಜಾಯತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಇಮಿನಾ ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧಸ್ಸ ವಿಸಯೋ ಪವತ್ತಿಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ವಿಸಯವಿಸಯೀನಮಭೇದೇನ ಸುತ್ತೇ 'ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧೋ'ತಿವುತ್ತೋತಿ 'ದ್ವಿನ್ನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತಿಗನ್ಥೋ ರಚಿತೋತಿ ದೀಪೇತಿ, ಪರೋ

ಹೋತೀ ತಿವಿಧಿದಸ್ಸಿತೋತಿ ಇಮಿನಾ ಯದಿ ನಿಯಮೋ-ಬ್ಭುಪಗತೋ ಸಿಯಾ, ತದಾ 'ಪರೋವಹೋತೀ'ತಿ ವದೇಯ್ಯಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಪಾಣಿನಿಯಾ ಹಿ ಜಾತಿಯಂ ಪದತ್ಥೇ ಸಕಿಮೇವ ಲಕ್ಖಣಂ ಪವತ್ತತೀತಿ ಚರಿತತ್ಥತ್ತಾ ವಿಸಯನ್ತರೇ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಲಕ್ಖಣಾನಮಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ಪರಂ ಪಚ್ಛಿಮಂ ಕಾರಿಯನ್ತಿ ವಿಧ್ಯತ್ಥಮಿದಂ ವಚನಂ, ಬ್ಯತ್ತಿಯನ್ತು ಪದತ್ಥೇ ಲತ್ವಾದೀನಮಿವ ಪರಿಯಾಯಪ್ಪಸಙ್ಗೇ ನಿಯಮತ್ಥನ್ತಿ ಪಟಿಪನ್ನಾ, ಇಧ ಪನ ಜಾತಿಯಂ ಬ್ಯತ್ತಿಯಞ್ಚ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಸುತ್ತಾನಮಪ್ಪವತ್ತಿಯಮೇವ ವಿಧ್ಯತ್ಥಮೇವಿದಂ ವಚನಂ, ನ ನಿಯಮತ್ಥಮ್ಪೀತಿ ಪಟಿಪಾದೇತುಮಾಹ-'ತಥಾಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಕಾಮಚಾರತೋ ಪರಿಸಮಾಪೀಯತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕಾಮತೋ ಪರಿಸಮಾಪನಞ್ಚೇತಿಸ್ಸಾ ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಂ ಅತ್ತನೋ ಗೋಚರೇ ಅವಿಚ್ಛೇದಬ್ಯಾಪನೇನ ಪವತ್ತಿಸಬ್ಭಾವತೋ। ಕಥಮ್ಪನೇಕಸ್ಸಾಪಿ ಪವತ್ತಿ ನ ಭವೇಯ್ಯಾತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯ ಕಾರಣಮಾಹ'ಉಭಯಮ್ಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಹಿಸದ್ದೋ ಯಸ್ಮಾತ್ಥೇ, ಯಸ್ಮಾ ಉಭಯಮ್ಪಿದಮಾಚರಿಯವಚನಂ, ತತೋಯೇವ ಪಮಾಣಂ, ಅಭಿಮತಕಾರಿಯವಿಧಾನೇ ಲಿಙ್ಗಭಾವೇನ ಸದ್ದಿಕಾನುಮತತ್ತಾ(ತೇಸಂ) ವಿಧೀನಂ ವಿಧಾಯಕಞ್ಚ ತಸ್ಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪಮಾಣತ್ತಾ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಅಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಅನುಭಯಭಾಗಿಮ್ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಯತೋ ಲದ್ಧಾವಕಾಸಾ ತತೋ ಸಮಾನಬಲಾತಿ, ಇತಿಸದ್ದೋ ಹೇತುಮ್ಹಿ, ವಿರುದ್ಧಾಚಾತಿ ಏತ್ಥ ಇತಿಸದ್ದಂ ದತ್ವಾ 'ಅನುಭಯಭಾಗಿಮ್ಹಿ...ಪೇ॰... ವಿರುದ್ಧಾಚಾತಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ವಚನಾನಂ ಪಮಾಣತ್ತಾ ಉಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ಅಪ್ಪವತ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸಮಾನಬಲಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಲೋಕೇಪಿ ವಿರೋಧಿತ್ತಂ ಏಕಕ್ಖಣೇಯೇವ ಉಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ಕಾರಿಯೇ ಅಪ್ಪವತ್ತಿ ಚ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ದಿಟ್ಠನ್ತಮಾಹ 'ಲೋಕೇಚೇ'ತ್ಯಾದಿ, ಏತ್ಥ ಚ ಪೇಸ್ಸಸ್ಸ (ಅ)ವಿರೋಧತ್ಥಿನೋ ಕಾರಿಯೇ ಅಪ್ಪವತ್ತಿರಿವ [ಅಪ್ಪವತ್ತಿಯೇವ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಸಮಾನಬಲಾನ ಮುಭಿನ್ನಂ ವಚನಾನಂ ಕಾರಿಯೇ ಅಪ್ಪವತ್ತೀತಿ ಸುಖೇನೋ ಪಮಾಸಂಸನ್ದನಂ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ।

ಜಾತಿಪಕ್ಖೇಯೇವ ಭಸ್ಸಕಾರೇನ ದ್ವಿನ್ನಂ ಯುಗಪದಿಪ್ಪತ್ತಿಯಂ 'ಲತ್ವಾದೀನಮಿವ' ಪರಿಯಾಯಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ವಣ್ಣಿತೋ, ತಸ್ಸಾಯುತ್ತತ್ತಮುಪದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ 'ನಚಾಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಭಿನ್ನವಿಸಯತ್ತಾತಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ವಿಧೀನಂ ಭಿನ್ನವಿಸಯತ್ತಾ। ಅಭಿನ್ನವಿಸಯತ್ತೇ ಹಿ ಪರಿಯಾಯಕಪ್ಪನಾ ಯುತ್ತಿಮತೀ, ಅತೋಚ ಲತ್ವಾದೀನಮಭಿನ್ನವಿಸಯತ್ತಮ್ಪಟಿಪಾದಯಿತುಮಾಹ- 'ಲತ್ವಾದಯೋ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅನವಯವೇನೇತಿ ಧಾತು ಮತ್ತತೋ ವಿಧಾನೇನಾವಯವಬ್ಯತಿರೇಕಸಬ್ಭಾವತೋ ಸಬ್ಬಧಾತುಪರಿಗ್ಗಹೇನ, ಯತ್ಥ ಯಸ್ಮಿಂ ಧಾತ್ವತ್ಥೇಕದೇಸೇ ಪವತ್ತಾ ಸಮಾನಾ ಪವತ್ತಾ ಸನ್ತೋ ಲದ್ಧಾವಕಾಸಾ ಸಿಯುಂ ತಸ್ಸೇಕದೇಸಸ್ಸ ಪರಿಹಾರೇನಾಪಿ ಪರಿಚ್ಚಾಗೇನಾಪಿ ನ ವಿಧೀಯನ್ತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಲತ್ವಾದೀನ ಮೇಕಕ್ಖಣೇ ಅಸಮ್ಭವಾ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಕತೇ ಸತೀತರವಚನಾನ ಮಾನತ್ಥಕ್ಯಪ್ಪಸಙ್ಗಾಚ ಪರಿಯಾಯೇನ ಭವನ್ತೀತಿ ಯನ್ತಂ ಯುತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಇಹಾತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಯುಗಪದಿಪ್ಪತ್ತಿಯಂ, ಇಹ ತಥಾಭಾವಸ್ಸ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಸಾವಕಾ...ಪೇ॰... ವಚನ'ನ್ತಿ, ತತ್ಥಾತಿ ಯುಗಪದಿಪ್ಪತ್ತಿಯಂ। ಜಾತಿಯಮ್ಪದತ್ಥೇ "ಪುನಪ್ಪಸಙ್ಗವಿಜಾನನಾ ಸಿದ್ಧಂ, ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧೇ ಯಂ ಬಾಧಿತಂ ತಮ್ಬಾಧಿತಮೇವಾ"ತೀಮಾಸಮುಭಿನ್ನಂ ಪರಿಭಾಸನಮ್ಪವತ್ತಿಂ ಪಟಿಪಾದೇನ್ತೋ ಆಹ- 'ಪರಸ್ಮಿಂ ಚೇ'ತ್ಯಾದಿ, ಪರಸ್ಮಿನ್ತಿ ಇಟ್ಠೇ, ಪರಿಭಾಸನಮ್ಪನ ಅಯಮತ್ಥೋ 'ಪುನಪ್ಪಸಙ್ಗವಿಜಾನನಾತಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ಸುತ್ತಾನಮೇಕತ್ಥಪ್ಪ ಸಙ್ಗಸಞ್ಞಾತೇ ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧೇ ಸತಿಪರಮಿಟ್ಠಂ ಪಠಮಂ ಹೋತಿ, ಹೋನ್ತೇನ ತೇನ ಯದೀತರಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತೋಪಘಾತೋ ನ ಕತೋ ತದಾ ತಸ್ಸಾಪಿ ಪುನಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ತಸ್ಸ ವಿಜಾನನಾ ಸಿದ್ಧನ್ತಿ, ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧೇ ಯಥಾವುತ್ತೇ ಸತಿ ಪಠಮಂ ಹೋನ್ತೇನ ಯಂ ಸುತ್ತಂ ಬಾಧಿತಂ ತಸ್ಸ ಪುನಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಯದಿ ನಿಮಿತ್ತಂ ನತ್ಥಿ ತಂ ಬಾಧಿತಮೇವೇ'ತಿ। ಬ್ಯತ್ತಿಯಮ್ಪಿ ವಿಧ್ಯತ್ಥಮೇವಿದಂ ವಚನಂ, ನ ನಿಯಮತ್ಥನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಬ್ಯತ್ತಿಯ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ 'ಬ್ಯತ್ತಿಯಂ ಪಟಿಲಕ್ಖಿಯಂಲಕ್ಖಣಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಸಾಧಾರಣಂ ಠಾನಮ್ಪತಿ ಯಾನಿ ವಚನಾನಿ ಭಿನ್ನಾನಿ ತೇಸಮ್ಪಿ ನಿರವಕಾಸತ್ತೇನ ತುಲ್ಯಬಲತ್ತಾ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಟಿಪತ್ತಿಯೇವಸಿಯಾ, ನತು ಪರಿಯಾಯಪ್ಪಸಙ್ಗೋ'ತಿ। ಬ್ಯತ್ತಿಯಮ್ಪಿ ಯಥಾವುತ್ತಾನಂ ಪರಿಭಾಸಾನಂ ಪವತ್ತಿ ವುತ್ತವಿಧಿನೇವಾತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ 'ಪರಿಭಾಸಾನಮ್ಪಿ'ಚ್ಚಾದಿಮಾಹ।

ಜಾತಿಯಮ್ಪದತ್ಥೇ "ವತ್ತಮಾನೇತಿ ಅನ್ತಿ, ಸಿ ಥ, ಮಿ ಮ, ತೇ ಅನ್ತೇ, ಸೇ ವ್ಹೇ, ಏ ಮ್ಹೇ"ಚ್ಚಾದೀನಂ ಲಕ್ಖಣಾನಮೇಕಮೇಕತ್ಥೇಪಿ ವತ್ತಮಾನೇತಿ ಅನ್ತಿ, ವತ್ತಮಾನೇ ಸಿ ಥ ಇಚ್ಚಾದೀನಂ ವಾಕ್ಯೇಕದೇಸಾನಂ ಗಚ್ಛತಿಚ್ಚಾದೋ ಗಚ್ಛ ಸಿಚ್ಚಾದೋ ಚ ಲಕ್ಖಿಯೇ ಸಕಿಮ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಂ ಸಕೇ ವಿಸಯೇ ಪಠಮ ಮಜ್ಝಿಮಪುರಿಸೇಕವಚನಜಾತಿ ಪರಿಸಮತ್ತಾತಿ ಚರಿತತ್ಥತ್ತಾ ತುಮ್ಹೇ ಗಚ್ಛಥಾತಿ ಏತ್ಥ ದ್ವೀಹಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ಪುರಿಸಾನ ಮೇಕಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಿಯಂ ನ ಕಸ್ಸಚಿ, ಬ್ಯತ್ತಿಯಮ್ಪಿ ಪಟಿಲಕ್ಖಿಯಂ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಭಿಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಸಾಧಾರಣಂ

ಠಾನಂ ಪತಿಭಿನ್ನೇಹಿ ಲಕ್ಖಣೇಹಿ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪೇಕತ್ಥೇ-ಕಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಿಯಂ ನ ಕಸ್ಸಚಿ, ತಥಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತಿಣ್ಣಂ ಪುರಿಸಾನಮೇಕಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಿಯನ್ತಿ ಸಬ್ಬಥಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ಸಮ್ಪತ್ತಾಯಂ ವಚನಮಿದಂ, ಪರೋ ಹೋತೀತಿ ಮಜ್ಝಿಮುತ್ತಮಂ ಭವತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ 'ಯಥೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತಂ ವುತ್ತಿಗನ್ಥಮ್ಪುಞ್ಞಮುಖೇನಾ ಹರಿತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಕ್ವಪನಾ'ತಿಆದಿಮಾಹ, ನೇದಮುದಾಹರಣಮಮ್ಹಂ ಮನಂ ಭೋಸೇತಿ-ಯತೋ ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧವಿಸಯಮೇವೇದಂ ನ ಹೋತಿ, ಕುತೋ ಯತೋ "ವತ್ತಮಾನೇತಿ ಅನ್ತಿ"ಚ್ಚಾದಿಪ್ಪಭುತೀನಂ ವತ್ತಮಾನೇತಿ ಅನ್ತಿಚ್ಚಾದೀಹಿ ವಾಕ್ಯೇಕದೇಸೇಹಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾನಮೇವ ಪುಬ್ಬಪರಚ್ಛಕ್ಕಾನಂ ಪುರಿಸವಚನವಿಸೇಸವಿಧಾಯಕೇನ "ಪುಬ್ಬಪರಚ್ಛಕ್ಕಾನ ಮೇಕಾನೇಕೇಸು ತುಮ್ಹಾಮ್ಹ ಸೇಸೇಸು ದ್ವೇದ್ವೇ ಮಜ್ಝಿಮುತ್ತಮಪಠಮಾ" (೬-೧೪) ತೀಮಿನಾ ವಾಕ್ಯಾವಯವೇನ ತುಮ್ಹಾಮ್ಹಸೇಸೇಸು ಪಯುಜ್ಜಮಾನೇಸು ಅಪ್ಪಯುಜ್ಜಮಾನೇಸು ವಾ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಪುಬ್ಬಚ್ಛಕ್ಕಾನಂ ಪರಚ್ಛಕ್ಕಾನಞ್ಚ ಮಜ್ಝಿಮುತ್ತಮಪಠಮಾನಂ ಪಚ್ಚೇಕಂ ದ್ವೇದ್ವೇ ವಚನಾನಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಭವನ್ತೀತಿ 'ಗಚ್ಛಥ ಗಚ್ಛಾಮಾ'ತಿ ಏತ್ಥ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಿಯೇವ ನತ್ಥಿ, ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪನ ಸಾವಕಾಸಾನ ಮೇಕಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಿಯೇವ ಹಿ ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧೋತಿ, ತಥಾಪಿ ವುತ್ತನಯೇನ ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧಪ್ಪಕಪ್ಪನಾಪಿ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುನ್ತೀದಮುದಾಹಟಂ ಸಿಯಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಇಮಿಸ್ಸಾ ಪನ ಪರಿಭಾಸಾಯ ನಿರಾಕುಲಪ್ಪವತ್ತಿ "ಆದಿಸ್ಸಾ" ತೀಮಿಸ್ಸಾ ವುತ್ತನಯೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ಕತಾಕತಪ್ಪಸಙ್ಗೀ ಯೋ ವಿಧಿ, ಸೋ ನಿಚ್ಚೋ, ಯೋತ್ವಕತೇಯೇವಾಯಮನಿಚ್ಚೋತಿ ವುತ್ತನಿಚ್ಚಾನಿಚ್ಚೇಸು ಅನ್ತರಙ್ಗಬಹಿರಙ್ಗೇಸು ಚಾತುಲ್ಯಬಲತ್ತಾ ನಾಸ್ಸ ಯೋಗಸ್ಸ ಬ್ಯಾಪಾರೋ, ತಥಾಹಿ ನಿಚ್ಚಾನಿಚ್ಚೇಸು ನಿಚ್ಚಮೇವ ಬಲವನ್ತಿ ನಿಚ್ಚಾನಿಚ್ಚಾನಮತುಲ್ಯಬಲತಾ, ಅನ್ತರಙ್ಗಬಹಿರಙ್ಗಪ್ಪಕಾರ(ಮ್ಪನ) ಉಪರಿ "ಲೋಪೋ"ತಿ (೧-೩೯) ಸುತ್ತೇ ಪಕಾಸಿಸ್ಸಾಮ।

೧೩. ಸಙ್ಕೇತೋ

ವಚನಾರಮ್ಭಸ್ಸ ಫಲಮಾಹ-'ಅನುಬನ್ಧೋತಿ ಯಂ ವುತ್ತಂ'ತ್ಯಾದಿ, ವುತ್ತಿಯಂ "ಯೋನವಯವಭೂತೋ ಸಙ್ಕೇತೋ"ತಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವುತ್ತೇಪಿ "ಭಾಸಿಸ್ಸಂ ಮಾಗಧಂ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣ"ನ್ತಿ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಾ ಭಿಧಾನಪ್ಪಕರಣತೋ ಸದ್ದಸ್ಸಾನವಯವಭೂತೋತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತೇತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಕಸ್ಸ'ತ್ಯಾದಿಲ್ತುಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಲಕಾರೋ ಉದಾಹರಣಂ, ಪಕತಿಯಾದಿ ಸಮುದಾಯಸ್ಸಾತಿಆದಿವಾಕ್ಯಸ್ಸ ಸಾಪ್ಪಾಯಮತ್ಥಂ ವಿವರಿತುಂ 'ಏವಮಞ್ಞತೇ'ಚ್ಚಾದಿ ವುತ್ತಂ, ಕೇಚಿ ಸದ್ದಸತ್ಥಕಾರಾತಿ ಪಾಣಿನಿಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ, ವಚನನ್ತಿ "ತಸ್ಸ ಲೋಪೋ"ತಿ (೧-೩-೯) ವಚನಂ, ಪಯೋಗಾಸಮವಾಯಿತಾತಿ ಕತ್ತಾಇಚ್ಚಾದಿಪ್ಪಯೋಗೇ ಅಸಮವಾಯಿತಾ ಅಪ್ಪಯೋಗಿತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ಏವಮ್ಪಿಸ್ಸ ಲೋಪೋ ವಸೇಯೋ… ಅನುಪುಬ್ಬೋ ಬನ್ಧಿವಿನಾಸತ್ಥೋತಿ ಆಹು ಉಚ್ಚಾರಿತಪಧಂಸಿತ್ತಾ ಅನುಬನ್ಧ್ಯತೇ ವಿನಸ್ಸತೇತ್ಯನುಬನ್ಧೋತಿ ಇಮಾಯ ಸದ್ದ ಬ್ಯುಪ್ಪತ್ತಿಯಾವಸೇನ।

೧೪. ವಣ್ಣ

'ಅತೇನಾ'ತಿ (೨-೧೦೮) ಏತ್ಥ ಅತೋತಿ ರಸ್ಸಬ್ಯತ್ತಿನಿದ್ದೇಸೋ ವಾ ಸಿಯಾ ರಸ್ಸಜಾತಿನಿದ್ದೇಸೋ ವಾ ಸಕಲನಿಸ್ಸಯಬ್ಯಾಪೀ ಅತ್ಥಜಾತಿ ನಿದ್ದೇಸೋವಾ, ತತ್ಥ ರಸ್ಸಬ್ಯತ್ತಿನಿದ್ದೇಸೇ ಸತಿ ಬುದ್ಧಸಿದ್ಧಾದೀಸು ಯತ್ಥಕತ್ಥಚಿ ಅಕಾರೋ ಗಯ್ಹತೇತಿ ನೇಟ್ಠಪ್ಪಸಿದ್ಧಿ… ಕೇಸಞ್ಚಿ ಅಸಿಜ್ಝನತೋ, ರಸ್ಸ ಜಾತಿನಿದ್ದೇಸೇ ಪನ ಬುದ್ಧಸಿದ್ಧಾದಿಸಬ್ಬಾಕಾರನ್ತಾನಂ ಲಕ್ಖಣಿಕಗವಾದ್ಯಕಾ ರನ್ತಾನಞ್ಚಾಕಾರೋ ಗಯ್ಹತೀತಿ ಸಬ್ಬಥಾ ಇಟ್ಠಪ್ಪಸಿದ್ಧಿ, ನಾಞ್ಞೋ ದೀಘೋ ಬ್ಯತ್ತನ್ತರತ್ತಾತಿ ನಾನಿಟ್ಠಪ್ಪತ್ತಿ ಆಕಾರತೋ ನಾಸ್ಸೇನಾಭಾವಾ, ತಸ್ಮಾ ಅತೋತಿ ರಸ್ಸಜಾತಿನಿದ್ದೇಸೇ ನಿಸ್ಸಿತೇ ಸಬ್ಬಮಿದಮಿಟ್ಠಂ ನಿಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ನಾತ್ಥಜಾತಿ ನಿಸ್ಸೀಯತೇ, ನ ರಸ್ಸಬ್ಯತ್ತಿಚ, "ಯುವಣ್ಣಾನಮೇ ಓಲುತ್ತಾ"ತಿ (೧-೨೯) ಆದೀಸು ಪನ ರಸ್ಸಬ್ಯತ್ತಿಯಾ ರಸ್ಸಜಾತಿಯಾ ವಾ ನಿದ್ದೇಸೇ 'ತಸ್ಸೇದಂ ನೋಪೇತಿ'ಚ್ಚಾದೀಸು ಏಓಆದಿಕಮಿಟ್ಠಂ ಕತ್ಥಚಿ ಭವೇಯ್ಯ, ನ ಸಬ್ಬತ್ಥ, ಸಬ್ಬತ್ಥ ವಾ ಭವೇಯ್ಯ 'ವಾತೇರಿತಂ ಸಮೋನಾ'ತಿಆದೀಸು ಬ್ಯತ್ತನ್ತ ರತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಥಾ ಇಟ್ಠಪ್ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ಇತ್ತಜಾತ್ಯಾದಿ ನಿಸ್ಸೀಯತೇ, ಅಥವಾ ವಣ್ಣುಚ್ಚಾರಣಮ್ಪತಿ ಕೇಸಞ್ಚಿ ವಣ್ಣುಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನಾನಂ ಉಚ್ಚನೀಚತದುಭಯ ಸಂಹಾರವಸೇನ ವಣ್ಣವಿಸೇಸುಪ್ಪತ್ತಿ ದಸ್ಸನತೋ ತೇಸಂ ವಸೇನ ರಸ್ಸ ಬ್ಯತ್ತಿನಿದ್ದೇಸೇ ರಸ್ಸಜಾತಿನಿದ್ದೇಸೇ ವಾ ವುತ್ತನಯೇನ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ಸಬ್ಬಥಾ ಸಬ್ಬಥಾ ಇಟ್ಠಪ್ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ಇತ್ತಜಾತ್ಯಾದಿ ನಿಸ್ಸೀಯತೇ, ತತ್ಥ ವಣ್ಣ ಪರೇನ ಸವಣ್ಣಗ್ಗಹಣಂ ನಿಯಮಿತುಂ ವಚನಮಿದಮಾರದ್ಧನ್ತಿ 'ಸಬ್ಬತ್ಥೇವಾ'ತಿಆದಿನಾ ವಚನಾರಮ್ಭಫಲಮಾಹ, ಸಬ್ಬತ್ಥೇವಾತಿ ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಂಯೇವ

ಸುತ್ತಪ್ಪದೇಸೇ। ನನು ಸಯಞ್ಞಾತಿ ವುತ್ತೇಪಿ ಪರಿಯತ್ತಂ, ನ ಹ್ಯಞ್ಞಂ ರೂಪಾ ಸಯಮತ್ಥಿ, ಅಞ್ಞಂ ವಾ (ಸಯ)ತೋ ರೂಪನ್ತಿ ಸಿದ್ಧೇಪ್ಯೇವಂ ಸತಿ ಅತ್ಥೇತ್ಥ ಪರೋ ಕೋಚಿ ವಿಸೇಸೋತಿ ಞಾಪೇತುಂ ಸಞ್ಚ ರೂಪ'ನ್ತಿ ವುತ್ತಿಕಾರೋ ಆಹಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ರೂಪಸ್ಸ ವಿಸೇಸಿತಬ್ಬತ್ತಾ 'ಸಞ್ಚ ರೂಪ'ನ್ತಿ ವುತ್ತಿಯಂ ನಿದ್ದಿಸೀಯಮಾನತ್ತಾ ಚ ರೂಪನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ 'ಸಞ್ಚ ಗಯ್ಹತೀ'ತಿ ವುತ್ತಂ, ಸಂರೂಪಗ್ಗಹಣಾಯಾಪಿಸದ್ದಂ ಕರೋತೋ-ಧಿಪ್ಪಾಯೋ-ಯನ್ತಿ ವತ್ತುಮಾಹ-'ಅಞ್ಞಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಅಞ್ಞೇನಪ್ಪಕಾರೇನ ಸಂರೂಪಗ್ಗಹಣಾಯ ಅಪಿಸದ್ದಾಭಾವೇತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೇತಿ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥ ಸಮಾಸವಿಸಯೇ, ಗುಣೀಭೂತಸ್ಸಾತಿ ಅಪ್ಪಧಾನಭೂತಸ್ಸಾಕಾರೇ ಕಾರಾದಿನೋ, ಸಮಾಸೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ ಪಧಾನತೂ ತತ್ತೇಪಿ ಗುಣೋ ಭವತಿ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೋ-ಕಾರೇಕಾರಾದಿ ವಿಧಾಯ ಕತ್ತಾ, ವಿಧೀಯಮಾನೋ ಸವಣ್ಣೋವ ಪಧಾನಂ... ಇದಮತ್ಥಿತಾಯ ತಪ್ಪವತ್ತಿಯಾತಿ। ನನು ವುತ್ತಿಯಮಪಿಸದ್ದಸ್ಸಾತ್ಥಂ ವದತಾ ಸಯಞ್ಚೇತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ, "ತಥಾ ಸಯಮತ್ತನೀ"ತಿ ನಿಘಣ್ಡುತೋ ಸಯಞ್ಚ-ತ್ತಾಕಾರೇಕಾರಾದಿಞ್ಚ ಗಯ್ಹತೀತ್ಯಮತ್ಥೋ ಸಮ್ಭಾವೀಯತೀತಿ ಚೋದನಮ್ಪನಸಿ ನಿಧಾಯ 'ಸಞ್ಚ ರೂಪ'ನ್ತಿ ವದನ್ತೋ ಸಾಧಿಪ್ಪಾಯಾರುಳ್ಹಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಂ ಪಕಾಸೇತುಂ ತಥೇವಾಹಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತಂ-'ಸಯಞ್ಚೇ'ತ್ಯಾದಿ, "ಧನಞ್ಞಾತೀಸು ಸಂಸದ್ದೋ, ತಥಾತ್ತತ್ತನಿಯೇಸುಪೀ"ತಿ ನಿಘಣ್ಡುವಚನತೋ 'ಸ'ನ್ತಿ ಅತ್ತಾಪಿ ಗಯ್ಹತಿ, ಕೋ ಸೋ ಸದ್ದರೂಪಂ ಸಾಧಾರಣಂ, 'ಸ'ನ್ತಿ ಅತ್ತನಿಯಮ್ಪಿ, ಕಿನ್ತಂ ಸದ್ದಾನ ಮಸಾಧಾರಣಂ ಸದ್ದರೂಪಂ, ತಥಾ ಸತಿ ಅತ್ತನಿಯಂ ರೂಪಂ ನಾಮಾತ್ತಸಞ್ಞಾತಸದ್ದಸಮ್ಬನ್ಧೀತಿ ಆಹ-'ಸಂರೂಪಂ ಸದ್ದಾನಮಸಾಧಾರಣಂ ರೂಪ'ನ್ತಿ, ಏತಞ್ಚ ಇದನ್ತೀಮಿನಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಿತಬ್ಬಂ, ಅಸಾಧಾರಣನ್ತಿ ಅಸಾಧಾರಣಂ ಸದ್ದರೂಪಂ, ಸತಿ ಸಮ್ಭವೇ ಬ್ಯಭಿಚಾರೇ ಚ ವಿಸೇಸನಸ್ಸ ಸಾತ್ಥಕತಾಯ ಅಸಾಧಾರಣನ್ತಿ ರೂಪಂ ವಿಸೇಸತಾ ಸಾಧಾರಣಸ್ಸಾಪಿ ಸಮ್ಭವೋ ವುತ್ತೋಯೇವ ನಾಮಾತಿ ಆಹ-'ದುವಿಧಂ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಕಿನ್ತಂ ಸಾಧಾರಣಮಸಾಧಾರಣಞ್ಚರೂಪನ್ತಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ರೂಪಂ ನಿದ್ದಿಸಿತುಮಾಹ-'ತತ್ಥಾ'ತಿಆದಿ, ತತ್ಥಾತಿ ನಿದ್ಧಾರಣೇ ಸತ್ತಮೀ, ಸದ್ದಾನನ್ತಿ ಸಾತ್ಥಕನಿರತ್ಥಕಾನಂ ಯೇಸಂಕೇಸಞ್ಚಿ ಸದ್ದಾನಂ, ತಂತಂ ಸದ್ದತ್ತಾದೀಹಿ ತೇಸಂತೇಸಂ ಬುದ್ಧ ಅಇಆದೀನಂ ಸದ್ದಾನಂ ಸದ್ದತ್ತಾದಿ, ಉಭಯತ್ಥ ಆದಿಸದ್ದೇನ ಅತ್ಥೋ ಸಙ್ಗಹಿತೋ, ತೇನ ಸಾಧಾರಣಂ ಸದ್ದರೂಪಮತ್ಥರೂಪಂ ತಥಾ-ಸಾಧಾರಣನ್ತಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಸಂರೂಪನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಚತೂಸುಪಿ ಚೇತೇಸ್ವಸಾಧಾರಣಸ್ಸ ಸದ್ದರೂಪಸ್ಸೇವೋಪಾನಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ತತ್ಥಾ'ತಿಆದಿ, ಸಾಧಾರಣರೂಪಬ್ಯುದಾಸೇನಾತಿ ಸಾಧಾರಣರೂಪಸ್ಸ ಪರಿಚ್ಚಾಗೇನ, ಉಪಾದಿಯನ್ತೋ ರೂಪಮೇವ ಸದ್ದಸ್ಸಸಂ, ನಾತ್ಥೋತಿ ಚ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಚ ಸದ್ದೋ ಪನೇತ್ಥ 'ಇದಂ ದಸ್ಸೇತೀ'ತಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಂ ಸಮುಚ್ಚಿನೋತಿ, ಅಸಾಧಾರಣಸ್ಸೇವೋಪಾದಿಯನೇ ಕಾರಣಮಾಹ-'ತನ್ತ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಇತರನ್ತಿ ಯೇ ಸಂಕೇಸಞ್ಚಿ ಸದ್ದಾನಂ ಸದ್ದತ್ತಾದಿ, ಪರಸ್ಸಾಪೀತಿ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಯಸ್ಸಕಸ್ಸಚಿ ಸದ್ದಸ್ಸಾಪಿ, ಇತಿ ಇದಂ, ಪತಿತಂ ಪಸಿದ್ಧಂ, ಏತ್ಥ ಪನ ಇತಿಸದ್ದೋ ಹೇತುಮ್ಹಿ, ಯಸ್ಮಾ ಇದಂ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಪಸಿದ್ಧಂ ತಸ್ಮಾ ಪುಬ್ಬಾಚರಿಯಪರಮ್ಪರಾಯಾಗತೋ ಪದೇಸತೋ ಉಪಾದಿಯನ್ತೋತಿ ಪಕತಂ, ಸಂಸದ್ದವಿಸೇಸನಸಾಮತ್ಥಿಯೇನ ಅಸಾಧಾರಣರೂಪೋಪಾದಿಯನೇಪಿ ಅಸಾಧಾರಣಂ ಸದ್ದರೂಪಮೇವೋಪಾದೀಯತಿ ನಾಸಾಧಾರಣಮತ್ಥರೂಪಂ... ಇಮಿನಾ ವಕ್ಖಮಾನಕಾರಣತಾ [ತಾಯ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ವಸೇನಾತಿ ಆಹ-'ಸದ್ದಸ್ಸೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಆಸನ್ನಂ... ಸದ್ದತೋ ಸದ್ದಭಾವಸಾ ನಞ್ಞತ್ತಾ, ವಿಪರಿಯಯತೋತಿ ವಿಪರಿಯಾಸೇನ ಅನಾಸನ್ನ ಭಾವೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಚಕ್ಖುವಿಸಯೋಪಿ ಹಿ ಅತ್ಥೋ ಕಥಂ ಸೋತವಿಸಯಸದ್ದಸ್ಸ ನ ಆಸನ್ನೋ ಸಂರೂಪಮ್ಭವಿತುಮರಹತೀತಿ, ಕಾರಣನ್ತರಮಾಹ-'ಅಹೇಯ್ಯತ್ತಾಚಾ'ತಿಆದಿ, ಅಹೇಯ್ಯತ್ತಾತಿ ಅಪರಿಚ್ಚಜನೀಯತ್ತಾ, ಇದಮ್ಪಿ ನಿಚ್ಚಸಮ್ಬನ್ಧಿತ್ತೇ ಕಾರಣವಚನಂ, ತಂ ಸದ್ದರೂಪಂ, ನಿಚ್ಚಸಮ್ಬನ್ಧೀತಿ ನಿರನ್ತರಸಂಯೋಗೀ, ವಿಪರಿಯಯತೋತಿ ಹೇಯ್ಯತ್ತಾ, ತಥಾಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಹೇಯ್ಯತ್ತಂ ಬೋಧೇತಿ, ಅಪರಂ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಅಸಾಧಾರಣಞ್ಚ ರೂಪಂ'ತ್ಯಾದಿನಾ, ಸಾಧಾರಣೋ ಪರಿಯಾಯ ಸದ್ದಾನಂ, ಪಚ್ಚೇತಬ್ಬತ್ತಾತಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬತ್ತಾ, ಇದಾನಿ ಕಾರಣತ್ತಯಂ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ಇಮೇಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ರೂಪಮೇವ ಸದ್ದಸ್ಸ ಸಂನಾಮ, ನಾತ್ಥೋತಿ ನಿಯಮೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ತದೇವ'ನ್ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ, ತದೇವನ್ತಿ ಯಸ್ಮಾ ಏವಂ, ತಂ ತಸ್ಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಸರೂಪಪ್ಪಧಾನೇತಿ "ಗೋಸ್ಸಾ ವಜ" (೧-೩೨) ತ್ಯಾದೋ ಗೋಸ್ಸಾತ್ಯಾದಿಕೇ ಸರೂಪಪ್ಪಧಾನೇ।

ನ್ತುಸುತಿಯಾ ಜನ್ತ್ವಾದೀನಮ್ಪಿ "ನ್ತನ್ತೂನಂನ್ತೋ ಯೋಮ್ಹಿ ಪಠಮೇ" (೨-೧೧೫) ತ್ಯಾದಿನಾ ಗಹಣಪ್ಪಸಙ್ಗೇ ಜಾತಿಯಮಭಿಪ್ಪಸಙ್ಗಬಾಧನತ್ಥಂ ಬ್ಯತ್ತಿಯಂ ವನ್ತ್ವಾದಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೀನಮುಪಾದಾನತ್ತಮಿದಮಾರದ್ಧಂ "ವನ್ತ್ವವಣ್ಣಾ" (೪-೭೯) "ತಮೇತ್ಥಸ್ಸತ್ತೀತಿ ಮನ್ತು" (೪-೭೮) "ಕತ್ತರಿ ಭೂತೇ ಕ್ತವನ್ತು ಕ್ತಾವೀ" (೫-೫೫) ತಿ ವಿಹಿತಾ ವನ್ತ್ವಾದಯೋ ನಾಮ।

ಇತಿ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಪಞ್ಚಿಕಾಟೀಕಾಯಂ ಸಾರತ್ಥವಿಲಾಸಿನಿಯಂ

ಪರಿಭಾಸಾಧಿಕಾರೋ ಸಮತ್ತೋ।

ಸರಲೋಪಾದಿ ವಣ್ಣನಾ

೨೬. ಸರೋ

ಆಧಾರವಿಸೇಸಾಪಸ್ಸಯನನ್ತಿ ಓಪಸಿಲೇಸಿಕಾಧಾರವಿಸೇಸಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯನಂ, ಓಪಸಿಲೇಸಿಕಾಧಾರಂ ವಿನಾ ಆಧಾರನ್ತರೇ ಗಹಿತೇ ಸತಿ ವಚನನ್ತರಂ ಸುತ್ತನ್ತರಂ ವಿನಾ ಬ್ಯವಹಿತನಿವತ್ತಿ ಕಾತುಂ ನ ಚ ಸಕ್ಕಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕೇಚೀತಿ ಬುದ್ಧಪ್ಪಿಯಾಚರಿಯಾದಯೋ ದಸ್ಸೇತಿ, ತೇ ಹಿ ಯದಿ ವಣ್ಣೇನ ಕಾಲೇನ ವಾ ಬ್ಯವಧಾನೇಪಿ ಸನ್ಧಿ ಭವೇಯ್ಯ ತದಾ ಸರೇತಿ ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸೋ ಪಾದಾನಂ ನಿರತ್ಥಕಂ ಭವೇಯ್ಯಾತಿ ಸರೇತಿ ನಿಮಿತ್ತೋಪಾದಾನಸಾಮತ್ಥಿಯೇನಾನೇನ ವಣ್ಣಾದಿಬ್ಯವಧಾನೇ ನೋ ಸನ್ಧೀತಿ ಮಞ್ಞಮಾನಾ 'ನಿಮಿತ್ತೋ'ಚ್ಚಾದಿಕಂ ವಾಕ್ಯಮಾಹು, ತದಯುತ್ತನ್ತಿ ತೇಹಿ'ನಿಮಿತ್ತೋ'ಚ್ಚಾದಿನಾ ಯಂ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಅಯುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಯುತ್ತತ್ತೇ ಕಾರಣಂ ಬ್ಯಭಿಚಾರಸಬ್ಭಾವೇನ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾಭಾವೋಯೇವಾತಿ ಬ್ಯಭಿಚಾರನ್ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾಭಾವನ್ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಅವಸಾನೇ,ಚ್ಚಾದಿ, ಕಾರಿಯಾಭಾವೇಪೀತಿ ಏತ್ಥ ನ ಕೇವಲಂ 'ಇದಮೇವ ಸಚ್ಚಂ, ಸುಮನಾ ಭವನ್ತು ಅಥೋಪಿ'ತ್ಯಾದೋ ವಣ್ಣಕಾಲಬ್ಯವಧಾನೇಯೇವ, ಅಥ ಖೋ 'ಏತೇ ನ ಸಚ್ಚೇನ ಸುವತ್ಥಿ ಹೋತೂ'ತ್ಯಾದೋ ಅವಸಾನೇ 'ಪಮಾದೋ ಮಚ್ಚುನೋ ಪದಂ' ತ್ಯಾದೋ ಅನ್ತ ಬಿನ್ದು ಸಞ್ಞಾತನಿಮಿತ್ತನ್ತರೇ ವಾ ಕಾರಿಯಾಭಾವೇಪಿ ನಿಮಿತ್ತೋ ಪಾದಾನಸ್ಸ ಸಾತ್ಥಕತೋತಿ ಅಪಿಸದ್ದಸ್ಸತ್ಥೋ, ಸಾತ್ಥಕತೋತಿ ಭಾವಪ್ಪಚ್ಚಯಲೋಪೇನ ಭಾವಪ್ಪಧಾನವಸೇನ ವಾ ವುತ್ತಂ, ಸಾತ್ಥಕತ್ತತೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಅಞ್ಞಥಾ ನಿಮಿತ್ತೋಪಾದಾನಮೇವ ಸಾತ್ಥಕಂ ನಾಮಾತಿ 'ನಿಮಿತ್ತೋ ಪಾದಾನಸ್ಸ ಸಾತ್ಥಕತೋ'ತಿ ನ ಯುಜ್ಜತಿ, ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ 'ಅವಸಾನೇ ನಿಮಿನ್ತರೇ ವಾ ಕಾರಿಯಾಭಾವೇನ ಬ್ಯಭಿಚಾರಸಬ್ಭಾವಾ ಅಞ್ಞಥಾನುಪಪತ್ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ ನತ್ಥಿ, ನಿಮಿತ್ತನ್ತುಬ್ಯವಧಾನೇಪಿ ಚತ್ಥಿ, ಯಥಾ'ದಾರುನಿಮಿತ್ತಂ ವನೋಪಸಙ್ಕಮನ'ನ್ತಿ ತಸ್ಮಾ ವಣ್ಣಕಾಲಬ್ಯವಧಾನೇಪಿ ಸರೇತಿ ನಿಮಿತ್ತೇ ಸತಿ ಲೋಪಕಾರಿಯಂ ಪಪ್ಪೋತೇವ ವಾ'ತಿ। ಲುಪ್ಪತೀತಿ 'ತತ್ರಿಮೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ ಕಥನಕಾಲೇ ನ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅದಸ್ಸನಮತ್ತಮೇವ ಹಿ ಲೋಪೋ, ಅಞ್ಞಥಾ 'ತತ್ರಾ'ದಿಸದ್ದರೂಪಾಭಾವಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅತ್ಥಪ್ಪತೀತಿ ಕಾರಿತ್ತಮೇಸಂ ನ ಸಿಯಾತಿ, ಪಠಮಾಯ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ... ವುತ್ತತ್ತಾ ಕಮ್ಮಸ್ಸ, ಸರಸ್ಸಾತಿ ವದೇಯ್ಯ... ಭಾವೇ ಖಾದಿಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ ಅವುತ್ತಕಮ್ಮತ್ತಾ, ಇಹಾತಿ ಇಮಿನಾ ಸತ್ಥನ್ತರೇ ಭಾವಸಾಧನವಸೇನ ಗಹಣಂ ವಿಭಾವೇತಿ, ಗನ್ಥ ಲಾಘವೋ... ಸರಸ್ಸ ಲೋಪೋತಿ ವಾ ಲೋಪಂ ಪಪ್ಪೋತೀತಿ ವಾ ಅವತ್ತಬ್ಬತ್ತಾ, ಸರೋತಿ ಪಠಮಾಯ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ ಸರೋ ಲೋಪೋ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ ಸಙ್ಕಾಪಿ ಸಿಯಾತಿ ಆಹ-'ನ ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಇಹಾತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಸುತ್ತೇ, ಹೋನ್ತಿಚ್ಚಾದೋಪಿ ಪುಬ್ಬಸರಲೋಪೇ ಹನ್ತಿಚ್ಚಾದಿಕಮ್ಪಿ ಸಿಯಾತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ಸೋಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಉಸ್ಸಗ್ಗತೋ ಆಗತೋ ಸಮ್ಭೂತೋ ತಸ್ಸ ವಾ ಅಯಂತಿ ಓಸ್ಸಗ್ಗಿಕೋ ಪುಬ್ಬಲೋಪೋ , ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ಓಸ್ಸಗ್ಗಿಕತ್ತಂ, ಓಸ್ಸಗ್ಗಿಕತ್ತಾ ಪುಬ್ಬಲೋಪಸ್ಸ ಕಾರಿಯನ್ತರೇಹಿ ಪರಲೋಪಾದೀಹಿ ಅಪವಾದವಿಧೀಹಿ ಆಬಾಧಿತೋ ಏವ, ಸೋ ಚ ಪುಬ್ಬಲೋಪೋ ಹೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, "ಪರೋ ಕ್ವಚೀ"ತಿ (೯೧-೨೭) ಕ್ವಚಿಗ್ಗಹಣೇನ ಪುಬ್ಬಪರಲೋಪಾನಂ ತುಲ್ಯಬಲತ್ತಾಭಾವಾ ಯಥಾ ಗಮಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಪರಲೋಪಸ್ಸಾಪವಾದರೂಪತ್ತಂ, ಅಜ್ಝಾಸಿತೇತಿ ಪವಿಟ್ಠೇ, ನ ಹೋತಿ... ಪರಲೋಪಾಪವಾದೇನ ಬಾಧಿತತ್ತಾ, ತೇಹೀತಿ ಪರಲೋಪಾದೀಹಿ, ಸಬ್ಬಥಾ ಮುತ್ತವಿಸಯೋ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ, ವಿಕಪ್ಪೇನ ಮುತ್ತವಿಸಯೋ ಲತೇ ವಾತಿ।

೨೭. ಪರೋ

ಇತಿಸದ್ದೋ ಇದಮತ್ಥೇ, ಕ್ವಚಿ ಲೋಪನೀಯೋ ಹೋತೀತಿ ಇದಂ ವಚನಂ ದೀಪೇತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕಿನ್ತಿ ಆಹ-'ಪಯೋಗಾನುಸಾರಿತ'ನ್ತಿ, ಕಸ್ಸಾತಿ ಆಹ-'ಕಾರಿಯಸ್ಸ ಪರಲೋಪಸ್ಸಾ'ತಿ, ಕೇನ ಹೇತುನಾತಿ ಆಹ 'ಕ್ವಚಿಗ್ಗಹಣೇನಾ'ತಿ, ಕತ್ಥಾತಿ ಆಹ-'ಇಹ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಸುತ್ತೇ'ತಿ, ತೇನಾತಿ ತೇನ ಪಯೋಗಾನುಸಾರಿತಾದೀಪನೇನ, ಯಥಾಪಯೋಗನ್ತಿ ಆಗಮಪಯೋಗಾನತಿಕ್ಕಮೇನ, ನಿಚ್ಚಂ ಪಕ್ಖೇವಾ ಪರಲೋಪೋ ಸಿಯಾತಿ ಹೋನ್ತಿಚ್ಚಾದೋ ನಿಚ್ಚಂ, ಲತಾವಾತಿಆದೀಸು ಪಕ್ಖೇ ವಾ ಪರಲೋಪೋ ಭವೇಯ್ಯ, ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ "ಕಸ್ಮಿನ್ತಿ ಅತ್ಥೇ ಕ್ವಾತಿ ನಿಪ್ಫನ್ನೇನಾನಿಯಮವುತ್ತಿನಾ ಅನಿಯಮತ್ಥಸ್ಸೇವ ವಿಸೇಸಕತೋ ವಚನೇ ಸಬ್ಬತ್ಥೇವಾನಿಯತತ್ಥವುತ್ತಿತ್ತಾ ಕ್ವಚಿಸದ್ದೋ-ಯಂ ಯಥಾಗಮಂ ನಿಚ್ಚಮನಿಚ್ಚಮಸನ್ತಞ್ಚ ವಿಧಿಂ ದೀಪೇತಿ, ತತ್ಥ ಹೋನ್ತಿಚ್ಚಾದಿಕೋ ನಿಚ್ಚ ಪಕ್ಖೋ ಪರಲೋಪಸ್ಸೇವ ವಿಸಯೋ, ಲತಾವಾತಿಆದಿಕೋ ಅನಿಚ್ಚಪಕ್ಖೋ ಉಭಯಸಾಧಾರಣತ್ತಾ ಪುಬ್ಬಲೋಪಸ್ಸಾಪಿ ವಿಸಯೋತಿ ಇಮಿನಾ ನಿಚ್ಚಂ ಪಕ್ಖೇ ವಾ ಪರಲೋಪೋ ಹೋತಿ, ಅಸನ್ತಪಕ್ಖೋ ಪನ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿಆದಿಕೋ ಪುಬ್ಬಲೋಪಸ್ಸೇವ ವಿಸಯೋ ಸಬ್ಬಥಾನೇನ ಪರಿಚ್ಚತ್ತತ್ತಾ"ತಿ, ತೀಸುಪಿ ಚೇತೇಸು ಪನ ಪಕ್ಖೇಸು ನಿಚ್ಚಾನಿಚ್ಚಪಕ್ಖೇಸು ಯೇವಸ್ಸಾಪವಾದರೂಪತಾ... ಪುಬ್ಬಲೋಪಸ್ಸ ಸಬ್ಬಥಾ ಹೋನ್ತಿಚ್ಚಾದೋ ನಿವಾರಕತ್ತಾ ವಾ ವಿಧಾಯಕತ್ತಾ ವಾ ಪರಲೋಪಸ್ಸ, ನ ತ್ವಸನ್ತಪಕ್ಖೇ... ಪುಬ್ಬಲೋಪಸ್ಸೇವ ಸಬ್ಬಥಾನೇನ ದಿನ್ನಾ ವಸರತ್ತಾ, ಲೋಕಗ್ಗೋತಿಆದಿ ತು ಕ್ವಚಿಸದ್ದಸ್ಸ ಪಯೋಗಾನುಸಾರಿತಾ ದೀಪಕತ್ತಾ ನಿಚ್ಚೇ ಅಸನ್ತೇವಾಪಿ ವಿಧಿಮ್ಹಿ ದೀಪಿತೇ ಪರಲೋಪೇನ ವಾ ನಿಪ್ಫಜ್ಜತೀತಿ ನೇಟ್ಠಬ್ಯಾಘಾತೋ, ಏವಂ ತಾವ ಕ್ವಚಿಗ್ಗಹಣೇ ಸಬ್ಬಥಾನಿಟ್ಠಪರಿಹಾರೇನ ಇಟ್ಠಪ್ಪಸಿದ್ಧಿ ಸಿಯಾ, ತದಭಾವೇಕಥನ್ತಿ ತದಭಾವೇ ವಿರೋಧಮಾಹ-'ಅಞ್ಞತೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪರಿಯಾಯೇನ ಭವನ್ತೀತಿ ಕ್ವಚಿಗ್ಗಹಣಾಭಾವೇ 'ಪರೋ'ತಿ ಸುತ್ತಂ ಸಿಯಾ ತಥಾ ಸತಿ ಸುತ್ತದ್ವಯಮೇಕವಿಸಯಂ ತುಲ್ಯಬಲಞ್ಚ ಸಿಯಾ, ತತ್ಥ ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧಾಭಾವಾ ಪಮಾಣಭೂತಾನಮಾಚರಿಯ (ವಚನಾ)ನಂ ನಿರತ್ಥಕತಾ ಮಾ ಭವೀತಿ ವಾರೇನ ಭವನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಇತೀತಿ ಇಮಿನಾ ಪರಿಯಾಯಭವನಕಾರಣೇನ, ಪಕ್ಖೇಯೇವ ಸಿಯಾತಿ ಲತಾವಾತಿಆದೀಸು ಪುಬ್ಬಲೋಪೇ ಪರಿಯಾಯಪ್ಪವತ್ತೇ ಪರಿಯಾಯೇನ ಪರಲೋಪಸ್ಸಾಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಲತಾವಾತಿ ಪಕ್ಖೇಯೇವ ಪರಲೋಪೋ ಭವೇಯ್ಯ, ಹೋನ್ತಿಚ್ಚಾದೋ ನಿಚ್ಚಂ ನ ಸಿಯಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ತಞ್ಚಾತಿ ತಂ ಪರಿಯಾಯಭವನಞ್ಚ, ಖೋ ವಾಕ್ಯಾಲಙ್ಕಾರೇ, ಪಟಿಪದನ್ತಿ ಪದಮ್ಪ ದಮ್ಪತಿ ಹೋತಿ, ನೇಕದೇಸಪರಿಹಾರೇನಾಪಿ, ತೇನಾಹ 'ನ ಕತ್ಥಚೀ'ತಿ, ಇಮಿನಾ ಇದಂ ದೀಪೇತಿ "ಸಬ್ಬತ್ಥ ವಿಕಪ್ಪಪ್ಪಸತ್ತಿಯಾ ಹನ್ತಿ, ಸದ್ಧನ್ದ್ರಿಯಂತ್ಯಾದಿಕಂ "ನ ದ್ವೇವಾ"ತಿ (೧-೨೮) ಸುತ್ತೇಪಿ ಹನ್ತಿಚ್ಚಾದಿಕಞ್ಚಾನಿಟ್ಠರೂಪಮ್ಪಿ ಸಮ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ। ನಚೇವಮಿಟ್ಠನ್ತಿ ಏವಮಿದಂ ಯಥಾವುತ್ತಂ ವಿಕಪ್ಪವಿಧಾನಂ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣಞ್ಞೂಹಿ ನೇವಾಭಿಮತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ತಮೇವ ಸಾಧೇತಿ 'ಪರಲೋಪೋ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಅಥಾ ನಿಚ್ಚಪಕ್ಖೇ ವಾ ಪರಲೋಪೇ ಕತೇ-ನೇನ ಪರಿಚ್ಚತ್ತಟ್ಠಾನೇ ಉಸ್ಸಗ್ಗಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಲತಾವ ಲತೇವಾತಿ ರೂಪದ್ವಯಂ ಸಮ್ಪಜ್ಜತಿ ತಸ್ಮಾ ಪಯೋಗಾನುಸಾರಿತಾದೀಪಕೇನ ಕ್ವಚಿಸದ್ದೇನೇವ ಹೋನ್ತಿ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಲತಾವ ಲತೇವಾತಿ ಪಯೋಗ ಸಮ್ಭವೋಪಿ, ತಥಾಪಿ ಅನಿಚ್ಚಪಕ್ಖೇ ಲತಾಇವಾತಿ ತತಿಯರೂಪಪ್ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ಪರಿಯಾಯೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಪರಿಕಪ್ಪೇತಿ 'ನನು ಚೇತ್ಯಾದಿನಾ, ಅಥ "ಪರೋ ಕ್ವಚೀ'ತಿ ಕ್ವಚಿಗ್ಗಹಣೇ ಸತಿ ಅಪ(ವಾದರೂಪ)ತ್ತಾ ಕಥಮ್ಪರಿಯಾಯಪ್ಪವತ್ತೀತಿ ಮನಸಿ ನಿಧಾಯಾನಿಚ್ಚಪಕ್ಖೇ ಪರಿಯಾಯಪ್ಪವತ್ತಿದೀಪನತ್ಥಂ "ನ ದ್ವೇವಾ"ತಿ ಸುತ್ತಿತನ್ತಿ ಅಪವಾದೇ ರೂಪತ್ತಯೇಪಿ ಪರಿಯಾಯಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ದೋಸಾಭಾವಮಾಹ-'ನಾಯಂ ದೋಸೋ'ಚ್ಚಾದಿ, ತಥಾಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ "ನ ದ್ವೇವಾ"ತಿ ಸುತ್ತೇನೇವ ಪರಿಯಾಯಸ್ಸಾಪಿ ದೀಪಿತತ್ತಂ ಸಾಧೇತಿ, ಸಾ ಚ ಏಕತ್ಥಪ್ಪವತ್ತಿ ಪರಿಯಾಯಂ ವಿನಾ ನ ಸಮ್ಭವತಿ... ಏಕಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ಯಸಬ್ಭಾವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ನನು ಚ ಕ್ವಚಾಭಾವೇ ಪರಿಯಾಯಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ಯಥಾವುತ್ತ ದೋಸಸ್ಸೇವಾಪ್ಪಸಙ್ಗತೋ ಮಾ ಹೋತು ಪರಿಯಾಯೋ, ಭಿನ್ನವಿಸಯೇ ಪನ ಪುಬ್ಬಪರಲೋಪಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ "ನ ದ್ವೇವಾ'ತಿ ನಿಸೇಧೇ ಲತೇವ ಲತಾವ ಲತಾಇವಾತಿ ರೂಪತ್ತಯಂ ನಿಪ್ಫಜ್ಜತೀತಿ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ನಿಧಾಯಾಹ-'ನಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ತತ್ಥ ದೋಸಮಾಹ-'ತಥಾ ಚ ಸತಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಕತ್ಥಚಿ ದೇಮಿಚ್ಚಾದೋ ನಿಚ್ಚಂ ಪುಬ್ಬಲೋಪಸ್ಸೇವ, ಕತ್ಥಚಿ ಹೋನ್ತಿಚ್ಚಾದೋ ನಿಚ್ಚಂ ಪರಲೋಪಸ್ಸೇವ , ವಿಕಪ್ಪೇನ ವಾ ಕತ್ಥಚಿ ಯಥೋದಕಂ ಯಥಾಉದಕಂ ತ್ಯಾದೋ ಪುಬ್ಬಲೋಪಸ್ಸೇವ ಕತ್ಥಚಿ ಇತಿಪಿ ಇಚ್ಚಪಿಚ್ಚಾದೋ ಪರಲೋಪಸ್ಸೇವ ಕತ್ಥಚಿ ಲತೇವ ಲತಾವ ಲತಾಇವಾಚ್ಚಾದೋ ಪರಿಯಾಯೇನುಭಯಲೋಪಸ್ಸೇವ ದಸ್ಸನತೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಏತ್ಥಚ ಇತಿಪೀತಿ ವವತ್ಥಿತವಿಭಾಸತ್ತ ದೀಪನೇನ ಕ್ವಚಿಸದ್ದೇನ ಪರಲೋಪೇ ಕತೇ-ಞ್ಞತ್ರ ಪುಬ್ಬ ಲೋಪೇ ಸಮ್ಪತ್ತೇ "ನ ದ್ವೇವಾ"ತಿ ಏತ್ಥಾನುವತ್ತಮಾನ ಕ್ವಚಾನುಭಾವೇನ ನಿಚ್ಚಂ ನಿಸೇಧೇ ಇಚ್ಚಪಿಚ್ಚೇವ ಭವತಿ। ಸಮ್ಭಜ್ಜತಿ ತೇಸು ತೇಸು ಸುತ್ತೇಸು। ಪರಿಚ್ಛೇದೋತಿ ಕಮ್ಮತ್ಥವಸೇನ ಆಧಾರವಸೇನ ವಾತಿ ಆಹ-'ಪರಿಚ್ಛಿಜ್ಜತಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

೧೮. ನದ್ವೇ

ತತ್ಥಚಾತಿ ಚಸದ್ದೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ತಥಾ ಚ ಸತಿ ಅಞ್ಞೋಞ್ಞಾನಪ್ಪಾಸಿ ತಂ ಯಥೋದಕಂ ಯಥಾಉದಕಂತ್ಯಾದಿ ಇತಿಪಿ ಇಚ್ಚಪಿಚ್ಚಾದಿಚ ಸಙ್ಗಹಿತಂ ಭವತೀತಿ, ಪುಬ್ಬಲೋಪೇ ಪರಲೋಪೇ ಚ ಪರಿಯಾಯೇನ ಸಮ್ಪತ್ತೇ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಪಕ್ಖೇ ಅಭಾವೇ ಸತಿ ಕಥಮಿದಂ ಯುಜ್ಜತೀತಿ ಚೋದೇತಿ'ಯಜ್ಜೇವ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ, ಯಜ್ಜೇವನ್ತಿ ಹಿ ಅಯಂ ನಿಪಾತಸಮುದಾಯೋ ಅನಿಟ್ಠಾಪಾದನಾರಮ್ಭ ವತ್ತತೇ, ಏವಞ್ಚೇ ಗಯ್ಹತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ತದೇತಿ ಅತ್ಥತೋ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ನಿಚ್ಚಂ ಸನ್ಧಿಕಾರಿಯಾಭಾವೇ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಉಪಸಿಲೇಸಾಭಾವತೋ'ತಿ, ತದೇವ ಸಮತ್ಥೇತಿ ಈದಿಸೇಸು ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ವತ್ತುಮಿಟ್ಠತ್ತಾತಿ ಇಮಿನಾ ಸನ್ನಿಕಂಸೋ ವಣ್ಣಾನ ಮದ್ಧಮತ್ತಕಾಲಬ್ಯವಧಾನಾ ಪಚ್ಚಾಸತ್ತಿ, ಸನ್ನಿಕಂಸಸ್ಸೇತಸ್ಸ ವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ ಸತಿಯೇವ ಸನ್ಧಿಕಾರಿಯಂ ಹೋತೀತಿ ದೀಪೇತಿ, ಉಪಸಿಲೇಸಾಭಾವೋ ವಾತಿ ಉಪಸಿಲೇಸಾಭಾವೋ ಏವ ಭವತಿ, ನಾಞ್ಞಥಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ತದಭಾವೇಚಾತಿ ತಸ್ಸ ಉಪಸಿಲೇಸಸ್ಸ ಅಭಾವೇ ಚ, ಸನ್ಧಿಕಾರಿಯಾಭಾವೇ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಕಾಲನ್ತರೇನ ಬ್ಯವಧಾನಾ'ತಿ, ಕಾಲನ್ತರೇನಾತಿ ಉಭಯತ್ಥ ಠಿತವಣ್ಣಾನ ಮುಚ್ಚಾರಣಕಾಲತೋ ಅಞ್ಞೇನ ಮಜ್ಝಪ್ಪತಿತಕಾಲೇನ, ಸನ್ಧಿ ಹೋತೇವ... ಸನ್ನಿಕಂಸವಚನಿಚ್ಛಾವಸೇನ ಉಪಸಿಲೇಸಭಾವತೋ, ಬುದ್ಧ ವೀರ ಅತ್ಥುರಾಜಪುತ್ತಂ ಅಜರಾಮರೋತಿ ಭೇದೋ, ಯದಿಪಿ ಸಬ್ಬಮ್ಪೇತಂ ಯಜ್ಜೇವಂತ್ಯಾದಿನಾ ವುತ್ತಂ ಕ್ವಚಿ ಸದ್ದಪ್ಪಭಾವೇನೇವ ಸಿಜ್ಝತಿ, ತಥಾಪಿ ಪಕಾರೋ-ಯಮ್ಪಿ ಸತ್ಥೇ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ ವಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತೋ।

೧೯. ಯುವ

ನನು ಸುತ್ತೇ 'ಉತ್ತಾ'ತಿ ಪಞ್ಚಮೀ ನಿದ್ದೇಸಾ 'ಪರೇಸ'ನ್ತಿ ಹೋತು, 'ಯಥಾಕ್ಕಮಂ'ತಿ ತು ವಚನಾಭಾವೇ ಕಥಂ ಯಥಾಕ್ಕಮನ್ತೀದಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಆಹ-'ಸಮೇ'ಚ್ಚಾತಿ, ಸಮಾ ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಗಣನಾ ಯೇಸು ತೇ ಸಮಸಙ್ಖ್ಯಾ-ಉದ್ದೇಸಿನೋ ಅನುದೇಸಿನೋ ಚ, ಉದ್ದಿಸನಂ ಪಠಮಂ ನಿದ್ದಿಸನಂ ಉದ್ದೇಸೋ, ಅನುದಿಸನಂ ಪಚ್ಛಾ ಕಥನಂ ಅನುದೇಸೋ, ಉದ್ದೇಸೋ ಅನುದೇಸೋ ಏಸಮತ್ಥೀತಿ ಉದ್ದೇಸಿನೋ ಅನುದೇಸಿನೋ, ತೇಸಂ ಸಮಸಙ್ಖ್ಯಾನಮುದ್ದೇಸೀನಂ ಅನುದೇಸೀನಞ್ಚ, ಇವಣ್ಣುವಣ್ಣಾಹಿ ಉದ್ದೇಸಿನೋ ದ್ವೇ, ಏ ಓಕಾರಾ ಅನುದೇಸಿನೋ ಚ ದ್ವೇತಿ ಉದ್ದೇಸೀನಮನುದೇಸೀನಞ್ಚ ಠಾನ್ಯಾದೇಸಾನಂ ಸಮಸಙ್ಖ್ಯಾ ಸಿಯಾ, ಸತಿಯಞ್ಚ ತಸ್ಸಂ ಯಥಾಕ್ಕಮ ಮಾದಸಾ ವಿಧೀಯನ್ತೇ, ಲೋಕತೋ ಸಿದ್ಧಿಮುಪದಸ್ಸೇತಿ 'ತಥಾಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಅವ...ಪೇ॰... ಏ ಓತಿ ಪರೇಸಂ ಮತಂ, ವಿಪ್ಪಟಿಪತ್ತೀತಿ ವಿರುದ್ಧಾ ಪಟಿಪತ್ತಿ ಪಟಿಜಾನನಂ, ಪರೇ "ಸತಿಪಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವಾಗ್ಗಹಣೇ'ಕ್ವಚಾಸವಣ್ಣಂ ಉತ್ತೇ'ತಿ ಸುತ್ತೇ ಕ್ವಚಿಗ್ಗಹಣಕರಣತೋ ಅವಣ್ಣೇ ಏವ ಉತ್ತೇ ಅಸವಣ್ಣೋ ವಿಧಿ ಹೋತಿ, ತತೋ ಇಧ ನ ಹೋತಿ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನ"ನ್ತಿ ವದನ್ತಿ, ಕ್ವಚೀತಿ ಅಧಿಕಾರೋ ಇಧ ನ ಹೋತಿ ಮಹುಸ್ಸವೋ ಮಾತೂಪಟ್ಠಾನನ್ತಿ, ಪತಿಸದ್ದೋ ಆಧಾರತ್ಥೋ, ತೇನ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣೋ ಉರಸದ್ದೋಪೀತಿ ಉರಸ್ಮಿನ್ತಿ ನಿಚ್ಚ ಸಮಾಸತ್ತಾ ಅಸಕಪದೇನ ವಿಗ್ಗಹೇ ಕತೇ "ಅಸಙ್ಖ್ಯಂ ವಿಭತ್ತಿ"ಚ್ಚಾದಿನಾ (೩-೨) ಸುತ್ತೇನ ಅಸಙ್ಖ್ಯಸಮಾಸೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ವಿಭತ್ಯತ್ಥೇಸಙ್ಖ್ಯಸಮಾಸೋ'ತಿ, ಏತ್ಥ ಪನ ಯುವಣ್ಣಾನನ್ತಿ ಸಂಸಾಮಿ ಸಮೀಪಸಮೂಹ ವಿಕಾರಾವಯವಾದೀಸು ಠಾನ್ಯಾದೇಸಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಛಟ್ಠೀ, ತಸ್ಮಾ ಇವಣ್ಣುವಣ್ಣಾನಂ ಠಾನೇ ಏ ಓಆದೇಸಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಠಾನಮ್ಪನ ತಿಧಾ ಅಪಕಂಸೋ ನಿವತ್ತಿ ಪಸಙ್ಗೋ ಚೇತಿ, ತತ್ಥ ಗುನ್ನಂ ಠಾನೇ ಅಸ್ಸಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೀಯನ್ತು [ಬಜ್ಝನ್ತು (ಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಿ)] ತಿ ಅಪಕಂಸೋ ಠಾನಸದ್ದಸ್ಸತ್ಥೋ, "ಸೇಮ್ಹಸ್ಸ ಠಾನೇ ಕಟುಕಮೋಸಧಂ ದಾತಬ್ಬ"ನ್ತಿ ನಿವತ್ತಿ "ದಬ್ಭಾನಂ ಠಾನೇ ಸರೇಹಿ ಅತ್ಥರಿತಬ್ಬ"ನ್ತಿ ಪಸಙ್ಗೋ, ತೇಸು ಇಧ ಪಠಮದುತಿಯಾ ನ ಯುಜ್ಜನ್ತಿ... ನಿಚ್ಚತ್ತಾ ಸದ್ದತ್ಥಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಅಪನಯನವಿನಾಸಾ ನ ಯುಜ್ಜನ್ತೀತಿ, ತತಿಯೋ ತು (ಯುಜ್ಜತಿ)... ಸುತ್ತೇ ಅತ್ಥಾಭಿಧಾನಾಯ ಇವಣ್ಣುವಣ್ಣಾನಂ ಪವತ್ತಿಪ್ಪಸಙ್ಗೇ ತದತ್ಥಾಭಿಧಾನಾಯೇವ ಏಓಆದೇಸಾ ಭವನ್ತೀತಿ।

೨೦. ಯವಾ

"ಸತ್ತಮಿಯಂ ಪುಬ್ಬಸ್ಸೇ"ತಿ (೧-೧೪) ಪುಬ್ಬಸ್ಸ ಕಾರಿಯವಿಧಾನತೋ ಸತ್ತಮೀ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸ ಪರತಾ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ವುತ್ತಿಯಂ 'ಪರೇ'ತಿ ವುತ್ತಂ, ಏವಮುಪರಿಪಿ, ಪರೇಹಿ ಇಚ್ಚಸ್ಸ ಅಜ್ಝಿಣಮುತ್ತೋ'ತಿ ಸಾಧೇತುಂ "ಸಬ್ಬೋಚನ್ತಿ" "ಅಜ್ಝೋ ಅಧೀ"ತಿ ಚ ಸುತ್ತಿತಂ,

ತೇಸಮಿಧ ಪಚ್ಚಕ್ಖಾತಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಮಾಹ-‘ಇದ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಅಬ್ಭಕ್ಖಾನನ್ತಿ [ಅಬ್ಭುಗ್ಗಭೋ] ಇಮಿನಾವ ಸಿದ್ಧನ್ತಿ “ಅಬ್ಭೋ ಅಭೀ”ತಿ ಚ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ಇತಿ+ಅಸ್ಸ ಇತಿ ಠಿತೇ ಪರಲೋಪೋತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ‘ಇತಿ ಅಸ್ಸ ಪರಲೋಪೋ’ತಿ ಆಹ, ಅನ್ವಗಮಾತಿಆದೀಸು ನಿಚ್ಚಂ।

೩೦. ಏಓ

ಪುತ್ತಾ ಮೇ+ಅತ್ಥಿ, ಅಸನ್ತೋ+ಏತ್ಥಾತಿ ಪದಚ್ಛೇದೋ।

೩೧. ಗೋಸ್ಸ

ಅನ್ತಾದೇಸತ್ಥೋತಿ “ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸಾ”ತಿ (೧-೧೭) ಬಾಧಕಸ್ಸ “ಟಾನುಬನ್ಧಾನೇಕವಣ್ಣಾ ಸಬ್ಬಸ್ಸಾ”ತಿ (೧-೧೯) ಬಾಧಕೇನ “ವಾನುಬನ್ಧೋ”ತಿ (೧-೧೮) ಸುತ್ತೇನ ಅನ್ತಾದೇಸತ್ಥೋ, ತೇನೇವ ವುತ್ತಂ-‘ಬಾಧಕಬಾಧನತ್ಥೋಯಮಾರಮ್ಭೋ’ತಿ, ಅವವಾದೇಸೇ ಪುಬ್ಬಸರಲೋಪೇ ದೀಘೇಚ ಗವಾಸ್ಸಂ, ಗವಚ್ಛನ್ತಿ ನಿಚ್ಚಂ। ಇದಂ ಕಥಂ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಇದನ್ತಿ ಯಥರಿವೇಚ್ಚಾದಿಕಂ, ಕಿಂ ವಿನಾ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ ಆಹ-‘ಏವಾದಿಸ್ಸಾ’ತಿಆದಿ, ಏವಸ್ಸ ಆದಿಏಕಾರೋ ಏವಾದಿ, ತಸ್ಸ, ರಿಆದೇಸಮನ್ತರೇನಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಚಸದ್ದೋ ಅಟ್ಠಾನಪ್ಪಯುತ್ತೋ, ರಸ್ಸವಿಧಾನಞ್ಚಾತಿ ಯೋಜನೀಯೋ, ಕತೇಪಿ ತಸ್ಮಿನ್ತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಸುತ್ತೇ ವಿಹಿತೇ ಚ, ನ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ ಏವಾದಿಸ್ಸ ರಿಆದೇಸೋ ನ ಕತೋತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ, ಭುಸಂ+ಏವಾತಿ (ಪನ) ಠಿತೇ ಮಹಾವುತ್ತಿನಾ ಏವಾದಿಸ್ಸ ಇಆದೇಸೇ ರೂಪಸಿದ್ಧಿ ಹೋತೇವ, ಇಧ ಪನ ಪಕಾರನ್ತರೇನ ‘ಭುಸಾಮಿವೇ’ತಿ ಸಾಧೇತುಮಾಹ ‘ತಮ್ಬಿ’ಚ್ಚಾದಿ।

೩೨. ಬ್ಯಞ್ಜ

ರಸ್ಸದೀಘಾನನ್ತಿ ಸುತ್ತೇ ಅವುತ್ತೇ ಕಥಂ ರಸ್ಸದೀಘಾನನ್ತಿ ಲಭತಿ ಉದ್ದೇಸಿನೋತಿ ಆಹ-‘ದೀಘಸ್ಸಾ’ತಿಆದಿ, ದೀಘಸ್ಸಾತಿ ರಸ್ಸಸ್ಸಾತಿ ಚ ಠಾನಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಛಟ್ಠೀ, ಪಚ್ಚಾಸತ್ಯಾತಿ ಠಾನಸೋ ಪಚ್ಚಾಸತ್ಯಾ, ಇದಞ್ಚ ನಿಸ್ಸಯ ವಸೇನ ವುತ್ತಂ, ನಿಸ್ಸಯಕರಣಮೇಕೋ ಸತ್ಥಾಗತೋ ಞಾಯೋತಿ, ಇಧ ನಿಚ್ಚಂ-ವೀತಿನಾಮೇತಿ ಥುಲ್ಲಚ್ಚಯಂ, ಇಧ ನ ಹೋತಿ-ಜನೋ ಸಾಯಂ।

೩೪. ಸರ

ಠಾನಸಮ್ಬನ್ಧೇತಿ ಠಿತಿ ಠಾನಂ ಪಸಙ್ಗೋ, ಸಮ್ಬನ್ಧನಂ-ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಠಾನ್ಯಾದೇಸಭಾವಲಕ್ಖಣೋ ಠಾನೇಯೋಗನಿಮಿತ್ತಭೂತೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಠಾನಸಮ್ಬನ್ಧೋ ತಸ್ಮಿಂ, ದ್ವೇ ರೂಪಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ಇಮಿನಾ ನ ಸರೂಪಪ್ಪಧಾನೋತಿ ದಸ್ಸಿತಂ ಹೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಹೇತುಮಾಹ-‘ಬಹುವಚನನಿದ್ದೇಸಾ’ತಿ, ದ್ವೇ ರೂಪಾನಿಹೋನ್ತೀತ್ಯಾದಿ ವಚನಮಿದಂ [ಪದಮಿದಂ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ದಸ್ಸೇತಿ “ಸರೂಪಪ್ಪಧಾನೇಪಿ ದ್ವಿಸದ್ದೇ ದ್ವಿಸದ್ದಸಾಮಞ್ಞೇನ ಸಙ್ಖ್ಯಾ ದ್ವಿಸದ್ದಾನುಸಿಟ್ಠಂ ನಪ್ಪಯುಜ್ಜತೇ, ತಸ್ಸ (ಪನ) ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯವಚನಸಙ್ಖ್ಯಾಭಾವಾ ಏಕವಚನಮೇವ ( ) [(ಪನ) (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಹೋತೀ”ತಿ, ಇಮಿನಾ ಚ-ತ್ಥಪ್ಪಧಾನೋ-ಯಂ ನಿದ್ದೇಸೋ ನ ಸರೂಪಪ್ಪಧಾನೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯೋ ಅಧಿಪತಿಪ್ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಅನಿಚ್ಚಂ, ಇಧ ನ ಹೋತಿ ಇಧ ಮೋದತೀತಿ, ತಂ ಖಣನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಏಕಙ್ಗವಿಕಲಂ ಪಚ್ಚುದಾಹರಣನ್ತಿ ಸರಮ್ಹಾ ಪರತ್ತಾಭಾವಾ ನ ದ್ವಿತ್ತಂ।

೩೫. ಚತು

ತಬ್ಬಗ್ಗೇ ತತಿಯಪಠಮಾತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ ಚತುತ್ಥ (ದುತಿಯ) ಸದ್ದೇಹಿ ವಗ್ಗಕ್ಖರೇಸ್ವೇವ ಗಯ್ಹಮಾನೇಸು ತಥಾ ನಿದ್ದೇಸೋ ಯುತ್ತೋ, ನ ಹಿ ಚತುನ್ನಮ್ಪೂರಣೋ ಚತುತ್ಥೋ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪೂರಣೋ ದುತಿಯೋತಿ ಅಕ್ಖರಾಯೇವ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಆಸಙ್ಕಿಯ ‘ವಿನಾಪೀ’ತಿಆದಿಮಾಹ, ಅಕ್ಖರೇ ಅಕ್ಖರವಿಸಯೇ ಚತುತ್ಥಾದಿ ವೋಹಾರೋ ಕರೀಯಮಾನೋ ವಗ್ಗಗ್ಗಹಣಂ ವಿನಾಪಿ ವಗ್ಗಕ್ಖರೇಯೇವ ರುಳ್ಹೋ ಪಸಿದ್ಧೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಹೇತುಮ್ಹಿ ಇತಿಸದ್ದೋ, ಯತೋ ಏವಂ, ತಸ್ಮಾ ಕಾರಣಾ ‘ತಬ್ಬಗ್ಗೇ ತತಿಯಪಠಮಾ’ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ

ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ತಬ್ಬಗ್ಗೇತಿ ಚತುತ್ಥದುತಿಯಾ ಯಸ್ಮಿಂ, ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ವಗ್ಗೇತಿ ಅತ್ಥೋ, ಪಚ್ಚಾಸತ್ತೀತಿ ಪತಿ ಆಪುಬ್ಬಾ 'ಸದ-ವಿಸರಣಗತ್ಯವಸಾದನೇಸು'ಇಚ್ಚಸ್ಮಾ ಇತ್ಥಿಯಂ ಭಾವೇತ್ತಿಮ್ಹಿ ನಿಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಪಚ್ಚಾಸೀದನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಯಥಾಯೋಗ್ಗನ್ತಿ ಚತುತ್ಥಕ್ಖರೇ ಚತುತ್ಥಸ್ಸ ತತಿಯೋ ದುತಿಯಕ್ಖರೇ ದುತಿಯಸ್ಸ ಪಠಮೋತಿ ಏವಂ ಯೋಗ್ಗಮನತಿಕ್ಕಮ್ಮ, ಧಸ್ಸ ದಭಾವೋತಿ ಇಮಿನಾವ ಪುಬ್ಬಸ್ಸ ಧಸ್ಸ ದತ್ತಮುಪಲಕ್ಖೇತಿ, ತಥಾ ಯಸತ್ಥೇರೋತಿ। ಥೇರೋತಿ ಏತ್ಥ ಏಕಾರೋ ವಗ್ಗಕ್ಖರೋ ನ ಹೋತೀತಿ ತಸ್ಮಿಂ ತವಗ್ಗದುತಿಯಕ್ಖರಸ್ಸ ತಸ್ಸ ತೋ ಪಠಮೋ ನ ಹೋತಿ। ಪನ್ಥೋತಿ ಏತ್ಥ ತವಗ್ಗ ದುತಿಯಕ್ಖರೇನ ಥಕಾರೇನ ತಬ್ಬಗ್ಗಭೂತೇ ನಕಾರೇ ಸತೀಪಿ ನ ಸೋ ತಬ್ಬಗ್ಗದುತಿಯಕ್ಖರೋತಿ ನ ತಸ್ಸ ಪಠಮೋ ತೋ, ಏತ್ಥ ನಿಗ್ಘೋಸೋ ನಿಘೋಸೋತಿಆದಿ ಅನಿಚ್ಚಂ, ದಡ್ಢೋ ನಿಟ್ಠಾನನ್ತಿ ನಿಚ್ಚಂ।

೩೯. ವಿತಿಸ್ಸ

ಇತಿಸದ್ದೋ-ನುಕರಣಂ। ನಿಪಾತಸ್ಸ ಪಕತಿವಿಯಾ-ನುಕರಣಂ ಭವತಿ, ಅನುಕರಣಞ್ಚ ದ್ವಿಧಾ ಅಸಾಧುಸದ್ದರೂಪಂ ಸಾಧುಸದ್ದರೂಪನ್ತಿ, ತೇಸು ಭಾರವಾಹಕೋ ಕೋಚಿ ತೇನ ಪೀಳಿತೋ 'ಅಹೋ ಭಾರೋ'ತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ ಸತ್ತಿವೇಕಲ್ಲಾ 'ಅಹೋ ಬಾಲ' ಇಚ್ಚಾಹ, ತಂಸಮೀಪವತ್ತೀ 'ಕಿಮಯಮಾಹೇ'ತಿ ಕೇನಚಿ ಪುಟ್ಠೋ ಸಮಾನೋ 'ಅಹೋ ಬಾಲ ಇಚ್ಚಯಮಾಹೇ'ತಿ ವದತಿ, ಇಧಮಸಾಧುಸದ್ದರೂಪಂ, ಇತೀತಿ ಪನ ಸಾಧುಸದ್ದರೂಪಂ, ತಸ್ಮಾ ತತೋ-ನುಕಾರಿಯೇನಾತ್ಥೇನ ಸಾತ್ಥಕತ್ತಾ ಠಾನಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಛಟ್ಠೀ।

೩೭. ಏಓ

ನನು "ವಿತಿಸ್ಸೇವೇ ವಾ"ತಿ (೧-೩೯) ವೋತ್ಯನುವತ್ತಿಯ ಅವಣ್ಣೇ ಏಓನಂ ವೋ ಹೋತೀತಿ ಚ ಸಕ್ಕಾ ವಿಞ್ಞಾತುಂ, ತಥಾ ಸತಿ 'ಅವಣ್ಣೇ ಕ್ವಚಿ ವೋ ಹೋತೀ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ 'ಅಹೋತಿ ವಾ'ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ಚೋದನಮಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ಓಕಾರಸ್ಸಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಠಾನಿಭಾವೇನ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾತಿ "ಏಓನ"ನ್ತಿ (೧-೩೧) ವಕಾರಾದೇಸಸ್ಸ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ವಕಾರಾದೇಸಮ್ಪತಿ ಪುನ ಓಕಾರೋ ಠಾನಿಭಾವೇನ ನಿದ್ದಿಸಿತಬ್ಬೋ ನ ಸಿಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ, ನ ನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ಏಓನಂ ವಕಾರಾದೇಸತ್ಥಂ ಅವಣ್ಣೋ ಕಾರಣಂ ನ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಅವಣ್ಣಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತತ್ತೇ, ಓಕಾರಂ ನ ಪರೇಯ್ಯಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಮಕಾರಾಗಮೇ'ಯಾಚ ಕಮಾಗತೇ ಅಗ್ಗಮಕ್ಖಾಯತೀ'ತಿ, ಸ್ವೇ ಭವನ್ತಿ ವಿಗ್ಗಯ್ಹ ತನಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ತದ್ಧಿತವುತ್ತಿಯಂ ವಿಭತ್ತಿಯಾ "ಏಕತ್ಥತಾಯಂ"ತಿ (೨-೧೧೯) ಲೋಪೇ ಅಕಾರಾದೇಸೇ ದೀಘೇಚ ಸ್ಯಾದಿಮ್ಹಿ ಸ್ವಾತನಂ ದ್ವಿತ್ತೇ ಹಿಯ್ಯತ್ತನಂ। ಸ್ವಾತನನ್ತಿಆದೀಸು ನಿಚ್ಚಂ, ಇಧ ನಹೋತಿ ಪರೇಚ ನ ವಿಜಾನನ್ತೀತಿ।

೩೮. ನಿಗ್ಗ

ಕಥ'ಮಾಗಮೋ ಹೋತೀ'ತಿ ವುತ್ತಂ ಯದಿ ನಿಗ್ಗಹೀತಮಾಗಮೋ ಸಿಯಾ ಸುತ್ತೇ ಆಗಮಗ್ಗಹಣೇನ ವಾ ಭವಿತಬ್ಬಂ ಇ-ಮ-ಕಾದ್ಯ ನುಬನ್ಧವಿಸೇಸೇನ ವಾ ತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ಅಸತಿ ಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಆಗಮಾವಸಾಯೇ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಆದೇಸತ್ತಾಯೋಗಾ'ತಿ, ಆದೇಸತ್ತಾಯೋಗೋ ಕಥಂ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ಚ್ಚಾಹ-'ಠಾನಿನಿದ್ದೇಸಾಭಾವತೋ'ತಿ, ತಥಾ ಸತಿ ಆಗಮಿನಿದ್ದೇಸಾಭಾವಾ ಆಗಮತ್ತಮ್ಪಿ ನ ಸಿಯಾತಿ ಚೋದೇತಿ 'ಯಜ್ಜೇವ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ, ನ-ಇತಿ ಚೋದನಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಆಗಮತ್ತಮೇವ ಸಾಧೇತುಮಾಹ-'ತಸ್ಸಾ'ತಿಆದಿ, ತಸ್ಸಾತಿ ನಿಗ್ಗಹೀತಸ್ಸ, ರಸ್ಸಾನುಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ರಸ್ಸಸರಮೇವ ಅನುಗನ್ತ್ವಾ ಪವತ್ತಿತೋ, ಅಯಮೇವತ್ಥೋ ವುತ್ತಿಯಮ್ಪಿ ದಸ್ಸಿತೋಯೇವಾತಿ ವತ್ತುಮಾಹ-'ಏತದೇವೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪುರಿಮಾ ಜಾತೀತಿ ವಿಸೇಸನಸಮಾಸೇಕತೇ ರಸ್ಸೇ ಚ ಬಿನ್ದ್ವಾಗಮೋ, ಪರನಿಮಿತ್ತಸ್ಸಾನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ ಬಹುಸದ್ದೇ-ನ್ತಸ್ಸ ಬಿನ್ದ್ವಾಗಮೇ ಬಹುಂ, ಸತಿಪಿ ಪಯೋಗಾನುಸಾರಿತ್ತದೀಪಕಸ್ಸ ಕ್ವಚಿಸದ್ದಸ್ಸಾಪಿ ವವತ್ಥಿತವಿಭಾಸತ್ತೇ ವಾಸದ್ದಸ್ಸಾಪಿ ತಾದಿಸತ್ತಸ್ಸೇವ ಪಟಿಪಾದಕತ್ತ ಸಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ವವತ್ಥಿತವಿಭಾಸತ್ತಾ ವಾಧಿಕಾರಸ್ಸಾ'ತಿ ವುತ್ತಿಯಂ ವುತ್ತಂ, ವವತ್ಥಿತಸ್ಸ ಲಕ್ಖಿಯಸ್ಸ ಅನುರೋಧೇನ ಲಕ್ಖಣಪ್ಪವತ್ತಿಕಾ ವಿಭಾಸಾ ವವತ್ಥಿತವಿಭಾಸಾ,

ಅಭೇದೇನ ತು ವಾಧಿಕಾರೋ ವವತ್ಥಿತ ವಿಭಾಸಾ, ತಸ್ಸಾ ಭಾವೋ ವವತ್ಥಿತವಿಭಾಸತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ, ಇಧ ನ ಹೋತಿ ಇಧ ಮೋದತಿ, ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಆಗಮತ್ತಪ್ಪಕಾಸಕೋ ಠಾನಿನಿದ್ದೇ ಸಾಭಾವಾ ಆದೇಸತ್ತಾಯೋಗಸಞ್ಞಾತೋ ಕಾರಣವಿಸೇಸೋ ಸಮತ್ಥೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ-ಅತ್ಥಬಲ-ಮಞ್ಞಥಾನುಪಪತ್ತಿಲಕ್ಖಣಂ, ಸಚಾತಿ ಸೋ ಆಗಮೋ ಚ।

೩೯. ಲೋಪೋ

ಲೋಪಸದ್ದಸ್ಸ ಭಾವಸಾಧನಮತ್ತಮೇವ ಸಾಧೇತುಮಾಹ-'ತೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಲೋಪೋತಿ ಯದಿ ಕಮ್ಮಸಾಧನೋ ಸಿಯಾ ತದಾ ತೇನ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪರಿ "ಪರಸರೋ"ತಿ ಸುತ್ತಮಾರಭೀಯೇಯ್ಯಾತಿ ಬ್ಯತಿರೇಕಮಾಹ 'ನ ಪರಸರೋ'ತಿ, ಇಧ ನ ಹೋತಿ ಸಙ್ಗರೋ।

೪೦. ಪರ

ತ್ವಂಸಿ ತ್ವಮಸೀತಿ ವಿಕಪ್ಪೋ, ಇಧ ನ ಹೋತಿ ತಾಸಾಹಂ।

೪೧. ವಗ್ಗೇ

ನನು ವಗ್ಗೇವಗ್ಗನ್ತೋತಿ ಏತ್ತಕೇಯೇವ ವುತ್ತೇ ಯಸ್ಮಿಂ (ಕಿಸ್ಮಿ)ಞ್ಚಿ ವಗ್ಗಕ್ಖರೇ ಪರೇ ಬಿನ್ದುನೋ ಯೋಕೋಚಿ ವಗ್ಗನ್ತೋ ಅನಿಯಮೇನ ಭವೇಯ್ಯ ತಥಾ ಸತಿ ಅನಿಟ್ಠಮ್ಪಿ ಸಿಯಾತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯ ಪಚ್ಚಾಸತ್ತಿಂ ಸನ್ನಿಸ್ಸಾಯಾನಿಟ್ಠ ನಿವತ್ತಿನ್ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ವಗ್ಗೇ ವಗ್ಗನ್ತೋ'ತಿಚ್ಚಾದಿ, ಸೋವಾತಿ ವಗ್ಗನ್ತೋವ, ತಸ್ಮಿನ್ತಿ ವಗ್ಗಕ್ಖರೇ।

೪೨. ಯೇವ

ನನು ಸದ್ದತ್ತಾ ಬ್ಯಭಿಚಾರಿತ್ತಾ ಏವಸ್ಸ ತಾವ ಸದ್ದೋ ಹೋತು, ಸಂಯತೋ, ಸಂಹಿತೋತಿ ಸದ್ದೇಕದೇಸಭೂತಾನಮ್ಪಿ ಸಮ್ಭವಾ ತೇಪಿ ಗಹೇ ತಬ್ಬಾ ಸಿಯುನ್ತಿ 'ಯಏವಹಿ ಸದ್ದೇಸು'ತಿ ಯಹೀನಮ್ಪಿ ಕಥಂ ಸದ್ದವೋಹಾರೋ ಕತೋತಿ ಆಹ 'ಏವಾ'ತಿಆದಿ, ಏತ್ಥಾಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ 'ಅಬ್ಯಭಿಚಾರಿನಾ ಬ್ಯಭಿಚಾರೀ ನಿಯಮ್ಯತೇ'ತಿ।

೪೩. ಯೇಸಂ

ಯಸದ್ದೇ ಪುಬ್ಬಸುತ್ತೇನೇವ ಸಂಸ್ಸಪ್ಯಾದೇಸೇ ಸಿದ್ಧೇ ಸೋ ( ) [(ತಸ್ಸ) (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಯ ಕಾರಮತ್ತೇಯೇವ ಪರೇ ಸಂಸ್ಸೇವ (ಯಥಾ) ಸಿಯಾತಿ ಸುತ್ತಮಿದಮಾರದ್ಧಂ।

೪೪. ವನ

ಠಾನಿನಮಾಸಿಲಿಸ್ಸ ಗಚ್ಛತಿ ಪವತ್ತತೀತಿ ಆಗಮೋ ನಾಮ, ಕೋ-ಯಮೇತ್ಥ ಠಾನೀತಿ ಆಹ-'ಸರಸ್ಸಾತಿ, ಸುತ್ತೇ ಅನುವತ್ತಸ್ಸ ಚ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ 'ಸರಸ್ಸಾ'ತಿ ಕುತೋ ಲಬ್ಭತೀತಿ ಚೋದೇತಿ 'ನನು ಚೇ'ತ್ಯಾದಿನಾ। ಆಗಮಸುತಿಯಾ ವನಾದೀನಂ ಠಾನಿಸುತಿಯಾ ಅಭಾವೇಪಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ಬ್ಯಞ್ಜನಸ್ಸ ವಾ ಆಗಮೋ ಸಿಯಾ ಸರಸ್ಸ ವಾ, ಯದಿ ಬ್ಯಞ್ಜನಸ್ಸ ವಾ ಸಿಯಾ (ನ) "ಪದಾದೀನಂ ಕ್ವಚೀ"ತಿ (೫-೯೨) ಸುತ್ತಿತ ಮಾಚರಿಯೇನ, ತಸ್ಮಾ ತದೇವ ಞಾಪೇತಿ 'ಸರೋ ಯೇವೇತ್ಥ ಠಾನೀ ಭವಿತುಮರಹತೀ'ತಿ। ವುಚ್ಚತೇಚ್ಚಾದಿನಾ ಪರಿಹಾರಮಾಹ, ನಿಪುಬ್ಬಾ ಪದಿಸ್ಮಾ ಅನಪ್ಪಚ್ಚಯೇ "ಪದಾದೀನಂ ಕ್ವಚೀ"ತಿ ಯುಕಅನ್ತಾವಯವೋ "ತವಗ್ಗವರನಾ"ದಿನಾ (೧-೪೮) ಯೇ ದಸ್ಸ ಜೋ "ವಗ್ಗಲ ಸೇಹಿತೇ"ತಿ (೧-೪೯) (ಯಸ್ಸ ಜೋ) ನಿಪಜ್ಜನಂ, ಮಾನನ್ತತ್ಯಾದೀಸೂತಿ ಅಧಿಕಾರಾತಿ "ಕ್ಯೋ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸ್ವಪರೋಕ್ಖೇಸು ಮಾನನ್ತತ್ಯಾದೀಸೂ"ತಿ (೫-೧೭) ಇತೋ ಮಾನನ್ತತ್ಯಾದೀಸುತಿ ಅಧಿಕಾರಾ, ಪಚ್ಚಯನ್ತರೇತಿ

ಮಾನನ್ತತ್ತಾದೀತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಪಚ್ಚಯೇ, ಕಚ್ಚಾಯನೇನ 'ಅತಿಪ್ಪಗೋಖೋತಾವಾ'ತಿ ಸಾಧನತ್ಥಂ "ಕ್ವಚಿ ಓ ಬ್ಯಞ್ಜನೇ"ತಿ ಓಕಾರಾಗಮೋ ಗಕಾರಾಗಮೋ ಚ ಸುತ್ತನ್ತರೇನ ವಿಹಿತೋ, ತಂ ಪಕಾರನ್ತರೇನ ಸಾಧೇತುಂ ವುತ್ತಿಯಂ-'ಅತಿಪ್ಪಗೋ ಖೋ ತಾವಾ'ತಿ ಯಂ ವುತ್ತಂ ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಅತಿಪ್ಪಾ'ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ।

೪೬. ಳ

ದ್ವಾದಯೋ ಅಟ್ಠಾರಸನ್ತಾ ಬಹುವಚನನ್ತಾತಿ 'ಛಕೀ'ತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ 'ಛಾ'ತಿ ಏಕವಚನಂ ನ ಯುಜ್ಜತೀತಿ ಚೋದೇತಿ 'ನನುಛಾ'ತಿಆದಿನಾ, ಪರಿಹರತಿ ನಚ್ಚಾದಿನಾ, ನೇತಿ 'ಛಳೋ'ತಿ ಅಯುತ್ತೋ-ಯಂ ನಿದ್ದೇಸೋ ನ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಛಸದ್ದಸ್ಸ ಅನುಕರಣತ್ತಾ ಛಸದ್ದಾನುಕರಣತ್ತಾ, ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಸಾಧುಸದ್ದರೂಪಾ ಸಾಧುಸದ್ದರೂಪಮನುಕರಣಂ ವಿಭಜತಿ 'ಅನುಕರಣಞ್ಚ ದುವಿಧ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ, ಪರಿಚ್ಚತ್ತೋ ಜಹಿತೋ ಅತ್ಥೋ ವಿಧಿನಿಸೇಧರೂಪೋ ಯಸ್ಸ ತಂ ಪರಿಚ್ಚತ್ತತ್ಥಂ, ಏತ್ಥ ಪನ ಛಸದ್ದೇನ ಛಸಙ್ಖ್ಯಾವಿಸೇಸೋ ಪರಿಚ್ಚತ್ತೋ, ಅಭಿಧಾಯತೋ ಹೋತೀತಿ ಇಮಿನಾ ಛಸದ್ದಸ್ಸ ಅನುಕಾರಿಯೇನಾತ್ಥೇನಾತ್ಥವನ್ತತ್ಥಮಾಹ, ಏಕವಚನನ್ತಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ... ಛಸದ್ದವಚನೀಯಸ್ಸ ಛಸ್ಸ ಏಕತ್ತಾ, ಅನುಕಾರಿಯಸ್ಸಾತಿ ಏಕಾದಿನೋ ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಸದ್ದಸ್ಸ ತದಙ್ಗಸ್ಸ ವಾ ಯದನುಕಾರಿಯಮೇಕಾದಿಕಂ ತದಙ್ಗಂ ವಾ ಸದ್ದರೂಪಂ ತಸ್ಸ। ಸಙ್ಖ್ಯಾದಿವಿಸೇಸನ್ತಿ ಏಕತ್ತಾದಿಸಙ್ಖ್ಯಾವಿಸೇಸಂ ತದಙ್ಗಂ ವಾ, "ಯೋಮ್ಹಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ದುವೇ ದ್ವೇ"ತಿ (೨-೨೧೯) ಸುತ್ತೇ ದ್ವಿಸದ್ದೋ-ನುಕಾರಿಯಂ ದ್ವಿಸದ್ದರೂಪಂ ತಬ್ಬಚನೀಯಞ್ಚ ದ್ವಿಸಙ್ಖ್ಯಾವಿಸೇಸಮ್ಪರಾಮಸತೀತಿ ತಬ್ಬಾಚಕಂ ದ್ವಿನ್ನನ್ತಿ ಬಹುವಚನಂ, ಅಥ 'ಳಞ್'ತಿ ಕಸ್ಮಾ ನ ವುತ್ತಂ ಏವಞ್ಹಿ ಸತಿ ಞಾನುಬನ್ಧತ್ತಾಳಕಾರೋ ಆದ್ಯವಯವೋ ಭವಿತುಮರಹತೀತಿ ಚೋದನಮ್ಮನಸಿ ನಿಧಾಯ 'ಛಸದ್ದಾ'ತಿಆದಿಮಾಹ, ಅನ್ತಾಪವಾದೇನ ವಿಧೀಯಮಾನೋ ಳಕಾರೋ ಛ ಸದ್ದಾ ಪರಸ್ಸಾದಿಸ್ಸ ಆಗಮತ್ತಾ...ಪೇ... ಹೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಅನ್ತಾಪವಾದೇನಾತಿ ಇಮಿನಾ 'ಸರಸ್ಸಾ'ತಿ ಛಟ್ಠೀನಿದ್ದೇಸತೋ "ಛಳೀಯನ್ತಸ್ಸಾ"ತೀ-ಮಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವಂ ದೀಪೇತಿ, ಪರಸ್ಸಾತಿ ಇಮಿನಾ 'ಛಾ'ತಿ ಪಞ್ಚಮೀನಿದ್ದೇಸತೋ "ಪಞ್ಚಮಿಯಂ ಪರಸ್ಸಾ"ತೀಮಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವಂ, ಆದಿಸ್ಸಾತಿ ಇಮಿನಾ ಳಸ್ಸೇಕವಣ್ಣತ್ತಾ ಅನ್ತಾಪವಾದೇನ "ಆದಿಸ್ಸಾ"ತಿ ಸುತ್ತೇ ನ ಆದ್ಯನ್ತೋ ವಿಯೇಕೋಪಿ ಸರೋತಿ ಸರಸ್ಸಾದಿಸ್ಸ ಪತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ 'ಛಾ'ತಿ ಪಞ್ಚಮೀನಿದ್ದೇಸಾ "ಪಞ್ಚಮಿಯಂ ಪರಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೧೫) ಪರಸ್ಸ ಸಮ್ಪತ್ತಂ ಕಾರಿಯಂ ಏಕವಣ್ಣತ್ತಾ "ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೧೭) ಅನ್ತಸ್ಸ ಸಮ್ಪತ್ತಂ "ಆದಿಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೧೯) ಆದಿವಣ್ಣಸ್ಸ ಪಪ್ಪೋತೀ"ತಿ। ಆದಿಭೂತೋವ ಹೋತೀತಿ ಅಸತಿಪಿ ಞಕಾರೇ ಆಗಮಗ್ಗಹಣಾನುವತ್ತಿಯಾ ಆಗಮಿನಂ ಸರಂ ಅವಿನಾಸೇನ್ತೋ ತಸ್ಸ ಆದ್ಯವಯವಭೂತೋವ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಲಕಾರಂ ಕರೋನ್ತಿ "ಯವಮದನತರಲಾಚಾಗಮಾ"ತಿ ಸುತ್ತೇನ, ತನ್ತಿ ಲಕಾರಕರಣಂ ಉಭಿನ್ನಮವಿಸೇಸವಚನಞ್ಚ ಅಯುತ್ತತಂ ದಸ್ಸೇತಿ 'ತೇಸಮ್ಪಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ತೇಸಮ್ಪೀತಿ ಕಚ್ಚಾಯನಾನಮ್ಪಿ, ಅಕ್ಖರಸಞ್ಞಾಯನ್ತಿ "ಅಕ್ಖರಾಪಾದಯೋ ಏಕಚತ್ತಾಲೀಸ"ನ್ತಿ ವಿಧೀಯಮಾನಅಕ್ಖರ ಸಞ್ಞಾಯಂ। ಅವಿಸೇಸೇ ಲಳಾನಂ ನಾನತ್ತಾಭಾವೇ, ಪಾಕಟೋ ವಾತಿ ಇಮಿನಾ ಸುತಿಲಿಪಿಭೇದಸ್ಸ ಪಚ್ಚಕ್ಖಸಿದ್ಧತನ್ದಸ್ಸೇತಿ, ತತ್ಥ ಹಿ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ ಲಳಾನಂ ವಿಸುಂವಿಸುಂ ಗಹಣಂ ಸುತಿ, ತಂತಂ ದೇಸವಾಸೀನಂ ಲೇಖಾವ ವತ್ಥಾನಂ ಲಿಪಿ, ತೇಸಂ ಭೇದೋ ಸೋತಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಗಯ್ಹತ್ತಾ ಪಚ್ಚಕ್ಖಸಿದ್ಧೋ, ಛಳಭಿಞ್ಞಾತಿ ವಿಕಪ್ಪೇನ ಳಕಾರಾಗಮಪಕ್ಖೇ ರೂಪಂ।

೪೭. ತದ

ಇಸ್ಸ ಅತ್ತಂ ನಿಪಾತನಾ, ದಕಾರೋ ಪನ "ಮಯದಾ ಸರೇ"ತಿ (೧-೪೪), ಪದನ್ತರೇನಾತಿಆದೀತಿ ಇಮಿನಾ ಅಞ್ಞೇನ ಪದೇನ, ಸಾಧೂನಿ ಭವನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಿ ಪಾಠಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವತ್ತುಂ 'ಸಾಧೂನಿ ಭವನ್ತೀತಿ ನಿಪಾತನತೋ'ತಿ ಆಹ, ತತ್ಥ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಯ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಅಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಪಾಪನಮ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಪಟಿಸೇಧೋ ಚ ನಿಪಾತನಂ, ತೇಸಂ ಇಧ ಪಾಠಾತಿ ತೇಸಂ ತಥಾ ಇಚ್ಛನ್ತಾನಂ ಇಧಾತಿ ನಿಪಾತಸ್ಸ ಇಮಸ್ಮಿಂ ತದಮಿನಾದಿಸುತ್ತೇ ಪಾಠಾ, ಉದ್ಧಸ್ಸ ಉದುತಿ ಉದ್ಧಂ ಖಮಸ್ಸಾತಿ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥಸಮಾಸೇ ಉದ್ಧಂಖ ಇತಿ ಠಿತೇ ಉದ್ಧಂಸದ್ದಸ್ಸ ಉದುಆದೇಸೋ, ಅಸ-ಭೋಜನೇ ಇಚ್ಚಸ್ಮಾ "ಕ್ವಚಣ' ಇತಿ (೫-೪೧) ಸುತ್ತೇನ ಅಣ್ಪಚ್ಚಯೇ ಅಸಸದ್ದೋ ನಿಪ್ಫಜ್ಜತೀತಿ

ಆಹ-‘ಪಿಸಿತಮಸನಾ’ತಿ “ಕ್ವಚಣ” ಇತಿ ಮಹಿಯಂ ರವತೀತಿ ಠಿತೇ ಇಮಿನಾವ ಗಣನಿಪಾತನೇನ ಸಮಾಸೇ ಕತೇ ಮಯೂರಸದ್ದೋ ನಿಪ್ಫಜ್ಜತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ ‘ಮಹಿಸದ್ದಸ್ಸೇ’ಚ್ಚಾದಿ, ಅಸ್ಸ ತದಮಿನಾದಿಗಣಸ್ಸ ಆಗತಿಗಣತ್ತಾ ಏವಮಞ್ಞೇಪೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ವುತ್ತನ್ತಿ ಪಾಠಸೇಸೋ। ದೀಘನಿಕಾಯಾದೀಸು ಪಞ್ಚಸು ನಿಕಾಯೇಸೂತಿ-

“ದೀಘಮಜ್ಝಿಮಸಂಯುತ್ತ, ಅಙ್ಗುತ್ತರಿಕಖುದ್ದಕಾ।
ನಿಕಾಯಾ (ಪಞ್ಚ) ಗಮ್ಭೀರಾ, ಧಮ್ಮತೋ ಅತ್ಥತೋಚಿಮೇ”ತಿ॥

ವುತ್ತೇಸು ದೀಘಾಗಮಾದೀಸು ಪಞ್ಚಸು ನಿಕಾಯೇಸು, ಞಾತಬ್ಬಾತಿ ವಣ್ಣಾ ಗಮಾದಿದ್ವಾರೇನ ಜಾನಿತಬ್ಬಾ, ಪಞ್ಚವಿಧಂ ಪಞ್ಚಪ್ಪಕಾರಂ ನಿರುತ್ತಮುಚ್ಚತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ನಿಬ್ಬಚನಂ ನಿರುತ್ತಂ, ನಪುಂಸಕೇ ಭಾವೇ ತ್ತೋ, ಅತ್ಥಕಥನವಾಕ್ಯ ಪುಬ್ಬಕಮುಚ್ಚಾರಣಮಿಚ್ಚತ್ಥೋ, ತದಭಿಧಾಯಿ ಸತ್ಥಮಪ್ಯಭಿಧಾನೇ-ಭಿಧೇಯ್ಯೋ ಪಚಾರಾ ತದತ್ಥತಾಯ ವಾ ನಿರುತ್ತಮುಚ್ಚತೇ, ವುತ್ತನಿರುತ್ತಿ ಲಕ್ಖಣೇನ…ಪೇ॰… ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ ಇಮಿನಾ ನಿರುತ್ತಸತ್ಥೇ ಯೇ ಸದ್ದಾ ಪಟಿಪದಂ ನಿಪ್ಫಾದಿಯನ್ತಿ ತೇಸಮಿದಂ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ನಿಪ್ಫಾದನನ್ತಿ ದೀಪೇತಿ, ದ್ವಾರೇ ನಿಯುತ್ತೋ ದೋವಾರಿಕೋತಿ ಏತ್ಥ ಣಿಕೇ ದಕಾರವಕಾರಾನಂ ಮಜ್ಝೇ ಓಕಾರಾಗಮೋ, ಹಿಂಸಿಸ್ಸಾಮ್ಯತಿ ‘ಹಿಂಸ-ಹಿಂಸಾಯ’ ಮಿಚ್ಚಸ್ಮಾ, ಅಪ್ಪಚ್ಚಯೇತಿ “ಸಾವಕಾರಕೇಸ್ವ ಫಣ್ಹಕಾ”ತಿ (೫-೪೪) ಅಪ್ಪಚ್ಚಯೇ, ನಿಜಕೋತಿ ಏತ್ಥ ಜಕಾರಸ್ಸ ಯಕಾರೇ ನಿಯಕೋ। ಅಥ ವಣ್ಣವಿಕಾರೋತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಜವಣ್ಣಸ್ಸ ಯಾದೇಸೇ ನಿಯಕಾದಯೋ ತಾವ ಸಿಜ್ಝನ್ತು, ಸುಸಾನಾದಯೋ ಕಥಂ ಛವಪದಾದಿವಿಕಾರತ್ತಾ ಸುಸಾನಾದೀನನ್ತಿ ಆಹ ‘ಪದವಿಕಾರೋಪಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಅಞ್ಞಥಾ ವಣ್ಣಸಮುದಾಯಾದೇಸಸ್ಸ ವಿಸುಂಗಹಣೇ ಛಬ್ಬಿತೋಪತ್ತಿಯಾ ‘ಪಞ್ಚವಿಧಂ ನಿರುತ್ತ’ನ್ತಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾನಿಯಮೋ ನ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ ಭಾವೋ। ಯೋಗೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ತಥಾಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಧಾತುಸ್ಸ ಅತ್ಥಾತಿಸಯೇನ ಯೋಗಮ್ಪಾಕಟೀಕರೋತಿ, ರವನಕಿರಿಯಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ ಕೇಕಾಯಿತಾನ್ಯಸದ್ದನಕಿರಿಯಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಮಯೂರೋತಿ ಏತ್ಥ ರವತಿ ಮಯೂರರಾವೇ ಏವ ವತ್ತತೇ, ನ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ರವನಕಿರಿಯಾಮತ್ತೇತಿ ಭಾವೋ।

೪೮. ತವ

ವಣ್ಣಮತ್ತಸ್ಸೇ ವಾತಿ ವಣ್ಣಸಾಮಞ್ಞಸ್ಸೇವ, ಮತ್ತಸದ್ದೋ ಏತ್ಥ ಸಾಮಞ್ಞ ವಚನೋ। ಯಕಾರಸ್ಸಚ ಚಾದೇಸೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ದಯಕಾರಾನಂ ಜತ್ತನ್ತಿಸ್ಸ ಇಮಿನಾ, ಯಸ್ಸ “ವಗ್ಗಲಸೇಹಿ ತೇ”ತಿ (೧-೪೯) ಜತ್ತಂ, ಅತ್ತಾನಮಧಿಕಿಚ್ಚ ಪವತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೇ ಅಸಙ್ಖ್ಯಸಮಾಸೋ।

೪೯. ವಗ್ಗ

ಯನ್ತಂ ಸದ್ದಾನಂ ನಿಚ್ಚಸಮ್ಬನ್ಧಿತ್ತೇಪಿ ಪಕ್ಕನ್ತವಿಸಯತ್ತಾ ತಂಸದ್ದೋ ಯಂಸದ್ದಂ ನಾಪೇಕ್ಖತೇತ್ಯಾಹ-‘ತೇತಿ ಅನನ್ತರ’ಇಚ್ಚಾದಿ, ತಂ ಸದ್ದೋ ಹಿ ಪಕ್ಕನ್ತ ವಿಸಯೋ ತಥಾ ಪಸಿದ್ಧವಿಸಯೋ ಅನುಭೂತವಿಸಯೋ ಚ ಯಂಸದ್ದಂ ನಾಪೇಕ್ಖತೇ, ಯಥಾ ಚೇಸೋ ಯಂಸದ್ದನ್ನಾ ಪೇಕ್ಖತೇ, ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಮಹಾಸಾಮಿನಾಧಿಕಾಯಂ ಸುಬೋಧಾಲಙ್ಕಾರಟೀಕಾಯಂ-

ಮುನಿನ್ದಚನ್ದಸಞ್ಜಾತ, ಹಾಸಚನ್ದನಲಿಮ್ಪಿತಾ।
ಪಲ್ಲವಾಧವಲಾತಸ್ಸೇ, ವೇಕೋ ನಾಧರಪಲ್ಲವೋತಿ (೧೨೨)॥

ಏತಿಸ್ಸಾ ಗಾಥಾಯ ಅಮ್ಹೇಹಿ ವಿತ್ಥಾರಿತನಯೇನ ಗಹೇತಬ್ಬಂ, ಯಥಾ ರಹನ್ತಿ ಸಕಮ್ಮಾಕಮ್ಮಧಾತೂನಮನುರೂಪಂ।

೫೦. ವೇವಾ

ಕಿಞ್ಚಾಪೀದಂ [ಇದಂಕಿಞ್ಚಾಪಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ವಿಕಪ್ಪನತ್ಥಂ ಕತನ್ತಿ ಹೇಟ್ಠಿಮೇನ ನಿ(ನ್ನಾನ)ತ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ತಥಾಪಿ ಇಮಿನಾ ವಾಕಾರೇನ ವಿಕಪ್ಪೋವ, ಹೇಟ್ಠಿಮೇ ಪನ ಕ್ವಚಾಧಿಕಾರಾ ಹಕಾರನ್ತಧಾತುತೋ ಧ್ಯಣ್ಪಚ್ಚಯೇ ಮೇಹ್ಯಂ, ದೋಹ್ಯಂ ಸಿನೇಹ್ಯಂ, ಲೇಹ್ಯನ್ತಿಪಿ ಭವತ್ಯೇವ।

೫೩. ಸಂಯೋ

ವತ್ತುನೋ-ತ್ತಪ್ಪಧಾನತ್ತಮತ್ತವಚಸೀತಿ ನಿಯತಾವಯವವಾಚಿನೋ ಉಪಾದಾನಾತಿ ವುತ್ತಮನೇಕತ್ಥತ್ತೇಪ್ಯಾದಿಸದ್ದಸ್ಸ, ಆದಿಯತೀತ್ಯಾದೀತಿ ಕಮ್ಮಸಾ ಧನೋಚಾಯಮಾದಿಸದ್ದೋ, ಸೋಯಮತ್ಥೋ ಸುಮಙ್ಗಲಪ್ಪಸಾದನಿಯಾ ಖುದ್ದಸಿಕ್ಖಾ ಟೀಕಾಯ'ಆದಿತೋ ಉಪಸಮ್ಪನ್ನಾ'ತಿ ಏತ್ಥ ಅಮ್ಹೇಹಿ ವುತ್ತನಯೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ಸಂಯುಜ್ಜತೀತಿ ಸಂಯೋಗೋ-ಏಕತ್ರಾವಟ್ಠಿತಬ್ಯಞ್ಜನಾ।

೫೪. ವಿಚ್ಛಾ

ಯಂವತ್ತತೇತಿ ವುತ್ತಿವಚನಂ ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವತ್ತುಮಾರಭತೇ 'ಸಮ್ಭವಾಪೇಕ್ಖಾಯೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಯಂವತ್ತತೇತಿ ಚ ಸುತ್ತೇ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಗಮ್ಯಮಾನತ್ಥಸ್ಸ ಸದ್ದಸ್ಸ ಪಯೋಗಮ್ಪತಿ ಕಾಮಚಾರೋತಿ ವುತ್ತಿಯಂ ವುತ್ತಂ, ಯಸದ್ದಸ್ಸಾನಿಯಮತ್ಥವುತ್ತಿತ್ತೇಪಿ ಪದವಾಕ್ಯತೋ ನಾಞ್ಞಂ ಸಮ್ಭವತಿ ವಿಚ್ಛಾಯಮಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞೇ ಚ ವತ್ತಮಾನನ್ತಿ ಆಹ 'ಸಮ್ಭವಾಪೇಕ್ಖಾಯಪದಂ ವಾಕ್ಯಂವಾ'ತಿ, ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಸಮ್ಭವೋ-ಪದಂ ವಾಕ್ಯಂ ವಾ, ತಸ್ಮಿಂ ಅಪೇಕ್ಖಾಯ ಪದಂ ವಾಕ್ಯಂ ವಾ ವತ್ತತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ವತ್ತತೇತಿ ವಿಚ್ಛಾಯಮಾಭಿಞ್ಞೇ ಚಾತ್ಥೇ ವತ್ತತೇ, ನನು ಪದಸ್ಸ ವಾಕ್ಯಸ್ಸ ವಾ ವಿಸುಂಯೇವ ದಬ್ಬಾದಯೋ ಅತ್ಥಾ, ತಂ ಕಥಮಿದ ಮೇತಸ್ಮಿಂ ವತ್ತುಧಮ್ಮೇ ಕಿರಿಯಾಧಮ್ಮೇ ಚ ವಿಚ್ಛಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞತ್ಥೇ ವತ್ತತೇತಿ ಅನುಯೋಗಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ-'ವಿಸಯಭಾವೇನಾ'ತಿಆದಿ, ವಿಚ್ಛಾಯ ವತ್ತುಧಮ್ಮಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾಧಮ್ಮಸ್ಸ ಚಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞಸ್ಸ ವಿಸಯೋ ಪದಂ ವಾಕ್ಯಂ ವಾ... ಅನಞ್ಞತ್ಥವುತ್ತಿವಸೇನ ತತ್ಥಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ, ತಂ ವಸೇನಚ, ಅಭಿಧಾಯಕತ್ತೇನ ಚೇತಿ ಗೋಚರತ್ತೇನ ಪಕಾಸಕತ್ತೇನ ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಯಂವತ್ತತೇತಿ ಅಜ್ಝಾಹಟಸ್ಸ ಯನ್ತಿ ಪಠಮನ್ತಸ್ಸ ವಿಭತ್ತಿವಿಪರಿಣಾಮಂ ದಸ್ಸೇತಿ (ತಸ್ಸಾತಿ) ಆದಿನಾ, ಇಮಿನಾ ಇದಂ ದೀಪೇತಿ "ಯಜ್ಜಪಿ 'ವಿಚ್ಛಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞೇಸ್ವಿ' ತ್ಯತ್ರ ಛಟ್ಠೀನೋಚ್ಚಾರೀಯತೇ, ತಥಾಪಿ ಛಟ್ಠೀಪಸಿದ್ಧಿ ಹೋತೇವ, ಕಥಂ ದ್ವೇ ಇಚ್ಚಾದೇಸನಿದ್ದೇಸಾ ಆದೇಸೋ ಚ ಸಮ್ಬನ್ಧೀನಮಪೇಕ್ಖತೇ, 'ವಿಚ್ಛಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞೇಸೂ'ತಿ ಚಾತ್ಥನಿದ್ದೇಸೋ, ನ ಚಾತ್ಥಸ್ಸಾದೇಸೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಉಪಪಜ್ಜತೇ, ತಸ್ಮಾ ವಿಚ್ಛಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞೇಸು ಯಂ ಪದಂ ವಾಕ್ಯಂ ವಾ ವತ್ತತೇ ತಸ್ಸ ದ್ವೇ ಭವನ್ತಿಚ್ಚೇವಂ ಛಟ್ಠೀಯತ್ಥೋ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತು"ನ್ತಿ, ದ್ವೇ ರೂಪಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ದಸ್ಸಿತಂ ಹೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸದ್ದರೂಪೇ ಸಙ್ಖ್ಯೆಯ್ಯೇತಿ ದುತಿಯಾ ಬಹುವಚನನ್ತಂ ಪಟಿಪಾದಯಮಾನೋತಿ ಏತ್ಥ ಪಟಿಪಾದನಕಿರಿಯಾಯ ಸಮ್ಬನ್ಧೇನೋಪದಿಟ್ಠಂ, "ವಾಕ್ಯನ್ತರಟ್ಠೋಪಿ ಸದ್ದೋ ತದಞ್ಞಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಮುಪಯಾತೀ"ತಿ ದ್ವಿಸದ್ದೋತಿ ಇದಂ ಉಪರಿ ವಾಕ್ಯದ್ವಯೇಪ್ಯುಪಯುಜ್ಜತಿ 'ದ್ವಿಸದ್ದೋ ವುತ್ತೋ, ದ್ವಿಸದ್ದೋ ನ ಸರೂಪಪ್ಪಧಾನೋ'ತಿ, ಅಥ ಸರೂಪಪ್ಪಧಾನೋ ಕಸ್ಮಾ ನ ವುತ್ತೋತಿ ಆಹ-'ಬಹುವಚನೇನ ನಿದ್ದೇಸಾ'ತಿ, ಅಥ ದ್ವೇತಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ ಪದವಾಕ್ಯಾನಂ ಠಾನೇ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ ವಾ ಸಿಯಾ, ತಾನೇವಾ ವತ್ತನ್ತೀತಿ ದ್ವಿಪ್ಪಯೋಗೋ ವಾ, ತಥಾ ಸತಿ 'ಯಂವತ್ತತೇ ತಸ್ಸಾ'ತಿ ಕಸ್ಮಾ ಪಠಮಮೇವ ನಿಸ್ಸಾಯ ವುತ್ತಿಯಂ ವಿವರಣಂ ಕತನ್ತಿ ಆಹ-'ಏವಞ್ಚಾ'ತಿಆದಿ, ಇದಾನಿ ದ್ವಿಪ್ಪಯೋಗಪಕ್ಖಸ್ಸ ಸದೋಸತ್ತಾ ಅಗಹಿತಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಯದಾತ್ವಿ' ತ್ಯಾದಿ, ತುಸದ್ದೋ ಪುಬ್ಬಸ್ಮಾ ಪಕ್ಖಾ ವಿಸೇಸಸ್ಸ ಪದಸ್ಸಕೋ [ವಿಸೇಸನತ್ಥೋ (ಪೋತ್ಥಕೇ)], ತತ್ಥ ಹಿ ದ್ವೇ [ದ್ವೇರೂಪ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಸದ್ದರೂಪಾನ್ಯಾದಿಸೀಯನ್ತೇ , ಇಹ ತು ಸೋವ ಸದ್ದೋ ದ್ವಿರಾವತ್ತತೇ, ಆವುತ್ತೀ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾತಿ ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ "ದ್ವಿಸದ್ದೋ-ಯಂ "ಆದಸಹಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯೇ ವತ್ತನ್ತೇ"ತಿ ವಚನತೋ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯವಚನೋ, ತಸ್ಮೇಹ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ ಸದ್ದರೂಪಂ ವಾ ಸಿಯಾ ಆವುತ್ತಿ ವಾ, ಇಚ್ಚಪಿ ನಿದ್ದೇಸೋ ತದುಭಯಮಪೇಕ್ಖಿಯ ನಪುಂಸಕಲಿಙ್ಗೇನ ವಾ ಸಿಯಾ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗೇನ ವಾ, ತತ್ಥ ಯದಾ ನಪುಂಸಕಲಿಙ್ಗೇನ ನಿದ್ದೇಸೋ, ತದಾ ಸದ್ದರೂಪಾನಿ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾನಿ ಭವನ್ತಿ, ಯದಾ ತು ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗೇನ, ತದಾ ಸದ್ದಸ್ಸಾವುತ್ತೀ ಉಚ್ಚಾರಣಲಕ್ಖಣಾ ಕಿರಿಯಾ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾ ಭವನ್ತಿ, ತತೋ ಚೇತ್ಥ ಆವುತ್ತೀಅಪಿ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾ ಹೋನ್ತೀ"ತಿ, ತದಾ ದ್ವಿಪ್ಪಯೋಗೋ

ದ್ವಿಬ್ಬವಚನನ್ತಿ ಏಸ ಪಕ್ಖೋತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಭಾವೋ" ಯದಾ ದ್ವೇ ಆವುತ್ತಿಯೋ ವಿಧೀಯನ್ತೇ ತದಾ ದ್ವಿಪ್ಪಯೋಗೋ ದ್ವಿಬ್ಬಚನನ್ತೇ ಸೋಪೇಕ್ಖೋ, (ಅತ್ರ ಠಾನ್ಯಾದೇಸಭಾವೋ ನತ್ಥಿ) [ನತುಟ್ಠಾನೇ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಪಕ್ಖೋ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಆವುತ್ತಿ ಹಿ ಕಿರಿಯಾ, ತಸ್ಸಾ ಚೇಹ ಸದ್ದೋ ಸಾಧನಂ, ನ ಚ ಕಿರಿಯಾಯ ಸಾಧನಸ್ಸ ಚ ಠಾನ್ಯಾದೇಸಭಾವೋ ಉಪಪಜ್ಜತೇ, ತಸ್ಮಾ ಯದಾವುತ್ತೀ ವಿಧೀಯನ್ತೇ, ತದಾ ದಿಪ್ಪಯೋಗೋ ದ್ವಿಬ್ಬಚನನ್ತೇ-ಸೋ ಪಕ್ಖೋ ಭವತೀ"ತಿ, ಅಯಮ್ಪಿ ಪಕ್ಖೋ ಪಾಣಿನೀಯೇಹಿ ಪರಿಗ್ಗಹೀತೋ, ತದಯುತ್ತಂ ದೋಸದುಟ್ಠತ್ತಾತಿ ಸನ್ದಸ್ಸಯಮಾಹ-'ಸೋ ಪನೇ'ತ್ಯಾದಿ, ತೇ ಹಿ ದುತಿಯಮ್ಪಿ ಪಕ್ಖಮಬ್ಭುಪಗಮ್ಮ ಉಪಚಾರಮತ್ತತೋ ಭೇದೋ, ವತ್ಥುತೋತ್ವಭೇದೋ ವಾತಿ ಪೋನೋಪುಞ್ಞೇನ ತಂ ಸಾಧೇನ್ತಿ। ಕಥಮ್ಪನ ಸದೋಸತ್ತಂ ಯೇನಾಯಂ ನ ಗಹಿತೋತ್ಯಾಹ-'ತಥಾಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಞ್ಯೋ ನಸಿಯಾತಿ "ತಸ್ಸ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸು ತ್ತ ತಾ ತ್ತನ ಣ್ಯ ಣೇಯ್ಯ ಣಿಯ ಣಿಯಾ"ತಿ (೪-೫೯) ಭಾವೇ ವಿಧೀಯಮಾನೋ ಞ್ಯೋ ದ್ವಿಪ್ಪಯೋಗಪಕ್ಖೇ ಸದ್ದಭೇದಸಬ್ಭಾವಾ ಪುನ ಪುನೇತಿ ಸಮುದಾಯಸಭಾವತೋ ಪುನಪುನ ಭಾವೋತಿ ಅತ್ಥೇ ಪುನಪುನ ಸಮುದಾಯತೋ ನ ಭವೇಯ್ಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ನ ಕೇವಲಂ ಞ್ಯೋವ, ಅಥ ಖೋ ಏಕಪದನ್ತೋಗಧಾನಂ ಸರಾನಂ ಸರಾನಮಾದಿಭೂತಸ್ಸುಕಾರಸ್ಸ ಭವನ್ತೋ ಓಕಾರೋಪಿ "ಸರಾನಮಾದಿಸ್ಸಾ ಯುವಣ್ಣಸ್ಸಾ ಏಓ ಣಾನುಬನ್ಧೇ"ತಿ (೪-೧೨೪) ನ ಸಿಯಾ, "ಮನಾದ್ಯಾಪಾದೀನಮೋಮಯೇ ಚ "ಇತಿ (೩-೫೯) ಓಕಾರೋ ಪನ ಪಕ್ಖದ್ವಯೇಪಿ ಹೋತೇವ... ಉತ್ತರಪದಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತಭಾವೇನ ಗಹಿತತ್ತಾ, ಪುಬ್ಬಪಕ್ಖೇಪಿ ಹಿ ದ್ವೇ ಸದ್ದರೂಪಾನ್ಯೇವಾದಿಸೀಯನ್ತೇತಿ ಹೋತೇವ ಪದ ಭೇದೋ, ವಕ್ಖತಿ ಹಿ 'ಸತೀಪಿ ಅತ್ತಗತೇ ಭೇದೇ'ತಿ। ನನು ಆವುತ್ತಿಧಮ್ಮಭೇದ ಸದ್ದಸ್ಸುಪಚರಿತೋ ಭೇದೋ, ಸರೂಪತೋ ತ್ವಭೇದೋವ, ಅಞ್ಞಥಾ ಆವುತ್ತಿಯೇವ ನ ಸಿಯಾ, ಏಕಸ್ಸ ಹಿ ವತ್ಥುನೋ ಆವುತ್ತಿ ಹೋತಿಚ್ಚಾಹ'ನಾನ್ತರೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಞ್ಞಥೇತಿ ಉಪಚರಿತೋ ಭೇದೋ ನ ಸಭಾವತೋತಿ ಚೇ, ಕಾರಿಯಮ್ಪವತೀತಿ ಏವಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸಭಾವತೋ ತ್ವಭೇದೋ ವಾತಿ ಉಪಚಾರಾಭಾವೇನ ವತ್ಥುತೋ ವಿಜ್ಜಮಾನಭೇದಮವಧಾರಯತಿ, ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಯದಿ ಭೇದೋ ಸಿಯಾ, ಆವುತ್ತಿಯೇವ ನ ಸಿಯಾತಿ ಏತ್ಥಾಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ "ಯದಿ ಸಭಾವತೋವ ಭೇದೋ ಭಿನ್ನಸ್ಸ ಪನ ಕಥಮಾವುತ್ತಿ ಸಿಯಾ"ತಿ, ಠಾನಿಸದಿಸತ್ತಾತಿ "ಠಾನೀವಿಯಾದೇಸೋ"ತಿ ಪರಿಭಾಸಮುಪಲಕ್ಖೇತಿ।

ಕಿರಿಯಾಯಾತಿಆದೀಸು ಸಹತ್ಥೇ ತತಿಯಾ... ಕಿರಿಯಾದೀಹಿ ದಬ್ಬಾದ್ಯತ್ಥಾನಂ ವತ್ತು [ಕತ್ತು] ಬ್ಯಾಪನಿಚ್ಛಾಪವತ್ತಿತೋ, ದೇಸಾದೀತಿ ( ) [(ಹಿ) (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಆದಿಸದ್ದೇನ ಕಾಲಾವತ್ಥಾದಿಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ, ನಾನಾಕಾರಯುತ್ತಮೇವ ಭಿನ್ನಂ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ ಆಹ-'ಅನೇಕಪ್ಪಕಾರಯುತ್ತೇ'ತಿ, ಬಹುವಚನನಿದ್ದೇಸತೋ ವುತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ತೇನಾತಿ ಯೇನ ಬಹುವಚನನಿದ್ದೇಸೇನ ಸಕಿಂ ಬ್ಯಾಪನಿಚ್ಛಾ ಜೋತೀಯತಿ ತೇನ ಕರಣಭೂತೇನ ಹೇತುಭೂತೇನ ವಾ, ಕಮೇನ ಬ್ಯಾಪಿತುಮಿಚ್ಛಾಯಂ ಜಾತಿಆದೀನಞ್ಚ ಬ್ಯಾಪಿತುಮಿಚ್ಛಾಯನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ತತ್ಥ ಅಯಞ್ಚ ಗಾಮೋ ರಮಣೀಯೋ ಅಯಞ್ಚ ಗಾಮೋ ರಮಣೀಯೋತಿ ಕಮೇನ ಬ್ಯಾಪಿತುಮಿಚ್ಛಾ, ಏತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ರಮಣೀಯಗುಣೇನ ಗಾಮದಬ್ಬಯೋಗೋ ಅತ್ಥಿ, ತಥಾಪಿ ಗಾಮಾನಂ ಗುಣೇನ ಯೋಗೋ, ಸಬ್ಬೋ ಗಾಮೋ ರಮಣೀಯೋತಿ ಬಾಹುಲ್ಲೇನ, ನತ್ಥಿ ಸಾಕಲ್ಲೇನ [ಕಮೇನ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಬ್ಯಾಪಿತುಮಿಟ್ಠತ್ತನ್ತಿ ಸಕಲಬ್ಯಾಪನಿಚ್ಛಾಯಾಭಾವೋತಿ ನ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ, ಏವಮುಪರಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ಸಮ್ಪನ್ನೋ ಯವೋತಿ ಸಮ್ಪನ್ನಗುಣೇನ ಯವಜಾತಿಯಾ ಬ್ಯಾಪಿತುಮಿಚ್ಛಾ, ಏಕತ್ಥಾ ಜಾತಿ, ಅನೇಕತ್ಥ ನಿಸ್ಸಯಾ ವಿಚ್ಛಾ [ಏಕತ್ಥಾಜಾತಿ, ಏಕಮತ್ಥಂ ಞಾಪಯಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಜಾತಿಸದ್ದೋ ಪಯುಜ್ಜತೇ ಅನೇ ಕತ್ಥನಿಸ್ಸಯಾಚ ವಿಚ್ಛಾ, ಅನೇಕತ್ಥಂ ಸಞ್ಞಾಪಯಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ವಿಚ್ಛಾಪಯುಜ್ಜತೇ-ತಿ ಮಹಾಭಸ್ಸೇ], ಸೋಭನಂ ಧವಖದಿರನ್ತಿ ಸೋಭನಗುಣೇನ ಧವಾದಿದಬ್ಬಾನಂ ಬ್ಯಾಪಿತುಮಿಚ್ಛಾ, ಅತ್ಥಸದ್ದೇನೇತ್ಥ ದಬ್ಬಾದಯೋ ವತ್ತುಮಿಟ್ಠಾತಿ ಆಹ-'ದಬ್ಬಗುಣಕಿರಿಯಾಲಕ್ಖಣೇ'ತಿ, ವಿಸದ್ದೋ ಪನೇತ್ಥ ಬ್ಯಾಪನತ್ಥೋತಿ ಆಹ-'ಬ್ಯಾಪಿತುಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಿತು'ನ್ತಿ, ಸಾತಿ ವಿಚ್ಛಾ, ವತ್ತುಧಮ್ಮೋತಿ 'ರುಕ್ಖಂರುಕ್ಖ'ಮಿಚ್ಚಾದಿಕಂ ಯೋ ವದತಿ, ತಸ್ಸ ವತ್ತುನೋ ಧಮ್ಮೋ... ಇಚ್ಛಾಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ತಪ್ಪಟಿಬದ್ಧತ್ತಾ , ಸದ್ದೋತಿ ರುಕ್ಖಮಿಚ್ಚಾದಿಕೋ, ತಸ್ಸ ಸದ್ದಸ್ಸ ಯಂ ರೂಪಂ ಅತ್ತ ಭಾವೋ, ತಮೇವ ಪಚ್ಚಾಸತ್ಯಾ "ಸುತಾನುಮಿತೇಸು ಸುತಸಮ್ಬನ್ಧೋವ ಬಲವಾ"ತಿ ವಿಚ್ಛಾ ಭಿಕ್ಖಞ್ಞೇಸು ವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಸುತಸ್ಸೇವ ತಸ್ಸ ರೂಪಸ್ಸ ಪಚ್ಚಾಸನ್ನಭಾವತೋ ದ್ವಿಸಙ್ಖ್ಯಾ ಯುತ್ತಂ ದ್ವಿಸಙ್ಖ್ಯಾತಾಯ ಸಙ್ಖ್ಯಾಯ 'ರುಕ್ಖಂ ರುಕ್ಖ'ಮಿಚ್ಚೇವಂ ಯುತ್ತಂ ಅತಿದಿಸೀಯತೇ ಸುತ್ತೇ ದ್ವೇಇಚ್ಚನೇನ, ದ್ವಿಬ್ಬಚನಸ್ಸೇವ [ದ್ವಿಬ್ಬಚನಮೇವ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಹಿ ದ್ವಿಸಙ್ಖ್ಯಾ ಯುತ್ತತಾ, ಅಥ ಕತಮೇಕವಚನನ್ತಸ್ಸ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ, ತಥಾಹಿ ಸಬ್ಬೇಯೇವೇತೇತ್ಥ

ವಿಚ್ಛಾಯಂ ದ್ವಿತ್ತೇಹ್ಯಭಿಧಯನ್ತೇತಿ ಬಹತ್ತಾ ಬಹುವಚನಂ ಪಪ್ಪೋತಿ, ಏಕವಚನನ್ತು ನ ಸಿಜ್ಝತಿ 'ರುಕ್ಖಂ ರುಕ್ಖಂ ಸಿಞ್ಚತೀ'ತಿ ಏಕತ್ಥಾಭಿಧಾನಭಿನ್ನಸಬ್ಬರುಕ್ಖಪ್ಪತೀತೀತಿ ಕಥಮೇಕವಚನನ್ತಸ್ಸ ದ್ವಿಬ್ಬವಚನನ್ತೀ ಆಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ತತ್ಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅತ್ಥಸಾಮತ್ಥಿಯಾತಿ 'ಬಹುವಚನನ್ತಪ್ಪಯೋಗೇಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ ವಕ್ಖಮಾನನಯೇನ ಬಹುವಚನನ್ತಪ್ಪಯೋಗೇನೇವ ವಿಚ್ಛಾತ್ಥಜೋತನತೋ ನ ತತ್ಥ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ ಸಿಯಾ, ಭವಿತಬ್ಬಞ್ಚ ದ್ವಿಬ್ಬಚನೇ (ನ, ಏ) ಕವಚನತ್ತಮನ್ತರೇನ ನ ಚಾತ್ಥಿ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಾವಕಾ ಸೋತಿ ಪತೀತಿ ಬಲಾವಗತೋ ಯೋ-ತ್ಥೋ, ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಅಞ್ಞಥಾನುಪಪತ್ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ ಅತ್ಥಸಾಮತ್ಥಿಯಂ, ಅತ್ಥಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ಏಕವಚನನ್ತಸ್ಸ ದ್ವಿಬ್ಬಚನನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಾ, ಕಿರಿಯಾದಿಯೋಗನ್ತಿ ಕಿರಿಯಾಗುಣಾದಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಮನ್ತ್ವಾತಿ ಬ್ಯಾಪಿತುಮಿಚ್ಛಾಯನ್ತೀಮಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಕಿರಿಯಾವಚನಂ, ಅಭಿಸಂಹರಿತ್ವಾತಿ ಏಕತೋಕತ್ವಾ। ಸದ್ದಸ್ಸ ತಾದಿಸತ್ಥಪಚ್ಚಾಯಕತ್ತೇ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ ಸದ್ದಸತ್ತಿ [ಸದ್ದಸ್ಸ]। ಯುಗಪದಾಧಿಕರಣತಾಯಂ ಸಹವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ ಬಹುವಚನಪ್ಪವತ್ತಿಯೇವ, ನ ತತ್ಥ ದ್ವಿಬ್ಬಚನನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಅತೋಯೇವೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅತೋ ಯೇವಾತಿ ಬಹುವಚನನ್ತಸ್ಸ ಸದ್ದಸತ್ತಿಯಾ ವಿಚ್ಛಾಜೋತನತೋ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಾಭಾವಾಯೇವ, ಏವಮಞ್ಞತೇ- 'ಇಧ ಪನ ಯೋಗಪಜ್ಜಂ ದುವಿಧಂ ಸದ್ದಯೋಗಪಜ್ಜಂ ಅತ್ಥಯೋಗಪಜ್ಜಞ್ಚ, ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಿ ಸಾತ್ಥಕಾನಂ ಸದ್ದಯೋಗಪಜ್ಜಮತ್ಥಯೋಗ ಪಜ್ಜಂ ನ ಸಮ್ಭವತೀತಿ, ಯುಗಪದಿ ಅಧಿಕರಣಂ ಧವಾದಿ ಅತ್ಥೋ ಯಸ್ಸ ಸೋಧವಖದಿರಪಲಾಸಸದ್ದೋ ಯುಗಪದಾಧಿಕರಣೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ತಥಾ, ತಸ್ಸಞ್ಚ ಸತಿ, ಸದ್ದಯೋಗಪಜ್ಜಮನ್ತರೇನ ಭಿನ್ನತ್ಥಾನಮೇಕಸದ್ದವಚನೀಯಾನ ಮೇಕತೋ ಪಪತ್ತಿ ಅತ್ಥಯೋಗಪಜ್ಜಂ, ತಂ ಸಹವಚನಿಚ್ಛಾಯನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ದಸ್ಸಿತನ್ತಿ ತಸ್ಸಂ ಸಹವಚನಿಚ್ಛಾಯಞ್ಚ ಸತಿ, ಸೋಭನಾ ಧವಖದಿರಪಲಾಸಾ ಸೋಭನಾ ರುಕ್ಖಾತಿ ಸೋಭನಗುಣಯೋಗೇಪಿ ಬಹುವಚನೇನೇವ ವಿಚ್ಛಾಜೋತನತೋ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಾಭಾವೋತಿ, ಸೋಭನಂ ಧವಖದಿರನ್ತಿ ಪನ ಸತೀಪಿ ಸದ್ದಯೋಗಪಜ್ಜೇ ಸಮಾಹಾರತ್ತಾ ನತ್ಥತ್ಥಯೋಗಪಜ್ಜ [ನಾತ್ಥಯಾಗಪಜ್ಜ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ನ್ತಿ ಏಕವಚನನ್ತತ್ತಾ ದ್ವಿತ್ತಪ್ಪಸಙ್ಗೇಪಿ ಸೋಭನಂ ಧವಖದಿರನ್ತಿ ಸದ್ದಾನಂ ಸಕಿಂ ಬ್ಯಾಪನಿಚ್ಛಾಯಾಭಾವಾ ನ ದ್ವಿಬ್ಬಚನನ್ತಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಂ।

ವಾತ್ತಿಕಕಾರೇನ "ಆನುಪುಬ್ಬಿಯೇ ದ್ವೇ ಭವನ್ತೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬ"ನ್ತಿ (೮-೧-೧-ವಾ) ವುತ್ತಂ, ತದಾಹ-'ಆನುಪುಬ್ಬಿಯೇಪಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಅತ್ಥೇವಾನುಪುಬ್ಬಿಯೇಪಿ ವಿಚ್ಛಾ ತತೋವ ದ್ವಿತ್ತನ್ತಿ ಪಟಿಪಾದಯ 'ಮಾನುಪುಬ್ಬಿಯ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ 'ಅತ್ಥಿಯೇವೇಚ್ಚಾದಿನೋ ವುತ್ತಿವಾಕ್ಯಸ್ಸ ವಿವರಣಮಾಹ। ಗಾಮಜಾತಿಯಾ ತುಲ್ಯಜಾತಿಯಾನಂ ದಿಸಾ ದೇಸಾದಿಭೇದೇನ ಭಿನ್ನಾನಮಿವ ಗಾಮಾನಂ, ನ ಏತ್ಥ ವಿಚ್ಛಾ, ಮೂಲಮಗ್ಗಂ ವಾ ಹಿ ಮುಖ್ಯ ಮೇಕಮೇವ... ಹೇಟ್ಠುದ್ಧಭಾಗನ್ತರಾಭಾವೇನೇಕತ್ತಾ, ಯೇನುಪರಿಯಧೋ ಭಾಗಾಪೇಕ್ಖಾಯ ಕತಮೂಲಗ್ಗಬ್ಯಪದೇಸೇನ ಭಿನ್ನಜಾತಿಯಾ ಮೂಲಗ್ಗಭಾಗಾ, ತೇ ಭಿನ್ನಜಾತಿಯಾ, ನ ಚ ಭಿನ್ನಜಾತಿಯಾನಂ ವಿಚ್ಛಾ ಹೋತಿ, ನ ಹಿ ಗೋಗೋತಿ ವುತ್ತೇ (ವಾಹೀಕ)ಗತಾ ವಿಚ್ಛಾವಗಮ್ಯತೇತಿ ಆಚರಿಯಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಿನಾ ಆನುಪುಬ್ಬಿಯೇ ವಿಚ್ಛಾಯಾಭಾವಂ ಪಟಿಪಾದಿತಂ, ತಂ ವಿಘಟಯಿತುಂ 'ಯದಿ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ ಯಂ ವುತ್ತಿಯಂ ವುತ್ತಂ, ತಂ ವಿಪಞ್ಚಿತುಮಾಹ- 'ಯಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ನಸನ್ನಿವಿಟ್ಠೋತಿ ನ ಪತಿಟ್ಠಿತೋ, ನತ್ಥೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಯಸ್ಸೂಪರಿಭಾಗೋ ಅತ್ಥಿ ತಮ್ಪಿ ಮೂಲನ್ತಿ ಮೂಲ ಬ್ಯಪದೇಸಸ್ಸಾಪೇಕ್ಖಾ ಕತತ್ತಮಾಹ, ಉಭಯನ್ತಿ ಮೂಲಮಗ್ಗಞ್ಚ, ತಥಾ ಅಞ್ಞೇಪಿ ಮೂಲಗ್ಗಭಾಗಾತಿ ಇಮಿನಾ ಮೂಲಗ್ಗಭೇದಾನಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವಿಯ ಗಹಣೇ ಸತಿ ಬಹುತ್ತಮಾಹ, ಪುಬ್ಬಕಥಿತೇನಾತಿ 'ರುಕ್ಖಾದೀನಂ ಬಾಹುಲ್ಲೇನಾ'ತಿಆದಿನಾ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನ, ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ "ಮೂಲಾದೀನಂ ಬಾಹುಲ್ಲೇನ ಥೂಲಾದಿ ಗುಣಯೋಗಮ್ಮನ್ತ್ವಾ ಸತ್ತಮೀವಿಭತ್ತಿಯುತ್ತೇನ ಮೂಲಾದಿಸದ್ದಸಹಿತೇನ ಸಬ್ಬ ಸದ್ದೇನ ಮೂಲಾದಿಕಮತ್ಥಮಭಿಸಂಹರಿತ್ವಾ ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಂ ಮೂಲೇ ಥೂಲಾ ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಂ ಅಗ್ಗೇ ಸುಖುಮಾತಿ ಏವಂ (ವತ್ತುನೋ) ಬ್ಯಾಪಿತುಮಿಚ್ಛಾಯಮೇಕವಚನನ್ತಸ್ಸ ವಿಚ್ಛಾಯನ್ತ್ವೇವ ದ್ವಿಬ್ಬಚನ"ನ್ತಿ।

ಜೇಟ್ಠಾನಂ ವಿಚ್ಛಾಸಮ್ಭವೇ ಸಬ್ಬಕನಿಟ್ಠಸ್ಸ ಜೇಟ್ಠತ್ತಾಭಾವಾನುಪ್ಪವೇಸೋ ನ ಸಿಯಾತಿ ಆನುಪುಬ್ಬಿಯಮತ್ತವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ ತೇನೇವ ದ್ವಿತ್ತಮಭಿಹಿತಂ 'ಜೇಟ್ಠಂ ಜೇಟ್ಠಮನುಪ್ಪವೇಸಯಾ'ತಿ ತೇನೇವಾಚರಿಯೇನ, ತದಧುನಾ ವಿಘಟೇಯತಿ 'ಜೇಟ್ಠ' ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ , ಕನಿಟ್ಠೋಪಿ ಪವೇಸೀಯತೀತಿ ಕನಿಟ್ಠಸ್ಸಪಿ ವಿಚ್ಛಾಸಮ್ಭವಮಾಹ, ತತ್ಥ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಯಥೇವ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪರಸ್ಸಾತಿ ಮಜ್ಝಿಮಸ್ಸಾತಿ ಏತ್ಥ ವಿಸೇಸನಂ, ಕನಿಟ್ಠಸ್ಸಾಪಿ ಜೇಟ್ಠಬ್ಯಪದೇಸೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಯಥಾವುತ್ತಮೇವ ಸಮತ್ಥೇತಿ 'ವತ್ತಿಚ್ಛಾನಿಬನ್ಧನೇ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ,

ವತ್ತಿಚ್ಛಾದಿಬನ್ಧನೇತಿ ವತ್ತುನೋ ಇಚ್ಛಾ ನಿಬನ್ಧನಂ ಕಾರಣಮಸ್ಸಾತಿ ಸಮಾಸೋ, ವತ್ಥುಸಭಾವೇ ವತ್ಥು ತತ್ಥೇ, ಅಭಿನಿವೇಸೋ ಪವತ್ತಿ, ನಾಭಿಸಮ್ಭುಣಾತಿ ನ ಪಪ್ಪೋತಿ।

“ಸಕತ್ಥೇ ವಧಾರಿಯಮಾನೇ ನೇಕಸ್ಮಿಂ ದ್ವೇ ಭವನ್ತೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬ”ನ್ತಿ (೮-೧-೧೨-ವಾ) ವಾತ್ತಿಕಕಾರೇನ ವುತ್ತಂ, ತದಾಹ ‘ಸಕತ್ಥೇ’ಇಚ್ಚಾದಿ, ಅತ್ಥಪ್ಪಕಾರಣಾದ್ಯನಪೇಕ್ಖಸ್ಸ ಪದಸ್ಸ ಅತ್ಥೇ ಸಕತ್ಥೇ ಅವಧಾರಿಯಮಾನೇ ಏತ್ತಕಮೇವೇತಿ ಗಮ್ಮಮಾನೇ ಅನೇಕಸ್ಮಿಂ ದಿಯ್ಯಮಾನೇ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಮಿಟ್ಠಂ ಮತಂ ಪಾಣಿನಿಯಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಯಮ್ಪನೇಸಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ ‘ಮಾಸಕಂ ಮಾಸಕಂ ಇಮಮ್ಹಾ ಕಹಾಪಣಾ ಭವನ್ತಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ದೇಹೀ ತ್ಯತ್ರ ದ್ವೇ ಏವ ಮಾಸಾ ದಾತುಮಿಚ್ಛಿತಾ, ಕಹಾಪಣಂ ನಾಮ-

ಚತ್ತಾರೋ ವಿಹಯೋ ಗುಞ್ಜಾ, ದ್ವೇಗುಞ್ಜಾ ಮಾಸಕೋ ಭವೇ।
ದ್ವೇ ಅಕ್ಖಾವ ಮಾಸಕಾಪಞ್ಚ,ಕ್ಖಾನಂ ಧರಣಮಟ್ಠಕಂತಿ॥

ವುತ್ತವಿಧಿನಾನೇಕಮಾಸಕಸಮುದಾಯೋ, ತತ್ಥ ನ ಸಬ್ಬೇ ಕಹಾಪಣ ಸಮ್ಬನ್ಧಿನೋ ಮಾಸಾ ದಾನಕಿರಿಯಾಯ ಬ್ಯಾಪಿತಾ, ದ್ವೇಯೇವಾತಿ ನೇತ್ಥತ್ಥ ವಿಚ್ಛಾತಿ ಯಥಾವುತ್ತವತ್ತಬ್ಬೇನ ದ್ವಿಬ್ಬಚನ”ನ್ತಿ, ತಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾತಿ ತಂ ದ್ವಿಬ್ಬಚನೋದಾಹರಣಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ, ಪಟಿಪಾದಯಿತುಂ ವಿಚ್ಛಾಯಮೇವ ದ್ವಿತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ... ಮಾಸಕಂ ಮಾಸಕಮಿಚ್ಚಾದೋತ್ವಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ-“ದೇಹೀತಿ ದಾನಕಿರಿಯಾಯ ಮಾಸ್ಸ ಬ್ಯಾಪಿತುಮಿಟ್ಠಾತಿ ವಿಚ್ಛಾಯಮೇವೇತ್ಥ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ, ತಥಾಹ್ಯತೋ ದ್ವಿರುತ್ತಾ ವಿಚ್ಛಾವ ಗಮ್ಯತೇ”ತಿ, ಸದ್ದನ್ತರತೋಚ್ಚಾದಿಕಂ ಕಿಮಾಸಙ್ಕಿಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ಆಹ‘ದೇಹೀ’ತಿಆದಿ, ಅವಧಾರಣೇ ಪತೀಯಮಾನೇತಿ ಕಹಾಪಣಸಮ್ಬನ್ಧಿನಿ ಬಹುಮ್ಹಿ ಮಾಸಕಸಮುದಾಯೇ ಮಾಸಕದ್ವಯನಿಚ್ಛಯೇ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನೇ ಸತಿ, ಅವಿಸೇಸೇನ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಮಾಸಾನಂ ದೇಹೀತಿ ದಾನಕಿರಿಯಾಯ ಬ್ಯಾಪನಾ ಭಾವಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸದ್ದನ್ತರತೋಚ್ಚಾದಿನೋ ಸಾಧಿಪ್ಪಾಯಮತ್ಥಮಭಿಧಾತುಮಾರಭತೇ ‘ಪದೇನೇ’ಚ್ಚಾದಿ, ಏತ್ಥ ಪದೇನಾತಿ ಮಾಸಕಮಿಚ್ಚನೇನ ಪದೇನ, ಇಮಮ್ಹಾ ಕಹಾಪಣಾತಿ ಇದಮೇತ್ಥ ಸದ್ದನ್ತರಂ, ಕತಾಭಿಸಙ್ಖರಣಸ್ಸಾತಿ ಮಾಸಕಂ ಮಾಸಕಮಿಚ್ಚೇವಂ ನಿಪ್ಫಾದಿತಸ್ಸ, ಸದ್ದನ್ತರತೋತಿ ಇಮಿನಾ ಪದನ್ತರಯೋಗೋ ಗಹಿತೋತಿ ಆಹ-‘ಪದನ್ತರೇನ ಯೋಗತೋ’ತಿ ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ “ದ್ವಿತ್ತಕರಣಕಾಲೇ ಸದ್ದನ್ತರವಚನೀಯಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸಾನಪೇಕ್ಖಿತತ್ತಾ ಮಾಸಕಂಮಾಸಕನ್ತಿ ಅವಿಸೇಸೇನ ಮಾಸಕವಿಚ್ಛಾಯಂ ದ್ವಿತ್ತಂ, ತದನು ಪನ ಇಮಮ್ಹಾ ಕಹಾಪಣಾತಿಸದ್ದನ್ತರಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಸತಿ ಯದಿ ಕಹಾಪಣಸಮ್ಬನ್ಧ್ಯ ನ ವಸೇಸಮಾಸಕವಿಚ್ಛಾ ಪರಿಗ್ಗಯ್ಹತಿ ತದಾ ಇಮಸ್ಸ ಕಹಾಪಣಸ್ಸಾತಿ ಛಟ್ಠಿಯಾ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ಇಮಮ್ಹಾ ಕಹಾಪಣಾತಿ ಪನ ಅವಧಿಪಞ್ಚಮೀನಿದ್ದೇಸತೋ ಕಹಾಪಣತೋ ದ್ವಯಮೇವ ಗಹೇತ್ವಾ ಭವನ್ತಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ದೇಹೀತಿ ಇಮಮ್ಹಾ ಕಹಾಪಣಾತಿ ಸದ್ದನ್ತರತೋವಧಾರಣಂ ಗಮ್ಯತೇ”ತಿ।

“ಪುಬ್ಬಪಠಮಾನಮತ್ಥಾತಿಸಯವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ ದ್ವೇ ಭವನ್ತೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬ”ನ್ತಿ (೮-೧-೧೨-ವಾ) ವುತ್ತಂ, ತದಾಹ-‘ಪುಬ್ಬಪಠಮಾನಂ ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಪುಬ್ಬಪಠಮಾನಂ ಪುಬ್ಬಪಠಮ ಸದ್ದಾನಂ ಅತ್ಥಾತಿಸಯೋ ಯೋ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಪಕಂಸೋ, ತಸ್ಸ ವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ, ಸಬ್ಬಪಠಮಭಾವಸಙ್ಖಾತ ಅತ್ಥಾತಿಸಯಮತ್ತಾವ ವಚನಿಚ್ಛಾತಿ ನ ಏತ್ಥ ವಿಚ್ಛಾತಿ ತೇಸಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ವಿಕಸನಕಿರಿಯಾಯ ಪಾಕಕಿರಿಯಾಯಾತಿ ವುತ್ತೇಪಿ ವಿಕಾಸಕರಣಕಿರಿಯಾಯ ಪಾಕಕರಣಕಿರಿಯಾಯಾತಿ ಅತ್ಥಸಮ್ಭವತೋ ‘ಪುಬ್ಬಂ ಪುಬ್ಬಂ ಪುಪ್ಫ’ನ್ತಿ ತ್ಯಾದೋ, ಪುಬ್ಬಂ ಪುಬ್ಬಂ ವಿಕಸನಂ ಕರೋನ್ತಿ, ಪಠಮಂ ಪಠಮಂ ವಚನಂ ಕರೋನ್ತೀತಿ ಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸನವಸೇನ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ಪುಬ್ಬಾತಿ ಮತಾ ಪಠಮಾಭಿಮತಾತಿ ಇಮಿನಾ ಪುಬ್ಬಪಠಮಭಾವೇನಾಭಿಮತಾನಂ ಬಹುತ್ತ ಬ್ಯಾಪನೇನ ವಿಚ್ಛಾಸಬ್ಭಾವೇ ಕಾರಣಮಾಹ।

“ಡತರ ಡತಮಾನಂ ಸಮಸಮ್ಪಧಾರಣಾಯಮಿತ್ಥೀನಿಗದೇ ಭಾವೇ ದ್ವೇ ಭವನ್ತೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬ”ನ್ತಿ (೮-೧-೧೨-ವಾ) ವುತ್ತಂ, ಏತ್ಥ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಸದ್ದೋ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಯೋಗಾ ಇತ್ಥೀತಿ ವುತ್ತೋ, ನಿಗದ್ಯತೇನೇನೇತಿ ನಿಗದೋ, ಇತ್ಥೀ ನಿಗದೋ ಯಸ್ಸ ಸೋ ಇತ್ಥಿನಿಗದೋಭಾವೋ, ತಸ್ಮಿಂ ಇತ್ಥೀನಿಗದೇ ಭಾವೇ, ತದಾಹ-ರತರರತ ಮನ್ತಾನ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗೇತಿ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಂ ಯಸ್ಸ ಸೋ

ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗೋಭಾವೋ, ತಸ್ಮಿಂ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗೇ ಭಾವೇ ವತ್ತಮಾನಾನಂ ರತರರತಮನ್ತಾನಂ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಮಭಿಮತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕಸ್ಮಿಂ ವಿಸಯೇತಿ ಆಹ-'ಸಮಸಮ್ಪಧಾರಣ ವಿಸಯೇ'ತಿ, ಸಮೇನ ಅಡ್ಢತಾದಿನಾ ಗುಣೇನ ಇಮೇ ಉಭೋ ಅಡ್ಢಾ ಇತ್ವೇವಂ ರೂಪಾ ಸಮ್ಪಧಾರಣಾ ನಿರೂಪನಾ ಅವಬೋಧೋ ಸಮಸಮ್ಪಧಾರಣಾ, ಸಾಏವ ವಿಸಯೋ, ತಸ್ಮಿಂ ಸತಿ, ಅಡ್ಢತಾಯ ಬಹುವಿಧತ್ತಾಭಾವಾ ಕಿರಿಯಾದಿಯೋ ಗಾಭಾವಾ ಚ ನತ್ಥೇತ್ಥ ವಿಚ್ಛಾತಿ ತೇಸಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ಪುಚ್ಛಿಯಮಾನಾತಿ ಇಮಿನಾ ಇಮೇ ಉಭೋ' ಇಚ್ಚಾದೀನಂ ಪುಚ್ಛಾವಾಕ್ಯತಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಪರಬ್ಯವಹಾರೇನಾಹ-'ಆಖ್ಯಾತಾದೀನಂ ವಿಸಯತ್ತ'ನ್ತಿ, ಇಮಿನಾ ಆಖ್ಯಾತಾದೀನಮೇವ ಕಿರಿಯಾಜೋತಕಪದಭಾವೇನ ಪೋನೋಪುಞ್ಞಸಙ್ಖಾತಕಿರಿಯಾ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಧನಸಮೇವ ವಿಸಯತ್ತಂ ದೀಪೇತಿ, ಅತಿಸಯವಿಸಿಟ್ಠನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಪಪಚತಿಸದ್ದೇಪಕಾರೋ ಪಕಂಸತ್ಥ ಜೋತಕೋ ಉಪಸಗ್ಗೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಹಿವಿಧಿಮ್ಹೀತಿ'ಲೂ-ಛೇದನೇ'ಇಚ್ಚಸ್ಮಾ ವಿಧಿಮ್ಹಿ ಹಿಪ್ಪಚ್ಚಯೋ "ಪಞ್ಚಪತ್ತನಾವಿಧೀಸು"ತಿ (೬-೯) ಇಮಿನಾ ಸುತ್ತೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಓಸ್ಸಾತಿ "ಯುವಣ್ಣಾನಮೇಓಪಚ್ಚಯೇ"ತಿ (೫-೮೨) ಓಕಾರಸ್ಸ, 'ಪುಬ್ಬೇಕ-ಕತ್ತುಕಾನ" (೫-೬೨) ಮಿಚ್ಚೇವಾತಿ ಏವಕಾರೇನ ಪರೇಸಮಿವಾಯಮಪ್ಯಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞೇ ಪಚ್ಚಯೋ ಚೇ ವಿಧೀಯತೇ, ತದಾ ಪಪಚತಿಇಚ್ಚತ್ರ ವಿಯ ಆಭಿಕ್ಖಞ್ಞೇ ವಿಧೀಯಮಾನೇನ ಪಚ್ಚಯೇನೇವ ಆಭಿಕ್ಖಞ್ಞತ್ಥಸ್ಸ ಪಕಾಸಿತತ್ತಾ ನ ದ್ವಿಬ್ಬಚನೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಯದಾ ತು ಭುಸಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಪಚತೀತಿ ವಚನಿಚ್ಛಾ ತದಾಪಿ ಪಪಚತೀತಿ ಭವತ್ಯೇವ।

ಇಹ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಉದಾಹರಣೇ, ಆಭಿಕ್ಖಞ್ಞೇ ಇಚ್ಚೇವಾತಿ ಇಮಿನಾ ಅನುಕರಣಮತ್ತಮೇವೇತಂ ನತ್ಥೇತ್ಥಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞನ್ತಿ ಪಾಣಿನಿಯಾ ಸುತ್ತನ್ತರೇನ ದ್ವಿತ್ತಮ್ಪಟಿಪಾದೇನ್ತಿ, ನತ್ಥೇತ್ಥ ತಾದಿಸೇನ ವಚನೇನ ಪಯೋಜನಂ, ಆಭಿಕ್ಖಞ್ಞೇಯೇವ ದ್ವಿಬ್ಬಚನನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಏವಮಞ್ಞತೇ "ಪಟಇಚ್ಚೇತಮನುಕರಣಂ ಭವನ ಕಿರಿಯಮ್ಪತಿ ವತ್ತತೀತಿ [ಭವನಕಿರಿಯಾಮತೀ ವುತ್ತೀತಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಕಿರಿಯಾಧಮ್ಮಂ ಪೋನೋಪುಞ್ಞಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೇವಾ"ತಿ, ತೇನೇವ ವಕ್ಖತಿ-'ಪಟಪಟಾ ಭವತೀತಿ ಆಭಿಕ್ಖಞ್ಞೇ ದ್ವಿಬ್ಬಚನ'ನ್ತಿ, ಅನಿತಿಸ್ಮಿನ್ತಿ ಇತಿಸದ್ದೇ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇ, ರಾಪ್ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಪಠಮಂ ದ್ವಿತ್ತೇ ಕತೇ ಪಚ್ಛಾ ರಾಪ್ಪಚ್ಚಯೋ, ರಾಪ್ಪಚ್ಚಯಮಕತ್ವಾಪಿ ಪಕಾರನ್ತರೇನ ಸಾಧೇತುಮಾಹ- 'ಅಥವಾ' ಇಚ್ಚಾದಿ, ದೀಘೋ ನಿಚ್ಚನ್ತಿ ಪಠಮಂ ದ್ವಿತ್ತೇ ಪಟಪಟಕರೋತೀತಿ ಠಿತೇ ನಿಚ್ಚಂ ದೀಘೋ, ಪಟಪಟಾ ಕರೋತೀತಿ ಏತ್ಥ ನಿಪ್ಫತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಪಟಪಟಾಯತೀತಿ ಏತ್ಥ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪಟಪಟಾಯತೀತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ।

೫೫. ಸ್ಯಾದಿ

ಏಕಸ್ಸ ಏಕಸ್ಸ ಇತಿ ಠಿತೇ ಪುಬ್ಬವಿಭತ್ತಿಯಾ ಲುತ್ತೇ ಸಂಹಿತಾಯಞ್ಚ ಕತಾಯಂ ಏಕೇಕಸ್ಸ, ಏವಂ ಮತ್ಥಕೇನ ಮತ್ಥಕೇನಾತಿ ಠಿತೇ ಮತ್ಥಕ ಮತ್ಥಕೇನಾತಿ।

೫೬. ಸಬ್ಬಾ

ಅಞ್ಞಂ ಅಞ್ಞನ್ತಿ ಠಿತೇ ಇಮಿನಾ ವಿಭತ್ತಿಯಾ ಲೋಪೇ ಅಕಾರಸ್ಸ "ತದಮಿನಾ" (೧-೪೭) ದಿನಾ ಓಕಾರೇ ಅಞ್ಞೋಞ್ಞನ್ತಿಪಿ ಹೋತಿ।

೫೭. ಯಾವ

ಯಾವಬೋಧನ್ತಿ "ಯಾವಾವಧಾರಣೇ"ತಿ (೩-೪) ಅಸಙ್ಖ್ಯಸಮಾಸೋ।

೫೮. ಬಹುಲ

ಕ್ವಚಿ ಪವತ್ಯಪ್ಪವತ್ತಿ, ಕ್ವಚಞ್ಞಂ ಕ್ವಚಿ ವಾ ಕ್ವಚಿ।

ಸಿಯಾ ಬಹುಲಸದ್ದೇನ, ವಿಧಿ ಸಬ್ಬೋ ಯಥಾಗಮಂತಿ॥

ಇತಿ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಪಞ್ಚಿಕಾಟೀಕಾಯಂ ಸಾರತ್ಥವಿಲಾಸಿನಿಯಂ

ಪಠಮಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ ಸಮತ್ತಾ।

೨. ದುತಿಯಕಣ್ಡ ವಣ್ಣನಾ

೧. ದ್ವೇದ್ವೇ

ಅವಯವಸಮ್ಬನ್ಧೇತಿ ಸ್ಯಾದ್ಯವಯವೀಸಮುದಾಯೇನ ದ್ವೇದ್ವೇತಿ ವುತ್ತಾನಮವಯವಾನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೇ, ಅತ್ರೇತ್ಥ ವುತ್ಯನುಕೂಲಾಯ ಪಞ್ಚಿಕಾಯ ವಾ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ಪಞ್ಚಿಕಾನು ಕೂಲಾಯ ವುತ್ತಿಯಾ ವಾ, ನ ಚೇತ್ಥ ದ್ವಿನ್ನಮಞ್ಞೋಞ್ಞಾನುಕೂಲತಾ ದಿಸ್ಸತಿ, ತಥಾಹಿ ವುತ್ತಿಯಂ-'ಏಕಾನೇಕತ್ಥೇಸು ವತ್ತಮಾನತೋ ನಾಮಸ್ಮಾ'ತಿ ಏತ್ತಕಮೇವ ಪಕತಿವಿಸೇಸನವಸೇನ ವುತ್ತಂ, ಪಞ್ಚಿಕಾಯನ್ತು ತಬ್ಬಿಸೇಸನ ವಸೇನ ಚ ಪಚ್ಚಯತ್ಥವಿಸೇಸನವಸೇನ ಚ ಅತ್ಥೋ ದಸ್ಸಿತೋ, ತದೇವ ಮುಭಿನ್ನನ್ನಾಞ್ಞಮಞ್ಞಾನುಕೂಲತಾ ದಿಸ್ಸತಿ, ತತೋ ಏತ್ಥ ಯಥಾ ದ್ವಿನ್ನಮಞ್ಞೋಞ್ಞಾನುಕೂಲತಾ ಸಮ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಥಾ ಬ್ಯಾಚಿಕ್ಖಿಸ್ಸಾಮ "ಯದಿ ಪನೇತ್ಥ ವುತ್ಯಾನುಕೂಲಾ ಪಞ್ಚಿಕಾ ಭವೇಯ್ಯ ಪಚ್ಚಯತ್ಥಪಕ್ಖೋ ಜಹಿತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾತಿ 'ತೇ...ಪೇ॰... ಏಕಾನೇಕತ್ಥೇಸು'ತಿ ಚ, ತೇನ...ಪೇ॰... ಯೋಜನಿಯ'ನ್ತಿ ಚ ಏತೇಸಂ ಜಹಿತಬ್ಬತಾಯ ಬಹುಪಾಠವಿಲೋಪೋ ಆಪಜ್ಜತಿ, ಯದಿ ಪನ ಪಞ್ಚಿಕಾನುಕೂಲಾ ವುತ್ತಿ ಭವೇಯ್ಯ ವುತ್ತಿಯಂ ಕಿಞ್ಚಿಮತ್ತಂ ಪಕ್ಖಿಪಿತಬ್ಬ ಮತ್ತಮೇವ ಸಿಯಾತಿ ಬಹುವಿಲೋಪಾಪತ್ತಿ (ನ) ಹೋತೀತಿ ಏತೇಸಂ ದ್ವೇದ್ವೇ ಹೋನ್ತಿ ಏಕಾನೇ ಕತ್ಥೇಸು ವತ್ತಮಾನತೋ ನಾಮಸ್ಮಾ'ತಿ ವುತ್ತಿಯಾ ಭವಿತಬ್ಬ"ನ್ತಿ, ಏವಞ್ಚ ಸತಿ ಸತ್ಥನ್ತರೇನಾಪಿ ಸಹ ಘಟತೇ, ಸುತ್ತೇ 'ದ್ವೇದ್ವೇಕಾನೇಕೇಸು ನಾಮಸ್ಮಾ'ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ 'ಏಕಾನೇಕೇಸೂ'ತಿ ಇದಂ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸನಂ ವಾ ಯುಜ್ಜತಿ

ಪಕತಿವಿಸೇಸನವಸೇನ ವಾ ಯದೇತಂ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸನಂ, ತದಾ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ಏಕಾನೇಕೇಸೂತಿ ಪಕತಿವಿಸೇಸನಮ್ಪಿ ಲಬ್ಭತಿ, ತತ್ಥ ಸಾಮತ್ಥಿಯಮತ್ಥ ಬಲಂ, ತಥಾಹ್ಯೇಕಾದೀಸು ಭವನ್ತಾ ಪಕತಿವಾಚ್ಚಾನಮೇವೇಕತ್ತಾದಿಅಬ್ಯತಿ ರಿತ್ತಅತ್ಥಮತ್ತಾದೀರೂಪಾನಂ ಜೋತಕಾ ಸ್ಯಾದಯೋ ಕಥಮೇಕತ್ತಾದೀಸು ವತ್ತಮಾನತೋ ನಾಮಸ್ಮಾ ಅಞ್ಞತೋ ಸಿಯುನ್ತಿ ಯಥಾವುತ್ತನಾಮವಿಸೇಸಾಕ್ಖೇಪೋ, ತಥಾ ಇತ್ಥಿಣಾದಿಪ್ಪಚ್ಚಯಾದೀನಮ್ಪಿ ಪನ ಪಕತಿವಿಸೇಸಾನುಪಾದಾನೇಪಿ ಯತೋ ಧಾತ್ವಾದಿ ವಾಚ್ಚೋತ್ಥೋ ನತ್ಥಿ, ಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ತತೋ, ಧಾತುತ್ಯಾದ್ಯನ್ತೇಹಿ [ತ್ಯಾದ್ಯನ್ತ ವಾಚ್ಚೇಹಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ನ ಹೋನ್ತೇ ವಿತ್ತಿಪಚ್ಚಯಾ, ತಥಾ ಣಾದಿಪಚ್ಚಯಾಪಿ... ವಿಭತ್ಯನ್ತಾ ವಿಧಾನತೋ, ಯದೇತಮ್ಪಕತಿವಿಸೇಸನಂ ತದಾಪಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯೇನೇವ ಏಕತ್ತಾದೀಸು ವತ್ತಮಾನತೋ ನಾಮಸ್ಮಾ ತಜ್ಜೋತನಾಯ ಭವನ್ತಾ ಸ್ಯಾದಯೋ ಕಥಮಞ್ಞತ್ಥ ಹೋನ್ತಿ ಅಸಮ್ಭವಾತಿ ಏಕಾನೇಕೇಸು ದ್ವೇದ್ವೇತಿ ಲಬ್ಭತಿ, ಅಥವಾ ಸರೂಪೇನ ಅವುತ್ತಮ್ಪಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯೇನೇಕಾನೇಕತ್ಥೇಸೂತಿ ಗಮ್ಮಮಾನಂ ವುತ್ತಮೇವ ಹೋತೀತಿ ಕತ್ವಾ'ತೇಚಾ'ತಿಆದಿಕಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಗಹೇತಬ್ಬಂ, ಏಕಾನೇಕೇಸು ವತ್ತಮಾನತೋ ನಾಮಸ್ಮಾತಿ ಕಿಮತ್ಥಂ ಅಸತ್ವಭೂತಾಯ ಕಿರಿಯಾಯೇಕತ್ತಾದಿಸಮ್ಬನ್ಧಾಭಾವಾ ಕ್ರಿಯತ್ಥಾಚ ತ್ಯಾದೀಹಿ ಯೇವೇಕತ್ತಾದೀನಂ ವುತ್ತತ್ತಾ ತ್ಯಾದ್ಯನ್ತೇಹಿ ಚ ನ ಭವೇಯ್ಯುನ್ತಿ ಪಯೋಜನನ್ತರಮಾಹ-'ಯಮ್ಪನಾ'ತಿಆದಿ, ಪಞ್ಚಕನಾಮತ್ಥಸ್ಸಾಧಿಪ್ಪೇತಭಾವೋ ಚೇತ್ಥ ಪಕ್ಖಸ್ಸೇತಸ್ಸೇವ ಯುತ್ತತ್ತಾ। ತಥಾಹಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾಕಮ್ಮಾದಯೋ ನಾಮ ವಾಚ್ಚಸ್ಸ ದಬ್ಬಸ್ಸ ಧಮ್ಮೋ ಸಕತ್ಥೋ-ಪಸಜ್ಜನೋ ಚ ಸದ್ದೋ ದಬ್ಬೇಯೇವ ವತ್ತತೇ... ದಬ್ಬೇಯೇವಾನ್ಯನಯಾದಿವೋಹಾರಾ, ತತ್ಥ ದಬ್ಬವಾಚಿನಾ ಸದ್ದೇನ ದಬ್ಬಧಮ್ಮಾನಮಬ್ಭನ್ತರೀಕರಣನ್ತಿ ನಾಯುತ್ತಮೇತಂ ನಾಮೇನ ಪಞ್ಚನ್ನಮಭಿಧಾನಂ, ವಿಭತ್ತಿಯೋ ಪನ ಜೋತಿಕಾ, ಇತ್ಥಿಪಚ್ಚಯಾ ಚ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಸ್ಸ, ತಥಾ ಚಾಮ್ಹೇಹಿ ವುತ್ತಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಚಿನ್ತಾಯಂ-

> ಸದ್ದೋ ಸಕತ್ಥಂ ವತ್ವಾನ, ಪದತ್ಥಂ ದಬ್ಬಸಞ್ಞಿತಂ।
> ಸಮವೇತಂ ವದೇ ಲಿಙ್ಗಂ, ಸಙ್ಖ್ಯಂ ಕಮ್ಮಾದಿಕಮ್ಪಿ ಚೇತಿ॥

ಏಕಾನೇಕೇಸು ಸ್ಯಾದೀನಂ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ತೇನಾ'ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ, ತೇನಾತಿ ಯೇನ ಪಞ್ಚಕೋ ನಾಮತ್ಥೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ ಏಕಾದೀಸು ಚ ಅತ್ಥೇಸು ಜೋ-ತನೀಯೇಸು ಸ್ಯಾದಯೋ ವಿಧಿಯಿಸ್ಸನ್ತಿ ತೇನ, ಸಬ್ಬತ್ಥಾತಿ 'ಅಂಯೋ'ಆದೀಸು ಸಬ್ಬತ್ಥ, ಸಭಾವತೋತ್ಯಾದಿಕಸ್ಸಾಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ "ಯದ್ಯಪಿ ಸ್ಯಾದಯೋ ಏಕಾನೇಕೇಸು ಹೋನ್ತಿ ತಥಾಪಿ ಏಕಾದಯೋ ಸಙ್ಖ್ಯಾಯ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇ ಅತ್ಥೇ ವತ್ತನ್ತಿ ನ ಸಙ್ಖ್ಯಾಮತ್ತೇ, ಸಙ್ಖ್ಯಾಯ ಸಮ್ಭವಾಭಾವಾ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯೇ ಭವತೀತಿ ನ ಸಙ್ಖ್ಯಾಪಿ ಸ್ಯಾದೀನಮತ್ಥೋ"ತಿ

(ನ) ಕೇವಲಂ ಸಕತ್ಥ ದಬ್ಬಾದಿಯೇವ ಸ್ಯಾದೀನಮತ್ಥೋ ನ ಭವತಿ, ಅಪಿ ತು ಸಙ್ಖ್ಯಾಪೀತ್ಯಪಿಸದ್ದತ್ಥೋ, ಅನೇನ ಸಙ್ಖ್ಯಾ ವಿಭತ್ಯತ್ಥೋ ಚತುಕ್ಕೋ ನಾಮತ್ಥೋತ್ಯಯಮ್ಪಕ್ಖೋ ನಿರಾಕತೋ ಪಞ್ಚಕೋ ನಾಮತ್ಥೋತಿ ದಸ್ಸನೇ ಸಙ್ಖ್ಯಾಕಮ್ಮಾದೀನಂ ವಿಭತ್ತಿಯೋ ಜೋತಿಕಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಿಕೋ ನಾಮತ್ಥೋತಿ ದಸ್ಸನೇ ತು ಸಙ್ಖ್ಯಾಕಮ್ಮಾದಯೋ ವಿಭತ್ತಿವಾಚ್ಚಾ ಹೋನ್ತಿ, ಇದಾನಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಪಞ್ಚಕನಾಮತ್ಥೇ ಸಕತ್ಥಾದಿಕಂ ಸರೂಪತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ತತ್ಥಾ'ತಿಆದಿಮಾಹ, ತತ್ಥ ಸಕತ್ಥೋ ವಿಸೇಸನನ್ತಿ ಸರೂಪಾದಿ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ವಿಸೇಸನತ್ತೇನ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತಂ ತಂ ಸಕತ್ಥೋ ನಾಮತಿ ಅತ್ಥೋ, ತಂ ದಸ್ಸೇತಿ 'ಸರೂಪಜಾತಿಗುಣದಬ್ಬಾನಿ'ತಿ।

ಬಲೇನ ಯಸ್ಸಾ ಭಿನ್ನೇಸು, ಪವತ್ತನ್ತೇ ಗಗಾದೀಸು।
ಸಾ ಜಾತ್ಯಭಿನ್ನಧೀಸದ್ದಾ, ಸುತ್ತಂ ಪುಪ್ಫೇಸ್ವಿವಾನ್ವಿತಂ॥

ದಬ್ಬಾಧಾರೋ ತತೋ ಭಿನ್ನೋ, ನಿಮಿತ್ತಂ ತಪ್ಪತೀತಿಯಾ।
ಭಾವಾಭಾವಸಭಾವೋ ಯೋ, ಸೋ ಗುಣೋ ನಿಗ್ಗುಣೋ ಮತೋ॥

ಸರೂಪಂ ಸದ್ದರೂಪಂವ, ಜಾತಿಯಾ ಯಂ ವಿಸೇಸನಂ।
ವಿಸೇಸೀಯತಿ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ, ದಬ್ಬಂ ತಂ ಸಮುದೀರಿತಂ॥

ಇದಾನಿ ಸರೂಪಾದಿನೋ ವಿಸೇಸನಸ್ಸ ಸಕತ್ಥಭಾವಂ ಜಾತ್ಯಾದಿವಿಸೇಸಸ್ಸ ದಬ್ಬಭಾವಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ತತ್ಥಾ'ತಿಆದಿಮಾಹ, ಸರೂಪೇ ವತ್ತತೇ ಸದ್ದೋತಿ ವಿಯಭೇದೋಪಚಾರೇನಾಹ-'ಸದ್ದಸ್ಸ ಸರೂಪೇನಾ'ತಿ, ಏತ್ಥ ಪನ ಗೋತಿ ಜಾತಿಮತ್ತವಾಚಿನಿ ಗೋಸದ್ದೇ ಪಯುತ್ತೇ ಗೋಸದ್ದೋ ಜಾತಿಮತ್ತಮಾಹೇತಿ ಸೋ ಜಾತಿಂ ವಿಸೇಸೇತಿ ನಾಮ। ಯಟ್ಠಿಆದಿಸದ್ದೇಹಿ ಯಟ್ಠಿಆದಿಸಹಚರಿತಾ ಉಪಚಾರತೋ ಗಹಿತಾತಿ ಯಟ್ಠಿಆದಿದಬ್ಬೇಹಿ ಯಟ್ಠಿಆದಿಸಹಚರಿತಾ ಪುರಿಸಾ ವಿಸೇಸೀಯನ್ತೀತಿ ಆಹ-'ದಬ್ಬಮ್ಪಿ ದಬ್ಬನ್ತರಸ್ಸ ವಿಸೇಸನಭೂತಮ್ಭವತೀ'ತಿ, ಯಟ್ಠಿಯೋಪವೇಸಯಾತಿ ಯಟ್ಠಿಸದ್ದವಚನೀಯ ಯಟ್ಠಿದಬ್ಬವಿಸಿಟ್ಠೇ ಪುರಿಸೇ ಪವೇಸಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಕುನ್ತೇಪವೇಸಯಾತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಏಸೇವನಯೋ, ಯಥಾವುತ್ತಚತುಬ್ಬಿಧಸಕತ್ಥತೋ ಪರೋಪಿ ಅತ್ಥಿ ಸಕತ್ಥೋತಿ ಆಹ-'ಕತ್ಥಚೀ'ತಿಆದಿ, ಸಮ್ಬನ್ಧನಿಮಿತ್ತೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ನಿಮಿತ್ತಂ ಕಾರಣಂ ಪಚ್ಚಯಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಅಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಸೋತಿ ಸಮಾಸೋ, ಏತ್ಥ ಹಿ ದಣ್ಡೋ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಅಸ್ಸಾತಿ ಸಾಮಿನೋ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಸಂಸಙ್ಖಾತದಣ್ಡಾದಿದಬ್ಬೇನ ಸಹಯೋ ಸಸ್ಸಾಮಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸೋಪಿ ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತಂ, ತಥಾ ಚ ವಕ್ಖತಿ-'ದಣ್ಡಪುರಿಸಸಮ್ಬನ್ಧಾ ದಣ್ಡೀತಿ ಪಚ್ಚಯೋ'ತಿ, (ಕಿರಿ)ಯಾ ಪದತ್ಥಸ್ಸಾಪಿ ವಿಸೇಸನತ್ತೇನ ಸಕತ್ಥಭಾವೋ ಜಾತಿಪದತ್ಥಾದೀನಂ ವುತ್ತ ಠಾನೇಯೇವ ವತ್ತಬ್ಬೋತಿ ಪಾಚಕೋತಿ ಏತ್ಥ ಕಿರಿಯಾಕಾರಕಸಮ್ಬನ್ಧಸಙ್ಖಾತಂ ಪರಾಭಿಮತಂ ಸಕತ್ಥಮ್ಪಿ ಪರೋಪದೇಸೇನೋಪದಿಸಿತುಕಾಮೋ ಇಧ ಸಮ್ಬನ್ಧಸಕತ್ಥಸ್ಸ ವುತ್ತಟ್ಠಾನೇಯೇವ ಕಿರಿಯಾಸಕತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಕತ್ಥಚಿ ಕಿರಿಯಾಪೀ'ತಿಆದಿಮಾಹ। ನಾಮಸಭಾವೇನ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನಂ ಪಞ್ಚಮಂ ನಾಮಸಙ್ಖಾತಮತ್ಥಂ ದಬ್ಬಪದತ್ಥೇನ ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ಜಾತಿಗುಣಕಿರಿಯಾದಬ್ಬಾನೀತಿ ಹಿ ಚತುಬ್ಬಿಧೋ ನಾಮತ್ಥೋ, ನಾಮಮ್ಪಿ ಅನ್ವತ್ಥರುಳ್ಹಿವಸೇನ ದುವಿಧಂ ಪುಮಿತ್ಥಿನಪುಂಸಕ ಲಿಙ್ಗವಸೇನ ತಿವಿಧಮ್ಪಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಹೋತಿ... ಯಥಾವುತ್ತೇ ಚತುಬ್ಬಿಧೇ ಅತ್ಥೇ ನಮತಿ, ತೇ ವಾ ಅತ್ತನಿ ನಾಮೇತೀತಿ ಇಮಿನಾ ಕಾರಣೇನ. ಸಾಮಞ್ಞಗುಣ ಕಿರಿಯಾಯದಿಚ್ಛಾವಸೇನಾಞ್ಞಥಾಪಿ ಚತುಬ್ಬಿಧತ್ತಂ ನಾಮಸ್ಸ ವದನ್ತಿ, ತತ್ಥಾಪಿ ಯದಿಚ್ಛಾನಾಮಸ್ಸ ದಬ್ಬನಾಮೇನೇವ ಸಙ್ಗಹೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ಇತ್ಥತ್ತಂ ಏಸಾತಿ ಪಸಿದ್ಧಿಮಾ ಅತ್ಥೋ, ಯಮ್ಪನಾತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತಮೇವತ್ಥಂ ಸಾಧೇತಿ 'ತತ್ಥೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಅಭಿಧಾಯಕತ್ತೇನ ಜೋತಕತ್ತೇನ, ಇಕಾರನ್ತತೋತಿ ಮುನಿಸದ್ದತೋ, ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಇಕಾರನ್ತತೋ ನ ಭವತಿ ಚೇ, ಅತೋತಿ ಆದೇಸ ಭವನತೋ ಫಲಂ ದಸ್ಸಿತಂ ನ ಸಿಯಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ವುತ್ತಿಯಂ 'ಏವಂ ಕುಮಾರೀ ಕುಮಾರಿಯೋ'ತಿಆದೀಸು ಏವನ್ತಿ ಯಥಾ ಪುಲ್ಲಿಙ್ಗೇ ಇಕಾರನ್ತತೋ ಸ್ಯಾದೀನಮುದಾಹರಣಮನಾದೇಸತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ ಏವಮಿತ್ಥಿಯಮ್ಪಿ ಅನಾಕಾರನ್ತತೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಉಪಲಕ್ಖಣಂ ಚೇತಮಿನೀ-ನೀ-ಊ-ತಿ-ಪಚ್ಚಯನ್ತಾದೀನಂ, ಅಸತಿ...ಪೇ॰... ವಚನೇತಿ ಇಮಿನಾ ಪಾಣಿನಿಯಾನಂ ವಿಭತ್ತಿಸಞ್ಞಾವಿಧಾಯಕಸ್ಸ ಸುತ್ತನ್ತರಸ್ಸ ಅತ್ಥಿಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ, "ವಿಭತ್ತಿಚ" (೧-೪-೧೦೪) ಇತಿ ಹಿ ತೇಸಂ ಸುತ್ತಂ, ತಸ್ಸತ್ಥೋ 'ಸ್ಯಾದೀನಂ ತ್ಯಾದೀನಞ್ಚ ವಿಭತ್ತಿಸಞ್ಞಾ ಹೋತೀ'ತಿ, ಭವನ್ತೀತಿ ಅನ್ವತ್ಥವಸೇನ ವಿಭತ್ತಿಸದ್ದವಚನೀಯಾನಿ ಭವನ್ತಿ, ಸೋ

(ಯೇವತ್ಥೋ) ವಿಭತ್ತಿಚ್ಚನೇನ ವಿಭಜೀಯತೀತಿ ವಿಭತ್ತಿ, ಕಮ್ಮೇ ಕ್ತಿಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತೋಯಂ ವಿಭತ್ತಿ ಸದ್ದೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಕಥಮ್ಪನೇತೇಸು ಸ್ಯಾದೀಸು ವಿಭಜೀಯತಿಚ್ಚಸ್ಸ ವಾಕ್ಯತ್ಥಾಸ್ಸಾನುಗಮೋ ಯೇನೇವಂ ವುಚ್ಚತಿಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯ ಯೇನ ಯಥಾ ಚ ವಿಭಜೀಯತಿ ತಮುಪದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ-'ತಥಾ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

೧. ಕಮ್ಮೇ

ವುತ್ತಿಯಂ ಕತ್ತುಕಿರಿಯಾಯಾತಿ ಕತ್ತುಸಾದ್ಯತಾಯ ತಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಿನಿಯಾ ಕತ್ತುಕಮ್ಮಟ್ಠಾಯಪಿ ದುವಿಧಾಯ ಕಿರಿಯಾಯ, ಅನೇಕತ್ಥತ್ತಾ ಧಾತೂನಂ ಕರೋತಿ ಏತ್ಥ ಸಮ್ಬನ್ಧನತ್ಥೋತಿ ಆಹ-'ಕರೀಯತಿ ಅಭಿಸಮ್ಬನ್ಧೀಯತೀ'ತಿ, ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಪದತ್ಥರೂಪಂ ಸಮ್ಬುಜ್ಝತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಇಮಿನಾ ಚಾನ್ವತ್ಥವಸೇನೇವಾಯಂ ಕಮ್ಮವೋಹಾರೋ ಸಿದ್ಧೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಸಬ್ಬಕಾರಕಾನಮ್ಪಿ ಪನ ಕಿರಿಯಾಸಮ್ಬನ್ಧ ಸಬ್ಭಾವೇಪಿ ಕಿರಿಯಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧೀಯಮಾನತ್ತೇನೇವ ಯಂ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತಂ ತದೇವ ಕಮ್ಮಂ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ, ಕತ್ತಾದಿ ಕತ್ತು ಕಿರಿಯಾಯಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧೀಯಮಾನತ್ತೇಪಿ ಕತ್ತಾದಿತ್ತವಚನಿಚ್ಛಾಯೇವ ಕಮ್ಮಂ ನ ಹೋತಿ... ಯಸ್ಮಾ ವಚನಿಚ್ಛಾಯೇವ ಕಾರಕಾನಿ ಭವನ್ತಿ, ಏವಂ ಸಬ್ಬಕಾರಕಾನಮ್ಪಿ ಕಾರಕನ್ತರಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ತದಭಾವೋ ಯಥಾಯೋಗಂ ವತ್ತಬ್ಬೋ, ವಾಕ್ಯೇಕದೇಸೇನೇತ್ಯನೇನ "ದ್ವೇದ್ವೇಕಾ"ದಿನೋ ವಾಕ್ಯಸ್ಸ "ಕಮ್ಮೇ ದುತಿಯಾ"ಇಚ್ಚಾದಿನೋ ಚ ಏಕವಾಕ್ಯತ್ತಂ ಸೂಚೇತಿ, ಪಕರಣಸ್ಸ ಮಹಾವಾಕ್ಯರೂಪತ್ತಾ ವಿಪ್ಪಕಟ್ಠಾನಿಪಿ ವಾಕ್ಯಾನಿ ಆಕಙ್ಖಾದಿಸಭಾವೇ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮ್ಬನ್ಧಾನುಭವನೇನೇಕವಾಕ್ಯಭಾವಮ್ಪಟಿಪಜ್ಜನ್ತೇ, ವುತ್ತೇ ಹಿ-

"ಆಕಙ್ಖಾಯೋಗ್ಗತಾ ಸತ್ತಾ, ಬೀಜಂ ಸನ್ನಿಧಿನೋ ಯತೋ।
ವಿಪ್ಪಕಟ್ಠಾನಿ ವಾಕ್ಯಾನಿ, ಮಹಾವಾಕ್ಯಂ ಕರೋನ್ತ್ಯತೋತಿ॥

ಸಾಮಞ್ಞೇನಾತಿ ಕಮ್ಮಾದ್ಯವಿಸೇಸೇನ, ಪುಬ್ಬಾಚರಿಯಸಮಞ್ಞಾವಸೇನಾಹ 'ದುತಿಯಾದಿಕಾ'ತಿ, ತೇನ ಯದ್ಯಪಿ ತ್ಯಾದಿನೋಪಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ಪೂರಣಿಯಾ ದುತಿಯಾತಿ ಸಕ್ಕಾ ವೋಹರಿತುಂ, ತಥಾಪಿ ಸ್ಯಾದೀನಂ ದುಕೇಯೇವ ದುತಿಯಾತತಿಯಾ ರುಳ್ಹೀತಿ ನತ್ಯಾದೀನಂ ದುಕಾನಿ ದುತಿಯಾದಿಸದ್ದೇನ ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ವಿಸಿಟ್ಠೇಸೂತಿ ಕಮ್ಮಾದಿನಾ ವಿಸೇಸಿತೇಸು, ತಿವಿಧಂ ಕಮ್ಮನ್ತಿ ಸಕಸಮಯಪ್ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ತಿವಿಧತ್ತಮಾಹ, ಅಞ್ಞೇ ತು ಸತ್ತವಿಧಮಿಚ್ಛನ್ತಿ, ಕಥಂ-

ನಿಬ್ಬತ್ತಿವಿಕತಿಪ್ಪತ್ತಿ, ಭೇದೇನ ತಿವಿಧಂ ಮತಂ,
ತತ್ಥೇಚ್ಛಿತತಮಂ ಕಮ್ಮಂ, ಕಮ್ಮಂತ್ವಞ್ಞಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ।
ಇಚ್ಛಿತಞ್ಚಾನಿಚ್ಛಿತಞ್ಚ, ನೇವಿಚ್ಛಿತಮನಿಚ್ಛಿತಂ,
ತಥಾಞ್ಞಪುಬ್ಬಂ ನಾಞ್ಞಪುಬ್ಬನ್ತಿ, ಏವಮಞ್ಞಂ ಚತುಬ್ಬಿಧನ್ತಿ॥

ತತ್ಥ ಇಚ್ಛಿತಾದೀನಿ ಉಪರಿಯೇವಾಪಿ ಭವಿಸ್ಸನ್ತಿ, ತತ್ರೇಚ್ಚಾದಿನಾ ತಿವಿಧಂ ಕಮ್ಮಂ ಸರೂಪತೋ ದಸ್ಸೇತಿ, ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಕಮ್ಮಮೇಕೇ-ನೇಕಧಾ ಪರಿಕಪ್ಪೇನ್ತಿ, ತದಿಹ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸಾಮ-

ಸತೀ-ಸತೀ ವಾ ಪಕತಿ, ನ ಯತ್ಥ ಪರಿಣಾಮಿನೀ,
ನಿಸ್ಸೀಯತೇ ತಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ, ಕಮ್ಮಮಞ್ಞೇಸಮಞ್ಞಥಾ।
ಅಸನ್ತಂ ಜಾಯತೇ ಯಂ ವಾ, ಯಂ ಸನ್ತಮಪ್ಪಕಾಸತಿ,
ಉಪ್ಪತ್ಯಾ-ಭಿಬ್ಯತ್ತಿಯಾ ವಾ, ತನ್ನಿಬ್ಬತ್ತೀತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ "ಕಟವಿಕಾರಸ್ಸ ಕಾಸಸಙ್ಖಾತಾ ವಿಜ್ಜಮಾನಾ ಪಕತಿ ಪರಿಣಾಮಿನೀ ಕಟವಿಕಾರಮ್ಪತಿ ಪರಿಣಮನ್ತೀ ಯತ್ಥಪ್ಪಯೋಗೇ ನ ನಿಸ್ಸೀಯತೇ... ಕಟಂ ಕರೋತೀತೇತ್ಥ ಕೇವಲಮತ್ಥಾವಗಮಮತ್ತಸ್ಸ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತತ್ತಾ ಕಾಸೇತಿ

ಅಸುಯ್ಯಮಾನತ್ತಾ ಚ, ಪಕತಿಯಾ ತು ಸುಯ್ಯ ಮಾನತ್ತೇ ವಿಕಾರಿಯಂ ಸಿಯಾ, ತೇನೇವ ಕಾಸೇ ಕಟಂ ಕರೋತಿ, ತಣ್ಡುಲೇ ಓದನಂ ಪಚತೀತಿ ದ್ವಯತ್ಥೋ ಕರೋತಿ ಪಚತಿ ಚ, ತಸ್ಮಾ ಕಾಸೇ ಕರೋತಿ ತಣ್ಡುಲೇ ಪಚತೀತಿ ವಿಕಾರೀಯತಿ, ಕಟಂ ಕರೋತಿ ಓದನಮ್ಪಚತೀತಿ ನಿಬ್ಬತ್ತೀ ಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಸತೀ ವಾ ಪಕತಿ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾಯೇವ ಯತ್ಥ ನ ನಿಸ್ಸೀಯತೇ... [(ಯಥಾ) (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ( ) ಸಂಯೋಗಂ ಜನಯತಿ ವಿಭಾಗಮುಪ್ಪಾದಯತೀತಿ ಸಂಯೋಗವಿಭಾಗಾನಂ ಕಸ್ಸಾಪಿ ಪಕತಿಯಾ ಅವಿಕಾರತ್ತಾ ಸಂಯೋಗವಿಭಾಗವನ್ತೇ ಹ್ಯವಿಕತೇಹೇವ ತೇಸಂ ಜನನತೋ, ತಮೇವಮ್ಭೂತಮನಿಸ್ಸಿತಪಕತಿಕಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನ (ಪಕತಿ) ಕಂ ವಾ ಕಾರಿಯಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಕಮ್ಮಂ ನಾಮಾತಿ ಏಕೋ, ಅಞ್ಞೇಸಮಞ್ಞಥಾತಿ ವತ್ವಾ ತನ್ದಸ್ಸೇತಿ 'ಅಸನ್ತ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ, ಯಂ ಅಸನ್ತಮವಿಜ್ಜಮಾನಂ ಜಾಯತೇ, ತನ್ನಿಬ್ಬತ್ತಿಕಮ್ಮಂ, ಯಥಾ ಸುಖಂ ಜನಯತಿ ಬುದ್ಧಿಮುಪ್ಪಾದಯತೀತಿ, ಸನ್ತಂ ವಿಜ್ಜಮಾನಮೇವ ವಾ ಕೇವಲಮಪ್ಪಕಾಸಿತಪುಬ್ಬಂ ಯಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅಭಿಬ್ಯತ್ತಿಯಾ ವಾ ಪಕಾಸತಿ, ತಮ್ಪಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಕಮ್ಮಂ, ಯಥಾ ಪುತ್ತಂ ವಿಜಾಯತಿಸಾಮಞ್ಞಮಭಿಬ್ಯಞ್ಜಯತೀ"ತಿ, ತದೇವಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಮತೇನ ಅನಿಸ್ಸಿತಪಕತಿಕಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಕತಿಕನ್ತಿ ದುವಿಧಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಮತೇನ ಅಸನ್ತಂ ಜಾಯಮಾನಂ ಸನ್ತಮಪ್ಪಕಾಸಮಾನನ್ತಿ ದುವಿಧಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಕಮ್ಮಮ್ಪೀತಿಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಅಟ್ಠಿತಪುಬ್ಬಮೇವ ಜಾಯತೀತ್ಯಸತೋ ಜಾನನಾ ನ ಬ್ಯತಿರಿಚ್ಚತಿಚ್ಚಾಹ-'ಅಸತೋ ಜನನಂ ಕರೀಯತೀ'ತಿ, ಅವತ್ಥನ್ತರನ್ತಿ ಓದನಾದಿನೋ ಕ್ಲೇದನಾದಿಲಕ್ಖಣಮಞ್ಞಮವತ್ಥಂ।

ಪಕತ್ಯುಚ್ಛೇದಸಮ್ಭೂತಂ, ವಿಕಾರಿಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಕಿಞ್ಚಿ ತು।
ಗುಣನ್ತರಸಮುಪ್ಪತ್ಯಾ, ಏವಂ ಸಾ ವಿಕತಿ ದ್ವಿಧಾ॥

ಕಿಞ್ಚಿ ವಿಕಾರಿಯಂ ಕಮ್ಮಂ ಪಕತಿಯಾ ಕಾರಣಸ್ಸ ಉಚ್ಛೇದೇನ ಸಮ್ಭೂತಂ, ಯಥಾ ಕಟ್ಠಂ ಭಸ್ಮಂ ಕರೋತೀತಿ ಕಟ್ಠಸ್ಸಾಚ್ಚನ್ತಪರಾವತ್ತಿ [ಪರಾವತ್ತಿಯಾ (ಪೋತ್ಥಕೇ)], ಕಿಞ್ಚಿ ಪನ ಗುಣನ್ತರಾನಮುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ, ಯಥಾ ಸುವಣ್ಣಂ ಕಟಕಂ ಕೇಯುರಂ ವಾ ಕರೋತೀತಿ ಏವಂ ದ್ವಿಧಾ ಸಾ ವಿಕತಿ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ನ ವಿಭಾವೀಯನ್ತೇತಿ ನ ಗಮ್ಯನ್ತೇ, ಸಾ ಪತ್ತಿ'ಪಾಪೀಯತಿ ವಿಸಯೀಕರೀಯತೀ'ತಿ ಕತ್ವಾ।

ಯತ್ರ ಕ್ರಿಯಾಕತೋ ಕೋಚಿ, ವಿಸೇಸೋ ನಾವಗಮ್ಯತೇ।
ದಸ್ಸನಾ ವಾನುಮಾನಾ ವಾ, ಸಾ ಪತ್ತೀತಿ ಪಕಿತ್ತಿತಾ॥

ಯತ್ಥ ಕಿರಿಯಾಕತೋ ಕಿರಿಯಾಸಮ್ಪಾದಿತೋ ವಿಸೇಸೋ ಅತಿಸಯೋ ಕೋಚಿ ನಾವಗಮ್ಯತೇ ನಪ್ಪತೀಯತೇ ದಸ್ಸನಾ ವಾ ಪಚ್ಚಕ್ಖಪ್ಪಮಾಣೇನ ಅನುಮಾನಪ್ಪಮಾಣೇನ ವಾ ಯಥಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿವಿಕತೀನಮತಿಸಯೋ ಪಚ್ಚಕ್ಖಾನುಮಾನಾ ವಗಮನೀಯೋ, ತತ್ರ ಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಯಂ ವಿಸೇಸಸಿದ್ಧಿರತಿಪಸಿದ್ಧಾ... ಅತ್ಥಲಾಭಾಖ್ಯಸ್ಸ ವಿಸೇಸಸ್ಸಾವಿಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾಕತ್ತಾ, ವಿಕಾರಿಯೇ ( ) [(ಏವ) (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ತು ಕ್ವಚಿ ಪಚ್ಚಕ್ಖವಿಸಯೋ... ಕಟ್ಠಂ ಡಹತೀತಿ ಕಣ್ಹತ್ತಾದಿಭಾವಸ್ಸ ಪಚ್ಚಕ್ಖೇನೇವೋಪಲಬ್ಭನತೋ, ಕ್ವಚಿದನುಮಾನಗಮ್ಮೋ... ದೇವದತ್ತಂ ರೋಸೇತಿ ಪಸಾದಯತಿ ವೇತಿ ವಿಸಿಟ್ಠಮುಖವಣ್ಣಾದಿಕಾರಿಯಾನುಮೇಯ್ಯತ್ತಾ ರೋಸಾದಿನೋ, ಏವಂ ಯತ್ಥ ನ ವಿಸೇಸಸಿದ್ಧಿ ಅಪಿ ತು ಪತ್ತಿಮತ್ತಂ, ಸಾ ಪತ್ತೀತಿ ಪಕಿತ್ತಿತಾ ಕಥಿತಾ, ಆದಿಚ್ಚಮ್ಪಸ್ಸತಿ ಧಮ್ಮಮಜ್ಝೇತೀತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ, ಕಥಞ್ಚರಹಿ ಅಸನ್ತಸ್ಸ [ಸನ್ತಸ್ಸ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಪತ್ತಿಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಿಞ್ಚಿ (ಅಕರೋನ್ತ)ಸ್ಸ ಕಾರಕತ್ತಂ, ನ ಹಿ ಕಿಞ್ಚಿ ಅಕರೋನ್ತಂ ಕಾರಕಮ್ಭವಿತುಮರಹತೀತಿ ಉಚ್ಚತೇ-

ದಸ್ಸನಕ್ಖಮತಾಭಾಸೋ, ಪಗಮಬ್ಯತ್ತಿಆದಯೋ।
ವಿಸೇಸಾ ಪತ್ತಿಕಮ್ಮಸ್ಸ, ಕ್ರಿಯಾಸಿದ್ಧಿಯಮಿಚ್ಛಿತಾ॥

ಅತ್ರ ದಟ್ಠುಂ ಸಕ್ಕಾ ಇತಿ ದಸ್ಸನೇ ಖಮತಾ ಆಭಾಸೋಪಗಮೋ ವಿಸಯತ್ತೋಪಗಮೋ ವಿಸಯತ್ತೋಪಗಮನಂ ಬ್ಯತ್ತಿ ಚೇತಿ ಏವಮಾದಯೋ ವಿಸೇಸಾ ಯಥಾಯೋಗಂ ಪತ್ತಿಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾನಿಪ್ಫತ್ತಿಯಂ ಇಚ್ಛಿತಾ, ತತೋ ತಸ್ಸ ಕಾರಕತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಆದಿಚ್ಚಂ

ಪಸ್ಸತೀತಿ ಏತ್ಥ ಹಿ ಆದಿಚ್ಚೋ ದಟ್ಠುಂ ಸಕ್ಕಾ, ತತೋವ ಸೋ ದಿಸ್ಸತಿ ಅಭಿಬ್ಯತ್ತಿಞ್ಚೋಪಯಾತೀತಿ ದಸ್ಸನಕಿರಿಯಾನಿಪ್ಫಾದಕತ್ಥೇನಾಸ್ಸ ಕಾರಕತ್ತಮುಪಪಜ್ಜತೇ, ತಥಾ ಞಾತ್ರಾಪ್ಯಾದಿಸದ್ದಗಹಿತವಿಸೇಸವಸೇನ ಕಿರಿಯಾಸಿದ್ಧಿತೋ ಕಾರಕತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ , ನನು ವಿಕಾರಿಯಮ್ಪಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಕಮ್ಮಮೇವ... ತೇನ ರೂಪೇನಾಸತೋಯೇವ ಜನನತೋ, ಪತ್ತಿಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಕಿರಿಯಾಸಮ್ಬನ್ಧರೂಪೇನಾಸನ್ತಮೇವ ಪಚ್ಛಾ ತಥಾ ಭವತೀತಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಯೇವಾತಿ ಸಚ್ಚಂ-

ಅತ್ಥೇಸಾ ವತ್ಥುಟ್ಠಿತಿ, ಸುಖುಮಬುದ್ಧಿಗೋಚರಪತೀತ್ಯನುರೋಧೇನ,
ತತ್ರ ಯಮ್ಪೇತಂ ಘಟತೇ, ಯಥಾ ಪತೀತಿ ಸದ್ದತ್ಥಾವತ್ಥಾನತೋ॥

ವಿಸೇಸಾನುಪಾದಾನತೋತಿ “ಕಮ್ಮೇ ದುತಿಯಾ”ತಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ। ಕರೀಯತಿ ಕಟೋ, ಕತೋ ಕಟೋ ಚ್ಚೇವಮಾದೀಸು ತ್ಯಾದಿಪ್ಪಭುತೀಹಿ ಅತಿಹಿತಕಮ್ಮಾದಿನಿಸ್ಸಯೇಸುಪಿ ಏಕತ್ತಾದೀಸು ದುತಿಯಾದಯೋ ಪಪ್ಪೋನ್ತಿ ನಿಯಮಾಭಾವಾ, ತಥಾಹಿ ಪಞ್ಚಕೇ ನಾಮತ್ಥೇ ಕಟಾದಿವಚನೀಯಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧೀ ಕಮ್ಮಾದ್ಯತ್ಥೋ, ತ್ಯಾದಿಪ್ಪಭುತೀತಿ ಅನಭಿ ಹಿತಸ್ಸ ಸಙ್ಖ್ಯಾಖ್ಯಸ್ಸಾಪರಸ್ಸ ವಿಭತ್ಯತ್ಥಸ್ಸಾಭಿಧಾನಾಯ ಅಭಿಹಿತೇಸುಪಿ ಕಟಾದೀಸು ಕಮ್ಮಾದೀಸು ದುತಿಯಾದಯೋ ಸಿಯುನ್ತಿ ಪಾಣಿನಿಯಾ “ಕಮ್ಮೇ ದುತಿಯಾ”ಚ್ಚಾದೀಸು (೨-೩-೨) “ಅನಭಿಹಿತೇ”ತಿ (೨-೩-೧) ವಚನಮಧಿಕರೋನ್ತಿ, ವೇಯ್ಯತ್ತಿಯಾಯೇವ ದುತಿಯಾದೀನಪ್ಪಸಙ್ಗೇಪಿ ತನ್ನಿಸ್ಸಯಭೂತೇ-ಕತ್ತಾದ್ಯತ್ಥೇ ಜೋತನಾಯಾಭಿಹಿತೇಸು ದುತಿಯಾದಯೋ ಸಿಯುಂ, ತಿಕೇ ಪನ ಸಙ್ಖ್ಯಾಕಮ್ಮಾದಯೋ ವಿಭತ್ತಿ ವಚನೀಯಾ, ತತ್ಥ ಯಜ್ಜಪಿ ಕಮ್ಮಾದಿನೋ ಪಚ್ಚಯೇನಾಭಿಧಾನಂ, ತಥಾಪ್ಯೇಕತ್ತಾದಯೋ ನಾಭಿಹಿತಾತಿ ತಸ್ಸ ಸಙ್ಖ್ಯಾಖ್ಯಸ್ಸಾಪರಸ್ಸ ವಿಭತ್ಯತ್ಥಸ್ಸಾತಿ ಧಾನಾಯ ಅಭಿಹಿತೇಸುಪಿ ಕಮ್ಮಾದೀಸು ದುತಿಯಾದಯೋ ಸಿಯುನ್ತಿ ಪಾಣಿನಿಯಾ “ಕಮ್ಮೇ ದುತಿಯಾ”ತಿ “ಅನಭಿಹಿತೇ”ತಿ ವಚನಮಧಿಕರೋನ್ತಿ, ತಮುಪದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ-‘ತತ್ರಿದಂ ಸಿಯಾ’ತಿಆದಿ, ತತ್ರ ತಸ್ಮಿಂ ದುತಿಯಾದಿ ವಿಭತ್ತಿವಿಧಾನೇ ಇದಂ ಚೋದ್ಯಂ ಸಿಯಾ, ಕಿನ್ತಿ ಆಹ-‘ಪಞ್ಚಕೇ’ಇಚ್ಚಾದಿ, ಅನಭಿಹಿತಕಮ್ಮಾದಿನಿಸ್ಸಯೇಸುತಿ ಅನಭಿಹಿತಾ ಕಮ್ಮಾದಯೋ ನಿಸ್ಸಯಾ ಯೇಸಮೇಕತ್ತಾದೀನಂ, ತೇಸೂತ್ಯತ್ಥೋ, ದುತಿಯಾದಯೋ ವಿಭತ್ತಿಯೋ ಯಥಾ ಸಿಯುನ್ತಿ ಜೋತನಾಯಾಭಿಧಾನಾಯ ಚಾತಿ ಯುಜ್ಜಮಾನವಸೇನ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ಅಭಿಹಿತಕಮ್ಮಾದಿನಿಸ್ಸಯೇಸುಪೀತಿ ಅಪಿಸದ್ದೇನ ಅನಭಿಹಿತಕಮ್ಮಾದಿನಿಸ್ಸಯಮೇಕತ್ತಾದಿಂ ಸಮುಚ್ಚಿನೋತಿ, ಆಸಙ್ಕಿಯಾತಿ ಪುಬ್ಬಕಿರಿಯಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಪರಕಿರಿಯಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ಪಞ್ಚಕೇ ತಿಕೇ ಚಾ ಭಿಹಿತಕಮ್ಮಾದಿನಿಸ್ಸಯೇ ಸೇಕತ್ತಾದೀಸು ದುತಿಯಾದಿಪ್ಪತ್ತಿಮಾಸಙ್ಕಾವಸೇನ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಚತುಕ್ಕವಾದೀನಮ್ಪಿ ಪಕ್ಖಮುಬ್ಭಾವಿಯ ಪರಿಹರಿತುಂ ‘ಯದಿಚ್ಚಾ’ದಿಮಾಹ, ಅಯನ್ತೇಸಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ “ಯದೇಸಾ ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಪಾಟಿಪದಿಕತ್ಥೋ ತಪ್ಪಟಿಪಜ್ಜನೇ ಕಮ್ಮಾದಯೋ ವಿಭತ್ತಿವಚನೀಯಾ, ತದಾ ‘ಅನಭಿಹಿತೇ ಕಮ್ಮೇ’ತಿಆದಿನಾ ಅನಭಿಹಿತಗ್ಗಹಣಂ ಕಮ್ಮಾದಿವಿಸೇಸಾನಮನುಭವನ್ತಮನತ್ಥಕಂ... ಅಭಿಹಿತೇ ವಿಭತ್ತಿವಾಚ್ಚಾಭಾವತೋ, ಯದಾ ಪನಾಯಂ ಪಕ್ಖೋ ‘ಸಙ್ಖ್ಯಾ ವಿಭತ್ತಿವಚನೀಯಾ’ತಿ ತದಾ “ಕಮ್ಮೇ ದುತಿಯಾ” ತ್ಯೇವಮಾದಯೋ ನಿದ್ದೇಸಾ ವಿಸಯಸನ್ದಸ್ಸನಮತ್ತಾಯೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ”ತಿ, ಸಬ್ಬಥಾತಿ ಪಞ್ಚಕತಿಕವಾದೀನಂ ಚತುಕ್ಕವಾದೀನಞ್ಚ ಮತವಸೇನ ಸಬ್ಬಪ್ಪಕಾರೇನ, ಸದ್ದತ್ಥಾಬ್ಯತಿರಿತ್ತತ್ಥಮತ್ತೋಯೇವಾತಿ ಬ್ಯತಿರೇಕೋ ಬ್ಯತಿರಿತ್ತಂ, ನಪುಂಸಕೇ ಭಾವೇ ಕ್ತೋ, ನ ವಿಜ್ಜತೇ ಬ್ಯತಿರಿತ್ತಂ ಬ್ಯತಿರೇಕೋ ಭೇದೋ ಯಸ್ಸ ತಂ ಅಬ್ಯತಿರಿತ್ತಂ, ಅಬ್ಯತಿಭಿನ್ನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಸದ್ದತ್ಥತೋ ಸಕತ್ಥತೋ ಅಬ್ಯತಿರಿತ್ತಂ ಅತ್ಥಮತ್ತಂ ಅತ್ಥಸಾಮಞ್ಞಂ ಯಸ್ಸ ಓದನಾದಿಸದ್ದಸ್ಸ ಸೋ ತಥಾ ವುತ್ತೋ।

ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ವುತ್ತಿಯಂ ತಬ್ಬಾದಿಣಾದಿಸಮಾಸೇಹಿ ಅಭಿಹಿತಮವುತ್ತಂ, ತಥಾಪಿ ತೇಹಿ ಅಭಿಹಿತೇಪ್ಯೇವಮೇವ ದಟ್ಠಬ್ಬನ್ತಿ ನಿದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ-‘ಏವ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಕರ-ಕರಣೇ ಕರೀಯಿತ್ಥಾತಿ ಕತೋ‘ಕ್ತೋ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸು’ತಿ (೫-೫೮) ಕಮ್ಮೇ ಕ್ತೋ, ಸತಿಕೋತಿ ಏತ್ಥ ಕೀತೋತಿ ಕಮ್ಮತ್ಥೇ “ದಿಸ್ಸನ್ತಞ್ಞೇಪಿ ಪಚ್ಚಯಾ”ತಿ (೪-೧೨೦) ಇಕೋ, ಕಮ್ಮತಾಗಮ್ಯತೇ ಕಿತಪ್ಪಚ್ಚಯಾದೀನಂ ಕಮ್ಮೇ ವಿಹಿತತ್ತಾ, ಏವಞ್ಚ ಧುಹಿ ಕಿಮೇಕಮುದಾಹರಣಂ ದತ್ತಮಾಚರಿಯೇನೇ ತ್ಯತೋ ಆಹ- ‘ಉದಾಹರಣ’ಇಚ್ಚಾದಿ, ಅನಭಿಹಿತೇತಿ ವಚನಂ ವಿನಾಪೀತಿ ವಚನಂ ವಿನಾ ಏವಾತಿ ಅವಧಾರಣೇ-ಅಪಿಸದ್ದೋ, ಸಮ್ಭಾವನೇವಾ, ಯದ್ಯಭಿಹಿತೇಹಿ ವಚನಂ ವಿನಾಪಿ ದುತಿಯಾದೀನಮಪ್ಪವತ್ತಿ ಭವೇಯ್ಯ, ವಚನಸಬ್ಭಾವೇ ತು ಕಥಾಯೇವ ನತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಏವಞ್ಚ ಪನೇತ್ಥ ದುತಿಯಾದೀನಮಭಿಹಿತೇ

ಪಸಙ್ಗಾಭಾವೋ ಜಾನಿತಬ್ಬೋ "ಪಚ್ಚತೇ ಓದನೋ, ಕತೋ ಕಟೋ"ಚ್ಚಾದೋಪಿ ಯದಿ ದುತಿಯಾದಯೋ ಸಿಯುಂ ಪಠಮಾವಿಧಾನಸ್ಸಾವಕಾಸೋ ನ ಭವೇಯ್ಯ, ತತೋ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾನಭಿಹಿತೇಯೇವ ಕಮ್ಮಾದೋ ದುತಿಯಾದಯೋ ಸಕಿರಿಯಾ (ಯಂ ತದ)ಭಿಬ್ಯತ್ತಿಯಾ ಭವಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಪಠಮೇವತ್ವಭಿಹಿತೇ"ತಿ, ನ ನುಚ ಪಠಮಾಯಾಕಾರಕಮವಕಾಸೋ ರುಕ್ಖೋ ಪಿಲಕ್ಖೋತಿ [ರುಕ್ಖೋ ಪಿಲಕ್ಖೋತಿ ಕ್ರಿಯಾಪದಂ ನ ಸೂಯತೇತಿ ವಿಭತ್ಯನ್ತರಸ್ಸಪ್ಪತ್ತಿ ಮಞ್ಞತೇಭಸ್ಸಾಪದೀಪ] ಕಿಮಿದಮುಚ್ಚತೇ ಅಕಾರಕನ್ತಿ ಯದ್ಯ ಕಾರಕಂ ನೇದಮ್ಪಯೋಗಮರಹತಿ ತತೋ ಯತ್ಥ ವಿಸೇಸಕಿರಿಯಾನ ಮಸ್ಸವನಂ ತತ್ಥ ಪದತ್ಥಸಹಚರಿತಾಯ ಸತ್ತಾಯ ಪತೀತಿಯಾ 'ರುಕ್ಖೋ ಅತ್ಥಿ ಪಿಲಕ್ಖೋ ಅತ್ಥೀ'ತಿ ಅಪೇಕ್ಖೀಯತೀತಿ ಕಾರಕತ್ತಂ ರುಕ್ಖಾದೀನ ಮತ್ಥೇವೇತಿ [ಅತ್ಥೇವೇತಿ ಞಾತಂ ವತ್ತುಂ ಪರಂ ಪತಿಪಾದಯಿತುಂ ಸದ್ದೋ ಪಯುಜ್ಜತೇ ಞಣಞ್ಞ ಸತೋಇತಿ ಯತ್ರ ಕ್ರಿಯಾಪದನ್ತರಸ್ಸ ಅಪ್ಪಯೋಗೋ ತತ್ರ ಉಸ್ಸಗ್ಗತೋ ಸತ್ತಾ ಪತೀತಿತುತ್ಥೀತಿ ಕ್ರಿಯಾಪದಾನುಸಙ್ಗರ ಕತ್ತರಿ ತತಿಯಪ್ಪಸಙ್ಗರನವಕಾಸಾ ಪಠಮಾ ತ್ಯತ್ಥೋ-ಭಸ್ಸಪದೀಪ], ನ ಚ ಉಚ್ಚಂ ನೀಚಂತ್ಯಧಿಕರಣವಾಚಿತ್ತೇ [ವಾಚಿಕಾ] ನಿಪಾತಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತ್ಯನೇನ ನತ್ಥಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ ಉಚ್ಚಮತ್ಥೀತ್ಯಾಧೇಯ್ಯಸ್ಸೇವ ಕತ್ತುತ್ತಂ ನಾಧಾರಸ್ಸಾತ್ಯ ಕಾರಕತ್ತಮಾಧಾರಸ್ಸಾತ್ಯವಕಾಸೋ-ತ್ಥಿ ಪಠಮಾಯಾತಿ "ಪಠಮಾವಿಧಾ ನಸ್ಸಾವಕಾಸೋ ನ ಭವೇಯ್ಯಾ"ತಿ ಯಥಾವುತ್ತೋ-ಯಂ ಹೇತು ಅಸಿದ್ಧೋತಿ ಚ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ, ಅಸಙ್ಖ್ಯತೋ ಪಠಮಾತ್ಯವತ್ವಾ "ಪಠಮಾತ್ಥ ಮತ್ತೇ"ತಿ (೨.೩೯) ಸಾಮಞ್ಞವಿಧಾನತೋ ಸಿದ್ಧೋಯೇವ, ಯಂ ಹೇತುತ್ತಾನಭಿಹಿತವಚನಮನತ್ಥಕಮಿಚ್ಚೇವ ಠಿತಂ।

ಯಞ್ಞಾತಿ ಚಸದ್ದೋ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತರಸಮುಚ್ಚಯೇ ಅಪರಮ್ಪಿ ಕಿಞ್ಚಿ ವತ್ತಬ್ಬಮತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಯಞ್ಞ ಫಲಂ ಮಞ್ಞತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಯದೇತ್ಥಾನ ಭಿಹಿತಾಧಿಕಾರೋ ನತ್ಥಿ ತದಾ ಯಥಾ 'ಕತೋ ಕಟೋ'ಚ್ಚತ್ರತ್ತೇನ ಕಮ್ಮಸ್ಸಾಭಿಹಿತತ್ತಾ ದುತಿಯಾ ನ ಹೋತಿ ತಥಾ 'ಕಟಂ ಕರೋತಿ ವಿಪುಲಂ ದಸ್ಸನೀಯ'ನ್ತಿ ಕಟಸದ್ದತೋ ಉಪ್ಪನ್ನಾಯ ದುತಿಯಾಯ (ವಿಪುಲಾದಿಗತಸ್ಸ) ಕಮ್ಮಸ್ಸಾ ಭಿಹಿತತ್ತಾ ವಿಪುಲಾದೀಹಿ ವಿಸೇಸನೇಹಿ ದುತಿಯಾ ನ ಸಿಯಾ, ತತೋ ತ್ಯಾದಿ ತಬ್ಬಾದಿಣಾದಿಸಮಾಸೇಹಿ ಕಮ್ಮಸ್ಸಾನ ಭಿಹಿತತ್ತಮತ್ತೇವಾತಿ ವಿಪುಲಾದೀಹಿಪಿ ದುತಿಯಾವಿಧಾನಸಞ್ಞಾತಂ ಅನಭಿಹಿತೇ"ತಿ (೨-೩-೧) ಅನಭಿಹಿತ ವಚನಸ್ಸ ಅಧಿಕಾರೇ ಯಞ್ಞ ಫಲಂ ಚಿನ್ತಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಯುತ್ತಸ್ಸಾತಿಮಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸಾತಿ, ಪಚ್ಚೇಕಂ ಕರೋತ್ಯಭಿಸಮ್ಬನ್ಧತಾಯಾತಿ 'ಕಟಂ ಕರೋತಿ ವಿಪುಲಂ ಕರೋತಿ ದಸ್ಸನೀಯಂ ಕರೋತಿ'ಚ್ಚೇವಂ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಕರೋತಿಸ್ಸಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧತಾಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಕಮ್ಮತಾ ಅತ್ಥೀತಿ ಸೇಸೋ, ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ-"ಕಟಂ ಕರೋಮೀತಿ ಪವತ್ತೋ ವಿಪುಲಂ ಕರೋಮೀ ದಸ್ಸನಿಯಂ ಕರೋಮೀತಿ ಚ ಪವತ್ತೋವಾತಿ ವಿಪುಲಾದೀನಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಕಮ್ಮತಾ ಅತ್ಥೇವ, ತತ್ಥೇಕಸ್ಸಾಭಿಧಾನೇ ಪರೇಕಸ್ಸ ಸುಖಮವಲೋಕಯನ್ತೀತಿ ತದಭಿಧಾನಾಯಪಿ ದುತಿಯಾ ಭವಿಸ್ಸತೀ"ತಿ, ಪಕಾರನ್ತರಾವತಾರೋ ನಾಚರಿಯೇ ನೋಪರೋಧಿತೋತಿ ತಮ್ಪಿ ಪನೇತ್ಥ ದಸ್ಸಯಿಸ್ಸಾಮ-"ಕಟಸದ್ದಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ದುತಿಯಾ ಕಟಜಾತಿ ಕಮ್ಮಮಭಿಹಿತವತೀ, ನ ವಿಪುಲಾದಿಗುಣಕಮ್ಮಂ, ತತೋ ತದಭಿಧಾನಾಯ ಚ ದುತಿಯಾಯೇವ ಭವತಿ, ಅಥವಾ ಕಟೋವ ಕಮ್ಮಂ, ತಂ ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯೇನ ವಿಪುಲಾದೀಹಿಪಿ ದುತಿಯಾ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಕಟಂ ಕರೋತಿ ವಿಪುಲೋ ದಸ್ಸನೀಯೋತಿ ಹಿ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ವಿಪುಲಾದಯೋ ಕತ್ತುಸಮಾನಾಧಿಕರಣತಾಯೇವ ಪತೀಯೇಯ್ಯುಂ ತಸ್ಮಾ ಕಟಸದ್ದಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಮ್ಪಟಿಪಾದಯತಾ ವಸ್ಸಮೇತ್ಥ ದುತಿಯಾ ಕರಣೀಯಾ"ತಿ। ನನ್ವೇಮಿಚ್ಚಾದಿಚೋದ್ಯಂ, ಏವನ್ತಿ ಏವಂ ಗುಣಯುತ್ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮತಾಯ ಸತಿ, ಪಪ್ಪೋತೀತಿ ಕಟ ಕಮ್ಮೇ-ಭಿಧಾನಿಯೇ (ಕತೋ) ತಿ ಕ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ ಉದಾರಾದಿತೋ ಕರೋತ್ಯಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಾ ದುತಿಯಾ ಪಪ್ಪೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇಚ್ಚಾದಿ ಪರಿಹಾರೋ, ಅವಯವೇನ ಕಮ್ಮಂ ನ ವದತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಅವಯವೇನಾತಿ ವಿಸುಂವಿಸುಂ, ಕಿಞ್ಚರಹೀತಿ ಆಹ-'ಸಭಾವತೋ ಸಬ್ಬಂ ಕಮ್ಮಂ ವದತೀ'ತಿ। ಹೋತು ಕಾಮಂ ಉದಾರಾದಿತೋಪಿ ವುತ್ತೇನ ವಿಧಿನಾ ಪಠಮಾ, ಕತಸದ್ದತೋ ಕಾ ಪವತ್ತತೀತಿ ಆಹ-'ಕತಸದ್ದತೋ ಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅನ್ತೋಭೂತೋ ಅನ್ತೋಗಧೋ ನಾಮಸ್ಸ ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ಯಸ್ಮಿಂ ಕಮ್ಮಲಕ್ಖಣತ್ಥೇಸೋ ಅತ್ಥೋ ಕಮ್ಮಲಕ್ಖಣೋ ಅಭಿಹಿತೋ ಕಥಿತೋ ಸಮ್ಪನ್ನೋ ಸಮ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ನನು 'ಕತೋ ಕಟೋ'ಚ್ಚಾದೋ ಸಭಾವತೋ ಸಬ್ಬಕಮ್ಮವುತ್ತಿಯಾ ಅನ್ತೋಭೂತನಾಮತ್ಥವುತ್ತಿಯಾ ಚಾತ್ಥಮತ್ತೇ ಹೋತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪಠಮಾತಿ 'ಕಟಂ ಕರೋತಿ ಉಳಾರಂ ಸೋಭನಂ ದಸ್ಸನೀಯ'ನ್ತಿ ಕಟಾದಿತೋಪಿ ಉಪ್ಪನ್ನಾಯ ದುತಿಯಾಯ ಕಮ್ಮಸ್ಸಾಭಿಹಿತತ್ತಾ ಉಳಾರಾದೀಹಿ ಪಠಮಾಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ಸಿಯಾತಿ

ಅಭಿಹಿತಾಭಿಧಾನಪ್ಪಸಙ್ಗೋಪಗತಂ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ನಿಧಾಯಾಹ-'ಕಟಾದಿಸದ್ದೋ ತ್ವಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಸಾಮಞ್ಞೇನಾತಿ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಕಟಾದಿಸಾಮಞ್ಞೇನ।

"ಕತ್ತುರಿಚ್ಛಿತತಮ"ನ್ತ್ಯನೇನ (೧-೪-೪೯) ಕತ್ತುನೋ ಕಿರಿಯಾಯ ಸಮ್ಬನ್ಧಿ ತುಮಿಟ್ಠತಮಂ ತಸ್ಮಿಂ ಇಚ್ಛಿತತಮೇ ಕಮ್ಮಸಞ್ಞಂ ವಿಧಾಯ ನಿಬ್ಬತ್ಯಾದಿಕೇಸುತೀಸು ಕಮ್ಮೇಸು ದುತಿಯಾ ವಿಧೀಯತೇ ಪಾಣಿನೀಯೇಹಿ, ಇಚ್ಛಿತತಮತ್ತಞ್ಚ ತದತ್ಥತ್ತಾ ಕಿರಿಯಾಯ, ಓದನಂ ಪಚತಿ ಗಾವುಮ್ಪಯೋ ದೋಹತಿತ್ಯಾದೋ(ಹಿ) ಓದನಾದ್ಯತ್ಥಾ ಪಚನಾದಿಕಿರಿಯಾರಬ್ಭತೇತಿ ಓದನಪಯಾದೀನಮಿಚ್ಛಿತತಮತ್ತಂ, ತದುಪದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ-'ಯಂ ಕತ್ತು'ಚ್ಚಾದಿ, ವಿಭತ್ತಿಂ ವಿಧಾಯ ದುತಿಯಾಭಿಮತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಪುನ ಪಯಾದಿನಿಪ್ಫತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ದೋಹನಾದಿಕಿರಿಯಾ ಯುತ್ತಂ ಕರಣಾದಿರೂಪೇನ ಅಕಥಿತಂ ಗವಾದಿಕಮಿಚ್ಛಿತಂ ಕಾರಕಂ, ತತ್ಥಾಪಿ "ಅಕಥಿತಞ್ಚಾ"ತಿ (೧-೪-೫೧) ಕಮ್ಮಸಞ್ಞಂ ವಿಧಾಯ ತೇನೇವ ದುತಿಯಾ ವಿಧೀಯತೇ, ತದುಪದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಉಪಯುಜ್ಜಮಾನೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅತ್ರ ಚೇವಮಕಥಿತನಿಯಮೋ ಕತೋ ವಾತ್ತಿಕಕಾರೇನ-

ಪುಚ್ಛಿಚಿಭಿಕ್ಖೀನಂ ದುಹಿ,ಯಾಚೀನಂ ನಿಮಿತ್ತಮುಪಯೋಗೇ।
ಪುಬ್ಬವಿಧಿಮ್ಹಿ-ಕಥಿತಂ, ಬ್ರೂಸಾಸೀನಞ್ಚ ಗುಣಾಸತ್ತನ್ತಿ॥

ಉಪಯುಜ್ಜತೇ ಇಟ್ಠತ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಂ ಬ್ಯಾಪಾರೀಯತೀತ್ಯುಪಯೋಗೋ-ಪಯೋಪ್ಪಭುತಿ, ತಸ್ಮಿಂ, ನಿಮಿತ್ತಂ ಗವಾದಿ, ಅಪುಬ್ಬವಿಧಿಮ್ಹಿ ಅಪಾದಾನಾಧಿಕರಣಾದಿ ಪುಬ್ಬಸಞ್ಞಾ ವಿಧಾನಾಭಾವೇ, ವಿಧಾನೇ ಹಿ ಮಾಣವಕಾ ಮಗ್ಗಂ ಪುಚ್ಛತಿ, ರುಕ್ಖಾ ಫಲಾನ್ಯವಚಿನಾತ್ಯಾದಿ ಯಥಾರಹಂ ಭವತಿ, ಗುಣಾಸತ್ತನ್ತಿ ಗುಣೇನ ಸತ್ತಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೀ, ಗುಣಸದ್ದೇನೇತ್ಥ ಪಧಾನಸಾಧನಂ ಧಮ್ಮಾದಿಕಂ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತಂ ಪಧಾನಸಾಧನಞ್ಹಿ ಕಿರಿಯಾಯೋಪಕಾರಕಮುಪಕಾರಿಯಂ ಪಧಾನಭೂತಂ ಕಿರಿಯಮಪೇಕ್ಖಿಯ ಗುಣೋ ಭವತಿ, ಚೋ-ನುತ್ತಸಮುಚ್ಚಯೇ, ಪಧಾನನ್ತು ಧಮ್ಮಾದಿನೋ ಪವತ್ತಿಯಾ ತದತ್ಥತ್ತಾ, ಉಪಯುಜ್ಜಮಾನಞ್ಚ ತಂ ಪಯೋಪಭುತಿಚೇತಿ ವಿಸೇಸನಸಮಾಸಂ ಕತ್ವಾ ಉಪಯುಜ್ಜಮಾನಪಯೋಪ್ಪಭುತಿನೋ ನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ಛಟ್ಠೀಸಮಾಸೋ, ಪಭುತಿ ಸದ್ದೇನ ಗವಾದಿನೋ ಗಹಣಂ, ಆದಿಸದ್ದೇನ ಗೋಮನ್ತಾದಿನೋ, ದುತಿಯೇನಾದಿ ಸದ್ದೇನ ಅಧಿಕರಣಾದಿನೋ, ಚತುತ್ಥೇನ ವಿನಯಾದಿನೋ, ವಿಧಾನನ್ತಿ ದುತಿಯಾ ವಿಧಾನಂ, ದುತಿಯಾವಿಧಾನಮಭಿಮತನ್ತಿ ಯೋಜನೀಯಂ। ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ "ತಥಾ ಯುತ್ತಞ್ಚಾನಿಚ್ಛಿತಂ" (೧-೪-೫೦) ಇಚ್ಚನೇನ ಕಮ್ಮಸಞ್ಞಂ ವಿಧಾಯ "ಕಮ್ಮೇ ದುತಿಯಾ" (೨-೩-೨) ತ್ಯನೇನೇವ ದುತಿಯಾ ವಿಧೀಯತೇ, ತನ್ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಯೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿ, "ತಥಾ ಯುತ್ತಞ್ಚಾನಿಚ್ಛಿತ"ನ್ತೀಮಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ಯೇನೇವೇಚ್ಚಾದಿಪಞ್ಚಿಕಾಪಾಠಾನುಸಾರೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ಯುಜ್ಜತೇತಿ ಕಿರಿಯಾಭಿಸಮ್ಬಜ್ಝತೇ, ಯುತ್ತನ್ತಿ ಕಿರಿಯಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಂ, ಅತ್ರ ತು-

ಯದ್ಯಬುದ್ಧ್ಯಾ ಹಿಲಜ್ಜ್ಯಾದಿ, ತದಾಹ್ಯಾದಿಮನಿಚ್ಛಿತಂ।
ಯದಾ ಲಜ್ಜಾಭಯಾದೀಹಿ, ತದೇಚ್ಛಿ ತತಮಂ ಮತಂ॥

"ತಥಾ ಯುತ್ತಞ್ಚಾನಿಚ್ಛಿತ"ನ್ತಿ ಸುತ್ತೇನಸ್ಸ ಪರಿಯುದಾಸವುತ್ತಿತೋ ಇಚ್ಛಿತಾ ಅಞ್ಞಮನಿಚ್ಛಿತಮನಭಿಮತಮಿತರಞ್ಚ, ತತೋಯೇವ'ಗಾಮಂ ಗಚ್ಛನ್ತೋ ರುಕ್ಖಮೂಲಮುಪಸಪ್ಪತೀ'ತ್ಯತ್ರ ನೇವಿಚ್ಛಿತನಾನಿಚ್ಛಿತಸ್ಸಪಿ ರುಕ್ಖಮೂಲಸ್ಸ ಕಮ್ಮ ಸಞ್ಞಾ ಸಿದ್ಧಾತಿ ತತ್ಥ "ಕಮ್ಮೇ ದುತಿಯಾ"ತಿ ದುತಿಯಾ ವಿಧೀಯತೇ, ತನ್ದಸ್ಸೇತಿ'ನೇವಿಚ್ಛಿತನಾನಿಚ್ಛಿತಸ್ಸಾ'ಇಚ್ಚಾದಿ, ರುಕ್ಖಮೂಲಂ ನೇವಿಚ್ಛಿತಂ ಪುಬ್ಬಮನಭಿಮತತ್ತಾ, ನಾಪ್ಯನಿಚ್ಛಿತಂ ಅಪ್ಪಟಿಕೂಲತ್ತಾ, ಗಾಮಗಮೇನ ಹ್ಯಸ್ಸ ತಪ್ಪರತಾ, ರುಕ್ಖಮೂಲೋಪಸಪ್ಪನನ್ತು ಪಸಙ್ಗಾಗತನ್ತಿ ರುಕ್ಖಮೂಲಾನಮ್ಪಿ ಕಿರಿಯಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಅತ್ಥೇವ, ಅತ್ರಾಪಿ-

ನೇವಿಚ್ಛಿತಾನಿಚ್ಛಿತನ್ತು, ಮಬುದ್ಧಿಯುಪಸಪ್ಪನೇ।
ಮೂಲಂ ವಿಸ್ಸಮನತ್ಥನ್ತು, ತಮಿಚ್ಛಿತತಮಂ ಸಿಯಾ॥

ಬ್ರೂಸಾಸಿನಞ್ಞಾತಿ ಚಸದ್ದೋಪಸಙ್ಗಹಿತೇ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಏವ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಏತ್ಥ ಗಾಮದೇವದತ್ತಗಗ್ಗಾನಮಕಥಿತಸಞ್ಞಾ, ಅಜಾದಯೋ ತ್ವಿಚ್ಛಿತತಮಾ, ಆದಿಸದ್ದೇನ 'ಪತ್ಥೇತಿ ಗಾವುಂ ಪುರಿಸಂ ದ್ವಿಜೋ'ತ್ಯಾದಯೋ ಸಙ್ಗಹಿತಾ, ನಯತಿನೀ=ಪಾಪುಣನೇ, ವಹತಿ ವಹ=ಪಾಪುಣನೇ, ಹರತಿ ಹರ=ಹರಣೇ, ಜಯತಿಜಿ=ಜಯೇ, ಸಬ್ಬತ್ಥಲೇಚ ಏತ್ತೇ ಅಯಾದೇಸೇ ಚ ರೂಪಂ, ದಣ್ಡ=ದಣ್ಡನೇ ಚುರಾದಿತ್ತಾ ಣಿಮ್ಹಿ ರೂಪಂ, ಅಥ "ಅಧಿಸೀಟ್ಠಾಸಾನಂ ಕಮ್ಮಂ"ತ್ಯಾದಿನಾ (೧-೪-೪೬) ತೇನ ತೇನ ಕಮ್ಮಸಞ್ಞಂ ವಿಧಾಯ 'ಪಠವಿಂ ಅಧಿಸೇಸ್ಸತೀ'ತಿ ಆದೋ (ತತ್ಥ) ತತ್ಥ "ಕಮ್ಮೇ ದುತಿಯಾ"ತಿ (೨-೩-೨) ದುತಿಯಾ ವಿಧೀಯತೇ ತೇಹಿ ತೇಹಿ ಸತ್ಥ ಕಾರೇಹಿ, ಸಬ್ಬತ್ಥೇವೇತ್ಥ ಲೋಕಸ್ಸ ಕಮ್ಮವಚನಿಚ್ಛಾತಿ ಕಮೇನೇತಂಞ್ಞಸಞ್ಞಾಪುಬ್ಬಕಂ ಕಮ್ಮಮುಪದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ-'ಅಧಿಪುಬ್ಬ'ಇಚ್ಚಾದಿ, ಯಾಯ ವತ್ತಿಚ್ಛಾಯ ದುತಿಯಾ ಸಿಯಾ ತಾಯ ವತ್ತಿಚ್ಛಾಯ ಕಮ್ಮತಾ ಕಥಂಹಿನಾಮಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ನೇವ ಉಪಲಬ್ಭನ್ತೀತಿ ಕದಾಚಿಕಸ್ಸಚಿ ಸಿಯಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಪಯತಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಸುತ್ತನ್ತರಮಾರಬ್ಭನೀಯಂ, ತತ್ಥೇವಂ ಕಿಂ ಭವತೋ ಮನಸಿ ದೋಸಧಿಜಮ್ಭನೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಧಮ್ಮೇತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಏವಂ ಸದ್ದಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ಯಥಾ ಆಧಾರೇ ಕಮ್ಮವಚನಿಚ್ಛಾ, ತಥೇಹಾಪಿ ಆಧಾರವಚನಿಚ್ಛಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ತೇನೇವಾಹ-'ಧಮ್ಮೇತಿ ಆಧಾರವಚನಿಚ್ಛಾ'ತಿ, ಧಮ್ಮೇ ಅಭಿನಿವಿಸತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಏವಂಸದ್ದಸಮಾನತ್ಥತ್ತಾ ತಥಾ ಸದ್ದಸ್ಸ ತದತ್ಥಾನುಸಾರೇನೇವ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ತಥಾಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ವಿಸುಂ ನ ವುತ್ತೋ, ಪಾನಞ್ಚ ಆಚಾರೋಚ ಪಾನಾಚಾರಂ, ತಂಪಾನಾಚಾರಮಸ್ಸ ಆಧಾರಸ್ಸ ತಸ್ಮಿಂ ತಪ್ಪಾನಾಚಾರೇ, ಪಾನತ್ಥಾಚಾರತ್ಥಧಾತುಸಮ್ಬನ್ಧೀ ಯೋ ನದ್ಯಾದಿ ಕೋ ಆಧಾರೋ ಸೋ ಪಾನಾಚಾರವಾಯೇವಾತಿ ಆಹ- 'ಪಾನತ್ಥಾಚಾರತ್ಥಾನಂ ಧಾತೂನಮಾಧಾರೇ'ತಿ , ಕೇಸಞ್ಚೀತಿ ಅನಿಯಮೇನ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಸದ್ದಸತ್ಥಕಾರಾನಂ, ಏತ್ಥಾತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಆಧಾರವಚನಿಚ್ಛಾಪಕ್ಖೇ, ಪತಿಪರೀಹಿ ಭಾಗೇಚೇತ್ಯವಸಿದ್ಧಾತಿ ಇಮಿನಾ ಪತಿಸದ್ದಸ್ಸ ಧಾತುನಾ ಅಯುತ್ತತಂ ದಸ್ಸೇತಿ... ಯದಿ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ ಛಟ್ಠಿಯಾಭಾವಾ, ತೇನಾಹ-'ಯದಾತ್ವಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ವುತ್ತಿಯಂ ತೇನಾತಿ ತಸದ್ದೇನ, ಅಪಿಸದ್ದೋಪಸಙ್ಗಹಿತಂ ತತಿಯಮ್ಪಿ ಗಹೇತ್ವಾ ವಾಚಾತಿ ಬಹುವಚನನಿದ್ದೇಸೋ।

೩. ಕಾಲ

ಯದಾ ಕಾಲದ್ಧಾನಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ'ಮಾಸಮಾಸತೇ ಕೋಸಂ ಸಯತಿ'ಚ್ಚಾದೋ ಅಕಮ್ಮಕೇಹಿಪಿ ಯೋಗೇ ಕಾಲಭಾವದ್ಧದೇಸಾನಂ ಪರೇಹಿ ಕಮ್ಮತ್ತಮನುಞ್ಞಾತನ್ತಿ ಚ, ಯದಾತ್ವಿಚ್ಚಾದಿನಾ ತು ಕಿರಿಯಾವ ಸಬ್ಬೇನಸಬ್ಬಂ ನ ಸೂಯತಿ, ತಥಾ ಸತಿ ಕುತೋ ಚ ಕಮ್ಮತ್ತನ್ತಿ ತೇಹೇವ ವುತ್ತನ್ತೇ ಚ ದಸ್ಸೇತಿ, ಗಮ್ಮ ಮಾನಕಿರಿಯಾಯೋಗೋಪಿ ನ ನಿಸ್ಸಿತೋ... ಮಾಸಮಾಸತೇಚ್ಚಾದೀಸು ಆಸನಾದಿ [ಆಸನಾದೀಸು (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಕಿರಿಯಾನಂ ಮಾಸಾದಿಯೋಗೋ ವಿಯ ಕಲ್ಯಾಣಿತ್ತಗುಣಾದಿಯೋಗೋ ಚ ಲೋಕಸ್ಸ ಪತೀತಿಪಥಮುಪಯಾತೀತಿ, ನ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ ಕಿರಿಯಾ ನ ಹೋನ್ತಿ ಗುಣದಬ್ಬಾನೀತಿ ಕಿರಿಯಾಸಮ್ಬನ್ಧಾಭಾವಾ ಕಮ್ಮತ್ತಾಭಾವೋತಿ ನ ಸಿಜ್ಝತಿ, ಗುಳೇನ ಮಿಸ್ಸಾ ಧಾನಾ ಭಜ್ಜಿತಯವಾ ಗುಳಧಾನಾ। ಅಜ್ಝಯನಕಿರಿಯಾಯ ಪಬ್ಬತೇನ ಚ ಮಾಸಕೋಸಾನಂ ಸಾಕಲ್ಲೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧಾಭಾವಾ ಅಚ್ಚನ್ತಸಂಯೋಗಾಭಾವೋತಿ ಮಾಸಸ್ಸಾತಿಆದೀಸು ನ ದುತಿಯಾ। ಪುಬ್ಬಣ್ಹೇ ಸಮಯನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಪುಬ್ಬಣ್ಹೇ ಸಮಯೋತಿ ಸತ್ತಮೀಆಮಾದಿಸಮಾಸಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಅಚ್ಚನ್ತ ಮೇವಾತಿ ಇಮಿನಾ ಸಮಯಸ್ಸ ಸಾಕಲ್ಲೇನ ವಿಹರಣಕಿರಿಯಾಯ ಸಮ್ಬನ್ಧಮಾಹ, ಯಂಸಮಯಂ ಕರುಣಾವಿಹಾರೇನ ವಿಹಾಸಿ, ತಂ ಏಕಂಸಮಯನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಉಪಸಙ್ಕಮನಕಿರಿಯಾಯಚ್ಚನ್ತಮೇವ ಯುತ್ತೋತಿ ಇಮಿನಾ ನಿವಾಸನವಿಹರಣ ಕಿರಿಯಾಹಿಪಿ ಪುಬ್ಬಣ್ಹಸಮಯಾದೀನಮಚ್ಚನ್ತಮೇವ ಯುತ್ತತಂ ಉಪಲಕ್ಖೇತಿ, ಪಕಾರನ್ತರೇನಾಪಿ ಸಿದ್ಧಿಯಮಾಸಙ್ಕಮುಬ್ಭಾವಯತಿ 'ಯದಾ ತ್ವಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ವಿಭತ್ತಿಯಾ ವಿಪಲ್ಲಾಸೋ ಯಥಾಪಕತಮತಿಕ್ಕಮ್ಮ ಅಞ್ಞಥಾ ಭವನಂ, ಇಧ ಪನ ಸತ್ತಮಿ ಯಮ್ಪತ್ತಾಯಂ ಸತ್ತಮ್ಯತ್ಥೇ ಬಾಹುಲಕೇನ "ಕಮ್ಮೇ ದುತಿಯಾ"ಚ್ಚೇವ ದುತಿಯಾಪ್ಪತ್ತಿ।

ತತಿಯಾಭಿಮತಾತಿ "ಅಪವಗ್ಗೇ ತತಿಯಾ"ತಿ (೨-೩-೬) ವಚನೇನ ಪಾಣಿನಿಯಾನಂಪಪಞ್ಚತ್ತಮಭಿಮತಾ, ಕಥಮ್ಪನ ಕಾಲದ್ಧಾನಂ ಕರಣತ್ತಮಿಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯ ಕರಣತ್ತಮೇಸಮ್ಪಟಿಪಾದೇನ್ತೋ ಆಹ-'ತಥಾಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ತಥಾಪೀತಿ ವುತ್ತಕ್ಕಮೇನ ಕರಣತ್ತಸಮ್ಭವಾ ತತಿಯಾಯ ವಿಜ್ಜಮಾನಾಯಪಿ, ಸಿಯಾತಿ ತತಿಯಾ ಸಿಯಾ, ತಞ್ಚಾತಿ ತಂ ಕರಣಞ್ಚ। ಕಾರಕಮಜ್ಝೇತಿ ಏತ್ಥ ಛಟ್ಠೀ

ಸಮಾಸೋ ಕಾರಕಸದ್ದೇನ ಚ ಸತ್ತಿಕಾರಕಂ ಗಹಿತನ್ತಿ (ಆಹ) 'ದ್ವಿನ್ನಂ ಕತ್ತುಸತ್ತೀನಂ ಮಜ್ಝೇ'ತಿ, ಅಭಿನ್ನಸ್ಸಾಪಿ ಹಿ ಏಕಸ್ಸ ದೇವದತ್ತಾದಿಕತ್ತುನೋ ಭಿನ್ನಾನಂ ತಂಸಮವೇತಾನಂ ಕತ್ತುಸತ್ತೀನಂ ಮಜ್ಝೇ ಕಾಲದ್ಧಾನಾನಿ, ಸತ್ತಿಭೇದಮೇವ ಬ್ಯಞ್ಜಯಮಾಹ-'ತಥಾಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಏಕತ್ಥಾತಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ ದೇವದತ್ತೇ, ದ್ವೀಹೇತೀತೇ (ಭುಞ್ಜಿಕ್ರಿಯಾ) ಸಾಧನನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ದ್ವಿನ್ನಂ ಅಹಾನಂ ಸಮಾಹಾರೋ ದ್ವೀಹಂ ತಸ್ಮಿಂ। ಇಸುಮಸತೀತಿ ವಾ, ಇಸುಮ್ಹಿ ಆಸೋ ಅಸ್ಸೇತಿ ವಾ ನಿಪ್ಫನ್ನೇನ ಇಸ್ಸಾಸಸದ್ದೇನ ಗಮ್ಮಮಾನಂ ಕಿರಿಯಂ ದಸ್ಸೇತಿ 'ಇಸ್ವಸನೇ'ತಿ, ನನ್ವಿಚ್ಚಾದಿ ಚೋದ್ಯಂ, ಧನುಪಞ್ಚಸತಂ ಕೋಸೋ, ಏವಮಞ್ಞತೇಚ್ಚಾದಿ ಪರಿಹಾರೋ, ಛಟ್ಠಿಯಾಸಮ್ಬತ್ತಾಯನ್ತಿ ಕೋಸಸ್ಸೇಕದೇಸೇತಿ ಏವಂ ಛಟ್ಠಿಯಾ ಸಮ್ಬತ್ತಾಯಂ, ಮುತ್ತಸಂಸಯೇನೇದಂ ಸಮಾನನ್ತಿ ಮುತ್ತೋ ಸಂಸಯೋ ಯಸ್ಮಿಂ ಅವಧ್ಯಾದೋ ತೇನೇತಂ ತುಲ್ಯನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ವುತ್ತಿಯಂ ಅಭಿಮತಾತಿ "ಸತ್ತಮೀ ಪಞ್ಚಮಿಯೋ ಕಾರಕಮಜ್ಝೇ"ತಿ (೨-೩-೭) ವಚನೇನ ಸತ್ತಮೀಪಞ್ಚಮಿಯೋ ಪಪಞ್ಚತ್ತಮಭಿಮತಾ, ದ್ವೀಹೇ ಭುಞ್ಜಿಸ್ಸತೀತಿ ದ್ವೀಸು ದಿವಸೇಸು ಗತೇಸು ಭುಞ್ಜಿಸ್ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, "ಯಬ್ಭಾವೋ ಭಾವಲಕ್ಖಣ"ನ್ತಿ (೨-೩೮) ಸತ್ತಮೀ, ಸಕಸಕಕಾರಕವಚನಿಚ್ಛಾಯೇವಾತಿ ಹಿ ಇದಂ ಬಾಹುಲ್ಲಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ವುತ್ತಂ, ದ್ವೀಹಾ ಭುಞ್ಜಿಸ್ಸತಿ ಕೋಸಾ ವಿಜ್ಝತೀತಿ ದ್ವೀಹಾ ನಿಕ್ಖಮ್ಮ ಭುಞ್ಜಿಸ್ಸತಿ, ಕೋಸಾ ನಿಕ್ಖಮ್ಮ ಠಿತಂ ಲಕ್ಖಂ ವಿಜ್ಝತಿ ಉಪಾತ್ತವಿಸಯೋ-ಯಮವಧಿ, ಕೋಸೇ ವಿಜ್ಝತೀತಿ ಕೋಸೇ ಠಿತಂ ಲಕ್ಖಂ ವಿಜ್ಝತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೪. ಗತಿ

ಕತಚತ್ಥಸಮಾಸಾತಿ ಕತೋ ಚತ್ಥಸಮಾಸೋ ಯೇಸು ತೇ ತಥಾ ವುತ್ತಾ, ಅಞ್ಞಪದತ್ಥವುತ್ತಯೋತಿ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೇ ವುತ್ತಿ ಯೇಸನ್ತಿ ಬ್ಯಧಿಕರಣಞ್ಞಪದತ್ಥಸಮಾಸೋ, ಚತ್ತಸಮಾಸೇ ಗತ್ಯಾದೀನಂ ವಿಸುಂವಿಸುಂ ಪಧಾನತ್ತಾ ತೇಹಿ ಪರಂ ಪಯುಜ್ಜಮಾನೋ ಅತ್ಥಸದ್ದೋ ಗತ್ಯಾದೀಹಿ ಪಚ್ಚೇಕಮಭಿಸಮ್ಬುಜ್ಝತೀತಿ ಮಞ್ಞತೇ, ಅಥ ಸುತ್ತೇ 'ಪಯೋಜ್ಜೇ'ಇಚ್ಚೇತಾವತ್ಯುಚ್ಚಮಾನೇ ಪಯೋಜ್ಜೋ ಸಯಂ ಕತ್ತಾತಿ ಕಥಂ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ಯೇನ 'ಪಯೋಜ್ಜೇ ಕತ್ತರೀ'ತಿ ವಿವರಣಂ ಕತಮಿಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ಗತ್ಯಾದ್ಯತ್ಥ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಆದಿಸದ್ದೇನ ಬೋಧಾ ದೀನಂ ಗಹಣಂ, ತಕ್ಕಿರಿಯಾಸಮತ್ಥೋವಾತಿ ತಸ್ಸಾ ಗತ್ಯಾದಿಕಾಯ ಕಿರಿಯಾಯ ಸಮತ್ಥೋ ಏವ ನಿಯುಜ್ಜತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕಿರಿಯಾಕರಣೇ ಸಮತ್ಥೋ ನಾಮ ಕತ್ತಾವಾತಿ ಆಹ-'ಸೋಚ ಕತ್ತಾ'ತಿ। ದುತಿಯಾಯ ಸಿದ್ಧಾಯಾತಿ ವಕ್ಖಮಾನನಯೇನ ಪಯೋಜ್ಜಸ್ಸ ಕತ್ತುನೋ ಕಮ್ಮತ್ತಸಿದ್ಧಿಯಾ "ಕಮ್ಮೇ ದುತಿಯಾ"ತಿ ಸುತ್ತೇನೇವ ಕಮ್ಮೇ ದುತಿಯಾಯ ಸಿದ್ಧಾಯ। ಕಿಂ ಲಕ್ಖಣೋ-ಯಂ ನಿಯಮೋ ಯದತ್ಥಮಿ ದಮಾರಭೀಯತಿಚ್ಚಾಹ-'ಗತ್ಯಾದ್ಯತ್ಥಾನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಪಚ್ಚುದಾಹರೀಯಿಸ್ಸತೇ 'ಏತೇಸಮೇವೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ತಥಾಚಾಬ್ಭುಪಗಮೇ, ಪಯೋಜ್ಜೋ ಕತ್ತಾ ನ ಕಮ್ಮಂ ತ್ಯಬ್ಭುಪಗಮ್ಮ ಪಯೋಜ್ಜೇ ಕತ್ತರೀ'ತಿ ವಿವರಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಸಾಮತ್ಥಿಯಮ್ಪನಇಚ್ಚಾದಿನಾ ಸಾಮತ್ಥಿಯಸರೂಪಮಾಹ, ಗತಿ ಆದ್ಯತ್ಥಾನನ್ತಿ ಪದಚ್ಛೇದೋ, ನಿಯುಜ್ಜಮಾನೋ ಪಯೋಜಕಬ್ಯಾಪಾರಸಞ್ಞಾತಾಯ ಕಿರಿಯಾಯ ಸಮ್ಬನ್ಧೀಯಮಾನತ್ತಾ ಕಮ್ಮಭೂತೋವ ಭವತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ "ಗಮನಾದಿಕಿರಿಯಾಯ ಸಾಧನತ್ತಾ ಯದಿಪಿ ಪಯೋಜ್ಜೋ ಕತ್ತಾ, ತಥಾಪಿ ಸೋ ಪಯೋಜಕೇನ ಗಮನಾದೀಸು ಬ್ಯಾಪಾರಿಯಮಾನೋ ಪಯೋಜಕಸ್ಸ ಬ್ಯಾಪಾರಲಕ್ಖಣಾಯ ಕಿರಿಯಾಯ ಸಮ್ಬನ್ಧೀಯಮಾನೋ ಯದಿ ಕಮ್ಮಂ ನ ಹೋತಿ ಅಞ್ಞಥಾ ಕಿಂ ಹೋತೀತಿ ಅಞ್ಞಥಾನುಪಪತ್ತಿಲಕ್ಖಣೇನ ಸಾಮತ್ಥಿಯೇನ ಕಮ್ಮಭೂತೋವ ಹೋತೀ"ತಿ [(ಅತ್ಥೋ) (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ( ), ಪತೀಯತೇತಿ ಇಮಿನಾ ಪತೀತಿವಸೇನೇವಾಸ್ಸ ಕಮ್ಮತಾ, ಸಭಾವತೋ ತು ಪಯೋಜ್ಜೋ ಕತ್ತಾವಾತಿಪಿ ಞಾಪೇತಿ, ಪಯೋಜಕೋತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ದೇವದತ್ತಾದಿಕೋ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ, ಅತ್ಥಗಹಣಸ್ಸಾತಿ "ಸದ್ದಾಕಮ್ಮಕಭಜ್ಜಾದೀನ"ನ್ತಿ ಅವತ್ವಾ "ಸದ್ದತ್ಥಾಕಮ್ಮಕಭಜ್ಜಾದೀನ"ನ್ತಿ ಅತ್ಥಗ್ಗಹಣಸ್ಸ, ಬೋಧತ್ಥಸ್ಸ ಉದಾಹರಣನ್ತಿ ಸೇಸೋ, ನನು ವಚನಪ್ಪಯೋಜನಂ ದಸ್ಸಯತಾ ವಚನಮೇವೋಪದಸ್ಸಿಯ ಪಞ್ಹೋ ಕಾತಬ್ಬೋ, ಅಥ 'ಏತೇಸಮೇವಾ'ತ್ಯವಿಜ್ಜಮಾನೇನೇವ ಕಥಂ ತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ 'ಏತೇಸಮೇವೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಕ್ಕಮೇನ ನಿಯಮತ್ಥತ್ತಾ ವಚನಸ್ಸ ಏವಕಾರೋ ಲಬ್ಭತಿ, ಸಮ್ಬನ್ಧಿವಚನತ್ತಾ ಏತಸದ್ದಸ್ಸ ತೇನ ಯಥಾಪಠಿತಾ ಗತ್ಯಾದಯೋವ ವಿಸೇಸ್ಸಭೂತಾ ಸಙ್ಖೇಪೇನ ಪರಾಮಸೀಯನ್ತೀತಿ ಏತೇ ಸಮೇವಾತಿ ಕತನ್ತಿ ಮಞ್ಞತೇ [ಏವೋಸಞ್ಞಾತಿ ಮಞ್ಞತೇ (ಪೋತ್ಥಕೇ)], (ಗಚ್ಛತಿ ದೇವದತ್ತೋತಿ...ಪೇ॰... ನಹೋತೀತಿ) ಇಮಿನಾ ಇಮಮತ್ಥಞ್ಚ ಜೋತೇತಿ "ಯದಿಪಿ ಕಿರಿಯಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಾ ಪಯೋಜ್ಜಸ್ಸ ವಿಯ ಕತ್ತುನೋಪಿ ಕಮ್ಮತ್ತಮ್ಪಸಜ್ಜತಿ, ತಥಾಪಿ ಪಯೋಜ್ಜೇತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಕತ್ತರಿ ದೇವದತ್ತೇ

ದುತಿಯಾ ನಪ್ಪಸಜ್ಜತೀ"ತಿ, ಅಭಿಮತಾತಿ "ಗತಿಬುದ್ಧ್ಯಾ"ದಿ (೧-೪-೫೨) ಸುತ್ತೇನ ಪಯೋಜ್ಜಸ್ಸ ಕತ್ತುನೋ ಕಮ್ಮಸಞ್ಞಂ ವಿಧಾಯ ತಸ್ಮಿಂ ಪಯೋಜ್ಜೇದುತಿಯಾಭಿಮತಾ, ಚರಹಿಸದ್ದೋ ಪುಚ್ಛಾಯಂ, ಪಯೋಜೇತೀತಿ ಅಸ್ಮಿಂ ಉದ್ದೇಸೇ ತದಾ ಕಥಂ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಸೇಸೋತಿ ಯದಾಚರಹಿಚ್ಚಾದಿವಾಕ್ಯಸ್ಸಾವಸಾನೇ ಪಯೋಜೇತೀತಿ ಅಸ್ಮಿಂ ಉದ್ದೇಸೇ ವಚನಸಮೀಪೇ'ತದಾ ಕಥಮ್ಭವಿತಬ್ಬ'ನ್ತಿ ಪಾಠಸೇಸೋ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ಯಾವತಾತಿ ತತಿಯನ್ತಪಟೀರೂಪಕೋ ನಿಪಾತೋ, ಯಸ್ಮಾ ದತ್ಥೋ ವತ್ತತೇ, ಯಸ್ಮಾ ದುತಿಯಾ ಪಪ್ಪೋತಿ ತಸ್ಮಾ 'ಯಞ್ಞದತ್ತೇನೇ'ತಿ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೫. ಹರಾ

ನಿಯಮೇನೇಚ್ಚಾದಿನಾ ವಚನಾರಮ್ಭಸ್ಸ ಪಯೋಜನಮಾಹ, ಸಾಪಿ ತತಿಯಾಪಿ [ದುತಿಯಾಪಿತಿ ವತ್ತಬ್ಬ] ಯದಾತ್ವಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಹರತಿ ನಾಹಾರತ್ಥೇ [ನಹರತ್ಯತ್ಥೇ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ತಿಪಿ ವಿಞ್ಞಾಪೇತಿ, ಉಭಯತ್ಥಾತಿ ದುತಿಯಾಯ ಪತ್ತಾಯ ಅಪ್ಪತ್ತಾಯ ಚ, ವಿಭಾಸಾ ವಿಕಪ್ಪೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ಕಾರೇತಿಕರ-ಕರಣೇ, ಲೇತ್ತಾಯಾದೇಸಾತಿಲತ್ತ ಏತ್ತಅಯಾದೇಸ್ಸ, ವದ-ವಚನೇ, ಅಭಿವದನಮಭಿವಾದೋ ತಂ ಕರೋತೀತಿ "ಧಾತ್ವತ್ಥೇನಾಮಸ್ಮಿ"ತಿ (೫-೧೨) ಇಮ್ಹಿ ನಾಮಧಾತು 'ಅಭಿವಾದಿ'ತಿಸುತ್ತೇ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋತಿ ಆಹ-'ಅಭಿವಾದಿಸ್ಸಾ'ಇಚ್ಚಾದಿ।

೬. ನಖಾ

ಖಾದಯತಿ ಆದಯತಿ ಖಾದ, ಅದ=ಭಕ್ಖಣೇ, ಅವ್ಹಾಪಯತಿ ವ್ಹೇ=ಅವ್ಹಾನೇ ಆಪುಬ್ಬೋ, "ಪಯೋಜಕಬ್ಯಾಪಾರೇ ಣಾಪಿಚೇ"ತಿ (೫-೧೬) ಣಾಪಿಮ್ಹಿ ಪುಬ್ಬಸರಲೋಪೋ, ಕನ್ದಯತಿ ಕನ್ದ=ಅವ್ಹಾನರೋದನೇಸು।

"ವಹಿಸ್ಸಾನಿಯನ್ತುಕೇ"ತಿ ಗಣಸುತ್ತೇ ಅಯಮೇತ್ಥೋ "ವಹಿಸ್ಸಧಾತುಸ್ಸ ಪಯೋಜ್ಜೇ ಕತ್ತರಿ ನಿಯನ್ತುರಹಿತೇ ದುತಿಯಾ ನ ಭವತೀ"ತಿ, ನಿಯನ್ತಾ ಸಾರಥಿ ಕಿರಿಯಾಸಿದ್ಧಿಂ ನಿಯಾಮಕೋತಿ ವತ್ವಾ ತಮೇವ ಪಕಾಸೇತುಮಾಹ-'ಕಿರಿಯಙ್ಗ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಕಿರಿಯಙ್ಗ ಕಿರಿಯೋಪಕರಣಭೂತಂ ಬಲೀ ಬದ್ದಾದಿಂ ಕಿರಿಯಾಕಾರಣಂ, ನಿಯಮೇತ್ವಾತಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಕರಣೀಯೇ ಕಿರಿಯಾ ವಿಸಯೇ ಪತಿಟ್ಠಪೇತ್ವಾ, ವಾಹಯತಿ ಭಾರಂ ದೇವದತ್ತೇನೇತ್ಯತ್ರ ಹಿ ದೇವದತ್ತೋ ಪಞ್ಞವಾ ಪುರಿಸೋ ನಿಯನ್ತಾರಮನ್ತರೇನೇವ ಭಾರಂ ವಹತೀತ್ಯನಿಯನ್ತುಕೋ ಕತ್ತಾ, ವಾಹಯತಿ ಭಾರಂ ಬಲೀಬದ್ದೇ ಇಚ್ಚತ್ರ ತು ಬಲೀಬದ್ದಾ ನಿಯನ್ತಾ ರಮನ್ತರೇನ ನ ವಹನ್ತೀತಿ ಸನಿಯನ್ತುಕಾ।

"ಭಿಕ್ಖಿಸ್ಸಾಹಿಂಸಾಯ"ನ್ತಿ ಗಣಸುತ್ತಸ್ಸಾಯಮತ್ಥೋ "ಭಕ್ಖಿಸ್ಸಾಹಿಂಸತ್ಥಸ್ಸ ಪಯೋಜ್ಜೇ ಕತ್ತರಿ ದುತಿಯಾ ನ ಭವತೀ"ತಿ, ಅಥ ಕಥಮೇತ್ಥ ಹಿಂಸತ್ಥತಾ ಭಕ್ಖಿಸ್ಸ ಹಿಂಸಾ ಹಿ ಚೇತನಾವತಿ ಸಮ್ಭವತಿ, ನ ಚೇತ್ಥಸಸ್ಸಂ ಚೇತನಾವನ್ತನ್ತಿ ಆಹ-'ಸಬ್ಬೇ'ಇಚ್ಚಾದಿ, ಸಬ್ಬೇತಿ ರುಕ್ಖಾದಯೋ, ಭಾವಾ ಪದತ್ಥಾ, ಇದಾನಿ ಸಬ್ಬದಸ್ಸನಾನುಕೂಲಹಿಂಸತ್ಥತಮುಪದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಯದಿವೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ನನು ಬುದ್ಧವಚನ ನಿಸ್ಸಿತಮಿದಂ ಬ್ಯಾಕರಣಂ, ತಥಾ ಸತಿ ಸಮ್ಮತಮೇವೇ-ತ್ಥೋ-ಪದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಗನ್ತಬ್ಬಂ ಕಿನ್ನಾಮಾಞ್ಞದಸ್ಸನೋಪಗಾತಾಧಿರೇನಾತಿ ತುಣ್ಹೀ ಹೋತಿ ನಿಕ್ಕಾರಣಿಸ್ಸಾ [ನಿಕ್ಕಮ್ಮಿಸ್ಸಾ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಭವತೋ-ಪಾಯೋತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ಪರತ್ಥಾನುಬದ್ಧಕಿಚ್ಚಂ ಪನ ಮಹಾಪುಞ್ಞಪಞ್ಞಾ ನ ಕಿಞ್ಚಿ ವಿಯ ಮಞ್ಞನ್ತಿ, ಹೋತಿ (ಹಿ) ಏತೇನ ಪರತ್ಥೋ "ಮತನ್ತರೇಪಿ ಸಿದ್ಧಿ ಸಿಸ್ಸಾನಂ, ತಂತಂ ಮತಞ್ಞುನೋ ವಾ ಕದಾಚಿ ಕರಹಚಿ ಯದಿದಮವಲೋಕೇಯ್ಯುಂ ತೇ ಚೇತ್ಥಾವತಾರಂ [ಚೇತ್ಥಕಾರಂ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಲಭೇಯ್ಯುಂ ಏತಾದಿಸೋ ಚ ಪಞ್ಞವಾ ಪಟಿಲದ್ಧಬುದ್ಧವಚನಪ್ಪಸಾದೋ'ತಿ ತದವತಾರೇನ ಚ ಬುದ್ಧೇ ಭಗವತಿ ಕಮೇನ ದಳ್ಹಂ ಪಸಾದಂ ಪಟಿಲಭೇಯ್ಯು"ನ್ತಿ, ಏವಮೇವಂ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ತಂತಂಬ್ಯಾಕರಣೋದಾಹರಣಪ್ಪಸಙ್ಗೇಪಿ ತದನುಸಾರೇನೇವ ತನ್ತಂಪಯೋಜನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ, ನ ನಿರತ್ಥಕಕಥಾಪಸುತೋ-ಯಮಾಚರಿಯೋತಿ।

ದುಹಾದೀನಂ ತ್ವೇವಮಾದೋ ಅಮ್ಹಾಕಮ್ಪರಮಗುರುನಾ ರತನಮತಿಪಞ್ಚಿಕಾಲಞ್ಕಾರಾದಿಕಾರೇನ ನಾನಾಕಾರಸಾರತ್ಥವೇದವೇದಿತು [ವೇದಾವೇದಿತ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಮಹಾಪಞ್ಞಾಪಾಟವಾನಂ ಪಞ್ಞವನ್ತಾನಂ ಸಾಮಿನಾ

ಮಹಾಸಾಮಿನಾ ಸಮ್ಬುದ್ಧಸಾಸನರತನವರೋಪಕಾರಕೇನ ‘ಇದಮೇತ್ಥ ವಿಚಾರಣೀಯಂ’ತ್ಯಭಿಧಾಯ ನಾನಾಮತನ್ತರಮಾಕಡ್ಢಿಯ ಬಹುಂ ಸಮ್ಪವೇದಿತಮತ್ಥಿ, ಮಯಮ್ಪನೇತ್ಥ ಆಚರಿಯೇನಾಧಿಪ್ಪೇತಮತ್ತಮೇವಾಲಮ್ಬ ಅತ್ಥಮ್ಪ ಕಾಸಯಿಸ್ಸಾಮ। ಸತ್ಯಪ್ಯನೇಕದಸ್ಸನಭೇದೇ ಸಿಟ್ಠಪ್ಪಯೋಗಾನುಸಾರೇನ ಯತ್ಥ ಪಧಾನೇಕಮ್ಮನಿತ್ಯಾದಿಪ್ಪಭುತಯೋದಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಯತ್ರ ತ್ವಪ್ಪಧಾನೇತ್ಯಾದೀ, ಯತ್ರೋಭಯತ್ರಾಪಿ, ತಂಸಬ್ಬಮಿಹ ಭಸ್ಸಕಾರಾದ್ಯನುಮತಕ್ಕಮೇನ ಪಟಿಪಾದಯಮಾಹ-ದುಹಾದೀನ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಏತ್ಥಾದಿಸದ್ದೋ ಪಕಾರವಾಚೀ, ತೇನ ಯಾಚಿಪ್ಪಭುತಯೋ ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ಕಮ್ಮದ್ವಯಯುತ್ತಾನನ್ತಿ ನಿದ್ಧಾರಣೇ ಛಟ್ಠೀ, ತೇನ ಕಮ್ಮದ್ವಯಯುತ್ತಾನಂ ಮಜ್ಝೇ ದುಹಾದೀನಮಪ್ಪಧಾನೇಪಿ ಗವಾದೋ ಕಮ್ಮೇ ತ್ಯಾದಿಪ್ಪಭುತಯೋತಿ ಯೋಜನಾ । ಇಚ್ಚಾದಿತಿಆದಿಸದ್ದೇನ ‘ಅವರುನ್ಧತಿ ವಜಂ ಗಾವಂ ಅವರುನ್ಧೀಯತೇ ವಜಂ ಗೋ’ಇಚ್ಚಾದೀನಂ ಪರಿಗ್ಗಹೋ, ಗಮನಾದ್ಯತ್ಥಾನ ಮಿತ್ಯಾದಿಸದ್ದೇನ ಬೋಧತ್ಥಾದೀನಂ ಗಹಣಂ। ಗಮೀಯತೇ ಗಾಮೋ ದೇವದತ್ತನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಕಥಂ ಪಯೋಜ್ಜತ್ತಸಮ್ಭವೋತಿ ಆಹ-‘ಪುರಿಸೇ’ಚ್ಚಾದಿ, ಯಜ್ಜಪಿ ಗಾಮೋ ತುಣ್ಹೀ ಹೋತಿ ನಿಬ್ಯಾಪಾರತ್ತಾ ಪುರಿಸೋವ ತು ಗಮನಕಿರಿಯಂ ನಿಪ್ಫಾದೇತಿ, ತಥಾಪಿ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಗಮನಕಿರಿಯಾಯ ಯಂಫಲಪ್ಪತ್ತಿಲಕ್ಖಣಂ, ತಮುಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ಗಾಮಪುರಿಸಾನಂ ಸಮಾನನ್ತಿ ಪುರಿಸ ಕಿರಿಯಾತುಲ್ಯಫಲತ್ತಾ ಗಾಮೋಪಿ ಗಮನಕಿರಿಯಾಯ ಕತ್ತುಬ್ಯಪದೇಸೇ ಕಾರಣಂ ಭವತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ತಥಾಹಿ ಗಾಮಂ ಗಚ್ಛನ್ತೋ ಕೋಚಿ ಗಾಮೇ ಆಸನ್ನೇ ಸತಿ ವದತಿ ‘ಆಗತೋ ಗಾಮೋ ಪತ್ತೋ ಗಾಮೋ’ತಿ, ಅತೋಞ್ಞೇಸನ್ತಿ ಯೇ ಕಮ್ಮದ್ವಯಯುತ್ತಾ ದುಹಾದಯೋ ಗಮನಾದ್ಯತ್ಥಾಚೋದಾಹಟಾ, ಏತೇಹಿ ಅಞ್ಞೇಸಂ, ಪಧಾನೇ ಕಮ್ಮೇಭಿ ಅಜಾದಿಮ್ಹಿ ಪಧಾನೇ ಕಮ್ಮೇ, ಪಧಾನತ್ತಮ್ಪನ ಅಜಾದೀನಂ ಕಿರಿಯಾಯ ಪಯೋಜನತ್ತಾ, ಅಜಾದ್ಯತ್ಥಾ ಹ್ಯಾನಯನಕಿರಿಯಾರಭ್ಯತೇ। ಅಯಮ್ಪನೇತ್ಥ ಸಙ್ಗಹೋ-

> “ದುಹಿ ಯಾಚಿ ರುಧಿ ಪುಚ್ಛಿ, ಭಿಕ್ಖಿ ಚಿ ಬ್ರುವಿ ಸಾಸಿ ಚ।
> ಜಿ ದಣ್ಡಿ ಪತ್ಥಿ ಮನ್ಥೀ ಚ, ಧಾತೂ ಹೋನ್ತಿ ದುಹಾದಯೋ॥
>
> ಗತ್ಯಾದಿಸುತ್ತಪಟ್ಠಿತಾ, ಗತ್ಯಾದ್ಯತ್ಥಾ ಭವನ್ತಿ ತೇ।
> ನೀವಹಹರಕಸಾಚ, ನೀವಹಾದೀ ಭವನ್ತಿ ತೇ॥
>
> ದ್ವಿಕಮ್ಮಕೇಸು ಚೇತೇಸು, ಅಪ್ಪಧಾನೇ ದುಹಾದಿನಂ।
> ತ್ಯಾದಿಪ್ಪಭುತಯೋ ಹೋನ್ತಿ, ಪಧಾನೇ ನೀವಹಾದಿನಂ।
> ಉಭಯತ್ಥ ಪಯೋಗಾನು, ಸಾರಾ ಗತ್ಯತ್ಥಆದಿನಂ”ತಿ॥

ಪಯೋಗೋ ಪನ ಸಮ್ಬನ್ಧಚಿನ್ತಾಯಮಿಹ ಚ ವುತ್ತಾನುಸಾರೇನ ಸಬ್ಬಥಾ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ।

೭. ಧ್ಯಾದಿ

ಪುಬ್ಬೇ ಕಿರಿಯಾನಿಸ್ಸಯೇನ [ಕಾರಕನಿಸ್ಸಯೇನ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ದುತಿಯಾಯ ವಿಹಿತತ್ತಾ ಆಹ ‘ಇದಾನಿ’ಚ್ಚಾದಿ, ಧಿಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಪ್ಪಧಾನ ನಿದ್ದೇಸೇನ ವಾ ಆದಿಸದ್ದೇನ ವಾ ‘ಹಾ ದೇವದತ್ತ’ನ್ತಿಪಿ ಹೋತಿ, ಹಾ ದೇವದತ್ತದುಕ್ಖನ್ತಿ ತು ದುಕ್ಖೇನ ಯೋಗಾ ದೇವದತ್ತೇನ ನ ಯುತ್ತೋ ಹೋತೀತಿ ಪಠಮಾವಾಮನ್ತಣೇ। ನನುಚ ಅನ್ತರಾಸದ್ದೇನ ಯೋಗೇ ಯಥಾರಾಜಗಹನಾಲನ್ದಾಹಿ ದುತಿಯಾ [(ತಥಾ)] ಅನ್ತರಾ ಚ ರಾಜಗಹಂ ಅನ್ತರಾ ಚ ನಾ ಲನ್ದ(ನ್ತಿ ತಥಾ) ಅನ್ತರಾಮಗ್ಗೇತಿ ಏತ್ಥ ಮಗ್ಗತೋಪಿ [ಅನ್ತರಾಮಗ್ಗತೋಪಿ] ಕಸ್ಮಾ ನ ದುತಿಯಾತಿ ತೇನಾಯೋಗಾ, ಯೇಸಞ್ಹಿ ತಂಮಜ್ಝಂ ತೇ ತೇನ ಯುಜ್ಜನ್ತೀತಿ ತೇಹಿಯೇವ ದುತಿಯಾ, ಅಥವಾಬ್ಭುಪಗತೇಪಿ ತಂಯೋಗೇ ತಂಸಮ್ಬನ್ಧೀಯೇವ ಮಗ್ಗೋತಿ ಮುಖ್ಯತ್ತಾ ತತೋ [ಸಬ್ಬಸ್ಸ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ನ ದುತಿಯಾ, ಅತ್ರಾಪಿ ಛಟ್ಠೀಯೇವ ಪಪ್ಪೋತಿ ಅನ್ತರಾ ತಞ್ಚ ಮಞ್ಚ ಕಮಣ್ಡಲುಇತಿ, ತವ ಮಮ ಮಜ್ಝೇ ಕಮಣ್ಡಲುತ್ಯತ್ಥೋ, ಅಥ ಕಮಣ್ಡಲುಸದ್ದತೋ ದುತಿಯಾ ಕಸ್ಮಾ ನ ಭವತಿ ಸತೀಪ್ಯನ್ತರೇನ ಯೋಗೇ ತಸ್ಸ ಪಧಾನತ್ತಾ, ತಥಾಹಿ ಕಮಣ್ಡಲುನೋ ಸಕತ್ಥಾ ಪವತ್ತಿ, ತುಮ್ಹಮ್ಹಾನನ್ತು ಪರತ್ಥಾ-ಕಮಣ್ಡಲುವಿಸೇಸನತ್ತೇನ ತೇಸಂ ಪವತ್ತತ್ತಾ, ತತ್ರ ಕಮಣ್ಡಲುನೋ ಸಕತ್ಥೇ ವತ್ತಮಾನತ್ತಾ

ಪಧಾನತ್ತೇನಾವತತ್ತಾ ಪಾಟಿಪದಿಕತೋ ಅಚ್ಚುತತ್ತಾ ಪರತ್ತಾ ಪರಮೇವ ಭವತೀತಿ ಜೇನಿನ್ದಬುದ್ಧಿನ್ಯಾಸ। ನಿನ್ನಾದಿ ಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಸಬ್ಭಾವಾ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸಮ್ಬನ್ಧಘಟ್ಠಿಯಾ ಸಮ್ಪತ್ತಾಯಂ ವಚನಂ, ಆಕತಿಗಣೋ-ಯಂ।

೮. ಲಕ್ಖಣೆ

ಲಕ್ಖಣಾದೀಸ್ವತ್ಥೇಸುತಿ ನಾಮಸ್ಸಾ [ಕಸ್ಸಾ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಯಮತ್ಥನಿದ್ದೇಸೋತಿ ಆಹ 'ಅಭಿನಾಯೋ ಯುತ್ತೋ'ಚ್ಚಾದಿ, ತೇನಾತಿ ಅಭಿನಾ ಯುತ್ತಸ್ಸಾತ್ಥನಿದ್ದೇಸ ಕಾರಣೇನ, ಲಕ್ಖಣಸದ್ದೇನ ಹೇತು ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತೋತಿ ಆಹ-'ತತ್ಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ದುವಿಧೋ ಹೇತು, ವುತ್ತಞ್ಹಿ ಸುಬೋಧಾಲಙ್ಕಾರೇ "ಜನಕೋ ಞಾಪಕೋ ಚೇತಿ, ದುವಿಧಾ ಹೇತವೋ ಸಿಯು"ನ್ತಿ (೨೫೨), ಸಮುಪಲಕ್ಖಯತೀತಿ ಸಮುಪಲಕ್ಖಣಂ, ಸಙ್ಕೇತಮತ್ತಂ ಞಾಪಕಂ, ನ ತು ಜನಕಂ, ಸಙ್ಕೇತೋಪಿ ಲಕ್ಖಣಮುಚ್ಚತೇ ಲಕ್ಖೀಯತೇ ಕಾರಿಯಮಾನೇನಾತಿ ಕತ್ವಾ, ಜನಕಸ್ಸಾಪ್ಯತ್ರ ಲಕ್ಖಣತ್ತೇನ ಗಹಣೇ ಪಯೋಜನಂ "ಅನುನಾ" (೨-೧೦) ಇಚ್ಚತ್ರ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಕಞ್ಚಿಪಕಾರನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಇತ್ಥಂಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವದತಿ। ಪತ್ತೋತಿ ಇಮಿನಾ ಭೂತಸದ್ದಸ್ಸ, ಏತ್ಥ ಹಿ ಭೂಧಾತು ಪತ್ತಿಯಂ ವತ್ತತೇ, ರುಕ್ಖೋಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ರುಕ್ಖೋ ಞಾಪಕಹೇತೂತಿ ಅತ್ಥೋ... ರುಕ್ಖೇನ ವಿಜ್ಜುಯಾ ಞಾಪೀಯಮಾನತ್ತಾ, ಆಚರಿಯಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಿ ಪನ ಅಞ್ಞಥಾ ವಣ್ಣಯತಿ, ತಸ್ಸೇದಂ ಮತಂ-

> ಕ್ರಿಯಾಯ ಜೋತಕೋ ನಾಯಂ, ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ನ ವಾಚಕೋ।
> ನಾಪಿ ಕ್ರಿಯನ್ತರಾಪೇಕ್ಖೀ, ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ತು ಭೇದಕೋತಿ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ "ಅಯಮಭಿ ಅಭಿನನ್ದತಿತ್ಯಾದೀಸು ವಿಯ ಕಿರಿಯಾಯ ಜೋತಕೋ ನ ಹೋತಿ, ಛಟ್ಠೀ ವಿಯ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ವಾಚಕೋ ನ ಹೋತಿ, ನಿಕ್ಖೋಸಮ್ಭೀತ್ಯತ್ರ ಗಮನಕಿರಿಯಾಪೇಕ್ಖೀ ನಿಸದ್ದೋ ವಿಯ ನಾಪಿ ಕಿರಿಯನ್ತರಾ ಪೇಕ್ಖೀ, ಕಿಞ್ಚರಹಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ತು ಭೇದಕೋ ವಿಸೇಸಕೋ ಭವತೀ"ತಿ ತಮುಪದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಅಞ್ಞೇ ತ್ವಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಏತ್ಥ ಇತಿಸದ್ದೋ ನಿದಸ್ಸನೇ, ರುಕ್ಖಮ್ಪತ್ವಾ ವಿಜ್ಜೋತತೇ ಇತಿಏವಂ ಪತ್ತಿಕಿರಿಯಾಯ ಪತ್ವಾತಿವುತ್ತರುಕ್ಖಪಾಪನಕಿರಿಯಾಯ ಜನಿತೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ತಥಾಹಿ ರುಕ್ಖಸ್ಸ ವಿಜ್ಜುಯಾ ಪಾಪನಾಭಾವೇ ವಿಜ್ಜುಯಾ ಲಕ್ಖಿಯಾಯ ತಲ್ಲಣಸ್ಸ ಚ ರುಕ್ಖಸ್ಸ ಯೋ ಲಕ್ಖಿಯಲಕ್ಖಣಭಾವೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸೋ ಕೇನ ಸಮ್ಪಾದಿತೋ ಭವೇಯ್ಯ, ನನು ಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಅಭಿನಾ ಜೋತೀಯಮಾನೇ ರುಕ್ಖಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣವುತ್ತಿತಾ ಕಥಂ ಜೋತೀಯತೀತಿ ಆಹ-'ಲಕ್ಖಣತ್ಥೋಚ ವಿಸಯಭಾವೇನಾ'ತಿ, ತಥಾಚೇತ್ಯಾದಿನಾ ತಸ್ಮಿಂ ಪಕ್ಖೇ ಸಮ್ಭಾವಿತಂ ದೋಸಮುಬ್ಭಾವಯತಿ, ತತ್ರಾಯ ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಯಥಾವುತ್ತದೋಸಪರಿಹಾರಾಯ ಪರೇಹೇವಾಭಿಧೀಯಮಾನಮ್ಪರಿಹಾರಮಾಹ, ಪರಿಹಾರೋಪದಸ್ಸನೇನಾಸ್ಸಾಪಿ ಪಕ್ಖಸ್ಸಾದುಟ್ಠತಾಖ್ಯಾಪನೇನೇಸೋಪಿ ಪಕ್ಖೋ-ಬ್ಭುಪಗತೋತ್ಯವಸೇಯೋ, ಅತೋಯೇವುಪರಿ ಯಥಾವುತ್ತ ಪಕ್ಖನಿಸ್ಸಯೇನೇವ ಬ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ, ದೇವದತ್ತಸ್ಸ ಸಾಧುತ್ತಸಙ್ಖಾತಇತ್ಥಮ್ಪಕಾರಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ವಿಸಯಭಾವೇನಾವಟ್ಠಿತಾ ಮಾತಾ ತತ್ಥ ವತ್ತತಿ ನಾಮಾತಿ ಆಹ-'ಮಾತುಯಾ'ತಿಆದಿ, ಮಾತಾ ಚ ಇತ್ಥಮ್ಭೂತೇ ಪವತ್ತಾ ವಿಸಯ ಭಾವೇನ ದೇವದತ್ತೋ ಚ ತತ್ಥ ವಿಸಯೀಭಾವೇನ, ತೇಸಞ್ಚ ವಿಸಯವಿಸಯೀಭಾವಲಕ್ಖಣೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಇತ್ಥಮ್ಪತ್ತಿಲಕ್ಖಣಾಯ ಕಿರಿಯಾಯ ಜಾತೋ, ಸೋ ಮಾತುಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಹೋತಿ ಕಾರಣವಸೇನ, ಸೋಚಾತಿನಾ ಜೋತೀಯತೀತಿ ಮಾತು ತೇನಾಭಿನಾ ಯೋಗೋತಿ ಆಹ-'ಯ್ವಾಯ'ಚ್ಚಾದಿ, ಮಾತುಸಮ್ಬನ್ಧೋಇತಿ ಯೋಜನಾ, ಇತ್ಥಮ್ಪತ್ತಿಯಾತಿ ಇತ್ಥಮ್ಪತ್ತಿಲಕ್ಖಣಾಯ ಕಿರಿಯಾಯ ಕರಣಭೂತಾಯ, ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ "ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಸೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ದೇವದತ್ತೇನಾಪ್ಯವಿನಾಭಾವೀತಿ ತಸ್ಸ ಸೋಭಿನಾ ಜೋತೀಯತೇ, ತಥಾಪಿ ಮಾತುಸಮ್ಬನ್ಧೋಭಿನಾ ಜೋತೀಯತೀತಿ 'ಮಾತು ತೇನ ಯೋಗೋ'ತಿ ಚ (ವುಚ್ಚತಿ)... ಸದ್ದಸತ್ತಿಯಾ ತಗ್ಗತಾಯೇವ ದುತಿಯಾಯ ಉಭಯಗತಸ್ಸಾಪಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಜೋತನತೋ"ತಿ ರುಕ್ಖೋ ರುಕ್ಖೋ ತಿಟ್ಠತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಠಿತಿಮ್ಪಟಿಚ್ಚಾತಿ ಠಿತಿನ್ನಿಸ್ಸಾಯ ಏಸಂ ರುಕ್ಖಾನಂ ಯೋ ಚ ಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ ಯೋಜನಾ, ರುಕ್ಖಾನನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ರುಕ್ಖಾ ಕಿರಿಯಾಯ ಪರೇ ಸಮ್ಬನ್ಧಿನೋತಿ ಞಾಪೇತಿ, ಠಿತಿಮ್ಪಟಿಚ್ಚಾತಿ ಇಮಿನಾ ಪನ ತಿಟ್ಠತಿಸದ್ದವಚನೀಯಾ ಸಾಧ್ಯರೂಪಾ ಠಿತಿಕಿರಿಯಾ ರುಕ್ಖತೋ ಪರೇ ಸಮ್ಬನ್ಧೀತಿ, ಅಚೇತನಾನಂ ರುಕ್ಖಾನಮಪೇಕ್ಖಾವಿರಹೇಪಿ ಲೋಕಮ್ಪತೀತಿವಸೇನ 'ಪಿಪತೀಸಾ'ದೀನಂ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನತ್ತಾ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನಠಾನಾಪೇಕ್ಖಣಕಿರಿಯಾಯಸಾಧ್ಯಸಾಧನಲಕ್ಖಣೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಜಾತೋತಿ

ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ, ಸೋ ಚ ರುಕ್ಖಸಮ್ಬನ್ಧೋ-ಭಿನಾ ಜೋತೀಯತೀತಿ ಆಹ-'ಸೋ'ತಿಆದಿ, ದ್ವಿಬ್ಬಚನೇನೇವ ಜೋತನೀಯಾತಿ ವಿಚ್ಛಾತ್ಥೇ ವುತ್ತಿಮತ್ತೇ ಸತೀಪಿ ವಿಭತ್ತಿಯಾ [ವಿಚ್ಛತ್ಥೇ ವುತ್ತಿಮತ್ತೇತ್ಯಾದಿವಚನಂ ವಿಚಾರೇರೇತಬ್ಬಂವಿತತ್ತಿಯಾ ಅಬಿಸದ್ದಸ್ಸಚ ವಿಚ್ಛತ್ಥೇ ವುತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವಾ, ಲಕ್ಖಣಿತ್ಥಮ್ಭೂತಿ ಹಿ ಪಕತಿವಿಸೇಸನಂ] ಜೋತೇತುಮಸಮತ್ಥತ್ತಾ ವಿಚ್ಛಾಯ ಜೋತನಾಯ ದ್ವಿಬ್ಬವಚನಂ ಕತ್ತಬ್ಬಮೇವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೯. ಪತಿ

ಉಪಾದಿಯಮಾನೋತಿ ಅಬ್ಭುಪಗಮ್ಮಮಾನೋ, ಯದಿ ಪನ ಉಪಾದಿಯಮಾನೋ ಭಾಗೋ, ಅನುಪಾದಿಯಮಾನೋ ಕಥನ್ತಿ ಆಹ-'ಯೋ ಪನಾ'ತಿಆದಿ, ತಗರಕುಟ್ಠಾ ಗನ್ಧಬ್ಬವಿಸೇಸಾ, ಮಮಾಭಜತೀತಿ ಮಂ ಆಭಜತಿ, ಮಮ ಕೋಟ್ಠಾಸೋ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೧೦. ಅನು

ನತುಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಸಚ್ಚಕಿರಿಯಾ ವುಟ್ಠಿಯಾ ಹೇತು ಹೋತಿ, ನ ತು ಸಞ್ಞೇತೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ಹೇತುತ್ತಾ ಲಕ್ಖಣತ್ತಾಭಾವೇ ಸಚ್ಚಕಿರಿಯಾಯ ಕಥಂ ಲಕ್ಖಣೇ ದುತಿಯಾತಿ ಹೇತುತ್ತೇಪಿ ಲಕ್ಖಣತ್ತಮಸ್ಸ ಸಾಧೇನ್ತೋ ಸಾಧಮ್ಮಪಯೋಗೇನಾನ್ವಯಮಾಹ-'ಯಂ ಸಕಿಮ್ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಏತ್ಥ ಹಿ ಲಕ್ಖಣಂ ಸಚ್ಚ ಕಿರಿಯಾತಿ ಪಟಿಞ್ಞಾ, [ಪಕ್ಖೋ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಸಕಿಮ್ಹಿ ನಿಮಿತ್ತತಾಯ ಕಪ್ಪನತ್ತಾತಿ ಹೇತು, ಯಂ ಸಕಿಮ್ಹಿ ನಿಮಿತ್ತತಾಯ ಕಪ್ಪತೇ ತಮ್ಹಿ ಲಕ್ಖಣಂ ಭವತಿ, ಯಥಾ'ಅಪಿ ಭವಂ ಕಮಣ್ಡಲುಪಾಣಿಂ ಸಿಸ್ಸಮದ್ದಕ್ಖಿ'ತಿ ಸಾಧಮ್ಮಪಯೋಗೇನಾನ್ವಯೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ಕಪ್ಪತೇತಿ ಸಮತ್ಥೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ಕಮಣ್ಡಲು ಪಾಣಿಮ್ಹಿ ಅಸ್ಸೇತಿ ಕಮಣ್ಡಲುಪಾಣೀ, ಅಪೀತಿ ಪಞ್ಹೇ, ಕದಾಚಿ ಕೇನಚಿ ಕಮಣ್ಡಲುಪಾಣೀಸಿಸ್ಸೋ ದಿಟ್ಠೋ ಸೋ ತಮೇವ ದಸ್ಸನಂ ಲಕ್ಖಣಂ ಕತ್ವಾ ಪುಚ್ಛತಿ 'ಅಪಿ'ತ್ಯಾದಿನಾ, ಅಥ ಯಥಾ ವುತ್ತೇನ ಹೇತುನೋಪಿ ಲಕ್ಖಣತ್ತಮತ್ಥು ತಥಾಪಿ ಪರವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧೇನ ಹೇತುಮ್ಹಿ ತತಿಯಾ ಕಸ್ಮಾ ನ ಸಿಯಾತಿ ಚೋದಯಮಾಹ 'ನ ನ್ವೇವಮ್ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪುಬ್ಬವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧೇನಾತಿ ಅಪವಾದಪುಬ್ಬವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧೇನ, ತಥಾಹಿ ಛಟ್ಠಿಯಾ ಪವಾದೋ ಹೋತಿ ಹೇತುಮ್ಹಿ ತತಿಯಾವಿಧಿ... ಸಮ್ಬನ್ಧಛಟ್ಠಿಯಾ ಪತ್ತಾಯ ಹೇತುತತಿಯಾವಿಧಾನತೋ ಉಪಪದವಿಭತ್ತಿವಿಧಿಪಿ ಛಟ್ಠಿಯಾಪವಾದೋ... ಸಮ್ಬನ್ಧವಿಸೇಸಾಭಿಬ್ಯತ್ತಿಹೇತುನೋಪಪದೇನ ಯೋಗೇ ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಸಮ್ಬನ್ಧೇ ವಿಧಾನತೋ, ತತ್ಥ ಹೇತುತತಿಯಾವಕಾಸೋ 'ಧನೇನ ಕುಲ'ನ್ತಿ, ಉಪಪದವಿಭತ್ತಿಯಾವಕಾಸೋ 'ರುಕ್ಖಮನುವಿಜ್ಜೋತತೇ'ತಿ, ಸಚ್ಚಕಿರಿಯಮನು ಪಾವಸ್ಸೀತಿ ತು ಹೇತುಮ್ಹಿ ಲಕ್ಖಣೇ-ಪವಾದವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧೇ ಸತಿ ಪುಬ್ಬವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧೇನ ದುತಿಯಾ ಭವತಿ।

೧೧. ಸಹ

ಸಹತ್ಥೇ-ನುನೋ ವತ್ತನೇ ಪಬ್ಬತೇನ ಯೋಗೋ ಕಥನ್ತಿ ಆಹ'ಪಬ್ಬತೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

೧೨. ಹೀನೇ

ವಿಸಯಭಾವೇನಾತಿಆದಿನಾ ಹೀನತ್ಥೇತಿ ವಿಸಯಸತ್ತಮಿತ್ತಮಾಹ, ವಿಜಾನನಪ್ಪಕಾರಮಾಹ-'ಹೀನೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ತೇನಾತಿ ಅನುನಾ, ಕಥಂ ತೇನ ಯುತ್ತತ್ತಂ ಉಕ್ಕಟ್ಠಸ್ಸಾತಿ ಹೀನುಕ್ಕಟ್ಠಸಮ್ಬನ್ಧಮುಖೇನ ವಿಭಾವೇನ್ತೋ'ತತ್ಥಾ'ತಿಆದಿಮಾಹ, ತತ್ಥಾತಿ ಹೀನೇಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತೇ ತಸ್ಮಿಂ, ಯತೋತಿ ಉಕ್ಕಟ್ಠಸಾರಿಪುತ್ತಾದಿಕೋ, ಹೀನೋತಿ ಪಞ್ಞವತ್ತಾದಿ(ತೋ ನಿಕ್ಕಟ್ಠೋ, ಸೋ ಸಾರಿಪುತ್ತಾದಿಕೋ ಉಕ್ಕಟ್ಠೋ) ಹೀನತ್ಥವಿಸಯೋ ಜಾಯತೇ... ತಬ್ಬಿಸಯೇ ತಸ್ಸ ಉಕ್ಕಟ್ಠತಾ ಪತ್ತಿತೋ, ಹೀನುಕ್ಕಟ್ಠಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಪನ ಅತಿಸಾಯನಾದಿಕಾಯ ಕಾಯಚಿ ಕಿರಿಯಾಯ ಕತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೧೪. ಸತ್ತ

ಕಿನ್ತಂ ಆಧಿಕ್ಯಮಿಚ್ಚಾಹ- 'ಅಧಿಕಾಧಿಕೀಸಮ್ಬನ್ಧೋ'ತಿ, ಅಧಿಕೋ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಅಧಿಕೀ=ಖಾರೀ, ಅಥಾಧಿಕೀವಿನಿಮುತ್ತೇ ಅಧಿಕಾಧಿಕಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಕಥಮವಸೀಯತೇ ನಹ್ಯತ್ರಾಧಿಕೀ ಕೋಚಿ ಸೂಯತಿಚ್ಚಾಹ-'ನವಿನೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಇತಿ ಸದ್ದೋ ಹೇತುಮ್ಹಿ ಯಥಾವುತ್ತಸಮ್ಬನ್ಧಸಾಧನೋ, ತದೋಪಸದ್ದೇನಯೋಗೋತಿ ತದಾ ಉಪಸದ್ದೇನಾಧಿಕಿನೋಯೋಗೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ದ್ವಿಟ್ಠತ್ತಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಅಧಿಕಸ್ಸಾಪ್ಯುಪಸದ್ದೇನ ಯೋಗಾ ತತೋಪಿ ಕಸ್ಮಾ ನ ಸತ್ತಮೀತ್ಯಾಹ-'ಅಧಿಕಮ್ಹಾತ್ವಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಯಥಾ ಏಕಾಯೇವ ವಿಭತ್ತಿಯಾ ಉಭಯಗತಸ್ಸಾಪಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಜೋತಿತತ್ತಾ ವಿಜ್ಜುಸಜ್ಝಾತಲಕ್ಖಿಯಾ ಸತ್ತಮ್ಯಭಾವೋ, ಏವಮಿಧಾ ಪೀತಿ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತಸಮಾಧಿಮತಿದಿಸನ್ತೋ ಆಹ-'ಲಕ್ಖಿತಾ ವಿಯ ಸತ್ತಮ್ಯ ಭಾವೋ'ತಿ, "ಮಾಣಿಕಾ ಚತುರೋದೋಣಾ, ಖಾರಿತ್ಥೀ ಚತುಮಾಣಿಕಾ"।

೧೫. ಸಾಮಿ

ಕಿನ್ತಂ ಸಾಮಿತ್ತಮಿಚ್ಚಾಹ-'ಸಸ್ಸಾಮಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ'ತಿ, ಕಾಯ ಕಿರಿಯಾಯ ಜನಿತೋತಿ ಆಹ-'ಪರಿಪಾಲನಾದಿಕಿರಿಯಾಯ ಜನಿತೋ'ತಿ, ತಞ್ಚಾತಿ ಸಾಮಿತ್ತಾಪೇಕ್ಖೋ ನಪುಂಸಕನಿದ್ದೇಸೋ, ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸಾನೇಕವಿಧತ್ತಾ ಆಹ'ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸಮ್ಬನ್ಧೇ'ತಿ, ಆಖ್ಯಾಯತೇತೀಮಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ವಿಧೀಯತೇ ಞಾಪೀಯತೇತಿ, ದಿಟ್ಠನ್ತೋ-ಪನೀತೋತ್ಥೋ ಸುಖೇನ ಪಟಿಪತ್ತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ ಪಸಿದ್ಧಮನುವದಿಯಮಾನಮಪ್ಪಸಿದ್ಧಞ್ಚ ವಿಧೀಯಮಾನಂ ದಿಟ್ಠನ್ತಮಾಹ-'ಯಥಾ ಯೋ ಕುಣ್ಡಲೀ ಸೋ ದೇವದತ್ತೋ'ತಿ, ಕುಣ್ಡಲಿತ್ತಮ್ಪಸಿದ್ಧಂ, ದೇವದತ್ತತ್ತಮಪ್ಪಸಿದ್ಧಮಿಚ್ಚಾಹ-'ಕುಣ್ಡಲಿತ್ತಾನುವಾದೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿ।
ಯಥೇವೋಭಯಾಧಿಟ್ಠಾನತ್ತೇಪ್ಯುಪಸಜ್ಜನತೋವ ಛಟ್ಠೀ 'ರಞ್ಞೋ ಪುರಿಸೋ'ತಿ, ನ ವಿಸೇಸ್ಸತೋ 'ಪುರಿಸಸ್ಸ ರಾಜಾ'ತಿ, ತಥಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಾಭಿಬ್ಯಞ್ಜನಕೇನಾಧಿನಾ ಯೋಗೇಪಿ ವಿಸೇಸನತೋವ ಭವತಿ, ನಾಞ್ಞತೋತಿ ಆಹ-'ತತ್ಥಾ'ತಿಆದಿ।
ಬ್ಯತಿರೇಕಮಾಪಾದೀಯತೀತಿ ಕಾರಕಛಕ್ಕತೋ ಬ್ಯತಿರಿತ್ತತ್ತಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಬ್ಯತಿರೇಕೋ ತಂ ಆಪಾದೀಯತಿ ಪಾಪೀಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಉಭಯತೋತಿ ಸಂತೋ ಸಾಮಿತೋ ಚ, ಅಧಿಬ್ರಹ್ಮದತ್ತೇ ಪಞ್ಚಾಲಾತಿ ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತಸ್ಸ ಪಞ್ಚಾಲಾ ಸನ್ತಕಾ [ಸಾಮಿನೋ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಸನ್ತಕಾ [ಸಾಮಿನೋ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಹಿ ಪಞ್ಚಾಲಾ, ನ ಸಾಮಿ [ನಸಂ (ಪೋತ್ಥಕೇ)], ಅಧಿಪಞ್ಚಾಲೇಸು ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತೋತಿ ಪಞ್ಚಾಲಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತೋ ಸಾಮೀತ್ಯತ್ಥೋ।

೧೬. ಕತ್ತು

ಕಿಂ ಲಕ್ಖಣೋ-ಯಂ ಕತ್ತಾಇಚ್ಚಾಹ-'ಕತ್ತರಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಗಚ್ಛತಿ ದೇವದತ್ತೋಚ್ಚಾದೋ ಕತ್ತರಿ ಪತಿಟ್ಠಿತಂ, ಪಚತ್ಯೋದನಂ ದೇವದತ್ತೋಚ್ಚಾದೋ ಕಮ್ಮೇ ಪತಿಟ್ಠಿತಂ ಕಿರಿಯಂ ಕರೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕರೋತೀತಿ ಚ ಇಮಿನಾ ಅನ್ವತ್ಥ ಬ್ಯಪದೇಸೋವ ಸಿದ್ಧೋ-ಯಂ ಕತ್ತು ವೋಹಾರೋತಿ ಞಾಪೇತಿ, ಕೇನಚಿ ಪಯುಜ್ಜಮಾನೋಪಿ ಸಕೇ ಕಮ್ಮೇ ಸಯಮೇವ ಪಧಾನತ್ತಮನುಭವತೀತಿ'ಪಯುತ್ತೋ ವಾ ಪಧಾನಭಾವೇನಾ'ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ ಚೇತ್ಥ-

> ಪಧಾನತಾಯ ಯೋ ಕತ್ತು, ಕಮ್ಮಟ್ಠಂ ಕುರುತೇ ಕ್ರಿಯಂ।
> ಸಾ ಕತ್ತಾ ನಾಮಪ್ಪಯುತ್ತೋ, ಪಯುತ್ತೋ ವಾತ್ಯಯಂ ದ್ವಿಧಾತಿ॥

ತತ್ಥ ಪುರಿಸೇನ ಕತನ್ತಿ ಅಪ್ಪಯುತ್ತೋ, ಪುರಿಸೇನ ಕರೋತಿ ದೇವದತ್ತೋತಿ ಪಯುತ್ತೋ, ನನು ಕಿರಿಯಾ-ಯಮಬ್ಯವಧಾನೇನ ಕರಣಾಧಿಕರಣೇ ಹೇವ ಸಾಧ್ಯತೇ ಕತ್ತಾರಾ ತು ದೂರಟ್ಠೇನ, ತಥಾಸತಿ ಕಥಮನೇಕಸಾಧನಸಾಧನೀಯಂ ಕಿರಿಯಂ ಕತ್ತಾವ ಕರೋತಿ ಮುಖ್ಯಭಾವೇನಾಪರೇತ್ವಮುಖ್ಯಭಾವೇನಾತಿ ವುಚ್ಚತೇ-

> ಕತ್ತುತೋಞ್ಞೇಸಮುಬ್ಭೂತ್ಯಾ, ವಿವಿತ್ತಾಲೋಚನಾದಿನಾ [ಪವಿವೇಕೇಚ ದಸ್ಸನಾತಿ ವಾಕ್ಯಪದೀಯೇ, ಪವಿವೇಕೇಚ ಕಾರಕನ್ಧರಾಮಭಾವೇದಿಸ್ಸಭೇ ಕತ್ತರಿಕ್ರಿಯಾ ಅತ್ಥಿ ಭವತಿ ವಿಜ್ಜತಿಚ್ಚಾದೋ ತಿತಟೀಕಾ, ತತಿಯಪಾಥಾನಂಪಾತ ೧೦೦, ನಂಪಾತ ೨೪೩]।

ದೂರಾದಪ್ಯುಪಕಾರಿತ್ತೇ, ಕತ್ತು ವಾತ್ತಪ್ಪಧಾನತಾ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ "ಕತ್ತುನೋ ಸಕಾಸಾ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಕರಣಾದೀನಂ ಉಬ್ಭೂತ್ವಾ ಸಮ್ಭವೇನಚ, ತಥಾಹಿ ಪಸಿದ್ಧಕರಣಸಭಾವೋಪಿ ಫರಸು ಕತ್ತಾಯತ್ತವುತ್ತಿತಾಯಾಧಿಕರಣಮ್ಭ ವತಿ'ಫರಸುಮ್ಹಿ ಠಪೇತ್ವಾ ಛಿನ್ದತೀ'ತಿ, ವಿವಿತ್ತಸ್ಸ ಕರಣಾದೀಹಿ ಪುಥಬ್ಭೂತಸ್ಸ, ಕತ್ತುನೋ ಕಿರಿಯಾಯ ಆಲೋಚನೇನ ದಸ್ಸನೇನ ಚ 'ದೇವದತ್ತೋ ಅತ್ಥಿ ಭವತಿ ವಿಜ್ಜತೀ'ತಿ [ಪುಥಬ್ಭೂತಸ್ಸಾನೇನ ಆಲೋಚನೇನ ದಸ್ಸನೇನಚ ಕತ್ತುನೋದೇವದತ್ತೇನದೇವದತ್ತಂ ಭವತಿ ವಿಜ್ಜತೀತಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)], ಆದಿಸದ್ದೇನ ಕರಣಾದಿನೋ (ತದಧೀನ) ಪವತ್ತಿಆದೀನಂ ಗಹಣಂ, ಇಮಿನಾ ಕಾರಣೇನ ದೂರತೋ ಉಪಕಾರಿತ್ತೇಪಿ ಕತ್ತುಯೇವ ಸಪ್ಪಧಾನತಾ ಸಿಯಾ"ತಿ, ಪುನಪಿ-

ಥಾಲ್ಯಾದೀನನ್ತು ಕತ್ತುತ್ತಂ, ಹೋತೇವಾಚೇತನಾನಪಿ।
ಯತೋ ಸದ್ದಸ್ಸ ವುತ್ಯತ್ಥೇ, ಮಿಚ್ಛಾಭ್ಯಾಸೇನ-ನಾದಿನಾ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ "ಅಚೇತನಾನಮ್ಪಿ ಥಾಲೀಅಸಿಆದೀನಂ ಕತ್ತುತ್ತಮ್ಭವತಿ ಯಥಾವಣ್ಣಿತಸಪ್ಪಧಾನತ್ತನಿಮಿತ್ತಾಭಾವೇಪಿ, ಕಸ್ಮಾತಿ ಚೇ ಯತೋ ಕಾರಣಾ ಅತ್ಥೇ ಅತ್ತನೋ ಅಭಿಧೇಯ್ಯೇಸದ್ದಸ್ಸ ವುತ್ತಿ ಪಟಿಪತ್ತಿ ಅನಾದಿನಾ ಮಿಚ್ಛಾಭ್ಯಾಸೇನಭವತಿ ತಸ್ಮಾ ಥಾಲ್ಯಾದೀನನ್ತಿಆದಿ ಪಕತಂ, ಕಿಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ "ಅಞ್ಞಥಾ ಸದ್ದತ್ಥೋ, ಅಞ್ಞಥಾ ಸಭಾವತ್ಥೋ, ನ ಹಿ ಸದ್ದೋ ಬಾಹ್ಯೇ ವತ್ಥುಮ್ಹಿ ಬ್ಯಾಪಾರಮಾಪಜ್ಜತಿ, ತಥಾಹಿ-

ಅಞ್ಞಥೇ ವಾಗ್ಗಿ ಸಂಸಗ್ಗಾ, ದಾಹಂ ದಡ್ಢೋತಿ ಮಞ್ಞತಿ।
ಅಞ್ಞಥಾ ದಾಹಸದ್ದೇನ, ದಾಹತ್ಥೋ ಸಮ್ಪತೀಯತೇ॥

ಬಾಹ್ಯಪದತ್ಥಸ್ಸ ಸಭಾವೋ ವಿಯ ಹುತ್ವಾ ಮಿಚ್ಛಾಭ್ಯಾಸೇನ ಅನಾದಿನಾ ಪನ ಪವತ್ತೇನ ಬಾಹ್ಯೇ ವತ್ಥೂನಿ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇನ ಕರಣಭೂತೇನ ಥಾಲ್ಯಾದೀನಂ ಕತ್ತುತ್ತಂ ಹೋತೀ"ತಿ। ಅಥ ಚ ಪನ-

ವತ್ತಿಚ್ಛಾದೋ ಪವತ್ತೇಹಿ, ಸಪ್ಪಧಾನತ್ತ ಹೇತುಹಿ।
ಕತ್ತುಧಮ್ಮೇಹಿ ವುತ್ತೇಹಿ, ಕತ್ತಾ ಸದ್ದಾವ ಞಾಯತೇ॥
ಏಕಸ್ಸಾಮುಖ್ಯವತ್ಥಾಹಿ, ಭೇದೇನ ಪರಿಕಪ್ಪನೇ।
ಕಮ್ಮತ್ತಂ ಕರಣತ್ತಞ್ಚ, ಕತ್ತುತ್ತಂ ಚೋಪಜಾಯತೇ॥

ವುತ್ತೇಹೀತಿ 'ಕತ್ತುತೋಞ್ಞೇಸಮುಬ್ಭೂತ್ವಾ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಸದ್ದಾವಾತಿ ಸದ್ದೇ ತೇಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತು ವಾ ಮಾ ವಾ ಕತ್ತುಸಮ್ಬನ್ಧಿಯಥಾವುತ್ತಧಮ್ಮವಚನಿಚ್ಛಾಯ ಸದ್ದತೋವ ಕತ್ತಾ ಪತೀಯತೇ, ನಿಯಮೇನ ನ ವತ್ಥುತೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಮುಖ್ಯಾ ವತ್ಥಾಹೀತಿ ಬುದ್ಧಿಯಾ ತದಾಕಾರತಾಯ ಪರಿಣಾಮಾವತ್ಥಾಹಿ, ಹನ್ಯತ್ತ ನಾವತ್ತಾನನ್ತಿ ಏಕಸ್ಸೇವಾತ್ತನೋ ಕಮ್ಮತ್ತಾದಿ ಜಾಯತೇ, ಅತೋಯೇವಾಚ್ಚನ್ತಮಸನ್ತೋಪಿ ಅಙ್ಕುರೋ ಜನನಕಿರಿಯಾಯ ಕತ್ತಾ ಭವತಿ 'ಅಙ್ಕುರೋ ಜಾಯತೇ'ತಿ, ವುತ್ತಂ ಹಿ-

ಪುರಾಸಞ್ಜನಿತೋ [ಪುರಾಸಞ್ಞಾತಿತೋ] ಭಾವಾ, ಬುದ್ಧಯವತ್ಥಾನಿ ಬನ್ಧನೋ।
ಅವಸಿಟ್ಠೋ ಸತಾಞ್ಞೇನ, ಕತ್ತಾ ಭವತಿ ಜಾತಿಯಾಞತಿ॥

ಸತಾ ಅಞ್ಞೇನ ದೇವದತ್ತಾದಿನಾ।

ಕಿನ್ತಂ ಕರಣಂ ನಾಮಾತಿ ಆಹ-'ಯೋ ಪನಾ'ತಿಆದಿ, ಯೋತಿ ಯೋ ಪದತ್ಥೋ, ಇಮಿನಾ ಇದಂ ದೀಪೇತಿ "ಕರಣಬ್ಯಪದೇಸಾಯ ಸುತ್ತನ್ತರಾಭಾವೇಪಿ ಕರೋತ್ಯನೇನೇತಿ ಕರಣನ್ತ್ಯನ್ವತ್ಥತೋ ಪಸಿದ್ಧೋ-ಯಂ ಕರಣವೋಹಾರೋ"ತಿ, ಅತ್ರೇದಂ ಪಟಿಭಾನಂ-

ಯಂ ವತ್ಥುಮಿಚ್ಛಿತಂ ಕತ್ತು, ಕ್ರಿಯಾಯಚ್ಚನ್ತಸಾಧನಂ।
ಕರಣನ್ತಂ ದ್ವಿಧಾ ಹೋತಿ, ಬಾಹ್ಯಬ್ಭನ್ತರಭೇದತೋತಿ॥

ತತ್ಥ ಯಂವತ್ಥುಮಿಚ್ಛಿತನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ಇದಂ ದಸ್ಸೇತಿ-"ನ ವತ್ಥುತೋ ಕಿಞ್ಚಿ ಕರಣಂ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ, ವಚನಿಚ್ಛಾವಸೇನ ಪನ ಪಸಿದ್ಧಕರಣಾನಮ್ಪಿ ಫರಸುಆದೀನಂ 'ಫರಸು ಛಿನ್ದತಿ, ಫರಸುಮ್ಹಿ ಛಿನ್ದತೀ'ತಿ ಕತ್ತುಅಧಿಕರಣತ್ತಸ್ಸಪಿ, ಪಸಿದ್ಧಾಧಿಕರಣಾನಮ್ಪಿ ತದನುತ್ತಾದಿವಿಸೇಸಸಮ್ಭವೇ ಥಾಲ್ಯಾ ಪಚತೀ'ತಿ ಕರಣತ್ತಸ್ಸಪಿ ದಸ್ಸನತೋ ವಚನಿಚ್ಛಾತೋಯೇವ ಕರಣಂ ಕಾರಕಂ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯ"ನ್ತಿ, ತಞ್ಚ ದುವಿಧನ್ತಿ ಆಹ-'ದ್ವಿಧಾ ಹೋತೀ'ತಿಆದಿ, ತತ್ಥ ಅಸಿನಾ ಛಿನ್ದತೀತಿ ಬಾಹ್ಯಂ, ಚಕ್ಖುನಾ ಪಸ್ಸತೀತ್ಯಬ್ಭನ್ತರಂ। ಕಿರಿಯಾನಿಮಿತ್ತತ್ತಾ ಕಾರಕನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಕಾರಕಸದ್ದಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತಪರಿಯಾಯತ್ತಮಾಹ। ಪಕತಿ ಯಾಭಿರೂಪೋಚ್ಚಾದೋ ಕಿರಿಯಾಯಾವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಮತ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಲಕ್ಖಣಾ ಛಟ್ಠೀ ಸಿಯಾ, ಸಮೇನ ಧಾವತೀತ್ಯಾದೋ ತು ಕಿರಿಯಾಯ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತೇಪಿ ಕಮ್ಮತ್ತಂ ವತ್ಥುಮಿಚ್ಛಿತನ್ತಿ ದುತಿಯಾ ಸಿಯಾ, ಸಮಂ ಧಾವತಿ ವಿಸಮಂ ಧಾವತೀತ್ಯತ್ಥೋ, ತಥಾ ದ್ವಿದೋಣೇನಾತಿ ದ್ವೇದೋಣೇ ಕಿಣಾತೀತ್ಯತ್ಥೋ, ಪಞ್ಚಕೇನಾತಿ ಪಞ್ಚ ಪರಿಮಾಣಸ್ಸ ಪಞ್ಚಕೋ ಪಞ್ಚಕಂ ವಗ್ಗಂ ಕತ್ವಾ ಪಸವೋ ಕಿಣಾತಿ ಪಞ್ಚಪಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಕಿಣಾತೀತ್ಯತ್ಥೋತಿ ವಾತ್ತಿಕಕಾರೇನ 'ತತಿಯಾ ವಿಧಾನಾಯೋಪಸಙ್ಖ್ಯಾನಂ'ಕತಂ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಪಕತಿಆದೀಹೀ'ತಿಆದಿ, ಯತ್ಥೇಸಂಕರಣಭಾವೋತಿ ಯಸ್ಸಂ ಕಿರಿಯಾಯಮೇ ಸಮ್ಪಕತ್ಯಾದೀನಂ ಕರಣತ್ತಂ, ತಂ ಕಿರಿಯಂ ಕಥಯತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸಬ್ಬಸ್ಸೇವ ಪದತ್ಥಸ್ಸ ಸತ್ತಾಬ್ಯಭಿಚಾರತೋ ಆಹ-'ಭೂ'ಇಚ್ಚಾದಿ, ಪಕತಿಯಾಭಿರೂಪೋತಿ ಸಭಾವೇನಾಯಮಭಿರೂಪೋ ಭವತಿ, ನ ತು ವತ್ಥಾಲಙ್ಕಾರಾದಿನೇತ್ಯತ್ಥೋ, ಕರೋತಿಸ್ಸ ಗಮ್ಮಮಾನತ್ತೇ ಪನ ಪಕತಿಯಾಭಿರೂಪೋ ಕತೋತಿಆದಿ, ತದಾ ಕತ್ತರಿಯೇವ ತತಿಯಾ, ಯಂ ಯಸ್ಮಾ ಅಞ್ಞಗೋತ್ತೋ ಗೋತಮೋ ನ ಹೋತಿ ಅತೋಚ ಗೋತಮೋ ಭವತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ನನುಚ ದ್ವಿದೋಣ ಪಞ್ಚಕಾ ಕಯಮ್ಪಟಿಚ್ಚ ಕಮ್ಮಭೂತಾ ಹೋನ್ತಿ ದ್ವಿದೋಣಾದಿನಾ ಕೇಯತ್ತಾ ತತೋ ಕಿಮುಚ್ಚತೇ'ಕಯಮ್ಪಟಿಚ್ಚ ದ್ವಿದೋಣಪಞ್ಚಕಾ ಕರಣಾನಿ ಭವನ್ತೀ'ತ್ಯಾ ಸಙ್ಕೇಯಾಹ-'ತಥಾಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ-"ದ್ವಿದೋಣಾದಿಸದ್ದೇನ ಹಿ ನ ಗಯ್ಹುಪಗಂ ವತ್ಥುಮುಚ್ಚತಿ, ತೇಹಿ ಪನ ದ್ವಿದೋಣಾದ್ಯತ್ಥಂ ಮೂಲಂ ತಾದತ್ಥಿಯಾ ಭಿಹಿತನ್ತಿ ನ ವುತ್ತದೋಸಾವಸರೋ"ತಿ।

೧೭. ಸಹ

ಯಥಾಕ್ಕಮಮಾಗಮನಕಿರಿಯಾಯ ಥೂಲತ್ತಗುಣೇನ ಗೋಮನ್ತದಬ್ಬೇನ ಚ ಸಮ್ಬನ್ಧಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ತಂ ಯಥೇ'ಚ್ಚಾದಿಮಾಹ, ಉದಾಹರಣಮತ್ತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋಪಿ ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಪಿ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ವುತ್ತಂ 'ಸಬ್ಬತ್ಥೇವ ವಾ'ತಿಆದಿ, ಪುತ್ತೇನ ಸಹಾಗತೋತಿಆದೀಸು ಆಗಮನಾದಿಕಿರಿಯಮ್ಪಟಿಚ್ಚ ದ್ವೇ ಕತ್ತಾರೋ ಪಧಾನಾಪ್ಪಧಾನವಸೇನ, ತೇಸು ಪಧಾನೇ ಕಾರಿಯಸಮ್ಪಚ್ಚಯಞಾಯೇನ ವಾ ಬಹುಲಂವಚನೇನ ವಾ ಪಧಾನೇ ಕತ್ತರಿ ಪಚ್ಚಯೋ, ಇತರೇ'ಕತ್ತರಿ ತತಿಯಾ'ತ್ಯೇವ ತತಿಯಾ ಸಿದ್ಧಾ, ತತೋ-ಯಂ ವಚನಾರಮ್ಭೋ-ನತ್ಥಕೋತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೋಚೋ ದೇತಿ 'ನನ್ವಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ತ್ತೇನಾಭಿಧೀಯತೇ ಪಿತೇತಿ ಪಧಾನಕತ್ತಾ, ತುಲ್ಯೋಪಿ ಕಿರಿಯಾಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಪಿತಾಪುತ್ತಾನಂ ಪಿತಾತ್ರ ಪಧಾನಂ ಸದ್ದಚೋದಿತತ್ತಾ, ಪುತ್ತೋ-ಪ್ಪಧಾನಮಸದ್ದಚೋದಿತತ್ತಾ , ಸದ್ದಬ್ಯಾಪಾರಾಪೇಕ್ಖಾಯ ಹಿ ಪಧಾನಾಪ್ಪಧಾನಾಯ ವವತ್ಥಾನಂ, ಪಿತುರೇವಾತ್ರಾಗತಾದಿಸದ್ದಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಾ ಆಗಮನಕಿರಿಯಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಸದ್ದೇನೋಚ್ಚತೇ, ನೇತರಸ್ಸ ಸದ್ದಸತ್ತಿಸಭಾವತೋ, ತಥಾ ವಿಧಾ ಹಿ ಸದ್ದಸ್ಸ ಸತ್ತಿ ಯತೋ ಪಿತುರೇವಾತ್ರ ಕಿರಿಯಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಂ ಸಕ್ಕೋತಿ ಪಟಿಪಾದೇತುಂ, ನ ಪುತ್ತಸ್ಸ, ಏವಞ್ಚಾಗತೋಚ್ಚಾದೋ ಏಕವಚನಮುಪಪಜ್ಜತೇ, ಅಞ್ಞಥಾ ಹಿ ಬಹುವಚನಂ ಸಿಯಾ, 'ಪಿತಾ ಪುತ್ತಾ ಆಗತಾ'ತಿ। (ಯದಿ) ವುತ್ತನಯೇನ ತತಿಯಾ ಸಿದ್ಧಾ 'ಸಿದ್ಧೇ ಸತ್ಯಾರಮ್ಭೋ ನಿಯಮಾಯ ವಾ ವಿಕಪ್ಪಾಯ ವಾ' ನ ಚೇತ್ಥ ನಿಯಮೋ, ನಾಪಿ ವಿಕಪ್ಪೋ, ತತೋ

ಕಿಮನೇನ ಯೋಗೇನಾ ತ್ಯಾಸಯೇನಾಹ-'ಅಪ್ಪಧಾನೇಯೇವ'ಚ್ಚಾದಿ। ನಯಿದಮೇವಮಿಚ್ಚಾದಿ ಪರಿಹಾರೋ। ಸಹಭಾವಮತ್ತಂ ವತ್ತುಮಿಟ್ಠಂ ವಾತಿ ಯೋಜನಾ, ಸಾಮತ್ಥಿಯಾತಿ ಭೇದಾಧಿಟ್ಠಾನತ್ತಾ ಸಹತ್ಥಯೋಗಸ್ಸ ಪುತ್ತಸ್ಸಾಪಿ ಕಿರಿಯಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ಕಥಮಞ್ಞಥಾ ಸಹತ್ಥಯೋಗೋ ಸಿಯಾತಿ ಇಮಿನಾ ಅತ್ಥ ಬಲೇನ। ಅತ್ಥಗ್ಗಹಣನ್ತಿ ಸುತ್ತೇ "ಸಹತ್ಥೇನೇ"ತಿ ಅತ್ಥಗ್ಗಹಣಂ। ಪರಿಯಾಯತ್ಥನ್ತಿ ಪರಿತೋ ಅಯನ್ತಿ ಅವಗಚ್ಛನ್ತಿ ಅತ್ಥಮನೇನೇತಿ ಪರಿಯಾಯೋ ಅತ್ಥೋ ಪಯೋಜನಂ ಯಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, ಏತ್ಥ ಚ ಪರಿಯಾಯತ್ಥಮೇವಾತಿ ನಾವಧಾರಣಂ, ಅತೋಯೇವ ವಿನಾಪಿ ಸಹಸದ್ದಪ್ಪಯೋಗಂ ತಪ್ಪರಿಯಾಯಪ್ಪಯೋಗಂ ವಾ ಸಹತ್ಥೇನ ಯೋಗೇ ವಿಧಾನತೋ ಅಸತ್ಯಪಿ ಸಹಾದಿಸದ್ದಪ್ಪಯೋಗೇ ಯತ್ಥ ತದತ್ಥೋ ಗಮ್ಯತೇ ತತ್ಥಾಪಿ ಭವತ್ಯೇವ ತತಿಯಾ... ಗಮ್ಯಮಾನೇನ ಸಹತ್ಥೇನ ಯೋಗಾ, ಯಥಾ"ಸ್ಯಾದಿ ಸ್ಯಾನೇ"ತಿ। (೩-೧) ಸಹ ಪರಿಯಾಯೇನಾತಿ ಸಹಸದ್ದಸ್ಸ ಪರಿಯಾಯತೋ। ವಿಸೇಸಾನುಪಾದಾನತೋತಿ "ಸಹಯುತ್ತೇ-ಪ್ಪಧಾನೇ"ತಿ (೨-೩-೧೯) ಪಾಣಿನೀಯ ಸುತ್ತೇ ವಿಯ ಅಪ್ಪಧಾನೇತಿ ವಿಸೇಸಸ್ಸಾನುಪಾದಾನತೋ।

೧೮. ಲಕ್ಖಣೇ

ಲಕ್ಖೀಯತ್ಯನೇನಾತಿ ಲಕ್ಖಣಂ ಸಞ್ಞೇತೋ, ಕಿನ್ತಂ ಕಮಣ್ಡಲುಪ್ಪಭುತಿ, ಅತ್ಥೇ ಕಾರಿಯಸ್ಸಾಸಮ್ಭವಾ ತಂವಾಚೀಹಿ ವಿಭತ್ತೀತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೇನ ಯಂವಿವರಣಂ ಕತಂ 'ಲಕ್ಖಣೇ ವತ್ತಮಾನತೋ'ತಿ, ತಮುಲ್ಲಙ್ಘಿಯಾತ್ಥಂ ವದತಿ 'ಯೋ ಅತ್ಥೋ'ಇಚ್ಚಾದಿ, ವತ್ತಮಾನತೋತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ... ನಾಮಸ್ಮಾ ಪಚ್ಚಯವಿಧಾನಪ್ಪ ಸಙ್ಗತೋ, ಉಪಾತ್ತೋತಿ ಗಹಿತೋ। ಕಞ್ಚಿಪ್ಪಣರಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣೇ ತತಿಯಾ ಯಥಾ ಸಿಯಾ 'ರುಕ್ಖಮ್ಪತಿ ವಿಜ್ಜೋತನ'ಮಿಚ್ಚತ್ರ ಲಕ್ಖಣಮತ್ತೇ ಮಾ ಭವೀತಿ ಪಾಣಿನೀಯೇಹಿ "ಇತ್ಥಮ್ಭೂತಲಕ್ಖಣೇ"ತಿ (೨-೩-೨೧) ಇತ್ಥಮ್ಭೂತಗ್ಗಹಣಂ ಕತಂ, ತಮ್ಮನಸಿ ನಿಧಾಯ ಚೋದಯಮಾಹ-'ನನ್ವಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಇತ್ಥಮ್ಭೂತಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಛಟ್ಠೀಸಮಾಸೋ, ಆಪನ್ನಸ್ಸಾತಿ ಭೂತಸ್ಸ, ಸಾಮಞ್ಞಸ್ಸ ಭೇದಕೋ ವಿಸೇಸೋ ಪಕಾರೋ ವುಚ್ಚತೇ, ತಥಾಹಿ 'ತಿದಣ್ಡಕೇನ ಪರಿಬ್ಬಾಜಕಮದ್ದಕ್ಖೀ'ತಿ ಮನುಸ್ಸತ್ತಸಾಮಞ್ಞಸ್ಸ ಪರಿಬ್ಬಾಜಕತ್ತಮ್ಪಕಾರೋ, ತಮ್ಪರಿಬ್ಬಾಜಕೋ ಪತ್ತೋ, ತಸ್ಸ ತಿದಣ್ಡಕಂ ಲಕ್ಖಣಂ। ಉಪಲಕ್ಖಣತ್ತೇತಿ ಇಮಿನಾ ಇತ್ಥಮ್ಭೂತಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣತ್ತಾಭಾವಮಾಹ, ಉಪಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಸಞ್ಞೇತೋ। ನಯಿದಮತ್ಥಿಚ್ಚಾದಿ ಪರಿಹಾರೋ, ರುಕ್ಖಮ್ಪತಿ ವಿಜ್ಜೋತನನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಕಸ್ಸಚಿ ಇತ್ಥಮ್ಭೂತಸ್ಸಾಭಾವಾ ಇತ್ಥಮ್ಭೂತಗ್ಗಹಣೇ ಪಯೋಜನಂ ನ ದಿಸ್ಸತಿ ತನ್ನಿವತ್ತನತೋ, ರುಕ್ಖಮ್ಪತಿ ವಿಜ್ಜೋತತೇತಿ ಏತ್ಥತು ಇತ್ಥಮ್ಭೂತಸ್ಸ ವಿಜ್ಜುಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಸಬ್ಭಾವಾ ತತಿಯಾಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ತಂನಿವತ್ತಿಯಾ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಞಾಯಮನ್ತರೇನ ನಾಞ್ಞಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಪಟಿಸರಣಮತ್ಥೀತಿ ಸಞ್ಞಾಪಯಮಾಹ-'ಅವಸ್ಸ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಏವಮನಬ್ಭುಪಗಮ್ಮ 'ಇತ್ಥಮ್ಭೂತಲಕ್ಖಣೇ'ತಿ ವಚನೇ ಕರೀಯಮಾನೇ ಸತಿ, ಇತ್ಥಮ್ಭೂತವಾದಿನೋ ಉತ್ತರಮಾಸಙ್ಕ್ಯಾಹ-'ನಚಾ'ತಿಆದಿ, ವತ್ತುನ್ತಿ ವಚನಸೇಸೋ, ಚೋ-ವಧಾರಣೇ, ನೇವ ಸಕ್ಕಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ದುತಿಯಾವಿಧಾನಸಾಮತ್ಥಿಯಾತಿ "ಪತಿಪರೀಹಿ ಭಾಗೇ ಚಾ"ತಿ (೨-೯) ಕಸ್ಮಾ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ ಆಹ-'ಅತ್ಥಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಸತಿ ಹಿ ಪಯೋಜನೇ ಸಾಮತ್ಥಿಯನ್ತಿ ಭಾವೋ। ಅಥ ಕಮಣ್ಡಲು ಪಾಣಿಮ್ಹಿ ಅಸ್ಸಾತಿ ಆದೋ ತತಿಯಾ ಕಸ್ಮಾ ನ ಸಿಯಾ ತ್ಯಾಹ-'ಕಮಣ್ಡಲು'ಇಚ್ಚಾದಿ, ಕಮಣ್ಡಲುಸ್ಸ ಸೇತಸ್ಸ ಚ ಉಪಲಕ್ಖಣ ಭಾವೇನಾನುಪಾದಾನತೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಇಮಿನಾ ಉಪಾದಾತುನೋ ಸವಚಸಿ ಸತನ್ತತಮಾಹ, ವಿಸಿಟ್ಠಾವಯವಾಧೇಯ್ಯೇನಾತಿ ಪಾಣಿ ಕಮಣ್ಡಲುನಾ ವಿಸಿಟ್ಠೋವಯವೋ, ತಸ್ಸಾಧೇಯ್ಯೋ ಕಮಣ್ಡಲು ತೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯೇನಾಙ್ಗೇನ ವಿಕತೇನ ಅಙ್ಗಿನೋ ವಿಕಾರೋ ಲಕ್ಖೀಯತೇ ತತೋ ತತಿಯಾ ಯಥಾಸಿಯಾತಿ ಪರೇಹಿ "ಯೇನಾಙ್ಗವಿಕಾರೋ"ತಿ (೨-೩-೨೦) ಆರದ್ಧಂ, ತದಾಹ-'ಯೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ತತ್ಥ ಯಸದ್ದೇನ ವಿಕತಾವಯವೋ ಹೇತುತ್ತೇನ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ಅಙ್ಗಸದ್ದೋ ಚ ಸಮುದಾಯವಚನೋ ಉಪಾತ್ತೋ ತೇನಾಹ-'ಯೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ನನುಚ ಕಾಣಾದೀನಂ ನಿಯತಗುಣೇನಮಭಿಧಾಯಿತ್ತಾ ಅಕ್ಖಿಸದ್ದಸ್ಸ ಪಯೋಗೋ ನ ಯುತ್ತೋ ಬ್ಯಾವತ್ತಿಯಾಭಾವಾತಿ, ನೇಸ ದೋಸೋ, ಲೋಕಿಯೋ-ಯಂ ಸದ್ದಸ್ಸ ವೋಹಾರೋ, ಲೋಕಸ್ಸ ಚ ಸದ್ದಪ್ಪಯೋಗೇ ಗುರುಲಘುಮ್ಪತ್ಯದಯೋ ನತ್ಥಿ, ತಥಾಹಿ ಲೋಕೇನ 'ಸೀಸಪಾತಿ'ಪಿ ವುಚ್ಚತೇ, ರುಕ್ಖೋ ಸೀಸಪಾತಿಪಿ, ಯಸ್ಸ ತು ತತ್ಥಾದರೋ, ಸೋ-ಕ್ಖಿಸದ್ದಂ ಪಯುಜ್ಜತೇವ, ಅಥವಾ ಸಾಮಞ್ಞುಪಕ್ಕಮೇ ವಿಸೇಸೋ ಪಯೋಗಮರಹತಿ, ಅಕ್ಖಿ(ನಾತಿ) ಹಿ ವುತ್ತೇ ಸನ್ದೇಹೋ ಸಿಯಾ 'ಕಿಮಸ್ಸ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತ'ನ್ತಿ ತತೋ

ಕಾಣೋತಿ ವುಚ್ಚತೇ, ನಾಕ್ಖಿನಾ ನಿರೂಪಯತಿ ಸೋಭನೋತಿ, ಕಿಞ್ಚರಹಿ ಕಾಣೋತಿ, ಅಕ್ಖಿಕಾಣಮಸ್ಸೇತ್ಯಾದೋ ಕಸ್ಮಾ ನ ಸಿಯಾತಿ ಆಸಙ್ಕಿಯ'ಕಮಣ್ಡಲು ಪಾಣಿಮ್ಹಿ ಅಸ್ಸಾ'ತ್ಯತ್ರ ಯೋ ವುತ್ತೋ ಪರಿಹಾರೋ, ತ ಮೇತ್ಥೋಪದಿಸನ್ತೋ ಆಹ-'ಹೇಟ್ಠಾ ವಿಯ ಅಪ್ಪಸಙ್ಗೋ'ತಿ।

೧೯. ಹೇತು

ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ಫಲೇ ದಿಟ್ಠಸಾಮತ್ಥಿಯೇತ್ಥೇ ಹೇತು ನಿರುಳ್ಹೋ। ಏಕತ್ರ ಹಿ ದಿಟ್ಠಸಾಮತ್ಥಿಯೋತ್ಥೋ ತಂಯೋಗ್ಗತಾಯ ಕಾರಿಯ (ಮ)ಕರೋನ್ತೋಪಿ ಹೇತು ವುಚ್ಚತೇ ಸತಿ ಸಹ ಕಾರಿನ್ಯಸತಿ ಚ ವಿಧುರಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಪಪಾ(ತ) ತೋ, ತೇನ ಕಾರಿಯಸ್ಸ ಬ್ಯಭಿಚಾರೋ, ತೇನೇವಾಹ- 'ಅನಿಪ್ಫಾದಯನ್ತೋಪೀ'ತಿ, ಕಾರಣೇ ತತಿಯಾಯಾಭಾವೇ ಕಾರಣಮಾಹ- 'ತಕ್ಕಿರಿಯಾಯೋಗ್ಗತಾಮತ್ತೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

೨೦. ಗುಣೇ

ಉಪಾಧಿ ವಿಸೇಸನಂ, ಪರಾಙ್ಗಭೂತೇತಿ ಪರಸ್ಸ ಬನ್ಧತ್ತಾ(ದಿನೋ) ವಿಧಾನಾ ಯಾಙ್ಗಭೂತೇ ಜಳತ್ತಾದಿಹೇತುಮ್ಹೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಇಮಿನಾ ಗುಣಸದ್ದೋ ಯಮಪ್ಪಧಾನವಚನೋತಿ ವದತಿ, ಯಞ್ಹಾಪ್ಪಧಾನಂ ತಮ್ಪರಾಙ್ಗಭೂತನ್ತಿ ಗುಣೇತೀಮಸ್ಸ 'ಪರಾಙ್ಗಭೂತೇ'ತಿ ಅತ್ಥಮಾಹ, ಯಞ್ಹಿ ಪರತ್ಥಮುಪಾದೀಯತೇ ತದಪ್ಪಧಾನಮನು ವಾದರೂಪೇನೋಪಾದೀಯಮಾನತ್ತಾ, ಯಥಾ 'ಜಳತ್ತಾ ಬದ್ಧೋ, ರುಕ್ಖೋ ಯಂ ಸೀಸ ಪತ್ತಾ, ಅಗ್ಗಿ ಏತ್ಥ ಧುಮತ್ತೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ತೇನೇವಾಹ-'ಪರತ್ಥರೂಪಾಪನ್ನ'ನ್ತಿ, ವಾವಿಧಾನನ್ತಿ "ವಿಭಾಸಾ ಗುಣೇ-ಥಿಯಂ"ನ್ತಿ (೨-೩-೨೫) ಏವಂ ವಿಧಾನಂ, ಇತ್ಥಿಯನ್ತಿಆದಿನಾ ಪಞ್ಚಮೀರೂಪಸ್ಸಪಿ ಅಭಿಮತಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ತೇನೇವಾಹ-'ಉಭಯತ್ಥಾ'ತಿಆದಿ, ನನು 'ತೋ ಪಞ್ಚಮ್ಯಾ"ತಿ (೪-೯೫) ಸುತ್ತೇನ ತದ್ಧಿತಪಚ್ಚಯನ್ತಸ್ಸ ಕಥಂ ಪಞ್ಚಮ್ಯನ್ತತಾ ತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ಪಞ್ಚಮಿನಿದ್ದೇಸೇ' ಇಚ್ಚಾದಿ, ಇಮಿನಾ ಸುತ್ತೇನ ಪಞ್ಚಮಿಯಾ ವಿನಾತಿ ಯೋಜನಾ, ವಾ ಪಞ್ಚಮಿಯಾ ವಿಧಾನತೋ ತತಿಯಾರೂಪೇನಪಿ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಚೋದನಮನಸಿ ನಿಧಾಯ ಪಞ್ಚಮ್ಯು ದಾಹರಣೇಯೇವ ಕಾರಣಂ ತತಿಯೋದಾಹರಣಸ್ಸ ಚ ಪಠಮೋದಾಹರಣಾನುಸಾರೇನಾನು ಮನ್ತಬ್ಬತಞ್ಚದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ 'ಪಞ್ಚಮ್ಯಾಯೇವಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಭಾವೇನ ಸಞ್ಚಾರನಿರೋಧೇನಾತಿ ತತಿಯನ್ತರೂಪಾನಿ।

೨೨. ಛಟ್ಠೀ

ಸಮ್ಬನ್ಧವಚನಿಚ್ಛಾಯೇವೇತ್ಥ ಛಟ್ಠೀ ಸಿದ್ಧಾತಿ ಆಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ಹೇತುಮ್ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಹೇತುಮಾಹ-'ತಂ ಯೋಗ್ಗತಾ' ಇಚ್ಚಾದಿ, ಸದ್ದಸತ್ತಿಸಾಮತ್ಥಿಯಾತಿ ಸದ್ದಸತ್ತಿಸಙ್ಖಾತಾಯ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾ, ತಮೇವ ಫುಟಯತಿ 'ಯತ್ಥ'ಇಚ್ಚಾದಿನಾ, ಹೇತ್ವತ್ಥವಾಚಕೇಹಿ ಅನ್ತರೇನಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸಮಾನಾಧಿಕರಣೇಹೀತಿ ಹೇತ್ವತ್ಥಸಮಾನಾಧಿಕರಣೇಹಿ ಉದರಾದೀಹಿ, ತಜ್ಜೋತನಾಯಾತಿ ಹೇತ್ವತ್ಥಜೋತನಾಯಾಲನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಬ್ಯತಿರೇಕೇನ ತು ಹೇತ್ವತ್ಥತೋ ತಪ್ಪವತ್ತಿಮಾಹ-'ಯತ್ಥ ಪನಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಹೇತ್ವತ್ಥೇಹಿಪಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಸಾಮತ್ಥಿಯಮುಪದಸ್ಸಿತಂ 'ವಸೇ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಹೇತುನೋ'ತಿ ತತ್ಥೋದಾಹರಣಂ।

೨೩. ಸಬ್ಬಾ

ನಾಮಭೂತೇಹೀತಿ ಸಬ್ಬಾದೀಸು ಕೇಚಿ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಯದಿ ನಾಮಾನಿ ಸಿಯುಂ ತೇಹಿ, ಅಪ್ಪಧಾನಭೂತೇಹೀತಿ ಪಿಯಸಬ್ಬಾದೀಹಿ, ಕಿಮ್ಪಯೋಜನನ್ತಿಆದೋ ಪಯೋಜನಸದ್ದೋ "ಪಯೋಜನಂ ಕಾರಿಯಹೇತೂಸು"ತಿ ನಿಘಣ್ಡುತೋ ಹೇತುವಚನೋ।

೨೪. ಚತು

ಯಸ್ಸ ಸಚೇತನಾಯಾಚೇತನಾಯ ವಾ ಕಸ್ಸಚಿ, ಪೂಜಾನುಗ್ಗಹಕಾಮತ್ತ ಮನ್ತರೇನ ಸಮ್ಮಾಪದಾನಂ ನ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಆಹ-'ಪೂಜಾ' ಇಚ್ಚಾದಿ, ತೇನಾತಿ ಯಥಾವುತ್ತೇನತ್ಥೇನ, ಚಾಗಙ್ಗನ್ತಿ ದದಾತಿನೋ ದಾನಕಿರಿಯಾಯ ಕಮ್ಮೇನ ಸಮ್ಬಜ್ಝಮಾನಙ್ಘಾಗಕಾರಣಂ, ಇದಾನಿ ಸಮ್ಪದಾನಲಕ್ಖಣಂ ಸಪ್ಪಭೇದಮಾವಿಕಾತುಕಾಮೋ ಆಹ-'ತದಿದ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ನನಿರಾಕರೋತೀತ್ಯ ನಿರಾಕರಣಂ, ಆರಾಧಯತೀತ್ಯಾರಾಧನಂ, ಅಬ್ಭನುಜಾನಾತೀತ್ಯಬ್ಭನುಞ್ಞಂ, ತೇಸಂ ವಸೇನ, ಇಧ ಸಮ್ಪದಾನನ್ತಿಧಾ ವುತ್ತಂ ಕಥಿತಂ, ಕೇತೇತಿ ಆಹ-'ರುಕ್ಖಯಾಚಕಭಿಕ್ಖವೋ'ತಿ, ರುಕ್ಖಾದಿಕಂ ತಂ ಸಮ್ಪದಾನಂ ವಿಭಾಗೇನ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ತತ್ಥ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಜ್ಝೇಸನೇನಾರಾಧನೇನ ಸಮ್ಪದಾನಂ ಭವತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಅನುಮತಿಯಾ ಅಬ್ಭನುಜಾನೇನ, ವಿಜ್ಜಮಾನೇಪ್ಯನಿರಾಕರಣೇ ಭಿಕ್ಖುನೋ-ಧಿಕಮನುಮತನ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ-'ಸೋ' ಇಚ್ಚಾದಿ।

೨೫. ತಾದ

ಪಯೋಜನಪರಿಯಾಯೇ ಅತ್ಥಸದ್ದೇ ಸತಿ ಇದನ್ತಿ ಪಯೋಜನಂ ಪರಾಮಟ್ಠುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ 'ತಸ್ಸೇದ'ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ, ತಸದ್ದೇನೇತ್ಥ ವಿಕತಿಯಾತಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಅತ್ಥಸದ್ದೇನ ತು ಪಕತಿಯಾ, ಅತ್ಥ ಕಥನಮೇತನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ವಚನಿಚ್ಛಾಯ ಮೇತಿಸ್ಸಂ ನತ್ಥಿ ಸಮಾಸೋತಿ ದೀಪೇತಿ, ವಿಗ್ಗಹೇ ವಾಸ್ಮಿಮಿಮಸ್ಮಾಯೇವ ನಿಪಾತನಾ ಸಮಾಸೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ,ಸೋ ವಿಕತಿಸಞ್ಞಾತೋ ಅತ್ಥೋ, ಪಕತಿತ್ವಞ್ಞಪದತ್ಥೇನಾಕ್ಖಿಪೀಯತೇ, ತತೋ ತದತ್ಥಸದ್ದತೋ, ಕೋಯಂ ತದತ್ಥ ಭಾವೋ ಚ್ಚಾಹ-'ತದತ್ಥಭಾವೋ ನಾಮಾ'ತಿಆದಿ, ನಿಮಿತ್ತಂ ಯೂಪಾದಿವಿಕತಿ, ನಿಮಿತ್ತೀದಾರುಆದಿಪಕತಿ ತಸದ್ದೇನಾತ್ಥಸದ್ದೇನ ಚ ಗಹಿತಾ, ತೇಸಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ತದತ್ಥಸದ್ದಸ್ಸ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ತದತ್ಥಭಾವೋ ನಾಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಹೇತು ಹೇತುಮನ್ತಭಾವಲಕ್ಖಣೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ನಾಮಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಪಧಾನಾವಚ್ಛೇದಗುಣಸ್ಮಾತಿ ವಿಧೀಯಮಾನತ್ತೇನ ಪಧಾನಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಆಚ್ಛೇದಕಾ ವಿಸೇಸಕಾ ಗುಣಾ, ಯಞ್ಹಿ ವಿಧೀಯತೇ ಞಾಪೀಯತೇ ತಮ್ಪಧಾನ, ಮಿತರಮಪ್ಪಧಾನಮನುವಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ, ಯದಾ ಉಪಾದೀಯತೇತಿ ವತ್ವಾ ಉಪಾದೀಯಮಾನಪ್ಪಕಾರಂ ದಿಟ್ಠನ್ತೇನ ಫುಟಯಿತುಮಾಹ-'ಯಥಾ'ಇಚ್ಚಾದಿ, ಯೂಪೋ ನಿಮಿತ್ತಂ ಯಸ್ಸ ದಾರುನೋ ತಂ ತಥಾ ವುತ್ತಂ ನಾಞ್ಞನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ಯದಾ ನಿಮಿತ್ಯವಚ್ಛೇದಕತ್ತೇನುಪಾದೀಯತೇ ತದಾ ನಿಮಿತ್ತಸದ್ದತೋವ ಚತುತ್ಥೀ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ತತೋ ಅಞ್ಞನಿಮಿತ್ತತೋ, ನಿಮಿತ್ತನಿಮಿತ್ತೀನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಅಭಿಮುಖಭಾವೇನ ತತ್ಥೇವ ನಿಮಿತ್ತೇ ಪವತ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ನಿಮಿತ್ತಸದ್ದತೋ ಹೇತುತತಿಯಾಪಿ ನಾಸಙ್ಕನೀಯಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕಾರಣಮಾಹ-'ನಿಮಿತ್ತ' [ಹೇತು] ಇಚ್ಚಾದಿ। ಉಭಯತ್ಥಾತಿ ಯೂಪಾಯ ಪಾಕಾಯಾತಿ ಉಭಯತ್ಥ।

ಪಿಣಿಯಮಾನಾ ಕಿಂ ಸದ್ದಾದಿವಚನೀಯಾ ಪರೋ ಸಾದುಆದಿಕೋ ಯೋ-ತ್ಥೋ ಸೋ ಅಞ್ಞೋ ಕತ್ತಾ ಯಸ್ಸ ಸೋ ಅಞ್ಞಕತ್ತುಕೋ-ಭಿಲಾಸೋ, ಅಭಿಲಾಸೋ ರುಚೀತಿ ಇಮಿನಾ ದಿತ್ಯಾದ್ಯನೇಕತ್ಥನ್ತೋಪಿ ರುಚಿಸದ್ದೋ-ಭಿಲಾಸೇ ರುಳ್ಹೋವ ಗಯ್ಹತೀತಿ ವದತಿ, ಸಾ ರುಚಿ ಅತ್ಥೋ-ಭಿಧೇಯ್ಯೋ ಯೇಸಂ ಭೇ ತದತ್ಥಾ, ತೇಸಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಿನೋ ಪಿಣಿಯಮಾನಸ್ಸ, ಇಮಿನಾ ಚ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ರುಚಿರಯಂ ಯಸ್ಸುಪ್ಪಜ್ಜತೇಯೋ ವಾ ತಸ್ಸಾ ಜನಕೋ, ತೇಸಮುಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ಅತ್ಥಿ, ತಥಾಪಿ ಯಸ್ಸುಪ್ಪಜ್ಜತೇ ಸೋವ ತಸ್ಸಾಧಿಕರಣಂ, ಅಜನಕೋಪಿ ಸೋ ತಾಯ ಸಂಸತ್ತೋತಿ ತಸ್ಸೇವ ಪಿಣಿಯಮಾನಸ್ಸ ಸಮ್ಪದಾನಸಞ್ಞಾ, ನತುಜನಕಸ್ಸ ತಾಯಾಸಂಸತ್ತಸ್ಸಾತಿ ದೀಪೇತಿ, ಇಧಾತಿ ಇಮಿನಾ ಸಕ್ಕತೇ ಉದಾಹರಣಾನಮಸಮಾನರೂಪಕಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಇಮಿನಾ ಚ ಉದಾಹರಣಾನಮಸಮಾನ ರೂಪತ್ತಮೇವ ಚತುತ್ಥೀವಿಧಾನೇ ಕಾರಣಂ, ಅಞ್ಞಥಾ ಛಟ್ಠೀಯೇವ ತೇಹಿಪಿ ವಿಧೀಯೇಯ್ಯ ಕಾರಣಾಸಮ್ಭವಾ [ಕಾರಣಸಬ್ಭಾವಾ] ಹಿ ದೀಪೇತಿ, ಈದಿಸಸ್ಸ ಪಚ್ಚುದಾಹರಣ(ಸ್ಸ) ಭಾವೇ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಅನಞ್ಞಕತ್ತು ಕತ್ತಾ-ಭಿಲಾಸಸ್ಸಾ'ತಿ, ಪರೇಸಮಿದಮ್ಪಚ್ಚುದಾಹರಣಮ್ಭವತು ಇಧ ಕಥನ್ತಿ ಆಹ-'ಇಹತ್ವಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ತ್ವನ್ತಿ ಅತ್ತಮತ್ತೇ ಪಠಮಾಯೇವ, ಸಮ್ಭವೇ ಕಾರಣನ್ತರಮಾಹ-'ಅಥವಾ'ತಿಆದಿ, ನತ್ಥಿ ಅಞ್ಞೋ ಕತ್ತಾ ಯಸ್ಸಾ ಸಾ ಅನಞ್ಞಕತ್ತುಕಾ ರುಚಿ, ಭಾಯ ರುಚಿಯಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಿನೋ ಪಿಣಿಯಮಾನಸ್ಸ ಸಮ್ಪದಾನಸಞ್ಞಂ ಯೇ ಪನ ಇಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಯೇ ಪನ ಆಹು ಚಾತಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಉಪ್ಪಜ್ಜನಮುಪ್ಪತ್ತಿ, ಕಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿ, ರುಚಿಯಾ, ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಆಧಾರೋ ಉಪ್ಪತ್ಯಾಧಾರೋ'ದೇವದತ್ತಾಯ ರೋಚತೇ'ಚ್ಚಾದೋ ದೇವದತ್ತಾದಿಂ ಉಪಲಕ್ಖೇತೀತಿ ಉಪ್ಪತ್ಯಾಧಾರೋಪಲಕ್ಖಣಂ ವಚನಂ, ಏತ್ಥ ರುಚಿಯಾ ಉಪ್ಪತ್ಯಾಧಾರೋಪಲಕ್ಖಣಮೇವ ವಚನನ್ತಿ ಸಾವಧಾರಣ

ಮತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ... ಸಬ್ಬೇಸಂ ವಾಕ್ಯಾನಮವಧಾರಣಫಲತ್ತಾ, ತೇನ ಪಿಣಿಯ ಮಾನವಚನಮಭಿಲಾಸಸ್ಸ ಅಞ್ಞಕತ್ತುಕತಾಸನ್ದಸ್ಸನಪರಂ ನ ಹೋತೀತಿ ಬ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಮ್ಭವತಿ, ತೇಸಂ ಕಚ್ಚಾಯನಸ್ಸ ಚೇಹಾಪಿ ಪಸಜ್ಜತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಇಹಾಪೀತಿ ತ್ವಮಿತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ, ಅಞ್ಞಥಾಸಿದ್ಧತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥಮತ್ತೇ ಪಠಮಾಯ ಏವ ಸಿದ್ಧತ್ತಾ, ವಚನಸ್ಸಾತಿ ಉಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ಚತುತ್ಥೀವಿಧಾನವಚನಸ್ಸ, ಅತಿಪ್ಪಸಙ್ಗೋಚಾತಿ "ಕಸ್ಸ ವಾ ತ್ವಂ ಧಮ್ಮಂ ರೋಚೇಸೀ"ತಿಆದೋ ತವಾತಿ ಅನಭಿಮತಟ್ಠಾನಪ್ಪತ್ತಿಚ।

ಧಾರಿಪ್ಪಯೋಗೇತಿ ಧಾರಿಧಾತುನೋ ಪಯೋಗೇ, ಉತ್ತಮೀಣೋ ಅಧಮೀಣೋತಿ ಧನಿಕಗಹೇತೂನಂ ರುಳ್ಹೀತ್ಯಾಹ-'ಉತ್ತಮೀಣೋ ಧನಸಾಮೀ'ತಿ, ಉತ್ತಮೀಣಮಸ್ಸಾತಿ ಉತ್ತಮೀಣೋ, ಧಾರಯತೀತಿಮಸ್ಸತ್ಥಮಾಹ-'ವಹತೀ'ತಿ, ಧಾರಿತೋತಿ ಧಾರಂಧಾತುತೋ। ಸುತ್ತನ್ತರೇನ (ತಂ ತಂ) ನಿಯಮೇನ ನಿಯಮಿತಾನಂ ತೇಸಂತೇಸಂ ಸಮ್ಪದಾನಸಞ್ಞಂ ವಿಧಾಯ ಚತುತ್ಥೀ ವಿಹಿತಾ ಪರೇಹಿ, ತದಾಹ 'ಸಿಲಾಘ ಹನುಟ್ಠಾಸಪಾನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಸಬ್ಬತ್ಥ ಯೋಗಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಛಟ್ಠೀ, ಞಾಪೇತುನ್ತಿ ಸಿಲಾಘಾದಿಕೇ ಬೋಧೇತುಂ, ಇಚ್ಛಿತೋತಿ ಅತಿಮತೋ। ತದತ್ಥವಾಚೀನಞ್ಚ ಧಾತೂನಂ ಸಙ್ಗಹಣತ್ಥಂ 'ಕುಧದುಹಿಸ್ಸೋಸೂಯತ್ಥಾನ'ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ಯಮ್ಪತಿ ಕೋಪೋತಿ ಇಮಿನಾ ಕೋಪಸ್ಸ ವಿಸಯಮಾಹ, ಯಸ್ಸಾತಿ ಇಮಿನಾ ಯಂಕಾರಕನ್ತಿ ವುತ್ತಮೇವ ಪರಾಮಸತಿ, ಯಸ್ಸಾತಿ ರಾಜಾದಿನೋ, ಪುಚ್ಛತೀತಿ ಪುಚ್ಛಿಯತೇ , ತೇನೇವ ವಕ್ಖತಿ-'ಯಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧಿಂ ಸುಭಾಸುಭಂ ಪುಚ್ಛತಿ ನೇಮಿತ್ತಿಕೋ'ತಿ, ಯೋಚಾನುಕೂಲತ್ತಮ್ಪ ಜತೀತಿ ಇಮಿನಾ ಇದಂ ದಸ್ಸೇತಿ "ಪತಿಪುಬ್ಬಕೋ ಆಪುಬ್ಬಕೋಚ ಸುಣೋತಿ ಅಬ್ಭುಪಗಮೇ ಪಟಿಜಾನನೇಚ ವತ್ತತೇ, ಯದಾಯಮಬ್ಭುಪಗಮೋ ಪತ್ಥನಾ ಪುಬ್ಬತೋ ಭವತಿ ತದಾ ಪತ್ಥನಾಯ ಕತ್ತು ಪತ್ಥಯಿತುನೋ ಚತುತ್ಥೀ ರೂಪಮ್ಭವತಿ, ಯದಾತ್ವಪತ್ಥತಮ್ಪಿ ಕೇವಲಮಾನುಕೂಲ್ಯೇನ ವತ್ತಮಾನಂದಿಸ್ವಾ ದೇಯ್ಯಮಬ್ಭುಪಗಚ್ಛನ್ತಿ ಇದಮಿದಂ ವೋದಸ್ಸಾಮಾತಿ [ಕೋಪಿಸ್ಸಸಾಮಾತಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ತದಾನುಕೂಲ್ಯೇನ ಪವತ್ತನಸಙ್ಖಾತಾಯ ಕಿರಿಯಾಯ ಕತ್ತುನೋ ಚತುತ್ಥೀರೂಪಮ್ಭವತೀ"ತಿ, ಇಮಿನಾ ಚ ಪಾಣಿನಿಯವುತ್ತಿಕಾರಸ್ಸ ಜಯಾದಿಚ್ಚಸ್ಸಮತೇ ಬ್ಯಭಿಚಾರಮಾಹ, ಸೋ ಹಿ "ಅಬ್ಭುಪಗಮೋ ನಾಮ ಪರೇನ ಪತ್ಥಿತಸ್ಸ ಭವತಿ ತತ್ಥ ಪತ್ಥಯಿತುಯೇವ ಚತುತ್ಥೀರೂಪಮ್ಭವತೀ"ತಿ ವದತಿ, ಪುಬ್ಬಸ್ಸಾಕಿರಿಯಾಯ ಯೋ ಕತ್ತಾತಿ ವೇದವಾಕ್ಯೇನ ವಿಹಿತಥುತಿಕಕರಣ ಸಙ್ಖಾತಾಯ ಉಸ್ಸಾಹಾನುಜಾನನತೋ ಪುಬ್ಬಭೂತಾಯ ಕಿರಿಯಾಯ ಯೋ ಕತ್ತಾ ಹೋತಾ ಪೋತಾ ಚ, ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ'ತಸ್ಸಾ'ತಿ ಇದಂ 'ಚತುತ್ಥೀಯಾಯದಭಿಮತಂ ರೂಪ'ನ್ತಿಇಮಿನಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಿತಬ್ಬಂ, ಛಟ್ಠಿಯಾ ಸಬ್ಬಬ್ಯಾಪಿಭಾವಮಾಲಮ್ಬ ಏವನ್ತಿ ಅತಿದೇಸೋತಿ ಆಹ 'ಏವನ್ತೀ'ತಿಆದಿ, ರೂಪಸಾಮ್ಯತೋ ಪನ ತಾದತ್ಥಿಯತ್ಥಸಬ್ಭಾವಾಚ ಯಥಾಯೋಗಂ ತಾದತ್ಥ್ಯ ಚತುತ್ಥೀಪಿ ನ ವಿರುಜ್ಝತಿ, ವಕ್ಖತಿ ಹಿ'ತಾದತ್ಥ್ಯ ವಚನಿಚ್ಛಾಯನ್ತು 'ಇಚ್ಚಾದಿನಾ, ಇಚ್ಛಿತೋ ರಾಜಾ, ಕಮ್ಮ ವಚನಿಚ್ಛಾತಿ ಇಮಿನಾ ವಚನಿಚ್ಛಾಯ ಪಧಾನತ್ತಮಾಹ... ವಚನಿಚ್ಛಾಭಿಮುಖತ್ತಾ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಕಾರಕಾನಂ, ಅಪ್ಪಚುರಪ್ಪಯೋಗತ್ತಾತಿ ಅಬಹುಪ್ಪಯೋಗತ್ತಾ, ಹನುತೇ ಅಪನಯತಿ, ಉಪತಿಟ್ಠತೇ ಉಪಟ್ಠಾನಂ ಉಪಗಮನಂ ಕರೋತಿ, ಪಿಹಯನ್ತಿ ಪತ್ಥೇನ್ತಿ, ಕುಜ್ಝ ಅಮರಿಸಂ ಕರೋತಿ, ದುಹನಾದಯೋ ಕೋಪಪ್ಪಭವಾ ನಾನನ್ತರೇನ ತೇ ಸಮ್ಭವನ್ತೀತಿ ದೂಭಾದಯೋಪ್ಯುದಾಹಟಾ "ಬ್ಯಞ್ಜನೇ ದೀಘರಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೩೩) ರಸ್ಸೇ ಅಪರಜ್ಝಾಮಿ, ಇಸ್ಸಯನ್ತಿ ನಸಹನ್ತಿ, ಆರಜ್ಝತಿ ಪುಚ್ಛಿತೋ ನೇಮಿತ್ತಿಕೋ ಉಪಪರಿಕ್ಖತಿ, ಭಾದತ್ಥ್ಯಂ ವಿಭಾವೇತಿ 'ಯಸ್ಸೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಪರಿಯಾ ಲೋಚೇತಿ ಉಪಪರಿಕ್ಖತಿ, ಕಿಂ ಲಕ್ಖಣೋ-ಯಮನಿಯಮೋಚ್ಚಾಹ-'ನಾವಸ್ಸ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಯಾಚಿತುಸ್ಸಾಯೇವ [ಯಾಚಿತುಯೇವ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಛಟ್ಠೀತಿ ನಾವಸ್ಸಮಯನ್ನಿಯಮೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ಕುತೋಚ್ಚಾಹ-'ಸಮ್ಬನ್ಧೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಞ್ಞಸ್ಸಾಪೀತಿ ಅಯಾಚಿತುತೋಽಪಿ, ಥುತಿಕರಣಸ್ಸ ಕತ್ತುಭೂತಾ ಹೋತಾಪೋತಾರೋ ಉಸ್ಸಾಹನಾನುಜಾನನಾನಂ ಕಮ್ಮಂ ಹೋತೀತಿ ಆಹ-'ಪಚ್ಚನುಪುಬ್ಬಸ್ಸ ಗಿಣಾತಿಸ್ಸ ಕಮ್ಮೇ'ತಿ। ಹೋತುಪೋತುಸದ್ದೇಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಪೋತುಸದ್ದಸ್ಸಪಿ ಛಟ್ಠಿರೂಪಂ ದಸ್ಸಿತಂ, ವುತ್ತಿಯನ್ತು 'ಹೋತು ಪತಿಗಿಣಾತಿ'ಚ್ಚೇವ ಪಾಠೋ ದಿಸ್ಸತಿ, ಹೋತ್ವೇವಮ್ಪಿತ್ಯಮ್ಹಾಕಮತ್ರೋಪೇಕ್ಖಾ, ಉಸ್ಸಾಹಯತೀತ್ಯತ್ಥೇ ಗಿಣಾತಿ ಅನ್ತೋಗತಣ್ಯತ್ಥೋ। ಅನಾವಾದೋತಿ ನಾವಾಅನ್ನಾದಿವಜ್ಜಿತೇ। ಏತ್ಥ ಪನ ತಥಾ ಪಟಿಸೇಧಾಭಾವೇಪಿ ಬಹುಲಾಧಿಕಾರತೋ 'ನ ತಂ ನಾವಮ್ಮಞ್ಞೇ ನತಂ ಅನ್ನಮ್ಮಞ್ಞೇ'ಚ್ಚಾದಿ ಭವತಿ, ಅತ್ಥೇವ ಹಿ ಬಹುಲಾಧಿಕಾರತೋವಾ ತಿಪ್ಪಸಙ್ಗಾಭಾವೋ, ಪಠಮನ್ತಂ ರೂಪನ್ತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೋತಿ ಪಠಮನ್ತಂ ರೂಪಂ, ಏತ್ಥಚ ಯದಾ ತಿಣಾದಿತೋಪಿ ಖಿಕಂಸೀಯತೇ ತದಾ ನಿನ್ದಾವಗಮೋ, ತತ್ಥ ಚ ನಿಯೋಗತೋವ ನಞ್ಪಯೋಗೋ ಞಾಥಾನುಪ ಪತ್ತಿಯಾತಿ ಸಪ್ಪಟಿಸೇಧಮುದಾಹಟಂ 'ನ ಮಞ್ಞಮಾನೋ'ತಿ, ಅವಧಿಮ್ಹಿಯೇವ ಪಞ್ಚಮೀತಿಣಾತಿ, ನಞ್ಪಯೋಗೇವ ನಿಯೋಗತೋ ನಿನ್ದಾವಗಮಾ ತಿಣನ್ತಿ ಕಮ್ಮೇಯೇವ ದುತಿಯಾ, ಅಥವಾ ಸತೀಪಿ ನಿನ್ದಾವಗಮೇ

ವಚನಿಚ್ಛಾತೋ ಸವಿಸಯೇಯೇವ ದುತಿಯಾ, ಸಮ್ಮುತಿಪ್ಪಯೋಗೇತಿ ಸಮ್ಮುತಿಸದ್ದಸ್ಸ ಪಯೋಗೇ, ಚತುತ್ಥಿಂ ಇಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಮತ್ತಾಯಾತಿ ಏತ್ಥ ಚತುತ್ಥಿಂ ಇಚ್ಛನ್ತಿ, ಪುನ ರುತ್ತತ್ತೇ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಅಥ ಸೋತಿವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ'ತಿ, ಚಣ್ಡಸ್ಸ ಕುಕ್ಕುರಸ್ಸಾತಿಆದಿಸುತ್ತೇ "ಅಥ ಸೋ"ತಿ ಪಾಠಸ್ಸ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ 'ಭಿಯ್ಯೋಸೋ ಮತ್ತಾಯಾ'ತಿ ಏತ್ಥ ಸೋಕಾರೋ ಪುನರುತ್ತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ಚಗ್ಗಹಣೇನಾತಿ "ಸಿಲಾಘಹನು...ಪೇ°... ಸತ್ತಮ್ಯತ್ಥೇಸುಚಾ"ತಿ ಸುತ್ತೇ ಚಗ್ಗಹಣೇನ, ಚತುತ್ಥೀಭಿಮತಾತಿ "ನಮೋ ಯೋಗಾದಿಸ್ವಪಿಚಾ"ತಿ ಸುತ್ತೇನ।

೨೬. ಪಞ್ಚ

ಅವಧೀಯತೇ ವಿಸಿಲಿಸ್ಸತೇ ಏತಸ್ಮಾತ್ಯವಧಿ, ಅವಪುಬ್ಬಾಯ ಧಾಧಾತುತೋ ಅವಧಿಮ್ಹಿ"ದಾಧಾತ್ವಿ"ತಿ (೫-೪೫) ಇ।

ಯತೋ-ವಧೀಯತೇ ಕಿಞ್ಚಿ, ಕ್ರಿಯಾಪುಬ್ಬಂ ಕುತೋಚಿಪಿ।
ಚಲಞ್ಚಾಚಲಮಞ್ಞಞ್ಚ, ತಂ ವದನ್ತ್ಯ ವಧಿಮ್ಬುಧಾ॥

ಏತ್ಥಾಯಮತ್ಥೋ "ಯತೋಕುತೋಚಿಪಿ ಅತ್ಥೋ ಕಿಞ್ಚಿ ವತ್ಥುಅವಧೀಯತೇ ಸಂಯೋಗಸ್ಸ ವಾ ಕಿರಿಯಾನಿಮಿತ್ತಂ ಗಮನದಾನಾದಿಕಿರಿಯಾಪುಬ್ಬಂ ವಿಸಿಲಿಸ್ಸತೇ ಸಯಂ ವಾ ಅಪೇತಿ ಅಞ್ಞೇನ ವಾ ವಿಸುಂ ಕರೀಯತೇ, ತಮೇವಂವಿಧಂ ಚಲಞ್ಚಾ ಚಲಞ್ಚ ವಿಸಿಲೇಸಪರಿಚ್ಛೇದಭೂತಂ ಪದತ್ಥಮವಧಿಂ ವದನ್ತಿ ಬುಧಾ ತಬ್ಬಿದುನೋ"ತಿ, ತಂ ಯಥಾ ಧಾವತಾಸ್ಸಾ ಪುರಿಸೋ ಪತತಿ, ಪುರಿಸಂ ಪಾತೇತೀತಿ ವಾ, ರುಕ್ಖಾ ಪಣ್ಣಂ ಪತತಿ, ಪಣ್ಣಂ ಪಾತೇತೀತಿ ವಾತಿ, ಸೋಚ ತಿಧಾಪ್ಯುಚ್ಚತೇ ವಿಸಯಭೇದೇನ, ಯಥಾ-

ನಿದ್ದಿಟ್ಠವಿಸಯೋ ಕೋಚಿ, ಉಪಾತ್ತವಿಸಯೋ ತಥಾ।
ಅನುಮೇಯ್ಯವಿಸಯೋ ಚಾತಿ, ತಿಧಾವಧಿ ಸಮೀರಿತೋತಿ॥

ತತ್ಥ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾ ವಚನೋಪನೀತಾ ಕಿರಿಯಾ ವಿಸಯೋ ಯತ್ಥ ಸೋ ನಿದ್ದಿಟ್ಠ ವಿಸಯೋ ವಧಿ, ಯಥಾ-'ಗಾಮಸ್ಮಾ ಆಗತೋ'ತಿ, ಉಪಾತ್ತಾಜ್ಝಾಹಟಾ ಕಿರಿಯಾ ವಿಸಯೋ ಯತ್ಥ ಸೋ ಉಪಾತ್ತವಿಸಯೋ, ಯಥಾ-'ವಲಾಹಕಾ ವಿಜ್ಜೋತತೇ'ತಿ, ವಲಾಹಕಾ ನಿಕ್ಖಮ್ಮ ವಿಜ್ಜೋಭತೇತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅನುಮೇಯ್ಯಾ ಕಿರಿಯಾ ವಿಸಯೋ ಯತ್ಥ ಸೋ ಅನುಮೇಯ್ಯವಿಸಯೋ, ಯಥಾ'ಮಾಥುರಾ ಪಾಟಲಿಪುತ್ತಕೇಹಿ ಅಭಿರೂಪತರಾ'ತಿ, ಏತ್ಥ ಅಭಿರೂಪಗುಣೇನ ಉಕ್ಕಂಸನಮನುಮೇಯ್ಯಂ, ಅತೋಯೇವೇತ್ಥಾಯಮೇವ ಸಞ್ಞಾ ಪರಿಪ್ಫುಟಾ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ನ ಕಾಚಿದಿಹ ಸಞ್ಞಾ ಪರಿಭಾಸೀಯತೇ ಬ್ಯಾಮೋಹಕಾರಿಣೀ, ಅಥಾವಧಿಸ್ಮಾತಿ ವುಚ್ಚಮಾನೇ 'ಪದತ್ಥಾವಧಿಸ್ಮಾ'ತಿ ಕುತೋ-ವಸೀಯತೇ ಯೇನೇವಂ ವಿವರಣಂ ಕತನ್ತ್ಯಾಸಙ್ಕ್ಯಾಹ-ಪದಾನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಯಥಾ ಗಾಮಸ್ಮಾತಿಆದಿನಾ ಇದಂ ದೀಪೇತಿ "ನ ಕೇವಲಂ ಕಾಯಸಂಸಗ್ಗಪುಬ್ಬಕೋವ ವಿಸಿಲೇಸೋ, ಕಿಞ್ಚರಹಿ ಬುದ್ಧಿಸಂಸಗ್ಗಪುಬ್ಬಕೋಪಿ, ಅತ್ಥಿ ಚೇಹ ಬುದ್ಧಿಸಂಸಗ್ಗ ಪುಬ್ಬಕೋ, ತಥಾಹಿ ಚೋರೇಹಿ ಭಾಯತಿತ್ಯಾದೋ ಯೋ (ಭಯ)ಪೇಕ್ಖಣ ಸೀಲೋ ಭವತಿ, ಸೋ ಯದಿ ಮಂ ಚೋರಾ ಪಸ್ಸೇಯ್ಯುಂ, ಧುವಂ ಮೇ ಮರಣನ್ತಿ ವಿಚಾರೇನ್ತೋ ತೇ ಬುದ್ಧಿಯಾ ಪಪ್ಪೋತಿ ಪಪ್ಪುಯ್ಯ ಚ ತತೋ ನಿವತ್ತತೇ, ತಥಾ ಚೋರೇಹಿ ತಾಯತಿತ್ಯಾದೋ ಯೋ ಏಕಸ್ಸ ಮಿತ್ತೋ ಭವತಿ ಸೋ ಯದ್ಯೇತಂ ಚೋರಾ ಪಸ್ಸೇಯ್ಯುಂ ಧುವಮಸ್ಸ ಮರಣನ್ತಿ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ತೇ ಬುದ್ಧಿಯಾ ಪತ್ವಾ ತತೋ ನಿವತ್ತಯತೀತ್ಯವಧಿತ್ತಾ ಅವಧಿಸ್ಮಾವ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪಞ್ಚಮೀ"ತಿ, ಪರೇಹಿ ಪನ ಏತಾದಿಸೇಸು ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪಟಿಪತ್ತುವಿಸೇಸಾನುಗ್ಗಹಾಯ ಸುತ್ತೇಹೇವ ಪಪಞ್ಚೋ ಕತೋ, ಇಧ ಪನ ಸಾಮಞ್ಞವಚನೇನೇವ ಸಿದ್ಧತ್ತಾ ತದನುಗ್ಗಹಾಯ ಉದಾಹರಣೇಹೇವ ಪಪಞ್ಚಿತಂ, ಭೀತಿಭಾಯನತ್ಥಾನನ್ತಿ ಭೀತಿ ತಾಯನಾನಂ ಅತ್ಥೋ ಯೇಸಂ ತೇ ಭೀತಿತಾಯನತ್ಥಾ ತೇಸನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ನನು ಭೀತ್ಯತ್ಥಾನಂ ಪಯೋಗೇ ಭಯಹೇತು ಸಮ್ಭವತಿ ನತು ತಾಯನತ್ಥಾನನ್ತಿ, ನೇಸ ದೋಸೋ, ತಾಯನಞ್ಹಿ ರಕ್ಖನಮುಚ್ಚತೇ [ಸಾಯನಾಹಿ ರಕ್ಖನಮುಪ್ಪಜ್ಜಭೇ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ತಞ್ಚ ಭಯಹೇತುತೋ ವೇತ್ಯಾಹ-'ಯೋ ಭಯಹೇತು'ತಿಆದಿ, ಇಮಿನಾ ಚ "ಭೀತ್ಯತ್ಥಾನಂ ಭಯಹೇತು"ತಿ (೧-೪-೨೫) ಪಾಣಿನಿಯಾನಮಪಾದಾನಸಞ್ಞಾ ಸುತ್ತಮ್ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ, ತತೋತಿ ಭಯಹೇತುತೋ, ತೇಸನ್ತಿ ಭಯತಾಯನಾನಂ, ಭಯಮನಿಟ್ಠಪಾತಸಙ್ಕಾ, ಉತ್ತಾಸೋತ್ಯತ್ಥೋ, ತಾಯನ ಮನಿಟ್ಠಪಾತತೋ

ಪರಿರಕ್ಖನಂ, ಯಥಾ ದಸ್ಸನಂ ಹೋನ್ತೇವಾತೀಮಿನಾ ವಚನಿಚ್ಛಾಯೇವ ಪಧಾನತ್ತಮಾಹ, ಕೋ ಹಿ ಲೋಕಿಯಂ ವಚನಿಚ್ಛಮತಿವತ್ತಿತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ತಥಾಹಿ ಸಬ್ಬೇವ ದಬ್ಬಾದಯೋ ಸಬ್ಬಕಾರಕಸತ್ತಿಯುತ್ತಾವ, ತತ್ಥಾಯಂ ಕಾರಕವಿಭಾಗೋ ವಚನಿಚ್ಛಾವಸೇನೇವ, ತಂ ಯಥಾ 'ವಲಾಹಕೋ ವಿಜ್ಜೋತತೇ, ವಲಾಹಕೇನ ವಿಜ್ಜೋತತೇ, ವಲಾಹಕೇ ವಿಜ್ಜೋತತೇ'ತಿ। ಪರಾಪುಬ್ಬಸ್ಸಾತಿಆದಿನಾ "ಪರಾಜಿಸ್ಸಾಸಯ್ಹೋ"ತಿ (೧-೪-೨೬) ಸಞ್ಞಾಸುತ್ತಂ ಪಚ್ಚಕ್ಖಾತಿ, ಅಸಯ್ಹೋ ಅತ್ಥೋತಿ ಸಹಿತುಂ ಅಭಿಭವಿತುಮಸಮತ್ಥೋ ಅತ್ಥೋ, ಅಜ್ಝೇನಸಕಾಸಾಇಚ್ಚಾದಿನಾ ಉದಾಹರಣತ್ಥಮಾಚಿಕ್ಖತಿ, ನನುಚೇವಮತ್ಥಂ ವದತಾ ಯಞ್ಞದತ್ತಸ್ಸಾಸಯ್ಹತ್ತಂ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಕಥಂ ಅಜ್ಝಯನಸ್ಸಾಸಯ್ಹತ್ತಂ, ಯೇನಾಸಯ್ಹತ್ತಸ್ಸಾವಧಿತ್ತಂ ಪಟಿಪಾದಯತಿ ತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ಯಞ್ಞದತ್ತಾನಭಿಭವೋ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಸಯ್ಹೋತೀಮಸ್ಸ ಪಚ್ಚುದಾಹರಣಂ ಪಟಿಪಾದಯತಿ 'ಯೋ ಪನಿ'ಚ್ಚಾದಿ। "ವಾರಣತ್ಥಾನಮಿಚ್ಛಿತೋ"ತಿ (೧-೪-೨೭) ಸುತ್ತಿತಂ, ತದಾಹ 'ವಾರಣತ್ಥಾನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ವಾರಣಮತ್ಥೋ ಯೇಸಂ ತೇ ವಾರಣತ್ಥಾ, ಅವಧಿಮತ್ತವಚನಿಚ್ಛಾಯನ್ತಿ ವಿಸೇಸತೋ ವಿಧಾನಮನ್ತರೇನಾ ವಧಿಮತ್ತ ವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ, ವಿಸೇಸವಿಧಾನೇತಿ ಇಚ್ಛಿತೋತಿ ವಿಸೇಸವಿಧಾನೇ, ಚಿತ್ತಸ್ಸಾವಧಿವಚನಿಚ್ಛಾಯಮ್ಪನ ಚಿತ್ತತೋ ಪಾಪಂ ನಿವಾರಯೇತಿ ಭವತಿ। "ರಕ್ಖನತ್ಥಾನಮಿಚ್ಛಿತ"ನ್ತಿ (೨-೬-೩) ಸುತ್ತಿತಂ, ತದಾಹ-'ರಕ್ಖನತ್ಥಾನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಕೇಸಞ್ಚೀತಿ ಕಚ್ಚಾಯನಾದಿಕೇ ದಸ್ಸೇತಿ। "ಅನ್ತರಧಾನೇ ಯೇನಾದಸ್ಸನಮಿಚ್ಛತೀ"ತಿ (೧-೪-೨೮) ಸಞ್ಞಾಸುತ್ತಮಾರದ್ಧಂ, ತದಾಹ-'ಅನ್ತರಧಾನೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಯಮುಪಜ್ಝಾಯೋ ಯದಿ ಮಂ ಪಸ್ಸತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ದಸ್ಸನೇ ದೋಸಂ ತಕ್ಕೇತಿ 'ನುನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ, ಪೇಸನಮಸಕ್ಕಾರಪುಬ್ಬಕೋ ನಿಯೋಗೋ, ಅಜ್ಝೇಸನಂ ಸಕ್ಕಾರಪುಬ್ಬಕೋ, ಮಞ್ಞಮಾನೋ ಸಿಸ್ಸಾ ಅಹಂ ಕಥನ್ನಾಮ ಬ್ಯವಹಿತೋ ಭವಾಮೀತಿ ಅನ್ತರಧಾನೇ ಬ್ಯವಧಾನ ನಿಮಿತ್ತಂ, ಯೇನ ಅತ್ತನೋ ಅದಸ್ಸನಮಿಚ್ಛತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಅನ್ತರಧಾನೇತಿ ನಿಮಿತ್ತಸತ್ತಮೀಚಾಯಂ, ಅತೋ ಆಹ-'ಬ್ಯವಧಾನನಿಮಿತ್ತ'ನ್ತಿ, ಬ್ಯವಹಿತೋತಿ ಅನ್ತರಹಿತೋ, ಮಾಮಂ ಉಪಜ್ಝಾಯೋತ್ಯಾದಿನಾ ಉದಾಹರಣತ್ಥಮಾಹ, ಬ್ಯವಧಾನತ್ಥಂ ಬ್ಯವಹಿತತ್ಥಂ, "ಅನ್ತರಧಾನೇತಿ ಕಿಂ ಚೋರೇ ನ ದಿದಿಕ್ಖತೀ"ತಿ ಪಚ್ಚುದಾಹಟಂ ಪರೇಹಿ, ತಮ್ಪಟಿಪಾದಯಮಾಹ-'ಯತ್ಥಾದಸ್ಸನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಚೋರೇ ನ ದಿದಿಕ್ಖತೀ (ತ್ಯ), ತ್ರ ಹಿ ಯೋ ಚೋರೇ ನ ದಿದಿಕ್ಖತಿ ತೇಹಿ ಅತ್ತನೋ ಅದಸ್ಸನಮಿಚ್ಛತೀತಿ ನ ಅನ್ತರಧಾನನಿಮಿತ್ತಂ, ಕಿನ್ತುಪಘಾತನಿವತ್ಯತ್ಥಂ, ಕಿನ್ತುಪಘಾತನಿವತ್ತಿಯಾತಿ ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ "ನಾತ್ರಾನ್ತರಧಾನಮೇ (ವಾವಸೇಯಂ), ಕಿನ್ತು ತನ್ನಿಮಿತ್ತೋ ಪಘಾತನಿವತ್ತಿಪಿ, 'ಉಪಜ್ಝಾಯಾ ಅನ್ತರಧಾಯತೀ'ತ್ಯತ್ರ ವಿನಾಪ್ಯುಪಘಾತಸಮ್ಭವಮನ್ತರಧಾನಸಮ್ಪಾದನಮೇವ ಸಮ್ಭವತೀ"ತಿ। ಇಚ್ಛತಿಗ್ಗಹಣಂ ಕಿಮತ್ಥಂ ಅದಸ್ಸನಿಚ್ಛಾಯಂ ಸತಿ ಸತ್ಯಪಿ ದಸ್ಸನೇ ಯಥಾಸಿಯಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ, (ತಂ) ಪಟಿಪಾದಯಮಾಹ-'ಅದಸ್ಸನಿಚ್ಛಾಯಮ್ಪನಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಸತೀಪಿ ದಸ್ಸನೇತಿ ಉಪಜ್ಝಾಯೇನ ದಸ್ಸನೇ ಸತೀಪಿ, ತತೋತಿ ಉಪಜ್ಝಾಯತೋ, ಅವಧಿರೂಪತಾ ಏವಾತಿ ಉಪಜ್ಝಾಯಸ್ಸಾವಧಿರೂಪತಾ ಏವ। "ಆಖ್ಯಾತೋ ಪಯೋಗೇ"ತಿ (೧-೪-೨೯) ಪರವಚನಂ, ತದಾಹ 'ಉಪಯೋಗೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ನಿಯಮಪುಬ್ಬಕಂ ವಿಜ್ಜಾಗಹಣಮುಪಯೋಗೋ ತ್ರಾಧಿಪ್ಪೇತೋ, ಉಪಯೋಗವಚನಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ವಿಜ್ಜಾಗಹಣತ್ಥಂ ಸಿಸ್ಸವತ್ತಂ ನಿಯಮೋ, ತತೋತಿ ಆಖ್ಯಾತುತೋ। "ಜನಿಕತ್ತುನೋ ಪಕತೀ"ತಿ (೧-೪-೩೦) ಸಞ್ಞಾಸುತ್ತಂ ಕತಂ, ತದಾಹ-'ಜನ್ಯತ್ಥಸ್ಸಾ'ತಿಆದಿ, ಜನಿನೋ ಅತ್ಥೋ ಜನ್ಯತ್ಥೋ, ಕಿನ್ತಂ ಜನನಂ, ತತೋತಿ ಜನಿಕತ್ತುಹೇತುತೋ, ಪಕತಿಸದ್ದೇನ ಕಾರಣಮತ್ತಂ ಗಹಿತಂಪರೇಹಿ 'ಪುತ್ತಾ ಪಮೋದಾ ಜಾಯತೇ'ಚ್ಚಾದೋ ಪುತ್ತಾದಿತೋಪಿ ಯಥಾ ಸಿಯಾ'ತಿ, ದುವಿಧಂ (ಹಿ) ಕಾರಣಂ ಉಪಾದಾನಕಾರಣಂ ಸಹಕಾರಿಕಾರಣಞ್ಚ, ತತ್ಥ ಕಾರಿಯೇನಾಭಿನ್ನದೇಸೋ ಘಟಸ್ಸ ಮತ್ತಿಕಾಪಿಣ್ಡೋ ಉಪಾದಾನಕಾರಣಂ, ತಸ್ಸೇವ ಪನ ದಣ್ಡಚಕ್ಕಾದಿ (ಕಾರಿಯೇನ ಭಿನ್ನದೇಸೋ) ಸಹಕಾರಿಕಾರಣಂ, ತೇಸೂಪಾದಾನಕಾರಣಸ್ಸೇಹ ಗಹಣೇ'ಸಿಙ್ಗಾ ಸರೋ ಜಾಯತೇ'ಚ್ಚತ್ರೇವ ಸಿಯಾ, ನ ತು 'ಪುತ್ತಾ ಪಮೋದಾ ಜಾಯತೇ'ಚ್ಚಾದೋ, ಕಾರಕನ್ತರವಚನಿಚ್ಛಾಯನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಕಾರಕನ್ತರಾದಿವಚನಿಚ್ಛಾಯನ್ತಿ ಪಾಠೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ... ಏತ್ಥನ್ತರೇ ಸಮ್ಬನ್ಧ ವಚನಿಚ್ಛಾಯಪಿ ಸಮ್ಭವತೋ, ತತ್ರ ತಿಟ್ಠನ್ತೀತಿ ತತ್ರಟ್ಠಾ, ತೇಸಂ, ಲೋಕೋ-ನಞ್ಞಥಾವಾದೀ ವೋಹಾರಿಕಜನೋ, ತತ್ಥ ಭವಾ ಲೋಕಿಯಾ, ನವತ್ತು ಪಟಿಬದ್ಧಾತಿ ಲೋಕವಚನಿಚ್ಛಮುಲ್ಲಙ್ಘಿಯ ಅಹಮೇವ ವದಾಮೀತಿ ಸಕಜ್ಝಾಸಯೇನ ವದನ್ತೋ ವತ್ತಾ, ತಪ್ಪಟಿಬದ್ಧಾ ನ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। "ಪಭವೋ ಭವತಿಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೪-೩೧) ಸುತ್ತಿತಂ, ತದಾಹ-'ಭವತಿಸ್ಸಾ'ತಿಆದಿ, ಪಠಮತೋ ಉಪಲಬ್ಭತೀತಿ ಅತ್ಥಕಥನೇನ ಜನ್ಯತ್ಥೋ-ತ್ರ ನ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ವದತಿ, ನಹಿ ಹಿಮವಾ ಗಙ್ಗಾಯ ಕಾರಣಂ, ಸಾ ಹಿ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಏವಕಾರಣೇಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನಾ , ಹಿಮವತಿ ತು ಕೇವಲಂ ಪಠಮತೋ ಉಪಲಬ್ಭತಿ। "ಜಿಗುಚ್ಛಾವಿರಾಮಪಮಾದತ್ಥಾನುಮುಪಸಙ್ಖ್ಯಾನಂ"ತಿ (೧-೪-೨೪ವಾ) ವುತ್ತಂ,

ತದಾಹ-‘ವಿರಮಣತ್ಥೇ’ತ್ಯಾದಿ, ಜಿಗುಚ್ಛಾಪಮಾದತ್ಥಧಾತುಯೋಗೇ ಪನ ಕಮ್ಮಾಧಿಕರಣವಚನಿಚ್ಛಾ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ವುತ್ತಂ, ಅವಧಿವಚನಿಚ್ಛಾಪಿ ಪನ ದಿಸ್ಸಕೇ ‘ಜಿಗುಚ್ಛತಿ ನಾಹಿರಿಕೋ ಪಾಪಾ’ತಿ, ಧಮ್ಮಾ ಪಮಜ್ಜತೀತಿಪಿ ಹೋತೇವ ಪಟಿಸೇಧಾಭಾವಾ। “ಅಞ್ಞಾರಾದಿತರರಿತೇ ದಿಸಾಸದ್ದಾಞ್ಚುತ್ತರಪದಾಚಾಹಿ ಯುತ್ತೇ”ತಿ (೨-೩-೨೯) ಸುತ್ತಿತಂ, ತದಾಹ-‘ಅಞ್ಞಸದ್ದಯೋಗೇ’ಚ್ಚಾದಿ, ಯತೋತಿ ದೇವದತ್ತಾದಿತೋ, “ಅಞ್ಞಇತ್ಯತ್ಥಗ್ಗಹಣಂ, ತೇನ ಪರಿಯಾಯಪ್ಪಯೋಗೇಪಿ ಭವತೀ”ತಿ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಬ್ಯಾಖ್ಯಾತತ್ತಾ ಆಹ-‘ಭಿನ್ನೋ ದೇವದತ್ತಾ’ತಿ, ಆರಾಸದ್ದಸ್ಸ ದೂರತ್ಥತ್ತಾ ಆಸವಕ್ಖಯತೋ ಆರಾ ದೂರೋ ಭವತೀ(ತ್ಯತ್ಥೋ ಉ) ಪಾದೀಯತೇತ್ಯಾಹ‘ಆರಾಸದ್ದೋ ದೂರತ್ಥೋ’ತಿ, ನಿದ್ದಿಸ್ಸಮಾನಪಟಿಯೋಗೀತಿ ‘ದೇವದತ್ತೋ ಸೂರೋ’ತಿ ನಿದ್ದಿಸ್ಸಮಾನಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಯೋ ಸೋ ದುತಿಯೋ, ಸೋ ಪಟಿಯೋಗೀ। ದಿಸಾದೇಸಕಾಲವುತ್ತೀನಂ ದಿಸಾಸದ್ದತ್ತೇನ ಪರಿಗ್ಗಹತೋ ಆಹ‘ದಿಸಾ ದೇಸಕಾಲವಾಚೀನಂ ಯೋಗೇ’ತಿ, ಪುಬ್ಬೇವ ಸಮ್ಬೋಧಾತಿಆದೀನಿ ಕಾಲವಾಚೀಯೋಗೇ ಉದಾಹರಣಾನಿ, ಅಞ್ಚುತ್ತರಪದಆಚಆಹಿಪಚ್ಚಯಯೋ ಗೇತ್ವಿಹ ನೋದಾಹಟಂ। “ಪಞ್ಚಮೀವಿಧಾನೇ ಲ್ಯಪ್ಲೋಪೇ ಕಮ್ಮನ್ಯುಪಸಙ್ಖ್ಯಾನಂ “ಅಧಿಕರಣೇ ಚೋಪಸಙ್ಖ್ಯಾನ”ಮಿತಿ (೨-೩-೨೮-ವಾ) ವಾತ್ತಿಕಂ, ತದಾಹ‘ಯತ್ಥ’ಚ್ಚಾದಿ, ಲ್ಯಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಯತ್ರಾಪ್ಪಯೋಗೋ, ತಸ್ಸತ್ಥೋ ಚೇ ಗಮ್ಯತೇ, ಸೋ ಲ್ಯಪ್ಲೋಪೋ, ತ್ವಾಲೋಪೋ ಲ್ಯಪಲೋಪೋತ್ಯವಿಸೇಸೋ, ಪಾಸಾದ ಮಾರುಯ್ಹ ಪೇಕ್ಖತಿ ಆಸನೇ ಉಪವಿಸಿತ್ವಾ ಪೇಕ್ಖತೀತಿ ಇದಂ ವಿಸಯೋ ಪದಸ್ಸನಂ ಪುಬ್ಬಂ ಯಸ್ಸಾತಿ ಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸನೇ ಸಮಾಸೋ, ವಕ್ಖಮಾನಸಬ್ಬದಸ್ಸನೇಸುಪಿ ಪಾಸಾದತೋ-ಪಕ್ಕಮನಲೇಸಸಬ್ಭಾವಾ ಪಾಸಾದೋ (ಯೇವಾ) ವಧಿರೂಪೇನ ವತ್ತುಮಿಟ್ಠೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-‘ತಥಾಹಿ’ಚ್ಚಾದಿ, ಅಪಕ್ಕಮತಿ ತತೋ ತಂ ದಸ್ಸನನ್ತಿ ತತೋ ಪಾಸಾದತೋ ತಸ್ಸ ದಟ್ಠುನೋ ದಸ್ಸನಂ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಪಕ್ಕಮತ್ಯಪಯಾತೀತ್ಯತ್ಥೋ, ಅವಧಿಭಾವೋ ಪಾಸಾದಸ್ಸಾತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ಯೇಸನ್ತಿ ವೇಸೇಸಿಕಾನಂ, ತೇ ಹ್ಯೇವಮಾಚಿಕ್ಖನ್ತಿ “ಇನ್ದ್ರಿಯೇಸು ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂ ಚಕ್ಖುಗೋಳಕತೋ-ಚ್ಚನ್ತಸುಖುಮಭಾವೇನ ನಿಕ್ಖಮ್ಮ ವಿಸಾಲೀಭವನ್ತಂ ವಿಸಯದೇಸಮುಪಗಮ್ಮ ಸಕಲಮತ್ತನಾ ದಿಟ್ಠಂ ಪಸ್ಸತಿ ರಂಸಿರೂಪೇನ, ಯಥಾ ಕಾಹಲಾ ಮೂಲೇ ಕಿಸಾ ಅಗ್ಗೇಮಹತೀ, ತಥಾ ಞಾಣಿನ್ದ್ರಿಯಾನೀ”ತಿ, ಅಧಿಟ್ಠಾನದೇಸನ್ತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾಧಿಟ್ಠಾನಭೂತಂ ಚಕ್ಖುಗೋಳಕದೇಸಂ, ವಿಸಯಪ್ಪವತ್ತೀತಿ ಗೋಚರೇ ಪವತ್ತಿ, ಸನ್ತತಿಯಾತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಬನ್ಧಸ್ಸ, ಅಧಿಟ್ಠಾನ ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಂ ನಾಪಜ್ಜತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ತತೋತಿ ಪಾಸಾದತೋ, ಅಪಕ್ಕನ್ತ್ವಾತಿ ಅಪಗಮನೇನ, ಯಜ್ಜಪಿ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂ ಚಕ್ಖುಗೋಳಕತೋ ಬಹಿ ನಿಗ್ಗಚ್ಛತಿ, ತಥಾಪಿಪಾಸಾದಟ್ಠಸ್ಸಚಕ್ಖುಗೋಳಕಾ ನಿಗ್ಗಚ್ಛತೀತಿ ಪಾಸಾದಸ್ಸಾಪ್ಯವಧಿಭಾವೋ, ಯೇಸನ್ತೂತಿ ಖಣಿಕವಾದೀನನ್ತು, ಇನ್ದ್ರಿಯಾಧಿಟ್ಠಾನಮ್ಪತ್ತೇ ವಿಸಯೇ ವಿಞ್ಞಾಣಲಕ್ಖಣಂ ಕಾರಿಯಂ ಕರೋನ್ತಿ ಸೀಲೇನಾತಿ ಪತ್ತಕಾರೀನಿ, ಅನಿನ್ದ್ರಿಯಾಧಿಟ್ಠಾನದೋಸೋ ನೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ತತೋತಿ ಪಾಸಾದತೋ, ಯೇಸಮ್ಪನಾತಿ ಖಣಿಕವಾದಿನೋವ ದಸ್ಸೇತಿ, ಅತ್ರ ಹಿ ಚತ್ತಾರೋ ಪಕ್ಖಾ ಪತ್ತಕಾರೀನಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ, ಅಪ್ಪತ್ತಕಾರೀನಿ, ಚಕ್ಖುಸೋತಾನಿ ಅಪ್ಪತ್ತಕಾರೀನಿ ಸೇಸಾನಿ ವುತ್ತವಿಪರಿತಾನಿ, ಚಕ್ಖುಯೇವ ಪತ್ತಕಾರೀ ಸೇಸಮಞ್ಞಥೇತಿ, ಚತುಸ್ವೇವ ತೇಸು ಪರಮಪಕ್ಖದ್ವಯಮುಪನ್ಯಸ್ಯ ಪಟಿಪಾದಿತಂ... ತಪ್ಪಟಿಪಾದನೇನೇತರೇಸಮ್ಪಿ ಪಟಿಪಾದಿತತ್ತಾ, ಸಬ್ಬಸಾಮಯಿಕಸಾಧಾರಣತ್ತಾಸದ್ದಸತ್ಥಸ್ಸಾತಿ ಇದಂ ಅಯುತ್ತಮಿವ ದಿಸ್ಸತಿ... ಸದ್ದಸತ್ಥಸ್ಸಿಮಸ್ಸ ಬುದ್ಧವಚನೋಪಯೋಗಿತ್ತೇನ ಸೋಗತಸಮಯಾನುಗುಣಪ್ಪವತ್ತಿತೋ, ಖಣಿಕವಾದಿನೋ ಪನ ನಿಸ್ಸಾಯೇದಂ ಸುನ್ದರಮೇವ, ಮನಸಿಕಾರಾದೀತಿಆದಿಸದ್ದೇನ ಚಕ್ಖುತೋ [ಚಕ್ಖುನಾ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಅಭೇದೋ ರೂಪಾಪಾಥಗಮೋ ಚ ದಸ್ಸಿತೋ, ಯೋಗ್ಗದೇಸೇತಿ ದಸ್ಸನಯೋಗ್ಗೇ ಪದೇಸೇ। “ಪುಚ್ಛನಾಖ್ಯಾನೇಸು ಚ ಪಞ್ಚಮೀ ವತ್ತಬ್ಬಾ”ತಿ (೨-೩-೨೮ವಾ) ವುತ್ತಂ, ತದಾಹ-‘ಪುಚ್ಛನಸದ್ದತೋ’ಚ್ಚಾದಿ, ಪುಚ್ಛನಾಖ್ಯಾನೇಸು ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಪಞ್ಚಮೀವಿಧಾನೇ-ತಿಪ್ಪಸಙ್ಗಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-‘ಅವಸ್ಸ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಕಸ್ಸಾತಿ ಪಞ್ಹೋ, ದೇವದತ್ತಸ್ಸೇತ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ, ಕೋಸೋ ಯಞ್ಞ ದತ್ತೋತಿ ಪಞ್ಹೋ ವಿಧಿರೂಪೋವಾಯಂ, ಯೋ-ಙ್ಗದೀತ್ಯಾದ್ಯನುವಾದರೂಪಮಾಖ್ಯಾನಂ, ಅಙ್ಗದೀಕೇಯೂರೀ। “ಯತೋಚಾದ್ಧಕಾಲನಿಮ್ಮಾನಂ ತತೋ ಪಞ್ಚಮೀ ವತ್ತಬ್ಬಾ”ತಿ (೨-೩-೨೮ವಾ) ವುತ್ತಂ, ತದಾಹ-‘ಅದ್ಧ’ಚ್ಚಾದಿ, ನಿಮೀಯತೇ ಪರಿಚ್ಛಿಜ್ಜತೇ ಯೇನ ತಂ ನಿಮಾನಂ, ತದೇವ ನಿಮ್ಮಾನಂ। “ಅದ್ಧಸ್ಸ ಪರಮಾ ಸತ್ತಮೀ ಚ ವತ್ತಬ್ಬಾ”ತಿ (೨-೩-೨೮) ವುತ್ತಂ, ತತ್ಥಾಯಮತ್ಥೋ “ತಂ ಯುತ್ತಾತಿ ವತ್ತತೇ, ತಂ ಯುತ್ತಾ ಪಞ್ಚಮಿಯುತ್ಥಾ ಪರಸ್ಸಾದ್ಧಸ್ಸ ಪಠಮಾ ಚ ಸತ್ತಮೀ ಚ ವತ್ತಬ್ಬಾ”ತಿ, ಪಾಟಲಿಪುತ್ತಸ್ಮಾತಿ ಪಞ್ಚಮಿ ಯುತ್ತಂ, ಏತಾಪಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-‘ಸತ್ತಯೋಜನಾನೀ’ತಿಆದಿ, ಅತ್ರ ಹಿ ಯದಾ ರಾಜಗಹಸ್ಸ ಯೋಜನಞ್ಚಾಭೇದೋ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛೀಯತೇ, ತದಾ ಪಾಟಲಿಪುತ್ತಸ್ಮಾ ರಾಜಗಹಂ ಸತ್ತಯೋಜನಾನೀತಿ, ಭೇದವಚನಿಚ್ಛಾಯನ್ತು “ಸಬ್ಬಾವೋ”ತ್ಯಾದಿನಾ (೨-೩೪) ಸತ್ತಮೀ

ಸಿದ್ಧ'ಸತ್ತಸು ಯೋಜನೇಸು'ತಿ। ತಥಾಹಿ ಪಾಟಲಿಪುತ್ತಸ್ಮಾ ಸತ್ತಸು ಯೋಜನೇಸು ಸತಿ ರಾಜಗಹಂಭವತೀತ್ಯಯಮತ್ಥೋ ಪತೀಯತೇ, ಸತ್ತಯೋಜನಸಮ್ಬನ್ಧಿಭವನಂ ರಾಜಗಹ (ಭವನ)ಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣಮ್ಭವತಿ। ಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಛಟ್ಠೀತಿ ಇಮಿನಾ "ತಂ ಯುತ್ತಾ ಕಾಲೇ ಸತ್ತಮೀ ವತ್ತಬ್ಬಾ"ತಿ (೨-೩-೨೮ವಾ) ವಚನಮ್ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। "ಕರಣೇಚ ಥೋಕಪ್ಪಕಿಚ್ಛಕತಿಪಯಸ್ಸಾ ಸತ್ತವಚನಸ್ಸೇ"ತಿ (೨-೩-೩೩) ಸುತ್ತಿತಂ, ತದಾಹ-'ಯದಾ ಇಚ್ಚಾದಿ, ಕಿಚ್ಛಾದಯೋತಿಆದಿಸದ್ದೇನ ಥೋಕಅಪ್ಪಕತಿಪಯೇ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ, ಅಸತ್ತರೂಪನ್ತಿ ಅದ್ದಬ್ಬರೂಪಂ, ಗುಣೇ ಹೇತುಮ್ಹೀತಿ ಗುಣಪದತ್ಥೇ ಹೇತುಭೂತೇ "ಗುಣೇ"ತಿ (೨-೨೧) ಪಞ್ಚಮೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಯಥಾವುತ್ತವಿಧಾನೇನೇತಿ "ಗುಣೇ"ತಿ ಸುತ್ತೇ ವುತ್ತವಿಧಾನೇನ, "ಗುಣೇ"ತಿ ಸುತ್ತೇ ವುತ್ತವಿಧಾನೇನ, ಯದಾತ್ವಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಪರೇಸಂ ವಿಯ ಕರಣೇ ವಿಸುಂ ವಿಧಾನೇ ಪಯೋಜನಂ ನತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಕತ್ತಬ್ಬರೂಪಸ್ಸ ಚಲನಸ್ಸಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತೇನ ವಿಸೇಸನನ್ತಿ ಯೋಜನಾ, ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತೇನಾತಿ ಚ 'ರಞ್ಞೋ ಪುರಿಸೋ'ತ್ಯಾದೋ ಅಸಮಾನಾಧಿಕರಣಸ್ಸಾಪಿ ವಿಸೇಸನತ್ತದಸ್ಸನತೋ ವುತ್ತಂ, ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತೇನ ವಿಸೇಸನಭಾವೋ ಚಾಸ್ಸ ಥೋಕಗುಣಾನ್ವಿತೇ ಚಲನೇ ವತ್ತಮಾನೋ ಥೋಕಸದ್ದೋ ಅಸತ್ತವಚನೋವ ವಿಸೇಸನನ್ತಿ, ತೇನೇವಾಖ್ಯಾಯತೇ 'ಥೋಕಸ್ಸ ಕಮ್ಮತ್ತಾ ಕಮ್ಮೇ ದುತಿಯಾ'ತಿ। ಪಞ್ಚಮೀತ್ಯನುವತ್ತಮಾನೇ "ದೂರನ್ತಿಕತ್ಥೇಹಿ ಛಟ್ಠೀ ವಾ"ತಿ (೨-೩-೩೪) ವುತ್ತಂ, ತದಾಹ'ದೂರನ್ತಿ ಕತ್ಥೇಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅವಧಿಸಮ್ಬನ್ಧಲಕ್ಖಣಾತಿ ಅವಧಿಸಮ್ಬನ್ಧಾವ ಲಕ್ಖಣಂ ನಿಮಿತ್ತಮಾಸಂ ಪಞ್ಚಮೀಛಟ್ಠೀನಂ ತಾ ತಥಾ ವುತ್ತಾ, ವತ್ತುಮಿಟ್ಠೋತಿ ಇಮಿನಾ ವಚನಿಚ್ಛಾಯೇವ ಪಧಾನತ್ತಮಾಹ, ಏವಂ ಚರಹಿ ತಂತಂ ಕಾರಕವಚನಿಚ್ಛಾಯಮಞ್ಞಾಪಿ ವಿಭತ್ತಿಯೋ ಕಸ್ಮಾ ನಪ್ಪಯುಜ್ಜೇಯ್ಯುನ್ತಿ ಆಹ-'ಲೋಕಿಯಾ ಚೇತ್ಥಾ'ತಿಆದಿ, ಏತ್ಥ ವಿಭತ್ತೀನಂ ನಿಯಮೇ ಲೋಕಿಯಾ ಏವ ವಚನಿಚ್ಛಾ ನಿಬನ್ಧನಂ ಕಾರಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಪಞ್ಚಮೀಚಾತ್ಯನುವತ್ತಮಾನೇ "ದೂರನ್ತಿ ಕತ್ಥೇಹಿ ದುತಿಯಾ ಚೇ"ತಿ (೨-೩-೩೫) ವುತ್ತಂ, "ಪಞ್ಚಮ್ಯಧಿಕರಣೇಚ" (೨-೩-೩೬) ಇಚ್ಚತ್ರ ಚ ಕಾರೇನ ದೂರನ್ತಿ ಕತ್ಥೇಹಿ ಸತ್ತಮೀ ಚ ವುತ್ತಾ ಪಾಟಿ ಪದಿಕತ್ಥೇ ಸಾರಸಙ್ಗಹಕಾರಾದೀಹಿ, ತದಕ್ಖಿಪ್ಪ ಅಞ್ಞಾಪದೇಸೇನ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತುಂ ಕೇಚಿತ್ಯಾದಿ ಯಂ ವುತ್ತಂ ವುತ್ತಿಯಂ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ'ಕೇಚೀತಿ ಸಾರಸಙ್ಗಹಾದಯೋ'ತಿಆದಿ। ದೂರಾಪಾದಾವಸೇಚನನ್ತಿ ಅಯಂ ತೇಸಮ್ಪಟಿಕ್ಖೇಪನ ಯೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಇತಿಸದ್ದೋ ಪನೇತ್ಥ ಪರಿಹೀನೋ, ನಹಿತನ್ತಿಆದೀಸು ತಸದ್ದೇನಾಸತ್ತರೂಪಂ ದೂರಾದಿ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತನ್ಯವಸೇಯಂ, ನ ಹಿ ತಂ ಗಮ್ಯತೇ, ನ ಹಿ ತತೋ ಗಮ್ಯತೇ, ನ ಹಿ ತೇನ ಗಮ್ಯತೇ, ನ ಹಿ ತಸ್ಮಿಂ ರೀಯತೇ'ತಿ ವಿಸುಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವಸೇಯೋ। ಪತೀಯನ್ತೇಚಾತಿ ಚೋ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತರಸಮುಚ್ಚಯೇ, ಅತೋಚೇತಿ ವಕ್ಖಮಾನಹೇತುಪರಾಮಾಸೋ, ಯನ್ತಿ ಯಸ್ಮಾ ಅತ್ಥೇ ನಿಪಾತೋ, ವಾಕ್ಯಕಾರೋ ವರರುಚಿ, ತಂಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯತೋತಿ ದೂರಾದಿಸಾ ಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯತೋ, ತಂಯುತ್ತತೋಪೀತಿ ದೂರಾದಿಯುತ್ತಾ ಗಾಮಾದಿಸದ್ದತೋಪಿ, ಪಚ್ಚಕ್ಖನ್ತೋತಿ ವಾಕ್ಯಕಾರವಚನಂ ಪಚ್ಚಾಚಿಕ್ಖನ್ತೋ, ತಥಾಹ್ಯತ್ರಾಯಂ ಮಹಾಭಾಸ್ಸ ಪಾಠೋ "ದೂರನ್ತಿಕತ್ಥೇಹಿ ಪಞ್ಚಮೀವಿಧಾನೇ ತಂಯುತ್ತಾ ಪಞ್ಚಮೀಪಟಿಸೇಧೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ ದೂರಾ ಗಾಮಸ್ಸ, ತತ್ರಾಪಿ ದಸ್ಸನಾ ಅನತ್ಥಕೋ-ಯಮ್ಪಟಿಸೇಧೋ, ತತ್ರಾಪಿ ಹಿ ಪಞ್ಚಮೀ ದಿಸ್ಸತಿ-

> ದೂರಸ್ಮಾವಸಥಾ ಮುತ್ತಂ, ದೂರಾಪಾದಾವಸೇಚನಂ।
> ಗುರುತೋ ಕುಪಿತಾ ದೂರಾ,ಭಾಬ್ಯಂ ದೂರಾ ಚ ದಸ್ಸುಹಿತಿ॥

ಅತ್ರ ದೂರನ್ತಿಕೇತ್ಯಾದಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ವಾಕ್ಯಕಾರವಚನಂ, ದೂರಾ ಗಾಮಸ್ಸಾತಿ ತಸ್ಸೋದಾಹರಣಂ, ತತ್ರಾಪಿಚ್ಚಾದಿ ಪಚ್ಚಕ್ಖಾನಭಾಸ್ಸಂ, ದೂರಸ್ಮಾವಸಥಾತಿ ಆವಸಥಸ್ಸ ದೂರೇತಿ ಅತ್ಥೋಹಿ ಭಾಸ್ಸಪದೀಪೇ ಕೇಯ್ಯಟೋ, ಪರಮೋ ಪುರಿಸೋ ಯಸ್ಸ ಸೋ ಪರಮಪುರಿಸೋ ಭವತಿ "ದೂರನ್ತಿಕಾ"ದಿ (೨-೬-೫) ಕಚ್ಚಾಯನಸುತ್ತೇ ಸುದ್ಧಾದಿಯೋಗೋಪಿ ಸಙ್ಗಹಿತೋ, ತೇನಾಹ-'ಸುದ್ಧಪ್ಪ ಮೋಚನವಿವಿತ್ತಪ್ಪಮಾಣಯೋಗೇ'ತಿ, "ಧಾತುನಾಮಾನಮುಪಸಗ್ಗಯೋಗಾದೀಸ್ವಪಿಚ" ಇತಿ (೨-೬-೭) ಸುತ್ತೇ ಚಗ್ಗಹಣತೋ ಪಭುತಿಯೋಗೋ ಚ ಗಹಿತೋ, ತೇನಾಹ-'ಪಭುತಿ ಯೋಗೇಚಾ'ತಿ, ಪಭುತಿಯೋಗೇಚಾತಿ ಇಮಿನಾ ಪಭುತ್ಯತ್ಥಯೋಗೋಪಿ ಸಙ್ಗಹಿತೋ, ತೇನೇವ 'ಯತೋಸರಾಮಿ ಅತ್ತಾನ'ನ್ತಿ ಉದಾಹಟಂ।

೧೭. ಅಪ

ನನು ಫುಟೋವ ತೇಸಂ ಸಾಲಾದೀನಂ ಯೋಗೋತಿ ಕಿಮೇತ್ಥ ಪಞ್ಚೇನ ಕಸ್ಸ ಪನೇತೇಹಿ ಯೋಗೋ'ತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ವಜ್ಜನಂ ಹಿಚ್ಚಾದಿ, ವಜ್ಜನಾನನ್ತಿ ಕತ್ತರಿ ಅನೋ, ವಜ್ಜನೇ ಸಮ್ಬನ್ಧೇ ವತ್ತಮಾನೇಹೀತಿ ವಜ್ಜನಸಙ್ಖಾತೇ ಸಮ್ಬನ್ಧೇ ವತ್ತ ಮಾನೇಹಿ ಅಪಪರೀಹಿ, ಯುತ್ತಸ್ಮಾತಿ ಯುತ್ತತೋವ ಏಕಸ್ಮಾ, ನಾಞ್ಞತೋ, ಕಿಮೇತ್ಥ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಅಪಪರೀಹಿ ಯುತ್ತಸ್ಮಾವ ಪಞ್ಚಮೀಭವನೇ ಪಸಿದ್ಧತ್ತಮಾಹ, ಪಸಿದ್ಧಮ್ಪೇತಮಾಹರಿತ್ವಾ ಪಕಾಸೇತುಮಾಹ-'ಕತ್ತುನೋ'ಚ್ಚಾದಿ, ಯದತ್ಥೋತಿ ಯೋಸಾಲಾದಿ ಅತ್ಥೋ ಪಯೋಜನಂ ಯಸ್ಸ ವಜ್ಜನಕಿರಿಯಾ ರಮ್ಭಸ್ಸ ಸೋ ಯದತ್ಥೋ। "ಪಞ್ಚಮ್ಯಪಾಪರೀಹೀ"ತಿ (೨-೩-೧೦) ಆಯುತ್ತೇಪಿ ಪಞ್ಚಮೀ ವಿಧೀಯತೇ ಪರೇಹಿ, ತದಾಹ-'ಮರಿಯಾದಾಯ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಅವಧಿಮಾ ಏತ್ಥ ವಸ್ಸನಂ।

೧೮. ಪಟಿ

ದಿಟ್ಠಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸಾತಿ ಪಸಿದ್ಧವಸೇನ ದಿಟ್ಠಕಾರಿಯಕಾರಣಸ್ಸ ಮುಖ್ಯಸ್ಸ, ತಸ್ಸ ಕಾರಿಯತ್ಥನ್ತಿ ತಸ್ಸ ಮುಖ್ಯಸ್ಸ ಯಂ ಕಾರಿಯಂ, ತದತ್ಥಂ ಮುಖ್ಯಕಾರಿಯ ಕರಣತ್ಥನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಪಟಿನಿಧಿಮ್ಹಿ ವತ್ತಮಾನೇನ ಪಭಿನೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ವಿನಿಮಯೇತಿ ಪರಿವತ್ತನ ನಿಮಿತ್ತಂ ಪಟಿದಾನೇಚಾತಿ ಚ ಸದ್ದಸ್ಸಾಟ್ಠಾನಪ್ಪಯುತ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ, ಪತಿನಾ ತಸ್ಸ ಯೋಗೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೧೯. ರಿತೇ

ಯದಿ ವಜ್ಜನಕಿರಿಯಾಯ ಸಮ್ಬುಜ್ಝಮಾನಸ್ಸ ಕಮ್ಮತ್ತಾ ಕಮ್ಮೇ ದುತಿಯಾ, ಕಿಮತ್ಥಂ ಚರಹಿ ಪುನ ದುತಿಯಾವಚನನ್ತಿ ಆಹ-'ಪಟಿಪದವಿಧಾನೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪಟಿಪದಂ ಉಜುಕಮೇವೋಚ್ಚಾರಿತಂ ವಿಧಾನಂ ಯಸ್ಸಾ ಸಾ ಪಟಿಪದವಿಧಾನಾ, ವಿಸೇಸವಿಧಾನ ವತೀತ್ಯತ್ಥೋ, ಯಜ್ಜತ್ರ ದುತಿಯಾವಚನಂ ನ ಸಿಯಾ ತದಾ ರಿತೇಸದ್ದೇನ ಯೋಗೇ ಉಜುಕಂ ವಿಧೀಯಮಾನಾಯ ಪಞ್ಚಮಿಯಾ ದುತಿಯಾ ಬಾಧೀಯೇಥಾತಿ ಮಞ್ಞತೇ। ಯದ್ಯತ್ರ ಪಞ್ಚಮಿಯಾ ದುತಿಯಾಯ ಬಾಧಾಭಾವೋ ಏವ ಪಯೋಜನಂ, ಏವಞ್ಚರಹಿ 'ರಿತೇ ವಾ'ತಿ ಸುತ್ತಯಿತಬ್ಬಂ ಏವಂ ಸತಿ ಪಕ್ಖೇ ದುತಿಯಾ ಚ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಲಹು ಚ ಸುತ್ತಮ್ಪಣೀತಮ್ಭವತೀ ತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯ ಪಯೋಜನನ್ತರಮಾಹ-'ಉತ್ತರತ್ಥಞ್ಚೇ'ತಿ, ಅತೋಯೇವಾತಿ ಉತ್ತರತ್ಥತ್ತಾಯೇವ, ಪುನ ಪಯೋಜನನ್ತರಂದುತಿಯಾ ಗಹಣಸ್ಸ ದಸ್ಸಯಮಾಹ-'ವಿಭತ್ಯನ್ತರೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಆಹಚ್ಚ ಕಣ್ಠಾದಿಟ್ಠಾನೇ ವಾಯುನಾಆಹನಿತ್ವಾ ಆಹರಿತ್ವಾ ವಾ ವಚನಂ ಆಹಚ್ಚವಚನಂ, ಉಜುಕವಚನನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ವಿಭತ್ಯನ್ತರಂ ಛಟ್ಠೀವಿಭತ್ತಿ, ತಸ್ಸ ಬ್ಯುದಾಸತ್ಥಂ, ನಿರಾಸತ್ಥನ್ತುತ್ಥೋ, ಅಞ್ಞಾಪೀತಿ ದುತಿಯಾಯ ಅಞ್ಞಾ ಛಟ್ಠೀಪಿ, ಪಕತಾಯ ಪಞ್ಚಮಿಯಾ ಸಮ್ಬನ್ಧನತ್ಥೋ ಪಕತಸಮ್ಬನ್ಧನತ್ಥೋ।

೨೦. ಪುಥ

ನ ದುತಿಯಾಪಿ ಯೋಗವಿಭಾಗತೋತಿ ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ "ತತಿಯಾ ಚೇತಿ ವತ್ತಮಾನೇ ತತ್ಥ ಯದಿ ಚಕಾರೇನ 'ದುತಿಯಾ ಚೇ'ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೀಯೇಯ್ಯ, ತತ್ರಾಪಿ ಚ ಕಾರೇನ ಪಞ್ಚಮೀತ್ಯೇವಂ ನ ಕಸ್ಸಾಪ್ಯಪಕಂಸೋತಿ'ವಿನಾಞ್ಞತ್ರಪುಥನಾನಾಹಿ ತತಿಯಾ ಚೇ'ತ್ಯೇಕಯೋಗಮಕತ್ವಾ ಯೋಗವಿಭಾಗಸಾಮತ್ಥಿಯಾ 'ತತಿಯಾ ಚೇ'ತಿ ಚ ಕಾರೇನ ಜಾತು ಪಞ್ಚಮೀ"ತಿ, ಅಸಹಾಯತ್ಥತ್ತೇ ಸತಿ 'ವಿನಾತ್ಥೇ ಹೀ'ತ್ಯೇವಮವತ್ವಾ ಕಿಂ ವಿಸುಂ ಸುತ್ತರಚನಾಯೇತ್ಯಾಹ-'ಭೇದೋ ಪಾದಾನನ್ತ್ವಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

೨೧. ಸತ್ತ

ಯನ್ತಂ ಸದ್ದಾನಂ ನಿಚ್ಚತ್ತಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಯತ್ಥಾತಿ ಪರಾಮಟ್ಠಂ ಸೋತಿ, ಯೋತಿ ಪರಾಮಟ್ಠಂ ತಸ್ಸಾತಿ ಚ ನಿದ್ದಿಸತಿ, ಯೋ ಯತ್ಥೇತ್ಯಾದಿಕಞ್ಚ 'ಕಿರಿಯಾಧಾರಭೂತೇ'ಚ್ಚಾದಿವುತ್ತಿಗನ್ಥ ವಿವರಣನ್ತಿ ಯೋತಿ ಕಿರಿಯಾಧೇಯ್ಯಭೂತಾಧಿಪ್ಪೇತಾ, ಏತನೇವಾಹ'ಕಿರಿಯಾ ಚಾ'ತಿಆದಿ, ತೇನಾಯಮಾಧಾರೀಯತಿ ಕತ್ತುಕಮ್ಮ ಸಮವೇತಾ ಕಿರಿಯಾಸ್ಮಿನ್ನಧಿಕರಣೇ ವಾ ತಂ

ಆಧಾರಯತೀತಿ ಕತ್ತರಿ ವಾ ಘಣನ್ತೇನ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ಕತ್ತಾರಂ ಕಮ್ಮಞ್ಚ ಕಿರಿಯಾನಿಸ್ಸಯಭೂತಮಾಧಾರ ಯತೀತ್ಯಾಧಾರೋತಿ ವಾ ಕತ್ತರಿ ಘಣ, ವುತ್ತಂ ಹಿ-

ಆಧಾರಯತಿ ಯೋ ಕತ್ತು, ಕಮ್ಮಂ ಕಿರಿಯನಿಸ್ಸಯಂ।
ಆಧಾರಂ ಕಾರಕಞ್ಚಾಹು, ತಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಮೇವ ಚೇತಿ॥

ನನು ಚ ಕಿರಿಯಾಧಾರಣೇನಾಧಾರೋತ್ಯುಚ್ಚತೇ, ತಂ ಕಿಮೇವಮುಚ್ಚತೇತಿ ಚೇ, ನೇಸದೋಸೋ ಯದೇವ ಹಿ ಕಿರಿಯಾಧಾರಣಮಸ್ಸ, ತನ್ತನ್ನಿಸ್ಸಯಭೂತ ಕತ್ತುಕಮ್ಮಧಾರಣಂ, ನಹ್ಯಞ್ಞತಾ ತದ್ಧಾರಣಂ ಸಮ್ಭವತಿ ತತೋ ಕಿರಿಯಾ ಕಾರಣೇನಾಧಾರಣೇನಾಧಾರೋತ್ಯ ಯಮೇವತ್ಥೋ, ನ ಕತ್ತುಕಮ್ಮಪರಿಚ್ಚಾಗೇನಾಧಾರೇನ ಉಜುಕಂ ಕಿರಿಯಾ ಗಯ್ಹತೇ, ತೇನೇವ ವಕ್ಖತಿ-'ಕಿರಿಯಾಯಯೋ ಆಧಾರೋ'ಚ್ಚಾದಿ, ನನು ಯದ್ಯಪ್ಯುಜುಕಮೇವ ಕಿರಿಯಂ ಧಾರಯತಿ ಕತ್ತಾ ಕತ್ತುಸಮವಾಯಿನಿಂ, ಕಮ್ಮಸಮವೇತಞ್ಚ ವಿಕ್ಲೇದನಾದಿಂ ಕಿರಿಯಂ ಕಮ್ಮಂ... ತಥಾ ಸತಿ ತಾನೇವಾಧಾರೋತಿ, ನ... ಲೋಕೇ ಸತ್ಥೇ ಚ ತೇಸಮಾಧಾರತ್ಥೇ ನಾಪ್ಪತೀತಿತೋ, ಕತ್ತುಕಮ್ಮತಾಯೇವ ಹಿ ತೇಸಮ್ಪತೀತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಕಿರಿಯಾ ಚೇ'ತ್ಯಾದಿ, ತಥಾ ಚ ವುತ್ತಂ-

ಕತ್ತುಕಮ್ಮ ಬ್ಯವಹಿತಂ, ಧಾರೇನ್ತಮನುಜು ಕ್ರಿಯಂ।
ಕ್ರಿಯಾಸಿದ್ಧುಪಕಾರಿ ಚ, ಸತ್ಥೇ-ಧಿಕರಣಂ ಮತನ್ತಿ॥

ಕತ್ತುಕಮ್ಮಬ್ಯವಹಿತನ್ತಿ ಕತ್ತುಕಮ್ಮೇಹಿ ತಂಸಮವೇತಭಾವೇನ ಬ್ಯವಹಿತಂ, ಅನುಜು ಪಾರಮ್ಪರಿಯೇನ, ಕ್ರಿಯಾಸಿದ್ಧುಪಕಾರಿತಿ ಕತ್ತುಕಮ್ಮಸಮವೇತಾಯ ಕಿರಿಯಾಯ ಪಸಿದ್ಧಿಯಂ ಉಪಕಾರೀ ಉಪಕುಬ್ಬನ್ತಂ, ನನು ಚ ನ ಕಿರಿಯಾ ಧಾರಣೇನೇವಾಯಮಾಧಾರೋ, ಕತ್ತುಕಮ್ಮಾನಂ ಧಾರಣೇನಾಪ್ಯಾಧಾರೋತಿ ಸಕ್ಕಾ ವವತ್ಥಪೇತುನ್ತಿ ಚೋದನಮ್ಮನಸಿ ನಿಧಾಯಾಹ-'ನ ಚೇ'ತ್ಯಾದಿ, ಕಿರಿಯಾ ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸೇವಾತಿ ಕತ್ತುಕಮ್ಮಸಮವಾಯಿನಿಯಾ ಕಿರಿಯಾಯ ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸೇವ, ತದೇವಂವಿಧಮಾಧಾರಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಮ್ಮತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಆಧಾರೋ ಚಾಯ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಚತ್ತಾರೋ ವಿಧಾಪಕಾರಾ ಅಸ್ಸಾತಿ ಚತುಬ್ಬಿಧೋ, ಆಧೇಯ್ಯೇನ ಸಹೋಪಸಿಲೇಸೋ ಸಂಯೋಗಲಕ್ಖಣೋ-ಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಓಪಸಿಲೇಸಿಕೋ ಆಧಾರೋ-'ಕಟೇನಿಸೀದತಿ ಥಾಲಿಯಂ ಪಚತಿ'ತ್ಯಾದೋ ಕಟಾದಿ, ತಥಾಹಿ ದೇವದತ್ತಸಮವೇತಂ ನಿಸೀದನಕಿರಿಯಂ ಕಟೋ ದೇವದತ್ತಂ ಧಾರಯಂ ಧಾರಯತಿ ದೇವದತ್ತಬ್ಯವಹಿತಂ, ಏವಂ ಥಾಲೀಪಿ ತಣ್ಡುಲಸಮವೇತಂ ವಿಕ್ಲೇದನಾದಿಕಿರಿಯಂ ತಣ್ಡುಲೇ ಧಾರಯಂ ಧಾರಯತೀತ್ಯೋಪಸಿಲೇಸಿಕಾಧಾರತ್ತಂ ಕಟಾದಿನೋ। ಯತೋ-ಞ್ಞತ್ರಾಧೇಯ್ಯಂ ನ ವತ್ತತೇ ಸಬ್ಬಥಾ ಭಿಯ್ಯೋ ವಾ, ಸೋ ವೇಸಯಿಕೋ, ವಿಸಯೋಹ್ಯಾಧೇಯ್ಯಸ್ಸಾನಞ್ಞತ್ರಭಾವೋ, ಯಥಾ ಚಕ್ಖಾದಿಪ್ಪವತ್ತೀನಮಞ್ಞತ್ರಾಭಾವಾ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ರೂಪಾದಯೋ ವಿಸಯಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತೇ, ಏವಮಾಕಾಸೇ ಸಕುನಯೋತ್ಯಾದೋ ಸಕುನ್ಯಾದೀನಮಾಕಾಸಾದಿತೋ-ಞ್ಞತ್ರಾಭಾವಾತೇ ತೇಸಂ ವಿಸಯಾತ್ಯುಚ್ಚನ್ತೇ, ವಿಸಯೋ ಏವ ವೇಸಯಿಕೋ। ಯೋ ಆಧಾರಾಧೇಯ್ಯಾನಮಭಿಬ್ಯಾಪೇತ್ಯಾಧೇಯ್ಯಮಿತ್ಯಭಿಬ್ಯಾಪಕೋ, ತಥಾ ಹಿ'ತಿಲೇಸು ತೇಲಂ, ದಧಿಮ್ಹಿ ಸಪ್ಪಿ,ತ್ಯತ್ರ ತಿಲಾದಿಕಂ ತೇಲಾದಿಕಮಾಧೇಯ್ಯಂ ಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತೀತಿ ತಿಲಾದಿ ಬ್ಯಾಪಕಾಧಾರೋ। ಸಮೀಪೇ ಭವೋ, ಸಮೀಪೋ ಏವ ವಾ ಸಾಮೀಪಿಕೋ, ಯಸ್ಸ ಸಮೀಪದೇಸೇ ಆಧೇಯ್ಯಂ ವತ್ತತೇ ಸೋ ಏವಮುಚ್ಚತೇ, ಅತ್ರೋದಾಹರಣಂ 'ಗುರೂಸು ವಸತಿ ಗಙ್ಗಾಯಂ ಘೋಸೋ'ತಿ। ನನು ಚಾತ್ರಾಪ್ಯಾಧಾರೇ ಸತ್ತಮೀ ವಿಧೀಯತೇ ಆಧಾರೋ ಚ ನಿಸ್ಸಯೋ ವುಚ್ಚತೇ, ನಿಸ್ಸಯೋ ಚ ಸಂಯೋಗಸಮವಾಯೇಹಿ ಹೋತಿ, ನ ಚ ಸಿಸ್ಸಾದೀನಂ ಗುರುಪ್ಪಭುತೀತಿ ದೇವದತ್ತಸಕುನ್ಯಾದೀನಮಿವ ಕಟಾಕಾಸಾದೀಹಿ ಸಂಯೋಗೋ, ತೇಲಾದೀನಮಿವ ಚ ತಿಲಾದೀಹಿ ಸಮವಾಯೋ ವಾ ಅತ್ಥಿ, ತೇನಾಯುತ್ತಂ ತೇ ಸಮಾಧಾರತ್ತನ್ತಿ, ನೇತದತ್ಥಿ, ಯದಾಯತ್ತಾ ಹಿ ಯಸ್ಸ ಠಿತಿ ಸೋ ವಿನಾಪಿ ಸಂಯೋಗಸಮವಾಯೇಹಿ ತಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯೋ ಭವತಿ, ತಥಾಹಿ ಪುರಿಸಸ್ಸ ನ ರಞ್ಞಾ ಸಹ ಸಂಯೋಗೋಸಮವಾಯೋ ವಾತ್ಥಿ, ಅಥ ಪನ ತದಧೀನಟ್ಠಿತಿತ್ತಾ ರಾಜನಿಸ್ಸಯೋ ಪುರಿಸೋತಿ ಬ್ಯಪದಿಸ್ಸೀಯತೇ, ಸಿಸ್ಸಾದೀನಞ್ಚ ಗುರುಪ್ಪಭುತಿನ ಮಾಯತ್ತಾ ಠಿತೀತಿ ತೇಸಮಯಂ [ತೇನಸ್ಸಾಯಂ

(ಪೋತ್ಥಕೇ) ಯುತ್ಥೋ ತೇ ಪತಿ ಗುರುಪಭುತೀನಂ ನಿಸ್ಸಯಭಾವೋ (ಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಿ)] ಯುತ್ತೋ ಗುರುಪ್ಪಭುತಿನಂ ನಿಸ್ಸಯಭಾವೋತಿ, ಏತ್ಥ ಪನ ಯಜ್ಜಪಿ ವೇಸಯಿಕಾಭಿಬ್ಯಾಪಕಾನಮಾಧಾರಾಧೇಯ್ಯೋಪಸಿಲೇಸೋ ಅತ್ಥಿ, ತಥಾಪಿ ಪಕಾರನ್ತರಸ್ಸೇವ ಪರಿಪ್ಫುಟತ್ತಾ ತಥೇವ ವಚನಿಚ್ಛಾ, ನಾಞ್ಞಥಾ ಓಪಸಿಲೇಸಿಕೇನ ವಾ [ಓಪಸಿಲೇಸಿಕೇವ] ವಿಸಯಾಭಿಬ್ಯಾಪಕಾನಮಗ್ಗಹಣತೋ ಉಪಸಿಲೇಸಸ್ಸೇ ವಾ [ಉಪಸಿಲೇಸಸ್ಸೇವ] ಪರಿಬ್ಯತ್ತತ್ತಾ ತಥೇವ ವೋಹಾರೋತಿ ನ ಸಙ್ಕರೋ ಸಙ್ಕನೀಯೋತಿ।

೩೩. ನಿಮಿತ್ತ

ನಿಮಿತ್ತಭಾವಮತ್ತೇತೀಮಿನಾ ಕಮ್ಮಸಂಯೋಗಾಭಾವೇಪಿ ಸತ್ತಮಿಯಾ ಪವತ್ತಿ ಮಾಹ, ನ ಪರೇಸಂ ವಿಯ ಕಮ್ಮಸಂಯೋಗೇ ಏವ, ತೇನೇವ ವಕ್ಖತಿ-'ಏವಮಞ್ಞತೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಬಾಹಿರಾನಂ ಹಿ-'ನಿಮಿತ್ತಾ ಕಮ್ಮೇನ" (ಚಂ, ೨-೧-೮೯) ಇತಿ ಸುತ್ತಂ, ತತ್ಥ ಕಮ್ಮೇನ ಯೋಗೇ ಪಯೋಜನಾ ಸತ್ತಮೀಭವತೀತ್ಯತ್ಥೋ, ಅಜಿನಮ್ಹಿ ಹಞ್ಞತೇ ದೀಪೀತಿದೀಪಿನೋಹನನಸ್ಸ ಪಯೋಜನಂ ಚಮ್ಮಂ, ತಸ್ಸ ದೀಪಿನಂಹನ್ತೀತಿ ಕಮ್ಮೇನ ಯೋ ಗೋ, ಸುತ್ತೇ ಕಮ್ಮೇನಾತ್ಯವಚನೇ ಪಯೋಜನಂ ವತ್ತುಮಾರಭತೇ 'ನ ಪನೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

೩೪. ಯಬ್ಭಾ

ಯಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾತಿ ಯಸ್ಸ ಗವಾದ್ಯತ್ಥಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧಿನೀ ದೋಹನಾದಿಕಿರಿಯಾ, ಕಿರಿಯನ್ತರಸ್ಸಾತಿ ಗಮನಾದಿಕಿರಿಯನ್ತರಸ್ಸ, ಏತೇನಾತಿ ಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಏತೇನ, ತತೋ-ಚ್ಚಸ್ಸ ವಿವರಣಂ ಕಿರಿಯಾವತಾತಿ, "ಕಾಲಭಾವೇಸು ಚೇ"ತಿ (೨-೬-೪೩) ಕಚ್ಚಾಯನೇಹಿ ಸುತ್ತಿತಂ, ತದಾಹ-'ಕಾಲತ್ಥೇಹಿ ಚಾ'ತಿಆದಿ।

೩೫. ಛಟ್ಠೀ

ಸಾಮಿಸ್ಸರಾದಿಯೋಗೇ ಛಟ್ಠೀಸತ್ತಮಿಯೋ ಯಥಾ ಸಿಯುನ್ತಿ "ಸಾಮಿಸ್ಸರಾಧಿಪತಿದಾಯಾದಸಕ್ಖಿಪತಿಭೂಪಸುತೇಹಿ ಚ "ಇತಿ (೨-೩-೩೯) ಆರದ್ಧಂ ಪರೇಹಿ, ತದಾಹ-'ಸಾಮಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅತ್ರ ಚ ಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಿನಾ "ಸಾಮ್ಯಾದೀನಂ ಭೇದೇನೋ ಪಾದಾನಂ ಪರಿಯಾಯನ್ತರನಿವತ್ಯತ್ಥಮಿಹ ಮಾ ಹೋತು ಗಾಮಸ್ಸ ರಾಜಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ ವಾಕ್ಯಮುಪನ್ಯಸ್ಯ ಹಸ್ಸಾಪ್ಯ ಯುತ್ತತ್ತಮುಪದಸ್ಸಯಮಾಹ-'ಸಾಮಿಸ್ಸರೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಕೇನ ನಿವಾರೀಯತೇ, ನ ಕೇನಾಪೀತ್ಯತ್ಥೋ, ವಿಸಯವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ 'ಗಾಮೇ ರಾಜಾ'ತ್ಯಪಿ ಭವಿತಬ್ಬಮಿತ್ಯನೇನಾಹ, "ಆಯುತ್ತಕುಸಲೇಹ್ಯಾಸೇವಾಯ"ಮೀತಿ (೨-೩-೪೦) ಆರದ್ಧಂ, ತದಾಹ-'ಆಯುತ್ತೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಆಸವಾ ತಪ್ಪರತಾ, ಬ್ಯಾವಟೋ ನಿಯುತ್ತೋ, ತತ್ಥೇದಂ ಸಿಯಾ "ಆಸೇವಾಯನ್ತಿ ವಕ್ಖಾಮೀ ತ್ಯವಸ್ಸಂ ವಚನಮಿದಮಾರಬ್ಭನೀಯಮಞ್ಞಥಾ ಈಸಂಯುತ್ತೇಪಿ 'ಆಯುತ್ತೋ ಗೋ ಸಕಟಸ್ಸಾ'ತಿ ಪಸಜ್ಜತೀ"ತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯ ನತ್ಥೇವೇತಮ್ಹಿ ಪಯೋಜನನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ವಿನಾಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, "ಸಾಮಿಸ್ಸರಾ"ತ್ಯದಿಕಂ ಕಚ್ಚಾಯನಸುತ್ತಂ, ತೇನೇವಾತಿ ಕಚ್ಚಾಯನಸುತ್ತೇ ಪಸೂತಸದ್ದಾನನ್ತರಂ ಕುಸಲಸದ್ದನಿದ್ದೇಸೇನೇವ, ಇಧಾತಿ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನವುತ್ತಿಯಂ। ಕಚ್ಚಾಯನೇನ "ಕಮ್ಮಕರಣ ನಿಮಿತ್ತತ್ಥೇಸು ಸತ್ತಮೀ" (೨-೬-೪೦) "ಪಞ್ಚಮ್ಯತ್ಥೇ ಚ" (೨-೬-೪೧) ಇತಿ ಚ ಸುತ್ತಿತಂ, ತೇನಾಹ-'ಕಮ್ಮೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಗಹಣಸ್ಸ ಬಾಹಾ ವಿಸಯೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕಚ್ಚಾಯನಾನಂ'ಭಿಕ್ಖೂಸೂ'ತಿಆದೀನಿ ಕಮ್ಮತ್ಥೇ ಉದಾಹರಣಾನಿ, ಹತ್ಥೇಸೂತಿಆದೀನಿ ಕರಣತ್ಥೇ, ಕದಲೀಸೂತಿ ಪಞ್ಚಮ್ಯತ್ಥೇ। "ಮಣ್ಡಿತುಸ್ಸುಕ್ಕೇಸು ತತಿಯಾ ಚೇ"ತಿ (೨-೬-೪೫) ಕಚ್ಚಾಯನಸುತ್ತಂ, ತದಾಹ 'ಪಸನ್ನತ್ಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪಸನ್ನತ್ಥೇತಿ ಮಣ್ಡಿತತ್ಥೇ, ಉಸ್ಸುಕ್ಕತ್ಥೇತಿ ಉಸ್ಸಾಹತ್ಥೇ।

೩೬. ಯತೋ

ವಿಸುಂ ಕರಣಂ ನಿದ್ಧಾರಣಂ, ಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಾಚರಿಯೇನ "ಕಿಮತ್ಥಮ್ಪುನರಿದಂ ವಚನಂ ಯಾವತಾ ನಿದ್ಧಾರಿಯಮಾನೋ-ವಯವೋ ಸಮುದಾಯಬ್ಭನ್ತರೋ, ತತ್ಥ ಯದಾ ಸಮುದಾಯಸ್ಸಾ-ಧಿಕರಣತ್ತಂ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛೀಯತೇ, ತದಾ ಸತ್ತಮೀ ಸಿದ್ಧಾವ, ಯಥಾ

ರುಕ್ಖೇ ಸಾಖಾತಿ, ಯದಾ ತ್ವವಯವಸಮ್ಬನ್ಧೋ ತದಾ ಛಟ್ಠೀ, ಯಥಾ ರುಕ್ಖಸ್ಸ ಸಾಖಾತಿ ಸಚ್ಚಮೇತಂ ಪಪಞ್ಚತ್ಥನ್ತು ವಚನ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಞ್ಚೇತ ಮಯುತ್ತನ್ತಿದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ-'ನ ಸಾಲಯೋ'ಚ್ಚಾದಿಸೂಕಯುತ್ತಾನಿಧಞ್ಞಾನಿ ಸೂಕಧಞ್ಞಾನಿ, ಆಹಿತಾ ಅವಟ್ಠಿತಾ, ಆಧೇಯ್ಯ ಭೂತಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಯತೋತಿ ಆಹಿತತ್ತಕಾರಣಾ, ತತೋತಿ ಯತೋ ಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಿವಚನಮೇವಮಯುತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ಕಾರಣಾ। 'ಪಞ್ಚಮೀ ವಿಭತ್ತೇ"ತಿ (೨-೩-೪೨) ಪಾಣಿನೀಯ ಸುತ್ತಂ, ತದಾಹ-'ಸಮುದಾಯತೋ'ಚ್ಚಾದಿ, ಸುತತೋ ಸಕಾಸಾ ಸೀಲಂ ಅತಿಸಯೇನ ಸೇಯ್ಯೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, "ನಿದ್ಧಾರಣೇ ಛಟ್ಠೀ ಸತ್ತಮೀಸು ಪತ್ತೇಸು ತದಪವಾದೋ, ಯಂ ಯೋಗೋ"ತಿ ಪರೇಹಾಖ್ಯಾಯತೇ, ತತ್ಥ ತಾವ ನಿದ್ಧಾರಣಮೇವೇತ್ಥ ನತ್ಥಿ ಕುತೋ ಛಟ್ಠೀಸತ್ತಮೀನಂ ತತ್ಥಪ್ಪವತ್ತಿ, ಯತೋ ತಾಸಂ ಬಾಧನತ್ಥಮಿದಮಾರಬ್ಭತೇತಿ ದಸ್ಸಯಮಾಹ-'ನಾತ್ರ ಜಾತ್ಯಾದೀಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ನಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಜಾತ್ಯಾದೀಹಿ ನಿದ್ಧಾರಣಾಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಜಚ್ಚಾದೀನನ್ತಿ ನಿದ್ಧಾರಣೇ ಛಟ್ಠೀ, ಕುತೋ ನ ಭವತಿಚ್ಚಾಹ-'ಜಚ್ಚಾದಿಸಮ್ಬನ್ಧೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅತಂ ಬ್ಯಪದೇಸತೋತಿ ಸೀಲತ್ತಾದಿಬ್ಯಪದೇಸಾಭಾವತೋ, ಪುನ ನಿದ್ಧಾರಣಾಭಾವೇ ಹೇತ್ವನ್ತರಮಾಹ-'ತುಲ್ಯಾನಞ್ಚೇ"ಚ್ಚಾದಿ । ಸಾಧುನಿಪುಣೇಹಿ ಯೋಗೇ ಪೂಜಾಯಂ ಗಮ್ಮಮಾನಾಯಂ ಸತ್ತಮೀ, ತಥಾ ಅಸಾಧುಯೋಗೇ, ತಥಾ ಪಸಿತಉಸ್ಸುಕ್ಕೇಹಿ ಯೋಗೇ ತತಿಯಾಸತ್ತಮಿಯೋ, ತಥಾ ಲೋಪನ್ತನಕ್ಖತ್ತಸದ್ದಾ ಚ ತೇನ ತೇನ ವಚನನ್ತರೇನ ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ ವಿಹಿತಾ, ತಂ ಸಬ್ಬಂ ತಂತಂಕಾರಕವಚನಿಚ್ಚಾಯಮೇವ ಸಾಧೇತುಂ 'ಮಾತರಿ ಸಾಧು' ಇಚ್ಚಾದಯೋ ಉದಾಹಟಾ ಕೇಸೇಸು ಪಸಿತೋ ಪಸತ್ತೋ, ಅವಬದ್ಧೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ಕೇಸೇಹಿ ಕರಣಭೂತೇಹಿ ಪಸಿತೋ ಭವತಿ, ಕತ್ತುಭೂತೇಹಿ ವಾ ಪಸಿತೋ ಕತೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ಫುಸ್ಸೇನಿನ್ದುಯುತ್ತೇನ ಲಕ್ಖಿತೋ ಕಾಲೋ ಸೋಯಮಿತ್ಯಭೇದೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧಾ ಫುಸ್ಸೇ, ತೇನ ಕರಣಭೂತೇನ।

೩೭. ಪಠಮಾ

ಪಠಮಾತ್ಥಮತ್ತೇತಿ ಏತ್ತಕೇ ವುತ್ತೇಪಿ ವಾಕ್ಯತ್ಥೋ ಪದತ್ಥೋ ವಾ ನ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ ನಾಮಗ್ಗಹಣಾನುವತ್ತಿತೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ದ್ವೇದ್ವೇಕಾನೇಕಾದಿ ಸುತ್ತತೋ'ತಿಆದಿ, ನಾಮೇನಾತ್ಥೋ ಪಟಿಪಾದಿಯಮಾನೋ ನಾಮಸಙ್ಖಾತೇ-ತ್ತನಿ ಅಭಿಧೇಯ್ಯತ್ತೇನಾಜ್ಝಾರೋಪ್ಯ ಪಟಿಪಾದಯತ್ಯನಪೇಕ್ಖಿತ ವಿಭತ್ತಿವಿಸೇಸನ್ತಿ ಆಹ-'ಅಭಿಧೀಯತಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪಕತಿರೂಪೇನಾತಿ ನಾಮೇನ, ತಸ್ಸ ಅಭಿಧೇಯ್ಯಸ್ಸ, ಮತ್ತಸದ್ದಸ್ಸಾತಿಆದಿನಾ ಸಾಮಞ್ಞನ್ತೀದಂ ಮತ್ತಸದ್ದಸ್ಸತ್ಥವಚನನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ ನಾಮಸ್ಸಾಭಿಧೇಯ್ಯಮತ್ತೇತಿ ಇಮಿನಾ ಇದಂ ವಕ್ಖಮಾನಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। "ಪಾಟಿಪದಿಕತ್ಥಲಿಙ್ಗಪರಿಮಾಣವಚನಮತ್ತೇ ಪಠಮಾ"ತಿ (೨-೩-೪೬) ಲಿಙ್ಗಾದೀಸು ಭೇದೇನ ಪಠಮಾವಿಧಾನಮ್ಪಟಿಪನ್ನಾ, ತದಾಹ-'ಲಿಙ್ಗಪರಿಮಾಣೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಲಿಙ್ಗಂ ಇತ್ಥಿಪುನ್ನಪುಂಸಕಾನಿ, ಪರಿಮಾಣಂ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ, ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಏಕತ್ತಬಹುತ್ತಾನಿ, ತಬ್ಬನ್ತೋಪಿ ಸದ್ದತ್ಥೋಏವಾತಿ ಲಿಙ್ಗಾದಿವನ್ತೋಪಿ ಸರೂಪಾ ಬ್ಯತಿರಿತ್ತೋ ಸದ್ದತ್ಥೋ ಏವ, ಉಚ್ಚತ್ತನೀಚತ್ತಸಾಮಞ್ಞಮ್ಪುರೋಧಾಯ ಪವತ್ತಿಯಾ ಉಚ್ಚನೀಚಸದ್ದೇಹಿ ಪಠಮಾ ಹೋತೇವ, ತಂಯುತ್ತಸ್ಸಾಪಿ ಸದ್ದತ್ಥಭಾವತೋ 'ಉಚ್ಚಂ ಘರಾನಿ'ತ್ಯಾದೀನಿಪಿ ಉಚ್ಚತ್ತಂ ಗುಣಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಕತ್ವಾ ಸೋಯಮಿತ್ಯಭೇದಸಮ್ಬನ್ಧ ಘರೇಸು ವತ್ತನ್ತೀತಿ। ಪಲಮ್ಬತೇ ಅಜ್ಝಾಗಚ್ಛತಿತ್ಯಾದೋ "ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಹಿ ಸಬ್ಬಾಸಂ"ತಿ (೨-೧೧೯) ಲೋಪವಿಧಾನಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ಪಾದೀಹ್ಯನತ್ಥಕೇಹಿಪಿ ಪಠಮಾ ಸಿದ್ಧಾಯೇವ।

೩೮. ಆಮನ್ತ

ಅಭಿಮುಖಂ ಕತ್ವಾತಿಆದಿನಾ ಯೋಗಾರಮ್ಭಸ್ಸ ಫಲಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ನಾಮತ್ಥೇತಿ ಸದ್ದತ್ಥೇ, ಪದತೋತಿ ಆಮನ್ತಣಾಧಿಕಅತ್ಥಮತ್ತಪ್ಪಕಾಸಕಪದತೋ, ಹೋನ್ತಿ ಚೇತ್ಥ...

> ಸಿದ್ಧಸ್ಸಾಭಿಮುಖೀಕಾರ [ಭಿಮುಖೀಭಾವ (ಪೋತ್ಥಕೇ)], ಮತ್ತಮಾಮನ್ತಣಂ ಸಿಯಾ।
> ಅತ್ಥೋ ಕತಾಭಿಮುಖೋ ಹಿ, ಕ್ರಿಯಾಯಂ ವಿನಿಯುಜ್ಜತೇ।
> ಆಮನ್ತಣಂ ನ ವಾಕ್ಯತ್ಥೋ, ಪದತೋವ ಪತೀತಿತೋ।

> ನತ್ಥೇವಾಮನ್ತಣಂ ಲೋಕೇ, ವಿಧಾತಬ್ಬೇನ ವತ್ಥುನಾ।
> ತಂ ಯಥಾ ಭವ ರಾಜೇತಿ, ನಿಪ್ಫನ್ನತ್ಥೋ ಭವೇತಿ ಚ॥

ಸಿದ್ಧಸ್ಸಾತಿ ದೇವದತ್ತತ್ತಾದಿನಾ ಸಿದ್ಧಸ್ಸ, ಅತ್ಥೋತಿ ದೇವದತ್ತಾದಿ, ಕತಂ ಆಭಿಮುಖ್ಯಂ ಸಮಾಧಾನಂ ಯೇನಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, ಕ್ರಿಯಾಯಂ ವಿನಿಯುಜ್ಜತೇ ಗಚ್ಛ ಭುಞ್ಜಾತಿ, ಆಮನ್ತಣಂ ನತ್ಥಿ... ಇದಾನಿ ವಿಧೀಯಮಾನತ್ತೇನಾಲದ್ಧಸತ್ತಿಕಸ್ಸಾಭಿಮುಖಯಿತುಮಸಕ್ಕರೂಪತ್ತಾ, ವಿಧಾತಬ್ಬೇನಾತಿ ನಿಪ್ಫಾದೇತಬ್ಬೇನ।

೩೯. ಛಟ್ಠೀ

ಕಿರಿಯಾಕಾರಕೇಚ್ಚಾದಿವುತ್ತಿಗನ್ಥಸ್ಸ ಅತ್ಥಸಂವಣ್ಣನಂ ಕತ್ತುಮಾರಭತೇ 'ಏಕಾಯಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ನಾಮೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಕಿರಿಯಾಯ ಕಾರಕೇಹಿ ಚ ನಿಪ್ಫಾದಿತೋತಿ ಇಮಿನಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾಕಾರಕಸಮ್ಬನ್ಧ ಪುಬ್ಬಕತ್ತಮಾಹ, ತತೋಯೇವಾಯಂ ನಾಕಸ್ಮಿಕೋತಿ ನ ಯೇಸಂಕೇಸಞ್ಚಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ಭವತಿ, ವಿಸಿಟ್ಠಾನಂಯೇವ ತು ದ್ವಿನ್ನಂ ಭವತೀತ್ಯತಿಪ್ಪಸಙ್ಗಾಭಾವೋ, ಕಿರಿಯಾಕಾರಕಸಮ್ಬನ್ಧಪುಬ್ಬಕೋ ಹಿ ಕಾರಕೇಹಿ ಅಞ್ಞೋ ಸಸ್ಸಾಮಿಭಾವಾದಿಕೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ತಥಾ ಚ ವುತ್ತಂ-

> "ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಕಾರಕೇಹಞ್ಞೋ, ಕ್ರಿಯಾಕಾರಕಪುಬ್ಬಕೋ।
> ಸುತಾಯಮಸ್ಸುತಾಯಂವಾ, ಕ್ರಿಯಾಯಂ ಸೋ-ಭಿಧೀಯತೇತಿ॥

ತತ್ಥ ಅಸ್ಸುತಾಯಂ ಕಿರಿಯಾಯಂ 'ರಞ್ಞೋ ಪುರಿಸೋ'ಚ್ಚಾದೋ ಕಿರಿಯಾ ಕಾರಕಸಮ್ಬನ್ಧಪುಬ್ಬಕೋ-ಞ್ಞೋ ಏವ ಸಸ್ಸಾಮಿಭಾವಾದಿಕೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಪತೀಯತೇತಿ, 'ಸರತಿ ರಜ್ಜಸ್ಸ'ತ್ಯಾದೋ ತು ಸುಯ್ಯಮಾನೇ ಕಿರಿಯಾಸದ್ದೇ, ಏತ್ಥ ಪನ ಸನ್ತಮಪಿ ಕಮ್ಮಂ ವತ್ತುಮನಿಚ್ಛಿತಂ, ವಿಸೇಸನಭಾವೋಯೇವ ಸರಣಮ್ಪತಿ ರಜ್ಜಸ್ಸ ಪಟಿಪಾದೀಯತೇ'ರಜ್ಜಸಮ್ಬನ್ಧಿಸರಣ'ನ್ತಿ, ಕಿರಿಯಾಕಾರಕ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಹಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ವತ್ಥುಟ್ಠಿತಿವಸೇನೇವತ್ಥಿ, ತನ್ನಿಮಿತ್ತೋ ಚ ಸಸ್ಸಾಮಿ ಭಾವಾದಿ, ತತ್ಥ ಸಸ್ಸಾಮಿಭಾವವಿವಚ್ಛಾಯಂ ವಿಜ್ಜಮಾನೋಪಿ ಕಿರಿಯಾಕಾರಕ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ನ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತೋ, ಯಥಾ 'ಅನುದರಾ ಕಞ್ಞಾ'ತಿ, ಸೋ ಚಾಯಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಸಸ್ಸಾಮಿಭಾವಜಞ್ಞಜನಕಭಾವಾ-ವಯವಾವಯವಿಭಾವಾದಿಲಕ್ಖಣೋ ಬಹುವಿಧೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ತತ್ಥ ಸಸ್ಸಾಮಿಸಮ್ಬನ್ಧೇ ರಞ್ಞೋ ಪುರಿಸೋ, ಜಞ್ಞಜನಕಸಮ್ಬನ್ಧೇ ನಿಗ್ರೋಧಸ್ಸ ಬೀಜಂ, ಅವಯವಾವಯವಿಸಮ್ಬನ್ಧೇ ರುಕ್ಖಸ್ಸ ಸಾಖಾ, ಇದಾನಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸೇತಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾಕಾರಕಸಮ್ಬನ್ಧಸಞ್ಜಾತತ್ತಂ ಯಥಾಯೋಗಮಞ್ಞತ್ರಾಪ್ಯವಗಮಯಿತುಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಉದಾಹರಣಮಾಹ-'ತಥಾ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪರಿಪಾಲನಕಿರಿಯಾಕತೋ ನೇಸಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ ಇಮಿನಾ ಪರಿಪಾಲ್ಯಪರಿಪಾಲನಲಕ್ಖಣೋ-ಯಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಸಾ ಅಯಮ್ಪರಿ ಪಾಲನಲಕ್ಖಣಾ ಕಿರಿಯಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಮಸ್ಸೇದಮ್ಭಾವಹೇತುಂ ಜನಯಿತ್ವಾ ನಿವತ್ತತಿ, ಅತ್ಥಪ್ಪಕರಣಾದಿನಾ ತ್ವಿಮಾಯ ಕಿರಿಯಾಯಾಯಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ ವಿಸೇಸೋ ವಸೀಯತೇ, ನ ಛಟ್ಠಿಯಾ ವಿಸೇಸಾವಗಮನೇ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ... ತಸ್ಸಾ ಸಬ್ಬತ್ಥೇಕರೂಪತ್ತಾ, ಸುಯ್ಯಮಾನೇ ಏವ ವಾ ಕಿರಿಯಾಸದ್ದೇ ಕಾರಕಭಾವಸ್ಸ ಹೇತುನೋ ವಚನಿಚ್ಛಾಯಾಭಾವೇ ಅಸ್ಸೇದಮ್ಭಾಭಾವಸಞ್ಜಾತಸ್ಸೇವ ಫಲಸ್ಸ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತತ್ತಾ ತಥೇವ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಜಾತೋ ಛಟ್ಠಿಯಾಭಿಧೀಯತೇ 'ರಜ್ಜಸ್ಸ ಸರತೀ'ತಿ, ವುತ್ತಂ ಹಿ-

> ಜನಯಿತ್ವಾನ ಸಮ್ಬನ್ಧಂ, ಕ್ರಿಯಾ ಕಾಚಿ ನಿವತ್ತತಿ।
> ಸುಯ್ಯಮಾನೇ ಕ್ರಿಯಾಸದ್ದೇ, ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಜಾಯತೇ ಕ್ವಚೀತಿ॥

ಪರಿಪಾಲಯತೀತಿ ಪುರಿಸಮ್ಪರಿಪಾಲಯತಿ, ತತೋ ಪಾಲನಾದಿಕಾ ಉಪಕಾರ ಸಭಾವಾ ಕಿರಿಯಾದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ತೇಸಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಿನೀ ಭವತಿ, ರಞ್ಞಾ ಹಿ ಕಾರಿಯಮಾನಾ ತಂಸಮ್ಬನ್ಧಿನೀಪುರಿಸವಿಸಯತ್ತಾವಪುರಿಸಯೋಗಿನೀತ್ಯುಭಿನ್ನಮ್ಪಿಕಿರಿಯಾಸಮ್ಭವತಿ, ತತೋಯೇವತಸ್ಸಾ ಉಭಯಸಮ್ಬನ್ಧಿನಿಯಾ ಕಿರಿಯಾಯ ಸಮ್ಭವೇಅಸ್ಸೇದನ್ತಿ ಬುದ್ಧಿಯಾ ಹೇತುಭೂತಸ್ಸ

ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖಸಭಾವಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಭಾವತೋ ಕಿರಿಯಾಜನಿತತ್ತಮಸ್ಸ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖಾಲಕ್ಖಣೋ... ಸಬ್ಬಥಾ ನಿರಪೇಕ್ಖತ್ತೇ ಸಮ್ಬನ್ಧಾಭಾವಾ, ಸಮ್ಬನ್ಧಿ ಬುದ್ಧಿಸಬ್ಭವಸ್ಸಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೀಸು ರಾಜಪುರಿಸಾದೀಸು ಅಸ್ಸೇದನ್ತಿ ಏವಮ್ಪವತ್ತಾಯ ಬುದ್ಧಿಯಾ ಸಬ್ಭವಸ್ಸ। ಪರೇಸಂ ವಿಯ "ಗುಣೇ ಛಟ್ಠೀ"ತಿ ವಚನನ್ತರಾಭಾವೇ ಉಭಯತ್ಥಪಿ (ಚೇತ್ಥ) [(ಯೇವ) (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಛಟ್ಠಿಪ್ಪ- ಸಙ್ಗೋತಿ ಬೋಧೇತುಮಾಹ-'ನನು ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಸಚ್ಚನ್ತಿ ಯಥಾ ವುತ್ತಂ ಚೋದನಮಬ್ಭುಪಗಮ್ಮ ಚೋದಕಮ್ಪತಿ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಸಮ್ಬನ್ಧರೂಪಂ ತತೋ-ಞ್ಞತ್ರಾಪ್ಯುಪಸಂ ಹರಿತ್ವಾ ತತ್ಥ ಛಟ್ಠಿಪ್ಪಸಙ್ಗಂ ಚೋದೇತುಮಾಹ-'ದೇವದತ್ತೋ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಥೇವ ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾಸತೀಪಿಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖಾಲಕ್ಖಣೇ ಸಮ್ಬನ್ಧೇ ವಚನಿಚ್ಛಾಯೇವೇತ್ಥ ಕಾರಣನ್ತಿ ಚೋದಕಾಧಿಪ್ಪಾಯಮತ್ರೋಪನೇತ್ವಾ ತದೇವ ವಿಸೇಸತೋ ಛಟ್ಠಿಯಾ ಅಭಾವೇ ಸಮುಪನೇತುಂ'ಯಜ್ಜೇವಮಿಹಾಪಿ'ಚ್ಚಾದಿಕಮಾಹ, ತತ್ಥ ಅಥಾತಿ ಚೋದಕಾಧಿಪ್ಪಾಯಪ್ಪಕಾಸನಾರಮ್ಭೇ ನಿಪಾತೋ, ಏವಂ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ಏವಂ ಯದಿಪಿಚ್ಚಾದಿನಾ ವಕ್ಖಮಾನನಯೇನ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ಪಟಿಪಾದೇತಬ್ಬತಾಯಾತ್ಯಾದಿನಾ ಇದನ್ದೀಪೇತಿ "ವಿಸೇಸ್ಸಂ ವಿಧೇಯತಾಯ ನ ಪರಾಧೀನನ್ತಿ ಅಪ್ಪಧಾನಭಾವತೋ ಬ್ಯತಿರಿಚ್ಚತೇ ತತೋ-ತ್ತನಿಟ್ಠಮೇವ, ನ ರೂಪನ್ತರಮ್ಭಜತಿ'ಪುರಿಸಸ್ಸೇ'ತಿ, ವಿಸೇಸನನ್ತು ರಾಜಾದಿಕಂ ತದಙ್ಗತಾಯಾನುವದಿಯಮಾನಮಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ ಕಾರಕರೂಪತೋ ಬ್ಯತಿರಿಚ್ಚತೇ, ತತೋ ರೂಪನ್ತರಂ ಭಜತಿ 'ರಞ್ಞೋ'ತಿ, ತತೋ ಬ್ಯತಿರೇಕ ಲಕ್ಖಣೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಹೋತಿ, ಏಕಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧಿತ್ತಾಸಮ್ಭವಾ ವತ್ಥುತೋ ದ್ವಿಟ್ಠೋ ವಿಸೇಸನಗತತ್ತೇನ ಪತೀಯತೇ ತತೋ ಛಟ್ಠೀ ವಿಸೇಸನಮೇವಾನುಧಾವತಿ ಪತೀತಿವಿಸಯೇ ಸದ್ದಪ್ಪವತ್ತೀ"ತಿ, ಯೋ ಹಿ ವಿಕಪ್ಪನಂ ವಿಸಯೋ ಸೋ ಸದ್ದಾನನ್ತಿ, ಅತೋಯೇವ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ನಿಯಮೇನ ವಿಸೇಸನಭೇದಮನುವಿದಧಾತಿ... ವತ್ಥುತೋ ದ್ವಿಟ್ಠಸ್ಸಾಪಿ ತಗ್ಗತತ್ತೇನ ಪತೀತಿಯಾ ಯಥಾ ಭಾತೂನಂ ಧನನ್ತಿ, ನಾವಸ್ಸಮ್ಭಾತೂನಂ ಧನನ್ತಿಚ್ಚೇವ ಭವತಿ, ತಥಾ ಸತ್ಯಪಿ ವಿಸೇಸ್ಸ ಭೇದೇ ವಿಸೇಸನಗತಮೇವ ಭೇದಮನು(ವಿದಧಾ)ತಿ 'ದೇವದತ್ತಸ್ಸ ಅಸ್ಸಾ'ತಿ, ತದೇತಂ ಸಬ್ಬಂ ವಿಸೇಸನಗತತ್ತೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧಪತೀತಿತೋ-ವಕಪ್ಪೀಯತೇ, ವಿಸೇಸ್ಸಗತತ್ತೇನಾಪಿ ತಪ್ಪತೀತಿಯಂ ನಿಯಮೇನ ತಗ್ಗತಭೇದಾನುವಿಧಾನಂ ಸಿಯಾ ವಿಸೇಸನಗತಭೇದಾನುವಿಧಾನಮಿವ, ದ್ವಿಟ್ಠತ್ತನ್ತು ವತ್ಥುತೋ [ಚತ್ತುನೋ] ನ ವಿರುಜ್ಝತೇ, ವತ್ತುಪಟಿಬದ್ಧಮೇವ ಚ ದ್ವಿಟ್ಠತ್ತಂ ಮನಸಿಕತ್ವಾ ತಂವಾದೀಹಿ ದ್ವಿಟ್ಠೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋಭಿಧೀಯತೇ, ಅತೋಯೇವಾಯಂ ಬ್ಯತಿರೇಕವಿಭತ್ತಿ (ಯಾಗಮ್ಯತೇ)... ಬ್ಯತಿರಿಚ್ಚಮಾನವಿಸೇಸನಭೂತಸಮ್ಬನ್ಧಿಗತಬ್ಯತಿರೇಕಲಕ್ಖಣಸಮ್ಬನ್ಧಾಭಿ- ಧಾನಪ್ಪವತ್ತಿತೋತಿ, ನೀಲಾದಿವಿಸೇಸನನ್ತು ಪರತ್ಥತ್ತೇನಾಪ್ಪಧಾನಮ್ಪಿ ನ ಕಾರಕಭಾವತೋ ಬ್ಯತಿರಿಚ್ಚತಿ... ನೀಲಾದಿಸದ್ದೇನುಪ್ಪಲಾದಿದಬ್ಬಾಭಿಧಾನತೋ, ಯಥಾ 'ನೀಲಮುಪ್ಪಲಮ್ಪಸ್ಸ, ನೀಲೇನುಪ್ಪಲೇನ ಠಿತಂ, ನೀಲಸ್ಸುಪ್ಪಲಸ್ಸ ಗನ್ಧೋ'ತಿ, ಯದಾ ತು ನ ವಿಸೇಸ್ಸಪವತ್ತಿ ತದಾ ಬ್ಯತಿರಿಚ್ಚತೇವ 'ನೀಲಸ್ಸ ಗುಣಸ್ಸ ಉಪ್ಪಲನ್ನಿಸ್ಸಯೋ'ತಿ ಕಾರಕಭಾವಲಕ್ಖಣಾ ಪಧಾನಭಾವಾ ಬ್ಯತಿರಿಚ್ಚತೇ ಏವ ನೀಲಾದಿ, ತತೋ ವಿಸೇಸನಮೇವಾನೇಕಪ್ಪಕಾರತಾಯಾವ ತಿಟ್ಠತೇ, ತತೋ ವಿಸೇ- ಸನಂ ಕಿಞ್ಚಿದೇವ ಕಾರಕರೂಪತೋ ಪಧಾನಭಾವಾ ಬ್ಯತಿರಿಚ್ಚತೇತಿ ವಿಸೇಸನ ಮತ್ತೇನಾಪಿ ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬಂ ತಥಾ ಸಿಯಾತಿ ನಾಸಙ್ಕನೀಯನ್ತಿ।

ದ್ವೇಪೀತಿ ರಾಜಪುರಿಸಾ ದ್ವೇಪಿ, ತತಿಯೇ ಗೇಹಸಙ್ಖಾತೇ ಸಮ್ಬನ್ಧಿನೀ। ಸಹಯುತ್ತಮ್ಪಟಿಚ್ಚ ಏವನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಅಪ್ಪಧಾನತ್ತಮೇವ ದೀಪೇತಿ, ಅಭಿಮತಾತಿ ಪಾಣಿನಿಯಾನಂ ಸುತ್ತನ್ತರೇನ ಅಭಿಮತಾ, ಯತೋ ಛಟ್ಠೀಯ-ಮತ್ತನೋ ಮತೇ ಸಮ್ಬನ್ಧನಿಸ್ಸಯಾ, ತೇನಾಹ- 'ಸಮ್ಬನ್ಧಮೇವಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಚೇತ್ಥ ಮಾತು ಸರಣಾನಮವಟ್ಠಾನಾದಿಕಿರಿಯಾನಿಮಿತ್ತೋತಿ ಕೇಚಿ, ಅಞ್ಞೇ ತು ಸರಣಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾರೂಪತ್ತಾ ಕಿರಿಯನ್ತರಮನ್ತರೇನೇವ ದಬ್ಬೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋಪಪತ್ತಿಮಾಹುಯಥಾ ದ್ವಿನ್ನಂ ಜತುಕತೋ ಸಂಸಿಲೇಸೋ, ಜತುನೋ ತು ಕಟ್ಠೇನಾತ್ತನಾಯೇವ, ನ ಜತ್ವನ್ತರಕತೋ ಸಂಸಿಲೇಸೋತಿ। ಪರೇಸಂ ತತಿಯತ್ಥೇ ದುತಿಯತ್ಥೇ ಚ ಕಿತಕಪ್ಪಯೋಗೇ ಞ್ಞತ್ರಾಪಿ (ಪಞ್ಚಮ್ಯತ್ಥೇ) ಸತ್ತಮ್ಯತ್ಥೇ ಚ ("ಛಟ್ಠೀ ಚಾ") ತಿ (೨-೬-೨೦) ದುತಿಯಾ ಪಞ್ಚಮೀನಞ್ಚಾ"ತಿ (೨-೬-೨೯) ಚ ಸುತ್ತನ್ತರೇಹಿ ಛಟ್ಠೀತಿಮತಾ, ತಸ್ಸಾಪಿ ವತ್ತಿಚ್ಛಾತೋವ ಸಾಧಿತಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-ಯಥಾಚೇತ್ಥಾತಿಆದಿ, ಏತ್ಥಾಪ್ಯಾದೋ ಉದಾಹರಣದ್ವಯೇ ಸುತ್ತನ್ತರಮನ್ತರೇನ ಸಮ್ಪದಾನತ್ತಾಭಾವಾ ಸಮ್ಬನ್ಧವಚನಿಚ್ಛಾಯಮೇವ ಪರೇಸಮ್ಪಿ ಛಟ್ಠೀ, ತೇನಾಹ-'ಏತ್ಥಾ'ತಿಆದಿ, ಬಹುಲನ್ತೀಮಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತಿ 'ಯಥಾ ದಸ್ಸನ'ನ್ತಿ, ಅವಿಸಂವಾದಕಾಲೋಕಸ್ಸತ್ಯಾದಿಕಂ ಕಮ್ಮೇ ಉದಾಹರಣಂ, ಪಞ್ಚಮ್ಯತ್ಥೇ ಪನ ವತ್ತಿಚ್ಛಾತೋವ ಸಬ್ಬೇ ತಸನ್ತಿ ದಣ್ಡಸ್ಸಾತ್ಯಾದೀನಿ ಉದಾಹರಣಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

೪೦. ತುಲ್ಯ

ಅನಭಿಮತಾತಿ 'ತುಲ್ಯತ್ಥೇಹ್ಯತುಲೋಪಮಾಹಿ ತತಿಯಾಞ್ಞತರಿಸ್ಸ'ನ್ತಿ (೨-೩-೭೨) ಸುತ್ತೇನ ತುಲೋಪಮಾಹಿ ಅಞ್ಞೇಹಿ ತುಲ್ಯತ್ಥೇಹಿ ಯೋಗೇ ತತಿಯಾಯ ವಿಧೀಯಮಾನತ್ತಾ ಪಾಣಿನಿಯಾನಂ ಅನಭಿಮತಾ, ಯಸ್ಮಾ ಸದಿಸಾ ಭಾವಾ ತೇಸಂ ನೋಪಮಾತಿ 'ಅಜ್ಜುನಸ್ಸ ತುಲಾ ನತ್ಥೀ'ತ್ಯಾದಿಕಮುಚ್ಚತೇ, ತಸ್ಮಾ ಏವಂ ಯಥಾವುತ್ತನಯೇನಾತಿ ತದೇವನ್ತೀಮಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ತದೇವನ್ತಿ ವಾ ನಿಪಾತಸಮುದಾಯೋ ಯಥಾವುತ್ತನಿದಸ್ಸನತ್ಥೋ, ತುಲ್ಯೇಸೂತಿ ಸದಿಸೇಸು, ತಥಾವುತ್ತಾತಿ ಅಜ್ಜುನಸ್ಸತುಲಾನತ್ಥೀತ್ಯಾದಿನಾ ತೇನ ಪಕಾರೇನ ವುತ್ತಾ।

೪೧. ಅತೋ

ಸುತ್ತೇ 'ಅತೋ'ತಿ ವುತ್ತಂ 'ಅಕಾರನ್ತತೋ'ತಿ ಕಥಂ ವುತ್ತೀತಿ ಆಹ 'ಅತೋ'ತಿಆದಿ, ಆದೇಸಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಸೇಸೋ, ಯಕಾರಾನಂಯೇವ ಸಿಯುಂ... ಆಏಆದೇಸಾನಮೇಕವಣ್ಣತ್ತಾ, ಲೋಪೇ ಕತೇತಿ ಓಕಾರಸ್ಸ ಲೋಪೇ ಕತೇ, ತನ್ನೇತಿ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಧಚಾದ್ಯಪ್ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ, ಪಟಿಕ್ಖೇಪೇ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಪರಲೋಪಸ್ಸಾ'ತಿಆದಿ, ಕಾರಣನ್ತರಂ ವತ್ತುಮಾರಭತೇ 'ಕಿಞ್ಚಾ'ತಿಆದಿ, ನಿಚ್ಚಮ್ಪರಲೋಪೋವ ಸಿಯಾ, ನ ಪುಬ್ಬಲೋಪೋಪಿ ಆಗಮಪ್ಪಯೋಗಾನುಕೂಲ್ಯೇನಾತಿಪಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ ಆಹ-'ನಚಾ'ತಿಆದಿ, ನಿಚ್ಚಮ್ಪರಲೋಪೋಯೇವಾತಿ ನ ಚ ಸಕ್ಕಾ ಮನ್ತುನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಏವಂ ಸನ್ತೇತ್ಯಾದಿನಾ ತತ್ಥ ವಿರೋಧಮಾಹ, ಅತೋಸಮ್ಭವಾತಿ ಆದೇಸಾಕಾರತೋ ಸಮ್ಭವಾ, ಝಿಸ್ಸಾಕಾರವಿಧಾನಂ "ಯೋಸು ಝಿಸ್ಸ ಪುಮೇ"ತಿ (೨-೯೩) ಏತದೇವಪಯೋಜನನ್ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತಪ್ಪಯೋಜನಾಭಾವೇ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಅನಿಟ್ಠತ್ತಾ'ತಿ, ಅನಭಿಮತತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಪಯೋಜನಾಭಾವಾನಭಿಮತತ್ತಮೇವ ದಸ್ಸೇಸುಮಾಹ-'ಏತದತ್ಥಮೇವಾ'ತಿಆದಿ, ಇಮಸ್ಸಾತಿ "ಅತೋ ಯೋನಂ ಟಾಟೇ"ತೀ ಮಸ್ಸ ಸುತ್ತಸ್ಸ, ಝಿಸ್ಮಾತ್ವೇವಾತಿ 'ಝಿಸ್ಮಾ' ಇತಿ ಏತಾದಿಸಂ ಸುತ್ತಮೇವ, ಝಿಸ್ಮಾ ಯೋನಂ ಟಾಟೇತಿವಾತಿ "ಝಿಸ್ಮಾ ಯೋನಂ ಟಾಟೇ"ತಿ ಸುತ್ತಂ ವಾ, ಅತೋತಿ 'ಅತೋ' ಇತಿ ಸುತ್ತಂ, ತಾದಿಸಸ್ಸಪಯೋಗಸ್ಸಾತಿ ಅಗ್ಗಾ, ಅಗ್ಗೇ ಇತಿ ಪಯೋಗಸ್ಸ।

೪೨. ನೀನಂ

ಯಸ್ಮಾ ಏಕಮೇವ ರೂಪಮುದಾಹಟಂ, ತಸ್ಮಾ ರೂಪಾರೂಪಾನಿ ರೂಪೇರೂಪಾನೀತಿ ಭೇದೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ತೇನ ಹಿ ಬಹುವಚನೇ [ಬಹುವಚನೇನ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಪಠಮಾದುತಿಯಾಸು 'ಅಟ್ಠೀನೀ'ತಿ ಏಕಮೇವ ರೂಪಮುದಾಹಟನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

೪೪. ಸಸ್ಸಾಯ

ಸುಞ್ತಿ ಇಕಾರೋ ಕಿಮತ್ಥೋತಿ ಆಹ-'ಇಕಾರೋ'ತಿಆದಿ, ಅಸತಿ ಹಿ ಇಕಾರೇ'ಇಞಾನುಬನ್ಧೋ'ತಿ ಇಕಾರೇನ ವಿಸೇಸನೇನ ಸುಕಾರೋ ನ ವಿಸೇಸೀ ಯೇಯ್ಯ ಸತಿಯೇವ ತಸ್ಮಿಂ ತೇನ ಸೋ ವಿಸೇಸೀಯೇಯ್ಯ, ತಸ್ಮಾ "ಇಕಾನುಬನ್ಧಾದ್ಯನ್ತಾ"ತಿ ಸುತ್ತೇ 'ಇಕಾನುಬನ್ಧಾ'ತಿ ವಿಸೇಸನಂ ವಿಸೇಸನಭಾವೋ ಅತ್ಥೋ ಪಯೋಜನಂ ಯಸ್ಸ ಸೋ ವಿಸೇಸನತ್ಥೋ, ಬಹುಲಂ ವಚನೇನಾನಭಿಮತಮನವಸೇಸಂ ವವತ್ಥಾಪೀಯತೀತಿ ವುತ್ತಿಯಂ "ಭಿಯ್ಯೋ"ತ್ಯಾದಿಕಮುಪದಿಟ್ಠನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಮುಪಕ್ಕಮತೇ 'ಸಾಮಞ್ಞೇನಾ'ತಿಆದಿನಾ, ಛಟ್ಠೀ ಭವತೀತಿ (ಸೇ)ಸೋ, ನನುಚ ಅತ್ಥಸದ್ದೇನಾಞ್ಞಪದತ್ಥಸಮಾಸೇ ಕಥಂ ಚತುತ್ಥ್ಯತ್ಥೋ-ವಸೀಯತೀತಿ ವುಚ್ಚತೇ, ಚತುತ್ಥೀಏಕವಚನೇ ಅತ್ತತ್ಥ'ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಸದ್ಧಮ್ಮಸವನಾದಿಕಮತ್ತನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ಯೋ-ತ್ಥೋ, ಸೋ ಚತ್ಥೋ-ಞ್ಞ ಪದತ್ಥೇಪಿ, ತಸ್ಸಾ-ಞ್ಞಪದತ್ಥಭೂತಸ್ಸಾಪಿ ಅತ್ತಾ ಅತ್ಥೋ ಪಯೋಜನಮ್ಭವತಿ ನಿಮಿತ್ತಭಾವೇನಾತಿ ನಾತ್ಥಭೇದೋತಿ ತ ಏತ ಇಮವಜ್ಜಿತಾನಂ ಸಬ್ಬಾದೀನನ್ತಿ ತ ಏತಇಮಸದ್ದೇಹಿ ಏವ ವಜ್ಜಿತಾನಮಞ್ಞೇಸಂ ಸಬ್ಬಾದೀನಂ, ಪಟಿಸಿದ್ಧೇಸುಪಿ ಕಸ್ಸಚಿ ಆದೇಸೋ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ'ತಸದ್ದಸ್ಸ ಚಾ'ತಿ।

೪೫. ಥಪ

ಇತ್ಥಿಯಾ ವಧುಯಾತಿ ಪಸಞ್ಞಾನಮೀ ಊನಮುದಾಹರಣಾನಿ।

೪೬. ಸ್ವಾವಾ

ಥಪಸಞ್ಞೇಹೀತಿ ಇದಂ ತೇತಿಮಾಮೂಹಿ ತೀಮಸ್ಸ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥಸಮಾಸೇನ ವಾ ವಿಸೇಸನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ವುತ್ತಿಯಂ ಕತನ್ತಿ ಆದಿಕಂ ಕತ್ತಾದಿಪ್ಪಕಾಸನತ್ಥಂ ಕತಂ, ತಾಯಾತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ವಿಕಪ್ಪೋದಾಹರಣಂ।

೪೭. ನಮ್ಹಿ

"ಆಗಮಾ ತಗ್ಗುಣೀಭೂತಾ ತಗ್ಗಹಣೇನ ಗಯ್ಹನ್ತೀ"ತಿ ಪರಿಭಾಸಾ ವಚನಮೇತಂ ತತ್ಥ ತಗ್ಗುಣೀಭೂತಾತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಆಗಮಿಮ್ಹಿ ಗುಣೀಭೂತಾ, ಅವಯವವಸೇನ ಪಚ್ಛಾ ಭವನ್ತೋ ಅಮುಖ್ಯಭೂತಾ, ತಗ್ಗಹಣೇನಾತಿ ಆಗಮಿಗ್ಗಹಣೇನ ತಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಣತೋತಿ ಆಗಮಿಭೂತಸ್ಸ ನಂ ಇಚ್ಚಸ್ಸ ಗಹಣೇನ ಗಹಣತೋ, 'ನಮ್ಹಿ ವಿಭತ್ತಿಮ್ಹಿ'ತಿ ತು ವತ್ತಬ್ಬಂ, ವಿಪಲ್ಲಾಸೋ ವಾ ಏತ್ಥ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

(೪೯) ಇಕಾರಸ್ಸೇವವಾತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತಮೇವ ವಿವರತಿ ತಿಸ್ಸ ಇಚ್ಚಾದಿನಾ, ತಸ್ಸ ತಿಸ್ಸ, ನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾತಿ ತಿಸ್ಸ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ, "ನಮ್ಹಿ ತಿಚತುನ್ನಮಿತ್ಥಿಯಂ ತಿಸ್ಸ ಚತಸ್ಸಾ"ತಿ (೨-೨೦) ತಿಸ್ಸಾದೇಸೋ "ನಮ್ಹಿ ನುಕ ದ್ವಾದೀನಂ ಸತ್ತರಸನ್ನ"ನ್ತಿ (೨-೪೭) ನುಕ, ತಿಸ್ಸನ್ನಂ।

೫೧. ಸುಞ

ವಿಭತ್ತಿಸುತ್ತೇತಿ "ದ್ವೇದ್ವೇಕಾನೇಕೇಸ್ವಿ"(೨-೧) ಚ್ಚಾದಿಸುತ್ತೇ, ಸ್ಸನನ್ತಿ ಬಹುವಚನೇನ ಸಹಿತಮೇಕವಚನಮಾಹ, ಸುತ್ತಮಿದನ್ತಿ "ಸುಞ್ಸಸ್ಸಾ"ತಿ ಇದಂ ಸುತ್ತಂ, ಸುತ್ತೇ ಪನ ಸತೀತಿ "ಸುಞ ಸಸ್ಸಾ"ತಿ ಸುತ್ತೇ ಸತಿ।

೫೫. ರತ್ಯಾ

ರತ್ತಿ ಚ ಆದಿ ಚ ರತ್ಯಾದಯೋ, ತೇಹಿ।

೫೬. ಸುಹಿ

ಅನುಕರಣವಸೇನಾತಿ ಅನುಸದಿಸಂ ಕರಣಂ ವಚನಮನುಕರಣಂ।

೫೭. ಲ್ತು

ತೇನಾತಿ ಯತೋ ಲ್ತುಇತಿ ವಿಸೇಸನತ್ತೇನ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಗಹಣಂ, ತೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಗಹಣಾ ತದಾದಿಗಹಣಂ ಲಬ್ಭತೇ... "ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣೇ ಯತೋ ಸೋ ವಿಹಿತೋ, ತದಾದಿನೋ ಗಹಣ"ನ್ತಿ ಞಾಯಾ, ವಿಸೇಸನತ್ತೇನ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತತ್ತಾ ತದನ್ತಗ್ಗಹಣಂ... "ವಿಧಿಬ್ಬಿಸೇಸನನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೧೩) ವಚನತೋತಿ ಮನಸಿ ನಿಧಾಯಾಹ- 'ಯತೋ'ಇಚ್ಚಾದಿ, ಸೋ ಕ್ರಿಯತ್ಥೋ ಆದಿ ಯಸ್ಸ ಸೋ ತದಾದಿ, ಸೋ ಪಚ್ಚಯೋ-ನ್ತೋ ಯಸ್ಸ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಸೋ ತದನ್ತೋ, ತಾದಿಸಸ್ಸ ತದಾ ದಿತದನ್ತಸಮುದಾಯವಿಸೇಸ(ಸ್ಸ) ಗಹಣಂ, ನ ತು ತದನ್ತಮತ್ತಸ್ಸೇತ್ಯತ್ಥೋ, ನನು ಚ 'ಲ್ತ್ವೀ'ತಿ ವಿಸೇಸನತ್ತೇನ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತೇ ಭವತು "ವಿಧಿಬ್ಬಿಸೇಸನನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ ತದನ್ತಸ್ಸ ಗಹಣಂ, ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣೇನ ಪನ ತದಾದಿನೋ ಗಹಣಂ ಕಥಂ ಸಿಯಾ ವಚನಾಭಾವಾತ್ಯಾಹ-'ತದವಿನಾಭಾವಿತ್ತಾ'ತಿ, ಯತೋ ವಿಹಿತೋ, ತೇನ ವಿನಾ ನ ಭವತಿ ಸೀಲೇನಾತಿ ತದವಿನಾಭಾವೀ, ತಸ್ಸ

ಭಾವೋ ತಸ್ಮಾ। "ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣೇ ಯತೋ ಸೋ ವಿಹಿತೋ ತದಾದಿನೋ ಗಹಣ"ನ್ತಿ ಞಾಯಸ್ಸ ಯತ್ಥ ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣಂ ತತ್ಥ ಸಾಧಾರಣತ್ತಾ 'ತದಾದಿನೋ'ತಿ ವುತ್ತಂ, ತದಾದಿಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಗಹಣೇ ಪನೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ ನ ದಿಸ್ಸತಿ... ಅಧಿಕತ್ತಾತಿ [ಅಧಿಗತನ್ತಾವಾತಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಆದೀಸು ವಿಸೇಸದಸ್ಸನಾಸಮ್ಭವಾ, 'ತುಂಸ್ಮಾ ಲೋಪೋ ಚಿಚ್ಛಾಯಂ ತೇ" ತ್ಯತ್ರ (೫-೪) ತು ದಿಸ್ಸತಿ ವಿಸೇಸೋ, ವಕ್ಖತಿಹಿ ತತ್ಥ "ತುಂತಾಯೇತವೇ ಭಾವೇ ಭವಿಸ್ಸತಿ ಕ್ರಿಯಾಯಂ ತದತ್ಥಾಯ"ನ್ತಿ (೫-೬೧) ತುಂಪಚ್ಚಯಂ ವಕ್ಖತಿ"ಚ್ಚಾದಿ।

೫೮. ಗೇ

ಅಇತ್ಯೇವವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ 'ಗೇಅ'ಇತ್ಯೇವ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಪಕ್ಖೇ ದೀಘವಿಧಾನೇನೇವಾತಿ ಇಮಿನಾ ಅಕಾರಾದೇಸೇ ಕತೇ ಪಕ್ಖೇ ದೀಘವಿಧಾನೇನೇವ, ಅಞ್ಞತ್ಥಚರಿತತ್ಥತಾಯಾತಿ ಲ್ತ್ವನ್ತಾದಿತೋ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಭೋಪುರಿಸಾ ಭೋಪುರಿಸಇಚ್ಚಾದೋ ಜಾತಿಪದತ್ಥನಿಸ್ಸಯನೇನ ಕತತ್ಥತಾಯ, ಪರಿಸ ಮತ್ತತ್ಥತಾಯಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಅವಸ್ಸಂ ದೀಘಭಾವೇ ಕಾರಣಮಾಹ 'ಯದಿಚಾಕಾರೋ'ಇಚ್ಚಾದಿ, ಯದಿಚ ಆಕಾರೋತಿ ಪದಚ್ಛೇದೋ।

೬೦. ಘಬ್ರಹ್ಮಾ

ಘಇತಿಸಞ್ಞಾ ಘಸಞ್ಞಾ ತಾಸಂ, ಕಞ್ಞಾಸಞ್ಞಾತಿಆದೀಸು ಘಸಞ್ಞಾನಂ ಬಹುತ್ತಾ ಬಹುವಚನೇನ ನಿದ್ದೇಸೋ, ಘರೂಪಸ್ಸಾತಿ ಘಸ್ಸಾತಿ ಘಸದ್ದರೂಪಸ್ಸ, ತಥಾ ಭೋ ಬ್ರಹ್ಮಾತಿ ಏತ್ಥ ತಥಾತಿ ಇಮಿನಾ ಬ್ರಹ್ಮಾತಿರೂಪಸ್ಸ ನಿರುತ್ತಿಯಂ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾವ ಏತ್ಥ ಸಙ್ಗಹಿತಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಏವಂ ವಿವರನ್ತೀತಿ ತಸ್ಮಾ ಸ ಸಖತೋ ಗಸ್ಸ ಅಕಾರಆಕಾರಾ"ತಿಆದಿನಾ ಏವಂ ವಿವರನ್ತಿ, ತೇ ಹಿ ಅಚ ಆಚ ಇಚ ಈಚ ಏಚಾತಿ ದ್ವನ್ದೇ ಪುಬ್ಬಸರಾನಂ ಲೋಪಂ ಕತ್ವಾ ಏತ್ತುಪಸಿಲೇಸನಿದ್ದೇಸಂ ವಣ್ಣೇನ್ತಿ, ಸಾಮಞ್ಞವಿಧಾನನ್ತಿ 'ಬ್ರಹ್ಮಕತ್ತುಇಸಿ ಸಖತೋ'ಚ್ಚೇವಮವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಕಥನಂ, ಕಿಮತ್ಥನ್ತಿ ಕಿಂ ಅತ್ಥೋ ಪಯೋಜನಂ ಯಸ್ಸ ತಂ ಕಿಮತ್ಥಂ। ಸಾಮಞ್ಞವಿಧಾನಂ ಕಿಮತ್ಥಮ್ಪನೇವಂ ಪಯೋಜನಾಸಙ್ಕಾಯಂ ಪಯೋಜನಾಸಙ್ಕಾವಿಚಾರಣಂ ಮನಸಿ ನಿಧಾಯ 'ಆಗತಿ ಗಣೋಯ'ನ್ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಆಹ- 'ಅತ್ಥತೋ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅತ್ಥತೋತಿ ಸಾ ಮತ್ಥಿಯತೋ, ಅನೇನಾತಿ'ಆಗತಿಗಣೋಯ'ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ವಚನೇನ, ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ 'ಆಗತಿಗಣೋಯನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ತದಾಕಾರಸಞ್ಞಾತಜಾತಿಪ್ಪಧಾನಗಣತ್ತಪ್ಪಕಾಸನೇನ ಯದಿ ಸಮ್ಬೋಧನೇ ಏಕಾರನ್ತಾಕಾರನ್ತಲಾಭೀನಂ ಕತ್ತು ಇಸಿ ಸಖ ಮುನಿ ಭದನ್ತಾದೀನಂ ಗಹಣಂ ಪಯೋಜನಂ ನ ಸಿಯಾ, ಅಞ್ಞಥಾ ಅನುಪಪಜ್ಜನಂ ಸಿಯಾತಿ ಏವಮಞ್ಞಥಾನುಪಪತ್ತಿಲಕ್ಖಣಸಾಮತ್ಥಿಯತೋ ಸಾಮಞ್ಞವಿಧಾನೇ ಪಯೋಜನಮಾಹೇ"ತಿ, ಸೋಯನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ವುತ್ತಿಯಂ 'ಆಗತಿ ಗಣೋಯ'ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ವಚನಂ ನಿದಸ್ಸೇತಿ।

೬೩. ಘೋಸ್ಸಂ

ಸ್ಸಞ್ಚ ಸ್ಸಾಚ ಸ್ಸಾಯೋಚ ಅಞ್ಚ ತಿಞ್ಚಾತಿ ಇತರೀತರಯೋಗೇ ಚತ್ಥ ಸಮಾಸೋ,ಸ್ಸಂ ಸ್ಸಾ ಸ್ಸಾಯಂ ತಿಂಸು।

೬೪. ಏಕ

ಘೋಚ ಓಚ ಘೋ ಘಾನ್ತಓಕಾರನ್ತಾ, ನತ್ಥಿ ಘೋ ಯೇಸನ್ತೇ ಅಘೋ, ತೇಸಂ, ಸಾಮಞ್ಞವಿಧಾನತೋತಿ ಕಸ್ಸಚಿ ಲಿಙ್ಗಸ್ಸ ಅಪರಾಮಾಸಾ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವಿಧಾನತೋ, ನಾದೇಕವಚನೇಸೂತಿ ನಾದೀಸು ಏಕವಚನೇಸೂತಿ ಅತ್ಥೋ, ಹಿ ಹೇತುಮ್ಹಿ, ಯಸ್ಮಾ ಕಸ್ಸಚಿ ಏವಂ ದುಟ್ಠಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ದುತಿಯಮುದಾಹರಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ದುತಿಯೋಪಿ ಹೇತುಮ್ಹಿ, ಯಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಸಙ್ಗಹಣತ್ಥಂ, ತಸ್ಮಾ ನ ಚ ತಥಾಧಿಪ್ಪೇತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಸಬ್ಬೇಸಮೇಕವಚನಾನಂ ಸಙ್ಗಹಣಾಭಾವೇ ಸುತ್ತಾನಂ ವಿರಚನಪ್ಪಕಾರಮಾಹ-'ಅಞ್ಞಥಾ'ತಿಆದಿ, ಉಪರಿಚಾತ್ಯಾದೀಸ್ವಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ "ಸುತ್ತಸ್ಸ 'ಅಂಯೋಸ್ವಘೋನ'ನ್ತಿ ವಿರಚಿತತ್ತಾ

ಸಾಮಞ್ಞೇನೇ-ಕವಚನೇಸ್ವಘಸ್ಸ ನರಸ್ಸತ್ತಪ್ಪತೀತಿ ತಪ್ಪಟಿಸೇಧಾಭಾವಾ'ದಣ್ಡಿ ಕುಲ'ನ್ತಿ ರಸ್ಸತ್ತಂ 'ಸಿಸ್ಮಿಂ ನಪುಂಸಕೇ'ತಿ ವಿಧಿಸುತ್ತಂ ವದೇಯ್ಯಾ"ತಿ, ಓಕಾರನ್ತಪ್ಪಟಿಸೇಧನ್ತಿ 'ಅಘೋನ'ನ್ತಿ ಓಕಾರನ್ತಪ್ಪಟಿಸೇಧಂ, ಆದೇಸನ್ತರಂ "ಗೋಸ್ಸಾ ಗಸಿಹಿನಂ ಸುಗಾವಗವಾ"ತ್ಯಾದಿನಾ (೨-೭೭) ಕರೀಯಮಾನಂ ಗಾವಾದೇಸಾದಿಕಂ, ಏತ್ಥ ಪನ ನಪುಂಸಕೇ ಏಕವಚನನ್ತಂ ದಣ್ಡಿ ಕುಲನ್ತಿ ವಕ್ಖಮಾನತ್ತಾ ನೋದಾಹಟಂ, ಯೋಸು ಪನ "ಯೋಲೋಪನಿಸುದೀಘೋ"ತಿ (೨-೮೮) ಅದೀಘಸ್ಸಾಪಿ ದೀಘವಿಧಾನಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ಪಠಮಮೇವ ದೀಘಸ್ಸ ರಸ್ಸಾಭಾವೇಕಾವ ಕಥಾತಿ ನೋದಾಹಟಂ, ದಣ್ಡೀದಣ್ಡೀನಿ ಇಚ್ಚೇವ ತು ಭವತಿ, ನೋಸ್ಸವಾತಿ ಪಾಠೋ ದಿಸ್ಸತಿ, ಏತ್ಥ ವಿಜ್ಜಮಾನೇ ಗೇ ಪರೇ ಓಕಾರನ್ತಸ್ಸ ವಾ ರಸ್ಸಾಪಜ್ಜನದೋಸಮ್ಪಸಙ್ಗತೋ ನೋಸ್ಸಾ'ತಿ ಪಾಠೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ।

೭೭. ಗೋಸ್ಸಾ

ಗಾವೇನ ಗವೇನಾತಿ ಕರಣೇಪಿ ಸಮಾನಂ, ಗಾವಸ್ಸ ಗವಸ್ಸಾತಿ ಛಟ್ಠಿಯಾಪಿ।

೭೯. ಗವಂ

ಸೇನಾತಿ ಸುತತ್ತಾ ಸೇಇತಿ ವುತ್ತಿಯಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಪರಿಕಪ್ಪಿತಂ।

೮೧. ಗಾವು

ಸದ್ದನ್ತರತ್ತೇನ ಕೋಚಿ ದೋಸೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಆದಿಸಿತಬ್ಬಾ ಆದೇಸಾ ಕಾತಬ್ಬಾ।

೮೩. ಯಂ

ಪೇನ ಪಸಞ್ಞಾಯ ಯುತ್ತಾ ಈಪೀ, ಪಚ ಸೋ ಈಚಾತಿ ವಾಪೀ ಅಭೇದಗ್ಗಹಣೇನ, ಅಞ್ಞಸ್ಸಾತಿ ಇಕಾರ ಉಕಾರಊಕಾರಸ್ಸ।

೮೭. ಸ್ಮಿ

ಲೋಕೇ ದೇವದತ್ತೋ ದತ್ತೋತಿ ಏಕದೇಸೇನ ಸಮುದಾಯವೋಹಾರ ದಸ್ಸನತೋ ಸ್ಮಿನೋತೀಮಸ್ಸ ಸ್ಮಿಂ ವಚನಸ್ಸಾತ್ಯಯಮತ್ಥೋ ದಸ್ಸಿತೋತ್ಯಾಹ-'ಸ್ಮಿತಿ ಇಮಿನಾ'ತಿಆದಿ।

೮೧. ಝಲಾ

ಬ್ರಹ್ಮಾದೀಸು 'ಇತೋ ಕ್ವಚಿ ಸಸ್ಸ ಟಾನುಬನ್ಧೋ'ತಿ ಪಾಠಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಬ್ರಹ್ಮಾದೀಸೂತಿ "ಘಬ್ರಹ್ಮಾದಿತೇ"ತಿ (೨-೭೦) ಸುತ್ತೇ ವುತ್ತಬ್ರಹ್ಮಾದೀಸು, ಪಾಠಾತಿ 'ಇತೋ'ತ್ಯಾದಿನೋ ಗಣಸುತ್ತಸ್ಸ ಪಾಠಾ, ಟಾನುಬನ್ಧೋತಿ ಇಮಿನಾ (ಏಟಾದೇಸಂ) ನಿದ್ದಿಸತಿ।

೮೫. ಕೂ

ಸೋ [ಭಸ್ಮಾ] ಅನ್ತೋ ಯಸ್ಸ ಸೋ ತದನ್ತೋ ಸಮುದಾಯೋ, ತಸ್ಸ, "ಚಾನುಕಡ್ಢಿತಂ ನೋತ್ತರತ್ರಾನುವತ್ತತೀ"ತಿ ವಿಞ್ಞೂವಚನಂ, ವಿದುನೋ ವಿದೂತಿ ಕೂಪಚ್ಚಯನ್ತಸ್ಸ ಉದಾಹರಣಂ, ವಿಞ್ಞುನೋ ವಿಞ್ಞೂತಿ "ವಿತೋ ಞಾತೋ"ತಿ (೫-೩೯) ಸಬ್ಬಞ್ಞುನೋ ಸಬ್ಬಞ್ಞೂತಿ "ಕಮ್ಮಾ"ತಿ (೫-೪೦)।

೮೭. ಲೋ

ಲೋಪೋತ್ವೇವ ಸಿದ್ಧತ್ತಾತಿ ವೋಮುತ್ತಪಕ್ಖೇ ಲೋಪೋತೀಮಿನಾವ ಸಿದ್ಧತ್ತಾ।

೮೭. ನನೋ

ಅಮುಯಾತಿ ಇತ್ಥಿಯಂ ಯಾದೇಸೋ, ನನೋತೀಮಸ್ಸಿದಂ ಪಚ್ಚುದಾಹರಣಂ।

೮೮. ಯೋಲೋ

ಪಠಮಾದುತಿಯಾಯೋನಮೇಕತೋ ಉದಾಹರಣಾನಿ ಅಟ್ಠೇ ಅಟ್ಠೇನಿತಿ, ತಾನಿಚ ಯೋಲೋಪನಿಲಾತಿಸ್ಸೇವ ದಸ್ಸಿತಾನಿ, ತಥಾಯೇವಾಞ್ಞಾನಿಪಿ ಞಾಯನ್ತೀತಿ।

೯೨. ನ್ತಸ್ಸ

ಟಮುತ್ತಪಕ್ಖೋತಿ ಅಸನ್ತಂ ಕುಬ್ಬನ್ತಸ್ಸಾತಿ ಟಾದೇಸೇನ ಮುತ್ತಪಕ್ಖೋ,ನ್ತುಸ್ಸಚೇವನ್ತಿ ಪಸಿದ್ಧತ್ತಾವ ಟಾದೇಸಮುತ್ತಪಕ್ಖಂ ಉಪಮೇತಿ, "ಸಞ್ಞಾತಂ ತಾರಕಾದಿತ್ವಿತೋ"ತಿ (೫-೪೫) ಇತೋ ಅನ್ಧಿತಾ।

೯೩. ಯೋಸು

ಟಾದೇಸೋ-ತಿಪ್ಪಸಜ್ಜತೀತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ ನನು ತದನ್ತಸ್ಸ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಪತ್ತೇ "ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೧೭) ಅನ್ತಸ್ಸೇವ ಹೋತಿ, ತಥಾಸತಿ ನೇವಾತಿಪ್ಪಸಙ್ಗೋ, ತಸ್ಮಾ ಕಸ್ಮಾತಿಪ್ಪಸಜ್ಜತೀತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ, ಸಚ್ಚಂ, ತಥಾಪಿ 'ಝಿಸ್ಸಾ'ತಿ ವತ್ತುಂ ಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತ್ತೇ ಇಸ್ಸಾತಿ ವುತ್ತತ್ತ [ವುತ್ತನ್ಧಿ] ಸಾಮತ್ಥಿಯತೋ ತದನ್ತಸ್ಸ ಟಾದೇಸೋ-ತಿಪ್ಪಸಜ್ಜತೀತಿ ತಥಾ ವುತ್ತನ್ತಿ, ನನು 'ಝಿಸ್ಸಾ'ತಿ ವುತ್ತೇಪಿ ಸೋವಾತಿಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ತದವತ್ಥೋಯೇವಾತಿ ಸಚ್ಚಂ, ತಥಾಪಿ ಯದಿ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಟಾದೇಸೋ-ಭಿಮತೋ ಸಿಯಾ 'ತಥಾ ಸತಿ ಕಿಂ ಝಗ್ಗಹಣೇನ ಇಸ್ಸತ್ವೇವ ವದೇಯ್ಯಾತಿ ನಾತಿಪ್ಪಸಜ್ಜತೀತಿ, ಝಗ್ಗಹಣೇ ನಾಮನ್ತೇ ಇಕಾರಸ್ಸೇವ ಝಸಞ್ಞತ್ತಾತಿ ಇದಂ ಪನ ವಿಸೇಸನತ್ತೇನ ವತ್ತು ಮನಿಚ್ಛಿತೇ ಯುಜ್ಜತಿ।

೯೪. ವೇವೋ

ಸಹಚರಿತಞಾಯಸ್ಸಾತಿ "ತಂಸಹಚರಿತಾ ತಗ್ಗಹಣೇನ ಗಯ್ಹನ್ತೀ"ತಿ ಞಾಯಸ್ಸ।

೯೫. ಯೋಮ್ಹಿ

ಹೇತುಕುರುಸದ್ದೇಹಿ ಯೋಸು ಇಮಿನಾ ಟಾದೇಸೇ "ಲೋಪೋ"ತೀಮಿನಾ ಯೋಲೋಪೇ ವಾ ಸಮ್ಪತ್ತೇ "ಪಚ್ಚಯನಿಸ್ಸಿತಂ ಬಹಿರಙ್ಗ"ನ್ತಿ ಯೋಲೋಪತೋ "ಪಕತಿನಿಸ್ಸಿತಮನ್ತರಙ್ಗ"ನ್ತಿ "ಅನ್ತರಙ್ಗಬಹಿರಙ್ಗಸು ಅನ್ತರಙ್ಗವಿಧಿ ಬಲವಾ"ತಿ ಪಠಮಂ ಟಾದೇಸೇ ನಿಮಿತ್ತಾಭಾವಾವ ಲೋಪಾ ಭಾವೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಹೇತುಕುರುಸದ್ದೇಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

೯೯. ಸಬ್ಬಾ

ನನು ಕತರಾದಯೋವ ಸಬ್ಬಾದಿಸದ್ದವಚನೀಯಾ ಹೋನ್ತಿ ಸಮಾಸೇನಾಭಿಹಿತತ್ತಾ, ನ ತು ಸಬ್ಬಸದ್ದೋ [ಸದ್ದಸ್ಸೇ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ತ್ಯಾಹ-'ಅವಯವೇನೇ'ತ್ಯಾದಿ,ಯದಿಪಿ 'ಸಬ್ಬ ಸದ್ದೋ ಆದಿ ಯೇಸ'ನ್ತಿ ಅವಯವೇನ ವಿಗ್ಗಹೋ, ತಥಾಪಿ ಸಮುದಾಯೋವಾಸ್ಸತ್ಥೋ ಭವತಿ... ಯೇಸನ್ತ್ಯನೇನ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಪರಾಮಾಸಾತಿ ಭಾವೋ, ಇತೀತಿ ಹೇತುಮ್ಹಿ, ಕೋ ಭವನ್ತಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಬಹುನ್ನಂ ವಾ

ಏಕೋ ದೇವ ದತ್ತೋ ಕಠಾದೀಹಿ ವಾ ಅತ್ಥೇ ದ್ವೀಹಿ ಬಹೂಹಿ ವಾ ಏಕಸ್ಸ ನಿದ್ಧಾರಣೇ ಸತಿ ಕಿಮ್ಹಾ ನಿದ್ಧಾರಣೇ ರತರ ರತಮೇಸು ಣಾದಿವುತ್ತಿಯಂ "ಏಕತ್ಥತಾಯ"ನ್ತಿ (೨-೧೧೯) ವಿಭತ್ತಿಲೋಪೇ "ರಾನುಬನ್ಧೇನ್ತಸರಾದಿಸ್ಸಾ"ತಿ (೪-೧೩೨) ಅನ್ತಸರಾದಿಲೋಪೇ ಕಿಂಸದ್ದಸ್ಸ ರೂಪಸಿದ್ಧೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ ಕತಮಾ'ತಿಆದಿ, ಉಭೋ ಅಂಸಾ ಅಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೇ "ಅಯುಭದ್ವಿತೀಹಂಸೇ"ತಿ (೪-೪೯) ಅಯೇ"ಸರೋ ಲೋಪೋ ಸರೇ"ತಿ (೧-೨೬) ಸರಲೋಪೇ ರೂಪಸಿದ್ಧೀತಿ ಆಹ-'ಉಭೋ ಅಂಸಾ'ಇಚ್ಚಾದಿ, ಕಾಯಂ ವವತ್ಥಾ ನಾಮೇ ತ್ಯಾಹ-'ಸಾಭಿಧೇಯ್ಯಾ'ತ್ಯಾದಿ, ಅವಧಿಚ್ಚಾದಿನಾ ತಸ್ಸೇವಾತ್ಥಂ ವಿಭಾವೇತಿ, ಅಧಂಸೋ ಅಭಟ್ಟತಾ ಅವಧಿಭಾವೇಯೇವಾವಟ್ಠಾನಂ, ಸಾಭಿಧೇಯ್ಯಾ ಪೇಕ್ಖಾತಿ ಏತ್ಥ ಸೋ ಸಕೋ ಅಭಿಧೇಯ್ಯೋ ಅತ್ಥೋ ದಿಸಾದಿ ಸಾಭಿಧೇಯ್ಯೋತಿ ಗಹಿತೋತಿ ಆಹ-'ಪುಬ್ಬಾದೀನ'ನ್ತಿಆದಿ, ಸಾಭಿಧೇಯ್ಯನ್ತಿ ಕಮ್ಮತೋ ಪರಾ ಅಪಪುಬ್ಬಾ 'ಇಕ್ಖ=ದಸ್ಸನೇ'ತೀಮಸ್ಮಾ "ಕ್ವಚಣ"ಇತಿ (೫-೪೧) ಅಣ್ಪಚ್ಚಯೇ ಸಾಭಿಧೇಯ್ಯಾಪೇಕ್ಖೋ, ಸೋ ವಾವಧಿನಿಯಮೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ತಮಪೇಕ್ಖತಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ತತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿವರತಿ 'ತಥಾಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಏತ್ಥ ಚ ಪರಾದಿಸದ್ದಾಭಿಧೇಯ್ಯೋ-ತ್ಥೋ ದಿಸಾದೇಸಾದಿ ಪುಬ್ಬಾದಿಸದ್ದಾಭಿಧೇಯ್ಯಸ್ಸಾತ್ಥಸ್ಸ ದಿಸಾಯ ದೇಸಾದಿನೋ ವಾವಧಿಭಾವೇನ ನಿಯಮವಸೇನ ಪವತ್ತತಿ, ಯೋ ಚಾವಧಿಭಾವೋ ನಿಯಮವಸೇನ ಪವತ್ತತಿ, ಸೋಚಾವಧಿಭಾವೋ ನಿಯಮವಸೇನ ಪವತ್ತೋ ಪುಬ್ಬಾದಿಸದ್ದವಚನೀಯಂ ದಿಸಾದೇಸಾದಿ ಮಪೇಕ್ಖತೀತಿ ಸಾಭಿಧೇಯ್ಯಾಪೇಕ್ಖೋವಧಿನಿಯಮೋಯೇವ ವವತ್ಥಾತಿ ವುಚ್ಚತೀತ್ಯಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ನ ತು ಅಭಿಧೇಯ್ಯಾಯನ್ತಿ ಅಸಮ್ಭವಾ, ಅಸಮ್ಭವಮೇವ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ-'ಯೋ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಕೋಸಲ್ಲೇನ ನಿಮಿತ್ತೇನಾತಿ ಕುಸಲ ಸದ್ದಸ್ಸ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತೇನ ಕೋಸಲ್ಲೇನ, ಉತ್ತರಾಕುರವೋ ಉತ್ತರಕುರುದೀಪ ವಾಸಿನೋ, ದೇಸೋ ವಾ, 'ನಾಞ್ಞಞ್ಚ ನಾಮಪ್ಪಧಾನಾ"ತಿ (೨-೧೩೬) ಅನೇನೇವ ಸಞ್ಞಾಯಂ ಸಬ್ಬಾದಿಕಾರಿಯಸ್ಸ ನಿಸಿದ್ಧತ್ತೇ ಕಿಮಸಞ್ಞಾಯಂಬ್ಯನೇನೇತ್ಯಾಹ 'ನಾಞ್ಞಞ್ಚೇ'ತ್ಯಾದಿ, ಕಿಞ್ಚಿ ಪುಬ್ಬತ್ತಾದಿಕಮುದ್ದಿಸ್ಸ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಪುಬ್ಬೋಪರೋತ್ಯಾದಿಕಾ ಅತ್ಥಾನುಗತಾ ಸಞ್ಞಾ ಅನ್ವತ್ಥಸಞ್ಞಾ।

೧೦೪.ತಿ

"ವಾನೇಕಞ್ಞತ್ಥೇ"ತಿ (೩-೧೭) ವಿಕಪ್ಪಾನುವತ್ತನತೋ ಅಯುತ್ತತ್ತಾಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ'ನಯಿದಮಯುತ್ತ'ನ್ತಿ, ಯುತ್ತತಾ ಚಾಸ್ಸ ಪಾಠೇ ಬ್ಯಭಿಚಾರ ದಸ್ಸನತೋತಿ ವತ್ತುಮಾಹ-'ನಪುಂಸಕೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪಾಠಾನುಗತಾ ಹಿ ಸುತ್ತರಚನಾ, ವಿಕಪ್ಪಾನುವತ್ತಿಯಾ ಅನಪುಂಸಕಮಿದಮೇವ ವಚನಂ ತಸ್ಸ ಕ್ವಚಿ ಬ್ಯಭಿಚಾರತ್ತೇ ಞಾಪಕನ್ತಿ ವತ್ತುಮಾಹ-'ತಸ್ಸ ಚಾ'ತಿಆದಿ, ಅವಸ್ಸಮೇವಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋ, ಅಞ್ಞಥಾ ಯಥಾವಟ್ಠಿತಪಾಠಾನುಕ್ಕಮೇನಾತ್ಥಗ್ಗಹಣೇ ಸತಿ ಸುತ್ತಸ್ಸ [ಸುತ್ತಸ್ಸಾ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಮುಖ್ಯತ್ತಪ್ಪತೀತಿತೋ ಕಥನ್ತಮಞ್ಞಸ್ಸ ಞಾಪಕಂ ಭವೇಯ್ಯ, ಮುಖ್ಯಭಾವೇ ಹಿ ಞಾಪಕತ್ಥಂ ನ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ।

೧೦೮. ಅತೇ

ನನು ಚ "ಲಕ್ಖಣಪಟಿಪದವುತ್ತೇಸು ಪಟಿಪದವುತ್ತಸ್ಸೇವ ಗಹಣ"ನ್ತೀಮಾಯ ಪರಿಭಾಸಾಯ ಲಕ್ಖಣಿಕಸ್ಸಾಕಾರಸ್ಸ ಗಹಣಂ ನ ಪಪ್ಪೋತೀತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯ ಪಟಿಪಾದಯಮಾಹ-'ರಸ್ಸಾಕಾರೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪರಿಭಾಸಾಯ ಚಸ್ಸಾಯಮತ್ಥೋ "ಲಕ್ಖೀಯತೇನೇನೇತಿ ಲಕ್ಖಣಂ, ಸಾಧ್ವಸಾಧುಜಾನನ ಹೇಸುತ್ತಾ ಸುತ್ತ [ಸತ್ಥ] ಮುಚ್ಚತೇ, ಪಟಿಗತಮ್ಪದಂ ಪಟಿಪದಂ, ಉಚ್ಚಾರಿತಮಞ್ಞಸೇತ್ಯತ್ಥೋ, ಲಕ್ಖಣಞ್ಚ ಪಟಿಪದಞ್ಚ ಲಕ್ಖಣಪಟಿಪದಾನಿ, ತೇಹಿ ವುತ್ತಾನಿ ರೂಪಾನಿ ಲಕ್ಖಣಪಟಿಪದವುತ್ತಾನಿ, ತೇಸು, ವುತ್ತಸದ್ದೋ ಪಚ್ಚೇಕಮ್ಪರಿಸಮಾಪೀಯತೇ 'ಲಕ್ಖಣವುತ್ತೇಸು ಪಟಿಪದವುತ್ತೇಸೂ'ತಿ, ತತ್ರಾಞ್ಞಸಾ ಯಮನಿದ್ದಿಟ್ಠಂ, ಕೇವಲಂ ಲಕ್ಖಣದಸ್ಸನೇನಾಸ್ಮಿಂ ಲಕ್ಖಣೇ ಸತ್ಯವಸ್ಸಮನೇನ ರೂಪೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಲಕ್ಖಣೇನ ಪಟಿಪಾದಿತಂ, ತಂ ಲಕ್ಖಣವುತ್ತಮಿತ್ಯುಚ್ಚತೇ, ಯನ್ತ್ವಞ್ಞಸಾ ಸದ್ದೇನೇವ ಪಟಿಪಾದಿತಂ, ತಂ ಪಟಿಪದವುತ್ತನ್ತಿ ವುಚ್ಚತೇ, ತಸ್ಮಿಂ ಲಕ್ಖಣವುತ್ತೇ ಪಟಿಪದವುತ್ತೇ ಚ ರೂಪೇ ಸತಿ ಪಟಿಪದವುತ್ತಸ್ಸೇವ ಗಹಣಂ, ನೇತರಸ್ಸೇ"ತಿ, ಪಟಿಪದವುತ್ತಸ್ಸೇವೇತ್ಯವಧಾರಣೇನ ನಿಯಮರೂಪಭಾಸ್ಸಾ ಪರಿಭಾಸಾಯಾವಗಮ್ಯತೇ, ಸೋ ಚ ನಿಯಮೋ ಅನಿಯಮಪುಬ್ಬಕೇ ಸನ್ದೇಹೇ ಸತ್ಯವತಿಟ್ಠತೇ, ತಸ್ಮಾ ಯತ್ರ ಲಕ್ಖಣವುತ್ತಮೇವ ಕೇವಲಂ, ನ ಪಟಿಪದವುತ್ತಂ, ತತ್ರ ನಾಯಂ ಪರಿಭಾಸಾ ವತಿಟ್ಠತೇ, ಯತ್ರಾಪಿ ಪಟಿಪದವುತ್ತಮೇವ ಕೇವಲಂ, ನ ಲಕ್ಖಣವುತ್ತಂ,

ಸೋಪ್ಯೇತಿಸ್ಸಾ ಅವಿಸಯೋ, ಯತ್ರ ದ್ವೇ ರೂಪಾನಿ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ ತತ್ರೇವಾ ಯಮ್ಪರಿಭಾಸಾ ಸನ್ದೇಹಾಪಾಕರಣಮುಖೇನ ಪವತ್ತಾತಿ ಞಾಯಪ್ಪತ್ತೋಯೇವಾ ಮತ್ಥೋ ಇಮಾಯ ಪರಿಭಾಸಾಯಾನುವಾದ್ಯತೇ, ತಥಾಹಿ ಸನ್ದೇಹಠಾನೇಸು ಯದ್ಯಪ್ಯೇಕರೂಪಮೇವಮಭಿನ್ನಮುಭಿನ್ನಂ, ತಥಾಪಿ ಲಕ್ಖಣವುತ್ತಂ ರೂಪಂ ಲಕ್ಖಣೇ ನೋನ್ನೀಯಮಾನಂ ಧೂಮಗ್ಗಿ ವಿಯ ಜಲಬಲಾಕಾ ವಿಯ ಚಾನು ಮಾನಿಕಂ, ಯನ್ತು ಪಟಿಪದ ವುತ್ತಂ ರೂಪಂ, ತಂ ಪಚ್ಚಕ್ಖಸಿದ್ಧಂ, ಪಚ್ಚಕ್ಖಾನುಮಾನೇಸು ಚ ಪಚ್ಚಕ್ಖಮ್ಬಲವನ್ತರಂ ಪಮಾಣನ್ತಿ ಅತೋ ಪಟಿಪದವುತ್ತಮೇವ ಗಯ್ಹತೀತಿ।

೧೧೦. ಕ್ವಚೇ

ನಪುಂಸಕಲಿಙ್ಗೇ ಏಕಾರೇನ ನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೧೧೪. ಲೋಪೋ

ಅಕಾರಸ್ಸನ್ತರಙ್ಗತ್ತೇ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಪಕತಿನಿಸ್ಸಿತತ್ತಾ'ತಿ, ಪಕತಿಯಾ ಇದಂ ಪಾಕತಂ "ಞೋ"ತಿ (೪-೩೪) ಞೋ, ಲೋಪಸ್ಸ ಬಹಿರಙ್ಗತ್ತೇ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಪಚ್ಚಯನಿಸ್ಸಿತತ್ತಾ'ತಿ, ಅನ್ತರಙ್ಗೇಚ್ಚಾದಿನಾ "ಅನ್ತರಙ್ಗಬಹಿರಙ್ಗೇಸ್ವನ್ತರಙ್ಗವಿಧಿ ಬಲವಾ"ತಿ ಪರಿಭಾಸಮುಪಲಕ್ಖೇತಿ, ಅಙ್ಗಸದ್ದೋ-ವಯವವಾಚೀ, ಅನ್ತೇ ಸದ್ದೋ ಸತ್ತಮ್ಯತ್ಥೇ, ಅಙ್ಗೇ ಭವಮನ್ತರಙ್ಗಂ ವಿಭತ್ಯತ್ಥೇ-ಸಙ್ಖ್ಯಸಮಾಸೋ "ಏಓನಮ ವಣ್ಣೇ"ತಿ (೧-೩೭) ಅತ್ತಂ ರಾಗಮೋ, ಅಙ್ಗತೋ ಬಹಿ ಬಹಿರಙ್ಗಂ "ಪಯ್ಯಪಾಬಹಿತಿರೋ ಪುರೇಪಚ್ಛಾ ವಾ ಪಞ್ಚಮ್ಯಾ"ತಿ (೩-೫) ಅಸಙ್ಖ್ಯಸಮಾಸೋ, ಅತ್ರ ಚಾನ್ತರಙ್ಗಂ ಬಹಿರಙ್ಗನ್ತಿ ನಾಙ್ಗೇಭವಮನ್ತರಙ್ಗಂ, ಅಪಿತ್ವನ್ತರಙ್ಗನಿಸ್ಸಿತಂ ಕಾರಿಯಮನ್ತರಙ್ಗಂ, ನಾಪ್ಯಙ್ಗತೋ ಬಹಿಭೂತೋ ಸಮುದಾಯೋ ಬಹಿರಙ್ಗಂ, ಕಿನ್ತು ಬಹಿರಙ್ಗನಿಸ್ಸಿತಂ ಕಾರಿಯಮ್ಬಹಿರಙ್ಗಂ ಯಥಾ ಮಞ್ಚನಿಸ್ಸಿತೇಸು ಸದ್ದಾಯನ್ತೇಸು 'ಮಞ್ಚಾ ಸದ್ದಾಯನ್ತೀ'ತ್ಯುಚ್ಚತೇ ತಂ ವಿಯೇತಿ ಅತೋಯೇವಾ ಸಙ್ಖ್ಯಸಮಾಸೇಪಿ ಲಿಙ್ಗವಿಭತ್ತಿವಚನನ್ತರಯೋಗೋ 'ಅನ್ತರಙ್ಗೋ ಅನ್ತರಙ್ಗಾ'ತಿ, ಸಙ್ಕೇತಿಕೋ ಹ್ಯಯಮಸಙ್ಖ್ಯಸಮಾಸೋ, ನ ಪುಬ್ಬಪದತ್ಥಪ್ಪಧಾನೋ, ಯಥಾ-ಪಚ್ಚಕ್ಖಸ್ಸಾಕ್ಖನಿಸ್ಸಿತತ್ತಾವಬೋಧತ್ಥಂ 'ಅಕ್ಖಮಕ್ಖಮ್ಪತಿ ವತ್ತತೇ'ತಿ ವಿಚ್ಛಾಯ-ಮಸಙ್ಖ್ಯಸಮಾಸೇಪಿ ಕತೇ ಪಚ್ಚಕ್ಖ ಞಾಣಸ್ಸಾಕ್ಖನಿಸ್ಸಿತತ್ತಞಾಪನತ್ಥಂ ಸಙ್ಕೇತವಸೇನ ಕತೋ-ಯಮಸಙ್ಖ್ಯ ಸಮಾಸೋ, ನ ಪುಬ್ಬಪದತ್ಥಪ್ಪಧಾನೋತಿ'ಪಚ್ಚಕ್ಖೋ ಪಚ್ಚಕ್ಖಾ'ತಿ ಲಿಙ್ಗವಿಭತ್ತಿ ವಚನನ್ತರಯೋಗೋ, ತಥೇವಾಯ-ಮನ್ತರಙ್ಗನಿಸ್ಸಿತೋ-ಯಂ ಸಮುದಾಯನಿಸ್ಸಿತೋತಿ ಞಾಪನತ್ಥಂ ಸಙ್ಕೇತವಸೇನ ಕತೋ-ಯಮಸಙ್ಖ್ಯಸಮಾಸೋತಿ ಲಿಙ್ಗವಿಭತ್ತಿವಚನನ್ತರಯೋಗೋ ನ ವಿರುಜ್ಝತೇ, ಅಥವಾ ಅನ್ತರಮಙ್ಗಮಸ್ಸ ಕಾರಿಯಸ್ಸಾತ್ಥೀತಿ "ಸದ್ಧಾದಿತ್ವ" (೪-೮೪) ತಥಾ ಬಹಿರಙ್ಗನ್ತಿ, ಅನ್ತರಙ್ಗಞ್ಚ ಬಹಿರಙ್ಗಞ್ಚ ಅನ್ತರಙ್ಗಬಹಿರಙ್ಗಾನಿ, ತೇಸ್ವನ್ತರಙ್ಗೋ ಬಲವಾತಿ। ಅನ್ತರಙ್ಗ ಕಾರಿಯಸ್ಸ ಬಲವತ್ತಂ ಸಾಧೇತುಂ 'ಸಬ್ಬಪಠಮಂ ವಿಧೇಯ್ಯತ್ತಾ'ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ, ಇದಮ್ಪನ ಅನ್ತರಙ್ಗಕಾರಿಯಸ್ಸ ಬಲವಭಾವಸಾಧನೇ ಕಾರಣಂ ನ ಹೋತಿ, ಅನ್ತರಙ್ಗತ್ತಾ ಬಲವಭಾವೋಯೇವ ಹಿ ಸಬ್ಬಪಠಮಂ ವಿಧೇಯ್ಯತ್ತ ಕಾರಣಂ, ತಥಾ ಚಾಹ-'ಯೋ ಲೋಪತೋ ಅಕಾರಸ್ಸ ಪಠಮಮೇವ ಭವನೇ ಕಾರಣಮಾಹ ಅನ್ತರಙ್ಗತ್ತಾ ಅಕಾರಸ್ಸಾ'ತಿ, ತಸ್ಮಾ ನಾಯಂ ಪಾಠೋ ಘಟತೇ, ಅನ್ತರಙ್ಗಬಲವಭಾವಸಾಧನಸ್ಸ ಪನ ಲೋಕತೋ ಇಚ್ಛಿತತ್ತಾ ಅಯಮೇವತ್ಥೇ ಪಾಠೋ ಘಟತೇ"ಅನ್ತರಙ್ಗಮೇವ ಕಾರಿಯಮ್ಬಲವಂ ಲೋಕೇ ತಥಾದಿಟ್ಠತ್ತಾ, ತಥಾ ಹಿ ಲೋಕೋ ಪಾತೋವಾ"ತ್ಯಾದಿ, ಲೋಕೇ ತಥಾದಿಟ್ಠತ್ತಾತಿ ಅನ್ತರಙ್ಗಬಲವಭಾವಸ್ಸ ಲೋಕೇ ಏವಂ ವಕ್ಖಮಾನನಯೇನ ದಿಟ್ಠತ್ತಾ, ಅಥವಾ ಕೇನಚಿ ವಿಧುರಪ್ಪಚ್ಚಯೋಪನಿಪಾತೇನ ಕಾರಣವೇ ಕಲ್ಲೇನ ವಾ ಕದಾಚಿ ಕತ್ತುಮಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತ್ತೇಪಿ ಅನ್ತರಙ್ಗಸ್ಸ ಅವಸ್ಸಂ ವಿಧೇಯ್ಯತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ ಸಬ್ಬಪಠಮಂ ವಿಧೇಯ್ಯತ್ತಾ'ತಿ, ಸತಿಸಮ್ಭವೇತಿ ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸಾನುಪಹತತ್ತಾ ಕಾರಿಯಸ್ಸ ಸಮ್ಭವೇ ಸತಿ।

೧೧೬. ಯೇ

ಇವಣ್ಣಸ್ಸಾತಿ ವುತ್ತತ್ತಾತಿ 'ಯೇ ಪಸ್ಸಿವಣ್ಣಸ್ಸಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ಇವಣ್ಣಸ್ಸಾತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ।

೧೧೮. ಅಸಂ

ಲಿಙ್ಗವಚನಭೇದೇಪಿ ಬ್ಯಯರಹಿತತ್ತಾ ಅಬ್ಯಯವನ್ತಉಪಸಙ್ಗನಿಪಾತಾನಂ ಪುಬ್ಬಾಚರಿಯಸಞ್ಞಾ, ಅಸತೀ ಸಙ್ಖ್ಯಾಯೇಸನ್ಯಾನ್ಯಸಙ್ಖ್ಯಾನೀತ್ಯಾಹ- 'ಏಕತ್ತೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಏಕಾನೇಕೇಸೂತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಸಙ್ಖ್ಯಾವಿಸೇಸೇ ವಿಧೀಯಮಾನಾಸ್ಯಾದಯೋ ಕಥಮಸಙ್ಖ್ಯೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತುಮುಸ್ಸಹನ್ತೇ ಇಚ್ಚಾಸಯೇನಾಹ- 'ಕಥಮಸಙ್ಖ್ಯೇಹಿ ಸ್ಯಾದೀನಂ ಸಮ್ಭವೋ'ತಿ। ಅಥ ನಿಸ್ಸಙ್ಖ್ಯೇಹಿ ಹೋತುಸ್ಯಾದೀನಮಸಮ್ಭವೋ ಉಚ್ಚಂ ರುಕ್ಖಸ್ಸಿಚ್ಚಾದೋತು ಸಙ್ಖ್ಯಾಸಮ್ಭವೇ ಭವಿತಬ್ಬಮೇವ ಸ್ಯಾದೀಹಿಚ್ಚಾಹ-'ಸಙ್ಖ್ಯಾಸಮ್ಭವೇವೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ವುತ್ತಿಗನ್ಥಸ್ಸಾಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿವರತಿ 'ಅಞ್ಞಥೇ' ತ್ಯಾದಿನಾ, ಕಿಮೇಸಮುಪ್ಪತ್ತಿಯಮ್ಪಯೋಜನಂ ಯೇನಾಸಙ್ಖ್ಯೇಹಿ ತದುಪ್ಪತ್ತಿ ನೋ-ನುಮೀಯತೇ ಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ತಸ್ಸಞ್ಚ ಸತಿಯ'ನ್ಯಾದಿ, ಅಸತಿ ಹಿ ಸ್ಯಾದೀನಮುಪ್ಪತ್ತಿಯಮುಚ್ಚಮಾದೀನಮಸಙ್ಖ್ಯಾನಮ್ಪದತ್ತಂ ನತ್ಥೀತಿ ಯೋ ಆದೀಸು ಪದಸ್ಮಾ ಪರೇಸಂ ತುಮ್ಹಾಮ್ಹಸದ್ದಾನಂ ಸವಿಭತ್ತೀನಂ ವೋನೋಆದಿಕಂ ಪದನಿಮಿತ್ತಂ ಕಾರಿಯಂ ನ ಸಿಯಾತಿ 'ಉಚ್ಚಂ ವೋ, ಉಚ್ಚಂ ನೋ'ತಿಆದಯೋ ಪಯೋಗಾ ನ ಸಿಜ್ಝನ್ತಿ, ಸತಿ ತು ಸ್ಯಾದುಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ಲುತ್ತೇಸುಪಿ ತೇಸು ಪದತ್ತನಿಪ್ಫತ್ತಿಯಾಯೇವ ತದುಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಪದತ್ತೇ ಸಿದ್ಧೇ ಪದಲಕ್ಖಣಂ ಕಾರಿಯಂ ಸಿಜ್ಝತೇವಾತಿ ಭಾವೋ। ಪರೇಹಿ ಏತ್ಥ 'ತಸ್ಸಂ ಸಾಲಾಯ'ನ್ತಿ ವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ 'ತತ್ರ ಸಾಲಾಯ'ನ್ತಿ ಯಥಾ ಸಿಯಾತಿ "ಅಬ್ಯಯತ್ವಾ ಸ್ಯಾದಿನೋ"ತಿ (ಪಾ, ೨-೪-೮೨) ಅಬ್ಯಯತೋ ಪರಸ್ಸಿತ್ಥಿಯಮಾಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸಾಪಿ ಲೋಪೋ ವಿಹಿತೋ, ತೇನಾಹ- 'ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ತದಯುತ್ತನ್ತಿ ಆಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಲೋಪವಿಧಾನ ಮಯುತ್ತಂತ್ಯತ್ಥೋ। ಅಥ ಕೇನಾತ್ರ ಆಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ವಿಧೀಯತೇ ಯೇನಾಸ್ಸಾಪಿ ಲೋಪೋ-ನುಸಾಸೀಯತೇ "ಇತ್ಥಿಯಮತ್ವಾ"ತಿ (೩-೨೬) ಚೇ ನೇತದತ್ಥಿ, ಇತ್ಥಿಯಮಾಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ವಿಧಾನತೋ-ಸಙ್ಖ್ಯಾನಞ್ಚಾಲಿಙ್ಗತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಹಿ ಆಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಸಮ್ಭವೋಯೇವ ನತ್ಥೀತ್ಯನತ್ಥಕಮಾಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಲೋಪವಚನನ್ತಿ ನಾನತ್ಥಕಂ ಇತ್ಥಿಯನ್ತಿ (೩-೨೬) ಹಿ ಗುಣಿಪ್ಪಧಾನೋ ನಿದ್ದೇಸೋ ಇತ್ಥತ್ತವತಿ ಆಪ್ಪಚ್ಚಯಾದಯೋ ವಿಧೀಯನ್ತೇ 'ತಸ್ಸಂ ಸಾಲಾಯ (ಮಿಚ್ಚೇ ತಸ್ಮಿಂ ಪದತ್ಥೇ) ತತ್ರೇ'ತಿ ಅಸಙ್ಖ್ಯಮಿದಮಿತ್ಥತ್ತವತಿ ವತ್ತತೇ, ತಸ್ಮಾ ಸಿಯಾಯೇ ವೇತಸ್ಮಾ ಆಪ್ಪಚ್ಚಯೋತ್ಯವಸ್ಸಮಾಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಲೋಪೋ ವಿಧೇಯ್ಯೋತಿ ಯೋ ಮಞ್ಞತೇ, ತಮ್ಪತಿ ಆಹ-'ಯದೀಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ವಿಸೇಸಾಭಿಧಾನಾತ್ಯುಪಗಮೇ ವತ್ತ ಮಾನೋಯಮಸಙ್ಖ್ಯಸಮುದಾಯೋ'ನಿದ್ದೇಸೋ ವತ್ತತೇ'ತಿ ಚೋಭಯಮಿಕ್ಖತೇ, ಇತ್ಥಿಯನ್ತಿ ನಿದ್ದೇಸಸ್ಸ ಗುಣಿಪ್ಪಧಾನತ್ತಂ ಸಾಧೇತುಂ 'ಇತ್ಥತ್ತವತಿ ಹಿ ಆಪ್ಪಚ್ಚಯಾದಯೋ'ತಿಆಹ, ತತ್ರೇತೀಮಸ್ಸಾಸಙ್ಖ್ಯಸ್ಸ ಸಾಲಾಯಂ ವತ್ತನತೋ ಆಹ- 'ಇತ್ಥತ್ತವತಿ ಚಾ'ತಿ, ಅಯಮ್ಪಸಿದ್ಧಿರೂಪೇನ ನ ವತ್ತತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಯದಿ ಅಯಮ್ಪಸಿದ್ಧಿರೂಪೇನ ವತ್ತತೇ, ಕುತೋ ಚರಹಿ ಇತ್ಥತ್ತಾವಸಾಯೋತ್ಯಾಹ- 'ಇತ್ಥತ್ತಾವಸಾಯೋ'ಚ್ಚಾದಿ। ಇದಾನಿ ಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಿವಚನಮಾನೀಯ ತಸ್ಸಾ ಯುತ್ತತ್ತಮುಬ್ಭಾವಯಿತುಮಾಹ- 'ಯೋಪ್ಯಾಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಯದೀಪಿಚ್ಚಾದಿ ಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಿವಚನಂ, ತಸ್ಸಾತಿ ಇತ್ಥತ್ತಸ್ಸ, ಪದತ್ಥೋ ಚ ಇತ್ಥತ್ತಂ ಸಿಯಾತಿ ಯೋಪ್ಯಾಹೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಗಮ್ಮಮಾನತ್ಥತ್ತಾ ಇತಿಸದ್ದಾಪ್ಪಯೋಗೋ, ತಸ್ಸಾಯುತ್ತನ್ತಿ ತಸ್ಸೇವಂ ವಾದಿನೋ ಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಿನೋ ವಚನಮಯುತ್ತಂತ್ಯತ್ಥೋ, ಕುತೋಚ್ಚಾಹ- 'ಏವಂ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಯದಿ ಇತ್ಥತ್ತಸ್ಸ ವಾಕ್ಯತ್ಥತಾ ಇತ್ಥಿಪ್ಪಚ್ಚಯನಿವತ್ತಿಕತಾ, ಏವಂ ಸತಿ ಸಾಲಾಯಮಿಚ್ಚಾದಿಸದ್ದನ್ತರಾಪೇಕ್ಖಾ ಇತ್ಥತ್ತಪ್ಪತೀತಿ ತತ್ರೇತ್ಯಾದೀಸು ಸಿಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ನೇವ ತಥಾ ಪತೀಯತೀತಿ ಭಾವೋ, ವುತ್ತಮೇವತ್ಥಂ ಫುಟಯಿತುಮಾಹ- 'ತಥಾಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅವಿದ್ದಸುಅಯನ್ತಿ ದಿಟ್ಠನ್ತೋ ಪಞ್ಞಾಸೋ, ಅವಿದ್ದಸು ಅಯನ್ತಿ ಉಭಯತ್ರಾಪ್ಯತ್ರೇಕವಚನಸಿಸ್ಸ ನಿವತ್ತಿಯಾ ಕತಂ ಯಮೇಕತ್ತಂ, ತಂ ಸದ್ದನ್ತರಾದ್ಯನಪೇಕ್ಖಮೇವ ಪತೀಯತೇತ್ಯತ್ಥೋ, ಇತ್ಥತ್ತ ವುತ್ತಿನಾ ಸಾಲಾದಿಸದ್ದೇನ ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಂ ತತ್ರೇತ್ಯೇತಸ್ಸಾತಿ ಏತಾವತಾ ಆಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಚ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ-'ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಮ್ಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಮ್ಪೀತಿ (ಇತ್ಥಿ) ವುತ್ತಿನಾ ಸಾಲಾದಿಸದ್ದೇನ ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಮ್ಪಿ, ಆಪ್ಪಚ್ಚಯಾದೀನಂ ನಾಙ್ಗನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೧೧೯. ಏಕ

ಏವಾತಿ ಅನುವತ್ತತೇಏವ, ಏಕೋತ್ಥೋ ಯಸ್ಸ ಪಕತ್ಯಾದಿಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಸೋ ಏಕತ್ಥೋ 'ಅಸ್ಸ ಚೇಕತ್ಥಸದ್ದಸ್ಸ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಈಯಾದಿ ವಿಧಾನನ್ಯಾಹ- 'ಏಕತ್ಥತಾ ಈಯಾದಿವಿಧಾನ'ನ್ತಿ, ಈಯಾದಿವುತ್ತಿಯನ್ತಿ ವತ್ತನಂ ವುತ್ತಿ ಈಯಾದೀನಂ

ವುತ್ತಿ, ಈಯಾದಿವಿಧಾನೇ ಸತಿತ್ಯತ್ಥೋ, ಸಮಾಸತೋತಿ ಸಮಾಸಿತಾ, ತೇನೇವಾತಿ “ದಿಸ್ಸನ್ತಞ್ಞೇಪಿ ಪಚ್ಚಯಾ”ತಿ (೪-೧೨೦) ಸುತ್ತೇನೇವ।

೧೨೦. ಪುಬ್ಬ

ಯದಾ ಚಾತ್ರಾಧಿಸದ್ದಪ್ಪಯೋಗೋ ತದಾ ತೇನೇವ ವಿಭತ್ಯತ್ಥಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ ನ ಸತ್ತಮೀ ಪಯುಜ್ಜತೇ, ಯದಾ ಸತ್ತಮೀ, ನ ತದಾಧಿಸದ್ದೋ, ತೇನಾ ಸಕಪದೇನೇವ ವಿಗ್ಗಹೋ ಏವಂ ದಸ್ಸನೀಯೋತಿ ಆಹ- ‘ಇತ್ಥೀಸು ಕಥಾ ಪವತ್ತಾ’ತಿ, ಇತ್ಥಿಸದ್ದತೋ ಸತ್ತಮೀಭವನೇ ಕಾರಣಮಾಹ- ‘ತಂಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಾ’ತಿ, ತೇನ ಅಧಿಸದ್ದೇನ ಸಮಾನತ್ಥತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೨೧. ನಾತೋ

ಸೋ ಚ ಅಮಾದೇಸೋ, ಆದೇಸಸ್ಸೇವಾತಿ ಅಂಆದೇಸಸ್ಸೇವ, ಅಪಞ್ಚಮಿಯಾತಿ ಪಞ್ಚಮಿಂ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ। ಅಞ್ಞತ್ರ ವಿಧೀಯಮಾನೋ-ಯಮಮಾದೇಸೋ ಪಞ್ಚಮಿಯಮ್ಪಟಿಸಿದ್ಧತ್ತಾ ಪಞ್ಚಮಿಯಾ ಪಟಿಸೇಧೇನ ಸಯಮ್ಪಿ ಪಟಿಸಿದ್ಧೋ ನಾಮ ಹೋತೀತ್ಯಾಹ ‘ಆದೇಸಸ್ಸೇವಾಯಂ ಪಟಿಸೇಧೋ’ತಿ, ಲೋಪಪಟಿಸೇಧಸ್ಸ ‘ನಾತೋ’ತಿ ಪುಬ್ಬವಾಕ್ಯೇನ ವುತ್ತಸ್ಸ ಅಯಮ್ಪಟಿಸೇಧೋ ನೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಅಥ ಕಥಮಿದಮಪಞ್ಚಮ್ಯಾತ್ಯಮಾದೇಸೇನೇವಾತಿಸಮ್ಬನ್ಧತಿ ನ ಲೋಪ ಪಟಿಸೇಧೇನಾತಿ ಪರಿಭಾಸಮಾಹ-‘ಅನನ್ತರಸ್ಸ ವಿಧಿ ವಾ ಹೋತಿ ಪಟಿಸೇಧೋ ವಾ’ತಿ, ಏತ್ಥ ಅನ್ತರಸದ್ದಸ್ಸಾನೇಕತ್ಥತ್ತೇಪೀಹಾನ್ತರಾಳವಾಚೀತಿ ನ ವಿಜ್ಜತೇ ಅನ್ತರಮ್ಮಜ್ಝಮಸ್ಸೇತ್ಯನನ್ತರೋ, ಅನ್ತರಾಳಮತ್ತಪಟಿಸೇಧೇ ಪಯೋಜನಂ ನತ್ಥೀತ್ಯನ್ತರಾಳಗತಸ್ಸ ವಿಧಿನೋ ಪಟಿಸೇಧಸ್ಸ ಚಾಭಾವಾನನ್ತರೋತ್ಯುಪ ಚರೀಯತೇ ಅನನ್ತರಾ ಗಾಮಾತ್ಯಾದಿ ವಿಯ, ದಿಟ್ಠತ್ತೇ ಪನ ಮಜ್ಝಸ್ಸ ನ ವಿಜ್ಜತೇ-ನ್ತರ ಮೇಸನ್ತಿ ವಿಗ್ಗಹೇ ಸುತ್ತೇಪ್ಯನನ್ತರಸ್ಸ ವಿಧಾನನ್ತರಸ್ಸಾಪಿ ದಿಟ್ಠತ್ತಾ ದ್ವಿನ್ನಮೇಕೋಪ್ಯನನ್ತರೋತ್ಯುಚ್ಚತೇ, ತೇನೇವಾನನ್ತರಸ್ಸಾತಿ ಪರಿಭಾಸಾಯಮೇಕ ವಚನಂ, ಇತಿಸದ್ದೋ ಇದಮತ್ಥೇ, ಇತಿ ಇಮಾಯ ಪರಿಭಾಸಾಯಾದೇಸೇನಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧತೀತ್ಯತ್ಥೋ, ತೇನಾತಿ ಯಥಾವುತ್ತಪರಿಭಾಸಾಯ ವಸೇನ, ಯೇನ ಕಾರಣೇನಾದೇಸೇನಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧತಿ ತೇನಾತ್ಯತ್ಥೋ, ಅಲೋಪೋತಿ ಲೋಪ ಪಟಿಸೇಧೋ, ಸಾಮತ್ಥಿಯಾಲದ್ಧನ್ತಿ ದ್ವಿನ್ನಮತ್ಥಾನಂ ವಿಧಾನಾಯ ದ್ವೇ ವಾಕ್ಯಾನಿ ಭವನ್ತಿ, ತತ್ರ ‘ನಾತೋ’ತೀದಂ ಪಟಿಸೇಧವಿಧಾಯಕಮೇಕಂ ವಾಕ್ಯಂ, ‘ಅಮಪಞ್ಚಮಿಯಾ’ತಿ ದುತಿಯಮಮಾದೇಸಸ್ಸ, ತತ್ರಾಪಞ್ಚಮಿಯಾತ್ಯಾದೇಸೇನೇವಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧತಿ, ವುತ್ತವಿಧಾನಾ ನ ಲೋಪಪಟಿಸೇಧೇನ, ತಥಾಸತ್ಯಮಪಞ್ಚಮಿಯಾತಿದಂ ವಾಕ್ಯಂ ಯದಿ ನ ವಿಸೇಸತ್ಥಮಾಲಮ್ಬತೇ ತಮನ್ತರೇನಾನುಪಪತ್ತಿತೋ-ಞ್ಞಥಾ ಕಿನ್ನನೇನಾತ್ಥಬಲೇನ ಲದ್ಧನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಲೋಪೋತಿ ಜೋತೇತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ವಾಕ್ಯಭೇದೇನ ವಿವರಣಂ ಕತಂ, ನ ಏಕವಾಕ್ಯತ್ತೇನಾತಿ ಬ್ಯತಿರೇಕೋ ಏಕವಾಕ್ಯತಾಯಞ್ಹಿ ಕಾರಿಯ ದ್ವಯಸ್ಸಪಿ ಪಞ್ಚಮಿಯಮ್ಪಟಿಸೇಧೋ ಸಿಯಾ ‘ಪಞ್ಚಮಿಂ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ತಂ ಕಾರಿಯದ್ವಯಂ ವೇದಿತಬ್ಬ’ನ್ತಿ, ಯದಿಪಿ ಸಿದ್ಧಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಯೇನ ನಾಪ್ಪತ್ತಿಯಾತ್ಯನೇನ “ಯೇನ ನಾಪ್ಪತ್ತೇ ವಿಧಿರಾರಬ್ಭತೇ, ತಸ್ಸ ಬಾಧನಮ್ಭವತೀ”ತಿ ಮಮ್ಪರಿಭಾಸಮುಪಲಕ್ಖೇತಿ, ಕಿಮತ್ಥಮಿಹಾಯಂ ಪರಿಭಾಸಾ ಪಠ್ಯತೇ ಇಹ ಸತ್ಥೇ-ಪವಾದಾ ಉಸ್ಸಗ್ಗೇ ಬಾಧನ್ತೇತಿ ನಿಯಮೋ, ತತ್ರ ಚುಸ್ಸಗ್ಗಾ ದುವಿಧಾ ನಿಯತಪ್ಪತ್ತಯೋ ಅನಿಯತಪ್ಪತ್ತಯೋ ಚೇತಿ, ಯೇ ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪವಾದವಿಸಯಮ್ಪವಿಸನ್ತಿ, ತೇ ನಿಯತಪ್ಪತ್ತಯೋ ವುಚ್ಚನ್ತೇ, ಯೇ ಕ್ವಚಿದೇವಾಪವಾದವಿಸಯಮವಗಾಹನ್ತೇ, ತೇ ಅನಿಯತಪ್ಪತ್ತಯೋ ವುಚ್ಚನ್ತೇ, ಏವಂ ದುವಿಧೇಸುಸ್ಸಗ್ಗೇಸು ಯೇ-ನಿಯತಪ್ಪತ್ತಯೋ, ತೇಸಮೇವ ಬಾಧನಮಿಚ್ಛೀಯತೇ, ನ ನಿಯತಿಕಾನಂ, ತೇನ ತಪ್ಪದಸ್ಸನತ್ಥಮಯಮ್ಪರಿಭಾಸಾ ಪಠ್ಯತೇತಿ, ಯೇನೇತ್ಯುಸ್ಸಗ್ಗಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸೋ, ನೇತಿ ಪಟಿಸೇಧವಾಚೀ ನಿಪಾತೋ, ಅಪ್ಪತ್ತೇ ಅಸಮ್ಭುಟ್ಠೇ ವಿಸಯೇ ಇತ್ಯಜ್ಝಾಹಾರಿಯಂ, ಯೇನ ಉಸ್ಸಗ್ಗೇನ ನಾಪ್ಪತ್ತೇ ಪತ್ತೇಏವ ಸಮ್ಭುಟ್ಠೇಏವ ವಿಸಯೇತ್ಯತ್ಥೋ... ‘ದ್ವೇ ಪಟಿಸೇಧಾ ಪಾಕತಮತ್ಥಂ ಗಮೇನ್ತೀ’ತಿ ಕತ್ವಾ, ವಿಧೀಯತೀತಿ, ಪಟಿಸೇಧೋ ವಿಧಾನಞ್ಚ, ಆರಬ್ಭತೇ ವಿಧೀ

ಯತೇ ಪಠ್ಯತೇತ್ಯತ್ಥೋ, ಅನೇನಾಪವಾದವಿಧಿನ್ದಸ್ಸೇತಿ, ತಸ್ಸೇತಿ ಆದೋಯೇನೇತಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸಉಸ್ಸಗ್ಗಸ್ಸಬಾಧನಮ್ಭುವತ್ಯಪವಾದೇನ, ಯೇನ ತ್ವಪ್ಪತ್ತೇ ವಿಸಯೇ ಆರಬ್ಭತೇ ತಸ್ಸ ಬಾಧನಂ ನ ಭವತೀತ್ಯತ್ಥೋ, ಕುತೋತಿ ಚೇ ಅನವಕಾಸತ್ತಾ, ತಥಾಹಿ ಯದಿ ಉಸ್ಸಗ್ಗೇನ ಸಬ್ಬೋ ವಿಸಯೋ ಗಹಿತೋ ಸಿಯಾ, ಕೋ-ಪವಾದಸ್ಸಅಞ್ಞೋ ವಿಸಯೋ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ಅನವಕಾಸತ್ತಾ (ನ) ಅಪ (ವಾದೇ) ಪನ ತಸ್ಸ ಬಾಧನಮ್ಭುವತೀತ್ಯವಸೇಯಂ, ಯೇನ ತುಸ್ಸಗ್ಗೇನ ಕೋಚಿ ದೇವಾಪವಾದವಿಸಯೋ-ನುಪ್ಪತ್ತೋಸಿಯಾ, ನಸಬ್ಬೋ, ತಮ್ಪುತಿ ಸಾವಕಾ ಸತ್ತಾ ತಮ್ಬಾಧತೇತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, 'ಪಞ್ಚಪೂಲಿಮಾನಯೇ'ತ್ಯತ್ರ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಪೂಲಾನಂ ಸಮಾಹಾರೋತಿ ವಿಸೇಸನಸಮಾಸೋ "ನದಾದಿತೋವೀ" (೩-೨೭) ಸಮಾಹರಣಂ ಸಮಾಹಾರೋತಿ ಸಮಾಹಾರಸ್ಸಪಿ ಭಾವರೂಪತ್ತಾ ಆಹ 'ಭಾವಪ್ಪಧಾನತ್ತೇಪೀ'ತಿ, ಗುಣಭೂತದಬ್ಬಾನಿ ಪೂಲಾನಿ।

೧೨೫. ಇಮ

ಸುತ್ತೇ ಅನಿತ್ಥಿಯನ್ತಿ ಕಿಮತ್ಥಿಯ (ಮನೇನ) ಪಟಿಸೇಧವಚನೇನ, ಯತೋ ಇಮಸ್ಸೇತ್ವೇವಾನಿತ್ಥಿಲಿಙ್ಗೇನ ನಿದ್ದೇಸೋತಿ ಮನಸಿಕತ್ವಾ ಆಹ-ನಾಮಗ್ಗಹಣೇ'ಇಚ್ಚಾದಿ, "ನಾಮಗ್ಗಹಣೇ ಲಿಙ್ಗವಿಸಿಟ್ಠಸ್ಸಾಪಿ ಗಹಣ"ನ್ತಿ ಪರಿಭಾಸಾಯಂ, ತತ್ಥ ಲಿಙ್ಗೇನ ಸುತ್ತೇ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತೋ ಅಞ್ಞೇನ ಕೇನಚಿ ವಿಸಿಟ್ಠಂ ನಾಮಂ ಲಿಙ್ಗವಿಸಿಟ್ಠಂ, ತಸ್ಸ, ಯತ್ಥ ಸದ್ದಸಾಮಞ್ಞಸನ್ನಿಸ್ಸಯನಂ, ತತ್ಥ ನಾಮಗ್ಗಹಣೇ ಸತಿಲಿಙ್ಗವಿಸಿಟ್ಠಸ್ಸಾಪಿ ಗಹಣಂ ಹೋತಿ... ಸಾಮಞ್ಞೇ ಸಬ್ಬವಿಸೇಸಾನುಪ್ಪವೇ ಸತೋತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ಇದಮೇವಾತಿ ಅನಿತ್ಥಿಯನ್ತಿ ವಚನಮೇವ, ಞಾಪಕನ್ತಿ ಪತ್ತಿ ಪುಬ್ಬಕೋ ಪಟಿಸೇಧೋ, ಸೋ ಇತ್ಥಿಯಮ್ಪತ್ತಿಯಂ ಸತಿ ಅನಿತ್ಥಿಯನ್ತಿ ಕತೋ ಸಿಯಾತಿ ಅನಿತ್ಥಿಯನ್ತಿ ಪಟಿಸೇಧವಚನಮೇವೇಮಂ ಪರಿಭಾಸಂ ಞಾಪೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಇಮಿನಾ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಪರಿಭಾಸಾಯ ಸಾಮತ್ಥಿಯಲದ್ಧತಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

೧೨೭. ಸಿಮ್ಹಿ

ಅನಪುಂಸಕಸ್ಸಾತಿ ಪರಿಯುದಾಸೋತಿ ಅನಪುಂಸಕಸ್ಸಾತಿ ಏತ್ಥ ನಞ್ಸದ್ದಸ್ಸ ಪರಿಯುದಾಸೋ-ತ್ಥೋತ್ಯತ್ಥೋ।

೧೨೮. ಮಸ್ಸಾ

ತನ್ನೇತಿಆದಿನಾ ಕತ್ಥಚಿ ಪರಿಭಾಸಾವತಿರನಿಚ್ಚಾತಿ ಸೂಚೇತಿ।

೧೩೦. ಕೇವಾ

ಹೋತು ಸಿತೋ-ಞ್ಞತ್ರಕೇ ಸತಿ ಸಾದೇಸೋ, ಸಿಮ್ಹಿ ತು ಕಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಪರಮಮೇವ ಕತೋ ಮಸ್ಸ ಸಾದೇಸೋತಿ ತಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಸತಿ 'ಕೇವಾ'ತಿ ಕಿಂ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಸಾದೇಸವಿಧಾನೇನೇ ತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯ ಸುತ್ತಸ್ಸ ಸಾಮಞ್ಞ ವಿಧಾನೇ ಫಲಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಕೇನೇಕತ್ಥತಾಯಂ'ತ್ಯಾದಿಮಾಹ, ಕೇನೇಕತ್ಥತಾಯನ್ತಿ ಕಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ ಸಹ ಣಾದಿವುತ್ತಿಯಂ, ಪುಬ್ಬಭಾಗಸ್ಸಾತಿ ಅಸುಭಾಗಸ್ಸ ಪದತ್ತಾಭಾವಾತಿ "ಏಕತ್ಥತಾಯಾ"ತಿ (೨-೧೧೯) ವಿಭತ್ತಿಯಾ ಪದತ್ತಸಾಧಿಕಾಯಾಪಗಮೇನ ಪದತ್ತಾಭಾವಾ, ಪದಸಙ್ಖಾರನಿಬನ್ಧನೋತಿ ಪದ ಸಿದ್ಧಿ ಹೇತುಕೋ, "ನಿಮಿತ್ತಾಭಾವೇ ನೇಮಿತ್ತಿಕಸ್ಸಾಪ್ಯಭಾವೋ"ತಿ ಞಾಯಸ್ಸಾಯಮತ್ಥೋ "ನಿಮಿತ್ತಂ ಕಾರಣಂ ಹೇತೂತ್ಯನತ್ಥನ್ತರಂ, ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ ಅಭಾವೋ ನಿಮಿತ್ತಾಭಾವೋ, ತಸ್ಮಿಂ ನಿಮಿತ್ತಾಭಾವೇ ಹೇತುವಿನಾಸೇತ್ಯತ್ಥೋ, ನಿಮಿತ್ತಾ ಆಗತೋ ನೇಮಿತ್ತಿಕೋ, ಫಲಭೂತೋ ಧಮ್ಮೋ, ನಿಮಿತ್ತೇ ಭಾವೋ ವಾ ನೇಮಿತ್ತಿಕೋ, ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸಾಭಾವೇ ತಂ ಹೇತುತೋ ಪವತ್ತಸ್ಸ ನೇಮಿತ್ತಿಕಸ್ಸ ಫಲಸ್ಸಾಪ್ಯಭಾವೋ ಭವತೀ"ತಿ, ತಥಾಹಿ ಛತ್ತನಿಮಿತ್ತಛಾಯಾ ಛತ್ತಾಪಾಯೇನ ಭವತಿ, ಪದೀಪನಿಮಿತ್ತದಸ್ಸನಂ ಪದೀಪಾಪಾಯೇ ನ ಭಾತಿ, ತಥೇಹಾಪಿ ನಿಮಿತ್ತತೋ ಪವತ್ತಾನಂ ನಿಮಿತ್ತಾಭಾವೇ ಅಭಾವೋಯೇವ ಯುತ್ತಿ ಮಾತಿ ಮಞ್ಞತೇ, ಅಞ್ಞತ್ರಚಾತಿ ಸಿತೋ ಅಞ್ಞತ್ರ ಚ।

೧೩೧. ತತ

ತ್ಯಏತಾನಂ ತಕಾರಸ್ಸ ಪರಿಚ್ಚಾಗಾಯ 'ತತಸ್ಸಾ'ತಿ ವುತ್ತಂ।

೧೩೨. ಟಸ

ಇಮಿಸ್ಸಾಯಾತ್ಯಾದೀಸು "ಸ್ಸಂ ಸ್ಸಾ ಸ್ಸಾಯೇ"ತ್ಯಾದಿನಾ (೨-೫೨) ಇ, "ತದಾದೇಸಾ ತೇ ವಿಯ ಹೋನ್ತೀ"ತಿ ಪರಿಭಾಸತೋ ಸಾದ್ಯಾದೇಸೀನಂ ಗಹಣಾಸ್ಸಾಯಾದೇಸಾದೀನಂ ಗಹಣಸಮ್ಭವೇಪಿ ಕಿಂ ಸ್ಸಾಯಾದಿಗ್ಗಹಣೇ ನ ಸುತ್ತಗುರುಕರಣೇನೇ ತ್ಯಾಸಙ್ಕ್ಯಿ'ಸ್ಸಾಯಾದಿಗ್ಗಹಣ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ವುತ್ತಿ ಗನ್ಥೋ ವುತ್ತೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ನನು ಚೇ'ತ್ಯಾದಿ, ಟಸಸ್ಮಾದಿಕಂ 'ಟಸಸ್ಮಾಸ್ಮಿನ್ನನ್ನಾಸ್ವಿಮಸ್ಸ ಚಾ'ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ನಮಾದೀನಮ್ಪಿ ವಿಧಿಗ್ಗಹಣಾಯ [ನಾದೀನಮ್ಪವಿಗ್ಗಹಾಯ (ಪೋತ್ಥಕೇ)], ತಸ್ಸಾ

ದೇಸಿನೋ ಆದೇಸೋ ತದಾದೇಸೋ, ತಸ್ಸ, ತಸ್ಸ ಆದೇಸಿನೋ ಗಹಣಂ ತಗ್ಗಹಣಂ, ತೇನ।

೧೩೪. ದುತಿ

ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಗುರುನಿದ್ದೇಸಮಕತ್ವಾ ಅಞ್ಞೇನ ಲಹುಪ್ಪಕಾರೇನ ನಿದ್ದಿಸನೇ ಸತಿ, ಏಕವಿಭತ್ತಿನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾತಿ'ದುತಿಯಾಯೋಸ್ಸಾ'ತಿ ಏಕವಿಭತ್ತಿಯಾ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ, ಅಞ್ಞಥಾತಿಆದಿನಾ ನೇಕದೇಸೋತಿವಚನಪರಿಯನ್ತೇನೇತೇನ 'ನ ತ್ವೇಕವಿಭತ್ತಿಯುತ್ತಾನ'ನ್ತಿ ಪರಿಭಾಸೇಕದೇಸಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಪಕಾಸಿತೋತಿ ಞಾತಬ್ಬಂ, ಏತದೇವಾನುವತ್ತತೀತ್ಯನೇನ ತು "ಏಕಯೋಗ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾನಮ್ಪೇಕದೇಸೋ-ನುವತ್ತತೇ"ತೀಮಸ್ಸ, ಏಕವಿಭತ್ತಿಯುತ್ತಾನಂ ಏಕದೇಸೋ ನಾನುವತ್ತತೇತಿ ಯೋಜನಾ ಪರಿಭಾಸಾಯಂ, ಞಾಪೇತೀತಿ ಪುಬ್ಬೇ ವಿಯ ಸಾಮತ್ಥಿಯೇನ ಞಾಪೇತಿ।

೧೩೯. ನಾಞ್ಞಂ

ಅಪ್ಪಧಾನಪ್ಪಟಿಸೇಧತೋ ಸಬ್ಬಾದೀನಂ ತದನ್ತವಿಧಿನಾ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ಅಞ್ಞಥಾ ಹಿ ಸಬ್ಬಾದಿಗ್ಗಹಣೇ ಕೋ ಪಸಙ್ಗೋ ಪಿಯಸಬ್ಬಾದೀನಂ, ಯತೋ ಅಪ್ಪಧಾನಪ್ಪಟಿಸೇಧೋ, ಕರೀಯತೇ ತೇನ ಪರಮಸಬ್ಬೇಇಚ್ಚಾದಿ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಅಪ್ಪಧಾನಪ್ಪಟಿಸೇಧೋ'ಇಚ್ಚಾದಿ।

೧೪೦. ತತಿ

ಯತ್ಥಾತಿ ಯಸ್ಮಿಂ ಕತ್ತರಿ ಕರಣೇ ವಾ, ಕತ್ತರಿ ತತಿಯಾಸಿದ್ಧಿಮಾಹ-'ಕರೋತಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಕರೋತಿಮ್ಹಿ ಕರಧಾತುಮ್ಹಿ ಗಮ್ಮಮಾನೇ, ಮಾಸೇನ ಕತಾತಿ ಪಾಠೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ... ಮಾಸೇನ ಕತಾನಂ ಪುಬ್ಬಾನನ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬತ್ತಾ, ಪುಬ್ಬಭಾವೇತಿ ಪುಬ್ಬಭವನೇ ಮಾಸಸ್ಸ ಕರಣತ್ತಂ, ಏತ್ಥ ತು ಮಾಸೇನ ಕರಣಭೂತೇನ ಪುಬ್ಬಭೂತಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ತೇನೇವೇತ್ಥಾಪಿ ಭವನ್ತೀತಿ ಪಾಠೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ।

೧೪೧. ಚತ್ಥ

ಚಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ಚತ್ಥೋ, ಸೋಯೇವಾತಿ ಏತ್ಥ ಸಮಾಸಸ್ಸ ಪರಾಮಾಸೋ, ಚತ್ಥೋ ಏತ್ಥ ಸಮ್ಭವತಿ ಕಿನ್ತು ಸಬ್ಬಾದಿ ನ ಚತ್ಥಸಮಾಸವಿಸಯೋತಿ ಪಾಠೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ।

೧೪೪. ಮನಾ

ಕಿಂ ಬಹುಲಂವಿಧಾನಾ 'ವುದ್ಧ್ಯಭಾವೋ' [ಓತ್ಥಾಭಾವೋ (ಪಞ್ಚಿಕಾಯಂ)] ತಿ ಪಾಠೇನ ಪಯೋಜನಂ ಯೇನೇ ತದತ್ಥಮೇವ "ಸುಮೇಧಾದೀನಮವುದ್ಧಿ ಚೇ"ತಿ ಗಣಪಾಠೋ ಕತೋ, ಹೇಮಸದ್ದೇನ ಹೇಮಮಯಾನಿ ಗಹಿತಾನ್ಯಭೇದೇನತ್ಯಾಹ-

‘ಹೇಮಮಯಾನೀ’ತಿ, ಕಪ್ಪನ ಸದ್ದೇನ ಸೀಸಾಲಙ್ಕಾರಜಾಲಾನಿ ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ತಾನಿಯೇವ ವಾಸಸಾನಿ ಪಟಾ ತಂಸರಿಕ್ಖತಾಯ, ಸಕತ್ಥೇಪಿ ಯಥಾಗಮಮ್ಭವನ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಬಾಣಾದೀಸು ಅಭಿಧೇಯ್ಯೇಸು ಮನಾದೀಸು ನ ಪಟ್ಠೇಯನ್ತೀತಿ ಯೋಜನಾ, ಬಾಣಾದೀಸುತಿ ಬಾಣ ಸದ್ದಕ್ಖಯಾದೀಸು, ಅಹಸದ್ದಸ್ಸ ಮನಾದಿಕಾರಿಯಾಸಮ್ಭವಾ ಅಹಸದ್ದೋ ಮನಾದೀಸು ನ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ರಹಸೀತಿ ನಿಪಾತತ್ತಾ ಇಕಾರಸ್ಸ ಚ ಅಸಬ್ಭವಾ ರಹಸದ್ದೋ ಚ ಮನಾದೀಸು ನ ದಟ್ಠಬ್ಬೋತಿ ಸಜ್ಝಾಹಾರೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ಇಕಾರಸ್ಸ ಕಚ್ಚಾಯನೇ ಸ್ಮಿನೋ ಕರೀಯಮಾನಸ್ಸ ಇಕಾರಾದೇಸಸ್ಸ ಚ, ರಹತಿಸದ್ದಸ್ಸ ನಿಪಾತತ್ತಂ ಸಭಾವತೋ ಪಕಾಸೇತುಂ ‘ರಹಸೀತ್ಯಾದಿ’ಮಾಹ, ರಹೋಸದ್ದೇತಿ ಏತ್ಥ ರಹಸದ್ದೋತಿ ಪಾಠೋ-ವಗನ್ತಬ್ಬೋ, ತೇನಾತಿ ಯೇನ ಅಹಸದ್ದಸ್ಸ ಮನಾದಿಕಾರಿಯಾಸಮ್ಭವೋ ರಹಸೀತಿಚ ನಿಪಾತೋ, ತೇನ, ಇಹಮನಾದೀಸು।

೧೪೬. ಭವ

ಗೇತಿ ಗಸಞ್ಞೇ ಪರೇ, ಕುತೋ-ನುಇಚ್ಚಾದೋ ಭೋ’ಇತಿ ಬಹುವಚನನ್ತೋ ನಿಪಾತೋ, ತಥಾಸತಿ ‘ತಯೋಜನಾ’ತಿ ಯುಜ್ಜತಿ, ತಞ್ಚ ನಿಪಾತತ್ತಂ ಸಮತ್ಥೇತೀತಿ [ನಿಪಾತಮತ್ತೇತಿ] ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- ‘ಬಹುತ್ತೇ’ಚ್ಚಾದಿ।

೧೪೮. ನ್ತಸ್ಸಂ

ಸತ್ತಮ್ಯನ್ತಂ ಭವತೀತಿ ಸೇಸೋ, ನನುಚನ್ತಸ್ಸಾತಿ ವುತ್ತೇ ನ್ತನ್ತುಪ್ಪಚ್ಚಯೋವಾವಸೀಯತಿ, ನ ತದನ್ತವಿಧೀತಿ [ನ್ತನ್ತುಪ್ಪಚ್ಚಯೋವ ನಾವಸೀಯತಿ, ತದನ್ತವಿಧಿಪೀತಿ ಪಾಠೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ] ಆಹ- ‘ನ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯ ಸ್ಸೇವೇ’ಚ್ಚಾದಿ, ಸುತತ್ತಾತಿ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಗಹಿತತ್ತಾ ಪಚ್ಚಕ್ಖತ್ತಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಅನುಮಿತಸ್ಸ “ವಿಧಿಬ್ಬಿಸೇಸನನ್ತಸ್ಸಾ”ತಿ (೧-೨೬) ಲಿಙ್ಗತೋ ತದನ್ತಸಙ್ಖಾತ ಅತ್ಥದಸ್ಸನಸಙ್ಖಾತಅನುಮಾನಞ್ಞಾಣೇನ ವಿಞ್ಞಾತಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೫೪. ರಾಜ

ದಳ್ಹೋ ಧಮ್ಮೋ ಧನು ಅಸ್ಸ ದಳ್ಹಧಮ್ಮಾ। ರಾಜಾದೀಸ್ವಿಮಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಪಠಿತೇ

ತದನ್ತೋ ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣ ಪರಿಭಾಸಾಯ ಗಯ್ಹತೀ ತ್ಯಾಹ- ‘ಇಮಿನಾ ಇಚ್ಚಾದಿ।

೧೬೨. ಲ್ತು

ಪಚ್ಚಯಇಚ್ಚಾದಿನಾ “ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣೇ ಯಸ್ಮಾ ಸೋ ವಿಹಿತೋ ತದಾದಿನೋ ತದನ್ತಸ್ಸ ಚ ಗಹಣ”ನ್ತಿ ಞಾಯಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ತತ್ಥ ಯತೋ ವಿಹಿತೋ ತಂ ವಿನಾ ನ ಭವತಿ ಪಚ್ಚಯೋತ್ಯನೇನ ಞಾಯೇನ ಪತ್ತೋಯೇವಾತ್ಥೋ ಆಖ್ಯಾಯತೇ ‘ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣೇ ಯಸ್ಮಾ ಸೋ ವಿಹಿತೋ, ತದಾದಿನೋ ಗಹಣ’ನ್ತಿ, “ವಿಧಿಬ್ಬಿಸೇಸನನ್ತಸ್ಸೇ”ತಿ ತದನ್ತಗ್ಗಹಣಂತ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ ‘ತದನ್ತಸ್ಸ ಚ ಗಹಣ’ನ್ತಿ, ಸೋ ಪಕತಿವಿಸೇಸೋ ಆದಿ ಯಸ್ಸ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಸೋ ತದಾದಿ, ಸೋ ಪಚ್ಚಯೋ-ನ್ತೇ ಯಸ್ಸ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಸೋ ತದನ್ತೋ, ತಾದಿಸಸ್ಸ ತದಾದಿತದನ್ತಸಮುದಾಯವಿಸೇಸಸ್ಸ ಗಹಣಂ, ನ ತು ತದನ್ತಮತ್ತಸ್ಸೇತ್ಯತ್ಥೋ, ಇಹ ತು ತದನ್ತಗ್ಗಹಣಮೇವಾನುರೂಪನ್ತಿ’ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-“ಕತ್ತರಿ ಲ್ತುಣಕಾ”ತಿ ಇಮಿನಾ ತ್ಯಾದಿ, ತದಾದಿತದನ್ತ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ತು ಗಹಣೇ ಫಲಂ ‘ಬ್ಯಜಿಗಿಸೀ’ತಿಆದೀಸು ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ತಞ್ಚ “ತುಂಸ್ಮಾ ಲೋಪೋಚಿಚ್ಛಾಯಂ ತೇ”ತಿ (೫-೪) ಸುತ್ತೇ ಸಯಮೇವ ವಕ್ಖತಿ।

೧೬೫. ಸಲೋ

ಕಚ್ಚಾಯನೇ "ಸಕಮನ್ಧಾತಾದೀನಞ್ಚೇ"ತಿ (೨-೩-೪೪) ಸುತ್ತಿತಂ, ಸೋಪಿ ಲ್ತ್ವನ್ತೋಯೇವಾತ್ಯಭಿಮತಸಿದ್ಧೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತಿಯಮುದಾಹಟಂತ್ಯಾಹ- 'ಸಕಮನ್ಧಾತು'ಇಚ್ಚಾದಿ, ಲ್ತ್ವನ್ತೋ ಮನ್ಧಾತುಸದ್ದೋ ಅತ್ಥೀತಿ 'ಸಕಮನ್ಧಾತು' ಸದ್ದೋಪಿ ಲ್ತ್ವನ್ತೋತಿ ಸಜ್ಝಾಹಾರೋ ಪದಸಮ್ಬನ್ಧೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ತತೋಪೀತಿ ನ ಕೇವಲಂ ಕತ್ತುತೋವ, ಮನ್ಧಾತುಸದ್ದಸ್ಸ ಲ್ತ್ವನ್ತತಂ ಸಾಧೇತ್ವಾ ಸಕಮನ್ಧಾತುಸದ್ದಮ್ಪಟಿಪಾದೇತುಂ 'ಸಬ್ಬೇಸ'ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ।

೧೭೯. ಟಪ

ಸಙ್ಖ್ಯಾಸದ್ದೋ ಯದಿಪಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾನೇ ವತ್ತತೇ, ತಥಾಪಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾನದ್ವಾರೇನಿಧಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯೇ ವತ್ತತೀತ್ಯಾಹ-'ಚುದ್ದಸಹಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾಹೀ'ತಿ ಪಾಠೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ಚುದ್ದಸಸದ್ದವಚನೀಯಾವ ಪಞ್ಚಾದಿಸಙ್ಖ್ಯಾ, ಯತೋ ಸಙ್ಖ್ಯಾಸದ್ದೋ ನೇಹ ಪರಿಗ್ಗಹಿತೋತಿ।

೧೭೫. ದಿವಾ

ದಿವಸತೋ ಸ್ಮಿನೋ ಟಿಮ್ಹಿ ಪುಬ್ಬಸರಲೋಪೇ ದಿವಿ।

೧೮೧. ಯೋನಂ

ದುತಿಯಾಗ್ಗಹಣೇನಾತಿ 'ದುತಿಯಾಯೋಸ್ಸ ನೇ ವಾ'ತ್ಯೇವಂ ಸುತ್ತ ರಚನಾಯಂ ದುತಿಯಾಗ್ಗಹಣೇನ।

೧೮೫. ನಾಮ್ಹಿ

ಏನಾದೇಸಸ್ಸಾಸಮ್ಭವಾತಿ ನಾಸ್ಸ ಸ್ಮಾದೇಸತ್ತಾ।

೧೮೭. ಗಸ್ಸಂ

ಉಭಯವಿಕಪ್ಪೋತಿ ಸಮಾಸಾಸಮಾಸಪಕ್ಖದ್ವಯವಿಧಾನಂ, ಕಚ್ಚಾಯನವುತ್ತಿ ಕಾರಸ್ಸ ವಿಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಮಾವೀಕತ್ತುಮಾಹ-'ಕಚ್ಚಾಯನೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಇತ್ಥಿಪುಮನ್ನಪುಂಸಕ ಸಮೂಹೋತಿ ಏತ್ಥಾಯನ್ತೇಸಂ ಸಾಧನಕ್ಕಮೋ 'ದ್ವನ್ದಭಟ್ಠೇಹಿ ಸಮಾಸೇ ಇತ್ಥಿಪುಮನಪುಂಸಕಸಮೂಹೋ'ತಿ ಠಿತೇ "ಸಮಾಸೇ ಚ ವಿಭಾಸಾ"ತಿ (೨-೨-೩೫) ಪುಮನ್ತಸ್ಸ ಅಮಾದೇಸೇ "ವಗ್ಗನ್ತಂ ವಾ ವಗ್ಗೇ"ತಿ (೧-೪೨) ನಿಗ್ಗಹೀತಸ್ಸ ವಗ್ಗನ್ತೋ।

೧೯೨. ಪುಮ

ಕಮ್ಮಾದಿತ್ತಾ ಏನಸ್ಸಾಪಿ ಅಭಾವಪಕ್ಖೇತಿ "ನಾ ಸ್ಸೇ ನೋ"ತಿ (೨-೮೦) ಕಮ್ಮಾದಿತೋ ನಾಸ್ಸ ಏನಾದೇಸಕರಣತೋ ವುತ್ತಂ।

೧೯೭. ಇಮೇ

ಆದೇಸೋ ಕಥನಂ, ಅನ್ವಾದೇಸೋ-ನುಕಥನಮಿಚ್ಚಾಹ-'ಅನ್ವಾದೇಸೋ ಕಥಿತಾನುಕಥನ'ಮೀತಿ, ಕಥಿತಸ್ಸಾನುಕಥನಂ ಕಥಿತಾನುಕಥನಂ, ಅನೇನ ಚ ನೇಹ ಪಚ್ಛಾ ಉಚ್ಚಾರಣಮತ್ತಮನ್ವಾದೇಸೋ, ಕಿಞ್ಚರಹಿ ಏಕಸ್ಸಾಭಿಧೇಯ್ಯಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಸದ್ದೇನ ಪಟಿಪಾದಿತಸ್ಸ ದುತಿಯಮ್ಪತಿಪಾದನಮನ್ವಾದೇಸೋತಿ ವದತಿ, ತೇನೇಹ ನ ಭವತಿ 'ದೇವದತ್ತಂ ಭೋಜಯ, ಇಮಞ್ಚ ಯಞ್ಞದತ್ತ'ನ್ತಿ, ಕೇನಚಿ ವಿಸೇಸನ್ತರಯೋಗೇನ ಕಥಿತಸ್ಸಾನುಕಥನಂ ಅನ್ವಾದೇಸೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಕಥಮ್ಪನ ವಿಸೇಸನ್ತರಯೋಗೋ

ಗಮ್ಯತೇಚ್ಚಾಹ- ‘ಸಾಮತ್ಥಿಯಾ’ತಿ, ಕೇನಚಿ ವಿಸೇಸೇನಾಯೋಗೇ ವುತ್ತಸ್ಸೇವ ಪುನಬ್ಬಚನಾನುಪಪಜ್ಜನಂ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ, ತೇನೇವಾಹ- ‘ಅಞ್ಞಥೇ’ಚ್ಚಾದಿ।

೧೯೮. ಕಿಸ್ಸ

ನವಿರುಜ್ಝತೀತಿ ಇಮಿನಾ “ಇತ್ಥಿಯಮತ್ವಾ”ತಿ (೩-೨೬) ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವಿಧಾನತೋ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತಮಜ್ಝೇಪಿ ಇತ್ಥಿಯಮ್ಪಚ್ಚಯೋ ನವಿರುಜ್ಝತೀತಿ ವದತಿ।

೨೦೪. ನಮ್ಹಿ

ನನು ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ನಂವಿಭತ್ತಿಕ್ಕಮೇನಾಪಿ ಸಮ್ಭವತಿ, ತಥಾಸತಿ ‘ದ್ವಿನ್ನಂ ಸದ್ದಾನಂ ದ್ವೇಆದೇಸಾ ಕಮೇನೇ’ಚ್ಚೇವ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ ತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ ‘ನ ನಂವಿಭತ್ತಿಕ್ಕಮೇನಾಪೀ’ತಿ। ಕಾರಣಮಾಹ- ‘ತಸ್ಸಾನಪೇಕ್ಖಿತತ್ತಾ’ತಿ, ಇಮಿನಾ ನಿಸ್ಸಯಕರಣಮೇಕಾ ಸತ್ಥಿಯಾ ಯುತ್ತೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಅಪೇಕ್ಖಿತೇ ಕಥಂ ಭವೇಯ್ಯಾ ತ್ಯಾಹ- ‘ಯದಿ ಹಿ’ಚ್ಚಾದಿ, ಅಪೇಕ್ಖಿತಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ, ಏವಮಞ್ಞತೇ “ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಜಾತಿನಿದ್ದೇಸೇನ ದ್ವೇಪಿ ನಂ ರೂಪಾನಿ ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ತಥಾಪಿ ‘ತಿಚತುನ್ನ’ನ್ತಿ ವಿಯ ಬ್ಯತ್ತಿನಿದ್ದೇಸೋವ ಯಥಾಕ್ಕಮೋಪಕಾರೀಯಮಾನಾನ, ಮನುದೇಸಸ್ಸ ತಥಾ ವಿಞ್ಞಯಮಾನತ್ತಾತಿ ನಂಸುಇಚ್ಚೇವ ವದೇಯ್ಯ, ನ ತಥಾ ವುತ್ತಂ, ತತೋ-ವಸೀಯತೇ ‘ನ ಯಥಾಕ್ಕಮಮೇತ್ಥಾಪೇಕ್ಖಿತ’ನ್ತಿ।

೨೦೫. ನ್ತ

ನನು ನ್ತನ್ತೂನನ್ತಿ ತದನ್ತಾ ಗಯ್ಹನ್ತಿ ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣಪರಿಭಾಸಾಯ, ತಥಾ ಸತಿ ಕಾರಿಯಿತ್ತೇನ ತದನ್ತಾವ ಗಯ್ಹನ್ತಿ ಕಥಂ ನ್ತನ್ತೂಯೇವಾ ತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ- ತೇಯೇವೇ’ಚ್ಚಾದಿ, ಪಚ್ಚಕ್ಖತಾಯಾತಿ [ಸುತಥಾಯ-ಪಞ್ಚಿಕಾ] ಸುತತ್ತಾ, ಬಲವತ್ತಾ ತೇಯೇವ ಕಾರಿಯಿತ್ತೇನ ಗಯ್ಹನ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ನ ತದನ್ತಾ, ದುಬ್ಬಲಾತಿ ಬ್ಯತಿರೇಕಂ ವತ್ವಾ ದುಬ್ಬಲತ್ತೇ ಕಾರಣಮಾಹ- ‘ಅನುಮಿತತ್ತಾ’ತಿ, ಅನುಮಿತತ್ತಂ ಸಾಧೇತುಮಾಹ- ‘ಅನುಮಿತಾಹಿ’ಚ್ಚಾದಿ, ಭವಿಭತ್ತೀನನ್ತಿ ಪಾಠೋ ಯುತ್ತ ತರೋ, ತಸ್ಸ ಅನ್ತಾದೇಸೇ ಅಕಾರೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೨೧೯. ಯೋಮ್ಹಿ

ಯೋಮ್ಹೀತಿ ಸತ್ತಮ್ಯನ್ತಜಾತಿನಿದ್ದೇಸಾ ಲಬ್ಭಮಾನತ್ಥವಸೇನ ‘ಪಚ್ಚೇಕ’ನ್ತಿ ವುತ್ತಿಯಂ ವುತ್ತಂ, ತೇನೇವಾಹ ಪಞ್ಚಿಕಾಯಂ- ‘ಕಥಮಿದಮವಸೀಯತೇ ಯೋಮ್ಹೀತಿ ನಿದ್ದೇಸಾ’ತಿ, ತಸ್ಸದಾನಿ ಅತ್ಥಮ್ಪಕಾಸೇತುಂ ‘ಪಚ್ಚೇಕನ್ತಿ ಏಕೇಕಸ್ಮಿ’ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಯೋಮ್ಹಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ಆದೇಸಾನಂ ಸಮ್ಭವಾ ಆದೇಸೀನಮ್ಪಿ ಬಹುತ್ತಸಮ್ಭವೋತಿ ಸುತ್ತೇ ‘ದ್ವಿನ್ನ’ನ್ತಿ ಬಹುವಚನನಿದ್ದೇಸೋ, ವುತ್ತಿಯಮ್ಪನ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಯೋಮ್ಹಿ ಪಚ್ಚೇಕಂ ದ್ವಿಸದ್ದಸಮ್ಭವಾ ‘ದ್ವಿಸ್ಸಾ’ತಿ ವುತ್ತಂ, ದುತಿಯಾಯಮ್ಪಿ ದುವೇ ದ್ವೇ।

೨೨೮. ನಾಸ್ಮಾ

ಪಕತವಸೇನಾತಿ ತುಮ್ಹಾಮ್ಹಾನಮಾದೇಸಾನಮಧಿಕತವಸೇನ, ಕಮಮನತಿಕ್ಕಮ್ಮ ನ ಭವನ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೨೩೦. ಚಂವಾ

ಕಚ್ಚಾಯನಾಚರಿಯೋ ತುಮ್ಹಾಮ್ಹೇಹಿ ಪರಾಯ ಚತುತ್ಥೀ ಛಟ್ಠೀ ಸವಿಭತ್ತಿಯಾ “ಸಸ್ಸಂ”ತಿ (೨-೩-೩) ಸುತ್ತೇನ ಅಮಾದೇಸಂ ವಿಧಾಯ ‘ತುಮ್ಹಂ ಅಮ್ಹ’ನ್ತಿ ಬಹುವಚನರೂಪಾನಿ ಸಾಧೇತಿ… ಏಕಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಅತ್ತನಿ ಗುರುಆದಿಕೇ ಚ ಗಾರವ ವಸೇನ

ಬಹುವಚನರೂಪಪದಸ್ಸನತೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-ತುಮ್ಹಂ ಅಮ್ಹ'ನ್ತಿಆದಿ, ತಸ್ಸಾಯುತ್ತತ್ತಾ 'ತಮಯುತ್ತ'ನ್ತಿ ವತ್ವಾ ಅಯುತ್ತತಂ ಸಾಧೇತಿ 'ಏವಂ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಇಮಸ್ಮಿಮ್ಪನ ಸತ್ಥೇ ಏಕಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬಥಾ ಬಹುವಚನ ರೂಪಸಾಧನಕ್ಕಮಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಇಧ ಪನಾ'ತಿಆದಿಮಾರದ್ಧಂ।

೧೩೧. ಅಪಾ

ನೇನಾತಿ ನಕಾರೇನ, ಪದಸಞ್ಞಾವಿಧಾಯ ಕವಚನಾಭಾವೇಪೀತಿ ಪಾಣಿನಿ ಯಾನಮಿವ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯಾದ್ಯನ್ತಾನಂ ಪದಸಞ್ಞಾವಿಧಾಯಕಸ್ಸ ಸುತ್ತಸ್ಸ ಅಭಾವೇಪಿ, ಅನ್ವತ್ಥವಸೇನ ಪದನ್ತಿ ಗಯ್ಹಮಾನೇ ಅತಿಪ್ಪಸಙ್ಗೋಪಿ ಸಿಯಾತಿ ಆಹ-'ರುಳ್ಹಿಯಾವಾತಿಪ್ಪಸಙ್ಗಾ ಭಾವೋ'ತಿ, ಆಖ್ಯಾತಂ ಸಾಬ್ಯಯಕಾರಕ ವಿಸೇಸನಂ ವಾಕ್ಯನ್ತಿ ಕೇಚಿ, ಏಕಾಖ್ಯಾತಿಕಂ ವಾಕ್ಯನ್ಯಪರೇ, ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಏಕತೋ ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ 'ಪದಸಮೂಹೋ ವಾಕ್ಯ'ನ್ತಿ ವುತ್ತಿಕಾರೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಸಾಬ್ಯಯೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಆಖ್ಯಾತಂ ತ್ಯಾದ್ಯನ್ತಮಾಹು, ಅಬ್ಯಯಮಸಙ್ಖ್ಯಂ, ಆಖ್ಯಾತಂ ಸಾಬ್ಯಯಂ ಸಕಾರಕಂ ಸವಿಸೇಸನಞ್ಚ ವಾಕ್ಯೇಸಞ್ಞಂ ಭವತೀತ್ಯತ್ಥೋ, ವಿಸೇಸನನ್ತಿ ಕಾರಕವಿಸೇಸನಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾ ವಿಸೇಸನಸ್ಸ ಚ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಗಹಣಂ, ಸಾಬ್ಯಯಂ-ಸದ್ಧಿಂ ಪಚತಿ, ಸಕಾರಕಂ ಓದನಂ ಪಚತಿ ದೇವದತ್ತೋ ಪಚತಿ, ಸಕಾರಕವಿಸೇಸನಂ-ಮುದುಂ ವಿಸದಮೋದನಮ್ಪಚತಿ, ದಸ್ಸನೀಯೋ ದೇವದತ್ತೋ ಪಚತಿ, ಸಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸನಂ- ಮುದುಂ ಪಚತಿ, ಮನ್ದಂ ಪಚತಿ, ಪದಸಮೂಹೋ ವಾಕ್ಯನ್ತಿ ವುತ್ತೇ ಅಯಮ್ಪಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯವಿಸೇಸೋವಸೀಯತೀತಿ ವತ್ತುಮಾಹ-ವತ್ತು'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಯಥೇಚ್ಚಾದಿನಾ ಅನೇಕಾಖ್ಯಾತಿ ಕಮ್ಪಿ ಗುಣಪ್ಪಧಾನಭಾವೇ ನೋಪಕಾರತೋ ವಾಕ್ಯಮೇಕಮ್ಭವತಿ... ಪದ ಸಮೂಹೋ ವಾಕ್ಯನ್ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾತಿ ವದತಿ, ಯಥಾ ವಾಕ್ಯನಾನತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಇಹಾಪೀತಿ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತತ್ಥೇತ್ಯಾದೋಪಿ।

೧೩೨. ಯೋನಂ

ಹಿಗ್ಗಹಣೇ ಪಞ್ಚಮೀಹಿಸ್ಸಾಪಿ ಗಹಣಮ್ಭವೇಯ್ಯಾತಿ ಸುತ್ತೇ 'ಅಪಞ್ಚಮ್ಯಾ'ತಿ ವುತ್ತಂ, ತುಮ್ಹೇಹಿ ಪುಞ್ಞಂ ಪಸುತಂ ಅನಪ್ಪಕನ್ತಿ ಗಾಥಾಪಾದೇ ತುಮ್ಹೇಹಿತಿಆದಿಸೂ ತತ್ತಾ ನ ವೋಆದೇಸೋ, ತುಮ್ಹೇ ತಿಟ್ಠಥ ನಗರೇತಿ ಪುಬ್ಬವಾಕ್ಯತೋ ವಾಕ್ಯನ್ತರತ್ತಾ ಏಕವಾಕ್ಯತಾ ನತ್ಥಿ, ತುಮ್ಹೇ ವಿಯ ದಿಯ ದಿಸ್ಸನ್ತಿ ಅಮ್ಹೇ ವಿಯ ದಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ವಿಗ್ಗಯ್ಹ 'ದಿಸ-ಪೇಕ್ಖಣೇ' ಇಚ್ಚಸ್ಮಾ "ಸಮಾನಞ್ಞಭವನ್ತಯಾದಿ ತೂಪಮಾನಾ ದಿಸಾ ಕಮ್ಮೇ ರೀರಿಕ್ಖಕಾ"ತಿ (೫-೪೩) ಕಪ್ಪಚ್ಚಯೇ "ನತೇ ಕಾನುಬನ್ಧನಾಗಮೇಸೂ"ತಿ (೫-೮೫) ಏತ್ತಾಭಾವೇ "ಸ್ಯಾದಿಸ್ಯಾದಿನೇಕತ್ಥ"ನ್ತಿ (೩-೧) ಸಮಾಸೇ ಚ 'ಏಕತ್ಥತಾಯಂ"ತಿ (೨-೧೧೯) ವಿಭತ್ತಿಲೋಪೇ ಚ "ಸಬ್ಬಾದೀನಮಾ"ತಿ (೩-೮೬) ಆ 'ತುಮ್ಹಾದಿಸಾನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ।

೧೩೫. ಅನ್ವಾ

ಪಚ್ಛಾ ಆದೇಸೋ ಅನ್ವಾದೇಸೋತಿ ಗಹಿತೇ ಕಥಿತಾನುಕಥನನ್ತಿ ಕಥಂ ಞಾಯತೀತಿ ಆಹ- 'ಪಚ್ಛಾ ಕಥನಞ್ಚ ಕಥಿತಾಪೇಕ್ಖನ್ತಿ ಕತ್ವಾ'ತಿ।

೧೩೬. ಸಪು

ಸಹ ವಿಜ್ಜಮಾನೋ ಪುಬ್ಬೋ ಯಸ್ಸ ಸೋ ಸಪುಬ್ಬೋ।

೧೩೭. ನಚ

ಅಪರಮ್ಪರಯೋಗಪ್ಪತಿಪತ್ಯತ್ಥನ್ತಿ 'ಗಾಮನಗರಾನಂ ಚೇನಾ'ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತಸ್ಸ ಪರಮ್ಪರಯೋಗಸ್ಸ ಅಗ್ಗಹಣತ್ಥಂ।

೧೪೦. ನಸಾ

ಜಟಾ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಜಟಿಲೋ, ಸೋವ ಜಟಿಲಕೋ, ಜಟಿಲಕಾತಿ ಏಕತ್ಥೇ ನಿದಸ್ಸಿತವಿಸೇಸವಚನಂ, ಮಾಣವಕಾತಿ ವಿಯ ನ ಸಾಮಞ್ಞವಚನಂ, ಅಸತ್ತೇ ಸಮ್ಭುತ್ತೇತಿ ಇದಂ "ಆಮನ್ತಣಂ ಪುಬ್ಬಮಸನ್ತಂ ವಾ"ತಿ (೧-೨೩) ಸುತ್ತಸ್ಸ ಸಾಮಞ್ಞತಾ ವುತ್ತಂ, ಸಾಮಞ್ಞವಚನಸ್ಸ ಪಟಿಸೇಧೋತಿ ಇಮಿನಾ ವಿಸೇಸವಚನೇ ಜಟಿಲಕಇಚ್ಚತ್ರ 'ಆಮನ್ತಣಂ ಪುಬ್ಬಮಸನ್ತಂ ವಾ"ತೀಮಸ್ಸ ಪತ್ತಿನ್ದಸ್ಸೇತಿ, ದೇವದತ್ತಾದಿಸಾಮಞ್ಞವಚನೇತಿ ದೇವದತ್ತೋ ದೇವದತ್ತಸದ್ದೋ ಆದಿ ಯಸ್ಸ, ತಞ್ಚ ತಂ ಸಾಮಞ್ಞವಚನಞ್ಚ, ತಸ್ಮಿಂ ದೇವದತ್ತಾದಿಸಾಮಞ್ಞವಚನೇ ಮಾಣವಕೇ ಮಾಣವಕಸದ್ದೇ ಪರಭೂತೇ ಸತಿ, ಉಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ಅಸತ್ತೇತಿ ಇಮಿನಾ ಇದಂ ದೀಪೇತಿ "ದೇವದತ್ತಾತಿ ವಿಸೇಸವಚನತ್ತಾ ಪಟಿಸೇಧಾಭಾವಾ ಪುಬ್ಬಪರಾನಮುಭಿನ್ನಮ್ಪಿ "ಆಮನ್ತಣಂ ಪುಬ್ಬಮಸನ್ತಂ ವಾ"ತೀದಂ ಪಪ್ಪೋತೀ"ತಿ।

ಇತಿ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಪಞ್ಚಿಕಾಟೀಕಾಯಂ ಸಾರತ್ಥವಿಲಾಸಿನಿಯಂ

ದುತಿಯಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೩. ತತಿಯಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ

೧. ಸ್ಯಾದಿ

ಯಸ್ಸಾತಿಕಮಾವಟ್ಠಿತಸ್ಸಯೋಆದಿಅಕ್ಖರಸಮುದಾಯಸ್ಸ, ಕಿನ್ತನ್ತಿ ಆಹ- 'ಇದ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಇದನ್ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಸ್ಯಾದಿಸಮುದಾಯರೂಪಂ, ಅವಯವೇನ ವಿಗ್ಗಹೋ ಸಮುದಾಯೋ ಸಮಾಸತ್ಥೋ, ಸಮುದಾಯೇ ಪವತ್ತಾ ಸದ್ದಾ ಅವಯವೇಸುಪಿ ವತ್ತನ್ತೀತಿ ಸ್ಯಾದಿಸದ್ದೋ ಸಿಆದಿಕೇ ಅವಯವೇಪಿ ವತ್ತತೇ, ವಿಧಿಗ್ಗಹಣಞಾಯೇನಾತಿ "ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣೇ ಯಸ್ಮಾ ಸ ವಿಹಿತೋ ತದಾದಿನೋ ತದನ್ತಸ್ಸ ಚ ಗಹಣ"ನ್ತಿ ಞಾಯೇನ। ಸ್ಯಾದಿ ಅನ್ತೇ ಯಸ್ಸ ತಂ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತಂ। ನನು ಚ "ಸ್ಯಾದಿಸ್ಯಾದಿನೇಕತ್ಥ"ನ್ತಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತಂ ಯೇನಕೇನಚಿ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತೇನ ಸಹೇಕತ್ಥೀಭಾವಮರಹತಿ, ತಥಾಹಿ ಯಥಾ ಗಾಮಗತೋತಿಆದೋ, ತಥಾ ಪಸ್ಸ ದೇವದತ್ತೇ ಗಾಮಂ, ಗತೋ ಯಞ್ಞದತ್ತೋ ಗುರುಕುಲನ್ತಿ ಆದೋಪಿ ಸಮಾಸೋ ತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವುತ್ತೇಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಯಸ್ಸ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತಸ್ಸಯೇನ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ತೇನ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತೇನ ಸಹತಂ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತಮೇಕತ್ಥಮ್ಭವತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧತೋ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ಅವಸೀಯತೀತಿ ಯಸ್ಸಾತ್ಯಾದಿಸ್ಸತ್ಥೋ, ತಥಾ ಚ ಗಾಮಗತೋತ್ಯತ್ರತ್ಥಿಮೇಸ-ಮಞ್ಞಮಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖಾಲಕ್ಖಣೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋತ್ಯೇಕತ್ಥೀಭಾವೋ, ತತೋಯೇವೇತ್ಥಾಹು-

> ನಿಯತಂ ಸಾಧನಂ ಸಾಧ್ಯೇ, ಕ್ರಿಯಾ ನಿಯತಸಾಧನಾ।
> ಸನ್ನಿಧಾನೇನ ಮೇತೇಸಂ [ಚೇಧಿಸ್ಸಾ (ಪೋತ್ಥಕೇ)], ನಿಯಮೋ-ಯಮ್ಪಕಾಸತೀತಿ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ "ಯತೋ ಗಾಮಮಿಚ್ಚೇತಂ ಸಾಧನಂ ಸಾಧ್ಯಂ ಕಿರಿಯಂ ತಂಬ್ಯಪದೇಸಜಾನನಯೋಗ್ಯಮಪೇಕ್ಖತೇ ಗತೋತಿ, ಅತೋ ಸಾಧನಂ ಕಾರ ಕಂ ಸಾಧ್ಯೇ ಕಿರಿಯಾಯ ನಿಯತಂ, ಯತೋ ಚ ಕಿರಿಯಾ ಸಯಂ ಸಾಧನಮಪೇಕ್ಖತೇ ಕಿಂ ಗತೋತಿ, ಅತೋ ಕಿರಿಯಾಪಿ ನಿಯತಂ ಸಾಧನಮೇತಿಸ್ಸಾತಿ ನಿಯತಸಾಧನಾ ಹೋತಿ ಅಯಂ ಯಥಾವುತ್ತೋ ನಿಯಮೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖಾವಸೇನ ವತ್ತಮಾನೋ ಏತೇಸಂ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಾನಂ ಸನ್ನಿಧಾನ ಮತ್ತೇನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞತೋ ಪಕಾಸತೀ"ತಿ। ಪಸ್ಸ ದೇವದತ್ತ ಗಾಮಂ, ಗತೋ ಯಞ್ಞದತ್ತೋ ಗುರುಕುಲಂತ್ಯತ್ರ ತು ಗಾಮನ್ತಿ ಸಾಧನಂ ಪಸ್ಸೇತಿ ಸಾಧ್ಯಮಪೇಕ್ಖತೇ, ಗತೋತಿ ಗಮನಕಿರಿಯಾ ತು ಗುರುಕುಲಮಪೇಕ್ಖತೇ, ತತೋ ಚ ಗಾಮಗತಾನಂ ವಾಕ್ಯನ್ತರಾವಯವಾನಂ ನತ್ಥೇವಾಪೇಕ್ಖಾತಿ ನ ಭವತಿ ಸಮಾಸೋ, ಸಬ್ಬತ್ಥೇವಮೂಹನೀಯಂ, ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಹಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖಾಲಕ್ಖಣೋ ಸಮ್ಬನ್ಧ್ಯನ್ತರತೋ-ನವಟ್ಠಿತಂ ನಿವತ್ತೇತ್ವಾ ವಿಸೇಸೇ ನಿವೇಸೇತಿ, ತಥಾಚ ವುತ್ತಂ-

> ತಸ್ಸ ತ್ವಾಕಙ್ಖತೋ ಭೇದೇ, ಯಾ ಪರಿಪ್ಲವಮಾನತಾ।
> ವಿಸೇಸೇ ತಂ ನಿವೇಸೇನ್ತೋ, ಸಮ್ಬನ್ಧೋವಾವಭಿನ್ದತೀತಿ॥

ಭೇದೇ ವಿಸೇಸೇ ಗಾಮನ್ತೇತಂ ಸಾಮಞ್ಞಂ ವಿಸೇಸಾಪೇಕ್ಖಂ 'ಗಾಮಮಾಸೀಸತಿ, ಜಹಾತಿ, ಗತೋ'ತಿ, ತಥಾ 'ಗತೋ ಗಾಮಂ, ವನಂ, ಗುರುಕುಲ'ನ್ತಿ ವೇವಮಾಕಙ್ಖತೋ-ಭಿಲಸತೋ ತಸ್ಸ ತು ಪಧಾನಪದಸ್ಸುಪಸಜ್ಜನಪದಸ್ಸ ಚ ಯಾ ಪರಿಪ್ಲವಮಾನತಾ ಅನವಟ್ಠಿತತಾ ತಂ ವಿಸೇಸೇ ವಿಸಿಟ್ಠೇ ಸಮ್ಬನ್ಧಿನಿ ನಿವೇಸೇನ್ತೋ ಪತಿಟ್ಠಪೇನ್ತೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋವಾನೇಕಪ್ಪಕಾರೋ ಕ್ವಚಿ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಲಕ್ಖಣೋ ಕ್ವಚಿ ಪಕತಿವಿಕಾರಭಾವಸಭಾವೋ ಕ್ವಚಿ ಸಸ್ಸಾಮಿ ಸಮ್ಬನ್ಧರೂಪೋ ಅವಭಿನ್ದತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧ್ಯನ್ತರತೋ ನಿವತ್ತೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಯತೋ-ಯಮಪೇಕ್ಖಾ ವಾಕ್ಯಕಾಲೇಯೇವ ನಿರೂಪ್ಯತೇ, ತತೋ ಯತ್ಥಾತ್ಥಿ ಪದಾನಮಪೇಕ್ಖಾ, ತತ್ಥ ಸಮಾಸಾವಗಮೋ, ಯತ್ರ ತು ನತ್ಥಿ, ತತ್ರ ನ ಭವತೀತ್ಯನುಪದಿಟ್ಠೋ ವಿಸಯವಿಭಾಗೋ ಞಾಯತೇತಿ ಭಾವೋ, ಬಾಲೇ ಅಬುಧೇತು ನಿಸ್ಸಾಯ ವಿಚಿತ್ತೋ ಸಮಾಸವಿಧಾನಲೋಪಾದಿನಾನೇಕಪ್ಪಕಾರೋ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ

ಸಾಧುಸದ್ದಪರಿಜಾನನತ್ಥಮುಪಾಯೋ ಸಮ್ಭವತಿ, ಪರಮತ್ಥತೋ ತು ಸದ್ದನ್ತರತ್ತಾ ಅಚ್ಚನ್ತಂ [ಅಞ್ಞತ್ತಂ] ವಾಕ್ಯಸಮಾಸಾನಂ ಭೇದೋ, ನ ಹಿ ವಾಕ್ಯೇ ದಿಟ್ಠಪದಾನಿ ಸಮಾಸೇ ಸನ್ತಿ, ತಥಾ ಚ ವುತ್ತಂ-

ಬಾಲೇ ನಿಸ್ಸಾಯುಪಾಯೋ-ಯಂ, ವಿಚಿತ್ತೋ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ।
ಭೇದೋ ವಾಕ್ಯಸಮಾಸಾನಂ, ಚ್ಚನ್ತಂ [ಞ್ಞತ್ತಂ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಸದ್ದನ್ತರಂ ಯತೋತಿ॥

ಅತೋಯೇವಾತಿ ಯತೋ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವುತ್ತೇಪಿಯಸ್ಸಯೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋತೇನ ಸಹ ತದೇಕತ್ಥಮ್ಭವತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧತೋ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ನಾನಿಟ್ಠಂ ಕಿಞ್ಚಿಪೀಹ ಹೋತಿ, ಅತೋಯೇವ ಹೇತುತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಬ್ಯಪೇಕ್ಖಾ ಸಾಮತ್ಥಿಯಪರಿಗ್ಗಹಾಯೇತಿ ಪದಾನಮಞ್ಞೋಞ್ಞಾಕಙ್ಖಾ ಬ್ಯಪೇಕ್ಖಾ, ಸಾವ ಸಾ ಮತ್ಥಿಯಂ, ತಸ್ಸ ಪರಿಗ್ಗಹಾಯ। ಸಮತ್ಥವಚನಂ ನ ಕತನ್ತಿ ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ ವಿಯ "ಸಮತ್ಥೋ ಪದವಿಧೀ"ತಿ (ಪಾ, ೨-೧-೧) ಸಮತ್ಥವಚನಂ ನ ಕತಂ। ಸಮತ್ಥೋ ಪದ ವಿಧೀತಿ ಪರಿಭಾಸಾಯಮಯಮತ್ಥೋ "ವಿಧೀಯತೇ [ವಿಧೀಯತೀತಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ವಿಧಿ, ಪದಾನಂ ವಿಧಿ ಪದವಿಧಿಸಮಾಸಾದಿ, ಯೋಕೋಚೀಹ ಸತ್ಥೇ ಪದವಿಧಿ,ಸೋ ಸಮತ್ಥೋ ವಿಗ್ಗಹ ವಾಕ್ಯತ್ಥಾಭಿಧಾನೇ (ಸತ್ತಿ) ವೇದಿತಬ್ಬೋ"ತಿ, ತಾದಿಸಪರಿಭಾಸಾಯ ಬ್ಯಾಪಾರತೋ ತೇಸಂ 'ಪಸ್ಸ ದೇವದತ್ತ ಗಾಮಂ, ಗತೋ ಯಞ್ಞದತ್ತೋ ಗುರುಕುಲಂ' ತ್ಯಾದೋ ನಾನಿಟ್ಠಪ್ಪತ್ತಿ, ಸಾಮತ್ಥಿಯಞ್ಚೇತ್ಥ ದ್ವಿಧಾತ್ಯುಪಗಮ್ಯತೇ ವಾಕ್ಯೇ ಬ್ಯಪೇಕ್ಖಾವುತ್ತಿಯಮೇಕತ್ಥೀಭಾವೋ ಚೇತಿ [ವುತ್ತಿಯಮೇಕತ್ಥೀಭಾವೋ ವಾಕ್ಯೇ ಬ್ಯಪೇಕ್ಖಾಚೇತಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)]। ತತ್ಥ ಪಠಮಸ್ಸ ಪರಿಗ್ಗಹಂ ವಚನಮನ್ತರೇನ ಪಟಿಪಾದಿಯ ದುತಿಯಸ್ಸ ಪರಿಗ್ಗಹಮಿದಾನಿ ವಚನೇನ ಪಟಿಪಾದಯಮಾಹ- 'ಏಕತ್ಥೀ ಭಾವೋ'ಚ್ಚಾದಿ, ಏಕತ್ಥೀಭಾವೋ ಭಿನ್ನತ್ಥಾನಂ ಸಾಧಾರಣತ್ಥತಾವಸೇನ ಪವತ್ತಿವಿಸೇಸೋ, ವಾಕ್ಯೇ ಹಿ ಸಾಧಾರಣತ್ಥತಾ ನತ್ಥಿ ಭಿನ್ನತ್ಥತ್ತಾ, ಅತೋಯೇವೇತ್ಥ ಭೇದನಿಬನ್ಧನಾ ಛಟ್ಠ್ಯು ಪಜಾಯತೇ 'ರಞ್ಞೋ ಪುರಿಸೋ'ತಿ, ವುತ್ತಿಯನ್ತೂಭಯಪದಬ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನತ್ಥಾಭಿಧಾನತೋ ಸಾಧಾರಣತ್ಥತಾ ಭವತಿ, ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ "ಸಮಾಸೇ ವಿಸೇಸನಂ ವಿಸೇಸ್ಸಮನುಪವೀಸತಿ ಏಕೀಭವತಿ ವಿಸೇಸನಂ, ವಾಕ್ಯೇ ತು ವಿಸೇಸನಂ ವಿಸೇಸ್ಸತೋ ವಿಸುಂಯೇವಾ ವತಿಟ್ಠತೇ"ತಿ। ದ್ವನ್ದಸಮಾಸಸ್ಸ ತು ಪದಾನಂ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಾಭಾವೇಪಿ ಸಕಲಪದತ್ಥಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ 'ರಞ್ಞೋ ಗೋ ಚ ಅಸ್ಸೋ ಚ ಪುರಿಸೋ ಚಾ'ತಿ ವಾಕ್ಯತೋ 'ರಞ್ಞೋ ಗವಾಸ್ಸ ಪುರಿಸಾ'ತಿ ಸಮಾಸಸ್ಸ ವಿಸೇಸೋ ಏಕತ್ಥೀ ಭಾವಲಕ್ಖಣೋ ಭವತ್ಯೇವ, ತಥಾಹಿ ತತ್ಥ ವಾಕ್ಯೇ ಭಿನ್ನತ್ಥನಿಬನ್ಧನ ಸಮುಚ್ಚಯಪಟಿಪಾದನಾಯ ಚಸದ್ದೋ ಪಯುಜ್ಜತೇ, ಸಮಾಸೇ ತು ನಪ್ಪಯುಜ್ಜತೇ, ಏಕತ್ಥ ವಚನೇನೇವಾತಿ "ಸ್ಯಾದಿಸ್ಯಾದಿನೇಕತ್ಥ" ತ್ಯೇಕತ್ಥವಚನೇನೇವ, ಏಕತ್ತೀಭಾವೋಯೇವ ಭವತೀತಿ ಸೇಸೋ, ಏವಕಾರೋ ನ ವಾಕ್ಯೇ ತಥಾಹಿ ದೀಪೇತಿ। ವಾಕ್ಯೇ ಕಥನ್ತಿ ಆಹ- ವಾಕ್ಯೇ'ತಿಆದಿ।

ವಾಕ್ಯೇತಿ ವಿಗ್ಗಹವಾಕ್ಯೇ, ವಿಸೇಸೇನ ಗಯ್ಹತಿ ಞಾಯತ್ಯನೇನೇತಿ ವಿಗ್ಗ- ಹೋ , ಸೋ ಚ ತಂ ವಾಕ್ಯಂ ಚೇತಿ ವಿಗ್ಗಹವಾಕ್ಯಂ, ವಿಸೇಸೇನ ವಾ ಗಹಣಂ ವಿಗ್ಗಹೋ, ತದತ್ಥಂ ವಾಕ್ಯಂ ವಿಗ್ಗಹವಾಕ್ಯಂ, ತಸ್ಮಿಂ, ಕಾಯಂ ಬ್ಯಾಪೇಕ್ಖಾತಿ ಆಹ-'ಭೇದಾದಿಲಕ್ಖಣಾ'ತಿ, ಆದಿಸದ್ದೇನ ಸಂಸಗ್ಗ ಭೇದ ಸಂಸಗ್ಗಾನಞ್ಚ ಗಹಣಂ।

ತತ್ಥ ಸಾನ್ತರೇಹಿ ಸಾಮ್ಯನ್ತರೇಹಿ ಚ ಬ್ಯಾವುತ್ತಿ ಭೇದೋ, ಸಂವಿಸೇಸ ಸಾಮಿವಿಸೇಸಾನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಸಂಸಗ್ಗೋ, ತದಾಹ- 'ತಥಾಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಭೇದಕೋ ಬ್ಯಾವತ್ತಕೋ, ಅತ್ಥಗಹಿತೋತಿ ಕಾರಣವಸೇನ ಭೇದವಾದಿನಾ ಗಹಿತೋ, ಯದೇಚ್ಚಾದಿನಾ ಸಂಸಗ್ಗವಾದಿನೋ-ಧಿಪ್ಪಾಯಮಾಹ ಯದಾ ತೂಭಯಮ್ಪಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಉಭಯವಾದಿನೋ, ಅಭಿಮತೋತಿ "ಪಾಕ್ಕಡಾರಾಸಮಾಸೋ"ಚ್ಚನೇನ (೨-೧-೩) ಪಾಣಿನಿನಾ ಇಚ್ಛಿತೋ। ಪಾಕ್ಕಡಾರಾತಿ "ಕಡಾರಾ ಕಮ್ಮಧಾರಯೇ"ಚ್ಚನೇನ (೨-೨-೩೮) ಕಡಾರಾಸಂಸದ್ದನಾ ಪಗೇವಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

'ಪುಥ ಭಿನ್ನೋ ಅತ್ಥೋ ಯೇಸಂ ಪದಾನಂ ತಾನಿ ಪುಥಗತ್ಥಾನಿ, ವಾಕ್ಯೇ ಹಿ ರಞ್ಞೋ ಪುರಿಸೋ ತೇತ್ಥ ರಾಜಸದ್ದೋ ರಾಜತ್ಥಮೇವ ವದತಿ, ಪುರಿಸಸದ್ದೋ ಪುರಿಸತ್ಥಮೇವ, ವುತ್ತಿಯನ್ತು ರಾಜಪುರಿಸೋತೇತ್ಥ ರಾಜಸದ್ದೋಪಿ ಪುರಿಸತ್ಥಮೇವ ವದತೀತಿ ದ್ವಿನ್ನಮೇಕತ್ಥೀಭಾವೋ ಭವತಿ, ಅಞ್ಞೋಯೇವಾವಯವತ್ಥಾನ್ವಿತೋ ಸಮುದಾಯತ್ಥೋ ಪಾತುಭವತೀತಿ ತದಪೇಕ್ಖಾಯ

ಚೇಕತ್ಥೀಭಾವೋ ವುಚ್ಚತೇ, ಜಹಮಾನಸಕತ್ಥವುತ್ತಿಮಬ್ಭುಪಗಮ್ಮ ವುತ್ತಂ- ‘ವಿಸೇಸನಸ್ಸ ಸಕತ್ಥ ಪರಿಚ್ಚಾಗೇನೇ’ಚ್ಚಾದಿ, ಅತೋಯೇವ ಪರೋ ಚೋದೇಸ್ಸತಿ ‘ನನು ಚೇ’ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಏಕತ್ಥೀಭವನಂ ಸಮಸನನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಏಕತ್ಥನ್ತಿ ಸಮಾಸೋತಿ ನಾತ್ಥನ್ತರನ್ತಿ ದೀಪೇತಿ।

ಜಹಮಾನಾನಿ ಪದಾನಿ ಸಕತ್ಥಂ ಯಸ್ಸಂ (ಸಾ) ತಥಾ ವುತ್ತಾ, ನಾಚ್ಚನ್ತಾಯ ಜಯಾತೀತಿ ಏವಮ್ಮಞ್ಞತೇ “ಪರಿಚ್ಚಾಗಮತ್ತಮಭಿಸನ್ಧಾಯ ಜಹಮಾನಸಕತ್ಥಂತ್ಯುಚ್ಚತೇ, ನ ತು ಸಬ್ಬಥಾ ಪರಿಚ್ಚಾಗೋಪರೋಪಕಾರಾಯ ತಸ್ಸೋಪಾದಾನತೋ, ಸಬ್ಬಥಾ ಚ ಸಕತ್ಥಪರಿಚ್ಚಾಗೇ ಪರೋಪಕಾರಾಸಮ್ಪಾದನತೋ-ನುಪಾದಾನಮೇವ ಪಯೋಜನಾಭಾವಾ ತಸ್ಸ ಸಿಯಾ”ತಿ, ಥಪತಿ ವಡ್ಢತೀ। ಅತ್ಥನ್ತಿ ರಾಜಸದ್ದವಾಚ್ಚಂ। ಅಚ್ಚನ್ತಪರಿಚ್ಚಾಗೇಪಿ ನ ದೋಸೋ... ವಾಕ್ಯೇ ದಿಟ್ಠಸ್ಸುಪಸಜ್ಜನಸ್ಸ ವುತ್ತಿಯಂ ಸೋಯೇವಾಯನ್ತ್ಯನ್ವಯಾವಸಾಯತೋ ತದತ್ಥಾವ ಗತಿಯಾತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- ‘ಅಥ ವೇ’ಚ್ಚಾದಿ।

ಸೋಯೇವಾಯನ್ತ್ಯಜ್ಝವಸಾಯೋ-ನ್ವಯೋ, ಸೋಯೇವಾಯಂ ರಾಜಸದ್ದೋ ಯೋ ವಾಕ್ಯತಾಲೇ ದಿಟ್ಠೋತಿ ವೋಹಾರೀನಮೇಕತ್ತಾವಸಾಯೇನಾಸತ್ಯಪಿ (ರಾಜಸದ್ದಸ್ಸ)ತ್ಥೇ ಪುರಿಸಸ್ಸ ವಿಸೇಸನಮ್ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ಭಾವೋ, ಏತ್ಥೇವ ದಿಟ್ಠನ್ತಮಾಹ- ‘ಯಥೇ’ಚ್ಚಾದಿ।

೧. ಅಸಂ

ಅಬ್ಯಯನ್ತಿ ಯದಞ್ಞೇಸಂ ಪಸಿದ್ಧನ್ತಿ ಲಿಙ್ಗವಚನಭೇದೇಪಿ ಬ್ಯಯರಹಿತತ್ತಾ ಉಪಸಗ್ಗನಿಪಾತಾನಂ ಪರೇಹಿ ಅಬ್ಯಯಸಞ್ಞಾಕರಣತೋ ಅಬ್ಯಯನ್ತಿ ಪರೇಸಂ ಪಸಿದ್ಧಂ, ತೇಸನ್ತ್ವಯಂ ಸಮಾಸೋ ಅಬ್ಯಯತ್ಥಪುಬ್ಬಙ್ಗಮತ್ತಾ ಅನಬ್ಯಯಂ ಅಬ್ಯಯಮ್ಭವತೀತಿ ಅಬ್ಯಯೀಭಾವೋ ಪಸಿದ್ಧೋ, ಅಸಙ್ಖ್ಯಸ್ಸ ಸುತತ್ತಾ ತಸ್ಸೇವ ವಿಭತ್ಯತ್ಥಾದಯೋ ವಿಸಯಭಾವೇನ ವಿಸೇಸನಾನೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಯನ್ತೀತ್ಯಾಹ- ‘ಅಸಙ್ಖ್ಯೇ’ಚ್ಚಾದಿ, ಇಮಿನಾ ನೇಮೇಸಮಾಸತ್ಥಾತಿ ದೀಪೇತಿ।

ತಾವಸದ್ದಸ್ಸ ಕಮವುತ್ತಿಯಂ ಯೋ-ತ್ಥೋ ಸಮ್ಭುಜ್ಜತೇ ತಮಾಹ- ‘ವಿಭತ್ಯ’ಚ್ಚಾದಿ, ವಿಭತ್ಯತ್ಥೇ ಉದಾಹರಿತ್ವಾತಿ ವಿಭತ್ಯತ್ಥವಿಸಯೇ ವತ್ತಮಾನಸ್ಸಾಸಙ್ಖ್ಯಸ್ಸ ಇತ್ಥಿಸದ್ದೇನ ಸಮಾಸಮಧಿತ್ಥೀತಿ ಉವಾಹರಿತ್ವಾ, ನಿಚ್ಚಯಮಾಸಾನ ಮವಿಗ್ಗಹೋ, ಅಸಕಪದವಿಗ್ಗಹೋ ವಾ ಯುತ್ತೋ, ಅಞ್ಞಥಾ ಅನಿಚ್ಚತಾಪತ್ತೀತ್ಯಾಹ- ‘ನಿಚ್ಚಸಮಾಸತ್ತಾ’ಇಚ್ಚಾದಿ।

ಅಸಕಪದೇನ ಅನತ್ತನಿಯಪದೇನ ಅಞ್ಞಪದೇನ ವಿಗ್ಗಹೋ ಅಸಕಪದವಿಗ್ಗಹೋ, ತೇನ, ಏತ್ಥ ಹಿ ಯಥಾ ಕುಮ್ಭಸ್ಸ ಸಮೀಪಂತ್ಯಞ್ಞಪದವಾಕ್ಯೇ ಸಮೀಪ ಸದ್ದೇನುಪಸದ್ದವಚನೀಯಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ ಉಪಸದ್ದೋ ನಪ್ಪಯುಜ್ಜತೇ, ಯಥಾ ಇತ್ಥೀ ಸೂತಿ ಏತ್ಥಾಧಿಸದ್ದವಚನೀಯಸ್ಸಾ (ಧಾ)ರತ್ಥಸ್ಸ ಸತ್ತಮಿಯಾ ವುತ್ತತ್ತಾ ನಾಧಿಸದ್ದೋತಿ ‘ಇತ್ಥೀಸೂ’ತಿ ಅಞ್ಞಪದವಾಕ್ಯಂ ವುತ್ತಂ, ಕಥಾಪವತ್ತಾತಿ ತ್ವಾಧೇಯ್ಯೋ ಪದಸ್ಸನಂ, ಏವಂ ಸಬ್ಬತ್ಥೋನ್ನೇಯಂ, ಅಸಕಪದವಿಗ್ಗಹೇನಾತ್ಥೋವ ವುತ್ತೋ,

ಅಧಿಸದ್ದಸ್ಸ ಪನ ಪುರತೋವಟ್ಠಿತಸ್ಸಾಧಾರೇ ವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ತಂಸಮಾನಾಧಿಕರಣೇನ ಸತ್ತಮ್ಯನ್ತೇನಿತ್ಥಿಸದ್ದೇನ ಸಹ ಸಮಾಸೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-‘ಅಧಿಸದ್ದೋ’ಚ್ಚಾದಿ।

ಸ್ಯಾದಿಲೋಪೋತಿ ಅಧಿಸದ್ದತೋ ಇತ್ಥಿಸದ್ದತೋ ಚ ಪರೇಸಂ ಸತ್ತಮೀ ಬಹುವಚನಾನಂ ಲೋಪೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅತ್ತ (ಭಾವ) ಸಮ್ಪತ್ತೀತಿ ಸರೀರಸಮ್ಪತ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ಬ್ರಹ್ಮಸದ್ದಸ್ಸ ಸರೀರಂ ಅತ್ಥೋತಿ ಆಹ- ‘ಬ್ರಹ್ಮಂ ಸರೀರನ್ತಿ, ಕತ್ಥಚೇ ಉತ್ತರಪದತ್ಥಪ್ಪಧಾನತ್ತಾವಾಸಙ್ಖ್ಯಸಮಾಸಸ್ಸ ‘ಸಮ್ಪನ್ನಂ ಬ್ರಹ್ಮ’ನ್ತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ ವುತ್ತೋ।

ಸಮಾಸವಿಭತ್ತಿಯಾತಿ ಸಮಾಸತೋ ಉಪ್ಪನ್ನವಿಭತ್ತಿಯಾ, ಸಕಲೋ ಪದೇಸಸಕಲೋ, ಪರಿಗ್ಗಹಾಪೇಕ್ಖಾತಿ ಅಬ್ಭುಪಗಮಾಪೇಕ್ಖಾಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಬ್ಭುಪಗಮೇಪಿ ಹಿ ಪರಿಗ್ಗಹಸದ್ದೋ-

ಸಪಥೇ ಪರಿವಾರೇ ಚ, ಮೂಲಾಭ್ಯುಪಗಮೇಸು ಚ।
ರವಿಮ್ಹಿ ರಾಹುಗಹಿತೇ, ದಾರೇಸು ಚ ಪರಿಗ್ಗಹೋ"ತಿ ನಿಘಣ್ಡು॥

ಸಕಲಸ್ಸ ಭಾವೋ ಸಾಕಲ್ಯಂ-ಸಕಲಸದ್ದಪ್ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ, ತಮ್ಪನ ನಿಸ್ಸೇಸ [ಮತನಿಸ್ಸೇಸ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಗ್ಗಹಣಾ ಪುಥು ಭವತೀತ್ಯಾಹ- 'ಅಸೇಸಗ್ಗಹಣ'ನ್ತಿ, ತಿಣಾನಂ ಸಾಕಲ್ಯನ್ತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, ತಿಣಸದ್ದೇನ ಹಿ ತಿಣಸಹಿತಾನಿ ಗಹಿತಾನಿ, ತೇನೇವ ವಕ್ಖತಿ ಬ್ಯತಿರೇಕನಯೇ- 'ತಂ ಸಬ್ಬಂ ತಿಣಸಹಿತಮಜ್ಝೋ- ಹರತೀ'ತಿ, ಸತಿಣಮಜ್ಝೋಹರತೀತೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯತ್ಥ ಮಾಹ-'ಯಾವಾ'ತಿಆದಿ।

ತಿಣಸದ್ದೋ ಉಪಲಕ್ಖಣಂ ಸೇಸಾ-ನಜ್ಝೋಹಾರಿಯಾನಂ, ತೇನಾಹ 'ತಿಣಾದಿಕಮ್ಪೀ'ತಿ। ಪರಿಗ್ಗಹಾಪೇಕ್ಖಾಯನ್ತಭೂತಸ್ಸ ಗಹಣತ್ಥಂ "ಅಬ್ಯಯಂ ವಿಭತ್ತಿಸಮೀಪಾ"ದಿಸುತ್ತೇ 'ಸಾಗ್ಯಧೀತೇ'ತಿ ನಿಪ್ಫಾದನತ್ಥಮನ್ತವಚನ ಮುದಾಹತಮ್ಪಾಣಿನಿನಾ, ತಮ್ಪಿ ಸಾಕಲ್ಯೇಯೇವಾಹರಿತುಂ [ಸಾಕಲ್ಲೇನೋದಾಹರಿತುಂ] ಸಾಗ್ಯಧೀತೇತ್ಯುದಾಹಟನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ತತೋ'ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ।

ತತೋತಿ ಯತೋ ಸಕಲಸಕಲೇ ನ ವತ್ತತಿ, ಪರಿಗ್ಗಹಾಪೇಕ್ಖಾಯ ಸಮತ್ತಿಯಾ ಅನ್ತತೋ ಸಕಾಸಾ ಸಾಕಲ್ಯಂ ನ ಭಿಜ್ಜತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸಮತ್ಥಿಯಮ್ಪಿ ಅನ್ತೇ ಉದಾಹರಣನ್ತಿ ಸೇಸೋ।

ಅಗ್ಗಿಪರಿಯನ್ತನ್ತಿ ಅಗ್ಗಿಅತ್ಥೋ ಗನ್ಥೋ ತಾದತ್ಥಿಯಾ ಅಗ್ಗಿ, ಸೋಪರಿಯನ್ತೋ-ಸ್ಸ ಅಜ್ಝೇಯಸ್ಸಾತಿ ಅಗ್ಗಿಪರಿಯನ್ತಂ, ಯತ್ತಕಸ್ಸಾಜ್ಝೇಯಸ್ಸ ಪರಿಗ್ಗಹೋ, ತಸ್ಸ ಅಗ್ಗಿ ಪರಿಯನ್ತೋ, ಅಗ್ಗಿನಾ ಪರಿಯನ್ತಭೂತೇನ ಸಹಿತೋ ಸಕಲೋತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, ಅಗ್ಗಿನೋ ಸಾಕಲ್ಯನ್ತಿ ವಾ।

ಸದ್ದಿಕಾನನ್ತಿ ಬ್ಯಾಕರಣಞ್ಞೂನಂ। ಅತ್ಥಾಭಾವೇಇತ್ಯತ್ಥಗ್ಗಹಣಂ ಇತರೇತರಾಭಾವೇ ಧಮ್ಮಾಭಾವೇ ಚ ಮಾ ಸಿಯಾತಿ, ಅತೋಯೇವ ಚೋದ್ಯತೇ 'ಅಥೇತರೇತರಾಭಾವೇ'ಇಚ್ಚಾದಿ, ಇತರಸ್ಮಿಂ ಇತರಸ್ಸ ಅಭಾವೋ ಇತರೇತರಾಭಾವೋ, ಗೋ ಅಸ್ಸೋ ನ ಭವತೀತಿ ಹಿ ಅತ್ಥನ್ತರತ್ತಂ ನಿಸೇಧೀಯತೇ, ನ ವತ್ಥುಭಾವೋ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನ ಭವತೀತ್ಯತ್ರಪಿಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ತಧಮ್ಮೋ ನಿಸೇಧೀಯತೇ, ನ ವತ್ಥುಭಾವೋ, ಪರತ್ತಾತಿಆದಿನಾ ವಿಪ್ಪಟಿಸೇಧ ವಿಸಯಮಾಹ।

ಅತಿಕ್ಕಮಾಭಾವೇತೀ ಏತ್ಥ ಅತಿಕ್ಕಮಾತಿ ಪಞ್ಚಮಿಯಾ ಅಸಮಾಸನಿದ್ದೇಸೋತಿ ಆಹ- 'ಅತಿಕ್ಕಮಾ'ತಿ, ನ ಪನುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಪಚ್ಛಾತಿ ಇಮಿನಾ ಅತಿಕ್ಕಮಾಭಾವೋ ನಾಮ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಪಚ್ಛಾ ಅಭಾವೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

ನಿತ್ತಿಣನ್ತಿ ಉತ್ತರಪದತ್ಥಪ್ಪಧಾನೋ-ಸಙ್ಖ್ಯಸಮಾಸೋ। ಸಮ್ಪತಿಸದ್ದಸ್ಸ ಸಾಮಞ್ಞವಚನತ್ತೇಪಿ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತಂ ಕಾಲಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಉಪಭೋಗಸ್ಸೇ"ಚ್ಚಾದಿ, ಉಪಭೋಗೋ ಕಮ್ಮಸಾಧನೋ ಲಹುಪಾವುರಣಸ್ಸ ನಾಯಮುಪಭೋಗಕಾಲೋತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, (ಅತಿ) ಲಹುಪಾವುರಣನ್ತಿ ರೂಪಸಿದ್ಧೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಲಹುಪಾವುರಣಸ್ಸಾತಿಆದಿ ವುತ್ತಿಯಂ ವುತ್ತಂ।

ಯೋಗ್ಗಂ ರೂಪನ್ತಿ ವಿಗ್ಗಹೇ ಅನುರೂಪಂ, ನನು ಚಾತ್ರ ನಿಚ್ಚಸಮಾಸತ್ತಾಸಪದವಿಗ್ಗಹೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂತ್ಯಾಸಙ್ಕೆಯಾಹ-'ವಿಚ್ಛಾಯ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಅನುಸದ್ದೇನ ಹಿ ಯೋಗೇ ವಿಚ್ಛಾಯಂ "ಅನುನಾ"ತಿ (೨-೧೦) ದುತಿಯಾ ವಿಧೀಯತೇ, ವಾಕ್ಯೇಯೇವಾಸ್ಸ ಚ ಪಯೋಗೋ ನಾಞ್ಞತ್ರೇತಿ ವಾಕ್ಯಮ್ಪಿ ಭವತೀತಿ ಮಞ್ಞತೇ। ಸಕಿಖೀತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ "ಅಕಾಲೇ ಸಕತ್ಥೇ"ತಿ (೩-೮೧) ಸಹಸ್ಸ ಸೋ।

ಸದಿಸೋ ಕಿಖಿಯಾತಿ ಏತ್ಥ ಕಿಖಿಯಾ ಪಸಿದ್ಧಭೂತಾಯ ಸಾಧಿಯಸ್ಸ ಸಾಧನಭಾವೇನ ಗಹಿತಾಯ ಸಧಮ್ಮತ್ತೇನ ಕೋಚಿ ಸಾಧಿಯೋ ಸದಿಸೋತಿ ವುತ್ತೋತಿ ಕಿಮಿಧ ಸದಿಸೋ ಅಪ್ಪಧಾನಂ [ಪಧಾನಮೇವಾತಿ ಅತ್ಥೋ] ತಥಾ ಸತಿ ಪುಪ್ಪಪದತ್ಥಪ್ಪಧಾನೇನಾಸಙ್ಖ್ಯಸಮಾಸೇನ ಸಕಿಖೀತಿ ಏತ್ಥ ನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಆಹ-'ನನುಚೇ'ತ್ಯಾದಿ, ಕಿಖಿಯಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಛಟ್ಠೀ, ಏತ್ಥ ಪನ ಸದಿಸತ್ತಸ್ಸ ಕಿಖೀಯಾ-ಪ್ಪಟಿಬದ್ಧತ್ತಾಪ್ಪಧಾನತ್ತಂ। ನೇತದತ್ಥೀತಿಆದಿನಾ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಚೋದನಂ ಪರಿಹರತಿ।

ಯಥಾ ದೇವದತ್ತೋತಿ ಏತ್ಥ ಯದಿ ಸಮಾಸೋ ಭವೇಯ್ಯ, ದೇವದತ್ತೇನ ಸದಿಸೋ ಯಥಾದೇವದತ್ತನ್ತಿ ಭವೇಯ್ಯ, ಪಟಿಸಿದ್ಧತ್ತಾ ಪನ (ನ) ಸಮಾಸೋತಿ, ಕಿಖೀತಿ ಮಕ್ಕಟಸ್ಸಾಭಿಧಾನಂ। ಜೇಟ್ಠಾನುಕ್ಕಮೇನಾತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಅನುಜೇಟ್ಠನ್ತಿ ತತಿಯನ್ತತಾ ಗಮ್ಯತೇ। ಚಕ್ಕೇನ ಯುಗಪದಿ ಸಚಕ್ಕಂ।

೪. ಯಾವಾವಧಾರಣೇ

ಅಮತ್ತಾನಂ ಯತ್ತಕೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ಯಾವಾಮತ್ತಂ।

೫. ಪಯ್ಯಪಾಬಹಿತಿರೋ ಪುರೇಪಚ್ಛಾವಾಪಞ್ಚಮ್ಯಾ

ಪಞ್ಚಮ್ಯಾತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ ನನು ಅವುತ್ತೇಪಿ ತಸ್ಮಿಂ ವಕ್ಖಮಾನನಯೇನ ಪಞ್ಚಮ್ಯನ್ತತ್ತಾ ಪಞ್ಚಮ್ಯನ್ತೇಹೇವ ಸಮಾಸೋ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತ್ಯಾಸಙ್ಕ್ಯಾಹ‘ಯದಿಪಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ತಥಾಪಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಪರಿಹರತಿ, ಹೋತು ಕಾಮಂ ‘ಪರಿಪಬ್ಬತಂ ವಿಜ್ಜೋತತೇ’ತಿ ದುತಿಯಾನಿಸೇಧಾಯ, ಅಞ್ಞತ್ರ ಕಥನ್ತಿ ಆಹ ‘ಇಹ ಚೇ’ತ್ಯಾದಿ।

ಆಚತ್ತಾರೋ ವಾತಿ ಆಸದ್ದೋ ವಾಕ್ಯೇ, ಸರಣೇ ವಾ, **ಗಾಮೋ** ಬಹಿ ತಿಟ್ಠತೀತ್ಯತ್ಥೋ, ಪುರತೋ ಗಾಮಮ್ಹಸ್ಸಾತಿ ವದನ್ತೋ ಪುರೇತ್ಯತ್ಥಪ್ಪಧಾನೋಯನ್ನಿದ್ದೇಸೋ, ನಸರೂಪಪ್ಪಧಾನೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಅಭಿಮುಖೇ ಗಾಮಮ್ಹಸ್ಸಾತ್ಯತ್ಥೋ। ಅವುತ್ತಾನಮೇತಾನ್ಯುಪಲಕ್ಖಣಾನಿ, ತಸ್ಮಾ ‘ತಿರೋ ಗಾಮಮ್ಹಸ್ಸಾ’ತಿಪಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ತಿರಿಯತೋ ಗಾಮಮ್ಹಸ್ಸ, ಪಚ್ಛತೋ ಗಾಮಮ್ಹಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅಪಸದ್ದಯೋಗೇ ನಿಚ್ಚಪಞ್ಚನ್ತಸ್ಸ ವಿಕಪ್ಪೇನ ಸಮಾಸವಿಧಾನಾವಾಭವನೇನೋದಾಹರಣಂ ದಿನ್ನಂ (ಏತ್ಥ) ಪಞ್ಚಮ್ಯಾತಿ ಪಯೋಜನಾಭಾವೇಪಿ ಅಞ್ಞದತ್ಥಂ ಕರಿಯಮಾನಮಿಹಾಪ್ಯತ್ಥವನ್ತಂ ಹೋತಿ।

೬. ಸಮೀ

“ಅನು ಯಂ ಸಮಯಾ”ತಿ (೨-೧-೧೫) ಚ “ಯಸ್ಸ ಚಾಯಾಮೋ”ತಿ (೨-೧-೧೬) ಚ ಪಾಣಿನಿನೋ ವಚನದ್ವಯಂ, ಅಯಮೇತೇಸಮತ್ಥೋ “ಯಸ್ಸ ಸಮಯಾ ಸಮೀಪವಾಚೀ ಅನುಸದ್ದೋ, ತೇನ ಸಹ ಸಮಸ್ಸತೇತಿ ಚ, ಅನು ಯಸ್ಸಾಯಾಮವಾಚೀ, ತೇನ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತೇನ ಸಹ ಸಮಸ್ಸತೇ”ತಿ ಚ। ವತ್ಥುತೋ ತು ಸಾಮೀಪ್ಯಾಯಾಮವನ್ತಾನಮನಿದ್ದೇಸೇಪಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ತದಾಕ್ಖೇಪೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ-‘ಸಮೀಪಾಯಾಮಾನ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ।

ಸಮ್ಬನ್ಧಿತ್ತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಿಸದ್ದಾ ಸಕತ್ಥಮಿವ ನಿಯತಪಟಿಯೋಗಿನಮಾಕ್ಖಪನ್ತಿ... ತೇನ ವಿನಾ ತೇಸಂ ಸಕತ್ಥಾಭಾವಾ। ಆಯಾಮೋ ದೀಘತಾ, “ಯಸ್ಸ ಸಮೀಪಾಯಾಮೇಸ್ವನು”ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಸುತ್ತದ್ವಯಮಾಕ್ಖೇಪೇನುಪದಿಸತಿ, ವನಸ್ಸ ಸಾಮಿಪ್ಯಮನುವನಂ, “ಅಸಙ್ಖ್ಯಂ ವಿಭತ್ತಿಸಮ್ಪತ್ತಿಸಮೀಪ” ಇಚ್ಚೇವ (೩-೨) ಸಿದ್ಧೇಪುನ ಸಮೀಪಗ್ಗಹಣಂ ವಿಕಪ್ಪತ್ಥಂ, ತೇನ ವನಸ್ಸಾನುತಿ ವಾಕ್ಯೇನಾಪಿ ಭವಿತಬ್ಬಂ।

ಗಙ್ಗಾಯ ಆಯಾಮೋ ಅನುಗಙ್ಗಂ, ಭಾಗವುತ್ತಿಕಾರೋ “ಲಕ್ಖಣೇನೇ”ತಿ ವತ್ತತೇ। ಯಸ್ಸಾಯಾಮವಾಚೀ ಅನು, ತೇನ ಲಕ್ಖಣೇನ ಸಮಸ್ಸತೇ ಅನುಗಙ್ಗಂ ಬಾರಾಣಸೀ, ಗಙ್ಗಾಯ ಲಕ್ಖಣಭೂತಾಯ ಪಸಿದ್ಧಾಯಾಮಗುಣಾಯ ಬಾರಾಣಸೀ ಲಕ್ಖೀಯತೇ ಯಾವಾಯತಾಯಾಮಾ ಗಙ್ಗಾ ತಾವಾಯಮ್ಹೀತಿ ಸಭಾವತೋ ತೂಪಮಾನೋಪಮೇಯ್ಯಭಾವೋ ಸಮಾಸೇ ಪತೀಯತೇ ಗಙ್ಗಾ ವಿಯ ದೀಘಾ”ತಿ ಲಕ್ಖಿಯಲಕ್ಖಣಭಾವಂ ವಣ್ಣೇತಿ। ಏವಂ ಸತಿ ಬಾರಾಣಸೀತಿ ಪಠಮಾ ನೋಪಪಜ್ಜತೇತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೋ ಆಹ-‘ಗಙ್ಗಾಯಾ ಮೇನ ಯುತ್ತಾ “ತ್ಯಾದಿ। ಅನುಗಙ್ಗಂ ಬಾರಾಣಸಿಯಾತಿ ಬಾರಾಣಸಿಯಾ ಗಙ್ಗಾಯಾಮೋ ಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

೭. ತಿಟ್ಠ

ಅಕತಸಮಾಸಾಚಾತಿ ಅನೇನ ಇಮಿನಾ ಕತಸಮಾಸತಂ ದೀಪೇತಿ, ತಿಟ್ಠನ್ತೀತಿ ಇದಂನ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತಸ್ಸಾತ್ಥಪದನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-"ನ್ತೋಕತ್ತರಿ ವತ್ತಮಾನೇ"ತಿಚ್ಚಾದಿ, (೫-೮೪) ಆಯತೀತೀಮಸ್ಸಾತ್ತಪದಂ ಆಯನ್ತೀತಿ, ಪುಮ್ಭಾವಾಭಾವೋ ನೀಪಾತನಾ, ಅಕಾರೋ ಚ ನಿಪಾತನಾ "ಗೋತ್ವ ಚತ್ಥೇ ಚಾ ಲೋಪೇ"ತ್ಯತ್ರ (೩-೪೬) 'ನಾಞ್ಞಾಸಙ್ಖ್ಯತ್ಥೇಸೂ'ತ್ಯನುವತ್ತನತೋ।

ಊನಯುವಾದೀನಮೇತ್ಥ ನಿಪಾತನಾ ಕಾಲೇಪಿ ನಪುಂಸಕಲಿಙ್ಗತ್ತಂ, ಸಂಹಟಾಯವಾ ಯಸ್ಮಿಂ ಕಾಲೇ ಸಂಹಟಯವಂ, ಉಮ್ಮತ್ತಗಙ್ಗನ್ತಿ ಸಞ್ಞಾಯಮಞ್ಞಪದತ್ಥೇ ವಾಧಿಕಾರೇಪಿ ನಿಚ್ಚಸಮಾಸೋ, ನ ಹಿ ವಾಕ್ಯಂ ಸಞ್ಞಾತಿ, ಆದಿಸದ್ದೇನ'ಸಮಸ್ಸ ಸೋಭನತ್ತಂ ಸುಸಮ'ಮಿಚ್ಚಾದೀನಞ್ಚ ಸಙ್ಗಹೋ, ಪಭಾವನಂ ಪಕಾಸನಂ।

೮. ಓರೇ

ಓರಂ ಗಙ್ಗಾಯ, ಪಾರಂ ಯಮುನಾಯಾತಿ ಸಮಾಸೇ ಕತೇ ನಿಪಾತನಾ ಏಕಾರೋ, ತೇನೇವ ವುತ್ತಿಯಂ ವುತ್ತಂ 'ಏಕಾರನ್ತತ್ತಂ ನಿಪಾತನತೋ'ತಿ, ವುತ್ತಿವಿಕಪ್ಪನತ್ಥತೋತಿ ವುತ್ತಿಯಾ ವಿಕಪ್ಪೋ ಅತ್ಥೋ ಯಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೧೦. ಅಮಾ

ಸೋಚೇಕತ್ಥೀಭಾವೋ ವಿಸಿಟ್ಠೋ-ಭಿಮತೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಮುಹುತ್ತನ್ತಿ ಅಚ್ಚನ್ತಸಂಯೋಗೇ ದುತಿಯಾ, ಪಾದಿಸಮಾಸಂ ಕತ್ವಾತಿ ಆಸದ್ದಸ್ಸ ಹರಸದ್ದೇನ ವುತ್ತಿಸದ್ದೇನ [ವುತ್ತಿಪದೇನ (ಪಞ್ಚಿಕಾ)] ಕಿರಿಯಾಖ್ಯಾಪ್ಯತೇತಿ ಅಸತ್ಯುಪಸೇಚನಾದಿಕಿರಿಯಾಯಂ ಸಙ್ಖಾರಕಂ ಸಙ್ಖಾರಿಯಂ ವಾ ನ ಭವತಿ, ಅತ್ಥಿಚೇಹ ತದುಭಯಂ, ತತೋ ತೇಸಂ ಸಮ್ಬವಾಯೇವ ಸಮಾಸನ್ತೋಭೂತಕಿರಿಯಾ ಗಮ್ಯತೇತಿ ಮಞ್ಞತೇ, ತಥಾಹಿ ದಧಿಭೋಜನಂತ್ಯಾದೋ ವುತ್ತೇ ಅಧ್ಯಾದಿನೋ ಸಙ್ಖಾರಕತ್ತಂ ಭೋಜನಾದಿನೋ ಚ ಸಙ್ಖಾರಿಯತ್ತಂ ಪತೀಯತೇ, ನ ಚೋಪಸೇಕಾದಿಮನ್ತರೇನ ಸಙ್ಖಾರಿಯಸಙ್ಖಾರಕಭಾವೋ-ತ್ಥೀತಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾಯೇವುಪಸೇಕಾದಿಪ್ಪತೀತಿ।

ತದಪೇಕ್ಖಾಯಾತಿ ಗಮ್ಮಮಾನೋಪಸೇಚನಾದಿಕಿರಿಯಾಪೇಕ್ಖಾಯ। ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ ಅತ್ಥೇನ 'ಏತಸ್ಸಿದ'ನ್ತಿ ಅತ್ಥೇ ನಿಚ್ಚಸಮಾಸೋ-ಭಿಮತೋ ಸಬ್ಬಲಿಙ್ಗತಾ ಚ, ತಥಾ ವಚನಾಭಾವಮಿಹ ಮನಸಿಕತ್ವಾ 'ಕಥ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತಿ ಯಂವುತ್ತಂಚೋದಕವಚನಮಾಹರಿತ್ವಾ ತತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯಂವಿವರತಿ 'ಏವಮಞ್ಞತೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ವಿಧಾನಂ ಕತನ್ತಿ ಏವಮಞ್ಞತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ತತ್ಥೇಚ್ಚಾದಿನಾ ಅಞ್ಞ ಪದತ್ಥೇ ಭವಿಸ್ಸತೀತ್ಯೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿವರನ್ತೋ ನಿಚ್ಚಸಮಾಸತಂ ಸಬ್ಬಲಿಙ್ಗತಞ್ಚ ಪಟಿಪಾದಯತಿ, ವಾಕ್ಯನಿವತ್ತಿಸಿದ್ಧಾಯೇವಾತಿ।

ಅತ್ಥಸದ್ದೇನಾವಗತತ್ಥತಾಯ ಏತಸ್ಸಾತಿ ವತ್ತುಮಯುತ್ತನ್ತಿ 'ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ'ತಿ ವಾಕ್ಯನಿವತ್ತಿ ಸಿದ್ಧಾಯೇವ, ಕಥಞ್ಚಿಪಿ ಚತುತ್ಥ್ಯನ್ತಾ ಭಿನ್ನತ್ಥಸ್ಸ ಸಮಾಸೇ ಕತೇಪಿ ತತ್ಥ ವಿರೋಧಮಾಹ- 'ಚತುತ್ಥ್ಯನ್ತಸ್ಸೇ'ತ್ಯಾದಿ।

ವಚನಮ್ಪೀತಿ "ಅತ್ಥೇನ ನಿಚ್ಚಸಮಾಸೋ ಸಬ್ಬಲಿಙ್ಗತಾಚ"ಇತಿ (೩-೧-೩೬) ವಾಕ್ಯಕಾರೇನ ಪತಿಟ್ಠಿತವಚನಮ್ಪಿ, ಪಾಣಿನೀಯಾನಂ 'ಏತಸ್ಸ ಇದ'ನ್ತಿ ಅತ್ಥೇ ಸಮಾಸೇ ಕತೇ ಯೋ-ತ್ಥೋ ಸಮ್ಪಜ್ಜತಿ, ಅಞ್ಞತ್ಥಸಮಾಸೇಪಿ ಸೋಯೇವತ್ಥೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ 'ಯೋ' ಇಚ್ಚಾದಿನಾ, ಅನುಪಾದಾಪರಿನಿಬ್ಬಾನನಿಮಿತ್ತಂ ವಾಯಾಮೋಚ್ಚಾದಿನಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ... ತಂನಿಮಿತ್ತತ್ತಾ ವಾಯಾಮಾದೀನಂ, ತೇಸಂ ಕಥಾದೀನನ್ತಿ ಏತ್ಥ ತೇಸಂ ವಾಯಾಮಾದೀನನ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ... ವಾಯಾಮೋತ್ಯಾದಿನಾ ವುತ್ತತ್ತಾ ಸೋ ಚ ತನ್ನಿಮಿತ್ತಂ ಹೋತೇವ, ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ "ಏತಸ್ಸ ಇದನ್ತಿ ವಾಕ್ಯೇ ಅತ್ಥೇನ ಸಮಾಸೇ ಸಬ್ಬಲಿಙ್ಗತಾ ಚ 'ಏತದತ್ಥೋ ಏತದತ್ಥಾ ಏತದತ್ಥ'ನ್ತಿ ವಾಯಾಮಾದಯೋ ಚ ಸಮಾಸತ್ಥಾ ಹೋನ್ತಿ, ಏತಂ ಅನುಪಾದಾಪರಿನಿಬ್ಬಾನಮತ್ಥೋ ಪಯೋಜನಮೇತಸ್ಸ ಏತಿಸ್ಸಾ ಏತಸ್ಸಾತಿ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೇಪಿ ಏಸಂ ಪದಾನಂ ಸೋಯೇವತ್ಥೋತಿ ನಾತ್ಥಭೇದೋ"ತಿ।

ಇದಞ್ಚ “ಅವಿಪ್ಪಟಿಸಾರತ್ಥಾನಿ ಖೋ ಆನನ್ದಂ ಕುಸಲಾನಿ, ಅವಿಪ್ಪಟಿಸಾರೋ ಪಾಮೋಜ್ಜತ್ಥಾಯ…ಪೇ॰… ವಿಮುತ್ತಿಞಾಣದಸ್ಸನಂ ಅನುಪಾದಾಪರಿನಿಬ್ಬಾನತ್ಥಾಯ ಏತದತ್ಥೋ ವಾಯಾಮೋ ಏತದತ್ಥಾ ಕಥಾ ಏತದತ್ಥಾ ಮನ್ತನಾ ಏತದತ್ಥಂ ಸೋತಾವಧಾನ”ನ್ತಿಆದಿ (ತಿಕಙ್ಗುತ್ತರ, ಆನನ್ದವಗ್ಗ) ಪಾಳಿಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ವುತ್ತಂ।

ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ “ಕತ್ತುಕರಣೇ ಕಿತನ್ತೇನ ಬಹುಲ”ನ್ತಿ (೨-೧-೩೨) ಕಿತನ್ತೇನ ತತಿಯಾಸಮಾಸವಿಧಾನಾ ತತ್ಥೇವ ಬಹುಲಗ್ಗಹಣೇನ ‘ಗಾಮನಿಗ್ಗತಾ’ದೀಸು ಸಮಾಸೋ ವುತ್ತೋ, ತೇನೇತ್ಥಾನ್ತೋದಾಹರಣಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಮಧಿಕತ್ತಂ, ಸಮಾಸಾಭಾವೋ-ಭಿಮತೋತಿ ಪಾಣಿನೀಯೇಹಿ “ಪೂರಣಗುಣಸುಹಿತತ್ಥಸದಬ್ಯಯತಬ್ಬಸಮಾನಾಧಿಕರಣೇನೇ”ತಿ (೨-೨-೧೧) ಸುತ್ತೇ ಗುಣ ಇತಿವಚನೇನಾಭಿಮತೋ, ಸದಿತಿ ಸಞ್ಞಾ ತೇಸಂ ನ್ತಮಾನಾನಂ।

ಸೋ ಕಥನ್ತಿ ಇಹ ‘ಭಾವತಿತ್ತತ್ಥೇಹೀ’ತಿ ಭಾವಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತೇನೇವ ಸಮಾಸಪಟಿಸೇಧವಿಧಾನಾ ‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸ ಸುಕ್ಕಾ’ ಇಚ್ಚಾದೋ ಸೋ ಸಮಾ ಸಪ್ಪಟಿಸೇಧೋ ಕಥಂ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಗುಣತ್ತನಿಯೇವಾತಿ ಗುಣಸಭಾವೇ ಏವ, ಅಭಿಮತೋತಿ ವಾತ್ತಿಕಕಾರಸ್ಸಾಭಿಮತೋ “ತದವಟ್ಠೇಹಿ ಚ ಗುಣೇಹೀ”ತಿ, ತಸದ್ದೇನಾಸ್ಸ ಗುಣಸ್ಸ ಪರಾಮಾಸೋ ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಗುಣೇ ಅವತಿಟ್ಠನ್ತೀತಿ ತದವಟ್ಠಾ, ಗುಣೇಯೇವ ಗುಣಾತಿಟ್ಠನ್ತಿ ನ ಕದಾಚಿಪಿ ಸೋಯಮಿತ್ಯಭೇದಾ ದಬ್ಬವುತ್ತಯೋ ಸುಕ್ಕಾದಯೋ ವಿಯ ತೇ ತದವಟ್ಠಾ ಗುಣಾ ಗನ್ಧಾದಯೋ, ತದವಟ್ಠಿತೇಹಿ ಗುಣೇಹಿ ಛಟ್ಠೀ ಸಮಸ್ಸತೇತಿ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಆಭಿಮತೋತಿ “ಪೂರಣಾ”ದಿಸುತ್ತೇ ಅಬ್ಯಯಗ್ಗಹಣೇನ, ದೇವದತ್ತಸ್ಸಾತಿ ಛಟ್ಠಿಯಾ ಗುರುಮ್ಹಿ ಸಾಪೇಕ್ಖತ್ತೇಪಿ ಗುರುಸದ್ದಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧಿಸದ್ದತ್ತಾ ಸಕತ್ಥೇ [ವಾಕ್ಯೇ] ವಿಯ ವುತ್ತಿಯಂ ಬ್ಯಪೇಕ್ಖಾ-ಯಾಹಾನಿತೋ ವುತ್ತಿಸಬ್ಭಾವಂ ವಚನನ್ತರೇನ ಸಾಧೇತುಮಾಹ-‘ತಥಾಚಾಹೂ’ತಿ।

ಸಾತ್ಥೇವಾತಿ ಸಕತ್ಥೇ ವಿಯ, ಅಸ್ಸಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಿಸದ್ದಸ್ಸ, ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ ಗಮಕತ್ತಞ್ಚತ್ಥೀತಿ ಪದಾನಮಞ್ಞೋಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖಾಲಕ್ಖಣಂ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾಭಾವೇಪಿ ವಿಗ್ಗಹವಾಕ್ಯತ್ಥಸ್ಸ ಗಮಕತ್ತಂ ವಾ ಅತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಗುರುನೋ ಕುಲಂ ದಾಸಸ್ಸ ಭರಿಯಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, ಅಥಾತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸ ಉಚ್ಚೇ’ಇಚ್ಚಾದೋ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ ಗಮಕತ್ತಂ ವಾ ನತ್ಥೀತಿ ಕುತೋ-ವಸಿತಂ, ಯೇನ ತದಾಭಾವಾತ್ರ ಸಮಾಸಾಭಾವೋ ವಣ್ಣೀಯತೇಚ್ಚಾಹ-‘ಸಾಮತ್ಥ್ಯಾದಿನೋತ್ವಿ’ಚ್ಚಾದಿ।

ಸಮಾಸಾಭಾವೋ-ಭಿಮತೋತಿ “ಪೂರಣಾ”ದಿಸುತ್ತೇ ಸಮಾನಾಧಿಕರಸ್ಸಾಪಿ ಉಪಾದಾನತೋ। ಸೇಹೀತಿ ಅತ್ತನಿಯೇಹಿ, ನಾಭಿಮತೋತಿ “ಚಯುತ್ತೇಹಿ ಸೇಹಿ ಅಸಮಾಸಿತೇಹಿ ಛಟ್ಠೀಸಮಾಸಪ್ಪಟಿಸೇಧೋವತ್ತಬ್ಬೋ” (ವಾ) ತ್ಯನೇನ, ಪುಥಗತ್ಥತಾಯ [ಭಿನ್ನತ್ಥತಾಯಂ-ವುತ್ತಿ] ಮಿಚ್ಚಸ್ಸವಿವರಣಂ ಗವಾದೀನಮಸಮಾಸೇತಿ, ಏವಮಸ್ಸಾದೀನಂ ಸಮಾಸೇನಾಲನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಯೋಗೀನನ್ತಿ ಇತರೀತರಯೋಗೀನಂ, ಅನೇನೇತರೇತರಯೋಗಚತ್ಥಸಮಾಸಂ ವದತಿ। ವುತ್ತಿಹೋತೀತ್ಯಸ್ಸ ವಿವರಣಂ ಛಟ್ಠೀಸಮಾಸೋ ಭವತೀತಿ, ಏಕತ್ಥೀಭಾವೇಇಚ್ಚಸ್ಸ ವಿವರಣಂ ಗವಾದೀನಞ್ಚ ಚತ್ಥಸಮಾಸೇ ಸತೀತಿ।

ರುಳ್ಹಿತ್ತಾತಿ ಸಮಾಸಸ್ಸೇವ ಕೀಳಾವಾಚಕತ್ತೇನ ಜೀವಿಕಾಯ ಚ ಪಚ್ಚಾಯ ಕತ್ತೇನ ಪಸಿದ್ಧತ್ತಾ, ನ ವಾಕ್ಯಸ್ಸಾತಿ ‘ಉದ್ದಾಲಪುಪ್ಫಭಞ್ಜಿಕಾ’ತ್ಯಾದೋ ರುಳ್ಹೀವಸೇನ ನಿಚ್ಚಸಮಾಸೋ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ತತ್ರ ಕಿಂ ವಚನೇನೇತಿ ಮಞ್ಞತೇ, ಸರಸಿ ರುಳ್ಹನ್ತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

ಅಯಮ್ಪನ ಅಮಾದಿಸಮಾಸೋ ಕಮ್ಮಧಾರಯದಿಗುಸಮಾಸಾತಿ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಪರೇಸಂ ತಪ್ಪುರಿಸಸದಿಸತ್ತಾ ತಪ್ಪುರಿಸಾ, ಯಥಾ ಹಿ ತಸ್ಸ ಪುರಿಸೋ ತಪ್ಪುರಿಸೋತಿ ಉತ್ತರಪದತ್ಥಪ್ಪಧಾನೋ, ತಥಾ ತೇ ಸಿಯುಂ, ಸಙ್ಖ್ಯಾಪುಬ್ಬತ್ತ ನಪುಂಸಕತ್ತಸಙ್ಖಾತೇಹಿ ದ್ವೀಹಿ

ಲಕ್ಖಣೇಹಿ ಗಚ್ಛತಿ ಪವತ್ತತೀತಿದಿಗು।

೧೧. ವಿಸೇ

ಕಿನ್ತಂ ವಿಸೇಸನ ಮಿಚ್ಚಾಹ-'ಯಮಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಯಂ ಅವತ್ಥಾಪಯತಿ ತಂ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕಿನ್ತಂ ವಿಸೇಸ್ಸಮಿಚ್ಚಾಹ-'ಯದನೇಕೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಯಂ ಅವತ್ಥಾ ಪೀಯತೇ ತಮಭಿಧೀಯತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ನನ್ವೇಕತ್ಥೇನೇತ್ಯುಚ್ಚಮಾನೇ ವಿಸೇಸ್ಸೇನೇತಿ ಕಥಮವಗಮ್ಯತೇ, ಯತೋ ಏವಂ ವಿವರಿತವಾ ತ್ಯಾಸಙ್ಕ್ಯಾಹ- 'ಯದಿಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಸಮ್ಬನ್ಧಿಸದ್ದತ್ತಾತಿ ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ "ಸಮ್ಬನ್ಧಿಸದ್ದಾ ಸಕತ್ಥಮಿವ ನಿಯತಮ್ಪಟಿ-ಯೋಗಿನಮಾಕ್ಖಿಪನ್ತಿ... ತೇನ ವಿನಾ ತೇಸಂ ಸಕತ್ಥಸ್ಸಾಸಮ್ಭವಾತಿ, ವಿವರಿತವಾತಿ ವಿವರಿತ್ಥ, ಏಕತ್ಥೇನೇತೀಮಸ್ಸ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣೇನ ಸಹ ಸಮಾಸೋ ಹೋತೀತಿ ಏವಂ ಸಾಜ್ಝಾಹಾರೋ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ಅತ್ಥಸದ್ದಸ್ಸಾನೇಕತ್ಥತ್ತಾ ವಿಸೇಸೇತಿ 'ಅತ್ಥೋ ಅಭಿಧೇಯ್ಯೋ'ತಿ। ಕಥಂ ತೇನತ್ಥೋ ವುಚ್ಚತೀತ್ಯಾಹ- 'ಅಧಿಕರೀಯತಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

ವಿಸೇಸ್ಸಸ್ಸ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಞ್ಚ ವಿಸೇಸನಾಪೇಕ್ಖನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ವಿಸೇಸ್ಸಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಸೇಸನೇನ ಸಹ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಂ ವಿಸೇಸನ ಸದ್ದಾಪೇಕ್ಖನ್ತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ತತ್ಥ ಕಾರಣಮಾಹ- 'ಸಮ್ಬನ್ಧಾ'ತಿ, ಅಧಿಕರಣಸ್ಸ ಸಮಾನತ್ತಂ ನಾಮ ಭಿನ್ನಾನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೀನಂ ಭವತಿ, ಸಮ್ಬನ್ಧಿನೋ ಚ ಸಮ್ಬನ್ಧಮನ್ತರೇನ ನ ಹೋನ್ತೀ [ಹೋತಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ತಿ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಾನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ, ಏವಂ ವಿಞ್ಞಾತಾ ತಸ್ಮಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಸದ್ದಬ್ಯತಿರೇಕೇನ ಹೇತ್ಥ ಅತ್ಥಾನಂ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಭಾವೋ ನ ಸಮ್ಭವತಿ, ತಥಾ ಹಿ 'ನೀಲಮುಪ್ಪಲ'ನ್ತಿ ಪಞ್ಚ ವತ್ಥೂನಿ ಸನ್ನಿಹಿತಾನಿ ನೀಲನ್ತಿ ನೀಲತ್ತಂ ಗುಣಸಾಮಞ್ಞಂ, ನೀಲೋ ಗುಣೋ, ತದಾಧಾರೋ ದಬ್ಬನ್ತಿ ತೀಣಿ, ಉಪ್ಪಲನ್ತಿ ಉಪ್ಪಲತ್ತಂ ಉಪ್ಪಲಜಾತಿ, ದಬ್ಬಞ್ಚ ತನ್ನಿಸ್ಸಯೋತಿ ದ್ವೇ।

ತತ್ಥ ಉಪ್ಪಲಜಾತಿ ಗುಣಜಾತೀನಂ [ನೀಲಜಾತಿಉಪ್ಪಲಜಾಭಧನಂ (ಕಾತನ್ತಟೀಕಾ)] ತಾವ ನ ಸಮ್ಭವತಿ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಭಾವೋ ಜಾತಿಯಾ ನಿಗ್ಗುಣತ್ತಾ, ನೀಲತ್ತಸ್ಸ ಚ ನೀಲಗುಣೇ ಸಮವಾಯಿನೋ, ಉಪ್ಪಲತ್ತಸ್ಸ ಚ ಉಪ್ಪಲದಬ್ಬೇ ಸಮವಾಯಿನೋ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಮ್ಪಿ ನತ್ಥಿ, ಉಪ್ಪಲಜಾತಿಯಾ ನೀಲಸ್ಸ ಚ ಗುಣಸ್ಸ ಅತ್ಥಿ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಂ... ನೀಲ ಮುಪ್ಪಲನ್ತಿ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಾನಂ ಉಪ್ಪಲಜಾತಿನೀಲಗುಣಾನಮೇಕಮಧಿ ಕರಣಂನಿಸ್ಸಯೋತಿ, ವಿಸೇಸನ ವಿಸೇಸ್ಸಭಾವೋ ತು ನತ್ಥಿ ಜಾತಿಯಾ ಅನೀಲತ್ತಾ, ಗುಣದಬ್ಬಾನನ್ತು ಸಮ್ಭವತಿವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸತ್ತಂ ದಬ್ಬಸ್ಸಾನೇಕಗುಣತ್ತಾ, ಸಮಾನನ್ತು ತೇಸಮ್ಪರಮಧಿಕರಣಂ ತತಿಯಂ ನತ್ಥಿ, ಯೇನ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಂ ಸಿಯಾ, ಏವಂ ನೀಲದಬ್ಬ ಉಪ್ಪಲದಬ್ಬಾನಮ್ಪಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪರಿಹಾರೇನ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತಾನಂ ನ ವಿಸೇಸನ ವಿಸೇಸ್ಸಭಾವೋ, ನಾಪಿ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಂ, ಕಸ್ಮಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಸಮ್ಬನ್ಧತೋ ಅಪೇಕ್ಖಾಭಾವತೋ, ವುತ್ತಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ಪನ ವಕ್ಖಮಾನನಯೇನ ಸದ್ದಾನಮೇವ ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಂ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸತ್ತಞ್ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಂ, ತೇನೇವಾಹ-'ಅತೋಯೇವೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಅತೋಯೇವಾತಿ ಯತೋ ವಿಸೇಸ್ಸಸ್ಸ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಂ ವಿಸೇಸನಾಪೇಕ್ಖಂ, ಅತೋಯೇವ ಹೇತುತೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ಭಿನ್ನನಿಮಿತ್ತಪ್ಪ ಯುತ್ತಾನಮೇವಾತಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ನೀಲಗುಣಾಧಾರೇ ದಬ್ಬೇ ಗುಣೇಯೇವ ವಾ ನೀಲಸದ್ದಸ್ಸ, ಉಪ್ಪಲಸದ್ದಸ್ಸ ಚ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಗುಣವತಿ ದಬ್ಬೇ ವತ್ತಮಾನತ್ತಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞೇಸು ಭಿನ್ನೇಸು ಸದ್ದಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಕಾರಣೇಸು ಪಯುತ್ತಾನಂ ಸದ್ದಾನಮೇವ [ನಿಟ್ಠಾನಮೇವ (ಪೋತ್ಥಕೇ)]।

ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತನ್ತಿ ನೀಲುಪ್ಪಲಸದ್ದಾನಂ ವಿಸುಂವಿಸುಂ ಯೋಗೇ ವಿಸಿಟ್ಠದಬ್ಬ ವಾಚಿತ್ತಸ್ಸಾಸಮ್ಭವಾ, ನೀಲಞ್ಚ ತಂ ಉಪ್ಪಲಂ ಚೇತಿ ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯೇ ಸನ್ನಿಪತಿತೇ ಸತಿ ಸಮ್ಭವಾ ಏವಂ ತತ್ಥ ವಿಸಿಟ್ಠೇ ವತ್ಥುಮ್ಹಿ ಪವತ್ತಾನಂ ತೇಸಂ ಸಮಾನತ್ಥತಾ, ಏವಕಾರೇನ ಬ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ನತ್ವಭಿನ್ನೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

ನನುಚೇತ್ಯಾದಿ ಚೋದ್ಯಂ, ಸೀಸಮ್ಪಾತೀತಿ ಸೀಸಪಾ ರುಕ್ಖವಿಸೇಸೋ, ನಯಿದ ಮೇವಮಿಚ್ಚಾದಿ ಪರಿಹಾರೋ।

ಅಥ ತುಚ್ಚತೇಇಚ್ಚಾದಿನಾ ಪರಸ್ಸ ವಚನಾವಕಾಸಮಾಸಙ್ಕತೇ, ವಿಸೇಸವುತ್ತೀತಿ ಫಲಸ್ಸ ರುಕ್ಖಸ್ಸ ಚ ಸಾಮಞ್ಞಸದ್ದತ್ತಾ ಭಾವೇನ ವಿಸೇಸೇ ವುತ್ತಿ, ಇಮೇಸನ್ತಿ ಸೀಸಪಾದೀನಂ ನ ಸಮೋಧಾರಿತಾತಿ ನ ನಿಚ್ಛಿತಾ, ಸಾಮಞ್ಞವುತ್ತಿಯೇವ ಸಮೋಧಾರಿತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ಅವಸಿತಾ ನಿಚ್ಛಿತಾ ವುತ್ತಿ ಯೇಸಂ ಸೀಸಪಾದೀನಂ ತೇ ಅವಸಿತವುತ್ತಯೋ, ಪಯತನಂ ವಿನಾ ತದಾ ಪಪ್ಪೋತಿ ಚಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಪಯತನನ್ತಿ 'ಸಾಮತ್ಥಿಯಲದ್ಧೇಪಿವಿಸೇಸ್ಸೇ'ತಿವಚನಂ। ತಞ್ಚನತ್ಥಿಚ್ಚಾದಿ ಪರಿಹಾರೋ, ಸರೂಪಮತ್ತಕಥನಾಯಾತಿ ವುತ್ತತ್ಥಾನಮ್ಪಿ ಸರೂಪಮತ್ತಕಥನಾಯ 'ಪೂಪೇ ಬಹೂ ಆನಯೇ'ತಿ ಯಥಾ, ಏವಂ ಜಾತೀಯಕನ್ತಿ ಸರೂಪಕಥನಪ್ಪಕಾರಯುತ್ತಂ। ಉಪಸಂಹರಮಾಹ-'ತದೇವ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ನಿಪಾತಸಮುದಾಯೋವಾಯಂ ವುತ್ತೇನ ಪಕಾರೇನೇತ್ಯಸ್ಸ ಅತ್ಥೇ ವತ್ತತೇ।

ಅಞ್ಞತರಸಮ್ಭವೇಪಿ ತನ್ನಿವತ್ತಿಯಾ ವಚನಸಬ್ಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಅಥಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಞ್ಞತರಸಮ್ಭವೇಪೀತಿ ವಿಸೇಸನಸ್ಸ ವಿಸೇಸ್ಸಸ್ಸ ವಾ ಸಮ್ಭವೇಪಿ, ಯತ್ರಪ್ಯುಭಿನ್ನಮತ್ಥಿ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಭಾವಸಮ್ಭವೋ ತತ್ಥಪಿತಾವ ಬಹುಲಂವಚನತೋವ ನಿವತ್ತಿ ಹೋತಿ, ಕಿಮ್ಪನಾ-ಞ್ಞತರಸಮ್ಭವೇತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಯಥಾ ಪುಣ್ಣೋ'ಇಚ್ಚಾದಿ, ಏತ್ಥ ಪನ ಅಞ್ಞೇಪಿ ಪುಣ್ಣನಾಮಕಾ ಸನ್ತೀತಿ ಬ್ಯಭಿಚಾರಸಮ್ಭವಾ ಉಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಭಾವಸಮ್ಭವೇ ಬಹುಲಂವಚನಮೇವ ಸಮಾಸಂ ನಿವತ್ತೇತಿ, ಏವಂ ವಿಧೇಪೀತಿ ಅಞ್ಞತರಸಮ್ಭವೇಪಿ, ನ ಕೇವಲಂ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಭಾವಸಮ್ಭವೇ, ಅಥ ಖೋ ಏವಂ ವಿಧೇಪ್ಯಞ್ಞ ತರಸಮ್ಭವೇಪಿತ್ಯವಿಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ।

ಯಜ್ಜೇವಮಿಚ್ಚಾದಿ ಪಚ್ಚೇಕಂ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಭಾವೇ ಸತಿ ಅನಿಟ್ಠಾ ಪಾದನಚೋದನಾ, ಪಚ್ಚೇಕಂ ವಿಸೇಸನಂ ಸಿಯಾ ಉಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ವಿಸೇಸನತ್ತಾ, ತತ್ಥ ದೋಸಮಾಹ-'ವಿಸೇಸ್ಸಸ್ಸಚ ಪುಬ್ಬನಿಪಾತೋ'ತಿ, ಚೋ-ವಧಾರಣೇ, ವತ್ತಬ್ಬನ್ತರಸಮುಚ್ಚಯೇ ವಾ, ಕುತೋಚ್ಚಾಹ- 'ನಾಗ್ಗಹಿತೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಇತಿ ಕಾರಣೇ, ಅತೋ ಕಿಮನಿಟ್ಠಮಾಯಾತ ಮಿಚ್ಚಾಹ- 'ಉಪ್ಪಲನೀಲನ್ತಿಪಿ ಸಿಯಾ'ತಿ, ಇತ್ಥಞ್ಚರಹಿ ಕಿನ್ತ್ಯಾಹ- 'ನೀಲುಪ್ಪಲನ್ತಿ ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಪರಿಹಾರಮಾಹ-'ನೇಸದೋಸೋ'ಚ್ಚಾದಿ, ಉಪಪತ್ಯನ್ತರಮಾಹ- 'ಅಥ ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾನುಪಕಾರಿತ್ತಾತಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಸ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸತ್ತೇ ನಾನುಪಕಾರಿತ್ತಾ ಸಪ್ಪಧಾನತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಅಥ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಅಪ್ಪಧಾನತ್ತಂ ಕಸ್ಮಾ ನ ಸಿಯಾ ತ್ಯಾಹ- 'ಅಪ್ಪಧಾನತ್ತೇಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಸಕಸಕಪ್ಪಧಾನಾಪೇಕ್ಖಾವನ್ತಾನನ್ತಿ ಸಕೇಸಕೇ ಪಧಾನೇ ಅತ್ತನಿ ಅಪೇಕ್ಖಾವನ್ತಾನಂ। ಅಥ ಕುತೋ ದಬ್ಬಸ್ಸೇವ ಪಧಾನತ್ತಮಸಿತಂ, ನ ತು ಗುಣಸ್ಸೇತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯ ಞಾಯಮುಪನಿಸ್ಸಯತಿ 'ಅಥ ಚೇ'ತ್ಯಾದಿನಾ। ಛಾಗೋತ್ಯಜೋ ವುಚ್ಚತೇ, ತಂ ಸೇತವಣ್ಣಮಾಲಭೇಥ ಮಾರೇಯ್ಯ, ಫುಸನಂ ವಾ ಕರೇಯ್ಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಆಪುಬ್ಬೋ ಲಭಿ ಹಿ ಮಾರಣೇ ಫುಸನೇ ಚ ವತ್ತತೇ, ದೇಸನಾಯನ್ತಿ [ಚೋದನಾಯನ್ತಿ ಚೋದನಾವಾಕ್ಯ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ವೇದವಾಕ್ಯೇತಿ ಅತ್ಥೋ, ಕುತೋ ಛಾಗತೋ-ಞ್ಞೋ ನಾಲಬ್ಭತೇಚ್ಚಾಹ- 'ನ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಛಾಗಾಭಾವೇತಿ ಸೇತಗುಣಯುತ್ತಸ್ಸ ಛಾಗಸ್ಸಾಭಾವೇ, ಪಿಟ್ಠಪಿಣ್ಡಿಮಾಲಬ್ಭಾತಿ ಸೇತಗುಣಯೋಗೇನ ವಿಟ್ಠಪಿಣ್ಡಿಂ ಆಲಮ್ಭ, ನ ಚ ನಾಲಮ್ಭತೇ ತಸ್ಮಾ ಗುಣೋ ಅಪ್ಪಧಾನನ್ತಿ ಅಜ್ಝಾಹರಿತಬ್ಬಂ।

ಪುನ ಚೋದೇನ್ತೋ ಆಹ- 'ನನು ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಥೇತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯಮಾಸಙ್ಕತೇ, ಅನಿಟ್ಠಮಾಪಾದಯತಿ ನೀಲಸದ್ದೇಪಿ ಪಸಜ್ಜೋ'ತಿ, ಕುತೋಚ್ಚಾಹ- 'ಸೋಪಿಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ- "ಉಪ್ಪಲಸದ್ದೋ ಜಾತಿವಾಚೀ, ನ ತು ದಬ್ಬವಾಚೀ, ಜಾತಿ ವಿಸಿಟ್ಠದಬ್ಬವಾಚಿತ್ತಾ ಯದಿ ದಬ್ಬವಾಚೀತಿ ವುಚ್ಚತೇ, ತದಾ ನೀಲಸದ್ದೋಪಿ ಗುಣವಿಸಿಟ್ಠ ದಬ್ಬವಾಚಿತ್ತಾ ದಬ್ಬವಚನಮಾಪಜ್ಜತೀತಿ

ಇಮೇಸಂ ನ ಕೋಚಿ ವಿಸೇಸೋ"ತಿ, ಪರಿಹರನ್ತೋ ಆಹ 'ನೇದಮತ್ಥಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಪಾಯಿನೋ ಅಪಗನ್ತಾರೋ ದಬ್ಬಾತಿ ಗಮ್ಯತೇ, ಕುತೋಚ್ಚಾಹ- 'ಸತೀಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಇತಿ ಕಾರಣೇ।

ವಿಸೇಸನಮೇಕತ್ಥೇನೇತಿ ಸಿದ್ಧೇಪಿ ಪಪಞ್ಚತ್ಥಂ ಪರಿಪ್ಫುಟತ್ಥಞ್ಚ ಉದಾಹರಣಬಹುತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ ಬಹುಂ ಸುತ್ತಿತಂ, ಸಬ್ಬಸ್ಸೇತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಕ್ಖಾತಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತಿಯಮುದಾಹರಣಮತ್ತಂ ದಸ್ಸಿತಂ, ತದಿದಾನಿ ಬ್ಯಾಖ್ಯಾತುಕಾಮೋ ಆಹ- 'ಪುಬ್ಬಕಾಲೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಭಿನ್ನೋಚ ವಿಸೇಸನನ್ತೀ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ "ಪುಬ್ಬಕಾಲೇಕ ಸಬ್ಬಧುರಪುರಾಣನವಕೇವಲಾನಿ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣೇನೇ"ತಿ (೨-೧-೪೯) ತೇ ಸಮೇತ್ಥ ಸುತ್ತಂ, ತತ್ಥೇಕಾದೀನಂ ವುತ್ತಿಯಮುದಾಹರಣಾನಿ ನ ದಸ್ಸಿತಾನ್ಯುಪಲಕ್ಖಣತೋವ ವಿಞ್ಞಾಯನ್ತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಏಕೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಏಕೋ ಚ ಸೋ ಪುರಿಸೋಚಾತ್ಯಾದಿನಾ ವಿಗ್ಗಹೋ ಉಪಲಕ್ಖಣತ್ತಾಯೇವ ಚ 'ಸತ್ತ ಚ ತೇ ಇಸಯೋ ಚ ಸತ್ತಿಸಯೋ'ಚ್ಚಾದಿಕಞ್ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಉಪಮೀಯತೇ ಪರಿಚ್ಛಿಜ್ಜತೇ-ನೇನೇತ್ಯುಪಮಾನಂ, ಉಪಮೀಯತೀತ್ಯುಪಮೇಯ್ಯಂ, ತೇಸಂ ಉಪಮಾನೋಪಮೇಯ್ಯಾನಂ ಸಾಧಾರಣೋ ಯೋ ಧಮ್ಮೋ ಸಾಮತಾತೇನ ವಿಸಿಟ್ಠಂ ಯದುಪಮೇಯ್ಯಂ, ತಂ ವಚನೇನೇತ್ಯತ್ಥೋ ಉಪಮಾನೋಪಮೇಯ್ಯಚ್ಚಾದಿ ಕಸ್ಸ, ಸಮಾಸೋ ಭವತೀತಿ ಸೇಸೋ, ಕಾರಣಮಾಹ- 'ವಿಸೇಸೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ವಿಸೇಸಾಪರಿಗ್ಗಹಾತಿ ವಿಸೇಸನನ್ಯೇವ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಪರಿಗ್ಗಹಾ, ಏವಮ್ಪೂ ತಸ್ಸಾಪೀತಿ ಉಪಮಾನರೂಪಸ್ಸಾಪಿ। ನನು ಸತ್ಥೀಸದ್ದಸ್ಸಸತ್ಥಿಯಂ ವುತ್ತಿ ಸಾಮಾಸದ್ದಸ್ಸ ತು ದೇವದತ್ತಾಯ, ಅತೋ ಬ್ಯಧಿಕರಣತ್ತಾ ಕಥಮೇತ್ಥ ಸಮಾಸೋಚ್ಚಾಸಙ್ಕೀಯಾಹ- 'ಯದೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಸಮಾನೋ ಧಮ್ಮೋ ಸಾಮತ್ತಾದಿ ಯಸ್ಸ ಸೋ ಸಧಮ್ಮೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ಸಾಧಮ್ಮಿಯಂ ಸಾಮತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ದೇವದತ್ತಾತ್ಥೇ ವತ್ತತೇ ಉಪಚಾರವಸೇನ, ಸಾಮಾಸದ್ದೋಪಿ ಗುಣವಚನೋಪಿ ಸಾಮತ್ತಂ ವತ್ವಾ ಸದ್ದಾದಿತ್ತವಸೇನಾಭೇದೋಪಚಾರೇನ ವಾ ದೇವದತ್ತಾಯಂ ವತ್ತತೇ, ನನು ಚ ಸಾಮಾಸದ್ದಸ್ಸ ದೇವದತ್ತಾಭಿಧಾನೇ ಚರಿತತ್ಥತಾಯ ಸತ್ಥೀ ಗುಣೇನ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾತ್ಯನಿಯತಗುಣಪ್ಪತೀತಿಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ನೇಕಗುಣಾಧಾರತ್ತಾ ಸತ್ಥಿಯಾತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ- 'ಯದಿಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಇಹಾತಿ ನಿದ್ಧಾರಣೇ, ಏತೇಸಂ ಗುಣಾನಂ ಮಜ್ಝೇತಿ ಅತ್ಥೋ, ಇಹ ವಾ ಸತ್ಥಿಯಂ, ಸಾಮಗುಣವನ್ತತಾಯ ಸಾಮಾಯಾತಿ ಗಮ್ಯತೇ, ಪಸಿದ್ಧಿವಸೇನಾತಿ ಸತ್ಥಿಸಾಮಾತ್ಯತ್ರೋಪಮಾನಂ ಸತ್ಥೀ, ಉಪಮೇಯ್ಯಾ ದೇವದತ್ತಾ, ಪಸಿದ್ಧನ್ತುಪಮಾನಂ ಭವತಿ ನಾಪ್ಪಸಿದ್ಧಂ... ಪಸಿದ್ಧಸಾಧಮ್ಮಿಯಾ ಸಾಧ್ಯು ಸಾಧನಮುಪಮಾನನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ಸತ್ಥಿಯೇವ ಸಾಮಗ್ಗುಣೇನ ಪಸಿದ್ಧಾ ನ ದೇವದತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ಸಾಮಗುಣಪ್ಪಸಿದ್ಧಿಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಾಧ್ಯತೇ ಉಪಮೀಯತೇನೇನೇತಿ ಸಾಧನಮುಪಮಾನಂ, ಸಾಧ್ಯತೇ ಉಪಧೀಯತೇತಿ ಸಾಧ್ಯಮುಪಮೇಯ್ಯಂ, ಪಸಿದ್ಧಸ್ಸ ಸಾಧಮ್ಮಿಯಂ ತೇನ, ಸಾಧ್ಯಸ್ಸಾಪ್ಪಸಿದ್ಧಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಸಾಧನಂ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಂ। ಯತ್ರತ್ವಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಬಹುಲಂವಚನಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ಸಾಮಞ್ಞವಚನೇನೇವ ಸಮಾಸಸಬ್ಭಾವಂ ವತ್ವಾ ಅಞ್ಞೇನಾಸಬ್ಭಾವಮುದಾಹರಣೇನ ಫುಟಯಿತುಂ 'ಫಾಲಾ ಇವ ತಣ್ಡುಲಾ'ತ್ಯಾದಿ ಆರದ್ಧಂ।

ತಣ್ಡುಲಸದ್ದೋತಿ ಉಪಮೇಯ್ಯಭೂತತಣ್ಡುಲಸದ್ದೋ, ತಣ್ಡುಲತ್ತಮ್ಪಿ ವತ್ವಾ ದಬ್ಬೇ ಪವತ್ತೋ ಸಾಮಞ್ಞವಚನೋ ನತು ಭವತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ದಬ್ಬೇತಿ ತಣ್ಡುಲದಬ್ಬೇ ಫಾಲದಬ್ಬೇ ಚ।

ಉಪಮಾನೋಪಮೇಯ್ಯಸಾಧಾರಣಸೂರತ್ತಾದಿಧಮ್ಮವಚನಾಪ್ಪಯೋಗೇತಿ ಉಪಮಾನೋಪಮೇಯ್ಯಾನಂ ಸಾಧಾರಣೋ ಯೋ ವಿಸಾರದತ್ತಾದಿಧಮ್ಮೋ ತಬ್ಬಚನಸ್ಸ 'ಮುನಿ ಅಯಂ ಸೀಹೋ ವಿಯ ವಿಸಾರದೋ'ತ್ಯಾದೋ ವಿಸಾರದಾದಿಸದ್ದಸ್ಸಾಪ್ಪಯೋಗೇತಿ ಅತ್ಥೋ, ಕೇಸಞ್ಚಿತಿ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಸದ್ದಾನಂ ಮಜ್ಝೇ, ವಿಸೇಸ್ಸತ್ತಮೇವ ಫುಟಯತಿ। 'ತಥಾ ಚೇ'ತ್ಯಾದಿನಾ, ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಾನಂ ಯಥಿಟ್ಠತ್ತಾ ನಿಚ್ಚಂ ಸೀಹಾದೀನಂ ವಿಸೇಸ್ಸತಾಯೇವ ವಚನಿಚ್ಛಾತಿ ಪುಬ್ಬನಿಪಾತತ್ತಾಪ್ಪಸಙ್ಗೋತಿ ಭಾವೋ, ಉಪಪತ್ಯನ್ತರಮಾಹ-'ವಿಸೇಸನಸ್ಸೇವೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಯದಿಪಿ ಸೀಹೋ ವಿಸೇಸನಮೇವ ನ ವಿಸೇಸ್ಸಂ, ತಥಾಪಿ ಬಹುಲಾಧಿಕಾರಾ ವಿಸೇಸನಸ್ಸಾಪಿ ಪರನಿಪಾತೋತಿ ಭಾವೋ।

ಅಥಾತ್ರಾಪಿ ವಿಸೇಸನನ್ತೇವ ಸಮಾಸಪ್ಪಟಿಪಾದನೇ'ಮುನಿ ಅಯಂ ಸೀಹೋವ ವಿಸಾರದೋ'ಚ್ಚಾದೋ ಸಾಮತ್ಥಿಯತೋವ ಸಮಾಸಾಪ್ಪಸಙ್ಗೇಪಿ ಉಪಮಾನೋ ಪಮೇಯ್ಯಾನಂ ಸಾಧಾರಣವಿಸಾರದತ್ತಾದಿಧಮ್ಮವಚನಾಪ್ಪಯೋಗೇ ಸತಿ ತಪ್ಪಸಙ್ಗಾಭಾವತ್ಥಂ ವಚನಮಾರಬ್ಭನೀಯನ್ತಿ ಚೋದೇತಿ 'ನನುಚೇ'ತ್ಯಾದಿನಾ, ಸಾಮತ್ಥಿಯತೋತಿ ಸಾಮಞ್ಞವಚನಪ್ಪಯೋಗೇ ಸಾಪೇಕ್ಖತ್ತಾ ಸಮಾಸಾಪ್ಪಸಙ್ಗೋತಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ ತಸ್ಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಾಮಞ್ಞಪ್ಪಯೋಗತ್ಥನ್ತಿ ಸಮಾಸವಾಕ್ಯೇ ಸಾಮಞ್ಞವಚನಸ್ಸ ಸೂರತ್ತಾದಿ(ನೋ), ಅಪ್ಪಯೋಗತ್ಥಂ, ತಥಾ ಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಸಾಮಞ್ಞಸದ್ದಪ್ಪಯೋಗೇ ಸಾಮತ್ಥಿಯತೋ ಸಮಾಸಾಸಬ್ಭಾವಾ ಸುತ್ತನ್ತರಸ್ಸಾನಾರಬ್ಭನೀಯಭಾವಂ ಸಾಧೇತಿ।

ವಿಸೇಸಾನನ್ತಬ್ಭಾವಾತಿ ಸಾಮಞ್ಞಸ್ಸ ಸಮಾಸೇ ಅನ್ತೋಭಾವೇಪಿ ತಿಖಿಣತ್ತಾದಿತೋ ವಿಸಿಟ್ಠಸ್ಸ ಸೂರಸ್ಸಾದಿವಚನೀಯಸ್ಸ ವಿಸೇಸಸ್ಸ ಸಮಾಸೇ ಅನನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ಅಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ಸಾಪೇಕ್ಖಮಸಮತ್ಥನ್ತಿ। ಅಥೇತಿ 'ಸಚ್ಚಮೇತ'ನ್ತಿಆದಿಂ ಪರವಚನಮಾಸಙ್ಕಿಯ ವದತಿ, ಏವಮಾದಿಸಿಜ್ಝನತ್ಥಂ ಸಮಾಸೋತಿ (ಞಾಪನತ್ಥಂ) ಆರಬ್ಭನೀಯಮ್ಭವತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಪಧಾನಸ್ಸಾತಿ 'ರಞ್ಞೋಪುರಿಸೋ-ಭಿರೂಪೋ'ತೇತ್ಥ ಅಭಿರೂಪಸಾಪೇಕ್ಖಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ ವಿಸೇಸನತ್ತೇನೇವಾ [ವಿಸೇಸನಂ ತೇನೇವಾ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಪ್ಪಧಾನಂ, ಸಮಾಸಾವಯವಭೂತಂ ರಾಜಾನಂ ಪತಿ ವಿಸೇಸ್ಸಭಾವೇನಾವಿಫಲಿತಸಕತ್ಥತಾಯ ಪಧಾನಭೂತಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ। ಆದಿಸದ್ದೇನ 'ರಾಜಪುರಿಸಸ್ಸ ದಸ್ಸನೀಯಸ್ಸ ಗೇಹ'ನ್ತಿ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

ಏತ್ಥ ಹಿ ಗೇಹಮ್ಪತಿ ವಿಸೇಸನಭಾವೇನಾಪ್ಪಧಾನತ್ತೇಪಿ ರಾಜಾನಮ್ಪತಿ ಪಧಾನಭೂತಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಸಾಪೇಕ್ಖಸ್ಸಾಪಿ ಸಮಾಸೋ ಹೋತೇವ। ಇದಞ್ಚ ಞಾಪನತ್ಥಂ ವಚನಾರಮ್ಭಪ್ಪಯೋಜನಞ್ಚ, ಕಾರಣಮಾಹ- 'ಗಮಕತ್ತಾ'ಇಚ್ಚಾದಿ।

ಗಮಕತ್ತಾತಿ ವಿಗ್ಗಹವಾಕ್ಯತ್ಥಸ್ಸ ವುತ್ತಿಯಮ್ಪತೀಯಮಾನತ್ತಾ ಗಮಕತ್ತಂ ತಸ್ಮಾ, ನಚೇಹ ಗಮಕತ್ತಮತ್ಥೀತಿ 'ಮುನಿ ಸೀಹೋವ ಸೂರೋ'ತ್ಯತ್ರ ತು ವಾಕ್ಯತೋ ಯೋತ್ಥೋ ಪತೀಯತೇ, ನಾಯಂ 'ಮುನಿ ಸೀಹೋ ಸೂರೋ'ತ್ಯತೋ ಗಮ್ಯತೇತಿ ಗಮಕತ್ತಂ ನತ್ಥೀ-ತಿ ಅತ್ಥೋ, ತಥಾಹಿ ಮುನಿಸೀಹಸದ್ದೇನೇವೋ ಪಮಾನೋಪಮೇಯ್ಯಭಾವನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ ವಿಸಾರದತ್ತಸ್ಸ ಸಭಾವೇನೇವೋಪಾದಾನತೋ ವಿಸಾರದಸದ್ದಸ್ಸ ತೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧಾಭಾವೋ।

ಅಪವಗ್ಗೋ ನಿಬ್ಬಾನಂ, ವಾಕ್ಯಮೇವೇತಿ ಏವಕಾರೇನ ಬ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಮತ್ಥಮ್ಪದಸ್ಸಯಮಾಹ- 'ವುತ್ತಿನಿವತ್ತೇತೀ'ತಿ ಬಹುಲಾಧಿಕಾರತೋ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ನನು ಚಾತ್ರ ವಿಸೇಸ್ಸಭಾವಾಸಮ್ಭವಾಪ್ಪಸಙ್ಗೋಯೇವ ವುತ್ತಿಯಾತಿ ಚೋದೇತಿ। 'ನನುಚೇ'ತ್ಯಾದಿನಾ।

ಪುಣ್ಣತಾಬ್ಯಭಿಚಾರಾತಿ ಪುಣ್ಣತಾಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಬಾಲಾದಿಅವತ್ಥಾವಿಸೇಸಸ್ಸ ಅವಿನಾಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಬ್ಯಭಿಚಾರೀ ಹಿ ವಿಸೇಸ್ಸಮ್ಭವತಿ ಯಥಾ ನೀಲತಾಯುಪ್ಪಲಂ, ಪರಿಹರತಿ 'ನೇದಮತ್ಥಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಮನ್ತಾಣಿಪುತ್ತಾನಂ ಅನೇಕತ್ತಾತಿ ಕೇವಲಂ ಮನ್ತಾಣಿಯಾ ಪುತ್ತೋ ಪುಣ್ಣೋಯೇವಾತಿ ಅಭಾವಾ ತೇಸಂ ಬಹುಭಾವತೋ, ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಗಹಸ್ಸ ಪತಯೋತಿ ಗಹಪತೀನಂ ಬಹುತ್ತಂ ಪಾಕಟಮೇವ।

ವುತ್ತಿಯೇವೇತಿ ಏವಕಾರೇನ ಬ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಮತ್ಥಮಾಹ-'ವಾಕ್ಯಂ ನಿವತ್ತೇತೀ'ತಿ। ವಿಸಿಟ್ಠಜಾತಿವಚನಾತಿ ವುತ್ತಂ ಕಣ್ಹಸಪ್ಪಜಾತಿಯಾ ಲೋಹಿತಸಾಲಿಜಾತಿಯಾ ಚ ವಿಸಿಟ್ಠತ್ತಾ।

ತಚ್ಛಕೋ ಸಪ್ಪೋತಿ ಬ್ಯಾಖ್ಯೇಯಮುಪನಿಕ್ಖಿಪ್ಪಚೋದಯಮಾಹ- 'ನನು ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ತಚ್ಛಕಭಾವಾನಪೇತೋತಿ ಬಾಲಯುವತ್ತಾದಿಸಙ್ಖಾತತಚ್ಛಕಭಾವತೋ ಅಬ್ಯಾವುತ್ತೋ, ಅತ್ಥಿನಾಮಧೇಯ್ಯೋತಿ ತಚ್ಛಕೋ ನಾಮ ಕೋಚಿ ತನ್ನಾಮೋ ಅತ್ಥಿ, ಕಿರಿಯಾಸದ್ದೋತಿ ತಚ್ಛತೀತಿ ತಚ್ಛಕೋತಿ ಏವಂ ಕಿರಿಯಾಯ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತತ್ತೇನೋಪಾದಿನ್ನೋ ವಡ್ಢಕೀವಾಚೀ ತಚ್ಛಕಸದ್ದೋ, ಏವಂ

ಮಞ್ಞತೇ "ಯಥಾವುತ್ತನಯೇನ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಸಬ್ಭಾವಾ ಸಮಾಸೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ತಥಾ ಸತಿ ಕಿಮಿದಂ ಪಚ್ಚುದಾಹರಣಂ ಕತ"ನ್ತಿ। ಅತ್ರ ಕೇನಚಿ ನ ನಾಮಧೇಯ್ಯಸ್ಸೇತ್ಯಾದಿ ನೋಪಜಾಯತೇವಾತ್ಯೇತದವಸಾನಂ ವುಚ್ಚಮಾನಮನುದ್ಯತಂ ನಿರಾಕತ್ತುಕಾಮೋ ಆಹ-'ಯೋಪಾ ಹೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಇಮಸ್ಸಾಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ "ವುತ್ತನಯೇನ ತಚ್ಛಕಸದ್ದಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾ ಸದ್ದಸ್ಸಾತ್ಥವಿಸಯಾಪೇಕ್ಖಾಯಾಭಾವತೋ ವಿಸೇಸ್ಸತ್ತಾಭಾವಾ ಪಚ್ಚುದಾಹರಣಮಿದಂ ಕತ"ನ್ತಿ।

ಕಸ್ಮಾ ಅಯುತ್ತಮಿಚ್ಚಾಹ-'ಯತೋ'ಚ್ಚಾದಿ, ನಾಮಧೇಯ್ಯಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾವಾಚಿನೋ ಚ ಅತ್ಥಾಭಿಧಾನಸಾಮತ್ಥಿಯಂ ತುಲ್ಯಂ ವಾ ನ ವಾ, ಅವಯವಪ್ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ಸಮುದಾಯಪ್ಪಸಿದ್ಧಿ ಬಲವತಿ ವಾ ನವೇತ್ಯೇತಂ ವಿಚಾರೇತುಂ ಯತೋ ನಾಧಿಕತನ್ತ್ಯತ್ಥೋ, ಕಿಞ್ಚರಹಿ ಅಧಿಕತನ್ತ್ಯಾಹ- 'ಅಪಿತ್ವಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ತಚ್ಛಕಸದ್ದೋನೇಕತ್ಥವುತ್ತಿ ನಾನೇಕತ್ಥೋತಿ ವಿಚಾರೇತುಮಧಿಕತನ್ತಿ ಯೋಜನಾ।

ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ- "ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಭಾವಚಿನ್ತಾಯಂ ಸದ್ದಾನಮತ್ಥಾಭಿಧಾನಸಾಮತ್ಥಿಯಚಿನ್ತಾ ನ ಯುಜ್ಜತೇ 'ಸತಿ ಸಮ್ಭವೇ ಬ್ಯಭಿಚಾರೇ ಚ ವಿಸೇಸನಂ ಸಾತ್ಥಕಂ ಹೋತೀ'ತಿ ವಿಸೇಸನಂ ಮಗ್ಗೀಯತೇ, ನಾಸಮ್ಭವೇ ನಾಬ್ಯಭಿಚಾರೇ ಯಥಾ ಸೀತಂ (ಹಿಮಂ) ಉಣ್ಹೋಗ್ಗೀತಿ, ತಸ್ಮಾ ಸಮ್ಭವಬ್ಯಭಿಚಾರಚಿನ್ತಾ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಭಾವಚಿನ್ತಾಯಮುಪಯುಜ್ಜತೀತಿ ತಚ್ಛಕಸದ್ದೋ-ನೇಕತ್ಥವುತ್ತಿವಾ ನ ವೇತ್ಯೇತದೇವ ವಿಚಾರೇತುಮಧಿಕತನ್ತಿ ಕತ್ಥಚಿಪಿ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸ ಸಬ್ಭಾವೇ ಸಮಾಸೋ ಹೋತೇವಾ"ತಿ, ಯದಿಪಿ ನಾಮಧೇಯ್ಯಕಿರಿಯಾವಾಚೀನಮತುಲ್ಯಮತ್ಥಾಭಿಧಾನಂ ಸಮುದಾಯಪ್ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ಚ ಬಲವತಿತ್ತಂ, ತಥಾಪಿ ವಕ್ಖಮಾನನಯೇನ ಸಮಾಸಸಬ್ಭಾವಾ ನ ಕಾಚಿ ಹಾನೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಏತ್ಥ ಚಾ'ತಿಆದಿ।

ಏತ್ಥಚಾತಿ ಕೇಚಿ ಪಕ್ಖೇ ಚ, ಕಞ್ಚಿ ಪೀಳಮಾವಹತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕುತೋಚ್ಚಾಹ 'ತಥಾಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ- "ಯದೀಪಿ ಸಮುದಾಯಪ್ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ಸತಿ ಕಿರಿಯಾಸದ್ದತ್ಥವಿಸಯಾಪೇಕ್ಖಾ ನೋಪಜಾಯತೇ, ತಥಾಪಿ ನಾಮಧೇಯ್ಯಸ್ಸೇವ ತಚ್ಛಕಸದ್ದಸ್ಸಾಪ್ಯನೇಕತ್ಥವುತ್ತಿತ್ತಮತ್ಥೇವ... ಸಪ್ಪವಿಸೇಸೇ ಮನುಸ್ಸೇ ಚ ತನ್ನಾಮಕೇ ನಾಮಧೇಯ್ಯಸ್ಸ ತಚ್ಛಕಸದ್ದಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಸಬ್ಭಾವಾ(ತಿ) ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಸಬ್ಭಾವತೋ ಸಮಾಸಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ತದವತ್ಥೋ ಯೇವಾ"ತಿ, ನ ಕೇವಲಂ ಸಪ್ಪವಿಸೇಸಸ್ಸೇವ ತಚ್ಛಕಸದ್ದೋ ನಾಮಧೇಯ್ಯಮಪಿತು ಮನುಸ್ಸಾನಮ್ಪೀತಿ ಪಿಸದ್ದತ್ಥೋ। ತಚ್ಛಕಸದ್ದಸ್ಸಾನೇಕತ್ಥವುತ್ತಿತ್ತೇಪಿ ನ ಸಮುದಾಯಪ್ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ಅವಯವಪ್ಪಸಿದ್ಧಿಬಾಧಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ನಚಾ'ತಿಆದಿ। ಚೋ-ವಧಾರಣೇ, ಕುತೋಚ್ಚಾಹ 'ಕಿರಿಯೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಕಮೇನತ್ಥಪ್ಪಸಿದ್ಧೀತಿ ಯಂ, ಏತಮ್ಪನ ಸಕ್ಕಾ ವಿಞ್ಞಾತುನ್ತಿ ಯೋಜನಾ।

ಯನ್ತಿ ಯಂ ಪಸಿಜ್ಜನಂ, ಕಮೇನಾತಿ ಬಾಧಾಭಾವತೋ ಅನುಕ್ಕಮೇನ। ಏವಞ್ಚೇತಿ ಇಮಿನಾ ನಚೇತ್ಯಾದಿನಾ ವುತ್ತಂ ಪಚ್ಚಾಮಸತಿ... ಕಿಮ್ಪಟಿವಿಹಿತಂ ಸಿಯಾ ಪರಿಹಟಂ ಸಿಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಇತಿ ಇಮಿನಾ ಕಾರಣೇನ 'ತಚ್ಛಕೋ ಸಪ್ಪೋ'ತಿ ಪಚ್ಚುದಾಹರಣಂ ನ ಯುತ್ತಂ... ತಚ್ಛಕಸಪ್ಪೋತಿ ಸಮಾಸಸಬ್ಭಾವತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ನೇದಮೇವಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಪರಿಹರತಿ, ಯದಾ ಚರತಿ ಯಥಾ ವುತ್ತೇನ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಭಾವಸಮ್ಭವೋ, ತದಾ ಕಥನ್ತ್ಯಾಹ- 'ಯದಾ ವಿಸೇಸನೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ತದಾಪಿ ಕಥಂ ವಾಕ್ಯೇನ ಭವಿತಬ್ಬಮಿಚ್ಚಾಹ- 'ಇದಞ್ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಬಹುಲಂವಚನತೋಯೇವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಅಞ್ಞಸ್ಸಾತಿ ಕಮ್ಮನಿ ಸಮ್ಬನ್ಧವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ ಛಟ್ಠೀ। ಅವಚ್ಛೇದಕತ್ತಾತಿ ಏತ್ಥ ಕತ್ತುನಾ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಕಾಳಸ್ಸಾತಿ ಕತ್ತರಿ ಭಾವಯೋಗೇ ಛಟ್ಠಿಯಾ ಅಜ್ಝಾಹರಿತಬ್ಬಂ। ಪತ್ತಾಪನ್ನೇಹಿ ದುತಿಯನ್ತಸ್ಸ ಜೀವಿಕಮ್ಪತ್ತೋ ಜೀವಿಕಾ ಪನ್ನೋತಿ ಸಮಾಸೋ 'ಕಾರಕಂ ಬಹುಲ"ನ್ತೇವ (ಚಂ-೨-೨-೧೮) ವಿಹಿತೋ ದುತಿಯನ್ತೇನ ತು ತೇಸಂ ಸಮಾಸತ್ಥಂ ಸುತ್ತನ್ತರಂ ಕತಂ ಪರೇಹಿ, ಅತ್ಥಞ್ಚ ತೇಸಮಿತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಾನಮ್ಪಿ ಸಮಾಸೇನೇವ, ಕಾರನಿವತ್ತಿಯಾ, ತಥಾ ಮಾಸೋ ಜಾತಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೇ ಪರಿಮಾಣಿವಾಚಿನಾ ಛಟ್ಠಿಯನ್ತೇನ ಪರಿಮಾಣವಚನಾನಂ ಕಾಲಸದ್ದಾನಂ, ತದಾಹ- 'ಪತ್ತಾಪನ್ನಾನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಪರಿಮಾಣಂ ಮಾಸಾದಿ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ತಮಸ್ಸತ್ಥೀತಿ ಪರಿಮಾಣೀ ಜಾತಾದಿ।

ಏತ್ಥ ಹಿ ಮಾಸೋ ಪರಿಮಾಣಂ ಪರಿಚ್ಛೇದಕತ್ತಾ, ಜಾತೋ ಪರಿಮಾಣೀ ಪರಿಚ್ಛೇಜ್ಜತ್ತಾ, ಪತ್ತಾ ಜೀವಿಕಾನೇನಾತಿ [ಪತ್ತೋ ಜೀವಿಕನ್ತಿ ಪಾಠೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ] ವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ ಯೋ-ತ್ಥೋ ಸೋ- ಞಾಪದತ್ಥಸಮಾಸೇಪ್ಯತಿನ್ನೋ ವಚನಿಚ್ಛಾಭೇದಮನ್ತರೇನಾತಿದಸ್ಸೇತುಂ 'ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೇ ಭವಿಸ್ಸತೀ'ತಿ ಯಂ ವುತ್ತಿಯಂ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಬ್ಯಾಖ್ಯಾತುಕಾಮೋ ಆಹ- 'ವಾನೇಕಞ್ಞತ್ಥೇ ಇಚ್ಛೇವಾ'ತಿಆದಿ। ಅಞ್ಞತ್ಥ ಸಮಾಸೇ ಕತೇ ಸಬ್ಬತ್ಥ "ಇತ್ಥಿಯಂ ಭಾಸಿತೇ"ಚ್ಚಾದಿನಾ (೩-೬೭) ಪುಮ್ಭಾವೋ। ಮಾಸೋ ಜಾತಸ್ಸಾತಿ ವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ ಯೋ-ತ್ಥೋ, ಸೋ-ಞ್ಞತ್ಥಸಮಾಸೇಪ್ಯಭಿನ್ನೋ ವಚನಿಚ್ಛಾಭೇದ ಮನ್ತರೇನಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಯಸ್ಸ ಜಾತಾದಿನೋ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಜಾತಸದ್ದಸ್ಸತ್ಥಮಾಹ ಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ, ಸಮ್ಬುಣ್ಣೋತ್ಯತ್ಥೋ, ಇಮಿನಾ ಚ ಮಾಸೋ ಜಾತೋ-ಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ದಸ್ಸಿತೋ, ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಯದಿ ಮಾಸೋ ತಸ್ಸ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥಸ್ಸ ಜಾತಾದಿನೋ ಸಮ್ಬುಣ್ಣೋ ನ ಭಾತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತ್ತತ್ತವನ್ತೂನಂ ನಿಟ್ಠಾಸಞ್ಞಂ ವಿಧಾಯ ತದನ್ತಸ್ಸಞ್ಞತ್ಥಸಮಾಸೇ "ನಿಟ್ಠಾ"ತಿ (೨-೨-೩೬) ಸುತ್ತೇನ ಪುಬ್ಬನಿಪಾತೋ ವುತ್ತೋ, ತದಾಹ- 'ನಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪುಬ್ಬನಿಪಾತಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ನಚ ಸಿಯಾತಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕುತೋಚ್ಚಾಹ- 'ಜಾತಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಕೇಸಞ್ಚಿತ್ತಿ ವಾಕ್ಯಕಾರಮಾಹ, ನಚ ಯುತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕಾರಣಮಾಹ- 'ವಿಸೇಸನ'ಮೇಚ್ಚಾದಿ, ತಥಾಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ ವಿಸೇಸನಸ್ಸ ಸಾತ್ಥಕತ್ತೇ ಸಮಾಸಬ್ಭಾವಮಭಾವೇ ಚಾಭಾವಂ ಸಾಧೇತಿ... ಛಟ್ಠೀಸಮಾಸೇ 'ಸತಿ ಸಮ್ಭವೇ ಬ್ಯಭಿಚಾರೇ ಚ ವಿಸೇಸನಸ್ಸ ಸಾತ್ಥಕಮ್ಭವತೀತಿ ವಿಸೇಸನಸ್ಸ ಸಾತ್ಥಕತ್ತಾ।

ಅವಚನೇಪೀತಿ ನಿಯಮವಚನೇ (ಅ)ಸತೀಪಿ, ಛಟ್ಠೀಸಮಾಸಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ಚರಹಿ ವುತ್ತನಯೇನ ಬ್ಯವಚ್ಛೇಜ್ಜ ಬ್ಯವಚ್ಛೇದಕತ್ತಾಭಾವೇನ ವಿಸೇಸನಾನತ್ಥಕ್ಯಾ ನ ಭವೇಯ್ಯ ಚೇ ವಾಕ್ಯೇನಾಪಿ ನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಆಹ- 'ವಾಕ್ಯಂ ತ್ವಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಅಯಮ್ಪನ ವಿಸೇಸನಸಮಾಸೋ ಪರೇಹಿ ಕಮ್ಮಧಾರಯೋತಿ ಞಾಯತಿ... ಯಥಾ ಕಮ್ಮಂ ಕಿರಿಯಂ ಪಯೋಜನಞ್ಚ ಧಾರೇತಿ ಏವಮಯಂ ಸಮಾಸೋ ಕಮ್ಮಮಿವ ದ್ವಯಂ ಧಾರಯತೀತಿ।

೧೨. ನಞ

ಏತ್ಥೇವಾತಿ "ಟ ನಞ್ಞ"ಇತಿ (೩-೭೪) ಸುತ್ತೇಏವ। ಪಾಮನಪುತ್ತೋತಿಪಾಮಾ ಕುಟ್ಠವಿಸೇಸೋ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಪಾಮಸದ್ದಾ "ದಿಸ್ಸನ್ತಞ್ಞೇಪಿ ಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ (೪-೧೨೦) ನಪ್ಪಚ್ಚಯೋ, ಪಾಮನಸ್ಸ ಪುತ್ತೋ, ಯದಿ ಹೇತ್ಥ ಞಕಾರೋ ವಿಸೇಸನತ್ಥೋ ನ ಕರೀಯೇಥ, ತದಾ "ಟ ನಸ್ಸಾ"ತಿ ಸುತ್ತಂ ಕರೀಯೇಥ, ತಥಾ ಚ ಸತ್ಯುತ್ತರಪದೇ ಪರತೋ ಪಾಮನಸದ್ದೇ ನಕಾರಸ್ಸಾಪಿ ಟೋ

ಸಿಯಾತಿ ಭಾವೋ, ನನು ಚೆಹ ಸಮಾಸವಿಧಿಮ್ಹಿ ಞ ಕಾರೋಚ್ಚಾರಣಾ ಞ ಲೋಪ ರಹಿತಸ್ಸ ಸಮಾಸೋ ನ ಭವತೀತಿ ವತ್ತುಮುಚಿತಂ, ನ ತು "ಟ ನಞ್ಞಾ"ತಿ ವಿಸೇಸನತ್ಥೋತಿ [ಞ್ಞಕಾರೋ ಏತ್ಥೋವ ವಿಸೇಸನತ್ಥೋ, ತಿ ಭವಿತಬ್ಬ] ಸಚ್ಚಂ, ಕಿನ್ತ್ವಿಹ ಸಮಾಸವಿಧಿಮ್ಹಿ ಞ ಕಾರಸ್ಸ ಬ್ಯವಚ್ಛಜ್ಜಂ ನ ದಿಸ್ಸತೇ।

ಪರಿಯುದಾಸವುತ್ತೀತಿ ಪರಿ ತುಲಿತಮುಗ್ಗಯ್ಹ ನಿಸೇಧನೀಯಸ್ಸ ಅಸನಂ ಖೇಪನಂ ವಜ್ಜನಂ ಪರಿಯುದಾಸೋ, ತೇನ ಪರಿಯುದಾಸೇನ ವಿಸಿಟ್ಠೇ-ತ್ಥೇ ವುತ್ತಿ ಅಸ್ಸೇತಿ ಪರಿಯುದಾಸವುತ್ತಿ, ಪಸಜ್ಜಪ್ಪಟಿಸೇಧವುತ್ತೀತಿ ಪಟಿಸೇಧನೀಯಮೇವ ಪಸಜ್ಜ ಪತ್ವಾ ತಂಸದಿಸಮನಪೇಕ್ಖಿಯ ನಿಸೇಧೋ, ತೇನ ವುತ್ತಿ ಅಸ್ಸೇತಿ ಪಸಜ್ಜಪ್ಪಟಿಸೇಧ ವುತ್ತಿ।

ಯತ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಅಞ್ಞೋವ ಭವತೀತ್ಯೇವಂ ವಾಕ್ಯೇನಾತ್ಥನ್ತರವಿಧಾನಾ ವಿಧಿನೋ ಪಧಾನತ್ತಂ, ಅತ್ಥನ್ತರವಿಧಾನಸಾಮತ್ಥಿಯೇನೇವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸ ಪಟಿಸೇಧೋ ಪತೀಯತೇ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸ [ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸಾ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ನಿವತ್ತನೇ ತದಪೇಕ್ಖಾಯಾಞ್ಞಸ್ಸ ವಿಧಾನಯೋಗತೋ ಸಕಪದೇನ ನಞ್ಞೇನ ವಿಧಿಭಾಗೀ ನ ವುಚ್ಚತೇ, ಕಿಞ್ಚರಹಿ ಅಞ್ಞಸದ್ದೇನ... ಪರಿಯುದಾಸನಿಸ್ಸಯಿನೋಞ್ಞಸದ್ದಸ್ಸೇವ ವಾಕ್ಯೇ ಪಯೋಗತೋ' ಅಞ್ಞೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಅಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ'ತಿ, ನಞ್ಞಸ್ಸ ಚ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತೇನ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ, ನ ತ್ಯಾದ್ಯನ್ತೇನೇತ್ಯೇಕವಾಕ್ಯತಾ... ಅಞ್ಞೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಅಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತಿ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಪರಿಯುದಾಸವುತ್ತಿತ್ತಾ।

ಪಸಜ್ಜಪ್ಪಟಿಸೇಧೇತು ಪಟಿಸೇಧಸ್ಸ ಪಧಾನತ್ತಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನ ಭವತೀತಿ ವಾಕ್ಯೇನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸ ಪಟಿಸೇಧೋ ವಿಧಿ ಅತ್ಥಗಮ್ಯೋ ವಾಕ್ಯಭೇದೋ, ಸಕಪದೇನ ಚ ನಞ್ಞೇನ ಪಟಿಸೇಧಭಾಗಿವಾಚೀ ಸಮ್ಬಜ್ಝತೇ। ಕೋ ಸೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಅಞ್ಞೋತಿ ಆಹ- 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ತಾನಜ್ಝಾಸಿತೋ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಇತರಸ್ಮಿನ್ತಿ ಪಸಜ್ಜಪ್ಪಟಿಸೇಪೇಕ್ಖೇ, ಕೇನಚಿ ಸಂಸಯನಿಮಿತ್ತೇನಾತಿ ಉಪವೀತದಸ್ಸನಾದಿನಾ ಕೇನಚಿ ಸಂಸಯಕಾರಣೇನ, ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಪದಂ ಸಕತ್ಥೇ ಪಯೋಗಮ್ಪತಿ ಞಾಣಮಪೇಕ್ಖತೇ, ತಞ್ಚ ಞಾಣಂ ದ್ವಿಧಾ ಸಮ್ಮಾಞಾಣಂ ಮಿಚ್ಛಾ ಞಾಣಞ್ಚ। ಉಭಯಮ್ಪೇತಬ್ರಾಹ್ಮಣಸದ್ದಂ ಪವತ್ತಯತಿ। ತತ್ಥ ಸಮ್ಮಾಞಾಣ ಪುಬ್ಬಕೇ ಅಬ್ರಾಹ್ಮಣಸದ್ದಪ್ಪಯೋಗೇ ನತ್ಥಿ ನಞ್ಸ ಬ್ಯಾಪಾರೋ, ನ ಹಿ ತತ್ಥ ತೇನ ಕಿಞ್ಚಿ ಕರೀಯತಿ। ಮಿಚ್ಛಾಞಾಣಪುಬ್ಬಕೇ ತು ವಿಜ್ಜತೇ ತಸ್ಸ ಬ್ಯಾಪಾ ರೋ ತತ್ಥ ಹಿ ತೇನ ಮಿಚ್ಛಾಞಾಣಪ್ಪಭವತಾ ಪರಸ್ಸಾಖ್ಯಾಯತೇ, ಮಿಚ್ಛಾಞಾಣಂ ಚೇನ್ದ್ರಿಯಹೇತುಕಂ, ವಿನಾ ಸದಿಸತ್ತಂ ನ ಭವತೀತಿ ಪಟಿಸೇಧೇ ಸತಿ ಉತ್ತರಪದತ್ಥಸದಿಸೋ ಸಮಾಸತ್ಥೋ ಜಾಯತೇಚ್ಚಾಹ- 'ತತ್ಥ ಸದಿಸತ್ತಂ ವಿನೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ರಜ್ಜುಯಂ ಹಿ ಸಪ್ಪಬುದ್ಧಿ ಸದಿಸತ್ತಾ।

ಪಯೋಗಸಾಮತ್ಥಿಯಾಚೇತಿ ಅಬ್ರಾಹ್ಮಣಮಾನಯೇಚ್ಚಾದಿಪಯೋಗಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ಚ। ಏವಮ್ಮಞ್ಞತೇ- "ಯದ್ಯತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಮತ್ತಸ್ಸಾನಯನಂ ಸಿಯಾ ಪುಬ್ಬಪದಸ್ಸುಚ್ಚಾರಣಮನತ್ಥಕಂ ಸಿಯಾ, ಅಥ ನ ಕಸ್ಸಚಿ ಆನಯನಂ ಏವಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬಸ್ಸೇವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸದ್ದಸ್ಸಾನತ್ಥಕತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ಪಯೋಗಸಾಮತ್ಥಿಯಾಪಿ ಸದಿಸಪ್ಪಟಿಪತ್ತೀ"ತಿ।

ತಗ್ಗತಾತಿ ಸದಿಸತ್ಥಗತಾ। ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸೇವಾ-ತ್ಥಸ್ಸುಪಬ್ರೂಹನಾಯ ವಿಞ್ಞಾವಚನಮುಪಞ್ಞಸ್ಸತಿ 'ಅತೋಯೇವ ವುಚ್ಚತೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಅಯಞ್ಚೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ "ನಞ್ವಚನೇನ ಇವಸದ್ದೇನ ಚ ಯಂ ಯುತ್ತಂ ತದಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ತಪ್ಪದತ್ಥಸದಿಸೇ-ತ್ಥೇ ಪಟಿಪತ್ತಿಂ ಜನೇತಿ, ತಥಾಹ್ಯತ್ಥಸಮ್ಪಚ್ಚಯೋ ಲೋಕೇ ದಿಸ್ಸತಿ 'ಅಬ್ರಾಹ್ಮಣಮಾನಯಾ'ತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸದಿಸೋ ಖತ್ತಿಯಾದಿ ಆನೀಯತೀತಿ, ಅಧಿಕರೀಯತಿ ನಿಯುಜ್ಜತೇ ಸದ್ದೋ-ಸ್ಮಿನ್ನ್ಯಧಿಕರಣಂ। ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಚ ಬ್ಯಾಖ್ಯಾನೇನ ಕಿಮಿಟ್ಠಂ ಸಿದ್ಧನ್ಯಾಹ- 'ತದೇವ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಕೇಚಿ ಪನ ಉತ್ತರಪದತ್ಥಪ್ಪಧಾನತ್ತಮಿಹ ವಣ್ಣೇನ್ತಿ।

ಸಮತ್ಥವಾದೀನನ್ತಿ "ಸಮತ್ಥೋ ಪದವಿಧಿ" (ಪಾ ೨-೧-೧) ತ್ಯೇವಂ ವಾದೀನಂ। ಸಮತ್ಥ ವಾದೀನಂ ಸಮಾಸೋ ವಿಧೇಯ್ಯೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ವಿಧೇಯ್ಯೋತಿ ವಚನನ್ತರೇನ ವಿಧೇಯ್ಯೋ, ತಥಾಹಿ ಅಪುನಗೇಯ್ಯಾತಿ ಗಾಯನೇನ ನಞ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ನ ತು ಪುನಸದ್ದತ್ಥೇನ। ಅನೋಕಾಸಂ ಕಾರೇತ್ವಾತಿ ಕರಣೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ನ ಓಕಾಸೇನ। ಅಮೂಲಾಮೂಲಂ ಗನ್ತ್ವಾತಿ ಗಮನೇನ, ನ ಮೂಲೇನಾತಿ ಅಸಾಮತ್ಥಿಯಂ। ಗಮಕತ್ತವಾದಿನೋತಿ ಅಸಾಮತ್ಥಿಯೇಪಿ ಯತ್ರ ಗಮಕತ್ತಂ ತತ್ಥ ಸಮಾಸೋ ಹೋತೇವ, ತತೋ ಗಮಕತ್ತಞ್ಚ ಸಮಾಸಸ್ಸ ನಿಬನ್ಧನನ್ತಿ ಯೋ ವದತಿ ತಸ್ಸೇತ್ಯತ್ಥೋ। ಏತ್ಥಾಪೀತಿ ಅಪುನಗೇಯ್ಯಾತ್ಯಾದೋಪಿ, ನನ್ವಯಮಪ್ಯಾಚರಿಯೋ ಗಮಕತ್ತವಾದೀ, ತಥಾಸತಿ ಗಮಕತ್ತಾಞ್ಚನಭಿಧಾಯ ಬಹುಲಾಧಿಕಾರಾತಿ ಕಸ್ಮಾವುತ್ತನ್ತಿ ಆಹ-'ಸೋ ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಕೇಹಿಚೀತಿ ವುತ್ತಿಗ್ಗನ್ಥೇನ ಬ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- 'ಕೇಹಿಚಿಯೇವ ನ ಸಬ್ಬೇಹೀ'ತಿ, ಅಪುನಗೇಯ್ಯಾತಿ "ಟ ನಞ್ಞಸ್ಸ"ತಿ (೩-೭೪) ನಸ್ಸಟೋ, ಅತಿಪ್ಪಸಙ್ಗಾಭಾವತೋತಿ ಸುತ್ತನ್ತರೇನ ಸಮಾಸೇ ಅವಿಹಿತೇಪಿ ಅನಭಿಮತತ್ಥಾನಮ್ಪತೀತಿಯಾ ಅಭಾವತೋ।

೧೩. ಕುಪಾ

ಸ್ಯಾದಿವಿಧಿನೋತಿ ಕಾರಕವಿಭತ್ತಿವಿಧಾನತೋ ವಿಸುಂ ಇತ್ಥಮ್ಭೂತಾದೀಸುವಿಧಾನಾ ಸ್ಯಾದಿವಿಧೀತಿಸಙ್ಖಂ ಗತಸ್ಸ ಸ್ಯಾದಿವಿಧಿನೋ, ಅಸ್ಯಾದಿವಿಧಿಮ್ಹೀತಿ ಪರಿಯುದಾಸೋ-ನತ್ಥಕೋತಿ ಚೋದೇನ್ತೋ ಆಹ 'ನನ್ವಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅನತ್ಥಕಂ ಭವೇಯ್ಯ... ಲಕ್ಖಣಾದ್ಯತ್ಥಾನಂ ಸಮಾಸೇ ಗುಣೀಭೂತತ್ತಾ ಸಮಾಸತೋ ಕಿರಿಯಾಸಮ್ಬನ್ಧಾನುರೂಪವಿಭತ್ತಿಯತ್ಥಸ್ಸ ಪಧಾನಭಾವತೋ, ಪರಿಹರತಿ 'ನಯಿದಮೇವ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ। "ಅನುನಾ"ತಿ (೨-೧೦) ವಿಚ್ಛಾಯಮನುನಾ ಯೋಗೇ ದುತಿಯಾ ವಿಧಾನಸಾಮತ್ಥಿಯಾ

ವಾಕ್ಯಮ್ಪಿ ಹೋತಿ, ಅಞ್ಞಥಾ ನಿಚ್ಚಸಮಾಸೇ ದುತಿಯಾ ವಿಧಾನಮನತ್ಥಕನ್ತಿ ಭಾವೋ, ನಿಗಮಯತಿ ತಸ್ಮಾಇಚ್ಚಾದಿನಾ, "ಕು ಪಾಪತ್ಥೇ"ತಿ ಪರೇಸಂ ಗಣಪಾಠೋ, ಏವಮುಪರಿಪಿ "ದುನಿನ್ದಾಯಂ"ತ್ಯಾದಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೧೪. ಚೇಕ್ರಿ

ಚೇಸದ್ದೋತಿ ಏತ್ಥ ಚೇತಿ ಇಮಿನಾ ಚೇಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತಂ ಪರಾಮಸತಿ, ಚೇಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತ ಸದ್ದೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೫. ಭೂಸ

ಪೀತಿಸಮ್ಭಮೋತಿ ಪೀತಿಯಾ ಸಮ್ಭಮೋ ಪೀತಿಪುಬ್ಬಿಕಾ ಪಚ್ಚುಟ್ಠಾನಾಸನ ದಾನಾದಿವಿಸಯಾ ತುರಿತತಾ, ಅಲಂಭುತ್ವಾ ಪರಿಯತ್ತಂ ಸಮ್ಪುಣ್ಣಂ ಭುತ್ವಾ।

೧೬. ಅಞ್ಞೇ

ಪುರೋಭೂಯ ಅಗ್ಗತೋಭೂಯ। ತಿರೋಭೂಯ ಅನ್ತರಧಾನೀಭೂಯ। ಅನಚ್ಚಾಧಾನೇತಿ ಇಮಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ 'ಉಪರಿಯಾಧಾನತೋ ಅಞ್ಞತ್ರಾ'ತಿ, ಆಧಾನಂ ಪತಿಟ್ಠಾಪನಂ, ಇಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಪಾಣಿನಿಯಾದಯೋ ಇಚ್ಛನ್ತಿ, ಉರಸಿ ಕತ್ವಾ ಪಾಣಿನ್ತಿ ಪಾಣಿಂ ಉರಸಿ ಕತ್ವಾ।

೧೭. ವಾನೇ

ಅನೇಕಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ಪಯೋಜನಂ ವತ್ತುಮುಪಸಕ್ಕತಿ 'ಇಧೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ವಿವಚ್ಛಿತೇಕಸಙ್ಖ್ಯಾಸಾಮಞ್ಞನ್ತಿ ವಿವಚ್ಛಿತಂ ಏಕಸಙ್ಖ್ಯಾಯ ಸಾಮಞ್ಞಂ, ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ "ಯದಿ'ಸ್ಯಾದಿ ಸ್ಯಾದಿನೇ'ತಿ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತೇಕಸಙ್ಖ್ಯಾಸಾಮಞ್ಞಸ್ಸ ಪರಿಗ್ಗಹೋ ನ ಸಿಯಾ ತದಾ ಇಹಾನತ್ಥಕ (ಮನೇಕ)ಗ್ಗಹಣಂ ಸಿಯಾ ತೇನೇಹಾನೇ ಕಗ್ಗಹಣಸಾಮತ್ಥಿಯಾಯೇವ 'ಸ್ಯಾದಿಸ್ಯಾದಿನೇ'ತಿ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತೇಕಸಙ್ಖ್ಯಾ ಸಾಮಞ್ಞಮ್ಪರಿಗ್ಗಹಿತನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ"ತಿ ತೇನೇಚ್ಚಾದಿನಾ ಇದಂ ದಸ್ಸೇತಿ "ತೇನ ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತೋ ಸಬ್ಬೋಪಿ ಸಮಾಸೋ ಪುಬ್ಬಪರಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂಯೇವ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತಾನಂ ಹೋತೀ"ತಿ।

ಯಜ್ಜೇವಂ ಕಥಂ 'ತದಹುಜಾತೋ'ತಿ ಬಹುಲಾಧಿಕಾರೇನ ವಿಸೇಸನ ಸಮಾಸಗಬ್ಭಕಾರಕಸಮಾಸೇನ ವಾ ಸಿಜ್ಝತಿ, ಅಯಂ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥಸಮಾಸೋ। ಚತ್ಥೇ ಬಹುನ್ನಮಿಟ್ಠತ್ತಾ ತದತ್ಥಞ್ಚಾನೇಕಗ್ಗಹಣಂ, ತೇನ 'ಹೋತು ಪೋತು ಪಿತಾ ಪುತ್ತಾ'ತಿ ಹೋತಿ ಉತ್ತರಪದೇ (ಯೋನಿ) ಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಪರತೋ ಪುಬ್ಬಪದಸ್ಸ "ಪುತ್ತೇ"ತಿ (೩-೬೫) ಸುತ್ತೇನಾತ್ತೇನ, ಅಞ್ಞಥಾ ದ್ವಿನ್ನಂದ್ವಿನ್ನಂ ಸಮಾಸೇ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಉತ್ತರಪದಸಮ್ಭವೇನ "ವಿಜ್ಜಾಯೋನಿಸಮ್ಬನ್ಧಾನಮಾ ತತ್ರ ಚತ್ಥೇ"ತಿ (೩-೬೪) "ಪುತ್ತೇ"ತಿ ಚ ಸುತ್ತದ್ವಯೇನಾತ್ತೇನ'ಹೋತಾ ಪೋತಾ ಪಿತಾ ಪುತ್ತಾ'ತಿ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯ। ಅನೇಕನ್ತಿ ಪಠಮನ್ತತ್ತಾ ಸ್ಯಾದೀತೀದಮೇವಾನುವತ್ತತೇ, ತೇನೇವಾನೇಕಂ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತಮಿಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಂ। ಅಥಾಞ್ಞತ್ಥೇತಿ ವುತ್ತೇ-ಞ್ಞಸ್ಸ ವಾಕ್ಯಸ್ಸತ್ಥೇತಿ ಅವತ್ವಾ ಪದಸ್ಸೇಚ್ಚೇವ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತನ್ತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾ ಹ- 'ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತಸ್ಸೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ತಸ್ಸೇವಾತಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯಲದ್ಧಸ್ಸ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತ ಪದಸ್ಸೇವ ಸಮಾಸೋ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ತಸ್ಸ ಗುಣಾ ತಗ್ಗುಣಾ ತಸ್ಸೇಚ್ಚನೇನಾಞ್ಞಪದತ್ಥೋ ನಿದ್ದಿಸೀಯತೇ, ತಸ್ಸ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥಸ್ಸ ಯೇ ಗುಣಾ ಯಾನಿ ವಿಸೇಸನಾನಿ, ತೇಸಂ ಸಂವಿಞ್ಞಾಣಂ ಗಹಣಂ ತಗ್ಗುಣಸಂವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಅಥವಾ ಸೋ ಗುಣೋ ಯಸ್ಸ ಸೋ ತಗ್ಗುಣೋ, ತಗ್ಗುಣಸ್ಸ ತಗ್ಗುಣಯುತ್ತಸ್ಸಾಞ್ಞಪದತ್ಥಸ್ಸಸಂವಿಞ್ಞಾಣಂ, ನ ಗುಣವಿರಹಿತಸ್ಸಾ(ತಿ) ತಗ್ಗುಣಸಂವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಏತ್ಥ ಪನ 'ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೇ ತಗ್ಗುಣಸಂವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪ್ಯತ್ಥೀ'ತಿ ಪರಿಭಾಸೀಯತಿ, ತತ್ಥಾಯಮತ್ಥೋ "ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೇ ಸಮಾಸೇ-ಞ್ಞಪದತ್ಥೋ ವಿಸೇಸನೇನ ಸಹ

ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ನವಿಸೇಸನರಹಿತೋ"ತಿ, ಕ್ವಚಿ ಅತಗ್ಗುಣಸಂವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸಾಪಿ ದಸ್ಸನೇ ನಾಪಿಸದ್ದೋ, ಯತ್ರಾವಯವೇನ ವಿಗ್ಗಹೋ ಸಮುದಾಯೋ ಸಮಾಸತ್ಥೋ ತತ್ಥೇವ ತಗ್ಗುಣಸಂವಿಞ್ಞಾಣಂ ಭವತಿ, ತಗ್ಗುಣಸಂವಿಞ್ಞಾಣತೋ ಅಞ್ಞಂ ಅತಗ್ಗುಣಸಂವಿಞ್ಞಾಣಂ, ತಸ್ಮಿಂ, ಯತ್ರಾವಯವೋಯೇವ ಸಮಾಸತ್ಥೋ ತತ್ರಾತಗ್ಗುಣಸಂವಿಞ್ಞಾಣಂ।

ಏತ್ಥ ಪನ ಬಹುಧನಸದ್ದೋ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಉಪಲಕ್ಖಣಭಾವೇನ ಕತತ್ತಾ। ಅಭಿಮತೋತಿ ಪಾಣಿನೀಯಾನಂ ಅಭಿಮತೋ ದಸನ್ನಂ ಸಮೀಪೇ ಆಸನ್ನಾ ದಸನ್ನಮಿಚ್ಚಾದಿವಾಕ್ಯೇ।

ಪರಿಮಾಣಮೇವಸಙ್ಖ್ಯೇಯನ್ತಿ ಪರಿಮಾಣಲಕ್ಖಣಮೇವ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯಂ, ತಞ್ಚ ಪರಿಮಾಣಲಕ್ಖಣಂ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯಞ್ಚ।

ಸಙ್ಖ್ಯಾನರೂಪನ್ತಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾನಸಭಾವಂ।

ಪರಿಮಾಣೇನಾತಿ ಪಞ್ಚಸಙ್ಖ್ಯಾಯ ಪರಿಚ್ಛಿಜ್ಜಮಾನೇನ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯಸಙ್ಖಾತೇನ ಪರಿಮಾಣೇನ।

ಸಙ್ಖ್ಯಾನವುತ್ತೀತಿ ತೇನ ಅನತಿವತ್ತಿಯಮಾನತಪ್ಪರಿಚ್ಛೇದಕ ಸಙ್ಖ್ಯಾನರೂಪ ಸಙ್ಖಾತೇ ಸಙ್ಖ್ಯಾನೇ ವುತ್ತಿ ಯಸ್ಸಾ ಸಾ ಸಙ್ಖ್ಯಾನವುತ್ತಿ-ಪಞ್ಚಸಙ್ಖ್ಯಾ।

ದಿಟ್ಠನ್ತೇನಿಮಿನಾ ಇಮಂ ದೀಪೇತಿ "ಯಥಾ ಪಞ್ಚ ಪರಿಮಾಣಮೇಸನ್ತಿ ಪಞ್ಚಕಾತಿ ಏತ್ಥ ಪರಿಮಾಣರೂಪೋ-ವಯವಭೇದಸಮುದಾಯಸಭಾವೋ ಪಕತಿಯತ್ಥೋ ಸಮುದಾಯಿನೋ ಸಕುನಾ ಪಚ್ಚಯತ್ಥೋ, ತಥಾ ತಿದಸಾತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ"ತಿ, ಕಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಪಕತಿಪ್ಪಚ್ಚಯತ್ಥಭೇದಸಮ್ಭವೇನ।

ಕೇಚಿ ಪನಾತಿ ಇಮಿನಾ ಪಾಣಿನೀಯೇ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಪಕತಿಪ್ಪಚ್ಚಯತ್ಥಭೇದಸಮ್ಭವಾತಿ ಇಮಿನಾ ಪರೇಸಂ ಪಕತಿಪ್ಪಚ್ಚಯತ್ಥಾನಂ ಭೇದಾಭಾವಸ್ಸ ಇಚ್ಛಿತತ್ತಾ ಸಞ್ಞಾಯಂ ಸಕತ್ಥೇ ಕಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ವಿಧಾನಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತಸ್ಸಾತಿ ಇಮಿನಾ ವಾಸದ್ದಸ್ಸ ಪದತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ತದತ್ಥೇಪೀತಿ ತಸ್ಸ ವಾಇತಿ ಅಞ್ಞಪದಸ್ಸ ಅತ್ಥೇಪಿ, ತದತ್ಥೋ ಚೇತ್ಥ ವಿಕಪ್ಪತ್ಥೋ ವಾ ಸಿಯಾ ತದಾ ಪನ ದ್ವಿನ್ನಂ ಗಹಣೇ ನ ತಿಣ್ಣಂ, ತೇಸನ್ತು ಗಹಣೇ ನ ದ್ವಿನ್ನಂ, ಸಂಸಯೋ ವಾ, ತದಾ ತು ಸಂಸಯಸ್ಸೋಭಯಾ ಲಮ್ಬನರೂಪತ್ತಾ ದ್ವೇವಾತಿ ವುತ್ತೇ ತಯೋ, ತಯೋವಾತಿ ವುತ್ತೇ ದ್ವೇ ಅಪೇಕ್ಖಿಯನ್ತೀತಿ ಬುದ್ಧಿವಿಸಯಾ ಪಞ್ಚ ಅತ್ಥಾ ಸಮಾಸಾಭಿಧೇಯ್ಯಾ ಹೋನ್ತಿ।

ನಾಮತ್ತೇನಾತಿ ರುಳ್ಹಿನಾಮತ್ತೇನ, ಅಭಿಮತೋ ಪಾಣಿನಿಯಾನಂ, ವಿಕಪ್ಪಿತಂ ಸುತ್ತನ್ತರೇನ ವಿಭಾಸಾ ಸಬ್ಬನಾಮಸಞ್ಞಾವಿಧಾನೇನ।

ಅವಯವಧಮ್ಮೇನಾತಿ ಅವಯವಸಙ್ಖಾತೇನ ಸಭಾವೇನ।

ನನು ಚ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಾನಂ ಬಹುಬ್ಬೀಹಿ ವುತ್ತೋ ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ 'ಪಞ್ಚಹಿ ಭುತ್ತಮಸ್ಸೇತಿ ಬ್ಯಧಿಕರಣಾನಂ ನ ಸಿಯಾ'ತಿ, ತಥಾ ಪರಮತ್ಥಂ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬವಿಭತ್ಯತ್ಥೇಸು ಇಟ್ಠೋ 'ವುಟ್ಠೇ ದೇವೇಗತೋಚ್ಚತ್ರ ವುಟ್ಠದೇವೋತಿ ನ ಸಿಯಾ'ತಿ ತಸ್ಮಾ ಕಥಮತ್ರ ಬ್ಯಧಿಕರಣಾನಂ ಪಠಮತ್ಥೇ ಸಮಾಸೋ ವಣ್ಣೀಯತೇಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ಬ್ಯಧಿಕರಣಾನಮ್ಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಬ್ಯಧಿಕರಣಾನಮ್ಪಿ ಯಥಾಭಿಧಾನಂಸಮಾಸಸಬ್ಭಾವತೋ ಪಞ್ಚಹಿ ಭುತ್ತಮಸ್ಸೇತ್ಯಾದೋ ಬಹುಲಾಧಿಕಾರಾ ಅನಭಿಧಾನತೋ ವಾ ನ ಭವಿಸ್ಸತಿ,

ತತೋಯೇವ ಚ ಪಞ್ಚ ಭುತ್ತ ವನ್ತೋ-ಸ್ಸೇತಿ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಾನಮ್ಪಿ ಕ್ವಚಿ ನ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ತಥಾ ಪರಮತ್ಥೇಪಿ ಕ್ವಚಿ ನ ಭವಿಸ್ಸತಿ ವುಟ್ಠೇ ದೇವೇ ಗತೋ'ತಿ। ತುಲ್ಯಯೋಗೇ ಗಮ್ಯಮಾನೇತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅಞ್ಞತ್ರಚಾತಿ ತುಲ್ಯಯೋಗತೋ-ಞ್ಞತ್ರ ಸಲೋಮಕೋತ್ಯಾದೀಸು ಚ, ವಿಜ್ಜಮಾನಾನಿ ಲೋಮಾನ್ಯಸ್ಸ, ವಿಜ್ಜಮಾನಾ ಪಕ್ಖಾ ಅಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಉಪಸಙ್ಖ್ಯಾತೋ "ಸ್ವಾದ್ಯಧಿಕಾರೇ-ತ್ಥಿಖೀರಾದೀನಮುಪಸಙ್ಖ್ಯಾನ"ನ್ತಿ (೨-೨-೨೪-ವಾ) ಸಭಾವತೋ ಏವ ನಿವತ್ತೋ ನ ಸುತ್ತನ್ತರತೋ, ಗತತ್ಥಸ್ಸಾಪಿ ಹಿ ಪಯೋಗೇ ಅನವಟ್ಠಾನಂ ಸಿಯಾ ಪಿಟ್ಠಪೇಸನೇ ವಿಯ, ಕಥಞ್ಚರಹಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಬಹೂ ಆನಯ, ಅಹಂ ಪಚಾಮೀತಿ ನಾವಸ್ಸಮೇವಂ ಪಯೋಗೋ, ಕತ್ಥಚಿ ಪನ ವಚನಸಿಲಿಟ್ಠತಾದಿಪ್ಪಯೋಜನೇ ಸತಿ ಹೋತೇವ।

ಕಣ್ಠೇ ಸಮ್ಭವೋತಿ ಕಾಳಸ್ಸ ಕಣ್ಠೇ ಸಮ್ಭವೋ। ಟ್ಠಸದ್ದತ್ಥೋತಿ ಕಣ್ಠಟ್ಠಸದ್ದೇ ಟ್ಠಸದ್ದತ್ಥೋ। ಓಟ್ಠಸದ್ದೋವ ಮುಖವುತ್ತೀತ್ಯನೇನ ಗಮ್ಮಮಾನತ್ಥತ್ತಾ ದುತಿಯಸ್ಸ ಮುಖಸದ್ದಸ್ಸಾಪ್ಪಯೋಗಮಾಹ, ತಸ್ಮಾ ಓಟ್ಠೋವ ಮುಖಮಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಯ್ಹ ಓಟ್ಠಮುಖೋತಿ ಸಮಾಸೋ, ನ ಚ ಪಾಣಿ ಪಾಣ್ಯನ್ತರಸ್ಸ ಮುಖಂ, ಮುಖೇನೇವ ಚ ಪಾಣಿಮುಖಸ್ಸ ಸದಿಸತ್ತಂ ಪಸಿದ್ಧನ್ತಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ಓಟ್ಠಮುಖಮಿವ ಮುಖಮಸ್ಸೇತ್ಯತ್ಥೇವ ತಿಟ್ಠತೇ, ಉಪನ್ಯಸ್ಯನ್ತೇತ್ಯುಪನ್ಯಾಸಾ, ವಿಸಯದಸ್ಸನತ್ಥಾತಿ ಇಮಿನಾ'ಕಣ್ಠೇ ಕಾಳೋ ಯಸ್ಸಾ'ತ್ಯಾದೀಕಮೇವ ವಾಕ್ಯನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸಮುದಾಯೇ ವಿಕಾರೇಚಾತಿ ಸಮುದಾಯಸಮ್ಬನ್ಧೇ ವಿಕಾರಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಚ। ತಂಸಮಾಸಸ್ಸಾತಿ ತಸ್ಸಾ ಛಟ್ಠಿಯಾ ಸಮಾಸಸ್ಸ, ತದಭಿಧಾಯಿನನ್ತಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾತ ವಿಕಾರಾಭಿಧಾಯೀನಂ, ಕೇಸಾನಂ ಸಙ್ಖ್ಯಾತೋ ಇಚ್ಚಾದಿ ಪರೇಸಂ ವಾಕ್ಯಂ। ಧಾತುತೋ ಜಾತಂ ಧಾತುಜಂ, ಉತ್ತರಪದಂ ಪತಿತಸದ್ದಾದಿ, ತಸ್ಸ ಪಯೋಗೋತಿ ಪತಿತಸದ್ದಸ್ಸ ಪಯೋಗೋ।

"ನಞ್ಸ್ಯಾತ್ಥ್ಯತ್ಥಾನ"ನ್ತಿ (೨-೨-೨೪) ವಾತ್ತಿಕಂ, ಏತನಾಹ-'ಇ ಕಾರಾನು ಬನ್ಧಾ'ಇಚ್ಚಾದಿ। ಪಾಣಿನಿಯಾ ತು ಅವಿಜ್ಜಮಾನಸದ್ದೋ ನಞ್ಸಮಾಸೋ, ಪದನ್ತರೇ ನಾಸ್ಸ ಬಹುಬ್ಬೀಹಿ ವೋತ್ತರಪದಲೋಪೋ, ಅವಿಜ್ಜಮಾನಾ ಪುತ್ತಾಸ್ಸ ಅಪುತ್ತೋವಿಜ್ಜಮಾನಪುತ್ತೋತಿ ಸಾಧೇನ್ತಿ, ಇಚ್ಛತೇ ಪಾಣಿನೀಯೇಹಿ... ದಕ್ಖಿಣಪುಬ್ಬಾ ಸದ್ದಾನಂ ನಾನತ್ಥತ್ತಾ ಬ್ಯಧಿಕರಣತ್ತಾ, ವಚನೇಪೀತಿ ಸುತ್ತೇ ವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ, ಅಯ ಮಞ್ಞಪದತ್ಥಸಮಾಸೋ ಪರೇಹಿ ಬಹುಬ್ಬೀಹೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ ತಥಾಹಿ ಬಹವೋ ವಿಹಯೋ ಯಸ್ಸ ಸೋ ಬಹುಬ್ಬೀಹಿ, ಯಥಾ ಬಹುಬ್ಬೀಹೀತಿ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥಪ್ಪಧಾನೋ ತಥಾ ಅಯಮ್ಪಿ।

೧೯. ಚತ್ಥೇ

ಸಮುಚ್ಚೇತಿ ಪಿಣ್ಡೀಕರಣಂ, ಕೋ ಸೋತಿ ಆಹ- 'ಸಾಧನಮೇಕ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಏಕಂ ಸಾಧನಂ ಏಕಂ ಕಿರಿಯಂ ವಾ ಪಟಿಚ್ಚ ಚೀಯಮಾನತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕೇಸನ್ತಿ ಆಹ- 'ಕಿರಿಯಾಸಾಧನಾನ'ನ್ತಿ, ಕೇನಾತಿ ಆಹ- 'ಅತ್ತರೂಪಭೇದೇನಾ"ತಿ। ತತ್ಥ ದೇವದತ್ತೋ ಭುಞ್ಜತಿ ತಿಟ್ಠತಿ ಪಚತಿಚಾತಿ ಸಾಧನಮ್ಪಟಿಚ್ಚ ಕಿರಿಯಾನಂ ಅತ್ತರೂಪಭೇದೇನ ಚೀಯಮಾನತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ಧವೇ ಚ ಖದಿರೇ ಚ ಪಲಾಸೇ ಚ ಛಿನ್ದಾತಿ ಕಿರಿಯಮ್ಪಟಿಚ್ಚ ಅತ್ತರೂಪಭೇದೇನ ಸಾಧನಾನಂ ಚೀಯಮಾನತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಸೋತಿ ಸಮುಚ್ಚಯೋ ಭವತೀತಿ ಸೇಸೋ, ಕೇಸನ್ತಿ ಆಹ- 'ತುಲ್ಯ ಬಲಾನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ।

ತುಲ್ಯಬಲಾನನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ವಿಸುಂ ಪಧಾನಭಾವೇನ ಕಿರಿಯಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾನಪೇಕ್ಖತ್ತಮಾಹ।

ಅನಿಯತಕ್ಕಮಯೋಗಪಜ್ಜಾನನ್ತಿ ಕಮೋ ಚ ಯೋಗಪಜ್ಜಞ್ಚ, ಅನಿಯತಂ ಕಮಯೋಗಪಜ್ಜಂ ಯೇಸಂ ಸದ್ದಾನಂ ತೇಸಂ, ಯಥೇತ್ಯಾದಿನಾ ತತ್ಥೋದಾಹರಣಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಏತ್ಥಾಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ "ಏತ್ಥ ಗವಾದೀನಂ ವಿಸುಂ ಪಧಾನಭಾವೇನಾನಯನಕಿರಿಯಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಾ ತುಲ್ಯಬಲತಾ ಗವಾದೀನಂ ವುತ್ತಕ್ಕಮೇನೇವ ನಯನಾಭಾವಾ ಅನಿಯತಕ್ಕಮತಾ ಗವಾದೀನಂ ಯುಗಪದಿ ನಯನಾಭಾವಾ ಅನಿಯತ ಯೋಗಪಜ್ಜತಾ ಚ ಹೋತಿ, ತಥಾ ಅಞ್ಞಂ ತಾದಿಸಮ್ಪೀ"ತಿ। ಅನು ಪಚ್ಚಾ

ಪಧಾನಾನುರೋಧೇನ (ಚಯನಂ) ಅನ್ವಾಚಯೋ, ತಂ ಬ್ಯಞ್ಜಯತಿ 'ಯತ್ಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ತದನುರೋಧೇನಾತಿ ತದನುಗುಣೇನ, ಉದಾಹರತಿ 'ಯಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಭಿಕ್ಖಾಗಮನಮೇತ್ಥ ಪಧಾನಮನ್ತರಙ್ಗತ್ತಾ , ನೇತರಂ ಬಹಿರಙ್ಗತ್ತಾ, ತಂ ಕರಣೇ ಯದಿ ಗಾವೋಪಿ ಪಸ್ಸತಿ ತಾಪ್ಯಾನಯತಿ, ಏತ್ಥ ತು ಗೋಸ್ಸಾನಯನಂ ಭಿಕ್ಖಾಟನಮಪೇಕ್ಖತೇ, ನೇತರಮಿತರಸ್ಸ... ವಿನಾಪಿ ತೇನ ತದನುಟ್ಠಾನತೋ। ಇತರಸ್ಸ ಇತರೇನ ಯೋ ಗೋ ಇತರೇತರಯೋಗೋ, ಸೋ ಚ ಏತಾದಿಸೋತಿ ಆಹ- 'ಅಞ್ಞಮಞ್ಞೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಅವಯವಪ್ಪಧಾನೋ ಚಾತಿ ಸಾಭಾವಿಕಾಭಿಧಾನಸಾಮತ್ಥಿಯೇನಾಪುಥುಭೂತೋ ಚ, ವುತ್ತಿವಯೇನ ಸಾರಿಪುತ್ತಸದ್ದೋ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೋ ಹೋತಿ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಸದ್ದೋ ಸಾರಿಪುತ್ತತ್ಥೋಪೀತಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞತ್ಥೇ ಪಧಾನತೋ ಯುಗಪದ್ಯಧಿಕರಣವಚನೇ ಸತಿ ಚತ್ಥ ಸಮಾಸೋತಿ ಸೋ-ಯಮಧಿಕರಣ ಸಮುದಾಯೋ ಉಭಯಪದಾನುಗತಉಭಯತ್ಥವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧೋಪಿ ಯುಗಪದಿ ಬುದ್ಧಿಯಾ ಗಯ್ಹಮಾನೋ ಕದಾಚಿ ಉಬ್ಭೂತಾವಯವಭೇದೋ ತೇನೇವ ಸಾಭಾವಿಕಾಭಿಧಾನಸಾಮತ್ಥಿಯೇನೇಚ್ಚೇವಮವಯವಪ್ಪಧಾನೋ ಚ, ನನು ಚ ಜನನಮರಣಾನೀತಿ ವಿರುದ್ಧಾನಂ ಕಥಮೇಕೇನಾಭಿಧಾನನ್ತಿ ವುಚ್ಚತೇ- ಸಬ್ಬೋಪಿ ಸದ್ದೋ ಪಯುಜ್ಜಮಾನೋ (ಇತರೀ) ತರೇನಾವಧಾರಣಂ ವತ್ತತೇ, ತೇನ ಏಕೇಕೋ ಸದ್ದೋ ಏಕೇಕಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ವಾಚಕೋ, ತಥಾಪಿ ಯಥಾ ಸಾರಿಪುತ್ತಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಾತಿ ಏತ್ಥ ಬಹುವಚನಸ್ಸಞ್ಞಥಾನುಪಪತ್ತಿಯಾ ಯುಗಪದ್ಯಧಿಕರಣವಚನತಾ ಹೋತೀ, ತಥಾತ್ರಾಪಿ ಬಹುವಚನಸ್ಸಞ್ಞಥಾನುಪಪತ್ತಿಲಕ್ಖಣೇನ ಸಾಮತ್ಥಿಯೇನ ಏಕೇನಾಪ್ಯಭಿಧಾನಂ ಹೋತಿ। ಇತಿ ಹೇತುಮ್ಹಿ, ಯತೋ ಏವಮವಯವಪ್ಪಧಾನೋ ತತೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಬಹುತ್ತಾತಿ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ವಾಕ್ಯೇ ನೇಸಂ [ವಾಕ್ಯೇನೇವೇಸಂ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ವಿಸುಂ ಬಹ್ವತ್ಥತಾ, ನ ಹಿ ಸಾರಿಪುತ್ತಮಾನಯಾತಿ ವುತ್ತೇ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಸ್ಸಾಪಿ ಸಮ್ಪಚ್ಚಯೋ ಭವತಿ, ತಥಾಪಿ ಯತೋ ವುತ್ತಿವಿಸಯೇ ಸಹಭೂತಾನಮೇವೇಸಂ ವಿಸುಂ ಬಹ್ವತ್ಥತಾ, ತತೋ ತತ್ಥ ವಚನೀಯಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಸಙ್ಖ್ಯಾತೇದೇನ ಬಹುತ್ತಂ। ಸಮಾಹರಣಂ ಪಿಣ್ಡೀಕರಣವಸೇನ ಸಂಹರಣಂ ಸಮಾಹಾರೋ, ಸೋ ಚೇವಂ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ 'ಅಞ್ಞಮಞ್ಞೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಏತ್ಥ ಚ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಇತರೀತರಯೋಗಸ್ಸ ಸಮಾಹಾರಸ್ಸ ಚ ಭಾವರೂಪತ್ತಾ ಅದಬ್ಬರೂಪತಾ, ತಥಾಪೀತರೀತರಯೋಗೇ ತು ಯಥಾ ಗುಣವಚ ನಾನಂ ಸುಕ್ಕಂ ವತ್ಥಂ ಸುಕ್ಕೋ ಕಮ್ಬಲೋ ಸುಕ್ಕಾ ಗಾವೀತಿ ನಿಸ್ಸಯಭೇದತೋ ಲಿಙ್ಗವಚನಸಿದ್ಧಿ, ತಥಾ ತದ್ಧಮ್ಮಾನಮಭಿಧಾನತೋ ನಿಸ್ಸಯತೋ ಲಿಙ್ಗವಚನ ಸಿದ್ಧಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ಸಂಹತಿಪ್ಪಧಾನತ್ತಾಚೇಕವಚನನ್ತಿ ಯದಾ ಬಹುನ್ನಂ ಸಮುದಾಯೋ ತಿರೋಹಿತಾವಯವಭೇದೋ ಸಂಘಾತೋ ಪಕ್ಕಮೀಯತೇ, ತದಾ ಸಮಾಹಾರೋಚ್ಚೇವ ಸಂಹತಿಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ ಏಕವಚನಂ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತದನುಟ್ಠಾನತೋತಿ ತಸ್ಸ ಕರಣತೋ। ಬ್ಯತಿಕರೋ ಮಿಸ್ಸತಾ, ಬ್ಯತಿಕರಂ ದಸ್ಸೇತಿ ಪಾಣಿಚ್ಚಾದಿನಾ, ಪಚ್ಚೇಕಂ ಪರಿಸಮತ್ತಿಯಂ ವಾಕ್ಯಬಹುತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತಿ 'ತತ್ಥ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಚಕ್ಖುಞ್ಚ ಸೋತಞ್ಚ, ಮುಖಞ್ಚ ನಾಸಿಕಾ ಚ, ಹನು ಚ ಗೀವಾ ಚ, ಛವಿ ಚ ಮಂಸಞ್ಚ ಲೋಹಿತಞ್ಚ, ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚ, ಜರಾ ಚ ಮರಣಞ್ಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಯ್ಹ ಸಮಾಸೋ, "ಸಮಾಹಾರೇ ನಪುಂಸಕ"ನ್ತಿ (೩-೨೦) ಸಬ್ಬತ್ಥ ನಪುಂಸಕಲಿಙ್ಗಂ, ಸ್ಯಾದಿಮ್ಹಿ ಮುಖ ನಾಸಿಕನ್ತಿಆದೀಸು "ಸ್ಯಾದೀಸು ರಸ್ಸೋ"ತಿ (೩-೨೩) ರಸ್ಸೋ। ಅಲಭತಾ ಗೋಮುಖಂ ಡಿಣ್ಡಿಮೋ ಭೇರಿವಿಸೇಸಾ, ಆಳಮ್ಬರಂ ಪಣವೋ, ಮುರಜೋ ಮುದಙ್ಗೋ, ಮದ್ದವೋ ಮುದಙ್ಗೋ। ಮದ್ದವವಾದನಂ ಪಣವವಾದನಞ್ಚ ಸಿಪ್ಪಮಸ್ಸ ಮದ್ದವಿಕೋ ಪಾಣವಿಕೋ, ಸಮ್ಮಂ ಕಂಸತಾಳಂ, ತಾಳಂ ಹತ್ಥತಾಳಂ, ಅಲಸತಾ ಚ ಆಳಮ್ಬರೋ ಚ, ಮುರಜೋ ಚ, ಗೋಮುಖೋ ಚ, ಸಙ್ಖೋ ಚ ಡಿಣ್ಡಿಮೋ ಚ, ಮದ್ದವಿಕೋ ಚ, ಪಾಣವಿಕೋ ಚ, ಗೀತಞ್ಚ ವಾದಿತಞ್ಚ, ಸಮ್ಮಞ್ಚ ತಾಳಞ್ಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಯುಗಸ್ಸ ಹಿತಾ ಯೋಗ್ಗಾ ಗೋಣಾ, ತೇಸಮಿದಂ ಯೋಗ್ಗಂ ಕಸಿಕಮ್ಮಂ, ತಸ್ಸ ಅಙ್ಗಂ। ತೇನಾಹ- 'ಕಸಿಭಣ್ಡಾನ'ನ್ತಿ, ಫಾಲೋಕಸಕೋ, ಪಾಚನಂ ಪತೋದೋ, ಯುಗೋ ಚ ನಙ್ಗಲಞ್ಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಪಿಣ್ಡಮಾಯುಧವಿಸೇಸೋ, ಅಸಿ ಚ ಸತ್ತಿ ಚ ತೋಮರಞ್ಚ ಪಿಣ್ಡಞ್ಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಚಮ್ಮಂ ಸರವಾರಣಫಲಕಂ, ಕಲಾಪೋ ತೂಣೀರಂ, ಪಹರಣಞ್ಚ ಆವರಣಞ್ಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಅಹಿ ಚ ನಕುಲೋ ಚ, ಬೀಳಾರೋ ಚ ಮೂಸಿಕೋ ಚ, ಕಾಕೋ ಚ ಉಲೂಕೋ ಚ, ನಾಗೋ ಚ ಸುಪಣ್ಣೋಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಚ ಪರಿಮಾಣಞ್ಚ

ಸಙ್ಖ್ಯಾಪರಿಮಾಣಂ, ತತ್ಥ ಪರಿಮಾಣಸಙ್ಖಾನಂ ಯಥಾದೀಘೋ ಚ ಮಜ್ಝಿಮೋ ಚ ದೀಘಮಜ್ಝಿಮಂ। ಏಕಕಞ್ಚ ದುಕಞ್ಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, ದುಕತಿಕಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವನಯೋ।

ಖುದ್ದಜನ್ತು ಸಿಯಾ- ನಟ್ಠಿ, ಅಥವಾ ಖುದ್ದಕೋವ ಯೋ।
ಸತಂ ವಾ ಪಸತೇ ಯೇಸಂ, ಕೇಚಿ ಆನಕುಲಾ ಅಪಿ॥

ಕೀಟೋ ಚ ಪತಙ್ಗೋ ಚ, ಕುನ್ಥೋ ಚ ಕಿಪಿಲ್ಲಿಕೋ ಚ, ಡಂಸೋ ಚ ಮಕಸೋ ಚ, ಮಕ್ಖಿಕಾ ಚ ಕಿಪಿಲ್ಲಿಕಾಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಪಚನಚಣ್ಡಾಲಾತಿ ಓ ರಬ್ಭಿಕಾದೀನಂ ರುಳ್ಹೀಸಞ್ಞಾ। ಉರಬ್ಭೇ ಹನ್ತ್ವಾ ಜೀವತೀತಿ ಓರಬ್ಭಿಕೋ, ಏವಂ ಸೇಸೇಸು। ಸಾನಂ ಸುನಖಂ ಪಚತೀತಿ ಸಪಾಕೋ, ವೇನಾ ತಚ್ಛಕಾ, ರಥಕಾರಾ ಚಮ್ಮಕಾರಾ। ಸಾಧಾರಣಾ ಸಮಾನಾ, ಚರಣಸದ್ದೋ- ಯಂ ಇಧ ಗಯ್ಹತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಯಥಾ ಸಕಮಜ್ಝಯನಾಯ ಚರೀಯನ್ತಿ ವತಾನ್ಯೇತೇಸೂತಿ ಚರಣಾನಿ, ಕಠಾದಿವಾಝ್ಯಾನ್ಯಜ್ಝಯನಾನಿ ಸಾಖಾಸಞ್ಞಕಾನಿ। ಯಸ್ಮಾ ಏತೇಹಿ ಚರತಿ ಅರಿಯಸಾವಕೋ ಗಚ್ಛತಿ ಅಮತಂ ದಿಸಂ, ತಸ್ಮಾ ಚರಣಾನಿ ಸೀಲಾದಯೋ ಪಣ್ಣರಸ ಧಮ್ಮಾ। ತೇನಾಹ- 'ಕಠಾದೀಹೀ'ತಿಆದಿ, ಕಠಾದೀಹೀತಿ ಪಸಿದ್ಧಿವಸೇನ ಕಮಾತಿಕ್ಕಮೇನಾಪಿ ವುತ್ತಂ, ತತೋ ಆದಿಸದ್ದೇನ ಅತಿಸಾದಯೋ ಗಯ್ಹನ್ತಿ। ಅತಿಸೇನ ಭಾರದ್ವಾಜೇನ ಕಠೇನ ವುತ್ತಂ ವಿದನ್ತ್ಯಧೀಯನ್ತಿ ವಾತಿ "ಅಞ್ಞಸ್ಮಿ"ತಿ (೪-೧೨೧) ಣೋ, "ಲೋಪೋ"ತಿ (೪-೧೨೩) ಲೋಪೋ ಅತಿಸಾ ಭಾರದ್ವಾಜಾ ಕಠಾ। ಕಲಾಪಿನಾ ವುತ್ತಂ ವಿದನ್ತ್ಯಧೀಯನ್ತಿ ವಾತಿ, ತೇನೇವ ಣೋ, ಕಲಾಪಾ, ಕಠಾ ಆದಿ ಯೇಸಂ ತೇ ಕಠಾದಯೋ, ತೇಹಿ ಅಜ್ಝೇನವಿಸೇಸೇ ಚ ಪುರಿಸೇ ಚ ಉಪಚಾರಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಸೀಲಾದಯೋತಿಆದಿಸದ್ದೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯಸಂವರಾದಯೋ ಗಯ್ಹನ್ತಿ। ಸೀಲಞ್ಚ ಪಞ್ಞಾಣಞ್ಚ, ಸಮಥೋ ಚ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಚ ವಿಜ್ಜಾ ಚ ಚರಣಞ್ಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಏಕತೋ ಅಜ್ಝಯನಮೇತೇಸೂತಿ ಏಕಜ್ಝಯನಾನಿ, ಪಕಠಾನಿ ವಚನಾನಿ ಪಾವಚನಾನಿ ಸದ್ಧಮ್ಮೋ, ಏಕಜ್ಝಯನಾನಿ ಚ ತಾನಿ ಪಾವಚನಾನಿ ಚ ತೇಸಂ, ದೀಘೋ ಚ ದೀಘಾಗಮೋ ಚ ಮಜ್ಝಿಮೋ ಚ ಮಜ್ಝಿಮಾಗಮೋ ಚ, ಏಕುತ್ತರೋ ಚ ಅಙ್ಗುತ್ತರಾಗಮೋ ಚ ಸಂಯುತ್ತಾಗಮೋ ಚ, ಖನ್ಧಕೋ ಚ ವಿಭಙ್ಗೋಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

ತೇಸನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಲಿಙ್ಗವಿಸೇಸಾನನ್ತಿ ಛಟ್ಠಿಯನ್ತತಂ ದೀಪೇತಿ, ಇತ್ಥೀ ಚ ಪುಮಾ ಚ, ದಾಸೀ ಚ ದಾಸೋ ಚ, ಚೀವರಞ್ಚ ಪಿಣ್ಡಪಾತೋ ಚ ಸೇನಾಸನಞ್ಚ ಗಿಲಾನಪಚ್ಚಯೋ ಭೇಸಜ್ಜಪರಿಕ್ಖಾರೋ ಚ, ತಿಣಞ್ಚ ಕಟ್ಠೋ ಚ ಸಾಖಾ ಚ ಪಲಾಸೋ ಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಛೇಕೋ ದಕ್ಖೋ, ಪುಬ್ಬಾ ಚ ಪರಾಚಾತಿಆದಿನಾ ವಿಗ್ಗಹೋ।

ಪುಬ್ಬದಕ್ಖಿಣನ್ತಿಆದೀಸು "ಬ್ಯಞ್ಜನೇ ದೀಘರಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೩೩) ರಸ್ಸೋ। ಕಾಸೋ ಚ ಕುಸೋ ಚ ಉಸಿರೋ ಚ ಬೀರಣಞ್ಚ, ಮುಞ್ಜಞ್ಚ ಬಬ್ಬಜಞ್ಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಖದಿರೋ ಚ ಪಲಾಸೋಚಾತಿಆದಿನಾ ಚ, ಗಜೋ ಚ ಗವಜೋ ಚಾತಿಆದಿನಾ ಚ, ಹತ್ಥೀ ಚ ಗೋಚ ಅಸ್ಸೋ ಚ ವಳವಾಚಾತಿ ಚ, ಹಂಸೋ ಚ ಬಲಾವಾ ಚಾತಿಆದಿನಾ ಚ, ಬಕೋ ಚ ಬಲಾಕಾಚಾತಿ ಚ। ಹಿರಞ್ಞಞ್ಚ ಸುವಣ್ಣೋ ಚ, ಮಣಿ ಚ ಸಙ್ಖೋ ಚ ಮುತ್ತಾ ಚ ವೇಳುರಿಯೋ ಚ ಜಾತರೂಪಞ್ಚ ರಜತಞ್ಚಾತಿ ಚ, ಸಾಲಿ ಚ ಯವಕೋಚಾತಿಆದಿನಾ ಚ, ಸಾಕಞ್ಚ ಸುವಞ್ಚಾತಿಆದಿನಾಚ, ಕಾಸಿಯೋ ಚ ಕೋಸಲಾಚಾತಿಆದಿನಾ ಚ ವಿಗ್ಗಹೋ, ಜನಪದವಾಚಿನಾ ಚ ಬಹುವಚನನ್ತಾ।

ಏಕವೀಸತಿಚ್ಚಾದಿನೋ ಏಕಞ್ಚ ತಂ ವೀಸತಿಚಾತಿ ವಿಸೇಸನಸಮಾಸೋ ವಾ ಸಿಯಾ, ಏಕಞ್ಚ ವೀಸತಿ ಚ ಏಕವೀಸತೀತಿ ಚತ್ಥಸಮಾಸೋ ವಾ, ಸಮಾಹಾರೇ ನಪುಂಸಕತ್ತನ್ತು ನ ಪಪ್ಪೋತಿ, "ನಾನುಸಾಸನೀಯಂ ಲಿಙ್ಗಂ ಸೋಕನಿಸ್ಸಯತ್ತಾ ಲಿಙ್ಗಸ್ಸೇ"ತಿ ಲೋಕೇ ನಪುಂಸಕಲಿಙ್ಗಸ್ಸೇಹಾನಭಿಧಾನತೋ ನಪುಂಸಕಲಿಙ್ಗಂ ನ ಭವಿಸ್ಸತೀತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ಸಭಾಪರಿಸಾಯಾತಿ ಞಾಪಕತೋ ವಾ ಸಮಾಹಾರೇ ನಪುಂಸಕಲಿಙ್ಗಮತ್ರ ಬ್ಯಭಿಚರತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಪುಬ್ಬಪ್ಪಯೋಗೋ-ಭಿಮತೋತಿ ಉಪಸಜ್ಜನಸಞ್ಞಕಸ್ಸ ಸ್ಯಾದೀತಿ ಪಠಮಾಯ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸ ಸಮಾಸೇ ಪುಬ್ಬನಿಪಾತೋ "ಉಪಸಜ್ಜನಂ ಪುಬ್ಬ"ಮಿಚ್ಚನೇನ (೨-೨-೩೧) ಇಟ್ಠೋ ಕಮಸ್ಸ ಪಧಾನಭಾವೇನ ವತ್ತುಮಿಟ್ಠತ್ತಾತಿ "ಸ್ಯಾದಿಸ್ಯಾದಿನೇಕತ್ಥ"ನ್ತಿ (೩-೧)

ಏತ್ಥ ಸ್ಯಾದೀತಿ ಪಠಮಾನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸಾಸಙ್ಖ್ಯಾದಿನೋ ಪುಬ್ಬಮವಟ್ಠಾನತೋ ಸ್ಯಾದಿನೇತಿ ತತಿಯಾನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸ ಪಚ್ಛಾವಟ್ಠಾನತೋ "ಸ್ಯಾದಿಸ್ಯಾದಿನಾ"ತಿ ಸುತ್ತೇ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಪಧಾನಭಾವೇನ ವತ್ತುಮಿಟ್ಠತ್ತಾ।

ಪರಪ್ಪಯೋಗೋ-ಭಿಮತೋತಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಸುತ್ತೇನ ಪುಬ್ಬನಿಪಾತೇ ಪತ್ತೇ "ರಾಜದನ್ತಾದೀಸು ಪರ"ನ್ತೀಮಿನಾ (೨-೨-೩೦) ಪರನಿಪಾತೋ-ಭಿಮತೋ, ವಚನೇನಾತಿ- "ಬಹುಲ"ನ್ತಿ ವಚನೇನ, ಪುಬ್ಬಕಾ ಲಯುತ್ತಸ್ಸ ಪರಪ್ಪಯೋಗೋ-ಭಿಮತೋತಿ ರಾಜದನ್ತಾದಿಪಾಠತೋ ಏವಾ-ಭಿಮತೋ।

ಕಮಮ್ಪಚ್ಚನಾದರಾತಿ ಇಮಿನಾ ಪಧಾನಭಾವೇನಾ-ಕ್ಕಮಸ್ಸ ವತ್ತುಮಿಟ್ಠತ್ತಮಾಹ। ಸರೋ ಆದಿ ಯಸ್ಸ ತಂ ಸರಾದಿ, ಸಙ್ಖೋ ಚ ದುನ್ದುಭಿ ಚ ವೀಣಾ ಚ, ಉದುಕ್ಖಲಞ್ಚ ಮುಸಲೋ ಚ, ಧನಪತಿ ಚ ರಾಮೋ ಚ ಕೇಸವೋಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಜಂದಂಸದ್ದಾ ಜಾಯಾಸದ್ದಸಮಾನತ್ಥಾ ಅಸಙ್ಖ್ಯಾ-ಜಞ್ಚ ಪತಿ ಚ, ದಞ್ಚ ಪತಿಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, ಅವನ್ತಯೋ ಚ ಅಸ್ಸಕಾಚ, ಅಗ್ಗಿ ಚ ಇನ್ದೋಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, ತಂನಿವಾಸಿಮ್ಹಿ ಗಹಿತೇ ಅವನ್ತಿ ಚ ಅಸ್ಸಕೋಚಾತಿ ಏಕತ್ತೇನಪಿ ವಿಗ್ಗಹೋ ವತ್ತತಿ। ದ್ವನ್ದಸಮಾಸೋ- ಯಂ ದ್ವನ್ದಸದಿಸತ್ತಾ ದ್ವನ್ದೋ, ದ್ವೇ ಚ ದ್ವೇ ಚ ಪದಾನಿ ದ್ವನ್ದಾನೀತಿ ಹಿ ಉಭಯತ್ಥಪ್ಪಧಾನೋ- ಯಂ ದ್ವನ್ದಸದ್ದೋ।

೨೧. ಸಙ್ಖ್ಯಾ

ಅಥ "ಸಮಾಹಾರೇ ನಪುಂಸಕ"ನ್ತಿ (೩-೨೦) ವಿಜ್ಜಮಾನೇ ಕಿಂ "ಸಙ್ಖ್ಯಾದೀ" ತಿ ಇಮಿನಾ ಸತ್ಥಗಾರವಕರೇನಾತಿ ಆಸಙ್ಕಿಯ ಚೋದೇತಿ 'ನನುಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ತಥಾಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ "ಸಮಾಹಾರೇ ನಪುಂಸಕ"ನ್ತೇವ ಸಿಜ್ಝನಂ ಸಮತ್ಥೇತಿ। ಯಥಾವುತ್ತಚೋದನಾಚಾಲನೇ ಪರಾಧಿಪ್ಪಾಯಂ ಪರಿಕಪ್ಪೇನ್ತೋ'ಚತ್ಥೇ'ತಿಆದಿಮಾಹ।

ನೇತಿ ಇಮಿನಾ ಚತ್ಥೇತಿಆದಿನಾ ಕತಪರಿಕಪ್ಪನಾ ನ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ತತ್ಥ ಹೇತುಮಾಹ- 'ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಪುರಿಸಾಧೀನತ್ತಾ'ತಿ, ಸತಿಚೇಚ್ಚಾದಿನಾ 'ಸಮಾಹಾರೇ ನಪುಂಸಕ'ನ್ತೇತ್ಥ ವಿಸೇಸನಗ್ಗಹಣೇ ಪಯೋಜನಂ ವತ್ವಾ 'ಸಙ್ಖ್ಯಾದೀ'ತಿ ಇಮಸ್ಸ ನಿರತ್ಥಕತ್ತಮೇವ ಥಿರೀಕರೋತಿ।

ಪಯೋಜನೇತಿ ಲಾಘವಪ್ಪಯೋಜನೇ।
ಸಮ್ಬನ್ಧೀಯತೀತಿ ವಿಸೇಸನಗ್ಗಹಣಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೀಯತಿ।
ಏತ್ಥಾತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ 'ಸಙ್ಖ್ಯಾದೀ'ಸುತ್ತೇ।
ತನ್ನೇತಿ ಇಮಿನಾ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಚೋದನಂ ನಿವತ್ತೇತಿ॥

'ಸಙ್ಖ್ಯಾದೀ'ತಿ ಸುತ್ತಸ್ಸ ಸಾತ್ಥಕತ್ತಮಾಹ- 'ಚತ್ಥಸಮಾಸಾನನ್ತರ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ। ಏಕತ್ತಬ್ಯಪದೇಸೋ ಕಾತಬ್ಬೋತಿ "ಸಙ್ಖ್ಯಾಪುಬ್ಬೋ ದಿಗೂ"ತಿ (೨-೧-೫೨) ಸಙ್ಖ್ಯಾಪುಬ್ಬಸ್ಸ ಸಮಾಸಸ್ಸ ದಿಗುಸಞ್ಞಂ ವಿಧಾಯ ತದತ್ಥಸ್ಸ "ದಿಗುರೇಕವಚನ"ನ್ತೀಮಿನಾ (೨-೪-೧) ಏಕತ್ತಬ್ಯಪದೇಸೋ ಪರೇಹಿ ವಿಯ ಕಾತಬ್ಬೋ।

ಸಮಾಹರಣಂ ಸಮಾಹಾರೋತಿ ಇಮಿನಾ ಭಾವಸಾಧನೋ-ಯಂ ಸಮಾಹಾರಸದ್ದೋ। ಯದಿ ಸಮಾಹರೀಯತೀತಿ ಸಮಾಹಾರೋತಿ ಕಮ್ಮಸಾಧನೋ ಸಿಯಾ, ತದಾ ಪಞ್ಚ ಕುಮಾರಿಯೋ ಸಮಾಹಟಾತಿ ವಾಕ್ಯಸ್ಸಾತ್ಥೇ ವುತ್ತಿ ಸಿಯಾ ಪಞ್ಚಕುಮಾರೀತ್ಯೇತ್ಥ ಸಕಪದತ್ಥಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ ಬಹುವಚನಂ ಸಿಯಾ "ಘಾಪಸ್ಸಾನ್ತಸ್ಸಾಪ್ಪಧಾನಸ್ಸಾ"ತಿ (೩-೨೪) ಅಪ್ಪಧಾನರಸ್ಸತ್ತಞ್ಚ ನ ಸಿಯಾ... ಸಮಾಹಟಾನಮೇವ ಕುಮಾರೀನಂ ಪಧಾನತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ಪಞ್ಚ ಗಾವೋ ಸ ಮಾಹಟಾತ್ಯೇತಸ್ಮಿಂ ವಾಕ್ಯೇ ಸಮಾಸೋವ ನತ್ಥಿ ಕಮ್ಮಸಾಧನಸ್ಸಾನುಪಗಮತೋ। ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಗುನ್ನಂ ಸಮಾಹಾರೋ, ಚತುನ್ನಂ ಪಥಾನಂ ಸಮಾಹಾರೋತಿ

ವಾಕ್ಯೇ ಪನ ಅತ್ಥಿ, ಸಮಾಹಾರಸ್ಸೇಕತ್ತಾ ತು ಸತಂ ಯೂಥಂ ವನನ್ತಿ ಏತ್ಥ ವಿಯ ಸಾಭಾವಿಕಮೇಕವಚನಂ ಸಿದ್ಧಮೇವೇತಿ ವಿಞ್ಞಾಪೇತಿ।

೧೨. ಕ್ವಚೇ

ಕ್ವಚಿಸದ್ದಸ್ಸ ಪಯೋಗನಿಯಮನತ್ಥೋ "ಪರೋ ಕ್ವಿಚೇ"ತಿ (೧-೧೭) ಏತ್ಥ ವುತ್ತನಯೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅವಿಸೇಸೇನ ಉದಾಹರಣೇಪೀತಿ ಪರೇಸಂ ವಿಯ "ಛಾಯಾ"ತಿ (೨-೨-೭೩) ಸುತ್ತಯಿತ್ವಾ ವಿಕಪ್ಪೇನ '(ಕುಡ್ಡಚ್ಛಾಯ) ಕುಡ್ಡಚ್ಛಾಯಾತಿ ಚ "ಬಾಹುಲ್ಲೇ"ತಿ (ಚಂ, ೨-೨-೭೪) ಸುತ್ತಯಿತ್ವಾ ನಿಚ್ಚಂ 'ಉಚ್ಛುಚ್ಛಾಯಂ ಸಲಭಚ್ಛಾಯ'ನ್ತಿ ಚ ನೋದಾಹರಿತ್ವಾ ಸಾಮಞ್ಞೇನ 'ಸಲಭಚ್ಛಾಯಂ ಸಕುನ್ತಚ್ಛಾಯ'ನ್ತಿ ಉದಾಹರಣೇ ದಸ್ಸಿತೇಪಿ। ಅಞ್ಞತ್ಥಾತಿ ಬಹುಲಭಾವತೋ ಅಞ್ಞತ್ಥ। ವಿಗ್ಗಹಸಮತ್ತಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹಸಾಮಞ್ಞಸ್ಸ, ಯಥಾಸಮ್ಭವನ್ತಿ ಪಾಸಾದಸ್ಸ ಛಾಯಾಇಚ್ಚಾದಿನಾ ಸಮ್ಭವಾನತಿಕ್ಕಮೇನ, ಸದ್ದಾತಿ ಸದ್ದತೋ ಪರಾಯ।

೧೩. ಸ್ಯಾದಿ

ನನುಚೇಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತಂ ಚೋದನಂ ನಿಸೇಧೇತಿ 'ತನ್ನೇ'ತಿ। ತತ್ಥ ಕಾರಣಮಾಹ- 'ಘಸಞ್ಞತ್ತಾ'ತ್ಯಾದಿ। ಅಘೋನನ್ತಿ ಘಓಕಾರವಜ್ಜಿತಾನಂ, ನನು ಇತ್ಥಿ ಯಮಾಕಾರೋ ಘೋ, ತಥಾಸತಿ ನಪುಂಸಕೇ ಸೋ (ನ ಸಿಯಾತಿ) ಪರಿಕಪ್ಪೇತಿ 'ನಪುಂಸಕತ್ತಾ ಘತ್ತಮೇವ ನತ್ಥೀತಿ ಚೇದಿ'ತಿ। ತಮ್ಪಿ ನೇತಿ ಯಥಾ ವುತ್ತಮ್ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಅತ್ಥೇವ ನಪುಂಸಕೇ ಘತ್ತನ್ತಿ [ನಪುಂಸಕತ್ತನ್ತಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-ಛಟ್ಠೀಸಮಾಸಸ್ಸೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ನಪುಂಸಕೇ ಘತ್ತಸ್ಸ [ನಪುಂಸಕತ್ತಸ್ಸ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಸಬ್ಭಾವಮೇವ ಸಮತ್ಥೇತಿ ನಪುಂಸಕತ್ತಂ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಪಾರಿಭಾಸಿಕನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಸುತ್ತಮೇವಾಧಿಪ್ಪೇತಂ, ಪರಿಭಾಸಾಯ ನಿಬ್ಬತ್ತಂ ಪಾರಿಭಾಸಿಕಂ ಸುತ್ತಿಕನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಆರಭಿತಬ್ಬಮೇವಿದಂ ಸುತ್ತಂ (ನಪುಂಸಕಸ್ಸಾಪಿ) ರಸ್ಸತ್ತವಿಧಾನಾಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಘನಿಸ್ಸಿತಮ್ಪಿ ಕಾರಿಯನ್ತಿ "ಘಬ್ರಹ್ಮಾದಿತೇ"ತ್ಯಾದಿನಾ (೨-೬೦) ವಿಧಿಯಮಾನಮೇಕಾರಾದಿಕಾರಿಯಮ್ಪಿ। ಏತಂ ಘನಿಸ್ಸಿತಂ ಕಾರಿಯಂ ನಚ ಯುತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಅಯುತ್ತತ್ತೇಪಿ ದೋಸೋ-ಯಮಾಪತತೇವಾಕ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ನಾಯಮ್ಪಿದೋಸೋ'ಚ್ಚಾದಿ, ನ ರಸ್ಸಸ್ಸ ಏತ್ಥೇವ ಲದ್ಧಾವಸರತ್ತಾ ಪಠಮಂ ತೇನ ಪವಿಟ್ಠೇ... (ಘನಿ)ಸ್ಸಿತಂ ಕಾರಿಯನ್ತಿ ನಾಯಮ್ಪಿ ದೋಸೋ ಪರಿಭಾಸಾವ ಸೇನಾತಿ ಮನ್ತಬ್ಬಂ। ಸಲಭಚ್ಛಾಯೇ ಇತಿ ಪದಚ್ಛೇದೋ।

೧೪. ಘಮ

ಅತೋಏವಚಾತಿಆದಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯಾವಲಮ್ಬೇನ ವುತ್ತಂ।

೧೫. ಗೋಸ್ಸು

ಸಕತ್ಥಪರಿಚ್ಚಾಗೇನ ಕುಲೇ ಪವತ್ತತ್ತಾತಿ ಇಮಿನಾ ಛಟ್ಠೀಸಮಾಸಸ್ಸ ಉತ್ತರಪದತ್ಥಪ್ಪಧಾನತ್ತಮಾಹ।

೧೬. ಇತ್ಥಿ

ಇತ್ಥಿವಿಧೀಸು "ಪುಥುಸ್ಸ ಪಥವಪುಥವಾ"ತಿ (೩-೩೯) ಸುತ್ತಪರಿಯನ್ತೇಸು। ಇತ್ಥಿಯನ್ತಿ ಇದಂ ನಾಮವಿಸೇಸನಂ ವಾ ಸಿಯಾ ಪಚ್ಚಯತ್ಥವಿಸೇಸನಂ ವಾ, ತತ್ಥ ನಾಮವಿಸೇಸನಮೇವಿದಂ ನ ಪಚ್ಚಯತ್ಥವಿಸೇಸನನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ನಾಮೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಅಕಾರನ್ತತೋ ನಾಮಸ್ಮಾತಿ ಏಕತ್ತಾದಿಮಹನ್ತತ್ಥವಾಚಿತೋ ಅಕಾರನ್ತತೋ ನಾಮಸ್ಮಾ। ಇತ್ಥತ್ತನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಇತ್ಥೀತಿ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಂ ವುಚ್ಚತಿ। ಇತ್ಥಿಯೇವ ಹಿ ಏಸಾತಿ ಲಿಙ್ಗೀಯತಿ ಸಙ್ಕೇತೀಯತೀತಿ ಲಿಙ್ಗಂ। ಇತ್ಥಿಯಾ ಏಸಾತಿ ಪಸಿದ್ಧಿಮತೋ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಭಾವೋ ಸಾಮಞ್ಞಂ ಬಾಲಯುವತ್ತಾದಿ ಲಕ್ಖಣಂ ಇತ್ಥತ್ತಂ। ಕಿಮೇತ್ಥ ಲಿಙ್ಗಂ ನಾಮ-

ಏಸೇಸೋ ಏತಮಿತಿ ಚ,

ಪಸಿದ್ಧಿ ಅತ್ಥೇಸು ಯೇಸು ಲೋಕಸ್ಸ।

ಥೀಪುಂ ನಪುಂಸಕಾನೀತಿ,

ವುಚ್ಚನ್ತೇ ತಾನಿ ನಾಮಾನಿ॥

ಅತ್ಥೇಸು ಯೇಸು ಏಸಾ ಏಸೋ ಏತನ್ತಿ ಪಸಿದ್ಧಿ ಲೋಕಸ್ಸ ಹೋತಿ ಏತಾನಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸನಪುಂಸಕಲಿಙ್ಗಾನೀತಿ ಲೋಕೇನ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ವುಚ್ಚತೇ "ಲಿಙ್ಗಂ ನಾನುಸಾಸನೀಯಂ ಲೋಕನಿಸ್ಸ ಯತ್ತಾ ಲಿಙ್ಗಸ್ಸಾ"ತಿ। ತತ್ಥ ಗೋಇಚ್ಚಾದೀಸ್ವೇಸಾ ಏಸೋತಿ ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗತ್ತಂ, ಅಚ್ಚಿಆದೀಸ್ವೇಸಾ ಏತನ್ತಿ ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ಇತ್ಥಿನಪುಂಸಕತ್ತಂ, ತಟೋಭಟೇ ತಟಮಿಚ್ಚಾದೀಸ್ವೇಸೋ ಏಸಾಏತನ್ತಿ ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ಪುಮಿತ್ಥಿನಪುಂಸಕತ್ತಂ, ಮಾಲಾಇಚ್ಚಾದೀಸ್ವೇಸಾತಿ ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ಇತ್ಥತ್ತಂ, ರುಕ್ಖೋಇಚ್ಚಾದೀಸ್ವೇಸೋತಿ ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ಪುಲ್ಲಿಙ್ಗತ್ತಂ, ಕುಲಮಿಚ್ಚಾದೋ ಏತನ್ತಿ ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ನಪುಂಸಕತ್ತಂ। ಸಮಾಸಸ್ಸಾಪ್ಯೇವಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಜೋತಕಾತಿ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಜೋತಕಾ ಇತ್ಥತ್ತಸ್ಸೇತಿ ಪಕರಣತೋ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ತತೋ ವೇಚ್ಚಾದಿನಾ ಪಚ್ಚಯತ್ಥಭಾವಿನೋ ಯೇ ದೋಸಾ ತೇಸಮೇತ್ಥನಾವಕಾಸೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಂ ಬಹುವಚನಮ್ಪಿ ಹೋತೀತಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಇಮಿನಾ ಇದಂ ದೀಪೇತಿ "ಇತ್ಥತ್ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯತ್ಥತ್ತೇ ಸತಿ ಪಧಾನತ್ತಾಸ್ಸ ಬ್ಯತಿರೇಕಲಕ್ಖಣಾಯ ಛಟ್ಠಿಯಾ 'ಕುಮಾರಿತ್ತಂ (ದೇವದತ್ತಾಯಾ'ತಿಭವಿತಬ್ಬಂ, ತತೋ ಚ ನ ಸಿಯಾ ಕುಮಾರೀ) ದೇವದತ್ತಾ'ತಿ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಂ, ತಥಾ ಕುಮಾರಿಯೋತಿ ಬಹುವಚನಮ್ಪಿ ಇತ್ಥತ್ತಸ್ಸೇಕತ್ತಾ। ಪಕತಿಯತ್ಥ ವಿಸೇಸನಪಕ್ಖೇ ತು ಪಕತಿಯಾ ಇತ್ಥತ್ತವಿಸಿಟ್ಠಂ ದಬ್ಬಮೇವೋಚ್ಚತೇ, ಆಆದಯೋ ತು ಜೋತಕತಾತಿ ತತ್ಥ ಬ್ಯತಿರೇಕಾಭಾವಾ ಛಟ್ಠಿಯಾ ಅಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ಚ ಬಹುವಚನಮ್ಪಿ ಅನೇಕತ್ತಾವ ದಬ್ಬಸ್ಸ ಯುತ್ತನ್ತಿ ಯಥಾವುತ್ತದೋಸಾವಸರಾಭಾವಾ ಇಟ್ಠತ್ಥಸಿದ್ಧೀ"ತಿ। ಅಞ್ಞೇತಿ ಜಯಾದಿಚ್ಚ ಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಾ ಚರಿಯಾದಯೋ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಇತ್ಥಿಯಮಭಿಧೇಯ್ಯಾಯನ್ತಿ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಸಙ್ಖಾತೇ ಇತ್ಥತ್ತೇ ಅತ್ಥಭೂತೇ, ಯಥೇವಹೀತಿಆದಿನಾ ಉಪಮಾವಸೇನ ಯಥಾವುತ್ತಮೇವತ್ಥಂ ವಿಭಾವೇತಿ। ತತ್ಥ ಇತ್ಥತ್ತಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಪರೋಪವಣ್ಣಿತಪಕ್ಖಸ್ಸಾಯುತ್ತತ್ತನ್ನಿಚ್ಛಿನ್ದೇತಿ, ನೋ ಪಪಜ್ಜತೇ [ನೋಪಪಜ್ಜೇಯ್ಯ (ಪಞ್ಚಿಕಾ)] ದೇವದತ್ತಾಸದ್ದವಚನೀಯಸ್ಸಾಪಿ ಇತ್ಥತ್ತತೋ ಅಬ್ಯತಿರಿತ್ತತ್ತಾ 'ಇತ್ಥತ್ತಂ ದೇವದತ್ತಾಯಾ'ತಿ ಭಿನ್ನಾಧಿಕರಣತಾ ನ ಯುಜ್ಜತೇ, ಅನುಪಪತ್ತಿಮೇವ ಸಮತ್ಥೇತಿ 'ದೇವದತ್ತಾಯಾತಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಮೇವ ಸಿಯಾ ಇತ್ಥಿಸದ್ದವಚನೀಯತೋ ಅನಞ್ಞತ್ತಾ ದೇವದತ್ತಾ ಸದ್ದವಚನೀಯಸ್ಸ ಇತ್ಥೀ ದೇವದತ್ತಾತಿ।

ಅತೋಏವಾತಿ ಇತ್ಥತ್ತೇ ಆವಿಧಾನತೋಯೇವ। ತಬ್ಬತೋತ್ಥಸ್ಸಾತಿ ಇದಂ ಜಯಾದಿಚ್ಚಾದಿಮತಾನುಗಾಮಿನಾ [ನುಗಾಮೀ ಪನ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ವುತ್ತಂ, ತಥಾ ಹಿ ತೇ ಏವಂ ಲಿಙ್ಗಲಕ್ಖಣ ಮಾಹು (ಪಾ, ೪-೧-೩ ಕಾಸಿಕಾಯಂ) "ಸಾಮಞ್ಞವಿಸೇಸಾ ಇತ್ಥತ್ತಾದಯೋ ಗೋತ್ತಾದಯೋ ವಿಯ ಬಹುಪ್ಪಕಾರಬ್ಯತ್ತಿಯೋತಿ [ಸಾಮಞ್ಞಾನಿ ಚ ತುಲ್ಯಜಾತಿಯಪದತ್ಥಸಾಧಾರಣತ್ತಾ ತಾನಿ ವಿಸೇಸಾ ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞೇಹಿ ವಿಜಾತಿಯೇತಿ ಚ ವಿಸಿಸ್ಸನ್ತೇ ಬ್ಯಾವತ್ತನ್ತೇತಿ ಸಾಮಞ್ಞವಿಸೇಸಾ। ಬ್ಯಞ್ಜೀಯನ್ತೀಆ ಏತೇಹೀತಿ ಬ್ಯತ್ತಿಯೋ ಸಾಮಞ್ಞವಿಸೇಸಾನಂ ನಿಸ್ಸಯಾ, ಬಹುಪ್ಪಕಾರಾ ಬ್ಯತ್ತಿ ಯೋ ಯೇಸಂ ಸಾಮಞ್ಞವಿಸೇಸಾನಂ ತೇ ತಥಾವುತ್ತಾತಿ- (ಕಾಸಿಕಾವಿವರಣ ಪಞ್ಚಿಕಾ।)] ತೇ ಹ್ಯೇವಂ ಮಞ್ಞನ್ತೇ "ಯಥಾ ಗೋತ್ತಾದಯೋ ಸಮಾನಜಾತಿಯೇಸು ಸಬ್ಬೇಸ್ವನುವತ್ತನ್ತೇ, ವಿಜಾತಿಯೇಹಿ ಪನ ನಿವತ್ತನ್ತೇ, ತಥಾ ಇತ್ಥತ್ತಾದಯೋಪಿ। ವಿಚಿತ್ತತ್ತಾ ಪನ ಸಾಮಞ್ಞವಿಸೇಸನಿಸ್ಸಯಾನಂ ಬ್ಯಞ್ಜಕಾನಂ ಕೋಚಿಯೇವ ಸಾಮಞ್ಞವಿಸೇಸೋ ಕೇನಚಿದೇವ ನಿಸ್ಸಯೇನ ಬ್ಯಞ್ಜತೇ, ನ ಸಬ್ಬೋ ಸಬ್ಬೇನ (ಪತಿ) ನಿಯತವಿಸಯತ್ತಾ ಭಾವಸತ್ತೀನಂ, ತತ್ಥ ಯೇನತ್ಥೇನ ಇತ್ಥತ್ತಮೇವ ಬ್ಯಞ್ಜತೇ ನ ಪುಮತ್ತಂ ನಾಪಿ ನಪುಂಸಕತ್ತಂ, ಸಾ ಇತ್ಥಿಯೇವ ಭವತಿ ನ ಪುಮಾ ನಾಪಿ ನಪುಂಸಕಂ। ಯೇನ ಪುಮತ್ತಮೇವ ಬ್ಯಞ್ಜತೇ, ಸೋ ಪುಮಾಯೇವ। ಯೇನ ತು ನಪುಂಸಕತ್ತಂ ತಂ ನಪುಂಸಕಮೇವ। ಯೋ ತು ದ್ವಿನ್ನಂ ತಿಣ್ಣಂ (ವಾ) ಬ್ಯಞ್ಜಕೋ, ಸೋ ದ್ವಿಲಿಙ್ಗೋ ತಿಲಿಙ್ಗೋ ವೇ"ತಿ (ಪಾ, ೪-೧-೩ ಕಾಸಿಕಾವಿವರಣಪಞ್ಚಿಕಾ) ತಸ್ಮಾ ಪಬ್ಬತೋ ಯಥಾ ವುತ್ತಇತ್ಥತ್ತವತೋ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಅಭಿಧೇಯ್ಯಸ್ಸಾತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಅಥೇಚ್ಚಾದಿನಾ ಯಥಾವುತ್ತದೋಸಪರಿಹಾರಾಯ ಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಿನಾ ಯದುಪವಣ್ಣಿ ತಂ ತಂ ಪರಿಕಪ್ಪೇತಿ। ಸೋ ಏವ ಚರಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಉಪಹಾಸಪುಬ್ಬಕಮುತ್ತರ ಮಾಚಿಕ್ಖತೇ। ಮಸಿಮಕ್ಖಿತಕುಕ್ಕುಟೋವಿಯಾತಿ ಯದಾ ಕೋಚಿ ಅಞ್ಞಕುಕ್ಕುಟೋ ಅಞ್ಞಸ್ಮಾ ಭೀತೋ ಸಿಯಾ, ತದಾ ವಿಜಯಿನೋ ಕುಕ್ಕುಟಸ್ಸ ಮುಖಂ ಮಸಿಯಾ ಮಕ್ಖೇತ್ವಾ ಉಪನೇನ್ತಿ ಸೋ ಪರಮಂ ತತೋ ಭೀತೋಪಿ ಪುನ ಅಞ್ಞೋತಿ ಮನ್ತ್ವಾ ಯುಜ್ಝಿತುಮುಸ್ಸಹತೇ। ಯಥಾತ್ರ ಸೋವ ಕುಕ್ಕುಟೋ ಬ್ಯಾಜೇ ನೋಪಪದಸ್ಸಿತೋ, ತಥಾ ತ್ರಾಮೀತ್ಯತ್ಥೋ।

೧೯. ಆರಾ

ಪುಂಯೋಗೇನ ಭರಿಯಾಯಂ ವತ್ತಮಾನತೋವ ನಿಯಮೇನ "ಮಾತುಲಾದಿತ್ವಾನೀ ಭರಿಯಾಯಂ" (೩-೩೩) ತ್ಯಾನೀ, ಇಮಿನಾ ತ್ವನಿಯಮೇನ ಭರಿಯಾಯಮಭರಿಯಾಯಞ್ಚ ಇನೀತ್ಯನಿಯಮೇನ ವತ್ತುಮಾಹ- 'ಆರಾಮಿಕಸ್ಸ ಭರಿಯಾ'ಇಚ್ಚಾದಿ।

೩೦. ಕ್ತಿ

ತ್ತಿಮ್ಹಾತಿ ಏತ್ತಕೇ ವುತ್ತೇಪಿ ತ್ತಿಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತತೋತಿ ವಚನೇ ಕಾರಣಮಾಹ-ಕೇವಲಸ್ಸ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೇ ಪಯೋಗಾಭಾವಾ'ತಿ। ಇಮಿನಾ ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣಪರಿಭಾಸಮನ್ತರೇನಾಪಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯೇನೇವಾಯಮತ್ಥವಿಸೇಸೋ ಲಬ್ಭತೀತಿ ದೀಪೇತಿ।

೩೧. ಘರ

ತಂಸನ್ನಿಯೋಗಾತಿ ತೇನ ನೀಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ ಸನ್ನಿಯೋಗಾ ಏಕೀಭಾವಾ, ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ 'ಯತ್ಥ ನೀಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ತತ್ಥೇವ ಯಲೋಪೋ'ತಿ।

೩೩. ಮಾತು

ಭರಿಯಾಯನ್ತಿ ಪಕತಿವಿಸೇಸನತ್ತಾ ಮಾಹ- 'ಭರಿಯಾಯ'ನ್ತಿಆದಿ। ಪುನ್ನಾಮಧೇಯ್ಯಾತಿ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಸಮಞ್ಞಾಭೂತಾ, ಪುಂಯೋಗೇನಾತಿ ಪುರಿಸೇನ ಸಹ ಸಮ್ಬನ್ಧೇನ ಹೇತುನಾ। ಇತ್ಥಿಯಂ ವತ್ತನ್ತೀತಿ ಸೋಯಮಿತ್ಯಭೇದವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ ಯದಾ ಭರಿಯಾಸಞ್ಞಾತಾಯಮಿತ್ಥಿಯಂ ವತ್ತನ್ತೇ, ನದಾದಿಪಾಠಾತಿ ವುತ್ತೇ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ 'ಆಕತಿಗಣತ್ತಾ ನದಾದಿಪಾಠೋ ಹೋನ್ತೋ ಏವಂ ಹೋತೀ'ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಪುನ್ನಾಮಸ್ಮಾಯೋಗಾಅಪಾಲಕನ್ತಾತಿ ನದಾದಿಪಾಠತೋತಿ ಅತ್ಥೋತಿ ಸೇಸೋ। ಇದಞ್ಚ ನದಾದೀಸು ಗಣಸುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ, ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವದತಿ-'ಪುಮುನೋ'ಇಚ್ಚಾದಿ, ಅಪಾಲಕನ್ತಾತಿ ಕಿಂಪಸುಪಾಲಿಕಾ ಖೇತ್ತಪಾಲಿಕಾ।

೩೯. ಪುಥು

ಪುಥುಸದ್ದತೋ ಸಞ್ಞಾಯಂ ವೀಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ಸಮತ್ಥೇತಿ'ಪುಥುಭೂತಾ ಪಥವೀತಿ ಹಿ ಮಹೀ ವುಚ್ಚತೀ"ತಿ, ಪುಥುಭೂತಾತಿ ಹಿ ಇಮಿನಾ ಪಥವೀಸದ್ದಸ್ಸ ಪುಥುಸದ್ದಭೂತತ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಪೇತಿ, ಮಹೀ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಇಮಿನಾ ನದಾದಿಪಾಠಾ ಸಞ್ಞಾಯಂ ವೀಪ್ಪಚ್ಚಯತ್ತಂ, ಪುಥುಭೂತಾ ಪತ್ಥಟಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೪೦. ಸಮಾ

ಪರಾಧಿಕಾರತೋ ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಪರವಿಧಿನಾವ ಸಾಮೀಪ್ಯಸ್ಸ ಸಿದ್ಧತ್ತಾ ಸಾಧೀಪ್ಯವಚನಸ್ಸನ್ತಸದ್ದಸ್ಸ ಗಹಣಮನತ್ಥಕಂ ಸಿಯಾತಿ ಮನ್ತ್ವಾವಯವವಚನೋ ಯಮನ್ತಸದ್ದೋ ಗಯ್ಹತೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- 'ತಸ್ಸ ಅನ್ತೋ'ಇಚ್ಚಾದಿ। ಅವಸಾನವತಿ+ಅವಯವೋತಿ ಪದಚ್ಛೇದೋ, ಸಮಾಸಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಣೇ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಅವಯವತ್ತಾ'ತಿ। ಯಥಾವುತ್ತಚೋದನಾಯ ನಿದ್ದೋಸತ್ತಮುಪಮಾವಸೇನ

ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ನಾಯಂ ದೋಸೋ'ಚ್ಚಾದಿ। ಪಲ್ಲವಿತಸ್ಸ ರುಕ್ಖಸ್ಸ ಪಲ್ಲವಾನಮವಯವತ್ತಂ ವಿಯ ಸಮಾಸತೋ ಉತ್ತರಕಾಲಂ ವಿಧೀಯ ಮಾನಸ್ಸ ಅಕಾರಸ್ಸ ಸಮಾಸಾವಯವತ್ತಂ ನ ವಿರುಜ್ಝತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೪೪. ಅಸಂ

ಅತಿಕ್ಕನ್ತಮಙ್ಗುಲಿಯೋತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ದ್ವೇ ಅಙ್ಗುಲಿಯೋ ಸಮಾಹಟಾತಿ ಪರವಿಗ್ಗಹೇನಾತ್ಥಮಾಹ, ದ್ವೇ ಅಙ್ಗುಲಿಯೋ ಪಮಾಣಮಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೇನೇವಂ ಸಮಾಸೋ ತತೋ ಮತ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ತಗ್ಘಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ವಾ ತಸ್ಸ "ಲೋಪೋ"ತಿ (೪-೧೨೩) ಇಮಿನಾ ಲೋಪೇ ಕತೇ ವಿಸೇಸನಸಮಾಸಾ ಅಕಾರೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಕಥ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಯಂ ವುತ್ತಂ ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ ವುತ್ತಂ। ಸಮಾಸವಿಧಾನಂ ಅತೋಪೀತಿ ಮತ್ತಾದಿಪ್ಪಚ್ಚಯಲೋಪಂ ಕತ್ವಾ "ವಿಸೇಸನಮೇಕತ್ಥೇನೇ"ತಿ (೩-೧೧) ಸಮಾಸವಿಧಾನಾ, ಅಥ ನಾಯಮಙ್ಗುಲಿಸದ್ದೇನೇವಂ ಸಮಾಸೋ, ಮಾನೇ ಪಚ್ಚಯಲೋಪವಸೇನ ವಿನಾವ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ ನಿಟ್ಠಪ್ಪತ್ತೀತಿ ಮನ್ತ್ವಾ 'ಅಙ್ಗುಲಸದ್ದೋ ವಾ'ಚ್ಚಾದಿನಾ ಯಂ ವುತ್ತಿಯಂ ವುತ್ತಂ ತತ್ಥ ಆಸಙ್ಕಂ ವಿರಚಯತಿ 'ಅಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ದ್ವಙ್ಗುಲಸದ್ದಸ್ಸ ಪಮಾಣನಿವತ್ತನತೋ ಕಥಞ್ಚಿಪಿ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥತಾ ಸಿಯಾತಿ 'ಯಥಾ ತಥಾ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೇ ವತ್ತತೂ'ತಿವುತ್ತಂ। ನನು ನಿರಙ್ಗುಲನ್ಯಾದಿ ಸಬ್ಬಮಙ್ಗುಲಸದ್ದೇನ ಸಾಧೇತುಂ ಸಕ್ಕಾ, ತಥಾ ಸತಿ ಕಿಮಙ್ಗುಲಿ ಸದ್ದಾ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯವಿಧಾನೇನೇತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯ ಪಯೋಜನನ್ತರಂ ಅಪದಿಸಿತುಮಾಹ- 'ಸಬ್ಬತ್ಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಅಙ್ಗುಲಿಸದ್ದತೋ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಅವಿಹಿತೇ ನಿರಙ್ಗುಲಿಚ್ಚಾದಿಪಿ ಸಿಯಾ ತನ್ನಿವತ್ತನಮೇತ್ಥ ಪಯೋಜನನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ 'ಅಙ್ಗುಲಿಸದ್ದನಿವತ್ತನತ್ಥ'ನ್ತಿ।

೪೫. ದೀಘಾ

ದೀಘರತ್ತನ್ಯಾದೋ ನಾನುಸಿಟ್ಠತ್ತಾ ಲಿಙ್ಗವಿಸೇಸಸ್ಸ ಕಥಂ ನಪುಂಸಕತ್ತಮೇವಿಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯ ಚೋದೇತಿ 'ನನುಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ನಾಯಂದೋಸೋಚ್ಚಾದಿನಾ ಪರಿಹರತಿ। "ಲಿಙ್ಗಂ ನಾನುಸಾಸನೀಯಂ ಲೋಕನಿಸ್ಸಯತ್ತಾ ಲಿಙ್ಗಸ್ಸಾ"ತೀದಮಾಲಮ್ಬ ವದತಿ 'ಲೋಕೇ'ತಿಆದಿ। ಅಥವಾತಿ ಪಕ್ಖನ್ತರೋಪದಸ್ಸನತ್ಥೇ ನಿಪಾತೋ, ವಿಭಜ್ಜಾತಿ ವಿಭಜಿತ್ವಾ। ಕ್ವಚೀತಿ ಯೋಗವಿಭಾಗೇನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಅಹೋರತ್ತನ್ತಿ ಸಮಾಹಾರೇ (ಚತ್ಥ) ಸಮಾಸಾ ನಪುಂಸಕತ್ತಂ। ಅತಿರತ್ತೋತಿ ಪುಲ್ಲಿಙ್ಗೇ ಪಾದಿಸಮಾಸೋ, ಸಮುದಾಯಸದ್ದಸ್ಸಾಪ್ಯವಯವೇ ವುತ್ತಿ ಸಬ್ಭಾವತೋ ಏಕದೇಸವಚನೋ ಪುಬ್ಬರತ್ತಾದೋ ರತ್ತಿಸದ್ದೋಚ್ಚಾಹ-'ಪುಬ್ಬಾ ಚ ಸಾ ರತ್ತಿ ಚಾ'ತಿಆದಿ। ಏವಮೇಕರತ್ತನ್ತಿ ಪಾಠೇನ ನ ಭವಿತಬ್ಬಂ... ತಸ್ಸ ಸಮಾಹಾರೇನ ಸಮಾಸತ್ತಾಭಾವಾ। ನಪುಂಸಕಲಿಙ್ಗಮ್ಪನ ಲೋಕಸನ್ನಿಸ್ಸ ಯತ್ತಾ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ।

ಅಸಮಾಸನ್ತಪಕ್ಖೇತಿ ಸಮಾಸನ್ತಅಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸಾಭಾವಪಕ್ಖೇ। ಪುಬ್ಬಾ ಅತಿಕ್ಕನ್ತಾ ರತ್ತಿ ಪುಬ್ಬರತ್ತೀ(ತಿ ರತ್ತಿ ಸದ್ದೋ) ನೇಕದೇಸವಚನೋತಿ ಸಮಾಸನ್ತಾಭಾವೋ।

೪೬. ಗೋತ್ವ

ನನುಚೇಚ್ಚಾದಿನಾ ಯಥಾಪಾದಿತದೋಸಂ ನಾಯಂ ದೋಸೋತಿ ಪರಿಹರತಿ। ಸ್ಯಾದಿಲೋಪಸ್ಸಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಸುಲಭಸ್ಯಾದಿ ಲೋಪತೋ ಪ್ಯಸುಲಭತದ್ಧಿತ ಲೋಪೋವ ಅಲೋಪೇತೀಮಿನಾ ಪರಾಮಟ್ಠಂ ಯುತ್ತೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

೪೭. ರತ್ತಿ

ರತ್ತಿನ್ದಿವಂ ಭುಞ್ಜತೀತಿ ಪಯೋಗೇ ಆಧೇಯ್ಯೇ ಭೋಜನಸಙ್ಖಾತೇ ಅಪೇಕ್ಖಿತೇ ರತ್ಯಾದಯೋ ಆದೇಯ್ಯಸಾಪೇಕ್ಖಾ, ತೇಸಮ್ಪಿ ಇಮಿನಾ ನಿಪಾತ ನೇನೇವಾತಿಮತಾ ಸಮಾಸಸ್ಸ ಸಿದ್ಧೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- 'ರತ್ತನ್ದಿವ'ನ್ತಿಆದಿ, ರತ್ತಿ ಚ ದಿವಾಚಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, ಚತ್ಥಸಮಾಸೇ ತು ರ(ತ್ತಿನ್ದಿ) ವಾ।

೫೦. ದಾರು

ಸಮಾಸತ್ಥೋ (ಏತ್ಥ) ದಾರು, ನಾಸ್ಸ ಮುಖ್ಯಾಹಿ ಅಙ್ಗುಲೀಹಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಯುಜ್ಜತಿ, ನನು ದ್ವೇ ಅಙ್ಗುಲೀ ಪಮಾಣಮಸ್ಸ ದಾರುನೋಚ್ಚಾದಿಂ ಮುಖ್ಯೋ ಅಙ್ಗುಲಿಸದ್ದೋಗಹಿತೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಸಮ್ಭವತಿ ಕಿಮೇವಂ ವುಚ್ಚತೇಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ಯದಿಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪಮಾಣವಚನೇನಾತಿ ಮತ್ತಾದಿಪಚ್ಚಯತ್ಥಭೂತಪಮಾಣವಾಚಕೇನ, ಅಙ್ಗುಲಿ ಸದ್ದಸ್ಸ ದಾರುನೋ ಪಮಾಣವಾಚಕತ್ತಾ ವುತ್ತಂ- 'ದಾರುನೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಅತ್ಥೀ'ತಿ। ವಿಸೇಸನಸಮಾಸತೋ ಪರಂ ತದತ್ಥವಿಸಯೇ ತಸ್ಮಿಂಪಮಾಣತ್ಥವಿಸಯೇ "ಮಾನೇಮತ್ತೋ"ತಿಆದಿನಾ (೪-೪೬) ಮತ್ತಾದಿಪ್ಪಚ್ಚಯೇನಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿಅತ್ಥೋ, ಲೋಪೇನಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, "ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಹಿ ಚಾಙ್ಗುಲ್ಯಾ ನಞ್ಞಾಸಙ್ಖ್ಯತ್ಥೇಸು"ಇಚ್ಚತ್ರ (೩-೪೪) ಯದಾಖ್ಯಾತಂ, ತದಿಹಾಪ್ಯತಿದಿಸಮಾಹ-'ಪುಬ್ಬೇ ವಿಯಸಿದ್ಧ'ನ್ತಿ, ಅನಕಾರನ್ತಾನನ್ತಿ ಭೂಮಿಆದೀನಂ, ತಬ್ಬಿಧಾನೇ ತಸ್ಸ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ವಿಧಾನೇ ಪಯೋಜನಂಸಿಸ್ಸೋಕಾರೋತಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಇಮಿನಾ ಕಚ್ಚಾಯನಾನಂ ಪಕರಣೇ ಪಯೋಜನಂ ದಸ್ಸಿತಂ। ಅಥಚ ಪನೇತ್ಥ "ಕ್ವಚಿ ಸಮಾಸನ್ತಗತಾನಮಕಾರನ್ತೋ"ತಿ (ಕ, ೨-೭-೨೨) ಇಮಿನಾ ಅಕಾರನ್ತಸ್ಸ ಸಮಾಸನ್ತೇ ಕತೇ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾ 'ಸ್ಯಾಚ'ಇತಿ (ಕ, ೨-೩-೨೯) ಸಿಸ್ಸಾಕಾರಾದೇಸಾಭಾವಾ ನಿಚ್ಚಮೋಕಾರನ್ತರೂಪಂ ಸಮ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಪರಿಕಪ್ಪಿಯತಸ್ಸಾಯುತ್ತಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಯಂ ವುತ್ತಂವುತ್ತಿಕಾರೇನ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ'ಅಕಾರನ್ತಸ್ಸಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಯಂ-ವುತ್ತಂ ಸಿಸ್ಸಾಕಾರಾ ದೇಸನಿವತ್ತನೇ ಅಕಾರಕರಣೇ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ, ತದಭಾವಾ ಸಿಸ್ಸಾಕಾರಾದೇಸೋ ನ ನಿವಾರೀಯತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ನಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಚರಿತತ್ಥತಾಯ ನಿಟ್ಠಿತಪ್ಪಯೋಜನತಾಯ, ತೇನೇವ ಕಚ್ಚಾಯನವುತ್ತಿಕಾರೇನೇವ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತ ಮುದಾಹಟಂ ಸಕ್ಕತಗನ್ಥಾನುಸಾರೇನ, ಅಬ್ಯಞ್ಜನನ್ತತ್ತಾತಿ ಇಮಿನಾ ತಿಣ್ಣಮೇಸಂ ಸದ್ದಾನಂ ಸಕ್ಕತೇ ಬ್ಯಞ್ಜನನ್ತತ್ತಮೇವ ಬೋಧೇತಿ, ನಿರತ್ಥಕನ್ತಿ ಪುಬ್ಬೇವ ಅಕಾರನ್ತತ್ತಾ ನಿರತ್ಥಕಂ, ಆಕಾರವಿಧಾನೇನೇವಾತಿ (ಕ, ೨-೭-೨೫) "ಧನುಮ್ಹಾಚ" ಇತ್ಯಾಕಾರವಿಧಾನೇನೇವ।

೫೧. ಚಿವೀ

ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಕಿರಿಯೇತಿ ಕಿರಿಯಾಪರಿವತ್ತನಮಾಹ, ಇಮಿನಾ ಸುತ್ತೇ ಕಿರಿಯ ಸದ್ದಾಭಾವೇಪಿ ವೀತಿಹರಣಸದ್ದೇನೇವ ಕಿರಿಯಾಬ್ಯತಿಹಾರೇತಿ ಲಬ್ಭತೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

೫೨. ಲತ್ವೀ

ಪಟಿಮುಕ್ಕಕಮ್ಬೂ ಆಮುಕ್ಕವಲಯಾ।

೫೩. ವಾಞ್ಞ

ಕಾಪೇಕ್ಖೇಹೀತಿ ಕಪ್ಪಚ್ಚಯಮಪೇಕ್ಖಿತೇಹಿ।

೫೪. ಉತ್ತ

ಆಪರಿಚ್ಛೇದಾವಸಾನಾ ನ ಪರೇ [ಪರೇನ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ತತೋ ಪರಂ ಣಾದಿಕಾರಿಯವಿಧಾನಾ।

೫೭. ಟನ್ತ

ಟಾದೇಸೇ ಪುಬ್ಬಸರಲೋಪೋ, ಅತಿಸಯೇನ ಮಹನ್ತೀತಿ ವಿಗ್ಗಹೇ “ತರತಮಿಸ್ಸಿಕಿಯಿಟ್ಠಾತಿಸಯೇ”ತಿ (೪-೬೪) ತರಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಣಾದಿವುತ್ತಿಯಂ ವಿಭತ್ತಿಲೋಪೋ। ಮಹತ್ತರಸದ್ದಾ ‘ನದಾದಿತೋವೀ” (೩-೨೭) ಮಹತೋ ಭಾವೋತಿ ವಾಕ್ಯೇ“ತಸ್ಸ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸುತ್ತತಾ ತ್ತನ ಣ್ಯ ಣೇಯ್ಯ ಣಿಯ ಣಿಯಾ”ತಿ (೪-೫೬) ತ್ತೋ, ವಿಭತ್ತಿಲೋಪೋ, ಛಟ್ಠೀಸಮಾಸೋ, ತೇನಾಹ ‘ರತ್ತಞ್ಞೂನ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ।

೫೮. ಅ

ನ್ತೋ ನೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೬೦. ಪರ

ಪರಾಸದ್ದೋ ಏತ್ಥ ಅಧಿಕತ್ಥೋತಿ ಆಹ-‘ಅಧಿಕಾ’ತಿ।

೬೩. ಕ್ವಿ

ಅಪವಾದವಿಸಯೇಪೀತಿ “ವಿಜ್ಜಾಯೋನಿಸಮ್ಬನ್ಧಾನಮಾ ತತ್ರ ಚತ್ಥೇ”ತಿ (೩-೬೪) ಇಮಸ್ಸ ಅಪವಾದಸುತ್ತಸ್ಸ ವಿಸಯೇಪಿ।

೬೪. ವಿಜ್ಜಾ

ಅಥ ವಿಜ್ಜಾಯೋನಿಸಮ್ಬನ್ಧಾನಮಿತ್ಯುಚ್ಚಮಾನೇ ವಿಜ್ಜಾಸಮ್ಬನ್ಧೀನಂ ಯೋನಿಸಮ್ಬನ್ಧೀನನ್ತಿ ಕಥಂ ವಿವರಣಮಿಚ್ಚಾಹ-‘ವಿಜ್ಜಾಯೋನಿ’ಚ್ಚಾದಿ, ವಿಜ್ಜಾ ಚ ಯೋನಿ ಚ ವಿಜ್ಜಾ ಯೋನೀ ತಾಸಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸೋ ಯೇಸಂ ಅತ್ಥಿ ತೇ ಹೋತಾದಯೋ ಮಾತಾದಯೋ ಚ ಅಭೇದೋಪಚಾರೇನೇಹ ವಿಜ್ಜಾಯೋನಿಸಮ್ಬನ್ಧಿಸದ್ದೇನ ಗಯ್ಹನ್ತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ತಸದ್ದೇನಾತಿ ತತ್ರೇತ್ಯತ್ರ। ತೇ ಚ ಲುತ್ತಪಿತಾದಯೋತಿ ತಸದ್ದೇನ ಪರಾಮಟ್ಠಾ ಲುತ್ತಪಿತಾದಯೋ ಚ, ಅತ್ಥೇ ಕಾರಿಯಾ ಸಮ್ಭವಾ ತಂವಾಚಕೋ ಸದ್ದೋ ಗಯ್ಹತಿ।

೬೫. ಪುತ್ತೇ

ಲುತ್ತಪಿತಾದೀ (ತಿ ಪುಬ್ಬ) ಸುತ್ತೇ ತತ್ರೇತಿ ಗಹಿತಲುತ್ತಪಿತಾದಿ।

೬೬. ಚಿಸ್ಮಿಂ

ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣಪರಿಭಾಸಾಯ ಚಿಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತೇತಿ ವುತ್ತಂ।

೬೭. ಇತ್ಥಿ

ಇತ್ಥಿಸದ್ದೇನ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಂ ಗಹಿತಂ ನ ಇತ್ಥೀ, ತಗ್ಗಹಣೇ ಸತಿ ‘ಇತ್ಥಿಯಂ ವತ್ತಮಾನೇ’ತಿ ವುತ್ತಿಗನ್ಥಸ್ಸ ಇತ್ಥಿಸಙ್ಖಾತೇ ಅತ್ಥೇ ವತ್ತಮಾನೇತಿ ಅತ್ಥೋ ಗಯ್ಹೇಯ್ಯ, ಏವಂ ಸತಿ ‘ಕಲ್ಯಾಣಿಪ್ಪಧಾನಾ’ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಪುಮ್ಭಾವೋ ಪಸಜ್ಜೇಯ್ಯ... ಪಧಾನಸದ್ದಸ್ಸ ಕಲ್ಯಾಣಿಯಂ ವತ್ತಮಾನತ್ತಾತಿ ಆಹ- ‘ಇತ್ಥಿಯನ್ತಿ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗೇ’ತಿ। ಅಥ ಇತ್ಥಿಯನ್ತಿ ಏತ್ತಕೇ ವುತ್ತೇ ಕಥಂ ತಗ್ಗಹಣಂ ಸಿಯಾತಿ ಆಹ-‘ವಿಸೇಸನೇ’ಚ್ಚಾದಿ, ಏಕತ್ಥೇತಿ ವುತ್ತೇಪಿ ಇತ್ಥಿಯಂ ವತ್ತಮಾನೇತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ಇತ್ಥಿಯನ್ತಿ ವಚನಮನತ್ಥಂ

ಸಿಯಾತಿ ಸಮತ್ಥಮಞ್ಞಥಾನುಪಪತ್ತಿಯನ್ತಿ ಇತ್ಥಿಯನ್ತಿ ವಿಸೇಸನಮಿತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಸ್ಸೇವ ಗಹಣೇತಿ ಆಹ- 'ವಿಸೇಸನೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಇತ್ಥಿಯನ್ತಿ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಸ್ಸೇವ ಗಹಣನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಬ್ಯವಚ್ಛೇಜ್ಜಾಭಾವಾ ವಿಸೇಸನಮನತ್ಥಕಂ ಸಿಯಾತಿ ಏಕತ್ಥೀಇಚ್ಚನೇನೇವ ಇತ್ಥಿಯಂ ವುತ್ತಿಯಾ (ಗಮ್ಮ) ಭಾವತೋತಿ ಭಾವೋ। ಪುಮೇ ಪುಲ್ಲಿಙ್ಗೇ ವತ್ತಮಾನೋ ಸದ್ದೋ ಪುಮಾಸದ್ದೋ, ಸಕಲೋತಿ ಪದೇಸಸಕಲೋ ಹಿ ಗಯ್ಹತಿ... ಕಸ್ಸಚಿ ಸುತ್ತತ್ಥಸ್ಸ ಪುಥಭೂತತ್ತಾ, ತೇನೇವಚಾಹ- 'ಇತ್ಥಿಯನ್ತು ನ ವತ್ತತ್ತೇ'ತಿ।

೬೯. ಸಬ್ಬಾ

ವತ್ತನಂ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಅಧಿತ್ಥಿಚ್ಚಾದೋ ಇತ್ಥಿವಿಸಿಟ್ಠೇ ಸತ್ತಮಿಯತ್ಥಾದೋ, ವಾಸಿಟ್ಠೋಚ್ಚಾದೋ ವಸಿಟ್ಠಾದಿವಿಸಿಟ್ಠೇ ಅಪಚ್ಚಾದೋ, ಪುತ್ತೀಯತಿಚ್ಚಾದೋ ಪುತ್ತಾದಿವಿಸಿಟ್ಠೇ ಇಚ್ಛಾದ್ಯತ್ಥೇ ಪವತ್ತಿ, ತೇನಾಹ-'ಏಕತ್ಥೀಭಾವೋ'ತಿ। ಸಾಮಞ್ಞ ಗಹಣತ್ಥನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಮತ್ತಸದ್ದಸ್ಸ ಕಸಿಣತ್ಥೇ ಪವತ್ತಿಮಾಹ।

೭೦. ಜಾಯಾ

ಏವನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಇತರೀತರಯೋಗೇ ಚತ್ಥಸಮಾಸಂ ವಿಭಾವೇತಿ। ಜಾನಿಜಾಯಾ, ಸದ್ದನ್ತರೇನಾತಿ ಜಾನಿಸದ್ದೇನ ತಥಾಸದ್ದೋಪದಿಟ್ಠೇನ ದಂ ಜಂ ಸದ್ದನ್ತರೇನ ಚ, ಕೇಸಞ್ಚಿತಿ ಖರೀಗತನ್ತಿಆದೀಸು 'ಖರೀ'ತಿಆದೀನಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ, ಖರೀತಿ ಖರತ್ಥೇ ವತ್ತಮಾನೋ-ಯಂ ಸದ್ದೋ ನಿಯತವಿಸಯೋ... ಗತಸದ್ದಂ ವಿನಾ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಅದಿಟ್ಠತ್ತಾ, ನಾಯಮ್ಪಯೋಗೋತಿ ತುದಮ್ಪತಿಪ್ಪಯೋಗಂ ನಿವತ್ತೇತ್ವಾ ಹೇತುಮಾಹ- 'ಆಗಮೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಞ್ಞೇಹಿ ಚಾತಿ ಇಮಿನಾ ರೂಪಸಿದ್ಧಿಂ ಗಣ್ಹಾತಿ।

೭೫. ಅನ

ನನು ಸುತ್ತೇ'ಸರೇ'ತಿ ಏತ್ತಕಂ ವುತ್ತಂ'ಸರಾದೋ'ತಿ ಕಥಂ ಲದ್ಧನ್ತಿ ಆಹ-'ಸರೇ'ತಿಆದಿ, ವಣ್ಣೇ ಯನ್ತನ್ತದಾದೋತಿ ಸಿಟ್ಠವಚನಂ, ವಣ್ಣೇ ಪರಭೂತೇ ಯಂ ಕಾರಿಯಂ ವಿಧೀಯತೇ ತಂ ಸೋ ವಣ್ಣೋ ಆದಿ ಯಸ್ಸ ತಂ ತದಾದಿ, ತಸ್ಮಿಂ ತದಾದೋ ಉತ್ತರಪದೇ ಸಮ್ಭಿಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಖಾಧಾತುತೋ ಕ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ವಿಹಿತೇ ರಸ್ಸೇನಾಕಾರೇನೇವಾಯಮ್ಪಯೋಗೋ, ನ ವಿಸುಂ ಅಕಾರೇನಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ನ ಆಕ್ಖಾತಂ ಅನಕ್ಖಾತ "ಬ್ಯಞ್ಜನೇ ದೀಘರಸ್ಸಾ"ತಿ ಉತ್ತರಪದಾದಿ ಸರಸ್ಸ ರಸ್ಸತ್ತ'ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

೭೬. ನಖಾ

ಸಞ್ಞಾಸದ್ದೇಸುಚಾತಿಆದಿನಾ ಅವಯವತ್ಥನಿರಪೇಕ್ಖಾನಮ್ಪಿ ಯಥಾಕಥಞ್ಚಿ ನಿಪ್ಫತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಸಬ್ಬೇಸಮೇವ ಸದ್ದಾನಂ ನಿಪ್ಫನ್ನವಾಚಿತಞ್ಞಾತ್ತನೋ ದೀಪೇತಿ, ಯಥಾಕಥಞ್ಚಿ ನಿಪ್ಫತ್ತಿ, ರುಳ್ಹಿಯಾ ಅತ್ಥನಿಚ್ಛಯೋ, ತೇನ ಸಞ್ಞೇಚ್ಚಾದೋ-ಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿವರತಿ 'ಯಂಕಿಞ್ಚಿ'ತ್ಯಾದಿನಾ, ಇತ್ಥೀ ಚ ಪುಮಾ ಚ ಇತ್ಥಿಪುಮಂ, ನ ಇತ್ಥಿ ಪುಮನ್ತಿ ಸಮಾಸೇ ನಿಪಾತನೇನಿಮಿನಾ ನಪುಂಸಕಾದೇಸೋ [ನಪುಂಸಕನಿದ್ದೇಸೋ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ 'ನ ಇತ್ಥಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಖೀ-ಖಯೇ, ಖರ-ವಿನಾಸೇ ಚಾತಿ ಹಿ ಏತೇಹಿ 'ನ ಖೀಯತಿ ನ ಖರತೀ'ತಿ ಅತ್ಥೇ "ಭಾವಕಾರಕೇಸ್ವ ಘಣ ಘಕಾ"ತಿ (೫-೪೪) ಅಪ್ಪಚ್ಚಯೇ' ನ ಖಯ ನ ಖರ'ಇತಿ ಠಿತೇ ಖತ್ತಾದೇಸೋತಿ ಆಹ- ನ ಖೀಯತಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

೭೭. ನಗೋ

ಏವನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಗಚ್ಛತೀತಿ ವಾಕ್ಯೇ ಕ್ವಿಪ್ಪಚ್ಚಯಾದಿಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ವಿಸೇಸೋ ಪನೇತ್ಥ ನಞ್ಞ(ಟೋ) ವಸಲೋ ಚಣ್ಡಾಲೋ, ಸೀತೇನ ಕರಣಭೂತೇನ।

೭೮. ಸಹ

ತತ್ಥ ತಸ್ಮಿಂ ಪರಭೂತೇ, ಯಸ್ಸ ಚ ಯುತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೮೦. ಅಪ

ಅಪ್ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ಪಚ್ಚಕ್ಖಞಾಣೇನಾನುಪಲಬ್ಭನೀಯಂ ತಮ್ಪನಾತ್ಥತೋ-ನುಮೇಯ್ಯಮೇವ। ತಸ್ಮಿಂ ಗಮ್ಯಮಾನೇ ಯಮಾದೇಸೋತಿ ಕೇನಚಿ ಲಿಙ್ಗೇನಾಧಿಗತೇನಾನುಮಾನಞಾಣೇನಾನುಮೇಯುತ್ತಮಗ್ಯಾದಿನೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಕಪೋತೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಕಪೋತಾದಿಭಾವೇತಿ ಕತ್ಥಚಿ ಘರಾದೋ ಕಪೋತವಾತಮಣ್ಡಲಿಕಾದೀನಂ ದಸ್ಸನವಸೇನ ಸಬ್ಭಾವೇ ಸತಿ। ಅಗ್ಯಾದಿದಸ್ಸನತೋತಿ ಅಗ್ಗಿಪಿಸಾಚಾದಿದಸ್ಸನತೋ, ಅಞ್ಞತ್ರಾಪೀತಿ ಘರಾದಿತೋ ಅಞ್ಞತ್ರ, ಕಪೋತವಾತಮಣ್ಡಲಿಕಾದಿನೋ ಲಿಙ್ಗಸ್ಸ, ಅಗ್ಯಾದಿಯೋಗನ್ತಿ ಅಗ್ಗಿಆದೀಹಿ ಅನುಮೇಯ್ಯೇಹಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಂ। ಮನ್ತ್ವಾತಿ ಅನುಮಾನಞಾಣೇನ ಜಾನಿತ್ವಾಪಯೋಗೋತಿ ಸಾಗ್ಗಿಸಪಿಸಾಚಾತಿ ಪಯೋಗೋ।

೮೧. ಅಕಾ

ಸಕತ್ಥೇ ವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಸಹಸದ್ದಸ್ಸಾತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ ವತ್ತಮಾನೋ ತಪ್ಪಧಾನೋಯೇವಾತಿ ಆಹ- 'ಸಕತ್ಥಪ್ಪಧಾನಸ್ಸ ಸಹಸದ್ದಸ್ಸಾ'ತಿ, ವುತ್ತಿ ಭವತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಯುಗಪದಿ ಧುರಾ ಸಧುರಂ। ಅಪರಣ್ಣೇನ ಸಹಿತಂ ಸಹಾ ಪರಣ್ಣಂ।

೮೨. ಗನ್ಥ

"ಅಟ್ಠಾದಸ ನಿಮೇಸಾ ತು, ಕಟ್ಠಾ ತಿಂಸನ್ತು ತಾಕಲಾ"ತಿ ವಚನತೋ ಆಹ- 'ಕಲಾ ಕಾಲವಿಸೇಸೋ'ತಿ। ಕಲಾದಿಸಙ್ಖಾತಗನ್ಥಸ್ಸಾನ್ತೇ ಸಹಸದ್ದೋ ವತ್ತತೀತಿಸಮಾಸವಾಕ್ಯಂ ನಿದ್ದಿಸತಿ 'ಕಲನ್ತ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಗನ್ಥನ್ತೇಚ್ಚಾದಿನಾ ಆಸಙ್ಕತೋಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ "ಕಾಲತ್ಥಪರಿಚ್ಚಾಗೇನ ಗನ್ಥನ್ತೇ ವತ್ತಮಾನತ್ತಾ ಅಕಾಲತ್ಥೋ"ತಿ। ಗನ್ಥವುತ್ತಿಪಿ ಕಲಾದಿ ಕಾಲಸದ್ದತ್ಥಂ ನಾತಿಕ್ಕಮತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ- 'ಗನ್ಥವುತ್ತಿಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಅಧಿಕೋ ಮಾಸಕೋ ಅಸ್ಸಾತಿ ಸಮಾಸಕೋ, ವಿಕಪ್ಪೇನ ಸಿದ್ಧೇತಿ "ಸಹಸ್ಸ ಸೋ-ಞ್ಞತ್ಥೇ"ತಿ (೩-೭೮)।

೮೩. ಸಮಾ

ಸಮಾನೋ ಪತಿ ಯಸ್ಸಾ ಸಪತ್ತಿನೀ ಸಪತ್ತೀ ಇತಿ ನಿಪ್ಫನ್ನಾನಮೇಕದೇಸೋ 'ಪತ್ತಿನೀ ಪತ್ತೀ'ತಿ ದಸ್ಸಿತೋತಿ ವತ್ತುಮಾಹ- 'ಯಕ್ವಾದಿ ತ್ವಿನಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ವಯಸದ್ದಸ್ಸ "ಸರವಯಾಯವಾಸಚೇತಾ ಜಲಾಸಯಾಕ್ಖಯಲೋಹಪಟಮನೇಸೂ"ತಿ ಗಣಪಾಠತೋ ಅಕ್ಖಯೇ ವತ್ತಮಾನಸ್ಸೋ ಮನಾದಿತ್ತಾ ಓಕಾರನ್ತತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ವಯೋ'ತಿಆದಿ। ಯಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತೋತಿ ಇಮಿನಾ ನಿಪಾತನೇನ ತಕಯಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತೋ।

೮೪. ಉದ

"ಅಞ್ಞಸ್ಮಿ"ನ್ತಿ (೪-೧೨೧) ಇಯಪ್ಪಚ್ಚಯವಿಧಾಯಕಂ ಸುತ್ತಂ।

೮೮. ತುಮ್ಹಾ

ತುಮ್ಹೇ ವಿಯ ದಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ತುಮ್ಹಾದೀ ಅಮ್ಹಾದೀಚ್ಚಾದಿಂ "ಸಬ್ಬಾದೀನಮಾ"ತಿ (೩-೮೯) ಆ।

೯೦. ವಿಧಾ

ಗಬ್ಭೇನಾತಿ ಇಮಿನಾ ಕುಚ್ಛಿಗತೇನ ಗಬ್ಭೇನ ಸಹ ದ್ವಿಹದಯತ್ತಮಸ್ಸಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಪುಬ್ಬಪದೇತಿ ದುಸದ್ದೇ।

೯೧. ದಿಗು

ಗುಣಾ ಪಟಲಾ [ದ್ವೇ ಪದಾನಿ ಅಸ್ಸ ಇತಿ ಭವಿತಬ್ಬಂ] ದ್ವೇ ಪಾದಾ ಏಸಂ ದ್ವೇ ಸತಾನಿ ಅಸ್ಸ, ದ್ವೇ ಸಹಸ್ಸಾನಿ ಅಸ್ಸ, ದ್ವಿನ್ನಂ ಸತಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಸಹಸ್ಸಾನಂ ವಾ ಸಮಾಹಾರೋತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೯೩. ತೀಸ್ವ

ದ್ವತ್ತಿಪತ್ತಾತಿ ಪಠಮನ್ತಾ'ಪೂರ-ಪೂರಣೇ'ಇಚ್ಚಸ್ಮಾ ಕರಣತ್ಥೇ "ಭಾವ ಕಾರಕೇಸ್ವ ಘಣ ಘಕಾ"ತಿ (೫-೪೪) ಅಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಸ್ಯಾದಿಸಮಾಸೋತಿ ದಸ್ಸೇತು ಮಾಹ- 'ದ್ವತ್ತಿಪತ್ತ'ಇಚ್ಚಾದಿ।

೯೪. ಆಸಂ

ದ್ವೇ ಚ ತಿಂಸಾ ಚ, ದ್ವೀಹಿ ವಾ ಅಧಿಕಾ ತಿಂಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೯೬. ಚತ್ತಾ

ಸಮ್ವುತ್ತವಿಭಾಸಾಯನ್ತಿ ಅಯಂಯೋಗೋ (ಸಮ್ವುತ್ತವಿಭಾಸಾತಿ) ದಸ್ಸೇತಿ, ಸಮ್ವುತ್ತೇ ವಿಭಾಸಾ ವಿಕಪ್ಪೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ತಯೋ ಚ ಚತ್ತಾಲೀಸಾ ಚ, ತೀಹಿ ವಾ ಅಧಿಕಾ ಚತ್ತಾಲೀಸಾಚ್ಚಾದಿನಾ ವಿಗ್ಗಹೋ, ತಿಸ್ಸೋ ಚತ್ತಾಲೀಸಾ ಅಸ್ಸ ತಿಚತ್ತಾಲೀಸಂ ಗಣೋ।

೯೭. ದ್ವಿಸ್ಸಾ

ಸಮ್ವುತ್ತವಿಭಾಸತ್ತಾತಿ "ಆಸಙ್ಖ್ಯಾಯೇ"ಚ್ಚಾದಿನಾ (೩-೯೪) ಆಕಾರೇ ಸಮ್ವುತ್ತೇ ವಿಭಾಸತ್ತಾ।

ಇತಿ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಪಞ್ಚಿಕಾಟೀಕಾಯಂ ಸಾರತ್ಥವಿಲಾಸಿನಿಯಂ

ತತಿಯಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಚತುತ್ಥಕಣ್ಡ

೧. ಣೋ ವಾಪಚ್ಚೇ

ನನು ಚ 'ಣೋ ವಾಪಚ್ಚೇ'ತಿ ವಚನತೋ ಕಥಂ ಪಕತಿವಿಸಯಾವಗಮೋ ಸಿಯಾ। ಯಥಾಕಥಞ್ಚಿ ಪಕತಿವಿಸಯಾವಗಮೇಪಿ ಸಾಮಞ್ಞವಚನತೋ ಪನ ಧಮ್ಮೇನಾಪಚ್ಚನ್ತ್ಯಾದೋ ಯತೋ ಕುತೋಚಿ ಧಮ್ಮೇನಿಚ್ಚಾದಿತೋಪಿ ಸಿಯಾ ಣಾ ದಿಪಚ್ಚಯೋತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ 'ಅಪಚ್ಚವತಾ'ಚ್ಚಾದಿ। ಅಪಚ್ಚಸ್ಸಾತಿ ಅಪಚ್ಚತ್ಥಸ್ಸ, ಅಪಚ್ಚವತಾತಿ "ಣೋ ವಾಪಚ್ಚೇ"ತಿ ವಸಿಟ್ಠಾದ್ಯತ್ಥಸ್ಸೇವ ಪರಿಗ್ಗಹಣಾಯ ಸಾಮಞ್ಞವಚನತೋ ಯೋ ಅಪಚ್ಚವಾ ತತೋ, ಅತ್ಥತೋ ಪನ ಅಸಮ್ಭವಾ ದಬ್ಬಾಚಕಸದ್ದಾವ ಸಾಮತ್ಥಿಯೇನ ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಾ ಸಬ್ಬಲಿಙ್ಗವಚನಾ ಜಾಯತೇತಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ। ಧಮ್ಮಸ್ಸಾಪಚ್ಚಂತ್ಯಾದೀಸು ಣಾದಿಪ್ಪಚ್ಚಯೋ (ನ ಜಾಯತೇ) ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಧಮ್ಮೇನಾತಿ ಧಮ್ಮೇನ ಕರಣಭೂತೇನ। ಧಮ್ಮಾಯಾತಿ ಧಮ್ಮತ್ಥಂ, ಧಮ್ಮಸ್ಮಾತಿ ಧಮ್ಮಹೇತುನಾ, ತತೋ ಅಸಮ್ಭವೇ ಕಾರಣಮಾಹ 'ಸಾಪೇಕ್ಖತ್ತಾ'ತಿ। ಸಾಪೇಕ್ಖತ್ತಮೇವ ಸಮತ್ಥೇತಿ 'ಅಪಚ್ಚವಾಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಧಮ್ಮೇನಾಪಚ್ಚಂ ಕಸ್ಸಾತಿ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ದೇವದತ್ತಸ್ಸಾತಿ ಅಪೇಕ್ಖಿಯಮಾನಂ ವದತಿ। ದೇವದತ್ತಸ್ಸಾತಿ ಅಪಚ್ಚವಾ ದೇವದತ್ತಾದಿ ಅಪೇಕ್ಖೀಯತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಹಿಸದ್ದೋ ಹೇತುಮ್ಹಿ। ನ ಹೇತ್ಥ ಣಾದಿವುತ್ತಿ ಅಞ್ಞತ್ಥ [ನಹೇತಕಾಮನ್ತತ್ಥ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಸಾಪೇಕ್ಖತ್ತಾ ಕಮ್ಬಲೋ ವಸಿಟ್ಠಸ್ಸಾಪಚ್ಚಂ ದೇವದತ್ತಸ್ಸಾತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ವಸಿಟ್ಠೋ-ಪಚ್ಚವಾತಿ ತತೋ ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಾ ಹೋತಿಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ- 'ನ ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ನ ಚ ಹೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಕಾರಣಮಾಹ- 'ಅಸಮ್ಬನ್ಧಾ'ತಿ। ನ ಹೇತ್ಥ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವಸಿಟ್ಠಸ್ಸ ಕಮ್ಬಲಾಪೇಕ್ಖತ್ತೇನ ಅಪಚ್ಚಸ್ಸ ಚ ದೇವದತ್ತಾಪೇಕ್ಖತ್ತೇನಾತ್ಥನ್ತರಾಪೇಕ್ಖಾಯ ವಸಿಟ್ಠಸ್ಸಾಪಚ್ಚೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧಾಭಾವಾಯೇವ ವಸಿಟ್ಠಸ್ಸ ಅಪಚ್ಚಂ ವಾಸಿಟ್ಠೋತಿ ಣಾದಿವುತ್ತಿಯಾ ಭಾವೇ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ ನತ್ಥಿ, ಸಮತ್ಥಞ್ಚಿ ವಸಿಟ್ಠಂ ರಾಜಪುರಿಸಾದಿ ಸಮಾಸವುತ್ತಿಯಮೇಕತ್ಥತ್ತಮಿವ ವಾಸಿಟ್ಠಾದಿಣಾದಿವುತ್ತಿಯಂ ಣಾದಿಪ್ಪಚ್ಚಯಮುಪಜನಯತಿ, ನಾಸಮತ್ಥಂ, ತತೋ ಸಬ್ಬಮೇವೇತಮ್ಮನಸಿ ನಿಧಾಯ ವುತ್ತಂ- 'ಅಸಮ್ಬನ್ಧಾ'ತಿ।

ಯದಿ ಪನೇತ್ಥ ಣಾದಿಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಸಬ್ಬಥಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಮಪೇಕ್ಖತೇ, ತದಾ ವಿಸೇಸತೋ ಯಸ್ಸಾಪಚ್ಚೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ತತೋವ ಜನಕತೋ ಸೋ ಸಿಯಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಯಜ್ಜೇವ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ।

ಯೋ ಜನಕೋತಿ ಯೋಯೋ ಯಸ್ಸ ಯಸ್ಸ ಅಪಚ್ಚಸ್ಸ ಜನಕೋ। ತತೋಯೇವಾತಿ ತಸ್ಮಾತಸ್ಮಾ ಜನಕತೋಯೇವ। ಸಿಯಾತಿ ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಅಪಚ್ಚತ್ಥೇ ಣಾದಿಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಸಿಯಾ। ತತ್ಥ ಹೇತುಮಾಹ- 'ತಸ್ಸೇವಾಪಚ್ಚೇನ ಯೋಗಾ'ತಿ। ಯೋಗಾತಿ ಅಪಚ್ಚಸಮ್ಬನ್ಧತೋ, ನ ಮೂಲಪ್ಪಕತಿತೋತಿ ಪರಮಪ್ಪಕತಿತೋ ನ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಹೇತುಮಾಹ- 'ಅಯೋಗಾ,ತಿ, ವಚನಾಭಾವಮ್ಪೇತ್ಥ ದಸ್ಸೇತುಂ ಚೇ'ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ।

ವಚನನ್ತಿ ಸುತ್ತಂ, ಸಮ್ಬನ್ಧಾಭಾವಾ (ತಾದಿಸವಚನಾಭಾವಾ) ಚ ಮೂಲಪ್ಪಕತಿತೋ ಣಾದಿಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸಾಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಮೂಲಪ್ಪಕತಿತೋವಾಸ್ಸಾಭಿಮತಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಮೂಲಪ್ಪಕತಿತೋ'ಚ್ಚಾದಿ ವುತ್ತಂ।

ಕಥಮ್ಪನಿದಂ ವಿಞ್ಞಾಯತಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಜನಕಸ್ಸೇವಾಬ್ಯಾಹಿತಸ್ಸಾಪಚ್ಚೇನ ಮುಖ್ಯ ಸಮ್ಬನ್ಧಮಾನೀಯ ಇದಮಯುತ್ತನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ಬ್ಯವಹಿತಜನಿತಸ್ಸಾಪ್ಯಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಪರಮಪ್ಪಕತಿಯಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಸಬ್ಭಾವಂ ವತ್ವಾ ತಂ ಸಾಧಯಿತುಮಾರಭತೇ 'ಕಥ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ಏವಂ ಹಿಚ್ಚಾದಿ ಕಥಂಪನಿದಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸ ಸಮತ್ಥ ನವಾಕ್ಯಂ, ಹಿಯಸ್ಮಾ ತಂ ದಿಸ್ವಾ ತಥಾ ಪುಚ್ಛಿತೋ ದೇವದತ್ತಸ್ಸವಾತಿಆದಿನಾ ಉಪ್ಪಾದೇತಾರಮೇವ ನಿದ್ದಿಸತಿ, ನಾತ್ತಾನಂ ಪಿತಾಮಹೋ, ತಸ್ಮಾ ಉಪ್ಪಾದೇತಾಯೇವಾಪಚ್ಚೇನ

ಸಮ್ಬಜ್ಝತಿ ನ ಪಿತಾಮಹೋತಿ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಇದಂ ಯಥಾವುತ್ತಮುಪ್ಪಾದೇತುನಿದ್ದಿಸನಂ, ತೇನ ಅಪಚ್ಚೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪ್ಪಾದೇತುಯೇವ ಜನಕಸ್ಸೇವ ಯೋಗೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಪಟಿಪಾದೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ತನ್ತಿತಂ [ತತ್ಥ-ಇತಿ (ಪಞ್ಚಿಕಾಯಂ)] ಪುಚ್ಛಾನಿಮಿತ್ತಂ, ತೇನಾತಿ ಅಪಚ್ಚೇನ। ಅಪತನನ್ತಿ ನರಕೇ ಅಪತನಂ ಭವತಿ, ಸೋತಿ ಯೋಸೋ ಯಸ್ಸಾತ್ಯನಿಯಮನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ಸೋ ಞಾತುಂ ನ ಇಚ್ಛಿತೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಇಮಿನಾ ಇದಂ ದೀಪೇತಿ- “ನಪತತ್ಯನೇನ ನರಕೇತ್ಯಪಚ್ಚನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ ಅಪಚ್ಚೇನಾನೇನ ಯಸ್ಸಕಸ್ಸಚಿ ಅವಿಸೇಸೇನಾಪತನಮ್ಭವತಿ ನರಕೇ ಸೋಸೋ ತಾಯ ಪುಚ್ಛಾಯ ಞಾತುಂ ನ ಇಚ್ಛಿತೋ”ತಿ। ಸೋ ವಾತಿ ಕಸ್ಸಾಯಂ ಪುತ್ತೋತಿ ಪುಚ್ಛಾಯಾನುರೋಧನೇ ಸೋ ಉಪ್ಪಾದೇತಾಯೇವ ಞಾತುಮಿಚ್ಛಿತೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ತುಸದ್ದೋ ಚೇತ್ಥಾಪಚ್ಚೇನ ನರಕಾಪಾತಸಬ್ಬ ಜನಜಾನನಿಚ್ಛಾವಿಸೇಸಜೋತಕೋ, ಯದಿ ಸಿಯಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಅತ್ತಾನಮ್ಪಿ ನಿದ್ದಿಸೇಯ್ಯ ನ ಕೇವಲಮುಪ್ಪಾದೇತಾರಂ, ಅತ್ಥಿಚ್ಚಾದಿ ಪಿತಾಮಹಸ್ಸ ಅತ್ತನೋಪಿ ನಿದ್ದೇಸೇ ಕಾರಣವಚನಂ, ತಂ ಅಪಚ್ಚಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಕಾರಣಂ, ಯಸ್ಸ ತಂ ತಂನಿಮಿತ್ತಂ ತಸ್ಮಾ [ಕತ್ವಾ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಏವಂ ದಿಟ್ಠಿಕೋ ಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಸಮತ್ಥೇತಿ।

ಬ್ಯವಹಿತಜನಿತೇನಾಪೀತಿ ಬ್ಯವಹಿತೇನ ಕತ್ತುನಾ ಜನಿತೇನಾಪಿ, ಕರಣೇ ಚಾಯಂ ತತಿಯಾ, ಹೇತುಮ್ಹಿ ವಾ। ಕಸ್ಮಾ ಏವಂ ದಿಟ್ಠಿಕೋತಿ ಆಹ ‘ಯಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಹಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಹಿಸದ್ದೋ ಯಸ್ಮಾದತ್ಥೇ। ಯಸ್ಸಾತಿ ಪುಬ್ಬಜಸ್ಸ, ತೇನ ಅಪಚ್ಚೇನ ಅಪತನಂ ತದಪತನಂ ತತೋ, ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ “ತೇನ ಬ್ಯವಹಿತಜನಿತೇನಾಪಿ ಪುಮುನಾ ಪುಬ್ಬಜೋಪಿ ನರಕಂ ನ ಪತತಿ ಸೋ ಪುಬ್ಬಜಸ್ಸಾಪ್ಯ ಪಚ್ಚಂ ಭವತಿ ಯಥಾವುತ್ತೇನ ನಿಬ್ಬಚನೇನಾ”ತಿ। ತಸ್ಮಾಚ್ಚಸ್ಸ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತಯಸ್ಮಾತ್ಯನೇನಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಉಪಪತ್ಯನ್ತರಮಾಹ-‘ಉಪಚಾರತೋವೇ’ಚ್ಚಾದಿ। ಪುಬ್ಬ ಪುಬ್ಬಭಾವೇ ಸತೀತಿ ಪುಬ್ಬಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಸ್ಸ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತೇ ಸತಿ। ಬ್ಯವಹಿತೇನ ಜನಿತೇ ಅಪಚ್ಚೇಪಿ ನಿಮಿತ್ತಂ ಅಪಾಯಾಪತಕಾರಣಭಾವೋ ಅತ್ಥಿಯೇ ವಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಕೇಸನ್ತಿ ಆಹ-‘ಪುಬ್ಬೇಸನ್ತಿ ಪುಬ್ಬಜಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ಕೇ ನಾತಿ ಆಹ- ‘ಪಾರಮ್ಪರಿಯೇನಾ’ತಿ। ಅಭೇದೋಪಚಾರೇನಾತಿ ಪುಬ್ಬಪುಬ್ಬಭಾವೇ ಸತಿಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತನಯೇನ ಜನಕಸ್ಸ ವಿಯ ಪಾರಮ್ಪರಿಯೇನಪುಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿನಿಮಿತ್ತತಾ ವತೋ ಜನಕಸದಿಸತ್ತಾ ಜನಕಾವ ನಾಮ ತೇ ಸಿಯುನ್ತಿ ಏವಮಭೇದೇನ ಉಪಚರಣತೋ ಚಿನ್ತನತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಉಭಯಥಾತಿ ಞಾಯೇನ ಉಪಚಾರೇನಚಾತಿ ಉಭಯೇನ ಪಕಾರೇನ, ಏವಮುಭಯಥಾಪಿ ಮೂಲಪ್ಪಕತಿಯಾ ಪಚ್ಚೇನಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಾ ಕಥಮನನ್ತರ [ಮನನ್ತರಾದಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ) (ತತ್ಥ) ಪೋತ್ಥಕೇ] ಜನಿತೇನಾಪಚ್ಚೇನಾದಿಪುರಿಸಸಮ್ಬನ್ಧೋಯೇನ ತತೋ ಣಾದಿಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಸಿಯಾತಿ ನಾಸಙ್ಕೀಯಂ।

ತತೋ ಚಾತಿ ಮೂಲಪ್ಪಕತಿತೋ ಚ, ಅಪಚ್ಚಸಾಮಞ್ಞವಚನಿಚ್ಛಾಯನ್ತಿ ಇತ್ಥಿ ಪುನ್ನಪುಂಸಕತ್ತವಿಸೇಸೋಪಗ್ಗಾಹಿ ಅಪಚ್ಚಸಾಮಞ್ಞಸ್ಸ ವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ।

ಏವಮ್ಮೂಲಕತಿತೋ- ಪಚ್ಚಸಾಮಞ್ಞೇನ ಣಾದಿಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ವವತ್ಥಪೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಅಪಚ್ಚಾದಿತೋಪಿ ಹೋತೇವ ಣಾದಿ ಸಾಮಞ್ಞವಿಧಾನಾ। ಸೋ ಚ ಬಹುಲಾಧಿಕಾರತೋ ಗುರುಜನಾಯತ್ತತ್ತಾ ತನ್ನಿಯೋಗಾಚರಣೇನ ಪಸತ್ಥೇ ಯೇವಾಪಚ್ಚೇ ಬ್ಯವಹಿತಜನಿತೇಪಿ ಇತ್ಥಿವಜ್ಜಿತೇ ಸಿಯಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ ‘ನತ್ತಾದೀಹಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಸತಿಯೇವ ಗುರುಜನೇ ಸಪ್ಪಧಾನಭಾವೇನ ಕುಚ್ಛಿತೇ-ಪಚ್ಚೇತು ನತ್ತಾದೀವುತ್ತೀಹಿ ವಸಿಟ್ಠಾದೀಹಿ ಣಾದಿಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ ವಾಸಿಟ್ಠೋತಿಆದಿ, ಇತ್ಥಿಯಞ್ಚ ನ ಹೋತಿ ವಾಸಿಟ್ಠೀತಿಆದಿ।

ಅತ್ಥತೋತಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯತೋ। ಅಪಚ್ಚೇ ವಿಧೀಯಮಾನೋ ಪಚ್ಚಯೋ ಅಪಚ್ಚವತಾ ಜಾಯಮಾನೋ ತಸ್ಸಾಪಚ್ಚನ್ತಿ ಅತ್ಥೇ ಜಾಯತಿ। ಸೋಚಾಯ ಮತ್ಥವಿಸೇಸೋ ಛ(ಟ್ಠಿಯನ್ತ) ತಾಭಾವೇ ಕಥಂ ಸಿಯಾತಿ ಇದಮೇತ್ಥ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ। ಅನನ್ತರೇ ವಾಪಚ್ಚೇ ಪುತ್ತೇ-ಭಿಧೇಯ್ಯ ನತ್ತಾದೋ ವಾಪಚ್ಚೇ-ಭಿಧೇಯ್ಯಾತಿ ಸಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಕುತೋಚಿ ಅಪಚ್ಚವತಾ ನತ್ತಾದೋ ಏವ। ಇದಞ್ಚ ಸಬ್ಬಮ್ಬಹುಲವಚನೇವ ಸಮ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಆಹ- ‘ಬಹುಲಾಧಿಕಾರಾ’ತಿ। ಅಪಚ್ಚೇತಿ ಏಕವಚನೇನ ನಿದ್ದೇಸೇ ಪುಮುನಾ ನಪುಂಸಕೇನ

ಕರಿಯತಿ, ತೇನೇ ಕಸ್ಮಿಂ ಯೇವಾಪಚ್ಚೇ ಸಿಯಾ, ನ ಬಹೂಸು ವಸಿಟ್ಠಸ್ಸಾಪಚ್ಚಾನಿ ವಾಸಿಟ್ಠಾನಿ, ನ ಚಿತ್ಥಿ ವಾಸಿಟ್ಠಾನಿ, ನ ಚಿತ್ಥಿಯಂ ವಾಸಿಟ್ಠೇತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ-'ಇದಞ್ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಇದಞ್ಚ ಅಪಚ್ಚವಚನಞ್ಚ। ಇಮಿನಾ ಚೇತ್ಥ ತಥಾ ನಿಸ್ಸಯಕರಣಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ತಸ್ಸ ವಚನಿಚ್ಛಾಭಾವತೋತಿ ತಸ್ಸ ಲಿಙ್ಗವಚನಸ್ಸ ಸುತ್ತೇ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಾಯಾಭಾವತೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಕಿಂ ಪನ ಕಾರಣಂ ಸುತ್ತೇ ಲಿಙ್ಗವಚನಾವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ ತಸ್ಸಾಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ ಯೇನಕೇನಚಿ ಲಿಙ್ಗಾದಿನಾ ನಿದ್ದೇಸೋ-ವಸ್ಸಂ ಕತ್ತಬ್ಬೋತಿ ನಾನನ್ತರಿಯಕತ್ತಾ ತಸ್ಸೇಹೋಪಾದಾನಂ, ಯಥಾಧಞ್ಞತ್ಥಿನೋಪಲಾಲಾದಿನೋಪ್ಯಪ್ಪಧಾನಸ್ಸೋಪಾದಾನನ್ತಿ। ತತೋಯೇವಾಹ-'ಉಪಲಕ್ಖಿಯಸ್ಸೇತ್ಥ ಪಧಾನತ್ತಾ'ಚ್ಚಾದಿ। ಇತ್ಥಿಪುಮತ್ತಯುತ್ತಜಞ್ಞವಿಸೇಸೋ ಉಪಲಕ್ಖಿಯೋ, ಅಪಚ್ಚೇತೀದಮುಪಲಕ್ಖಣಂ, ಸಯನ್ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಮುಪಲಕ್ಖಣಂ ಸಯಂ। ಕಾರಿಯಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾತಿ ಪುಮೇ ನಪುಂಸಕೇಪಚ್ಚೇ-ಭಿಧೇಯ್ಯೇ ವಿಧಿ ಹೋತಿಚ್ಚೇವಂ ಕಾರಿಯಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ವತ್ತುಂ ನ ಇಟ್ಠಂ।

ವಚನನ್ತರೇಪಿ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ವಚನೇ। ಆಣೀತಿ ಣಿಪ್ಪಚ್ಚಯಸುತ್ತಂ ವದತಿ। ಅಗೋತ್ತಾದಿತೋತಿ ಯೋಗೋತ್ತಸ್ಸಾದಿಭೂತೋ ನ ಹೋತಿ, ತತೋ, ತೇನೇವ "ಆಣೀ"ತಿ ಸುತ್ತೇ (೪-೫) ವಕ್ಖತಿ-'ಅಕಾರನ್ತಮತ್ತತೋವಾಯಂಣಿನ ಗೋತ್ತಾದಿಭೂತತೋ'ತಿ। ವಾಕ್ಯಸಮಾಸಾಪೀತಿ ಯಥಾಸಙ್ಖ್ಯೇನಾಹ। ತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇತಿ ತಸ್ಮಿಂ ವಾಕ್ಯೋಪದಸ್ಸಿತೇ ಅತ್ಥೇ, ತನ್ತಿ ವಾಕ್ಯಂ। ಸಮಾಸವುತ್ತಿಞ್ಚ ನಿವತ್ತೇಯ್ಯುನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಸತಿಪನಾತಿ ವಾಕಾರೇ ಸತಿ ತು ಅನಿಚ್ಚತ್ತಾ ಣಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ। ಸೋಪೀತಿ ಸಮಾಸೋಪಿ, ಸಮಾಸೋತಿಆದಿನಾ ಪಕ್ಖನ್ತರಮಾಹ। ತೇನ ವಾಕ್ಯಸಿಜ್ಝನೇನ। ಪಕ್ಖೇ ವಾಕ್ಯಸಮಾಸಾಪಿ ಸಿಯುನ್ತಿ ಪಕ್ಖೇ ಸಮಾಸವುತ್ತಿಯಾ ಏವ ಬಾಧಿತತ್ತಾ ಪಕ್ಖನ್ತರೇ ಣಾದಿವುತ್ತಿ ನ ಬಾಧೀಯತೀತಿ ವಾಕ್ಯವುತ್ತಿಯೋಪಿ ಸಿಯುನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

೨. ವಚ್ಛಾ

ವಚ್ಛಕಚ್ಚಾದಿನಾ ಕಚ್ಚಾದಿಗಣಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ತಸ್ಸ ವಿಭಾಗೇನ ನಿಪ್ಫತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ವಚ್ಛಾದೀಹೀ'ತಿಆದಿಮಾಹ। "ಕಣ್ಹೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ"ತಿ ಗಣಸುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಕಣ್ಹಸದ್ದೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ವತ್ತಮಾನೋ ಣಾನಣಾಯ ನಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಉಪ್ಪಾದಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏವಮಾದೀಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಆಕತಿಗಣತ್ತಮಸ್ಸ ದಸ್ಸೇತಿ। "ಕತಾಣಿಯೋವೇ"ತಿ ಗಣಸುತ್ತಂ, ದಿಚ್ಚಾದೀಸೂತಿ ಯತೋಣ್ಯೋ ದಿಸ್ಸತಿ "ಣ್ಯ ದಿಚ್ಚಾದೀಹೀ"ತಿ (೪-೪), ತೇ ದಿಚ್ಚಾದಯೋ, ತೇಸು ಪಾಠಾತಿ ತಂಸುತ್ತಪ್ಪದೇಸೇ "ಕತಾ ಣಿಯೋವೇ"ತಿ ಪಾಠಾಭಾವೇಪಿ ದಿಚ್ಚಾ ದೀನಮಾಕತಿಗಣತ್ತಾ ಪಠಿತಮೇವ ನಾಮ ತನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಣ್ಯೇತಿ ಣ್ಯಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಕತೇ। ಗೋತ್ತಾದಿಸದ್ದಾತಿ ಗೋತ್ತೇ ವಂಸೇ ಆದಿಭೂತಾ ಸದ್ದಾ। ವಂಸೋತಿ ಅನ್ವಯೋ। ಸೋಯೇವ ಗಾವಂ ಸಜಾತಿ ಸಾಧಾರಣಂ ವಿಜಾತಿವಿನಿವತ್ತನಂ ಸಕಟಾದಿವಚನಂ ತಾಯತೀತಿ ಗೋತ್ತನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ತೇನಾಹ-'ಗೋತ್ತಂ ವಂಸೋ'ತಿ। ತಸ್ಸಾತಿ ಗೋತ್ತಸ್ಸ, ತಸ್ಸಾದಯೋ ಗೋತ್ತಾದಯೋತಿ ಸೇಸೋ। ಕೇತೇ ಗೋತ್ತಾದಯೋಚ್ಚಾಹ-'ಸಞ್ಞಾಕಾರಿನೋ'ಚ್ಚಾದಿ। ವಚ್ಛಾದಯೋ ನತ್ತಾದಿನೋ ಅಪಚ್ಚಸ್ಸ ಅಪಚ್ಚಂ ತದಪಚ್ಚಾದಿ ಚಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ನತ್ತಾದಿನೋ'ಚ್ಚಾದಿ।

೩. ಕತ್ತಿ

ಫಪಸಞ್ಞನ್ತಾವೇತ್ಥ ಭೀಯ್ಯೋ ಕತ್ತಿಕಾದಯೋತಿ ಗಯ್ಹನ್ತಿ। ಯದಿ ಪನೇತ್ಥ ಅಞ್ಞೇಪಿ ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ಅತ್ಥಿ ಪಣ್ಣಿಆದಯೋ ಕೇಚಿಯೇವ ಕತ್ತಿಕಾದೀಸು ಅನ್ತೋಗಧಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ವತ್ತುಮಾಹ- 'ಏತ್ಥಾ'ತಿಆದಿ। ವಿನತಾ ಸುಪಣ್ಣಮಾತಾ, ತೇಹೀತಿ ವಿಧವಾದೀಹಿ। ವಿಧವಾದಿಗಣಂ ದಸ್ಸೇತಿ 'ಬನ್ಧಕ'ಚ್ಚಾದಿ। ವಿಗತೋ ಧವೋ ಪತಿ ಅಸ್ಸಾತಿ ವಿಧವಾ, ಬನ್ಧಕೀ ಅಭಿಸಾರಿಣೀ।

೪. ಣ್ಯದಿ

ಯಸ್ಸ ಚ ಚವಗ್ಗೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕೇವಲಂ ಗಗ್ಯೋತಿ ಏತ್ತಕಮೇವಾ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಪರಸತ್ಥಗತಗಗ್ಗಾದಿಗಣೇಕದೇಸಭೂತಕುಣ್ಡನೀಸದ್ದತೋಪಿ ಕೋಣ್ಡಞ್ಞೋತಿ ಮುದಾಹರನ್ತೋ ಸೋ ಗಗ್ಗಾದಿಗಣೋಪ್ಯತ್ರಾಭ್ಯುಪಗತೋತಿ ವಿಞ್ಞಾಪೇತಿ। ತಸ್ಮಾ ತಸ್ಮಿಂ ಗಗ್ಗಾದಿಕೇಪಿ ಪರಸತ್ಥಪಠಿತೇ ಯೋಯೋ ಪಯೋಗೋ ಆಗಮೇ ದಿಸ್ಸತಿ ವಚ್ಛೋ ಅಗ್ಗಿವೇಸ್ಸೋಚ್ಚಾದಿ। ಸೋಪೀಹ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ-'ಗಗ್ಗಾದಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಗಗ್ಗಾದೀತಿ ಗಗ್ಗಾದಿ ಅಯಂ। ಗೋತ್ತಸ್ಸ ಗಗ್ಗವಂಸಸ್ಸ ಆದಿಭೂತೇನ ಗಗ್ಗೇನ ಉಪಲಕ್ಖಿತೋ ಗಣೋ ಗೋತ್ತಾದಿಗಣೋ, ತೇನ ಗಗ್ಗೋ ನಾಮ ಕೋಚಿ, ತಸ್ಸತ್ವಪಚ್ಚಂ ಗಗ್ಗೀತಿ ಭವತಿ। ಪಪುತ್ತಾದೋವಾತಿ ಅವಧಾರಣಂ ಗಗ್ಗಸ್ಸಾಪಚ್ಚಂ ಗಗ್ಗಿಚ್ಚೇವ ಯಥಾಸಿಯಾತಿ।

೫. ಆಣಿ

ಪಕತಸ್ಸಾತಿ "ಮಾಗಧಂ ಸದ್ದಲಕ್ಖಣ"ನ್ತಿ ವಾ "ನಾಮಸ್ಮಾ"ತಿ ವಾ ಪಕತಸ್ಸ। ಆತಿ ನಾಮವಿಸೇಸನೇಸತಿ "ವಿಧಿಬ್ಬಿಸೇಸನನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ ತದನ್ತ ವಿಧಿನಾ ಅಕಾರನ್ತೋ ಗಯ್ಹತೀತಿ ಆಹ-'ವಿಸೇಸನೇನ ಚಾ'ತಿಆದಿ। ಅನನ್ತರಮಪಚ್ಚನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೭. ರಾಜ

ಪಚ್ಚಯನ್ತೇನಾತಿ ರಾಜಞ್ಞೋತಿ ಪಚ್ಚಯನ್ತೇನ। ರಾಜಞ್ಞೋತೀಮಸ್ಸತ್ಥೋ ಖತ್ತಿಯಜಾತೀತಿ, ರಾಜಞ್ಞಜಾತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ರಞ್ಞೋ ಅಪಚ್ಚಂ ರಾಜಾಪಚ್ಚಂ।

೮. ಮನು

ಸಮುದಾಯೇನಾತಿ ಪಚ್ಚಯನ್ತಸಮುದಾಯೇನ, ಜಾತಿಯನ್ತಿ ಮನುಸ್ಸಜಾತಿಯಂ। ಜಾತಿಸದ್ದಾಏತೇತಿ ಇದಂ ಮನುಸ್ಸೋ ಮಾನುಸೋತಿ ಏತ್ಥ ಅಪಚ್ಚತ್ಥಾಭಾವೇ ಹೇತುವಚನಂ। ಅಪಚ್ಚತ್ಥೋ ಏತ್ಥ ನತ್ಥೇವಾತಿ ಚ ಇದಂ ವಿಸುಂ ಮನುಸ್ಸಮಾನುಸ ಸಞ್ಞಾತಸ್ಸ ಪಚ್ಚತ್ಥಸ್ಸಾಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। ಣೋವಾತಿ ಮನುನೋ ಅಪಚ್ಚನ್ತಿ ಅತ್ಥೇ"ಣೋ ವಾಪಚ್ಚೇ"ತಿ (೪-೧) ಣಪ್ಪಚ್ಚಯೋವ। ನ ಜಾತೀತಿ ಬ್ಯತಿರೇಕಮಾಹ।

೯. ಜನ

ರಾಜಸಮ್ಬನ್ಧೇತಿ ರಞ್ಞೇತಿ ವುತ್ತರಾಜಸಮ್ಬನ್ಧೇ। ಪಞ್ಚಾಲಾನಂ ಖತ್ತಿಯಾನಂ ಅಪಚ್ಚಂ, ಪಞ್ಚಾಲಾನಂ ಜನಪದಾನಂ ರಾಜಾತಿ ವಾ ಏವಮೇತ್ಥ ವಿ(ಭಾಗೋ) ವೇದಿತಬ್ಬೋ ಓಕ್ಕಾಕಾನಂ ಅಪಚ್ಚಂ ರಾಜಾ ವಾ ಓಕ್ಕಾಕೋ।

೧೧. ಣರಾ

ಸಾಮಞ್ಞೇನ ರತ್ತಸದ್ದಸ್ಸಾತ್ಥಮಾಹ- 'ಕುಙ್ಕುಮಾದಿನಾ'ತಿ। ಅಞ್ಞಥಾ 'ರಾಗೋ ಕುಸುಮ್ಭಾದೀ'ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಕುಸುಮ್ಭಾದಿನಾತಿ (ವುತ್ತಂ) ಸಿಯಾ, ರಞ್ಜಿ ಅಯ ಮತ್ಥಿ ಅಭಿಸಙ್ಗೇ'ಭೋಜನೇ ರತ್ತೋ'ತಿ। ಅತ್ಥಿ ವಣ್ಣವಿಸೇಸೇ 'ರತ್ತೋಗೋ'ತಿ, ಲೋಹಿತೋತ್ಯತ್ಥೋ, ಅತ್ಥಿ ಸುಕ್ಕಸಜ ವಣ್ಣನ್ತರಾಪಾದನೇ'ರತ್ತೋ ಪಟೋ'ತಿ। ಇಹ ತು ತತಿಯೇ-ತ್ಥೇ ವತ್ತಮಾನೋ ಗಯ್ಹತೀತಿ ವುತ್ತಂ- 'ವಣ್ಣನ್ತರಮಾಪಾದಿತ'ನ್ತಿ। ರಾಗಾತಿ।

ಅತ್ಥಗ್ಗಹಣನ್ತಿ ಅತ್ಥಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ ನಿದ್ದೇಸಸ್ಸ ವುತ್ತಂ। ತಞ್ಚಾಚರಿಯಾನ ಮುಪದೇಸತೋ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನಾ (ಚರಿಯ) ಪಾರಮ್ಪರಿಯಾವಗಮ್ಯತೇ, ರಾಗಾತಿ ಕಸಾವ ಸಞ್ಞಾತಅತ್ಥನಿದ್ದೇಸೋ। ತೇನಾತಿ ಪಟಸ್ಸ ರತ್ತಭಾವೇ ರಾಗಸ್ಸ ಕರಣನಿದ್ದೇಸೋ, ರತ್ತನ್ತಿ ಪಚ್ಚಯತ್ಥನಿದ್ದೇಸೋ, ಪಚ್ಚಯೋ ಚಾಯಂ ಕಸಾ ವತ್ಥತೋ ಭವತ್ಯಸಮ್ಭವಾ, ತೇನ ಸುತ್ತೇ ರಾಗಾತಿ ವುತ್ತೇಪಿ ತಬ್ಬಾಚಕಾ

ಕಸಾವಸದ್ದಾತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ರಾಗಾತಿ ಪನ ತೇನಾತಿ ರಾಗಸ್ಸೇವ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೇಪಿ ತಬ್ಭಾವೇನಾ [ತಬ್ಭಾವಕಭಾವೇನಾ-ತಿ ಭವಿತಬ್ಬಂ] ತ್ಥೋ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ, ತಬ್ಭಾಚಕಾ ಚ ಹೋನ್ತೋ'ತೇನ ರತ್ತ'ನ್ತಿ ಅತ್ಥೇ ಹೋತೀತಿ ಕಸಾವೇನ ರತ್ತನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ರಾಗವಾಚಿನೋ ತತಿಯನ್ತತ್ತಂ ಸಮ್ಪಜ್ಜತಿ, ತೇನ 'ಣ ರಾಗಾ ತೇನ ರತ್ತ'ನ್ತಿ ವುತ್ತೇಪಿ ಲಬ್ಭಮಾನತ್ಥವಸೇನ ವುತ್ತಂ- 'ರಾಗವಾಚಿತತಿಯನ್ತತೋ'ತಿ। ಸುತ್ತೇ ಪನ ರಾಗೇನ ರತ್ತನ್ತೇತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ರಾಗಾ ರಾಗವಾಚೀಸದ್ದಾ ತತಿಯನ್ತಾ ಣಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಭಿಧಾನತೋತಿ ಉಪಚಾರವಸೇನ ಕಥನತೋ। ವಿನಾಪಿ ತೇನಾತಿ ತಂಪಚ್ಚಯಂ ವಿನಾಪಿ।

೧೨. ನಕ್ಖ

ತತಿಯನ್ತತೋ ವಿಜ್ಞತ್ಥಂ ತೇನಾತಿ ಅನುವತ್ತತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಸುತ್ತೇ ಅಯಮತ್ಥೋ "ಇನ್ದುಯುತ್ತೇನ ನಕ್ಖತ್ತೇನ ಲಕ್ಖಿತೋ ಚೇ ಕಾಲೋ, ತದಾ ತೇನ ಲಕ್ಖಿತೇ ಕಾಲೇತ್ಯಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ತತಿಯನ್ತತೋ ನಕ್ಖತ್ತಾ ಣೋ ಹೋತೀ"ತಿ। ಸುತ್ತವಿವರಣೇ ತು ತಞ್ಚೇತ್ಯಾದಿಕಮಧಿಪ್ಪಾಯವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ತೇನಾತ್ಯನುವುತ್ತಿಯಾ ತತಿಯನ್ತತೋತಿ ಲಬ್ಭತಿ ನಕ್ಖತ್ತೇನಾತಿ ಸುತತ್ತಾತಿ, ಕಾಲೇತಿ ಪನ ಅತ್ಥನಿದ್ದೇಸತೋ ಣಪ್ಪಚ್ಚಯಾಧೇಯ್ಯಸ್ಸ ಕಾಲೋ ಆಧಾರೋತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ 'ಲಕ್ಖಿತೇ ಕಾಲೇ'ತಿ ವುತ್ತಂ, ವಿಸೇಸ್ಸಗತವಿಭತ್ತಿಯಾ ವಿಚಾರಿತಾಯ ವಿಸೇಸನ ಗತಾ ಚ (ವಿಚಾರಿತಾ) ನಾಮಾತಿ ಆಹ- 'ನಕ್ಖತ್ತೇನೇ'ತಿಚ್ಚಾದಿ, ಇಹ ಕೇಚಿ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಸಙ್ಖಾತಂ ಕಿರಿಯಾಸಭಾವಮಿಚ್ಛನ್ತಿ ಅನಿಚ್ಚಂ, ಅಪರೇ ತು ದಬ್ಬಸಭಾವಂ ನಿಚ್ಚಂ। ತಸ್ಸೋ ಭಯಸ್ಸಪಿ ಕಾಲಸ್ಸ ಚನ್ದಯುತ್ತೇನ ಫುಸ್ಸಾದಿನಾ ಲಕ್ಖಿಯಭಾವಾ ಲಕ್ಖಣೇ ತತಿಯಾ ಯುತ್ತನ್ತಿ ವತ್ತುಮಾಹ- 'ಕಿರಿಯಾ ರೂಪೋ ಕಾಲೋ'ಚ್ಚಾದಿ।

ವಿಸೇಸಾವಸಾಯೋತಿ ಕಾಲಸ್ಸ ವಿಸೇಸಾವಧಾರಣತ್ಥಮೇವ ಹಿ 'ಫುಸ್ಸೀ ರತ್ತಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಲೋಕೇ ಪಯುಜ್ಜತೇ। ಗುರುನಾತಿ ಏತ್ಥ ಗುರು ಜೀವೋ, ನ ನಕ್ಖತ್ತಂ, ಚನ್ದಯುತ್ತತಾ ಪನೇತ್ಥ ಅತ್ಥಿ... ಚನ್ದಯುತ್ತೇನ ಗುರುನಾ ರತ್ತಿಯಾ ಲಕ್ಖಿತತ್ತಾ। ಕತ್ತಿಕಾಯ ಲಕ್ಖಿತೋ ಮುಹುತ್ತೋತಿ ಏತ್ಥ ಚನ್ದಂ ವಿನಾ ಕತ್ತಿಕಾಯ ತು ಕೇವಲಾಯ ಮುಹುತ್ತೋ ಕಾಲೋ ಲಕ್ಖಿತೋ 'ಕತ್ತಿಕಾ ಮುಹುತ್ತೋ'ತಿ। ಫುಸ್ಸೇನ ಲಕ್ಖಿತಾ ಅತ್ಥಸಿದ್ಧೀತಿ ಏತ್ಥ ಫುಸ್ಸೇನಿನ್ದುಯುತ್ತೇನ ಅತ್ಥಸಿದ್ಧಿ ಲಕ್ಖಿತಾ ನ ಕಾಲೋ ಫುಸ್ಸೋತಿ। ನಕ್ಖತ್ತಯುತ್ತಸ್ಸ ಕಾಲಸ್ಸ ರತ್ಯಾದಿವಿಸೇಸಾಪರಾಮಾಸೇನ ನಕ್ಖತ್ತವಾಚಿತೋ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಸುತ್ತನ್ತರೇನ ಲೋಪಂ ವಿಧಾಯ ಪುನ ಅಞ್ಞೇನ ಸುತ್ತೇನ ಯುತ್ತಾತಿ ದೇಸವಿಧಾನೇನ ಸಕಲಿಙ್ಗಸಙ್ಖ್ಯಾ ಯುತ್ತೇಹಿ-ಟ್ಠಮಭಿಧಾನಂ ಪರೇಹಿ, ತದಾಹ- 'ಅಹೋ ರತ್ತೋ'ಚ್ಚಾದಿ।

ರತ್ಯಾದಿವಿಸೇಸಾಪರಾಮಾಸೇನಾತಿ ಫುಸ್ಸೀ ರತ್ತಿ ಫುಸ್ಸೋ ಅಹೋತಿ ಏವಂ ರತ್ಯಾದಿವಿಸೇಸಸ್ಸ ಅಪರಾಮಾಸೇನ ಅಸಮ್ಮಸ್ಸೇನ ಅಗ್ಗಹಣೇನ। ಸಕಲಿಙ್ಗಸಙ್ಖ್ಯಾ ಯುತ್ತೇನಾತಿ ಫುಸ್ಸಕತ್ತಿಕಾದೀನಂ ಯಂಯಂ ಲಿಙ್ಗಂ ಯಾಯಾ ಸಙ್ಖ್ಯಾ, ಅತ್ತನಿಯೇಹಿ ತೇಹಿ ತೇಹಿ ಲಿಙ್ಗೇಹಿ ತಾಹಿತಾಹಿ ಚ ಸಙ್ಖ್ಯಾಹಿ ಯುತ್ತೇನ ನಕ್ಖತ್ತಸದ್ದೇನ। ನ ತದುಪಲಕ್ಖಿತೋ ಕಾಲೋತಿ ಕತ್ತಿಕಾ ಸದ್ದೋಬಹುವಚನನ್ತೋ ಬಹುತಾರಕತ್ತಾ ಕತ್ತಿಕಾಯ, ತಾಯಕತ್ತಿಕಾಯ ಲಕ್ಖಿತೋಕಾಲೋಪರೇಹಿವಿಯ ನ ಕಥೀಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ತದುಪಲಕ್ಖಿತಸ್ಸಕಾಲಸ್ಸೇವಕತ್ತಿಕಾಸದ್ದೇನಾಭಿಧಾನೇ ಕೋ ದೋಸೋ ಯೇ ನೇವಮುಚ್ಚತೇಚ್ಚಾಹ- 'ಅಜ್ಜೇತಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಇಮಿನಾ ಚ ಪರಮತೇ ದೋಸೋ ಉಬ್ಭಾವಿತೋ, ತದತ್ಥತ್ತೇ ಸತೀತಿ ತದುಪಲಕ್ಖಿತಕಾಲತ್ಥತ್ತೇ ಸತಿ।

ಸತ್ತಮೀ ಸಿಯಾತಿ ನಕ್ಖತ್ತಸದ್ದಾ ತದ್ಧಿತಲೋಪನ್ತಾ ಫುಸ್ಸೇನ ಪಾಯಸಂ ಭುಞ್ಜೇಯ್ಯ, ಫುಸ್ಸೇ ಪಾಯಸಂ ಭುಞ್ಜೇಯ್ಯಾ'ತ್ಯಾದೋ ಆಧೇಯ್ಯನ್ತರಾಪೇಕ್ಖಾ ಸಿಯಾ ಸತ್ತಮೀ, ಯಾ ಸುತ್ತನ್ತರೇನ ವಿಧೀಯತಿ ಪಾಣಿನೀಯೇಹಿ, ತತೋ 'ಅಜ್ಜಕತ್ತಿಕಾ'ತೇತ್ಥಾಪ್ಯಾಧೇಯ್ಯನ್ತರಾಪೇಕ್ಖಾ ಸತ್ತಮೀ ಸಿಯಾ ಲೋಪನ್ತತ್ತಾ 'ಅಜ್ಜಕತ್ತಿಕಾಸೂ'ತಿ, ನ ಪಠಮಾ। ಪಠಮಾಯೇವ ಪನಾಯಂ ಪಯೋಗೋ 'ಅಜ್ಜಕತ್ತಿಕಾ,ತಿ। ಅಜ್ಜೇತ್ಯಧಿಕರಣಪ್ಪಧಾನೋ ಅಹೋರತ್ತಕಾಲವಾಚೀ ಸದ್ದೋ, ಕತ್ತಿಕಾಸದ್ದೋಪಿ ತದ್ಧಿತಲೋಪೇನ ತಕ್ಕಾಲಾಭಿಧಾಯಕೋ, ತತೋ ಯೇವಉಭಿನ್ನಮ್ಪಿಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಾ ಕತ್ತಿಕಾಯೋಪ್ಯಧಿಕರಣಂ ಸಮ್ಪಜ್ಜನ್ತೇ, ತಞ್ಚ ನ ವಿನಾಧೇಯ್ಯೇನ ಹೋತೀತ್ಯಾಧೇಯ್ಯನ್ತರಾಪೇಕ್ಖಾಯಂ ತೇಸು ಸತ್ತಮೀಯೇವ ಸಿಯಾ, ನ ಪಠಮಾ (ಉಪ) ಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅತ್ತನೋದಾನಿ ದಸ್ಸನೇ ಸತ್ತಮಿಯಾ ಅಪ್ಪಸಙ್ಗಂ ಪಠಮಾಯೇವೋಪಪತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಚನ್ದೇ

ಪನೂಪಚಾರೇನೇ’ಚ್ಚಾದಿ, ನಾಧೇಯ್ಯನ್ತರಾಪೇಕ್ಖಾಚ್ಚನೇನ ಸತ್ತಮಿಯಾ ಅಪ್ಪಸಙ್ಗಮಾಹ। ಏವಞ್ಚರಹಿ ವಚನಮನ್ತರೇನ ಪರೇಸಂ ವಿಯ ಸತ್ತಮೀವಿಧಾಯಕಂ ಕಥಂ ಕತ್ತಿಕಾಯ ಜಾತೋಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯ ತಮ್ಪಟಿಪಾದೇತುಮಾಹ- ‘ಕತ್ತಿಕಾಯ ಜಾತೋ’ಚ್ಚಾದಿ। ಬಹುವಚನನ್ತತ್ತೇಪಿ ಕತ್ತಿಕಾಯ ಜಾತಿಯಮೇಕ ವಚನನ್ತಂ। ಪಕಾರನ್ತರಮಾಹ- ‘ಲೋಪೋತಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಲೋಪೇನಾತಿ ಕತ್ತಿಕಾಹಿ ಇನ್ದುಯುತ್ತಾಹಿ ಲಕ್ಖಿತೋ ಕಾಲೋತಿ ವಿಗ್ಗಯ್ಹ ಕತಣಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಲೋಪೇನ।

೧೩. ಸಾಸ್ಸ

ಸೇತಿ ಪಠಮನ್ತಾತಿ ಸಾತಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಪಠಮನ್ತಾ, ಯಂ ಪಠಮನ್ತನ್ತಿ ಸಾಚೇತಿ ದಸ್ಸಿತಂ ಪಠಮನ್ತಮಾಹ। ಪಠಮನ್ತಸ್ಸ ದೇವತಾಪುಣ್ಣಮಾಸಿತ್ತಭಾವತೋ ತದತ್ಥಮಭೇದೇನಾಹ- ‘ಸಾ’ತಿ। ಕಾ ಸಾ ದೇವತಾಚ್ಚಾಹ- ‘ಲೋಕಪ್ಪಸಿದ್ಧಾಯೇವ ದೇವತಾ’ತಿ। ಯಾಗಸಮ್ಪದಾನಮ್ಹಿ ಲೋಕೇ ದೇವತಾತಿ ಪಸಿದ್ಧನ್ತಿ ಯಾಗಸ್ಸ ಯಜಿತಬ್ಬಸ್ಸ ಪುರೋಡಾಸಾದಿನೋ ಸಮ್ಪದಾನಮ್ಹಿ ಪಟಿಗ್ಗಾಹಕೋ ಪಿನ್ದಾದಿ ಲೋಕೇ ದೇಯ್ಯಸ್ಸ ಪುರೋಡಾಸಾದಿನೋ ದೇವತಾ ಸಾಮೀತಿ ಪಸಿದ್ಧನ್ತ್ಯತ್ಥೋ, ಇನ್ದೋ ದೇವತಾ ಅಸ್ಸ ಇನ್ದಂ, ಆದಿಚ್ಚೋ ದೇವತಾ ಅಸ್ಸ ಆದಿಚ್ಚಂ, ಹವಿ ಪುರೋಡಾಸಾದಿ ಯಾಗದಬ್ಬಂ।

ಮನ್ತಥೋಮನೀಯಮ್ಹಿ ದೇವತಾತಿ ಪಸಿದ್ಧನ್ತಿ ಯೇನ ಮನ್ತೇನ ಯೋ ಥೂಯತೇ ಸೋ ತಸ್ಸ ಮನ್ತಸ್ಸ ದೇವತಾ ಸಾಮೀತಿ ಲೋಕೇ ಪಸಿದ್ಧನ್ತ್ಯತ್ಥೋ ಮಹಿನ್ದೋ ಯಮೋ ವರುಣೋ ದೇವತಾ ಅಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ವುತ್ತನಯ ಮೇವಾತಿ “ನಕ್ಖತ್ತೇನಿನ್ದುಯುತ್ತೇನ ಕಾಲೇ”ತಿ ಸುತ್ತೇ ವುತ್ತನಯಮೇವ। ಜಾತ್ಯೇಕವಚನಂ ಮಘಾಯಾತಿ, ತಾರಕರೂಪಾನಮ್ಪನ ಬಹುತ್ತಾ ಮಘಾಸದ್ದೋ ಬಹುವಚನನ್ತೋ। ಪಾಣಿನೀಯಾ “ಸಾಸ್ಮಿಂ ಪುಣ್ಣಮಾಸೀತಿ ಸಞ್ಞಾಯ”ನ್ತಿ (೪-೨-೨೧) ಸುತ್ತಯಿತ್ವಾ ಫುಸ್ಸೀ ಪುಣ್ಣಮಾಸೀ ಅಸ್ಮಿಂ ಫುಸ್ಸೋ ಮಾಸೋ ಫುಸ್ಸೋ ಅದ್ಧಮಾಸೋ ಫುಸ್ಸೋ ಸಂವಚ್ಛರೋತಿ ಸಞ್ಞಾಯಂ ಪಟಿಪಾದೇನ್ತಿ, ತೇನ ತೇಸಂ ಫುಸ್ಸೀ ಪುಣ್ಣಮಾಸೀ ಅಸ್ಮಿಂ ಪಞ್ಚದಸರತ್ತೇತಿ ಏತ್ಥ ಚ ಭತಕಮಾಸೇ ಚ ತದ್ಧಿತೋ ನ ಭವತಿ। ಇಧ ಪನ ‘ಸಞ್ಞಾಯ’ನ್ತಿ ವಚನಾಭಾವೇ ಭತಕಮಾಸೇಪಿ ಭಟ್ಯ ತ್ಥೇ ಭವತೀತ್ಯಾಸಙ್ಕ ವಿರಚಯತಿ ‘ಭತಕಮಾಸೇಪಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಪುಣ್ಣೋ ಮಾ ಇಚ್ಚತ್ರ ಮಾಸದ್ದೋ ಚನ್ದಪರಿಯಾಯೋತಿ ಆಹ- ‘ಮಾಸದ್ದೇನೇ’ಚ್ಚಾದಿ। ಪುಣ್ಣೋ ಮಾ ಅಸ್ಸನ್ತಿ ನಿಬ್ಬಚನಾತಿ ಏತ್ಥ ಪುಣ್ಣಮಾಸೀಸದ್ದಸ್ಸ ಪುಣ್ಣೋ ಮಾ ಅಸ್ಸನ್ತಿ ನೀಹರಿತ್ವಾ ವಚನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ವುತ್ತಿಯಾ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಫುಟೀಕರಣಾಯ ವುತ್ತಂ- ‘ಸೋ ಪುಣ್ಣೋ ತಿಆದಿ। ತಸ್ಸನ್ತಿ ಪುಣ್ಣಮಾಸಿಯಂ। ಸಾಪುಣ್ಣಮಾಸೀ, ಭತಕಸ್ಸ ಭತಿಯಾ ಕಮ್ಮಕಾರಕಸ್ಸ ಯೋ ತಿಂಸತಿ ರತ್ತೋ ಮಾಸೋ ಪರಿಬ್ಬಯನಿಯಮಿತೋ, ತಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧಿನೀ ನೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಯಸ್ಸಞ್ಚತಿಥೀಯನ್ತಿ ಅನಿಯಮೇನ ಪಟಿಪದಾದಿಮಾಹ। ಅತೋಏವ ಚ ನಿಪಾತನಾತಿ ಇಮಸ್ಸಾವ ನಿಪಾತನಾ, ತೇನೇವಾಹ- ‘ಸುತ್ತೇ ವಚನಮೇವ ನಿಪಾತನ’ನ್ತಿ। ಮಾಸಸುತಿಯಾಚ್ಚಾದೋ ಸಾಧಿಪ್ಪಾಯಮತ್ಥಂ ವಿವರತಿ ‘ಯದಿಪಿ’ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಅಸ್ಸಾತಿ ಸಾಮಞ್ಞವಚನೇಪಿ ‘ಸಾಸ್ಸ ದೇವತಾ ಪುಣ್ಣಮಾಸೀ’ತಿ ಸುತ್ತೇ ಅಸ್ಸಾತಿ ಅವಿಸೇಸವಚನೇಪಿ ಸೋಯೇವ ಪುಣ್ಣಮಾಸೀಸದ್ದೇ ಸೂಯಮಾನೋ ಮಾಸೋಯೇವ ಭಟ್ಯ ತ್ಥೋ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಪಞ್ಚದಸರತ್ತಾದೋತಿ ಪರೇಸಂ ಸಞ್ಞಾಗಹಣೇನ ನಿವತ್ತಿತಪಞ್ಚದಸರತ್ತಾದೋ। ಅಥ ಅದ್ಧಮಾಸಸಂವಚ್ಛರಾನಮ್ಪಿ ಉದಾಹರಣತ್ತೇ ನೋಪಞ್ಞಾಸೋ ಕಸ್ಮಾ ನ ಕತೋಚ್ಚಾಹ- ‘ಅದ್ಧಮಾಸಸಂವಚ್ಛರಾನ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಏವಮ್ಮಞ್ಞತೇ “ಅದ್ಧಮಾಸಸಂವಚ್ಛರಾನಂ ನ ಪಚ್ಚಯೇನೋಜುಕಮಭಿಧಾನಮಪಿ ತು ಸಂವಚ್ಛರೇಪಿ ಫುಸ್ಸಾದಿಮಾಸಸಮ್ಭವಾಸ್ಮಿಂ ಸಂವಚ್ಛರೇ ಫುಸ್ಸೇನ ಮಾಸೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧಾ ಫುಸ್ಸೋತ್ಯುಪಚಾರೀಯತೇ, ಯಥಾ ಚ ಫುಸ್ಸಾದಿಮಾಸಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧೀ ಅದ್ಧಮಾಸೋ ಫುಸ್ಸೋ ಅದ್ಧಮಾಸೋತ್ಯುಪಚಾರೀಯತೇ , ನ ಪನೋಜುಕನ್ತಿ ತೇಸಮುದಾಹರಣತ್ತೇ ನಾನುಪಾದಾನ”ನ್ತಿ।

೧೪. ತಮ

ನಾಕಡ್ಢನತ್ಥೋತಿ ಇಸ್ಸಾಕಡ್ಢನತ್ಥೋ ನ ಹೋತಿ। ಯದ್ಯಾಕಡ್ಢನತ್ಥೋ ಅಸ್ಸ, ತದಾ ಚಾನುಕಡ್ಢಿತಂ ನೋತ್ತರತ್ರಾನುಕಡ್ಢೇಯ್ಯಾತಿ ಮಞ್ಞತೇ, ಕೋಚಿಯೇವ ಹೋತೀತಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ಇತೋ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಆನೇತಬ್ಬಂ। ತದಾ ದೇಸಸ್ಸಾತಿ ಇಮಿನಾ "ತದಾದೇಸಾ ತಗ್ಗಹಣೇನ ಗಯ್ಹನ್ತೀ"ತಿ ಪರಿಭಾಸಮುಪಲಕ್ಖೇತಿ। ಕತಯಾದೇಸಸ್ಸಾಪೀತಿ ಕತೋ ಯಾದೇಸೋ ಯಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಕತಯಾದೇಸಸ್ಸಾಪೀತಿ। ಇಕಾರಸ್ಸಾತಿ ಯಾದೇಸತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಇಕಾರಸ್ಸ, ಇಮಿನಾ ಚಾದೇಸಾದೇಸೀನಮಭೇದೋ ದಸ್ಸಿತೋ। ತಸದ್ದೇ ನೇಕೇನಾಪಿ ಪಚ್ಚೇಕಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಸಿದ್ಧೇತಿ ಏವಮಞ್ಞತೇ- "ಯಥಾ'ತೇನ ಕತಂಕೀತ' (೪-೧೯) ನ್ಯಾದಿಸುತ್ತೇ ಏಕೋವ ತಸದ್ದೋ ಬಹೂಹಿ ಪಚ್ಚಯತ್ತೇಹಿ ಸಮ್ಬಜ್ಝತೇ, ತಥಿಹಾಪಿ ಏಕಮೇವ ತಸದ್ದಗ್ಗಹಣಂ 'ತಮಧೀತೇ ತಂಜಾನಾತೀ'ತಿ ಪಚ್ಚೇಕಮಭಿಸಮ್ಬಜ್ಝತೇ, ತಸ್ಮಾ ಕಿಮೇತದತ್ಥೇನ ದ್ವಿತಗ್ಗಹಣೇನೇ"ತಿ। ದ್ವಿತಗ್ಗಹಣೇ ಪಯೋಜನತ್ತಯಂ ವುತ್ತಂ, ತತ್ಥ ಪಠಮಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಜಾನನಿಚ್ಚಾದಿನಾಧಿಪ್ಪಾಯಮಾವೀಕತ್ವಾ ದ್ವಿತಗ್ಗಹಣಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಪದತ್ಥಮಾಹ।

ತತ್ಥ-'ಯೋ ಯಮಧೀತೇ ಜಾನಾತಿ ಚಾ'ತಿ ಇಮಿನಾ ದ್ವಿತಗ್ಗಹಣಾಭಾವೇ ಪಚ್ಚಯತ್ಥಾವಯವಸ್ಸ ಸಮುಚ್ಚಯಪ್ಪಸಙ್ಗಮಾಹ। ಸಮುಚ್ಚಯೇ ಸತಿ(ಯೋ) ಯಮಧೀತೇ ಜಾನಾತಿ ಚ, ತತ್ಥೇವ ಸಿಯಾ, ಯೋ ಪನಾಧೀತೇ ಕೇವಲಂ, ನ (ಜಾನಾತಿ) ತತ್ಥ ನ ಸಿಯಾತಿ ಬೋಧಯಿತುಂ ಬ್ಯಭಿಚಾರಮಾಹ'ನ ಪಚ್ಚೇಕಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೇನೇ'ತಿ। ಯಥಾ "ತೇನ ಕಥಂ ಕೀತ"ಮಿಚ್ಚಾದೋ "ತೇನ ಜಿತಂ ಜಯತಿ"ಚ್ಚಾದಿ ಪಚ್ಚೇಕಸಮ್ಬನ್ಧೇನ ಭವತಿ ಏವಮ್ಮಾವಿಞ್ಞಾಯೀತಿ ಯಥೇಚ್ಚಾದಿ ಕಸ್ಸಾತ್ಥೋ। 'ತೇನ ಕತಂ ಕೀತ"ಮಿಚ್ಚಾದೀಹಿ ಅವತ್ವಾ "ತೇನ ಜಿತಂ ಜಯತಿ"ಚ್ಚಾದಿಸುತ್ತೇಕದೇಸವಚನಮತ್ಥಬ್ಯತ್ತಿ ತಥಾ ವುತ್ತೇ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ, ತೇನ ಜಿತಮಿಚ್ಚಾದೋ ಜಯನಾದಿಕಾ ಕಿರಿಯಾನೇ ಕದಬ್ಬಸಮವಾಯಿತ್ತೇನ ಪಸಿದ್ಧಾತಿ ಯುತ್ತೋ ತತ್ಥ ಪಚ್ಚೇಕಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ನೇವಮಜ್ಝೇನ ವೇದನಾ ಪ್ಯೇಕದಬ್ಬಸಮವಾಯಿತ್ತಾಭಿಯ್ಯೋತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಇದಾನಿ ದುತಿಯಂ ದಸ್ಸೇತಿ 'ಜಾನನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ, ನಿಮಿತ್ತ ಮಿಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಬೋಧಕಾರಣಂ ಮುಹುತ್ತೋ ಕತ್ತಿಕಾದಿ, ಉಪ್ಪಾತೋ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಸೂಚಕಂ ಪಥವಿಸಮುದ್ದಾದೀನಂ ಸಭಾವಪರಿಚ್ಚಾಗೇನಾಞ್ಞತತ್ತಗಮನಂ। ಜಾನನಸಾಮಞ್ಞೇತಿ ನಿಮಿತ್ತಾದೀನಂ ಜಾನನ ಸಾಮಞ್ಞೇ। 'ಯಥಾವುತ್ತಜಾನನಸ್ಸ ಅಜ್ಝೇನ ವಿಸಯತ್ತೇ ಹೇತುಮಾಹ- 'ತಂ ಜಾನಾತೀತಿ ತಸದ್ದೇನ ಅಧೀಯಮಾನಪರಾಮಸತೋ'ತಿ। ತತಿಯಂ ದಸ್ಸೇತಿ 'ಯತೋ ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಯತೋ ಚ ಉಪ್ಪನ್ನೇನ ವಿಧಿನಾ ಅಜ್ಝೇನ ಞಾತು ಅಭಿಧಾನಮ್ಪಸಿದ್ಧನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಪೋತ್ಥಕೇಸು ಪನ ಅಜ್ಝೇತುಞಾತೂಸುತಿ ಪಾಠೋ ದಿಸ್ಸತಿ, ಏತ್ಥಾಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ "ಕತ್ಥಚಿ ಪಸಿದ್ಧಿವಿಸಯೋ ಹೋತಿ ತಸದ್ದೋ, ತಥಾ ಚ ವುತ್ತಂ ಸುಬೋಧಾಲಙ್ಕಾರಟೀಕಾಯಂ ಪಕ್ಕನ್ತವಿಸಯೋ ತಥಾ ಪಸಿದ್ಧವಿಸಯೋ ಅನುಭೂತವಿಸಯೋ ಚ ತಂಸದ್ದೋ ಯಂ ಸದ್ದಂ ನಾ ಪೇಕ್ಖತೇ'ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಪಸಿದ್ಧಿವಿಸಯೇನ ತಸದ್ದೇನ ಪುಥಗೇವ ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ ಉಪಸಙ್ಗಹತ್ಥಂ ದ್ವಿತಗ್ಗಹಣಂ ಕತ್ತಬ್ಬ"ನ್ತಿ। ಅತ್ಥತ್ತಯೇ ವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ತು ತಸದ್ದಸ್ಸ ಸವಿಸಯೋ ವಿಸೇಸೋ ತತೋವಾತ್ಥಿಕೇಹಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೧೫. ತಸ್ಸ

ವಿಸಯಸದ್ದೋ ಗಾಮಸಮುದಾಯೇಪಿ ವತ್ತತೇ, ಗಾಮಸಮುದಾಯೋ ಚ ನಾಮ ದೇಸೋಯೇವ, ತೇನಾಹ ವಿಸಯೋಪಿ ಗಾಮಸಮುದಾಯತ್ತಾ ದೇಸೋಯೇವಾ'ತಿ, ಇಮಿನಾ ವಿಸಯದೇಸಸದ್ದಾನಂ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಮಾಹ। ವಸಾತಿ ದೇಸವಾಸಿನೋ ವಸಾತಯೋ, ಅನುವಾಕೋ ಗನ್ಥವಿಸೇಸೋ।

೧೬. ನಿವಾ

ತನ್ನಾಮೇಚ್ಚಾದಿನಾ ನ ಕೇವಲಂ ನಿವಾಸೇಯೇವ, ಅಥಖೋ ವಕ್ಖಮಾನೇಸು ಪೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಪಚ್ಚಯನ್ತಂ ಸೇಬ್ಬಾದಿ। ದೇಸನಾಮಮ್ಭವತಿ ಚತೂಸು ಅತ್ಥೇಸೂತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ತೇನಾಹ-'ನಿವಾಸಾದೋ ವಿಧೀ'ತಿ। ನಿವಾಸಾದೋತಿ ನಿವಾಸ ಅದೂರಭವನಿಬ್ಬತ್ತಅತ್ಥಿಅತ್ಥೇಸು। ಸಂಹಿತನಾಮಂ ನಾಮ ಲೋಕಿಯಸದ್ದವೋ ಹಾರಾಪ್ಪಸಙ್ಗಮಞ್ಞಸದ್ದವೋಹಾರೇನುಪಾತ್ತನಾಮಂ।

೧೭. ಅದೂ

ನಗರಮ್ಹಿ ದೇಸೋಯೇವಾತಿ ಆಹ- ‘ಅದೂರಭವ’ನ್ತಿ।

೧೮. ತೇನ

ಯಥಾಯೋಗತ್ಥೋತಿ ವುತ್ತಿಯಂ ವುತ್ತಯಥಾಯೋಗಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ।

೧೯. ತಮಿ

ಪಚ್ಚಯನ್ತನಾಮೇತಿ ಪಚ್ಚಯನ್ತನಾಮಂ ಯಸ್ಸ ಸತ್ತಮ್ಯತ್ಥಭೂತಸ್ಸ ದೇಸಸ್ಸ ಹಸ್ಮಿನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ, ನಾಞ್ಞಸ್ಸೇತಿ ಭೂಮಾದಿವಿಸಿಟ್ಠತ್ಥಯುತ್ತತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯನ್ತನಾಮಂ ನ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಬದರಾ ಬಬ್ಬಜಾ ಅಸ್ಮಿಂ ದೇಸೇ ಸನ್ತೀತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೨೦. ಅಜ್ಜಾ

ಹೀಯ್ಯತ್ತನೋತಿ “ಸರಮ್ಹಾ ದ್ವೇ”ತಿ (೧೩೪) ದ್ವಿತ್ತಂ।

೨೩. ಅಮಾ

ಅಮಾಸಹ ಭವೋ ಅಮಚ್ಚೋ।

೨೪. ಮಜ್ಝಾ

ಮಜ್ಝೇ ಭವೋ ಮಜ್ಝಿಮೋ, ಅನ್ತೇ ಭವೋ ಅನ್ತಿಮೋ ಇಚ್ಚಾದಿ।

೨೫. ಕಣ

ಮಗಧೇಸು ಅರಞ್ಞೇ ಗಙ್ಗಾಯಂ ಪಬ್ಬತೇ ವನೇ ಕುಲೇ ಬಾರಾಣಸಿಯಂ ಚಮ್ಪಾಯಂ ಮಿಥಿಲಾಯಂ ಸಮ್ಭವೋತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। “ದಿಸ್ಸನ್ತಞ್ಞೇಪಿ ಪಚ್ಚಯಾ”ತಿ (೪-೧೨೦) ಏಯ್ಯಕೋತಿ ಸೇಸೋ। ಪಚ್ಚಯನ್ತರದಸ್ಸನೇ ಸತಿ ಇಮಿನಾವ ಸುತ್ತೇನ ಇತೋ ಅಞ್ಞತ್ರಾಪಿ ಪಚ್ಚಯನ್ತರಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ಸೇಸೋ, ಗಾಮೇ ಭವೋ ಉದರೇ ಭವೋ ಪಞ್ಚಾಲೇಸು ಭವೋ ಬೋಧಿಪಕ್ಖೇ ಭವೋತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೨೬. ಣಿಕೋ

ಸರದೇ ಭವೋ, ಭವಾ ವಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೨೭. ತಮಸ್ಸ

ಸಿಪ್ಪಸದ್ದತ್ಥಮಾಹ-‘ಲೋಸಲ್ಲ’ನ್ತಿ। ತಮೇವ ಬ್ಯಞ್ಜಯತಿ ‘ಕಿರಿಯೇ’ಚ್ಚಾದಿನಾ, ಕರಣಂ ಕಿರಿಯಾ ವಾದನಾದಿಕಸ್ಸ ಅಬ್ಭಾಸೋ, ಸೋ ಪುಬ್ಬೋ ಯಸ್ಸಾತಿ ಸಮಾಸೋ, ವೀಣಾದಿಸದ್ದೇಹಿ ಕಿಮುಚ್ಚತೇಚ್ಚಾಹ- ‘ವೀಣಾದಿ’ಚ್ಚಾದಿ, ದಬ್ಬಂ ತಂತಂಸಮುದಾಯರೂಪಂ। ಸಿಪ್ಪಞ್ಚಾತಿ ವತ್ವಾ ತದತ್ಥಂ ವಿಭಾವೇತಿ ‘ಕಿರಿಯಾ ವಿಸೇಸೋ’ತಿ। ವಾದನಾದಿಕಿರಿಯಾಯ ವಿಸಿಟ್ಠೋ ಜಾನನಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸೋತಿ

ಅತ್ಥೋ, ಇಮಿನಾ ವೀಣಾದಿಸದ್ದಾ ದಬ್ಬತ್ಥವುತ್ತಿನೋ ವಾದನಾದಿಕಿರಿಯಂ ಕಿರಿಯಾ ವಿಸೇಸಞ್ಚ ಸಿಪ್ಪಮುಪಚಾರೇನ ವದನ್ತೀತಿ ದೀಪೇತಿ। ಇತಿಸದ್ದೋ ಹೇತುಮ್ಹಿ। ಸಾಯೇವೇತಿ ಅಭ್ಯಾಸಿತಬ್ಬಾ ಜಾನನಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಭೂತಾ ವಾದನಕಿರಿಯಾ, ವಿಸೇಸೇತುಂ ಯುತ್ತಾ ವೀಣಾದಿಸದ್ದೇನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಯುತ್ತತಾ ಚೇತ್ಥ... ವೀಣಾದಿವಾದನವಸೇನ ಸಿಪ್ಪಸ್ಸ ಗಹೇತಬ್ಬಭಾವತೋ, ಕಥಂ ವೀಣಾದಿಸದ್ದೇಹಿ ದಬ್ಬವುತ್ತೀತಿ ವಾದನಾ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಆಹ- 'ವೀಣಾದಿ ವಿಸಯತ್ತಾ'ತಿ, ವಾದನವುತ್ತಿವೀಣಾದಿಸದ್ದಾನಂ ಸಿಪ್ಪವುತ್ತಿತ್ತಂ ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸೋ ಪಮಾವಸೇನ ವತ್ತುಮಾಹ- 'ಯಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ವೀಣಾದಿವಾದನನ್ತಿ ಯಥೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ವುತ್ತಮೇವ ಫುಟಯನ್ತೋ ವುತ್ತಿಗನ್ಥಸ್ಸ ಮುಖಂ ವಿವರೀಯತಿ 'ಕಿರಿಯೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಕಿರಿಯಾತ್ಯಾಸಪುಬ್ಬಕಂ ಞಾಣಕ್ಖಮಂ ಕೋಸಲ್ಲಂ ವಾದನಕಿರಿಯಾ ವಿಸಯತ್ತಾ ವೀಣಾವಾದನಮಿಚ್ಚನೇನ ಕಿರಿಯಾಸದ್ದೇನ ವುಚ್ಚತೀತ್ಯತ್ಥೋ। ಮುದಙ್ಗಂ ಮುದಙ್ಗವಾದನಂ ಸಿಪ್ಪಮಸ್ಸ, ವಂಸೋ ಸಿಪ್ಪಮಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಸೀಲಮದ್ದಬ್ಬಂ ಕಥಂ ಪಂಸುಕೂಲಾದಿ(ನೋ) ಸೀಲತ್ಥಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತೇನಾಭಿಧಾನನ್ಯಾಹ- 'ಪಂಸುಕೂಲಾದಿಧಾರಣ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ತಞ್ಚ ಸೀಲನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಅಪ್ಪಿಚ್ಛತಾಯಾತಿ ಪಚ್ಚಯಪ್ಪಿಚ್ಛತಾಯ। ಸನ್ತುಟ್ಠಿತಾಯಾತಿ ಚತೂಸು ಪಚ್ಚಯೇಸು ದ್ವಾದಸವಿಧಸನ್ತುಟ್ಠಿಯಾ। ಅನುವಿಧೀಯಮಾನಂ ಕರೀಯಮಾನಂ। ಫಲನಿರಪೇಕ್ಖನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಇಧ ಲೋಕೇ ಚೀವರಾದಿಹೇತು ಪಣಿಧಾಯ ಪಂಸುಕೂಲ ಧಾರಣಾದಿಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ, ಸೀಲಂ ತಪ್ಪರಭಾವೇನ ಸೇವನಾ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ "ಪಂಸುಕೂಲಾದಿಧಾರಣಂ ಪಂಸುಕೂಲಾದಿವಿಸಯನ್ತಿ ಪಂಸುಕೂಲಾದಿಸದ್ದೇನೋಪಚಾರೇನಾಭಿಧೀಯತೇ, ಸೀಲಂ ಪಂಸುಕೂಲಧಾರಣವಿಸಯನ್ತಿ ಪಂಸುಕೂಲಾದಿ ಸದ್ದೇನೋಪಚಾರೇನೋಚ್ಚತೀ"ತಿ। ತಿಚೀವರಂ ಸೀಲಮಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ ತೇಸಂ ಗುಳೋ ಪಣ್ಯಮಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ ತೋಮರಂ, ಮುಗ್ಗರೋ ಪಹರಣಮಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, ಉಪಧೀಯತ್ಯುಪರಿಆಧೀಯತೀತಿ ರಥಙ್ಗಂ ವುಚ್ಚತಿ। ಕಾಮಕ್ಖನ್ಧಕಿಲೇಸಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾ ವಾ ಉಪಧಿ ಉಪದಧಾತಿ ಸುಖಂ ದುಕ್ಖಂವಾತಿ ಕತ್ವಾ।

೧೮. ತಂಹನ್ತಿ

ಬಹುಮ್ಹಿ ಭೂತಾನಗತೇಸುಪಿ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಕಾರಣಮಾಹ-'ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಕಾಲಾನಮವಿವಚ್ಛಿತತ್ತಾ'ತಿ, ಸುತ್ತೇ ವುತ್ತಾಯ ಏಕಸಙ್ಖ್ಯಾಯ ವುತ್ತಮಾನಕಾ ಲಸ್ಸೇವ ಚ ವತ್ತುಮನಿಚ್ಛಿತತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ತದುಪಾದಾನನ್ತೂತಿ ತೇಸಮೇಕವಚನಾದೀನಮುಪಾದಾನನ್ತು। ತಂ ನಾನನ್ತರೀಯ ಕತ್ತಾತಿ ಉಪಲಕ್ಖಣವಸೇನ ತೇಸಂ ವಚನಕಾಲನ್ತರಾನಮವಿನಾಭಾವಿತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಹನ್ತಿಚ್ಚಾದಿತ್ಯಾದ್ಯನ್ತಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾಪ್ಪಧಾನತ್ತೇ ಕಥಂ ಣಾದೀನಂ ತದತ್ಥೇ ಜಾಯಮಾನಾನಂ ಸಾಧನಪ್ಪಧಾನತ್ತ ಮಿಚ್ಚತ್ರ ಹೇತುಮಾಹ 'ಸಭಾವತೋ'ತಿ। ಮೀನೇ ಹನ್ತೀತಿ ಮೇನಿಕೋ। ಅಜಿವ್ಹಾ ಅನಿಮಿಸಾ ಚ ಮಚ್ಛಾ, ದಿಟ್ಠೋವ ಸನ್ದಿಟ್ಠನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಂಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಸುಂ ಅತ್ಥಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮೋತಿ ನವವಿಧೋ ಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮೋ, ಫಲಧಮ್ಮೋಪಿ ಹೇಟ್ಠಿಮೋ ಸಕದಾಗಾಮಿವಿಪಸ್ಸನಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಉಪರಿಮಗ್ಗಾಧಿಗಮಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭಾವತೋ ಪರಿಯಾಯತೋ ದಿಸ್ಸಮಾನೋವ ವಟ್ಟಭಯಂ ನಿವತ್ತೇತಿ, ಭಾವನಾಭಿಸಮಯವಸೇನ ಮಗ್ಗಧಮ್ಮೋ ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಭಿಸಮಯವಸೇನ ನಿಬ್ಬಾನಧಮ್ಮೋ।

ವಟ್ಟಭಯನ್ತಿ ಕಮ್ಮಕಿಲೇಸವಿಪಾಕಸಙ್ಖಾತಂ ತಿವಿಧವಟ್ಟಭಯಂ। ವಿಧಾನ ವಚನನ್ತಿ ಅಪ್ಪತ್ತೇ-ತ್ಥೇ ನಿಯೋಗಸಙ್ಖಾತವಿಧಿನೋ ಪಕಾಸತಂ ಏಹಿಪಸ್ಸ ವಚನಂ। ಪರಿಸುದ್ಧತ್ತಾತಿ ಕಿಲೇಸಮಲವಿರಹೇನ ಸಬ್ಬಥಾ ವಿಸುದ್ಧತ್ತಾ। ಅಮನುಞ್ಞಮ್ಪಿ ಕದಾಚಿ ಸಪ್ಪಯೋಜನಂ ಯಥಾಸಭಾವಪ್ಪಕಾಸನೇನ ದಸ್ಸೇತಬ್ಬಂ ಭವೇಯ್ಯಾತಿ ತದಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ತೇನಾಹ 'ವಿಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ನನು ಚ ಏಹಿಪಸ್ಸಾತಿ ತ್ಯಾದ್ಯನ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ನೇತೇತಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಪಪ್ಪೋತಿ, ತಥಾಹಿ ಪಾಟಿಪದಿಕತೋ ಪಚ್ಚಯವಿಧಾನಮ್ಪಟಿಪಾದಿತಂ, ನ ತ್ಯಾದ್ಯನ್ತತೋ ನಾಪಿ ವಾಕ್ಯತೋ, ತಸ್ಮಾ ಕಥಮೇಹಿಪಸ್ಸಿಕೋತಿ ಹೋತೀತಿ ಆಹ-'ಏಹಿಪಸ್ಸಸದ್ದೋಚಾಯ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ।

ಪದಸಮುದಾಯಸ್ಸಾನುಕರಣೋತಿ ಪದಸಮೂಹಸ್ಸ ಅನುಕರಣಭೂತೋ ಏಕೋ ಏಹಿಪಸ್ಸಸದ್ದೋ। ಅಥವಾ ಏಹಿ ಆಗಚ್ಛ ಇಮಂ ಧಮ್ಮಂ ಪಸ್ಸಾತಿ ಯೋ ಅಪ್ಪತ್ತೇ-ತ್ಥೇ ನಿಯೋಗಸಙ್ಖಾತೋ ವಿಧಿ, ತಬ್ಬಾಚಕೋ ಯನ್ನಿಪಾತೋ ಏಹಿಪಸ್ಸಾತಿ, ಏಹಿಪಸ್ಸವಿಧಿಂ ಅರಹತೀತಿ ಏಹಿಪಸ್ಸಿಕೋ, ಅಥವಾ ಏಹಿಚ್ಚೇವ ನಿಪಾತೋ, ದಸ್ಸನಂ ಞಾಪನಂ ಪಸ್ಸೋ, ಏಹೀತಿ ಪಸ್ಸೋ ಞಾಪನಂ ಏಹಿಪಸ್ಸೋ, ಏಹಿಪಸ್ಸಂ ಅರಹತೀತಿ ಏಹಿಪಸ್ಸಿಕೋ।

೧೯. ತೇನ

ಏಕೀಭಾವೋತಿ ಮುಗ್ಗೇಹಿ ಸಂಸಟ್ಠಾನಂ ಮಾಸಾನಮಿವ ಮಿಸ್ಸೀಭಾವೋ। ಏಸೋತಿ ಸಂಸಗ್ಗೋ, ಉಕ್ಕಂಸೇನಾತಿ ಉಕ್ಕಂಸಾಧಾನೇನ [ಉತ್ಕಂಸಸಾಧನೇನ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಚ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ । ಸಂಸಗ್ಗಉಕ್ಕಂಸಾನಂ ಸಹಭಾವಸ್ಸ ಅನೇಕನ್ತಿಕತ್ತೇ ಕಾರಣಮಾಹ- 'ಅಸುಚಿದಬ್ಬೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಬ್ಯತಿರೇಕಮಾಹ- 'ನುಕ್ಕಂಸೋ'ತಿ ಯತ್ಥ ಸಂಸಗ್ಗರಹಿತಂ ಕೇವಲಮಭಿಸಙ್ಖತ್ತಮತ್ಥಿ, ತತ್ಥ ಪಚ್ಚಯಮುದಾಹರಣೇನ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ವಿಞ್ಞಾಯ ಸಹ ಸಂಸಗ್ಗಸ್ಸಾವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತೇ ಕಾರಣಂ ವದತಿ 'ರೂಪೀ ಧಮ್ಮತ್ತಾ'ತಿಆದಿ। ರೂಪಂ ಭೂತೋಪಾದಾಯಭೇದಮಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ರೂಪೀ, ಘತಾದಿ ಸಂಸಟ್ಠಂ ಭತ್ತಾದಿ। ತಸ್ಸ ಧಮ್ಮೋ ಸಭಾವೋ ಸಂಸಗ್ಗೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ತತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ, ತಸ್ಸಾತಿ ಸಂಸಗ್ಗಸ್ಸ, ವಿಞ್ಞಾತ್ತರೂಪೀ... ಯಥಾವುತ್ತ ರೂಪಸಭಾವಾಭಾವಾ, ತೇನಾಹ- 'ವಿಞ್ಞಾಯ ಚ ಅರೂಪಿತ್ತಾ'ತಿ ಚರಇಚ್ಚನ್ಧಾತುಯೇವ ಚರತಿ।

ವಾಚಸಿಕಂ ಮಾನಸಿಕನ್ತಿ "ಮನಾದೀನಂ ಸಕ, ಯಂಕಿಞ್ಚೀತಿ ಸತಾದಿಕಂ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ। ಬಾಹುಲಕೇನೇವೇತ್ಥಾವಧಾರಣಂ ಲಬ್ಭತೀತಿ ವುತ್ತಂ- 'ತತೋ ವಾ'ತಿ, ದೇವದತ್ತೇನ ಕೀತೋತಿ ಸೋ ಅತ್ಥೋ ತದತ್ಥೋ, ತಸ್ಸ ಅಪ್ಪತೀತಿ ಅಭಿಧಾನಸತ್ತಿವೇಕಲ್ಲೇನ ವುತ್ತಿಯಮನವಗಮೋ, ದೇವದತ್ತಿಕೋತಿ ಹಿ ವುತ್ತೇ ದೇವದತ್ತೇನ ಕೀತೋತ್ಯಯಮತ್ಥೋ ನಪ್ಪತೀಯತೇ... ತಾದಿಸ ಸದ್ದಸತ್ತಿವೇಕಲ್ಲೇನ ತದತ್ಥಸ್ಸಾನಮಿಧೀಯಮಾನತ್ತಾ, ಅವಗಮೋ ಚ ನಾಮ ಸತಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯೇ ಸಿಯಾತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ತದತ್ಥಾಪ್ಪತೀತಿಯಾ'ತಿಆದಿ।

ಅಭಿಧಾನಲಕ್ಖಣತ್ತನ್ತಿ ಅಭಿಧಾನಂ ಸತಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯೇ ವಾಕ್ಯೇ ವಚನೀಯಸ್ಸಾತ್ಥಸ್ಸ ವುತ್ತಿಯಾ ಕಥನಂ ಲಕ್ಖಣಂ ಸಭಾವೋ ಯೇಸನ್ತೇ ಅಭಿಧಾನಲಕ್ಖಣಾ, ತೇಸಂ ಭಾವೋ ತತ್ತಂ, ತಬ್ಬಾದಿಸಮಾಪ್ಯೇವಮೇವ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಮರಿಚೇನ ಅಭಿಸಙ್ಖತಂ ಸಂಸಟ್ಠಂ ವಾತಿ, ಸಲಾಕಾಯ ಜಿತನ್ತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೨೦. ತಸ್ಸ

ಯೋ "ದಿಸ್ಸನ್ತಞ್ಞೇಪಿ ಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ (೪-೧೨೦)

೨೪. ಣೋ

ಪವುತ್ತೇಪೀತಿ ಕಚ್ಚಾಯನೇನ ಪವುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೇ "ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ"ತಿಸ್ಮಿಂಣೋ ಹೋತೇವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೨೫. ಗವಾ

ದುನೋ ರುಕ್ಖಸ್ಸ।

೨೮. ಮಾತಾ

ಮಾತಾಪಿತುನ್ನಂ ಮಾತಾಪಿತರೋತಿ ಮಾತುಯಾ ಮಾತಾಪಿತರೋ ಪಿತುಸ್ಸ ಮಾತಾಪಿತರೋ, ನ ಏಕಮೇಕತೋ ದ್ವೀಸೂತಿ ಏಕತೋ ಏಕತೋ ವುತ್ತನಯೇನ ದ್ವೀಸುದ್ವೀಸು ಅತ್ಥೇಸು ನ ಭವತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೩೯. ಹಿತೇ

ಮಾತು ಹಿತೋ, ಪಿತು ಹಿತೋತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೪೦. ನಿನ್ದ

ಸೇನ ರೂಪೇನ ಞಾತೇಪಿ ವಿಸೇಸರೂಪೇನ ಅಞ್ಞಾತೋ ಅಞ್ಞಾತವಿಸೇಸೋ। ಕಟ್ಠಾದಿಮಯಾ ಯಾ ಪಟಿಮಾ ತಮ್ಪುಟಿಚ್ಛನ್ದಕಂ। ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಸಸ್ಸಾಮೀಲಕ್ಖಣೋ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಿ ಕಸ್ಸಾತಿ ಕಿಂ ಸದ್ದನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ, ಸೋಏವ ವಿಸೇಸೋ, ಸಮ್ಬನ್ಧಿವಿಸೇಸೋ ವಿಸಯೋ ಅಸ್ಸ ಅಞ್ಞಾಣಸ್ಸಾತಿ ಸಮಾಸೋ। ಪಯೋಗಾಸಮ್ಭವಾತಿ ಅಯಮಸ್ಸೋತಿ ವುತ್ತ ಅಸ್ಸಪ್ಪಕತಿಯಾಪಿ ಪಯೋಗಾ ಸಮ್ಭವಾ। ತಥಾಹಿ ಯದಿ ಯಸ್ಸಾಚ್ಛನ್ತಮಜಾನನಂ ಸಿಯಾ ತಥಾ ಸತಿ ಸಬ್ಬಥಾ ವತ್ಥುಜಾನನಾಭಾವೇ ಪಕತಿಯೇವ ನ ಸಿಯಾ, ನ ಹಿ ಸಬ್ಬಥಾ ಅವಿಞ್ಞಾತತ್ಥೋ ಸದ್ದೋ ಪಯೋಗಮಹರತಿ, ತಸ್ಮಾ ಸರೂಪೇನ ಞಾತಸ್ಸ ಯಸ್ಸ ವಿಸೇಸೋ ಅವಿಞ್ಞಾತೋ, ಸೋಯೇವಿಧ ಅಞ್ಞಾತೋ-ತಿಮತೋತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ, ಅಞ್ಞಾತೋ-ಸ್ಸೋಕಸ್ಸ [ಅಞ್ಞಾತೋ ಸೇಸಞ್ಞಸ್ಸ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ವಾ ಕುತೋತಿವಾ ಕಿಂ ಸಭಾವೋ ವೇತಿ ಹಿ ಅಸ್ಸಕೋತಿ। ಕಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತೋ ಹತ್ಥಿಕಇಚ್ಚಯನ್ನಾಮಧೇಯ್ಯಂ ನಾಮಂ ಯಸ್ಸ ಹತ್ಥಿವಿಯಾತಿ ದಸ್ಸಿತಪಟಿಭಾಗಸ್ಸ ಸೋ ಕಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತನಾಮಧೇಯ್ಯೋ। ಅಭಿನಿವೇಸೇನ ವಾ ಸಿಜ್ಝನ್ತಿ ಯಥಾ ಅಜ್ಜುನಾದಿವೇಸಧಾರಿನಿ ಅಜ್ಜುನಾದಿಸದ್ದೇನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಪಟಿಮಾಯಾತಿ ಏತ್ಥ ಪೂಜನತ್ಥಾ ಏವ ಪಟಿಮಾ ಗಹಿತಾ, ಮೋರಸಮಾನ ನಾಮತ್ತಾ ಮೋರೋವಿಯಾತಿ ಯೋಜನಾ, ಚಞ್ಚಾ ತಿಣಪುರಿಸೋ, ಇಧ ಪನ ತಂ ಸದಿಸೋ ಪುರಿಸೋ ಮನುಸ್ಸೋ ಚಞ್ಚಾ। ಅಕಸ್ಮಾ ಏವ ಆಕಸ್ಮಿಕಂ "ಸಕತ್ಥೇ"ತಿ (೪-೧೨೨) ಣಿಕೋ। ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಅಬುದ್ಧಿಪುಬ್ಬಕಂ, ತಮಾಕಸ್ಮಿಕಂ, ತಸ್ಮಿಂ ಆಕಸ್ಮಿಕೇಭಿಧೇಯ್ಯೋ ಸತಿ ಇವಸದ್ದತ್ಥೇ ವತ್ತಮಾನತೋ ಈಯೋ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಾಕೋ ಚ ತಾಲಞ್ಚ ಫಲಂ ಕಾಕತಾಲಾನಿ, ತೇಸಮಿವ ಮಿಲನಂ। ಅಜಾಖಗ್ಗಾನಮಿವ ಮಿಲನಂ ಯದಾಕಸ್ಮಿಕಂ, ಕಿಞ್ಚಿ ತಮ ಜಾಖಗ್ಗೀಯಂ , ಣೋ ಇವತ್ಥೇ। ಸಕ್ಕರನ್ತಿ "ಸಂಯೋಗೇ ಕ್ವಚೀ"ತಿ (೪-೧೨೫) ವುದ್ಧ್ಯಭಾವೋ। ಮುನೀವ, ಬಾಲೋವ, ಕುಲಿಸಮಿವ, ಏಕಸಾಲಾಇವಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, ಲೋಹಿತೋವ ಲೋಹಿತಿಕೋ ಫಟಿಕಮಣಿ।

೪೧. ತಮಸ್ಸ

ದೋಣಾದೀತ್ಯಾದಿಸದ್ದೇನ ಖಾರಸತಾದಯೋಪಿ ಪರಿಮಾಣವಿಸೇಸಾ ಗಯ್ಹನ್ತಿ। ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಅಸೀತಿಪಞ್ಚಾದಯೋ, ಅಞ್ಞಂ ವಾ ಯಂಕಿಞ್ಚೀತಿ ಉಪಡ್ಢಕಾಯಾದಿ, ಸೋಳಸ ದೋಣಾ ಏಕಾ ಖಾರೀ। ನನು ಪಞ್ಚಕಂ ಗನ್ಧಜಾತನ್ತಿ ವತ್ವಾ ಅಞ್ಞಂ ವಾ ಸಙ್ಖ್ಯಾದಿಕನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ತಂ ಕಥಂ ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ ವಿಯ "ಸಙ್ಖ್ಯಾಯ ಸಞ್ಞಾಸಙ್ಘಸುತ್ತಾಜ್ಝಯನೇಸೂ"ತಿ (೫-೧-೫೮) ಸುತ್ತಿತತ್ತಾಭಾವಾತಿ ಮನಸಿ ನಿಧಾಯ 'ಸಙ್ಖ್ಯಾವಾಚೀಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ ವುತ್ತಂ। "ಆದಸಹಿ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯೇ ವತ್ತನ್ತೀ"ತಿ ಪಞ್ಚಸದ್ದಸ್ಸ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯೇ ವುತ್ತತ್ತಾ ಆಹ- 'ಪಞ್ಚಾವಯವಾ'ತಿ। ಪರಿಮಾಣಸದ್ದಸನ್ನಿಧಾನೇ ಸಙ್ಖ್ಯಾನೇಪಿ ಪಞ್ಚಸದ್ದೋತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೋ ಆಹ- 'ಪಞ್ಚಸಙ್ಖ್ಯಾನಞ್ಚೇ'ತಿ। ಪಞ್ಚಾ ವುತ್ತಯೋತಿ ಪಞ್ಚವಾರಾ, ರೂಪಾನೀತಿ ಚ ಪರಿಯಾಯನ್ತರೇನ ಆವುತ್ತಿಸದ್ದಸ್ಸೇ ವಾತ್ಥಂ ಬ್ಯತ್ತಂ ಕರೋತಿ।

೪೪. ಕಿಮ್ಹಾ

ನನು ಸುತ್ತೇ ಸಙ್ಖ್ಯಾಯನ್ತಿ ನ ವುತ್ತಂ ಕತ್ಯಾದಯೋ ಚ ಪಯೋಗಾ ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಪರಿಮಾಣೇಯೇವ ದಿಸ್ಸನ್ತಿ ಕಥಂ ನಾಮೇತ್ಥಾಯಂ ವಿಧೀತಿ ಆಹ- 'ಬಹುಲೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಸಙ್ಖ್ಯಾಪರಿಮಾಣೇಯೇವಾಯಂ ವಿಧೀತಿ ಕಿಂ ಸದ್ದೇ ಸಙ್ಖ್ಯಾಪರಿಮಾಣ ವಿಸಯೇಯೇವ ವತ್ತಮಾನೇ

ಅಯಂ ರತ್ಯಾದಿಕೋ ವಿಧೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ನನು ಚೇತ್ಥ ಕಿಂ ಸದ್ದೋ ಪಞ್ಹೇ ವತ್ತಮಾನೋ ಕಥಂ ಸಙ್ಖ್ಯಾಪರಿಮಾಣೇ ವತ್ತತೇತಿ ವುಚ್ಚತೇ, ಯಜ್ಜಪಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾಪರಿಮಾಣೇ ನ ವತ್ತತೇ, ತಥಾಪಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾಪರಿಮಾಣಸ್ಸ ಪುಚ್ಛಿಯಮಾನತ್ತಾ ಸಙ್ಖ್ಯಾಪರಿಮಾಣವಿಸಯೇ ವತ್ತತೇ ವಾತಿ। ಬಹುಲಾಧಿಕಾರ ಪಯೋಗಸಾಮತ್ಥಿಯಹೇತುನಿದಸ್ಸನೇ ಫಲಮಾಹ- 'ಯತ್ರತ್ವಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪರಿಚ್ಛೇದಕತ್ತೇನ ಪರಿಮಾಣಕತ್ತೇನ। ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ "ಯದಾಕಿಮಿದಂ ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಪರಿಮಾಣಮೇಸಂ ದಸನ್ನಂ ನ ಕಿಞ್ಚಿ ಅಪ್ಪಕಮೇವೇತನ್ತಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾಪರಿಮಾಣಮೇವ ಕಿಂ ಸದ್ದೇನ ನಿನ್ದೀಯತೇ, ತದಾಪಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಪರಿಮಾಣಸ್ಸ ನಿನ್ದೀಯಮಾನತ್ತಾ ಸಙ್ಖ್ಯಾಪರಿಮಾಣವಿಸಯತ್ತಮೇವೇತಿ ಖೇಪೇ ವತ್ತಮಾನಾಪಿ ಕಿಂ ಸದ್ದಾ ರತಿಚ್ಚಾದಿ ಸಿಯಾ, ಬಹುಲಾಧಿಕಾರಾದಿತೋವ ಪನೇತ್ಥ ನ ಸಿಯಾ"ತಿ। ರಕಾರಾನುಬನ್ಧಾ ಇಸದ್ದಲೋಪತ್ಥಾತಿ ಯೋಜನಾ।

೪೫. ಸಞ್ಜಾತಂ

ಬುಭುಕ್ಖಾಪಿಪಾಸಪ್ಪಕತೀಹಿ ಖಸನ್ತಾಹಿ ಅಕಮ್ಮವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ "ಗಮನತ್ಥಾ ಕಮ್ಮಕಾಧಾರೇ ಚಾ"ತಿ (೫-೫೯) ಕತ್ತರಿ ಕ್ತೇ ಇಮ್ಹಿ ಚ ಬುಭುಕ್ಖಿತೋ ಪಿಪಾಸಿತೋತಿ ಸಿದ್ಧೇಪಿ ವತ್ತಮಾನೇ ಪಯೋಗತ್ಥಂ ಬುಭುಕ್ಖಾಪಿಪಾಸಾತಿ ಪಾಠೋ।

೪೬. ಮಾನೇ

ಸಬ್ಬಮ್ಪರಿಚ್ಛೇದರೂಪನ್ತಿ ಉಮ್ಮಾನಪರಿಮಾಣಾದಿಕಂ ಸಬ್ಬಂ ಪರಿಚ್ಛೇದರೂಪಂ। ತತ್ರ ಚ ಉಚ್ಚತ್ತೇನ ಮಾನಮುಮ್ಮಾನಂ, ಸಬ್ಬತೋ ಮಾನಂ ಪರಿಮಾಣಂ।

೪೭. ತಗ್ಘೋ

"ಪಮಾಣಪರಿಮಾಣೇಹಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾಯಚಾಪಿ ಸಂಸಯೇ ಮತ್ತೋವತ್ತಬ್ಬೋ"ತಿ (೫-೨-೩೭) ಪಾಣಿನಿಯವತ್ತಬ್ಬಕಾರವಚನಂ, ತತ್ಥ ಪಮಾಣ ಮಾಯಾಮೋ। ಸಙ್ಖ್ಯಾಯಾತಿ ಪಞ್ಚಮೀ। ಏತೇಹಿ ಸಂಸಯೇ ಮತ್ತೋ ವತ್ತಬ್ಬೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಿದತ್ಥಿಮತ್ತಂ ರತನಮತ್ತಂ ವಾತಿಆದೀನಿ ಕಮೇನ ತತ್ಥೋದಾಹರಣಾನಿ।

ನ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ಯಥಾವುತ್ತವತ್ತಬ್ಬವಚನಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೇ ತಸ್ಮಿಂ ವಿದತ್ಥಿಮತ್ತಂ ರತನಮತ್ತಂ ವಾತಿಆದಿ(ನಾ) ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ದಣ್ಡಪುಬ್ಬಣ್ಣಾದಿಕಂ [ಪಣ್ಣಾದಿಕಂ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಸಂಸಯಿತಂ, ತೇನ ಮಾನಸಞ್ಞಾತಸ್ಸ ಪರಿಚ್ಛೇದಸ್ಸಾಭಾವಾ ಕಥಮೇತೇ ಪಯೋಗಾ ಸಿಯುನ್ತಿ ಆಸಙ್ಕಿಯ ತತ್ಥ ಕಾರಣಮಾಹ- 'ತಥಾಭ್ಯೂಹನತೋ ಸಿದ್ಧತ್ತಾ'ತಿ। ತಥಾಭ್ಯೂಹನತೋತಿ ವಿದತ್ಥಿಮಾನಮ್ಪಮಾಣಮಸ್ಸ ರತನಮ್ಮಾನ ಮಸ್ಸಾತ್ಯಾದಿನಾ ತೇನಪ್ಪಕಾರೇನ ಅಭ್ಯೂಹನತೋ ಅಭ್ಯುಪಗಮತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಂಸಯೋ ಚ ನಾಮ ಉಭಯಪಕ್ಖಪರಾಮಸನೇ ಸತಿ ಸಿಯಾತಿ ಯಥಾವುತ್ತಮಬ್ಭೂಹನಂ ಸಾಧೇತುಮಾಹ-ನಾನ್ತರೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಪಕ್ಖದ್ವಯೇಹೀತಿ ವಿದತ್ಥಿ ಮಾನಮಸ್ಸ ರತನಮ್ಮಾನಮಸ್ಸಾತಿ ಏವಮಾದಿಕೇಹಿ ಪಕ್ಖದ್ವಯೇಹಿ। ಅಭ್ಯೂಹನಂ ಸಂಸಯಸ್ಸಾತಿ ಗಮ್ಯತೇ। ಜಣ್ಣು ಮಾನಮಸ್ಸ ಜಣ್ಣುತಗ್ಘಂ।

೪೮. ಣೋಚ

ಪುರಿಸೋ ಪಮಾಣಮಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೪೯. ಅಯೂ

ಉಪಾಧ್ಯನ್ತರೋಪಾದಾನಾತಿ 'ಅಂಸೇ'ತಿ ನಿಮಿತ್ತನ್ತರೋಪಾದಾನಾ ನಿವತ್ತತೀತಿ ಯೋಜನಾ।

೫೦. ಸಙ್ಖ್ಯಾ

ಸಚ್ಚುತೀಸಾಸದಸನ್ತಾಯ ಸಙ್ಖ್ಯಾಯ ಪಠಮನ್ತಾಯ ಅಸ್ಮಿಂ ಸತಸಹಸ್ಸೇ ಅಧಿಕಾ ಸಙ್ಖ್ಯಾತಿ ಅತ್ಥೇ ಡೋ ಭವತೀತಿ ಸುತ್ತತ್ಥೋ। ಸಚ್ಚುತೀಸಾ ಸದಸನ್ತಾತಿ ಪಠಮಾವಚನಂ ಪಠಮನ್ತತೋ ವಿಧಿಞಾಪನತ್ಥಂ। ನನು ಚ ಸುತ್ತೇ 'ಸತಸಹಸ್ಸ ಸತಸಹಸ್ಸೇ ಡೋ'ತಿ ನ ವುತ್ತಂ, ತಥಾ ಸತಿ ವುತ್ತಿಯಂ ಕಥಂ 'ಸತಂ ಸಹಸ್ಸಂ ಸತಸಹಸ್ಸಂ ವಾ'ತಿ ವುತ್ತನ್ತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ- ಉಭಯಥಾವಗಮಾ'ತಿಆದಿ। ಉಭಯಥಾವಗಮಾತಿ ಸತಂ ಸಹಸ್ಸನ್ತಿ ಚ ಸತಸಹಸ್ಸನ್ತಿ ಚ ಉಭಯಪ್ಪಕಾರೇನಾವಗಮಾ, ಉಭಯಥಾವಗಮೋ ಪಯೋಗ ದಸ್ಸನಞ್ಚೇತ್ಥ ಏವಂ ವಿವರಣೇ ಕಾರಣನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಪಚ್ಚಯತ್ಥೇನ ಸಮಾನಜಾತಿಯೇ ಪಕತ್ಯತ್ಥೇ ಸತೀತಿ ಯೇನಕೇನಚಿ ಸುವಣ್ಣಕಹಾಪಣಾದಿನಾ ಪಚ್ಚಯತ್ಥೇನ ಸಮಾನಜಾತಿಯೇ। ಸುವಣ್ಣಮಾಸಕದೀನ [ಸುವಣ್ಣಕಹಾಪಣಾದೀನಂ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಮಸಮಾನ ಜಾತಿಯಾನಂ। ಅಕೇವಲಂ ಚೋದಾಹರಣಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಏಕವೀಸ'ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಅನಿಪ್ಫನ್ನತ್ತಾ ಸದ್ದಾನಮಿಧ ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣಪರಿಭಾಸಾವತಾರೋ ನತ್ಥಿ।

೫೧. ತಸ್ಸ

ನನು ಚ ಸಙ್ಖ್ಯಾಸದ್ದೋ ಸಙ್ಖ್ಯಾನೇ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯೇ ಚ ವತ್ತತೇ, ಕಥಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖ್ಯಾನೇವಸಿತಾ ವುತ್ತಿ ಯೇನೇವಂ ವಿವರಣಂ ಕತಮಿಚ್ಚಾಹ- 'ಯದಿಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪಚ್ಚಾಸನ್ನಂ ಸಙ್ಖ್ಯಾಸದ್ದಸ್ಸಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಇಮಿನಾ ಚ ಕರಣಸಾಧನೋ-ಯಂ ಪೂರಣಸದ್ದೋತಿ ವಿಞ್ಞಾಪೇತಿ। ಯತೋತಿ ವುತ್ತಯಂ ಸದ್ದಸಮ್ಬನ್ಧಿನಾ ತಂಸದ್ದೇನ ಸೇತಿ ಉಲ್ಲಿಙ್ಗಿತಸ್ಸ ಸಙ್ಖ್ಯಾತಿಅತ್ಥಮುಪದಸ್ಸಿಯ ಸಾಯೇವ ಪೂರೀಯತೇತೀಮಸ್ಸ ಕಮ್ಮಭಾವೇನ ತಿಟ್ಠತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ತೇನ ಪೂರಣೇನ ಪೂರೀಯತೇ'ತಿ ಆಹ।

ಸಮ್ಪಜ್ಜತೇತಿ ಪೂರೀಯತೇತ್ಯಸ್ಸತ್ಥಮಾಚಿಕ್ಖತಿ। ಅನೇನೇತಂ ದಸ್ಸೇತಿ "(ನ) ಘಟಿಕಾದೀನಮಿವ ದಬ್ಬಾನಂ ದಬ್ಬನ್ತರೇ ನಾತಿರಿತ್ತೀಕರಣಂ ಸಙ್ಖ್ಯಾಯ ಪೂರಣಂ ಕಿಞ್ಚರಹಿ ತಸ್ಸ ಸಮಪ್ಪತ್ತಿಯೇವಾ"ತಿ। ಅಥ ಕಾಯಂ ವಚೋಯುತ್ತಿ 'ಸಾಸಙ್ಖ್ಯಾ ಪೂರೀಯತೇ ಯೇನೇ'ತಿ, ಯಾವತಾ ಸಾತಿ ಯಸ್ಮಾ ಪಚ್ಚಯೋ ವಿಹಿತೋ ತಸ್ಸ ಸಙ್ಖ್ಯಾಸದ್ದಸ್ಸ ಪರಾಮಾಸೋ ತಸ್ಸ ಚ ಪೂರಣೇನ ಅಭೇದೋಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ- 'ಅಭೇದೇನೋಚ್ಚತೇ ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಪೂರೀಯತೇ ಯೇನೇತೀ'ತಿ ಅಭಿಧಾನಾಭಿಧೇಯ್ಯಾನಮಭೇದೋಪಚಾರೇನ ವುಚ್ಚತೀತ್ಯತ್ಥೋ, ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಪೂರಣೇ ಡೋ ನ ಹೋತೀತಿ ವತ್ವಾ ತದತ್ಥಂ ವಿಭಾವೇತುಮಾಹ- 'ದ್ವಾದಸನ್ನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಸೋ ಘಟೋ ತಾಸಂ ಘಟಿಕಾನಂ ಪೂರಣೋ ದಬ್ಬಾನಂ ದಬ್ಬನ್ತರೇ ನಾತಿ ರಿತ್ತೀಕರಣವಸೇನ। ವೀಸತಿಯಾ ಪೂರಣೋತಿಆದಿನಾ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೫೪. ಛಾ

ಕಚ್ಚಾಯನೇನ "ದ್ವಿತೀಹಿ ತಿಯೋ"ತಿ (೨-೮-೪೨) ಸುತ್ತೇನ ದ್ವಿತಿಸದ್ದೇಹಿ ತಿಯಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ವಿಧಾಯ "ತಿಯೇ ದುತಾಪಿ ಚಾ"ತಿ (೨-೮-೪೩) ದ್ವಿತೀನಂ ದುತಾದೇಸೇನ ದುತಿಯಂ ತತಿಯನ್ತಿ ಚ "ಚತುಛೇಹಿ ಥಠಾ"ತಿ (೨-೮-೪೧) ಸುತ್ತೇನ ಚತುತೋ ಥಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ವಿಧಾಯ ದ್ವಿತ್ತೇನ ಚತುತ್ಥನ್ತಿ ಚ ನಿಪ್ಫಾದಿತಂ। ಇಧ ತಥಾ ಭಾವೇನ ಕಥಂ ತೇ ಸಿಜ್ಝನ್ತೀತಿ ಆಸಙ್ಕಿಯ ವುತ್ತಿಯಂ 'ಕಥ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ 'ಸಙ್ಖ್ಯೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ವುತ್ತಿಯಂ 'ದುತಿಯಸ್ಸಾ'ತಿಆದಿನಾ ಸುತ್ತೇಕದೇಸಾ ದಸ್ಸಿತಾತಿ ತಾನಿ ಸಮ್ಪುಣ್ಣಂ ಕತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ದುತಿಯಸ್ಸಾ'ತಿಆದಿನಾ 'ಚತುತ್ಥತತಿಯಾನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಚ ವುತ್ತಾನಿ।

೫೫. ಏಕಾ

ಸಙ್ಖ್ಯಾವಚನಸ್ಸ ಗಹಣೇ ಕೋ ದೋಸೋಚ್ಚಾಹ-'ಸಙ್ಖ್ಯಾವಾಚಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಬಹುತ್ತವಿಸಯೇ ಪಯೋಗೋ ನ ಸಿಯಾತಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾವಚನಸ್ಸ ಏಕತ್ಥೇ ನಿಯತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ। ಏಕಾಕೀಹಿಚ್ಚಸ್ಸ ಅತ್ಥಮಾಚಿಕ್ಖತಿ ಪಧಾನಭೂತೇಹೇವ'ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಉಪಪಜ್ಜಕೇ

ಬಹುತ್ತವಿಸಯೇ ಪಯೋಗೋತ್ಯಪೇಕ್ಖತೇ।

೫೯. ವಚ್ಛಾ

ತರೋ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತೇಪಿ ತೇಹಿ ತರೋ ಹೋತೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ವಚ್ಛಾದೀಹೀತಿ ಸುತತ್ತಾ ಪನ ವಚ್ಛಾದೀನನ್ತಿ ಚ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ವಚ್ಛಾದೀನನ್ತಿಆದಿನಾ ವುತ್ತಿಗನ್ಥೋಪದಸ್ಸನಂ। ನನು ತನುತ್ತೇ ವವಚ್ಛಾದೀಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ವಿಧೀಯತೇ, ಯೇ ಚ ಸರೀರೇನ ಕಿಸಾವಚ್ಛಾದಯೋ, ತತ್ರಾಪ್ಯವಿಸೇಸೇನ ಪಯೋಗೋ ಪಸಜ್ಜತಿ [ಪಯೋಪಸಜ್ಜನೇ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ವಿಸೇಸಾನುಪಾದಾನತೋ, ತಸ್ಮಾ ಕಥಮತ್ರ ಸಭಾವಸ್ಸೇವ ತನುತ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ ಯೇನೇವಂ ವಿವಟಮಿಚ್ಚಾಹ- 'ವಚ್ಛಾದಿಸದ್ದಾನ'ಮಿಚ್ಚ-ದಿ, ವಚ್ಛಾದೀಹಿ ಪಕತೀತಿ ಪಚ್ಚಯೇ ವಿಧೀಯಮಾನೇ ತಾಸಂ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ವಯೋವಿಸೇಸಾದಿ, ಯಸ್ಮಿಂ ಸತಿ ವಚ್ಛಾದಯೋ ಸದ್ದಾ ದಬ್ಬೇ-ಭಿನಿವಿಸನ್ತೇ, ತಂ ಪಚ್ಚಯಾ-ಸನ್ನಂ, ನ ಚ ಕಿಸತ್ತಸ್ಸ ಭಾವಾ ದಬ್ಬೇ ವಚ್ಛಾದಿಸದ್ದಾ ಪವತ್ತನ್ತೇ। ಅತೋ ತಸ್ಸೇವ ಸದ್ದಪ್ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ ತನುತ್ತೇ ಯುತ್ತಂ ಪಚ್ಚಯೇನ ಭವಿತುಂ, (ನ) ತನುತ್ತಮತ್ತೇತಿ ಮಞ್ಞತೇ। ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಿ ಆಸನ್ನನ್ತಿ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಾನಿ।

ವಚ್ಛೋ ಪಠಮವಯೋ, ತಸ್ಸ ತನುತ್ತಂ ದುತಿಯವಯಪ್ಪತ್ತಿ। ದುತಿಯಞ್ಹಿ ವಯಂ ಪಪ್ಪೋನ್ತಸ್ಸ ವಚ್ಛಸ್ಸ ಪಠಮೋ ವಯೋ ವಚ್ಛಸದ್ದಸ್ಸ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಕಿಞ್ಚಿಮತ್ತಾವಸೇಸಂ ಭವತಿ ಅಮುಮೇವಾಹ-'ಸುಸುತ್ತಸ್ಸೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಉಕ್ಖೋತರುಣೋದುತಿಯವಯಪ್ಪತ್ತೋ ವುಚ್ಚತೇ, ತಸ್ಸ ತನುತ್ತಂ ತತಿಯವಯಪ್ಪತ್ತಿ। ತತಿಯಞ್ಹಿ ವಯಪ್ಪತ್ತಕಾಲೇ ದುತಿಯಸ್ಸ ವಯಸ್ಸ ಉಕ್ಖಸದ್ದಪ್ಪವತ್ತಿ ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ ಕಿಞ್ಚಿಮತ್ತಾ ವಸೇಸತೋ [ವಸಿಸ್ಸತೇ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಜಾತಿಸಙ್ಕರತ್ತಾ ಗದ್ದಭಜಾತಿಯಾ ವಳವಾಜಾತಿಯಾ ಚ ಮಿಸ್ಸತ್ತಾ। ಭಾರವಾಹಕತ್ತಮ್ಪತಿ ಯೋ ಸಮತ್ಥೋ, ಸೋ ಉಸಭೋತ್ಯುಚ್ಚತೇ, ಯದಾತು ತಸ್ಸ ಭಾರವಾಹಕತ್ತೇ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ ಮನ್ದಂ ಭವತಿ ಪರಿಕ್ಖೀಣಂ, ತದಾ ತನುತ್ತಮ್ಭವತೀತ್ಯಾಹ- 'ಸಾಮತ್ಥಿಯಸ್ಸ ತನುತ್ತಂ ಅಪ್ಪಬಲತಾ'ತಿ।

೫೭. ಕಿಮ್ಹಾ

ಸಮುದಾಯೋ ನಾಮ ದ್ವ್ಯವಯವೋ ವಾ ಸಿಯಾ ಬಹುಕಾವಯವೋ ವಾ, ತತ್ಥ ದ್ವ್ಯವಯವಸಮುದಾಯಾ ನಿದ್ಧಾರಣೇ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ಏಕಸ್ಸೇವ ನಿದ್ಧಾರಣಂ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ತಮೇವಾನುಸರತಿ। ಬಹುಕಾವಯವಸಮುದಾಯಾಪ್ಯೇ 'ಕಸ್ಸ ನಿದ್ಧಾರಣೇ'ತಿ ಸುತ್ತೇ ಏಕಸ್ಸಾತಿ ವಚನಾಭಾವೇಪಿ ಏಕಸ್ಸೇವ ನಿದ್ಧಾರಣಂ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ತೇನೇವ ಕತರೋ ಭವತಂ ದೇವದತ್ತೋ'ತ್ಯಾದಿಕಮುದಾಹರಣಮದಾಸಿ। ಕತರೋ ಭವತಂ ದೇವದತ್ತೋ ಕತರೋ ಭವತಂ ಕಠೋತ್ಯಾದ್ಯುದಾಹರಣಬಹುತ್ತೇನ ನಿದ್ಧಾರಣವಾಚೀನಮಬಹುತ್ಥೇಪಿ ನಿದ್ಧಾರಿಯಮಾನವಾಚೀಹೀ'ತಿ ಬಹುತ್ತೇನ ವುತ್ತಂ। ಅಪಚ್ಚಪರಂಪರಾಯ ಪವತ್ತಂ ಗೋತ್ತಂ ವಂಸೋ, ತದಭಿ ಧಾಯಿನೋ ಅಪಚ್ಚಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತಾಪಿ ಅಭೇದೋಪಚಾರೇನ ಗೋತ್ತಂ, ತೇವಾಪಚ್ಚಾ ಪಚ್ಚವನ್ತಸಮ್ಬನ್ಧದ್ವಾರೇನಾಪಚ್ಚೇ ಪವತ್ತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಿಸದ್ದಾ ಭವನ್ತಿ, ಚರಣಸದ್ದಾ ಚ ಕಠಾ ಯೋ ಕಿರಿಯಾಸದ್ದಾ ಭವನ್ತಿ ಕಠಾದೀಹಿ ವುತ್ತಜ್ಝಯನತ್ಥಂ ಯಥಾ ಸಕಂವತಚರಣಕಿರಿಯಾನಿಮಿತ್ತತ್ತೇನಾಜ್ಝೇತೂಸು ಪವತ್ತಾತಿ ತೇಸಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಿಸದ್ದಾನಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾಸದ್ದಾನಂ ಚಾತ್ಥಸ್ಸ ಅಸತ್ಯಪಿ ಜಾತಿತ್ತೇ ಜಾತಿನಿಬನ್ಧನಂ ಲೋಕೇ ಕಾರಿಯಮಿಟ್ಠಂ ತದುತ್ತಂ "ಗೋತ್ತಞ್ಚ ಚರ- ಣೇಹಿ ಸಹಾ"ತಿ। ತತ್ಥಾಪಿ ಜಾತಿತ್ತಮ್ಪರಿಭಾಸಿತಂ, ತೇನಾಹ- 'ಕಠಸ್ಸ ಚರಣತ್ತಾ ಜಾತಿತ್ತಂ ಗೋತತ್ತಾ ಜಾತಿತ್ತ'ನ್ತಿ ಚ।

೫೮. ತೇನ

ಲೋಕಿಯಾತಿ ಪರಸದ್ದಸತ್ಥಕಾರೇ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ಇಹ ತು ಅವಿಸೇಸೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ನಿರುತ್ತಿಯಂ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವುತ್ತತ್ತಾತಿ ಯೋಜನಾ। ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವುತ್ತಾಕಾರಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಕಥ'ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ದೇವೇಹಿ ದತ್ತೋ ಬ್ರಹ್ಮುನಾ ದತ್ತೋತಿಆದೀನಿ

ಕತ್ತರಿ ಕರಣೇ ವಾ ವಿಗ್ಗಹವಾಕ್ಯಾನಿ। ದೇವದತ್ತೋ ದೇವದತ್ತಿಕೋ ದೇವಿಯೋ ದೇವಲೋತಿಆದೀನಿ ವುತ್ತಿಪದಾನಿ।

ತತ್ಥ ನಿರುತ್ತಿಪಿಟಕಾಗತಾನಂ 'ದೇವದತ್ತಾ ದೇವದತ್ತಿಕೋ'ತಿಆದೀನಂ ವುತ್ತಿಪದಾನಮಞ್ಞಥಾ ನಿಪ್ಫತ್ತಿಮುಪದಸ್ಸಿಯ ದೇವಲೋ ದೇವಿಯೋತಿಆದೀನಮ್ಪನ ವಚನನ್ತರೇನೇವ ನಿಪ್ಫತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ದೇವೇಹಿ ದತ್ತೋ'ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಪರಸದ್ದಸತ್ಥಕಾರಾನಮ್ಪಿ ದೇವಲೋ ದೇವಿಯೋತಿ ವಚನನ್ತರೇನೇವ ಸಾಧನಂ ಸಾಧನಾಕಾರಞ್ಚ ತೇಸಂ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಕೇಚೀಹೀ'ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಏಕದೇಸತೋಯೇವ ಪಚ್ಚಯಮಿಚ್ಛನ್ತಿ ತೇನ ತೇಸಂ ದೇವಲೋ ದೇವಿಯೋ ದತ್ತಿ ಲೋಚ್ಚಾದಿ ಭವತಿ। ಕಪ್ಪನಾಗಾರವೋತಿ ದತ್ತಸದ್ದಲೋಪನಾಮೇಕದೇಸವಸೇನ ಕಪ್ಪನಾಗಾರವೋ।

೫೯. ತಸ್ಸ

ನ ಚ ಸಬ್ಬೇತಿಆದಿನಾ ಬಹುಲಾಧಿಕಾರೇ ಫಲಂ ವುತ್ತಂ। ಭಾವಸದ್ದೋ ಕತ್ಥಚಿ ಕಿರಿಯಾಯಂ ವತ್ತತೇ 'ಭಾವೇ ಅಯಂ ವಿಧೀ'ತಿ। ಕತ್ಥಚಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇ 'ಅಯಮೇತೇಸಂ ಭಾವೋ [ಭಾವೋಧಿಪ್ಪಾಯೋ]'ತಿ। ಕತ್ಥಚಿ ಪದತ್ಥೇ 'ಇಮೇ ಭಾವಾ'ತಿ। ಕತ್ಥಚಿ ಸತ್ತಾಮತ್ತೇ'ತಿಣಾನಂ ಭಾವೋ'ತಿ। ತೇನಾಹ-'ಭಾವಸದ್ದಸ್ಸೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ರೂಪಸಾಧನ ದ್ವಾರೇನಾತಿ ಭಾವಸದ್ದಸ್ಸ ರೂಪಸಾಧನದ್ವಾರೇನ, ಸಪ್ಪನ್ತಿ ಪಕಾಸೇನ್ತಿ ಅತ್ಥ ಮನೇನಾತಿ ಸದ್ದೋ। ಸೋವ ಅಭಿಧಾನಂ ಅಭಿಧೀಯತೇ-ನೇನತ್ಥೋತಿ ಕತ್ವಾ। ಬುಜ್ಝತಿ ಅತ್ಥಸರೂಪನ್ತಿ ಬುದ್ಧಿ, ಸಾವ ಪತೀಯತೇ-ನೇನಾತ್ಥೋ ಪಚ್ಚೇತಿ ಅತ್ಥ ಮಿತಿ ವಾ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ನನು ಚ 'ಭವನ್ತಿ ಏತಸ್ಮಾ ಬುದ್ಧಿಸದ್ದಾ'ತಿ ವುತ್ತಂ ತಸ್ಮಾ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಮುಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ಭವತಿ, ತಥಾಸತಿ 'ಸದ್ದಪ್ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತ'ನ್ತಿ ಸದ್ದಸ್ಸೇವ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತತಾ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಾತಿ ವುಚ್ಚತೇ। ಪಾಕಟಭಾವೇನ ಅಭಿಧಾನಾಭಿಧೇಯ್ಯಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಸದ್ದಸ್ಸೇವ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತತಂ ವತ್ವಾ ವಿಸುಂ ಬುದ್ಧಿಯಾ ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ ರೂಪಾನುಗತತ್ತಂ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತತಮಸ್ಸಾ ದೀಪೇತುಂ 'ನಿಮಿತ್ತವಸಾಹಿ'ಚ್ಚಾದಿಮಾಹ। ದಬ್ಬೇಗುಣೋತಿ ದಬ್ಬೇ ವುತ್ತಿಯಂ ಗುಣೋ ನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಗುಣಸದ್ದಸ್ಸೇವ ಜಾತಿಸದ್ದತ್ತೇನೋದಾಹರಣದ್ವಯಂ ದತ್ತಂ... ಗುಣಸ್ಸ ಜಾತಿಯಾ ವಿಸುಂ ಜಾತಿನಿಮಿತ್ತಸ್ಸಾಭಾವತೋ [ನಿಧಿತ್ತಸ್ಸ ಭಾವತೋ]। ಕಿರಿಯಾದೀತಿಆದಿಸದ್ದೇನ ದಬ್ಬಾದೀನಂ ಗಹಣಂ, ಕೇಚಿ ಪನ ಕಿರಿಯಾಸದ್ದಾನಂ ಕಿರಿಯಾ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತನ್ತ್ಯಾಹು। ತೇಸಂ ದೇವದತ್ತಾದೀನಂ ಅವತ್ಥಾವಿಸೇಸೇನ ಅವತ್ಥಾಭೇದೇನ ಸಾಮಞ್ಞಂ ತದವತ್ಥಾ ವಿಸೇಸಸಾಮಞ್ಞಂ। ತೇನಾಹ-'ದೇವದತ್ತಸ್ಸಾ'ತಿಆದಿ। ವಿಜ್ಜಮಾನೋ ಪದತ್ಥೋ ವಿಸಯೋ ಯೇಸಂ ದೇವದತ್ತಾದೀನಂ ಸಞ್ಞಾಸದ್ದಾನಂ ತೇಸಂ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಜಾತಿಲಕ್ಖಣಮಾಚಿಕ್ಖಿತಮ್ಪಟಿಪಾದಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅನೇನ ಚ ದೇವದತ್ತಾದಯೋ ಸಞ್ಞಾಸದ್ದಾಪಿ ಸಮಾನಾ ಜಾತಿಸದ್ದಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಯದಿ ಚರಹಿ ಸಞ್ಞಾಸದ್ದಾಪಿ ಜಾತಿವಚನಾ ಸಿಯುಂ, ಪಞ್ಚವಿಧತ್ತಮೇಸಂ ಪರಿಹಾಯತೀತಿ। ನೇದಮೇವಂ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ... ಪಸಿದ್ಧತರಜಾತ್ಯಾಭಿಧಾನ ಕಠಗೋವೀಹಿಯವಾದಿಸದ್ದಾ ಜಾತಿಸದ್ದತ್ತೇನ ವಿಸುಂ ಪರಿಗ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ।

ಸಮ್ಬನ್ಧಿಭೇದತೋತಿ ಘಟಾದಿಸಮ್ಬನ್ಧೀನಂ ಭೇದತೋ। ಅಭಾವಸ್ಸಭೇದತೋತಿ ಘಟಪಟಾದೀನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೀನಂ ಭೇದೇನ ಅಭಾವಸ್ಸ ಭೇದತೋ ಅಭೇದೇಪಿ ಭೇದಾ ಉಪಚರಿತಾ ಸನ್ತೀತಿ ಯೋಜನಾ। ಯಸ್ಸ ಸಾಮಞ್ಞಸ್ಸ ವಸಾ, ತೇಸು ಉಪಚರಿತಭೇದೇಸ್ವಾಕಾಸಾದೀಸು। ನಿರವಯವಾವಿಜ್ಜಮಾನವಿಸಯಾನನ್ತಿಯೇ ಆಕಾಸೋ ವಿಯ ನಿರವಯವಾ ಅಭಾವೋ ವಿಯ ಅಸನ್ತಾ ಚ, ತೇ ವಿಸಯೋ ಯೇಸಂ ಸದ್ದಾನಂ ತೇಸನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಾಮಞ್ಞಂ ಭಾವೋತಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾದಿಸಾಮಞ್ಞಂ ಭಾವೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಲಸಸ್ಸ ಭಾವೋ ಕಿರಿಯಾಸಮ್ಬನ್ಧಿತ್ತಂ, ಬ್ರಹ್ಮಞ್ಞಂ ಜಾತಿ ಚಾಪಲ್ಯಂ ನೇಪುಞ್ಞಂ ಗುಣೋ ವಾ। ವುತ್ತಿಯಂ ಸಕತ್ಥೇಕನ್ತಾತಿ "ಸಕತ್ಥೇ"ತಿ (೪-೧೨೨) ಇಮಿನಾ ಸಕತ್ಥೇ ಕತಕಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ನ ದಟ್ಠಬ್ಬನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಪತ್ತಕಾಲೋವ ಪತ್ತಕಲ್ಲಂ। ಕರುಣಾ ಏವ ಕಾರುಞ್ಞಂ।

೬೧. ಅಣ್ವಾ

“ಏಕಯೋಗನಿದ್ದಿಟ್ಠಾನಂ ಸಹವಾಪವತ್ತಿ ಸಹವಾ ನಿವತ್ತೀ”ತಿ ‘ಭಾವ ಕಮ್ಮೇಸೂ’ತಿ ಅನುವತ್ತತೇ। ತಥಾಪಿ ಭಾವೇತೀಮಿನಾವೇತ್ಥ ಸಪ್ಪಯೋಜನತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- ‘ಭಾವಕಮ್ಮೇಸು’ಚ್ಚಾದಿ।

೬೪. ತರ

ಯಜ್ಜಪಿ ಸೀಧಾತುಸ್ಸ ಕೇವಲಸ್ಸ ಸುಪನೇ ಪವತ್ತಿ, ತಥಾಪ್ಯತಿಪುಬ್ಬಸ್ಸ ಉಕ್ಕಂಸೇ ಪವತ್ತೀತಿ ಆಹ- ‘ಅತಿಸಯೋ ಉಕ್ಕಂಸೋ’ತಿ। ಸೋ ಚ ಅತಿಸಯೋ ಕಸ್ಸ ಸಮ್ಭವತಿಚ್ಚಾಹ- ‘ಸೋ ಚ ಕಿರಿಯಾಗುಣಾನ’ನ್ತಿ। ಕಥಂ ತೇಸಮತಿಸಯೋಚ್ಚಾಹ- ‘ಆಧಾರಭೂತದಬ್ಬವಸಾ’ತಿ। ಕುತೋಚ್ಚಾಹ- ‘ಅನಪೇಕ್ಖಿತೇ’ಚ್ಚಾದಿ। ಅನಪೇಕ್ಖಿತೋ ಕಿರಿಯಾಗುಣಾನಂ ನಿಸ್ಸಯೋ ದಬ್ಬಸಙ್ಖಾತೋ ಯೇಸನ್ತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, ದಬ್ಬಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಭೂತಸ್ಸಾ-ತಿಸಯತ್ತಂ ಹೋನ್ತಮ್ಪಿ ನಿಸ್ಸಿತಾನಂ ಕಿರಿಯಾ ಗುಣಾನಂ ವಸೇನೇವ ಸಿಯಾ ನಾಞ್ಞಥಾತಿ ವತ್ತುಮಾಹ-‘ಪಚ್ಚಧಿಕರಣ’ನ್ತಿಆದಿ।

ನನು ಚ ಯದಿ ಕಿರಿಯಾಗುಣಾನಮೇವಾತಿಸಯೋ, ತದಾ ನ ಸಿಜ್ಝತಿ ‘ಗೋತರೋ’ತಿ ನೇಸ ದೋಸೋ, ನೋ ಚೇತ್ಥ ಜಾತಿಯಾತಿಸಯೋ, ಕಸ್ಸ ಚರಹಿ ಗುಣಸ್ಸ ಗೋ ಅಯಂ ಯೋ ಸಕಟಂ ವಹತಿ, ಗೋತರೋ-ಯಂ ಯೋ ಸಕಟಂ ವಹತಿ ಸಿರಞ್ಚಾತಿ, ಜಾತಿಯಾ ಹಿ ನಿಚ್ಚಾಯೇಕರೂಪಾಯ ನೋಕ್ಕಂಸಾಪಕಂಸಯೋಗೋ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ದಬ್ಬಸ್ಸಾಪಿ ನಾತಿಸಯಸಮ್ಭವೋ। ತಥಾಹಿ ತುಲ್ಯಪ್ಪಮಾಣಸ್ಸ ಗುಣಕತೋವ ಮೂಲತೋ ಉಕ್ಕಂಸೋ ದಿಸ್ಸತಿ ಸಮಾನೇಪಿ ಹಿ ಆಯಾಮೇ ವಿತ್ಥಾರೇ ಚ ಪಟಸ್ಸ ಕಾಸಿಕಸ್ಸಾಞ್ಞೋವಾಗ್ಘೋ ಭವತಿ ಮಾಥುರಸ್ಸಾಞ್ಞೋ ವಾತಿ। ದಬ್ಬಸ್ಸಾಪಿ ಸಾತಿಸಯೇಹಿ ಯುತ್ತತಾಮತ್ತೇನ ಸಾತಿಸಯತ್ತಸ್ಸುಪಟ್ಠಾಪಿತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ- ‘ತೇನೇವಾಹಾ’ತಿಆದಿ। ಯದಗ್ಗೇನ ಕಿರಿಯಾಗುಣಾನಂ ನಿಸ್ಸಿತಾನಮತಿಸಯವಸೇನ ನಿಸ್ಸಯಭೂತಮ್ಪಿ ದಬ್ಬಂ ಕಥಞ್ಚಿದಪ್ಯತಿಸಯೇ ವತ್ತತಿ ನಾಮ, ತದಗ್ಗೇ ತಬ್ಬಾಚಿಕಾಪಿ ಪಕತಿ ಅತ್ತನೋ ವಚನೀಯತ್ಥವಸೇನ ತತ್ಥ ವತ್ತತಿಯೇವ ನಾಮಾತಿ ‘ಅತಿಯಯೇ ವತ್ತಮಾನತೋ’ತಿ ಪಕತಿವಿಸೇಸನವಸೇನ ವುತ್ತಂ, ತೇನೇವಾಹ- ‘ಇಮಿನಾ ಪಕತಿ ವಿಸೇಸನತ್ತಞ್ಚಾಹಾ’ತಿ। ಸಕತ್ಥಿಕಾನಂ ಪಕತಿಅತ್ಥೋ ಜೋತನೀಯೋ ಹೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಸಕತ್ಥಿಕಾನನ್ತಿ ಕತ್ತರಿ ಛಟ್ಠೀ ಸಮ್ಬನ್ಧವಚನಿಚ್ಛಾಯ, ಸಕತ್ಥಿಕೇಹೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಹೇತುಮಾಹ- ‘ಪಕತಿವಿಸೇಸನನ್ತೀ’ತಿ। ಇತಿಸದ್ದೋ ಹೇತುಮ್ಹಿ, ಯಸ್ಮಾ ‘ಅತಿಸಯೇ ವತ್ತಮಾನತೋ’ತಿ, ಪಕತಿವಿಸೇಸನಂ, ತತೋ ಪಕತ್ಯತ್ಥಭೂತೇ-ತಿಸಯೇ ಜಾತತ್ತಾ ಸಕತ್ಥಿಕೇಹಿ ಯಥಾವುತ್ತನಯೇನ ಪಕತ್ಯತ್ಥಭೂತೇತಿಸಯೋ ಜೋತನೀಯೋ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತ್ಥ ನಾಭಿಧೇಯ್ಯೋತಿ ಬ್ಯತಿರೇಕಮಾಹ, ತಥಾ ಚ ವಕ್ಖತಿ- ‘ಅತಿಸಯಜೋತಕಾತರಾದಯೋ’ತಿ।

ಅಥ ಪಕತಿವಿಸೇಸನತ್ತೇ ಕಸ್ಮಾ ನಾಭಿಧೇಯ್ಯೋ ಜೋತನೀಯೋಚ್ಚಾಹ ‘ಪಕತಿಯಾಯೇವ’ಚ್ಚಾದಿ। ಉಕ್ಕಂಸೋ ಸಮಾನಗುಣವಿಸಯೇಯೇವ ಲೋಕೇ ದಿಟ್ಠೋ [ಪವಿಟ್ಠೋ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ತೇನ ಸಾಮಞ್ಞವಚನೇಪಿ ತಾದಿಥವಿಸಯೇಯೇವ [ಸೋಯೇವ] ಕಾರಣ ವಸೇನ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- ‘ಅತಿಸಯೇನೇ’ಚ್ಚಾದಿ। ದ್ವಿನ್ನಮೇಕಸ್ಸಾ-ತಿಸಯೇಚ್ಚಾದಿನಾ ‘ದ್ವಿಬಹೂಸುಕ್ಕಂಸೇ ತರತಮಾ”ತಿ (ಚಂ ೪-೩-೪೫) ಸಕ್ಕತಸುತ್ತತ್ಥಸ್ಸಾಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿವರತಿ। ತರಇಯಾತಿ ಸಕವೋಹಾರೇನ ವುತ್ತಂ, ತೇಸನ್ತು ಈಯಪ್ಪಚ್ಚಯೋ। ಏವಮಿಹಾವಿಧಾನಂ ಸುಖಸಾನೇತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ ‘ಯಥಾವುತ್ತಸುತ್ತತ್ಥವಸೇನ ದ್ವಿನ್ನಮೇಕಸ್ಸ ಉಕ್ಕಂಸಾಭಾವಾ ‘ಮಾಥುರಾ ಪಾಟಲಿಪುತ್ತಕೇಹಿ ಸುಕುಮಾರತರಾ’ಚ್ಚಾದೋ ತರಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತೀತಿ ಏಕೋ ಮಾಥುರೋ ದುತಿಯೋ ಪಾಟಲಿಪುತ್ತಕೋ ಇಮೇಸಂ ಸುಕುಮಾರಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಮೇಕೋ ಮಾಥುರೋ-ತಿಸಯೇನ ಸುಕುಮಾರೋ ಸುಕುಮಾರತರೋ, ಏಕಮಞ್ಞೇಸಂ ದ್ವಿನ್ನಮುಕ್ಕಂಸೇತಥಾಞ್ಞೇಸಂ ದ್ವಿನ್ನಮೇಕಸ್ಸಾತಿ ಏವಂ ದ್ವಿನ್ನಂದ್ವಿನ್ನಮೇಕೇಕಸ್ಸ ಉಕ್ಕಂಸೇ ತರಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಭವತಿ, ಉಭಯತ್ರ

ತ್ವವಯವಾಪೇಕ್ಖಮ್ಬಹುವಚನಂ, ತಥಾಹಿ ಸುಕುಮಾರತ್ತೇನುಕ್ಕಂಸಿಯಮಾನಾನಂ ಸಮುದಾಯಾನಮವಯವಾ ಮಾಥುರಾ ಬಹವೋ ಪಾಟಲಿಪುತ್ತಕಾಪಿ ನಿಕ್ಕಂಸಿಯಮಾನಾ ತಥೇವಾವಯವಾ ಬಹವೋ ಹೋನ್ತಿ, ಏವಂ ಮಾಥುರಾ ಪಾಟಲಿ ಪುತ್ತಕೇಹಿ ಸುಕುಮಾರತರಾ'ತಿ ತರಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ ಸಿಜ್ಝತಿ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಗಾಮೇ ಅಡ್ಢತರಾ ವಾಣಿಜ್ಜಾಚ್ಚಾದೋಪಿ ಕಥಿತೇನ ಞಾಯೇನ ದ್ವಿನ್ನಂದ್ವಿನ್ನಮೇಕೇಕಸ್ಸ ಉಕ್ಕಂಸೇ ತರಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಭವತಿ, ಬಹುವಚನನ್ತು ಕತ್ಥಚಿ ಅವಯವಾಪೇಕ್ಖನ್ತಿ ಸಬ್ಬಂ ಸಕ್ಕತೇ ಕಿಚ್ಚೇನ ಸಾಧೇನ್ತಿ। ಇಹ ತು ತಥಾವಿಧಸ್ಸ ಸುತ್ತಸ್ಸಾ ವಿಧಾನಾ "ತರತಮಿಸ್ಸಿಕಿಯಿಟ್ಠಾತಿಸಯೇ"ತಿ ತರಾದೀನಮತಿಸಯೇ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವಿಧಾನಾ ಸಬ್ಬತ್ಥ ತರಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ ಸುಖಸಾಧನಂ ಹೋತೀ"ತಿ।

ಅವತ್ಥಾಭೇದೇನಾತಿ ಪಟುತರಾವತ್ಥಾವತೋ ಪಟುಅವತ್ಥಾಯ ಭಿನ್ನತ್ತಾ ವುತ್ತಂ, ತಥಾಹಿ ತಮೇವಾವತ್ಥನ್ತರಯುತ್ತಂ ವತ್ತಾರೋ ಭವನ್ತಿ ಅಞ್ಞೇ 'ಭವಂಸೂಅವತ್ಥೋ'ತಿ। ಪಕಾರನ್ತರೇನಪಿ ಸಾಧನೇ ಹೇತುಮಾಹ- 'ಅತಿಸಯಮತ್ತೇ ವಾ ವಿಧಾನತೋ'ತಿ। ಅನವಟ್ಠಿತತ್ತಮಾಹ- ('ಅತಿಸಯವಾಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ)। ಪಞ್ಚಸ್ವೇತೇಸೂತಿ ಏತೇಸಂ ಯಥಾವುತ್ತಾನಂ ತರಾದೀನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಮಜ್ಝೇ, ರೂಪಾನಿ ಗುಣವಚನಸ್ಸ ವುತ್ತಿಯಮುದಾಹರಿತಾನಿ। ಕಿರಿಯಾವಚನಸ್ಸ ತು 'ಅತಿಸಯೇನ ಪಾಚಕತರೋ ಪಾಚಕತಮೋ'ತಿ। ಇಸ್ಸಿಕ ಇಯಇಟ್ಠಾ ಸರಾದೀ ತತೋ (ಅಞ್ಞತೋ) ನ ಹೋನ್ತಿ ಬಹುಲಾಧಿಕಾರಾ।

೬೬. ತಸ್ಸ

ತಸ್ಸಾತಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವುತ್ತೇಪಿ ವಿಕಾರಸಮ್ಬನ್ಧೀಯೇವ ಛಟ್ಠಿಯನ್ತೋ ಗಯ್ಹತಿ, ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸಮ್ಬನ್ಧೀಯೇವ ಚ ವಿಕಾರೋ ಗಯ್ಹತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧವಸಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ 'ಯಸ್ಸಾ'ಚ್ಚಾದಿ। ಕೋಸಕಾರಕಪಾಣವಿಸೇಸೇಹಿ ಕತೋ ಕೋಸೋ। ಪಾಣಯೋ ಸತ್ತಾ, ಓಸಧ್ಯೋಫಲಪಾಕನ್ತಾ, ರುಕ್ಖಾ ಪುಪ್ಫಫಲೂಪಗಾತಿ ರುಕ್ಖೋಸಧೀನಂ ಲಕ್ಖಣಂ ವದನ್ತಿ ತಲ್ಲಕ್ಖಣೇನೇತ್ಥ ರುಕ್ಖೋ ಸಧಯೋ ನ ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ಕಿಞ್ಚರಹಿ ಓಸಧಿಸದ್ದೇನ ಲತಾದಿಪಿ ಗಯ್ಹತಿ, ರುಕ್ಖಸದ್ದೇನ (ವನಪ್ಪ)ತಯೋಪಿ, ವನಪ್ಪತಯೋ ಹಿ ಫಲವನ್ತಾ ನ ಪುಪ್ಫವನ್ತಾ। ಕಥಂ ಗಾವಸ್ಸ ವಿಕಾರೇ ಪುರಿಸೇ ಮಯೋಚ್ಚಾಹ- 'ಅಞ್ಞಸ್ಮಿ'ನ್ತಿಆದಿ। ಗಾವಸ್ಸ ಇದಂ ಗೋಮಯಂ।

೬೭. ಜತು

ಉಪಪತ್ಯನ್ತರನ್ತಿ ಪಚ್ಚಯಲೋಪತೋ ಯುತ್ಯನ್ತರಂ।

೬೮. ಸಮೂ

ತೀಸುತ್ತರೇಸು ಚ ವತ್ತತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ರಾಜಞ್ಞಮನುಸ್ಸಾನಮ್ಪಿ ಜಾತಿಯಮಪಚ್ಚೇ ಞಸ್ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಾನಂ ವಿಧಾನಾ ವುತ್ತಂ 'ಗೋತ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತಾ'ತಿ ಆಹ- 'ರಾಜಞ್ಞಾನಂ ಸಮೂಹೋ'ಚ್ಚಾದಿ। ಉಕ್ಖೋ ಉಸಭೋ। ಓಟ್ಠೋ ಖರತೋ, ಉರಬ್ಭೋ ಮೇಸೋ, ಏವಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ 'ಉಕ್ಖಾನಂ ಸಮೂಹೋ'ಚ್ಚಾದಿ। ವಾಕ್ಯಮಪದಿಸತಿ। ಕಾಕಾನಂ ಸಮೂಹೋತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ, ಣಿಕಅಚಿತ್ತಾತಿ ಇಮಿನಾ ಣಿಕೋ ಅಚಿತ್ತವಾಚ ಕೇಹೇವ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ಞಾಪೇತಿ। ಅಪೂಪೋ ಪಿಟ್ಠಪೂಪೋ, ಸಂಕುಲನ್ತಿ (ಗುಳ) ಮಿಸ್ಸಕಖಜ್ಜಕವಿಸೇಸೋ।

೬೯. ಜನಾ

"ತದಸ್ಸಟ್ಠಾನಮೀಯೋ ಚಾ"ತಿ (೨-೮-೧೩) ಕಚ್ಚಾಯನಸುತ್ತಸ್ಸಾಯ ಮತ್ಥೋ "ತದಸ್ಸಟ್ಠಾನಮಿಚ್ಚೇತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಛಟ್ಠಿಯನ್ತತೋ ಈಯಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀ'ತಿ। ತೇನ ಮದನಸ್ಸ ಠಾನಂ ಮದನೀಯಂ ಬನ್ಧನಸ್ಸ ಠಾನಂ ಬನ್ಧನೀಯಂತ್ಯಾದಿಕಂ ಸಾಧೇನ್ತಿ। ಇಧ ಪನ ತಥಾವಿಧಸ್ಸಾಭಾವಾ ಕಥಂ ತಂ ಸಿಜ್ಝತೀತ್ಯಾಸಙ್ಕ್ಯ 'ಮದನೀಯ'ನ್ತಿಆದಿಕಂ ವುತ್ತಂ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಮದನೀಯಾದಿಪ್ಪಸಿದ್ಧಿಯಾ'ಚ್ಚಾದಿ। ಸಾಧನಕ್ಕಮಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಏವಮಞ್ಞತೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಠಾನನ್ತಿ ಕಾರಣಂ। “ಉಪಮತ್ಥಾಯಿತತ್ತ”ನ್ತಿ (೨-೮-೧೪) ಕಚ್ಚಾಯನಸುತ್ತಸ್ಸಾಯಮತ್ಥೋ “ಉಪಮತ್ಥೇ ಆಯಿತತ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀ”ತಿ ತೇನ ಧೂಮೋ ವಿಯ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ಧೂಮಾಯಿತತ್ತಂ ತಿಮಿರಮಿವ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ತಿಮಿರಾಯಿತತ್ತಂತ್ಯಾದಿಕಂ ಸಾಧೇನ್ತೀತಿ ವುತ್ತನಯಮೇವ। ತಮ್ಪಿಹಚ್ಚಾದಿಕಂ ದ್ವೀಸು ಸಾಧನಕ್ಕಮದಸ್ಸನಂ, ಧೂಮೋ ವಿಯ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ದಸ್ಸಿತೋ ಯೋ ಕಮ್ಮತ್ಥೋ ಸೋಪಿ ಧೂಮಾಯೀತಿ ಕತ್ತುವಸೇನ ಸಕ್ಕಾ ಪರಿಕಪ್ಪೇತುನ್ತಿ ಕತ್ತುಸಾಧನತೋ ಧೂಮಾಯಿತಸದ್ದಾ ಸಕತ್ಥೇತ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯೇಪಿ ಧೂಮೋ ವಿಯ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೇ ಆಯಿತತ್ಥಪ್ಪಚ್ಚಯೇಪಿ ನಾತ್ಥಭೇದೋ-ಞತ್ರವಚನಿಚ್ಛಾಭೇದಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಭಾವತ್ಥೋ ಪನ ತೇಸಂ ಭಾವಪ್ಪಧಾನವಸೇನ ಲಬ್ಭತಿ, ಧೂಮಸ್ಸೇವ ದಸ್ಸನನ್ತಿ ವಿಗ್ಗಹೇ ಆಯಿತತ್ತೇನ ವಾ।

೭೦. ಇಯೋ

ಅಞ್ಞಸ್ಮಿನ್ತಿ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಅತ್ಥೇ ಇಯೋತಿ ಯೋಜನಾ।

೭೪. ಕಥಾ

ಪವಾಸೇ ದೂರಗಮನೇ ಸಾಧು ಪವಾಸಿಕೋ, ಉಪವಾಸೇ ರತ್ಯಭೋಜನೇ ಸಾಧು ಉಪವಾಸಿಕೋ।

೭೫. ಪಥಾ

ಪಥೇ ಸಾಧು ಉಪಾಕಾರಕಂ ಪಾಥೇಯ್ಯಂ, ಮಗ್ಗೋಪಕರಣಂ, ಸಪತಿಮ್ಹಿ ಧನ ಪತಿಮ್ಹಿ ಸಾಧು ಉಪಕರಣಂ ಸಾಪತೇಯ್ಯಂ ಧನಂ।

೭೭. ರಾಯೋ

ತುಮನ್ತಕಿರಿಯಾಯಾತಿ ಘಾತೇತುಂ (ತ್ಯಾದೀತು) ಮನ್ತಕಿರಿಯಾಯ। ವಾ ಸದ್ದೋ ಸಮುಚ್ಚಯೋ, ಘಾತೇತುಂ ವಾತಿಆದಿನಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ।

೭೮. ತಮೇ

ಇತಿಸದ್ದೇನ ಬ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಮತ್ಥಮುಪದಸ್ಸಯಮಞ್ಞನಾಪೇಕ್ಖಂ ಸಪ್ಪಧಾನಂ ಮನ್ತ್ವಾದಿ ವಿಧಿಮ್ಹಿದಮತ್ಥದ್ವಯಂ ಬ್ಯಾಪಾರೀಯತಿಚ್ಚಾಹ-‘ಏತ್ಥ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀ’ತಿ। ನನು ಚ ಯಂ ಯಸ್ಸ ಹೋತಿ ತಂ ತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಹೋತಿ (ಯಂ ಯಸ್ಮಿಂ ಹೋತಿ) ತಸ್ಸಾಪಿ ತಂ ಹೋತಿ ತೇನೇವ ವುಚ್ಚತೇ- ‘ಛಟ್ಠೀಸತ್ತಮೀನಮವಿಸೇಸೋ’ತಿ, ತತ್ರಞ್ಞ ತರನಿದ್ದೇಸೇನೇವ ಸಿದ್ಧೇ ಕಿಮತ್ಥಮಿಹ ಛಟ್ಠೀಸತ್ತಮೀನಂ ಭೇದೇನೋಪಾದಾನಂ ಕರೀಯತೀತಿ ವುಚ್ಚತೇ-ಯತ್ರಾವಯವಾವಯವಿಭಾವೋ, ತತ್ಥೇವ ಛಟ್ಠೀಸತ್ತಮೀನಮತ್ಥಸ್ಸ ಅವಿಸೇಸೋ [ವತ್ಥುತೋ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಯಥಾ ‘ರುಕ್ಖೇಸಾಖಾ ರುಕ್ಖಸ್ಸ ಸಾಖಾ’ತಿ। ಸಸ್ಸಾಮಿಭಾವಜಞ್ಞಜನಕಭಾವಾದೋ ತು ನಾವಸ್ಸಮಾಧಾರಾಧೇಯ್ಯಭಾವೋತಿ ದ್ವಿನ್ನಮೇವತ್ಥಾನಮುಪಾದಾನನ್ತಿ।

ನನು ಚ ಸಮ್ಭವೇ ಬ್ಯಭಿಚಾರೇ ಚ ಸತಿ ವಿಸೇಸನಂ ಸಾತ್ಥಕಂ ಭವತಿ ಯಥಾ ‘ನೀಲಮುಪ್ಪಲ’ನ್ತಿ, ನೇವಾತ್ಥಿತ್ತಸ್ಸಾತ್ಥಿ ಬ್ಯಭಿಚಾರೋ, ತಥಾ ಚ ವುತ್ತಂ- ‘ನ ಸತ್ತಂ ಪದತ್ಥೋ ಬ್ಯಭಿಚರತೀ’ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಬ್ಯವಚ್ಛೇಜ್ಜಾಭಾವಾ ನಿರತ್ಥಕಮತ್ಥೀತಿವಿಸೇಸನನ್ತ್ಯಾಹ- ‘ಪದತ್ಥಸ್ಸೇ’ಚ್ಚಾದಿ। ಸತ್ತಾಯಂ ಅಬ್ಯಭಿಚಾರೇ ಪೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಕಾಲನ್ತರಾ ಬ್ಯಭಿಚಾರತ್ಥಮತ್ಥೀತಿವಿಸೇಸನನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- ‘ಕಾಲೇ’ಚ್ಚಾದಿ।

ನನು ಚ ಸುತ್ತೇಸು ಕಾಲೋ ಪಧಾನಂ ನ ಹೋತಿ, “ತೇನ ಕತಂ ಕೀತಂ”ತ್ಯಾದಿನಾ ಹಿ ಪಚ್ಚಯತ್ಥೋ ದಸ್ಸಿತೋ, ತಥಾ ಹಿ ಕಾಯಿಕಂವಾಚಸಿಕಂ ತ್ಯಾದೋ ನ ಕಾಲಸಮ್ಪಚ್ಚಯೋ, ಏವಮಿಹಾಪಿ ಸತ್ತಾಮತ್ತೇ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ಅತ್ಥೀತಿ ತು ವತ್ತಮಾನಸತ್ತಾಯ ಏವ ಪರಿಗ್ಗಹೋ ಕಥಮವಸೀಯತೇ ಯೇನ ಕಾಲವಿಸೇಸನಂ ಸಿಯಾತಿ। ಸಚ್ಚಂ, ಕಿನ್ತು ಪದತ್ಥಸ್ಸ ಸತ್ತಾಬ್ಯಭಿಚಾರಾಭಾವೇಪಿ ಅತ್ಥೀತಿವಿಸೇಸನೋಪಾದಾನಸಾಮತ್ಥಿಯಾತ್ರ ವಿಸಿಟ್ಠೋ ಸತ್ತಾ ಅತ್ಥೀತಿ ವಿಸೇಸನತ್ತೇನೋಪಾತ್ತಾ, ನ ಸತ್ತಾಮತ್ತನ್ತಿ ಪತೀಯತೇ, ಸಾ ಪನ ವಿಸಿಟ್ಠಾ ಸತ್ತಾ ಸಮ್ಪತಿಸತ್ತಾ, ಅತ್ಥಿ ಚ ತಸ್ಸಾ ಬ್ಯಭಿಚಾರೋ ಸಾಮಞ್ಞಸತ್ತಾಯಾತಿ ಯುಜ್ಜತೇವ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಭಾವೋತಿ ಮಞ್ಞತೇ। ಉಪಾಧೀತಿ ವಿಸೇಸನಂ।

ನ ಭುಞ್ಜತಿಚ್ಚಾದಿವಿಯಾತಿ ಯಥಾ ನ ಭುಞ್ಜತೀತಿ ನಞ್ಸ ಪಟಿಸೇಧತ್ತಾ ವಿರುದ್ಧತ್ಥಪದಸ್ಸ ಸನ್ನಿಧಾನೇ-ತ್ಥನ್ತರಸ್ಸ ಪಟಿಸೇಧರೂಪಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸಾವಗತಿ ಪದನಿಬನ್ಧನಸ್ಸ ವಿಧಿನೋ ಅಬಾಧಿಕಾ ಭವತಿ, ತಮಿವಾಕ್ಯತ್ಥೋ। ಅಧಿಪ್ಪಾಯತ್ಥ ಮಾಹ- ‘ಅತ್ಥಿವಚನಿಚ್ಛಾಯ ಯೋ ವಿಸಯೋ ತಸ್ಸ ನಿಯಮೋ’ತಿ। ಕತಿ ಪಯಸಮ್ಭವೇ ನ ಪನ ಗೋಮಾ ರುಕ್ಖವಾತಿ ಯೋಜನಾ, ತೇಹೀತಿ ಪಸಂಸಾಪಹೂತೇಹಿ। ಕಕುದೇ ಆವತ್ತೋ ಕಕುದಾವತ್ತೋ, ನಿನ್ದಿತೋ ಕಕುದಾವತ್ತೋ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಕಕುದಾವತ್ತೀ। ಕಥಂ ನಿನ್ದಿತತ್ತಮಸ್ಸಿಚ್ಚಾಹ-‘ಕಕುದಾ ವತ್ತೋ’ಚ್ಚಾದಿ। ಸಂಸತ್ತೋ ದಣ್ಡೋ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥಿಚ್ಚನೇನ ಗೇಹಟ್ಠಿತೇನ ವಿಜ್ಜಮಾನೇನಪಿ ದಣ್ಡೇನ ದಣ್ಡೀತಿ ನಾಭಿಧೀಯತೀತಿ ವದತಿ। ದಬ್ಬೇಭಿಧೇಯ್ಯೇತಿ ಜಾತಿಸನ್ನಿಸ್ಸಯಗೋಪಿಣ್ಡಅಸ್ಸಪಿಣ್ಡಾದಿಸಞ್ಞಾತೇ ದಬ್ಬೇ-ಭಿಧೇಯ್ಯೇ, ಭವಂ ಭವೇಯ್ಯಾತಿ ಯದಾಕದಾಚಿ ಭವನ್ತೋ ಯದಿ ಭವೇಯ್ಯ।

೭೯. ವನ್ತ್ವ

ಪಞ್ಞವಾ “ಬ್ಯಞ್ಜನೇ ದೀಘರಸ್ಸಾ”ತಿ (೧-೩೩) ರಸ್ಸೋ।

೮೦. ದಣ್ಡಾ

ದ್ವೇ ಹೋನ್ತೀತಿ ಇಕೋ ಈಚೇತಿ ದ್ವೇ ಹೋನ್ತಿ, ಏಕಮೇಕಂವಾತಿ ಉಭಿನ್ನಂ। ವಾಸದ್ದೋ ದ್ವೇ ಹೋನ್ತೀತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಉತ್ತಮೀಣೇವ ಧನಾ ಇಕೋತಿ ಗಣಸುತ್ತಂ ವಿವರತಿ ‘ಉತ್ತಮೀಣೇವಾ’ತಿಆದಿ। ಕೇನೇತ್ಥ ಸಮಾಸೋತಿ ಆಹ- ‘ಸ್ಯಾದಿಸ್ಯಾದಿನೇಕತ್ಥನ್ತಿ ಸಮಾಸೋ’ತಿ। ಉತ್ತಮೀಣೋ ಧನಸಾಮೀ। ಅಸನ್ನಿಹಿತೇ ಅತ್ಥಾತಿ ಗಣಸುತ್ತಂ, ಅಸನ್ನಿಹಿತೇತೀಮಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವಿವರತಿ ‘ಅಪ್ಪತ್ತೇ’ತಿ। ಅಸಮ್ಪತ್ತೇತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಸನ್ನಿಹಿತೇತಿ ಚ ಅತ್ಥೋ ಇಚ್ಚಸ್ಸ ವಿಸೇಸನಂ। ಅತ್ಥನಂ ಅಸನ್ನಿಹಿತೇ ಅತ್ಥೇ ಆಸಿಸನಂ ಅತ್ಥೋ, ಸೋ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥಿಕೋ ಅತ್ಥೀ। ತದನ್ತಾಚಾತಿ ಗಣಸುತ್ತಂ, ಅಸನ್ನಿಹಿತೇತ್ಯನುವತ್ತತೇ, ಅಸನ್ನಿಹಿತೋಪಾಧಿಕಾ ಅತ್ಥನ್ತಾ ಚ ಇಕ ಈಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಭವತೀತ್ಯತ್ಥೋ। ವಣ್ಣನ್ತಾಈಯೇವಾತಿ ಗಣಸುತ್ತಂ, ಬ್ರಹ್ಮಾನಂ ದೇವಾನಂ ವಣ್ಣೋತಿ ವಾ ಸಮಾಸೋ। ಹತ್ಥದನ್ತೇಹಿ ಜಾತಿಯನ್ತಿ ಗಣಸುತ್ತಂ।

ಜಾತಿಯನ್ತಿ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸನಂ। ವಣ್ಣತೋ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಮ್ಹೀತಿ ಗಣಸುತ್ತಂ। ಬ್ರಹ್ಮಸದ್ದೇನ ನಿಯಮವಿಸೇಸೋ ವುಚ್ಚತಿಚ್ಚಾಹ-‘ವಿಜ್ಜೇ’ಚ್ಚಾದಿ। ತಸ್ಮಿಞ್ಚನಿಯಮವಿಸೇಸಚರಣೇ ತಿಣ್ಣಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದೀನಮೇವಾಧಿಕಾರೋ, ನಸುದ್ದಸ್ಸಾತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- ‘ತಞ್ಚೇ’ಚ್ಚಾದಿ। ತೇವಣ್ಣಿಕೋ ವಣ್ಣೀತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ತೀಸು ವಣ್ಣೇಸು ಭವೋ ತದನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ತೇವಣ್ಣಿಕೋತಿ ಭವತ್ಥೇ ಣಿಕೋ। ವಣ್ಣಸದ್ದೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿವಣ್ಣವಚನೋ। ತತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಮ್ಹಿತ್ಯನೇನ ಸುದ್ದೋ ಬ್ಯವಚ್ಛಿಜ್ಜತೇ।

ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ತಿ ನಿಬ್ಬಾನಂ ತದತ್ಥೋ ಗನ್ಥೋಪಿ, ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಧಮ್ಮಂ ವಾ ತೇಪಿಟಕಂ ಚರತೀತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ, ಯತಿ। ಯತಯೋಪಿ ಹಿ ವಣ್ಣೀತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿನೋತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ವಣ್ಣೀಲಿಙ್ಗೀತಿ ಹಿ ವುತ್ತೇ ತಿಲಿಙ್ಗವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಣ್ಣ ಸದ್ದೋ ಪನೇತ್ಥ ಯಥಾವುತ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಪರಿಯಾಯೋ। ಪೋಕ್ಖರಾದಿತೋ ದೇಸೇತಿ ಗಣಸುತ್ತಂ। ದೇಸೋ ಚೇತ್ಥ ಯತ್ಥ(ತ್ಥಿ ಪೋಕ್ಖರಾದೀನಿ ಸೋ)। ಪದುಮಗಚ್ಛ ಪೋಕ್ಖರಣೀನಂ ವಾಚಕಸ್ಸಾತಿ ಇಮಿನಾ ಪದುಮಾನಿ ಅಸ್ಸಂ ಸನ್ತೀತಿ ಪದುಮಿನೀತಿ ಪೋಕ್ಖರಣೀಪಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ

ದಸ್ಸೇತಿ। ನಾವಾ ಅತ್ಥೀತಿ ನಾವಿಕೋ, ಯಾಗಮೇ ನಾವಾಯಿಕೋ। ಸುಖದುಕ್ಖಾ ಈ, ಬಲಾ ಬಾಹೂರುಪುಬ್ಬಾ ಚೇತಿ ಚ ಗಣಸುತ್ತಾನಿ।

೮೭. ಮುಖಾ

ಇಹಾಪಿ ಪಸಜ್ಜೇಯ್ಯ ಮಧು ಅಸ್ಮಿಂ ಘಟೇ ಅತ್ಥೀತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಪಯೋಗೇ ಮಧುರನ್ತಿ ರಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಪಾಪುಣೇಯ್ಯ ಮಧುಮ್ಹಿ ಅಭಿಧೇಯ್ಯತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ನ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ನಗಾ। ಯಜ್ಜಪಿ ಊಸವಾಚ್ಚಾದೋ ಪಹೂತಾದಿವಿಸಯಾಯಾತ್ಥಿತಾಯ ಸಮ್ಭವೋ, ತಥಾಪಿ ಇುಸಾದಿವತೋ ಪಚ್ಚಯ(ತ್ಥ)ತ್ತೇನ ವಚನಿಚ್ಛಾಭಾವಾ ಇುಸವಾ ಘಟೋಚ್ಚಾದಿ ನ ಸಿಜ್ಝತಿ ತಸ್ಮಾ ಪಹೂತಾದಿವಿಸಯಾತ್ಥಿತಾಸಮ್ಭವೇಪಿ ತಂವತೋ-ತ್ಥಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯ(ತ್ಥ)ತ್ತೇನ ಇುಸರೋ ದೇಸೋತಿ ವತ್ತು ಮಿಚ್ಛಾಯಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಯಥಾ ಸಿಯಾ ಅಞ್ಞತ್ರಮಾಭವಿಚ್ಚೇವಮತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ ಆಹ- ‘ಇತಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಕುಞ್ಜವಾತಿಏತ್ಥ ಕುಞ್ಜಸದ್ದೋ ತಿಣಲತಾದ್ಯಚ್ಛಾದಿತಪಬ್ಬತೇಕದೇಸೇ ವತ್ತತೇ।

೮೭. ಪಿಚ್ಛಾ

ಪರೇಹಿ ವಾಚಾಸದ್ದಾ ಆಲೋ ವಿಹಿತೋ ನಿನ್ದಾಯಂ, ನೇಹ ತಥೇತಿ ಚೋದನಮುಬ್ಭಾವಯತಿ ‘ನಿನ್ದಾಯ’ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ।

೮೮. ಸೀಲಾ

ಸೀಲಮಸ್ಸ ಅತ್ಥಿ, ಕೇಸಾ ಅಸ್ಸ ಸನ್ತೀತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಅಞ್ಞಾ ನಿಚ್ಚನ್ತಿ ನಿಚ್ಚವಿಧ್ಯತ್ಥಂ ಗಣಸುತ್ತಂ। ಗಾಣ್ಡೀರಾಜೀಹಿ ಸಞ್ಞಾಯನ್ತಿ ಸಞ್ಞಾವಿಸಯನಿಯಮನತ್ಥಂ ಗಣಸುತ್ತಂ। ಗಣ್ಡಸ್ಸ ಗಣ್ಡಮಿಗಸಿಙ್ಗಸ್ಸ ಅಯಂ ಗಾಣ್ಡೀ, ಸಾ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಗಾಣ್ಡೀವೋ।

೯೦. ಸಿಸ್ಸ

ಸಮಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಸುವಾಮೀ,ಸಂ ಸಕಿಯಂ।

೯೧. ಲಕ್ಖ್ಯಾ

ಅಕಾರಾದೇಸೋ ಚ ಣಸನ್ನಿಯೋಗೇನಾತಿ ಇಮಿನಾ ಯತ್ಥ ಣಕಾರೋ ತತ್ಥೇವಾಯಮಕಾರಾದೇಸೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಉಪಾದಾನತೋತಿ ಇಮಿನಾ ನಿಸ್ಸಯಕರಣಮೇಕೋ ಸತ್ಥಿಯೋ ಞಾಯೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಅನ್ತಸ್ಸ ಅವಿಧಾನಸಾಮತ್ಥಿಯಾಚಾತಿ ಇಮಿನಾ ಸತಿಪಿ ಪುಬ್ಬಲೋಪೇನ ಪಯೋಗ ನಿಪ್ಫತ್ತಿಯಂ ಅಕಾರಂ ವಿಧಾಯ ತಸ್ಸ ಲೋಪೋ ನಿರತ್ಥಕೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಲಕ್ಖೀ ಸಿರೀ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಲಕ್ಖಣೋ।

೯೪. ಇಮಿಯಾ

ಕಪ್ಪೋ ಯೋಗ್ಯತಾ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಕಪ್ಪಿಯೋ, ಜಟಾ ಹಾನಭಾಗೋ, ಸೇನಾ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೯೫. ತೋಪ

‘ಓಹಾಕ ಚಾಗೇ’ ಇತಿ ಸಕಕಾರಸ್ಸ ಹಾಧಾತುನೋ ಪಯೋಗೇ ತೋಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ನಿಸೇಧೇತ್ವಾ‘ಸತ್ಥಾ ಹೀಯತೇ ಸತ್ಥಾ ಹೀನೋ’ತಿ ಉದಾಹರಣಂ ದಸ್ಸಿತಂ। ತೇನಾಹ- ‘ಸಕ್ಕತೇಚ್ಚಾದಿ। ದಸ್ಸೇತುಂ ತತಿಯಮ್ಪನುದಾಹರಣನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಚೇಪ್ಪಚ್ಚಯಾವಸಾನಾನನ್ತಿ “ಅಭೂತತಬ್ಭಾವೇ ಕರಾಸಭೂಯೋಗೇ ವಿಕಾರಾಚೀ”ತಿ (೪-೧೧೯) ವುತ್ತೋ ಚೇಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಅವಸಾನೇ ಯೇ ಸನ್ತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಜಾತಿಯವಜ್ಜಿತಾನನ್ತಿ “ತಬ್ಬತಿ ಜಾತಿಯೋ”ತಿ (೪-೧೧೩) ಸುತ್ತೇನ ಜಾತಿಯಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ ವಜ್ಜಿತಾನಂ। ಕಚ್ಚಾಯನೇ ತು ತೋಆದೀನಂ ವಿಭತ್ತಿ ಸಞ್ಞತ್ತಾ ನ ತತೋ ಪುನ ವಿಭತ್ತುಪ್ಪತ್ತಿ।

೯೭. ಇತೋ

ವುತ್ತಿಯಂ ‘ಏತಸ್ಸ ಟ ಏತ’ ಇತಿ ಅತೋಇಚ್ಚತ್ರ ಏತಸ್ಸ ಟಾದೇಸೋ ಏತ್ತೋ ಇಚ್ಚತ್ರ ಏತಆದೇಸೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

೯೮. ಅಭ್ಯಾ

ನನು ಚ ಕಿಂ ಇಮಿನಾ ಸುತ್ತೇನ, ಪಞ್ಚಮ್ಯನ್ತಾ “ತೋ ಪಞ್ಚಮ್ಯಾ”ತಿ (೪-೯೫) ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಅಪಞ್ಚಮ್ಯನ್ತಾತು “ಆದ್ಯಾದೀಹೀ”ತಿ (೪-೯೮) ನೇತದೇವಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। “ತೋ ಪಞ್ಚಮ್ಯಾ”ತಿ (೪-೯೫) ಪಕತಿವಿಸೇಸಾನಮಪರಾಮಾಸತೋ ಕುತೋಚಿ ಪಞ್ಚಮ್ಯನ್ತಾ ಹೋತು, ಅಪಞ್ಚಮ್ಯನ್ತಾ ಪನ “ಆದ್ಯಾದೀಹೀ”ತಿ ಸುತ್ತೇ ಸಸಙ್ಖ್ಯಸ್ಸಾದಿಸದ್ದಸ್ಸ ಗಹಣೇನ ತಂಸದಿಸಾ ಸಸಙ್ಖ್ಯಾ ಏವೋಪಲಕ್ಖೀಯನ್ತೀತಿಪಿ ವಿಞ್ಞಾಯೇಯ್ಯ ತತೋ ಅಪಞ್ಚಮ್ಯನ್ತೇಹಿ ಅಭ್ಯಾದೀಹಿ ತೋ ನ ಸಿಯಾತಿ ಅಭಿತೋಚ್ಚಾದಿ ನ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ “ಅಭ್ಯಾದೀಹೀ”ತಿ ಸುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೯೮. ಆದ್ಯಾ

ನನು ಚ ತೋಇಚ್ಚೇವ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಸುತ್ತಿತೇ ಯತೋಕುತೋಚಿ ಪಞ್ಚಮ್ಯನ್ತಾ ವಾ ಅಪಞ್ಚಮ್ಯನ್ತಾ ವಾ ಬಹುಲಂ ವಾ ತೋಮ್ಹಿ ಇಟ್ಠಪ್ಪಸಿದ್ಧೀತಿ ಕಿಂ ಆದ್ಯಾದೀಹೀತಿ ಸುತ್ತೇನಾತಿ ಸಚ್ಚಂ, ತಥಾಪಿ ವಿಭಾಗೇನ ದಸ್ಸಿತೇ ವಿಭಾಗಸೋ ವಿಸೇಸಾವಸಾಯೋ ಸಿಯಾತಿ ನ ದೋಸೋತಿ। ಯನ್ತಿ ಪಠಮನ್ತಾ ತೋಮ್ಹಿ ಯತೋ।

೧೦೦. ಕತ್ಥೇ

ಪುಬ್ಬೇನೇವಾತಿ “ಸಬ್ಬಾದಿತೋ” (೪-೯೯) ಚ್ಚಾದಿನಾವ। ಏತಸ್ಸಾತಿ ಏತಸದ್ದಸ್ಸ, ಇಮಸ್ಸಾತಿ ಇಮಸದ್ದಸ್ಸ।

೧೦೧. ಧಿ

ವಾವಿಧಾನಾತಿ ವಿಕಪ್ಪೇನ ಧಿಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ವಿಧಾನಾ।

೧೦೨. ಯಾ

ಯತ್ರಾತಿ ವುತ್ತೇ ಯತ್ಥಾತಿ ಉಪ್ಪಲಕ್ಖಿತಮೇವ ಸಿಯಾತಿ ನ ವುತ್ತಂ। ಏವಮುಪರಿಪಿ।

೧೦೪. ಕುಹಿಂ

ಹಿಞ್ಚನಂ ವಿಧೀಯತೇ “ಹಿಂ ಹಂ ಹಿಞ್ಚನ”ನ್ತಿ (೨-೫-೯) ಸುತ್ತೇನ। ಹಿಞ್ಚಿಆದೀನನ್ತಿ ಹಿಞ್ಚಿದಾಚಿರಹಚಿಆದೀನಂ।

೧೦೫. ಸಬ್ಬೇ

ಏತಸ್ಮಿಂ ಕಾಲೇ ಏಕದಾಇಚ್ಚಾದಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೧೦೭. ಕದಾ

ಕುದಾಸದ್ದೋ ಚನಂಸದ್ದಯೋಗೇವ ದಿಸ್ಸತಿ ಕುದಾಚನನ್ತಿ।

೧೦೭. ಅಜ್ಜ

ನಿಮಿತ್ತನಿಮಿತ್ತೀನನ್ತಿ ಕಾರಣಕಾರಿಯಾನಂ, ಸಮಾನೇತಿ ಸಾಧಾರಣೇ। ಸಮಾನಮೇವ ಬೋಧೇತಿ 'ತಂಯಥೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಏತ್ಥ ಪನ ಮಮ್ಮತಾಳನಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಪಾಣ ಹರಣಂ ನಿಮಿತ್ತೀ, ತಸ್ಸಾತಿ ಅನಜ್ಜತನಸ್ಸ। ಉಪರಿ ತ್ಯಾದಿಕಣ್ಡೇ ಕರಹಸದ್ದೋ ತು ಚಿಸದ್ದಸಂಯುತ್ತೋವ ದಿಸ್ಸತಿ ಕರಹಚೀತಿ।

೧೧೦. ಧಾಸಂ

ಸಙ್ಖ್ಯಾವಾಚಿನೋ ಸದ್ದಾ ಸಙ್ಖ್ಯಾಸದ್ದೇನ ಗಹಿತಾತಿ ಆಹ- 'ಅತ್ಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಪಕಾರೋ ದಬ್ಬಗುಣಧಿಸಯೋಪಿ ಅತ್ಥಿ, ತತ್ಥ ಯದಿ ಸೋಪಿ ಗಯ್ಹೇಯ್ಯ ದಬ್ಬ ಗುಣಾನಂ ಲಿಙ್ಗಸಙ್ಖ್ಯಾ ಹಿ ಯೋಗಾ ಧಾಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತ(ಮ್ಪಿ ತಬ್ಬಿಸಯೋಯೇವೇತಿ) [ಚೇತ್ಥ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] (ಪಕಾರವಾಚಕಲಿಙ್ಗಸಙ್ಖ್ಯಾ ಹಿ ಯೋಗಾ) ಅಲಿಙ್ಗಮಸಙ್ಖ್ಯ ಞ್ಚ [ಧಾಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತಮಲಿಙ್ಗಮಸಙ್ಖ್ಯ ಞ್ಚ-ಇತಿ ಕಾಸಿಕಾವುತ್ತಿಪಞ್ಜಕಾಯಂ] ನ ಸಿಯಾ, ಏವಞ್ಚ ಸತ್ಯಬ್ಯಯತ್ತಮಭಿಮತನ್ತಸ್ಸ ನ ಸಿಯಾ, ತಞ್ಚಿಟ್ಠಂ, ಕಿರಿಯಾವಿಸಯೇ ತು ತಸ್ಮಿಂ ಗಯ್ಹಮಾನೇ ಏಕಧಾಭುಞ್ಜತಿ ದ್ವಿಧಾಭುಞ್ಜತಿ ದ್ವಿಧಾಗಚ್ಛತಿಚ್ಚಾದೋ ಭೋಜನ ಗಮನಾದಿಕಿರಿಯಾಯ ಸಬ್ಬಥಾ ಲಿಙ್ಗಸಙ್ಖ್ಯಾ ಹಿ ಯೋಗಾಭಾವಾ ಯಥಾವುತ್ತ ದೋಸೋ ನ ಸಿಯಾತಿ ಪಾಣಿನೀಯವುತ್ತಿಕಾರೇನ ಜಯಾದಿಚ್ಚೇನ ಕಿರಿಯಾ ವಿಸಯೋಯೇವೇತ್ಥ ಪಕಾರೋ ಗಹಿತೋ। ತಮ್ಪತಿ ಆಹ- 'ದಬ್ಬೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಕಸ್ಮಾ ಪನೇವಮಾಹಾತಿ ಆಹ- 'ನವಧಾದಬ್ಬ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। "ನವಧಾ ದಬ್ಬಂ, ಬಹುಧಾ ಗುಣೋ"ತಿ ವೇಸೇಸಿಕಾನಂ ಸಙ್ಕೇತೋ।

ತತ್ಥ ಪುಥಬ್ಯಾಪೋತೇಜೋವಾಯ್ವಾಕಾಸಕಾಲದಿಸಾತ್ತಮನಾನೀತಿ ನವ ದಬ್ಬಾನಿ। ರೂಪ ರಸ ಗನ್ಧ ಫಸ್ಸ ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಪರಿಮಾಣ ಪುಥುತ್ತಸಂಯೋಗವಿಭಾಗ ಪರತ್ತಾಪರತ್ತಬುದ್ಧಿಸುಖದುಕ್ಖೇಚ್ಛಾದೋಸಪಯತನಾ ಚ ಗುಣಾ, ಚಸದ್ದೇನ ಗುರುತ್ತ ದವತ್ತಸಿನೇಹಸಙ್ಖಾರಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮಸದ್ದಾ ಚೇತಿ ಚತುಬ್ಬೀಸತಿ ಬಹುಧಾ ಗುಣೋ। ಅತ್ರಾಪಿ ಯಥಾವುತ್ತಕಾಸಿಕಾವುತ್ತಿಯಾ ಪಞ್ಚಿಕಾಕಾರೇನ ಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಿನಾ ನವಧಾ ದಬ್ಬಂ ಬಹುಧಾ ಗುಣೋತ್ಯತ್ರಾಪಿ "ಕಿರಿಯಾಜ್ಝಾಹರಿತಬ್ಬಾ ನವಧಾ ದಬ್ಬಂ ಬಹುಧಾ ಗುಣೋ ಉಪದಿಸೀಯತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ಬ್ಯಾಖ್ಯಾಯತೇ ವಿಜ್ಜತೇವಾ"ತಿ ಕಿರಿಯಾವಿಸಯೋಯೇವ ಪಕಾರೋ ಪಟಿಪಾದಿತೋ, ಪಯೋಗದಸ್ಸನತೋ ಬ್ಯವಚ್ಛೇಜ್ಜಭಾವಾ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಕಿರಿಯೇವೇತಿ ವಿಸೇಸನೋಪಾದಾನಮಯುತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ನವಧಾ ದಬ್ಬಂ ಬಹುಧಾ ಗುಣೋತಿ ಪಯೋಗದಸ್ಸನತೋ ದಬ್ಬಗುಣವಿಸಯಾನಮ್ಪಕಾರಾನಂ ಗಯ್ಹುಪಗತ್ತಾ ಬ್ಯವಚ್ಛೇದಯಿತಬ್ಬಾನಂ ದಬ್ಬಗುಣವಿಸಯಾನಮ್ಪಕಾರಾನಂ ಭಾವಾ ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಂ ದಬ್ಬಗುಣವಿಸಯೇ ಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಿನಾ ವುತ್ತನಯೇನ ಕಿರಿಯಾ ಅತ್ಥೇವಾತಿ ಕಿರಿಯಾವಿಸಯೋವ ಪಕಾರೋ ಗಯ್ಹತೀತಿ ವುತ್ತಿಕಾರ ಪಞ್ಜಿಕಾಕಾರಾನಂ ವಿಸೇಸನೋಪಾದಾನಮಯುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ತತೋಯೇವಾತಿ ಯತೋ ವಿಸೇಸನೋಪಾದಾನಮಯುತ್ತಂ ತತೋಯೇವ ದ್ವಿಹಿಚ್ಚಾದಿಕಮಾಹೇತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ "ದ್ವಿಧಾ ಕರೋತೀತಿ ಕಿರಿಯಾಪಯೋಗೇಪಿ ಪಕಾರೋ ದಬ್ಬಗುಣವಿಸಯೋ... ದಬ್ಬವಿಸಯಸ್ಸ ಗುಣವಿಸಯಸ್ಸ ವಾ ದ್ವಿಧಾಭಾವಸ್ಸ ಕರೀಯಮಾನತ್ತಾ, ನತು ಕಿರಿಯಾವಿಸಯೋ... ದ್ವಿಧಾಭಾವಸ್ಸ ಕರಣಕಿರಿಯಾವಿಸಯಸ್ಸೇತ್ಥ ವತ್ತುಮನಿಚ್ಛಿತತ್ತಾ। ತತೋಯೇವ ಕಿರಿಯಾಪಕಾರೋಪಾದಾನೇ [ಪಕಾರೋತಿಸಯನೇ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಅತ್ರ ಧಾಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತಪ್ಪಯೋಗೋ ನ ಸಿಯಾತಿ ವಿಞ್ಞಾಪೇತುಂ 'ದ್ವೀಹಿ'ಚ್ಚಾದಿಕಮಾಹೇ"ತಿ ತೇನಾಹ'ಅತ್ರೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

ದಬ್ಬಗುಣವಿಸಯೇ ಪಕಾರೇ ಗಯ್ಹಮಾನೇ ಯೋಯಂ ದೋಸೋ ಸಮ್ಭಾವಿತೋ ಪರೇಹಿ, ತಂ ದಾನಿ ನಿರಾಕತ್ತುಮಾಹ 'ಸತಿಪಿಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಸಭಾವತೋ ಅಲಿಙ್ಗಮಸಙ್ಖ್ಯ ಇಚ್ಚಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಸಙ್ಖ್ಯನ್ತರಾಪಾದನೇ ಗಮ್ಯಮಾನೇ ಧಾಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ವಿಹಿತೋ ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ, ತದಾಹ- 'ದಬ್ಬಸ್ಸೇ'ಚ್ಚಾದಿ ಸಙ್ಖ್ಯಾನ್ತರಾಪಾದನೇಪೀತಿ ಪುಬ್ಬಂ ಯಾ ವವತ್ಥಿತಾ ಸಙ್ಖ್ಯಾ, ತತೋ- ಞ್ಞಂ ಸಙ್ಖ್ಯಾನ್ತರಂ ತಸ್ಸಾಪಾದನಂ ಕರಣಂ ಸಙ್ಖ್ಯನ್ತರಾಪಾದನಂ, ತಸ್ಮಿಮ್ಪೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೧೩. ತಬ್ಬ

ಸೋ ಪಕಾರೋ ಅಸ್ಸಾತಿ ತಬ್ಬಾ, ತಸದ್ದೇನ ಪಕಾರಸ್ಸ ಪರಾಮಟ್ಠತ್ತಾ ತಬ್ಬತೀತೇತ್ಥ ಪಕಾರವತೀತಿ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋತಿ ಆಹ- 'ತಸದ್ದೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಪಕಾರವತೀತಿ ಪಕಾರವತಿ ಅತ್ಥೇ। ಮುದುಪ್ಪಕಾರವಾ ಮುದುಜಾತಿಯೋ।

೧೧೪. ಕತಿ

ಕಿಂ ಸಙ್ಖ್ಯಾನಮ್ಪರಿಮಾಣಮೇಸನ್ತಿ ಅತ್ಥೇ "ಕಿಮ್ಹಾ ರತಿ ರೀವರೀವತಕ ರಿತ್ತಕಾ"ತಿ (೪-೪೪) ಸುತ್ತೇನ ರತಿಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ವಿಧಾಯ ಕತೀತಿ ಸಿದ್ಧತ್ತಾ ವುತ್ತಂ- 'ಸಙ್ಖ್ಯಾಪರಿಮಾಣವಿಸಯೇ ಸಾಧಿತತ್ತಾ'ತಿ, ಕತಿ ಚ ಸೋ ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಪರಿಮಾಣವಿಸಯತ್ತಾ ಸಙ್ಖ್ಯಾ ಚೇತಿ ಕತಿಸಙ್ಖ್ಯಾ, ತಾಯ।

೧೧೬. ಬಹು

ಪಚ್ಚಾಸತ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಿಮ್ಹಿ ಏಕಮ್ಹಿ ದಸ್ಸಿತೇ ದ್ವಿಟ್ಠತ್ತಾ ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಪರೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೀ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನೋ ಪರೋವ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ಯುತ್ತಿತೋತಿ 'ಸಮ್ಬನ್ಧತೋವಾ'ತಿ ವುತ್ತಂ।

೧೧೭. ಸಕಿಂ

ನಿಪಾತನಸ್ಸಾತಿ ಸಕಿನ್ತಿ ನಿಪಾತನಸ್ಸ।

೧೧೮. ಸೋ

ಖಣ್ಡಂ ಖಣ್ಡಂ ಖಣ್ಡಸೋ, ಪುಥು ಪಕಾರೋ ಪುಥುಸೋ।

೧೧೯. ಅಭೂ

ನನು ಚ ಅಭವನನ್ನಾಮ ಸಬ್ಬಥಾ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ವಾ ಅವತ್ಥನ್ತರೇನ ವಾ, ತಥಾ ಸತ್ಯಭೂತಸದ್ದೋ- ನುಪ್ಪನ್ನಮತ್ತವಚನೋಪೀತಿ ಕಥಮಭೂತಸದ್ದೋ-ವತ್ಥನ್ತರೇ ನಾಭೂತೇ ವುತ್ತೋಚ್ಚಾಹ- 'ಅಭೂತಸ್ಸಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಕಥಮವತ್ಥಾವ ತಸದ್ದೇನ ಪರಾಮಸೀಯತೀತಿ ಚೇ ಅಭೂತಸದ್ದೋ ಯದ್ಯನುಪ್ಪನ್ನವಾಚೀ ಸಿಯಾ, ತದಾ ತಸದ್ದಪ್ಪ ಯೋಗೋಯೇವ ನ ಸಿಯಾ... ತಸದ್ದೇನಾಭೂತಸ್ಸೇವ ಗಹಣತೋ, ಅಭೂತಭಾವೇಚ್ಚಾದಿನಾ ಸುತ್ತಿತಂ ಸಿಯಾ, ತೇನ ತಸದ್ದಪ್ಪಯೋಗಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ಅವತ್ಥಾವ ತಸದ್ದೇನ ಪರಾಮಸೀಯತಿ, ತಪ್ಪರಾಮಟ್ಠಞ್ಚಾವತ್ಥನ್ತರಮಭೂತ ಸದ್ದೋ ಅಪೇಕ್ಖತೇ, ತೇನಾಹ- 'ತಬ್ಭಾವೇತಿವಚನಾ'ಇಚ್ಚಾದಿ। ಭವನಂ ಭಾವೋ ತಾಯ ಅವತ್ಥನ್ತರೇ ಭಾವೋ ತಬ್ಭಾವೋ ತಸ್ಮಿಂ। ತೇನಾಹ 'ಅಭೂತಸ್ಸೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಭಾವೇತಿ ವಿಸಯಸತ್ತಮೀ, ಸಂಸತ್ತಮೀ ವಾತಿ ಆಹ- 'ವಿಸಯೇ ಗಮ್ಮಮಾನೇ ವಾ'ತಿ। ಕುಣ್ಡಲತ್ತೇನಾತಿ ಕುಣ್ಡಲಸಭಾವೇನ।

೧೨೦. ದಿಸ್ಸ

ದಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ವುತ್ತೇ ಪಯೋಗೇ ದಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ಆಹ 'ದಿಸಿ'ಚ್ಚಾದಿ, ಇದಂ ಸುತ್ತಂ ವಿಜ್ಝಙ್ಗ ಪರಿಭಾಸಾ ಭವತೀತಿ ಸೇಸೋ। "ಣೋವಾ-ಪಚ್ಚೇ"ತಿಆದಿನಾ (೪-೧) ಸುತ್ತೇನ ವುತ್ತೇಸ್ವನೇಕವಿಧೇಸು ಅತ್ಥೇಸು ಪರಿ ಸಮನ್ತತೋ ಭಾಸತೀತಿ ಪರಿಭಾಸಾ, ವಿಧಿನೋ ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಅಙ್ಗಭೂತಾ ಪರಿಭಾಸಾ ವಿಜ್ಝಙ್ಗಪರಿಭಾಸಾ। ವಿಧಿಯೇವಾತಿ ಸುತ್ತಮಿದನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ವಕ್ಖಮಾನಸುತ್ತದ್ವಯನ್ತಿ "ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಸಕತ್ಥೇ"ತಿ ಸುತ್ತದ್ವಯಂ।

೧೨೫. ಸಂಯೋ

ಅನ್ತರಸದ್ದೋ-ನೇಕತ್ಥೋಪೀಹಾನ್ತರಾಳವಾಚೀ ಮಜ್ಝವಾಚೀ ಗಯ್ಹತಿ, ನ ವಿಜ್ಜತೇನ್ತರಮೇಸನ್ತಿ ಅನ್ತರಾಳಮತ್ತಪಟಿಸೇಧೇಪಯೋಜನಂ ನತ್ಥೀತಿ ಕತ್ವಾನ್ತರಾ ಳಟ್ಠಸ್ಸಾಭಾವಾನ್ತರಾಳಂ ನತ್ಥೀತ್ಯುಪಚರೀಯತಿ, ಏವಞ್ಹಿ ಲೋಕೇ ಪಯುಜ್ಜತೇ 'ಅನನ್ತರಾ ಇಮೇ ಗಾಮಾ ಅನನ್ತರಾ ಇಮೇ ಪಾಸಾದಾ'ತಿ ಅನ್ತರಾಳಗತಸ್ಸ ಞ್ಞಸ್ಸ ಗಾಮಸ್ಸಞ್ಞಸ್ಸ ಪಾಸಾದಸ್ಸ ವಾಭಾವಾ ತಥಾ ಬ್ಯಪದಿಸೀಯತೇ, ತಥೇವಮಿಹಾಪ್ಯನ್ತರಾಳಗತಸ್ಸಞ್ಞಸ್ಸ ಬ್ಯಞ್ಜನಸ್ಸಾಭಾವಾ ಅನನ್ತರಾ ಇತ್ಯುಚ್ಚನ್ತೇ, ಅಥವಾನ್ತರಸದ್ದೋ ಬ್ಯವಧಾನವಾಚೀ ಬ್ಯವಧಾನಾಭಾವತೋ-ನನ್ತರಾ ಇತಿ ವುಚ್ಚನ್ತೇ। ಅನ್ತರಂ ಕರೋತೀತಿ ವಾ ಖಾದಿಇಪ್ಪಚ್ಚಯಂ [ಣಿಪ್ಪಚ್ಚಯಂ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ವಿಧಾಯ ಅನ್ತರಾಯತಿ ಬ್ಯವಧಾನಂ ಕರೋತೀತಿ ಕತ್ತರಿ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ವಿಧಾಯ ಅನ್ತರೋ ಬ್ಯವಧಾಯಕೋ ನತ್ಥೇತೇಸನ್ತಿ ಅನನ್ತರಾ। ಯಥಾ 'ರುಕ್ಖಾ ವನನ್ತೇ'ತ್ಥ ರುಕ್ಖಾ ಸಮುದಿತಾವೇಕವನಬ್ಯಪದೇಸಂ ಲಭನ್ತೇ, ತಥಾತ್ರಾಪಿ ಬ್ಯಞ್ಜನಾ ಸಮುದಿತಾವೇತೇ ಸಂಯೋಗಬ್ಯಪದೇಸಗೋಚರತ್ತಂ ಪಟಿಪಜ್ಜನ್ತೇ।

ಸಂಯೋಗೋತಿ ಹಿ ಸಮುದಾಯಪ್ಪಧಾನೋ ನಿದ್ದೇಸೋ ಬ್ಯಞ್ಜನಾತ್ಯವಯವಪ್ಪಧಾನೋ, ತಸ್ಮಾ ಬ್ಯಞ್ಜನಾತಿ ಬಹುವಚನೇನ ಸಂಯೋಗೋತಿ ಏಕವಚನನಿದ್ದೇಸೋ ಘಟತೇ, ನನು ಚ ವಣ್ಣಾನಮುಚ್ಚಾರಿತಪ್ಪಧಂಸಿತ್ತಾ ಯೋಗಪಜ್ಜಮಟ್ಠಿತಮಾನಾನಂ ನ ಸಮ್ಭವತಿ ಸಮುದಾಯತ್ತನ್ತಿ ಸಮುದಾಯತ್ತಮಯುತ್ತನ್ತಿ ನಾಯುತ್ತಂ, ತಥಾಹಿ ಉತ್ತರುತ್ತರಗ್ಗಾಹಿನಿ ಬುದ್ಧಿ ಪುಬ್ಬಪರೀಭೂತೇ ಬ್ಯಞ್ಜನಾವಯವೇ ಸಮುದಾಯರೂಪೇನ ಸಙ್ಕಪ್ಪೇನ್ತೀ ಸಮುದಾಯವೋಹಾರಮ್ಪವತ್ತಯೀತಿ।

ಞಾನುಬನ್ಧೇತಿ ದಿತಿಸದ್ದಸ್ಸ ಸಂಯೋಗಾವಿಸಯತ್ತಾ ದೇಚ್ಚೋತಿ 'ಸರಾನಮಾದಿಸ್ಸಾ'ತಿ ವಿಸಯೋ, ಉಳುಮ್ಪಸದ್ದಸ್ಸ ಸಂಯೋಗವಿಸಯತ್ತಾ ಓಳುಮ್ಪಿಕೋತಿ ಏತಸ್ಸ ವಿಸಯೋತಿ ತತ್ಥ ರಾಘವೋ ವೇನತೇಯ್ಯೋ ಮೇನಿಕೋ ದೇಚ್ಚೋ ದೋಸಗ್ಗಾನ್ತಿ ರೂಪಾನಿ। ಇಧ ತು ಓಳುಮ್ಪಿಕೋ ಕೋಣ್ಡಞ್ಞೋತಿ ಯುಜ್ಜನ್ತಿ। ತೇನೇವ ಚ ತತ್ಥ ಪಞ್ಚಿಕಾ ಏತ್ಥ, ಏತ್ಥ ಚ ಪಞ್ಚಿಕಾ ತತ್ಥ ಉಪನೇತಬ್ಬಾತಿ।

೧೨೮. ಕೋಸ

ಕೋಸಜ್ಜನ್ತಿ ಏತ್ಥ ತಸ್ಸ ಜತ್ತಞ್ಚ ನಿಪಾತನಾ, ಅಜ್ಜವನ್ತಿ ಏತ್ಥ "ಉವಣ್ಣಸ್ಸಾ ವವ ಸರೇ"ತಿ (೪-೧೨೯)।

೧೩೫. ಜೋವು

ಯಕಾರಸ್ಸ ದ್ವಿತ್ತೇ ಜೇಯ್ಯೋ।

೧೩೮. ಕಣ

ಅತಿಸಯೇನ ಅಪ್ಪೋ, ಅತಿಸಯೇನ ಯುವಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೧೩೯. ಡೇಸ

ಸತಿಸ್ಸಾತಿ ವುತ್ತೇ ಸತಿಸದ್ದೋ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ಸತ್ಯನ್ತೇಪಿ ವಿಸೇಸನತ್ತೇನ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತೇಸತ್ಯನ್ತೋ ಕಥಂ ವಿಞ್ಞಾಯತಿಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯ "ಸಙ್ಖ್ಯಾಯ ಸಚ್ಚುತೀಸಾಸೇ"ಚ್ಚಾದಿನಾ (೪-೫೦) ಸತ್ಯನ್ತಾದೀಹಿ ಡೋ ವಿಹಿತೋ, ತಸ್ಮಿಞ್ಚ ಡೇತಿನಿಮಿತ್ತೇನೋಪಾದಿನ್ನೇ ತದುಪಾದಾನಸಾಮತ್ಥಿಯಾಸತ್ಯನ್ತೋವ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಡೇತಿ ನಿಮಿತ್ತೋಪಾದಾನಾ'ತಿಆದಿ।

೧೪೨. ಅಧಾ

ಧಾತುತೋ ಅಞ್ಞೋ ಸದ್ದೋ ಅಧಾತು ತಸ್ಸ। ಪಞ್ಚಿಕಾಯಮ್ಪನ ಪಕತಿಪಿ ಸದ್ದೋಯೇವಾತಿ ಧಾತುತೋಇಚ್ಚಾದಿನಾ ಅಧಾತುಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಮತ್ತಂ ವುತ್ತಂ।

ತಸ್ಸಾತಿ ಅಧಾತುಪ್ಪಕತಿಯಾ, ಅಧಾತುಸದ್ದಸ್ಸಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತೇನಚಾತಿ ಕಕಾರೇನ ಚ, ತಸ್ಮಾತಿ ತೇನ ಕಾರಣೇನ। ಪುಬ್ಬಗ್ಗಹಣಮನ್ತರೇನಾತಿಪಾಣಿನಿನಾ ಇಕಾರಾದೇಸವಿಧಾಯಕೇ ಇಮಸ್ಮಿಂಯೇವ ಸುತ್ತೇಕಕಾರತೋ ಪುಬ್ಬಸ್ಸ ಇಕಾರಾದೇಸವಿಧಾನತ್ಥಂ ಪುಬ್ಬಗ್ಗಹಣಂ ಕತಂ, ತಂ ಪುಬ್ಬಸ್ಸಾತಿವಚನಂ ವಿನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಚೇತಿಆದಿನಾ ಕಥಯತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। "ಬ್ಯಞ್ಜನೇ ದೀಘರಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೩೩) ರಸ್ಸೋ ವುತ್ತೋ, ಅಸ್ಸಾತಿ ಜಾತಿನಿದ್ದೇಸೇ ತು ಆಕಾರಸ್ಸಚಿಕಾರೋ ಭವತ್ಯೇವ, ಸಿಯಾ ಏತನ್ತಿ ಬಹುಪರಿಬ್ಬಾಜಕಾತಿ ಏತಂ ರೂಪಂ ಹೋತಿ। ಸ್ಯಾದ್ಯತ್ರ ಬ್ಯವಹಿತೋ... ಕಕಾರತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಸ್ಯಾದಿ, ನ ಸ್ಯಾದಿ ಕಕಾರಾ ಪರೋತಿ।

ನನು ಚ ಅಸ್ಯಾದಿತೋತಿ ಏತ್ಥ ಪಸಜ್ಜಪ್ಪಟಿಸೇಧೋ ನಞ ಕಸ್ಮಾ ಗಹಿತೋ, ನ ಪರಿಯುದೋಸೋತಿ ಆಸಙ್ಕಿಯ ಪರಿಯುದಾಸೇಸ್ಮಿಂ ಗಹಿತೇ ಸತಿ ದೋಸಂ ವತ್ತುಮಾರಭತೇ 'ಪರಿಯುದಾಸೇ'ಇಚ್ಚಾದಿನಾ। ಸ್ಯಾದಿತೋತಿ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತತೋ ಪರಿಬ್ಬಾಜಕಸದ್ದತೋ। ಪರಿಬ್ಬಾಜಕಸದ್ದೋಹಿ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತೋ ವಾಕ್ಯೇ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತತ್ತಾ, ತೇನೇವ ವಕ್ಖತಿ- 'ಪರಿಬ್ಬಾಜಕಸದ್ದತೋ ಏತ್ಥ ಸ್ಯಾದ್ಯುಪ್ಪತ್ತೀ'ತಿ। ಅಸ್ಯಾದಿಸ್ಮಾ ಪರೋತಿ ಕತ್ವಾ ಬಹುಪರಿಬ್ಬಾಜಕಸದ್ದತೋ ನ ಸ್ಯಾದ್ಯುಪ್ಪತ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ತತೋಚಾತಿ ಬಹುಪರಿಬ್ಬಾಜಕಸದ್ದತೋ ಚ। ಪಸಜ್ಜಪ್ಪಟಿಸೇಧೇನ ನಞಸದ್ದೇನ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥಸಮಾಸೇಪಿ ಸಿಯಾವ ದೋಸೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- 'ಅವಿಜ್ಜಮಾನೋಸ್ಯಾದಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಇತಿ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಪಞ್ಚಿಕಾಟೀಕಾಯಂ ಸಾರತ್ಥವಿಲಾಸಿನಿಯಂ

ಚತುತ್ಥಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪಞ್ಚಮಕಣ್ಡ

೧. ತಿಜ

ಖಮಾವೀಮಂಸಾಸೂತಿ ಪಕತಿವಿಸೇಸನಮೇವ ಕಥಮಿಚ್ಛಿತನ್ತಿ ಆಹ- 'ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸೆ'ಚ್ಚಾದಿ, ಪದಾನಮಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಪುರಿಸಾಧೀನತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಪಕತಿ ವಿಸೇಸನನ್ತಿ ತಿಜಮಾಹ ಸದ್ದಾನಂ ವಿಸೇಸನಂ, ಕಿಮ್ಪನ ಪಕತಿವಿಸೇಸನೇ ಫಲ ಮಿಚ್ಚಾಹ- 'ಪಕತಿವಿಸೇಸನೋಪಾದಾನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಯಜ್ಜತ್ರ 'ಖಮಾವೀಮಂಸಾಸೂ'ತಿ ಪಕತಿವಿಸೇಸನಂ, ಕಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಚರತಿ ಖಸಾ ವಿಧೀಯನ್ತಿಚ್ಚಾಹ- 'ಅತ್ಥನ್ತರಸ್ಸಾ ನಿದ್ದೇಸಾ'ಇಚ್ಚಾದಿ। ಅತ್ಥನ್ತರಸ್ಸಾತಿ ನಿಸಾನಾದಿಅತ್ಥನ್ತರಸ್ಸ। "ಸುತಾನುಮಿತೇಸು ಸುತಸಮ್ಬನ್ಧೋವ ಬಲವಾ"ತಿ ಪರಿಭಾಸಮುಪಲಕ್ಖೇತಿ 'ಸುತಾನುಮಿತಾನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ। ತೇನೇವಾತಿ ಕಿರಿಯಾರೂಪಾಸು ಖಮಾವೀಮಂಸು ಖಸಾನಂ ವೀಧಾನೇನೇವ, ಸಕತ್ಥೇ ವಿಧಾನೇನೇತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತಿತಿಕ್ಖಕಿರಿಯತ್ತಾತಿ ಇಮಿನಾ ಪರೇಸಂ ವಿಯ ಖಾದ್ಯನ್ತಾನಂ ಧಾತುಸಞ್ಞಾವಿಧಾನ ಮನತ್ಥಕನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

ತಿತಿಕ್ಖಾ ಖಮಾ, ತಿತಿಕ್ಖತಿ ಖಮತಿ, ವೀಮಂಸಾ ಉಪಪರಿಕ್ಖಾ, ವೀಮಂಸತಿ ಉಪಪರಿಕ್ಖತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸುತ್ತೇ ತಿಜಇತಿ ನಿದ್ದೇಸಾ ಭೂವಾದಿಕಸ್ಸ ಗಹಣಂ। ನಿಚ್ಚಣ್ಯನ್ತಸ್ಸ ಚುರಾದಿಕಸ್ಸ ಹಿ ತಾದಿಸೇ ಪಯೋಜನೇ ಸತಿ ಬಹುಲಂ ವಿಧೀಯಮಾನೇಪಿ ನಿಚ್ಚತ್ತಮತ್ತನೋ ನಾತಿವತ್ತತಿ। ಅಥವಾ ಚುರಾದಿಮಾನೇನಾಬ್ಯಭಿಚಾರಿನಾ ಸಾಹಚರಿಯಾ ತಿಜೋಪಿ ಚುರಾದಿಕೋವ, ತಂ ಯಥಾ 'ಗಾವಸ್ಸ ದುತಿಯೇನಾತ್ಥೋ'ತಿ। ವುತ್ತೇಗೋಯೇವೋಪಾದೀಯತೇ, ನಾಸ್ಸೋ, ನ ಗದ್ರಭೋ। ಕದಾಚಿ ಪನ ಅಸ್ಸಾದಿನೋಪಿ ದುತಿಯಸ್ಸ ಗಹಣಂ ಸಿಯಾ ಅತ್ಥಪ್ಪಕರಣಾ ದಿಪ್ಪಭಾವತೋ।

ನನು ಚ ವೀಮಂಸಾಯಂ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯವಿಧಾನ ಮನುಪಪನ್ನಮಿತರೇತರನಿಸ್ಸಯದೋಸ ದುಟ್ಠತ್ತಾ, ತಥಾಹಿ ಸಿದ್ಧೇ ವೀಮಂಸಾಸದ್ದೇ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೇ, ಸತಿ ಚ ತಸ್ಮಿಂ ವೀಮಂಸಾತಿ ರೂಪಂ ಸಮ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಇತರೇತರನಿಸ್ಸಯೋ, ಇತರೇತರ ನಿಸ್ಸಯಾನಿ ಚ ಕಾರಿಯಾನೀ ನೋಪಕಪ್ಪನ್ತೀತಿ ತೇನಾಹ- 'ಅನುವಾದರೂಪಾನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಅನಾದಿಕಾಲಸಂಸಿದ್ಧಸದ್ದಾನುವಾತೋ ನತ್ಥಿ ಇತರೇತರನಿಸ್ಸಯೋ ದೋಸೋತಿ ಭಾವೋ। ಪಯೋಜಕಬ್ಯಾಪಾರಣಿಪ್ಪಚ್ಚಯಾಭಾವೇ ತೇಜತೇತಿ ರೂಪಂ।

೨. ಕಿತಾ

ಪುಬ್ಬೇವಿಯ ಪಕತಿವಿಸೇಸನಾದೀತ್ಯನೇನ "ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಪುರಿಸಾಯತ್ತತ್ತಾ 'ತಿಕಿಚ್ಛಾಸಂಸಯೇಸೂ'ತಿ ಪಕತಿವಿಸೇಸನನ್ತಿ ಆಹ- 'ತಿಕಿಚ್ಛಾಯ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ'ತ್ಯಾದಿಕಂ ಸಬ್ಬಂ ಯಥಾಯೋಗಮೇತ್ಥಾಪಿ ವತ್ತಬ್ಬನ್ಯತಿದಿಸತಿ। ವಿಸ್ಸತ್ಥೋತಿ ವಿಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ಕಿಮಿತ್ಥಂ ಛಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತಸ್ಸೇವ ದ್ವಿಧೋದಾಹರಣನ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ- 'ಅತ್ಥಭೇದಾ ದ್ವಿಧೋದಾಹರಣ'ನ್ತಿ। ನಿಕೇತೋ ನಿವಾಸೋ, ಸಙ್ಕೇತೋ ಲಕ್ಖಣಂ।

೩. ನಿನ್ದಾ

ನಿನ್ದ=ಗರಹಾಯಂ ತತೋ "ಇತ್ಥಿಯಮಣತ್ತಿಕಯಕ್ಯಾ ಚೇ"ತಿ (೫-೪೯) ಅಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ತತೋ "ಇತ್ಥಿಯಮತ್ವಾ"ತಿ (೩-೧೮) ಆಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ರೂಪಂ। ಬನ್ಧತೀತಿ ಬಧಕೋ।

೪. ತುಂಸ್ಮಾ

ತುಂಸ್ಮಾತೀಹ ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣಮಾಚಿಕ್ಖತಿ 'ತುಂತಾಯೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ। ತತೋ ಚೇತಿ ಯತೋ ತುಂಸ್ಮಾತಿ ಪಚ್ಚಯಸ್ಸೇವ ಗಹಣಂ ಯತೋ ಚ ವಿಸೇಸನ ನಿದ್ದೇಸೋ, ತತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣೇ ತದಾದಿಗ್ಗಹಣಂ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ... "ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣೇ ಯಸ್ಮಾ ಸೋ ವಿಹಿತೋ ತದಾದಿನೋ ಗಹಣ"ನ್ತಿ ಞಾಯತೋ। ವಿಸೇಸನತ್ತೇನ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತತ್ತಾ ತದನ್ತಗ್ಗಹಣಂ... "ವಿಧಿಬ್ಬಿಸೇಸನನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೧೩) ವಚನಾಭಿ ಮನಸಿ ನಿಧಾಯಾಹ- 'ಯತೋ ಕಿರಿಯತ್ಥಾ'ಇಚ್ಚಾದಿ। ಸೋ ಕಿರಿಯತ್ಥೋ ಆದಿ ಯಸ್ಸ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಸೋ ತದಾದಿ ಸೋ ಪಚ್ಚಯೋನ್ತೇ ತಸ್ಸ (ಸೋ ತದನ್ತೋ)। ತದಾದಿತದನ್ತಸಮುದಾಯವಿಸೇಸಸ್ಸ ಗಹಣಂ, (ನತು) ತದನ್ತಮತ್ತಸ್ಸೇ ತ್ಯತ್ಥೋ । ನನು ಚ ತುಂಸ್ಮಾಇತಿ ವಿಸೇಸನತ್ತೇನ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತೇ ಭವತು "ವಿಧಿಬ್ಬಿಸೇಸನನ್ತಸ್ಸೇ"ತಿ ತದನ್ತಗ್ಗಹಣಂ ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣೇ ತು ಕಥಂ ತದಾದಿನೋ ಗಹಣಂ ವಚನಾಭಾವತೋಚ್ಚಾಹ- 'ತದವಿನಾಭಾವಿತ್ತಾ'ತಿ। ಯತೋ ವಿಹಿತೋ ತೇನ ವಿನಾ ನ ಭವತಿ ಸೀಲೇನೇತಿ ತದವಿನಾಭಾವೀ ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ತಸ್ಮಾ। ಇಮಾಯ ಯುತ್ತಿಯಾ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ-ತ್ಥೋ, ಯಮಾಖ್ಯಾಯತೇ 'ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣೇ ಯಸ್ಮಾ ಸೋ ವಿಹಿತೋ ತದಾದಿನೋ ಗಹಣ'ನ್ತಿ। ಭವತ್ವೇವಂ ತದಾದಿನೋ ತದನ್ತಸ್ಸ ಚ ಗಹಣಂ, ತತೋ ಕಿಫ್ಫಲಂತ್ಯಾಹ- 'ತೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಸಪಾದಿತೋತಿ ಪಾದಿಸಹಿತತೋ। ಖ ಛ ಸುಪ್ಪತ್ತಾಭಾವಾತಿ ಖ ಛ ಸಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವಾ। ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಸ್ಸೇವ ತುಂಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತಸ್ಸ ಪಕತಿಭಾವೇನ ಗಹಣಾ ಸಪಾದಿತೋ ಖ ಛ ಸಾನಮನುಪ್ಪತ್ತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ವಿಪುಬ್ಬಾ 'ಜಿ-ಜಯೇ'ಇಚ್ಚಸ್ಮಾ ತುಂಪಚ್ಚಯನ್ತಾ 'ವಿಜೇತುಮಿಚ್ಛತೀ'ತಿ ಅತ್ಥೇ "ತುಂಸ್ಮಾ"ಇಚ್ಚಾದಿನಾ(ಸೋ), ತುಂಸ್ಸಚ ಲೋಪೋ, ನೇಮಿತ್ತಿಕೇ ಏಕಾರೇ ನಿವತ್ತೇ 'ಜಿಸ ಜಿಸ ಇತಿ ದ್ವಿತ್ತೇ ಅನಾದಿಬ್ಯಞ್ಜನಲೋಪೋ "ಜಿಹರಾನಂ ಗೀ"ತಿ (೫-೧೦೨) ಗೀ। ಜಿಗೀಸಪ್ಪಕತಿತೋ "ಭೂತೇ ಈಊಂ"ಇಚ್ಚಾದಿನಾ (೬-೪) ಈ। ತಸ್ಮಿಂ ಅಞ। "ಆ ಈ ಊ ಮ್ಹಾ ಸ್ಸಾ ಸ್ಸಮ್ಹಾನಂ ವಾ"ತಿ (೬-೩೩) ಈಸ್ಸ ರಸ್ಸೇ ಬ್ಯಜಿಗೀಸಿ। ಯದಿ ತು ಸಪಾದಿತೋ ಸಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಸಿಯಾ, ತದಾ ಬ್ಯಜಿಗೀಸೀತಿ ಏತ್ಥ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ ಕರೀಯಮಾನಂ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತಸ್ಸ ಪರಮಸ್ಸೇಕಸ್ಸರಸ್ಸ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ ಭವತೀತಿ "ಖ ಛ ಸಾನ"ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ (೫-೬೯) ವಿಜಿಯ ಇತಿ ಸಮುದಾಯೇ ಆದಿಭೂತಸ್ಸ ವಿಸದ್ದಸ್ಸ ಸಿಯಾ ಈಮ್ಹಿ ಚ ವಿಹಿತೇ ಸಪಾದಿನೋ ಪಕತಿಭಾವೋತಿ ವಿಸದ್ದ ಪುಬ್ಬೇ ಅಞಾಗಮೋ ಸಿಯಾ, ತತೋ ಚ ಅವಿವಿಜಿಸೀತಿ ಅನಿಟ್ಠಮ್ಪಸಜ್ಜೇಯ್ಯ।

ತುಂಸ್ಮಾ ಇಚ್ಛಾಯನ್ತಿ ಚ ಪಕತಿಪ್ಪಚ್ಚಯತ್ಥಾನಮುಪದಿಟ್ಠತ್ತಾ ತೇನ ಸಭಾವ ಲಿಙ್ಗೇನ ಖ ಛ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ತದನ್ತೋ ಚ ಅನುಮಿತೋ ನ ಪನ ತುಂ, ತುಮಿಹ ಸುತೋತಿ ಆಹ- 'ನ ತದನ್ತೋ, ನಾಪಿ ಛ ಛಸಾ'ತಿ। ಜಿಘಚ್ಛಾಇಚ್ಚತ್ರ ದ್ವಿತ್ತೇ ಪುಬ್ಬಸ್ಸ ಘಸ್ಸ "ಚತುತ್ಥ ದುತಿಯಾನಂ ತತಿಯಪಠಮಾ"ತಿ (೫-೭೪) ಗೋ। ತಸ್ಸ "ಕವಗ್ಗಹಾನಂ ಚವಗ್ಗಜಾ"ತಿ (೫-೭೬) ಜೋ। ಪಾಣಿನಿನಾಪೀಹ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯ ವಿಧಾಯಕೇ ಸುತ್ತೇ ವಾಕ್ಯಮ್ಪಿ ಯಥಾ ಸಿಯಾತಿ ವಾವಚನಂ ಕತಂ, ತದಯುತ್ತನ್ತಿ ನಿರಾಕತ್ತುಮಾಹ- 'ವಾಕ್ಯಮ್ಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಪಕತ್ಯಾದಿತ್ಯತ್ರ ಆದಿ ಸದ್ದೇನ ಅತ್ಥವಿಸೇಸೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋ, ಪಕತಿ ವಿಸೇಸೋ ತುಮನ್ತೋ, ಇಚ್ಛತ್ಥೋ-ತ್ಥವಿಸೇಸೋ । ಇದಂ ಲಕ್ಖಣನ್ತಿ "ತುಂಸ್ಮಾ ಲೋಪೋ ಚಿಚ್ಛಾಯಂ ತೇ"ಇತಿ ಇದಂ ಲಕ್ಖಣಂ। ನಿಯೋಗತೋತಿ ನಿಯಮೇನ। ಆಸಙ್ಕಾಯಮುಪಸಙ್ಖ್ಯಾನ"ನ್ತಿ (೩-೧-೭) ವಾಕ್ಯಕಾರೇನ ವುತ್ತಂ ನಿರಾಕತ್ತುಮಾಹ- 'ಆಸಙ್ಕಾಯ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ।

ಅಚೇತನತ್ತಾ ಕೂಲಸ್ಸ ಇಚ್ಛಾಯಾಸಮ್ಭವೋತಿ 'ಕೂಲಪ್ಪತಿತುಮಿಚ್ಛತೀ'ತಿ ವಾಕ್ಯಮೇವೇಚ್ಛಾಪಕಾಸನಮಸಿದ್ಧಂ, ತೇನಾಸಿದ್ಧೇನ ವಾಕ್ಯೇನಾಸಿದ್ಧಾನಂ ಖ ಛ ಸಾನಂ ಸಾಧನಂ ಅಸಿದ್ಧೇನಾಸಿದ್ಧಸಾಧನಂ। ಇಚ್ಛಾವಚನಿಚ್ಛಾತಿ ಇಚ್ಛಾಯ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಾ। ಇಚ್ಛಾಯಪವತ್ತಿತೋ ಉಪಲದ್ಧೀತಿ ಇಚ್ಛಾಯ ಉಪಲದ್ಧಿ ಉಪಾಲಮ್ಭೋ ಪರಿಜಾನನಂ ಪವತ್ತಿತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಚೇತನಾವತಿಚಾತಿ ವುತ್ತಂ ತಸ್ಮಾ ಚೇತನಾವತಿ ಪವತ್ತಿತೋ ಉಪಲದ್ಧಿಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ತದಪದೇಸೇ ನಾಚೇತನೇಪಿ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಯೋಪೇಸಾ'ತಿಆದಿಮಾಹ। ದೇವದತ್ತೇ ರಜ್ಜು ಖೀಲಾದಿಪಾಣಿನಾ ಉಯ್ಯೋಗೋ, ಕೂಲೇ ಮತ್ತಿಕಾವಿಕಿರಣಾದಿ। ರಜ್ಜು ಗುಣೋ। ಖೀಲೋ [ಕೀಲ (ಪಞ್ಚಿಕಾ)] ಸಂಕ್ವಾದಿ।

ಫುಲೋ ತಿಣಾದೀನಂ ಸಞ್ಜಾತೋ। ಸಾ ಸುನಖೋ ಮಿಮರಿಸತೀತಿ ಮರ=ಪಾಣಚಾಗೇ'ಇಚ್ಚಾಯಂ ತುಮನ್ತಾ ಸೋ। "ಇ ಬ್ಯಞ್ಜನಸ್ಸೇ"ತಿ (೫-೧೭೦) ಇ। ದ್ವಿತ್ತೇ ಪುಬ್ಬತೋ-ಞ್ಞಸ್ಸ ಲೋಪೋ "ಖ ಛ ಸೇಸ್ವಿ"ತಿ (೫-೭೬) ದ್ವಿತ್ತೇ ಪುಬ್ಬಸ್ಸಾಸ್ಸ ಇಮಿಮರಿಸತಿ। ತಥಾ ಪಿಪತಿಸತೀತಿ 'ಪತಪಥ=ಗಮೇನ' ಇಚ್ಚಸ್ಸ। ಸಾ ಮಿಮರಿಸತೀತಿ ಸತಿಪಿ ಸಚೇತನತ್ತೇ ವಿಸತ್ತಜೀವಿತಸ್ಸ ಸುನಖಸ್ಸ ಮರಣಿಚ್ಚಾ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಪಟಿಪಾದಿತಂ। "ಇಚ್ಚಾಸನ್ತಾ ಪಟಿಸೇಧೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ"ತಿ (೩-೧-೭) ಪಾಣಿನೀಯವಾತ್ತಿಕಕಾರೇನ ವುತ್ತಂ, ತನ್ನಿರಾಕತ್ತುಮಾಹ- 'ಬುಭುಕ್ಖಿತು'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಜಾತಿಪದತ್ಥನಿಸ್ಸಯೇನ ನಿವುತ್ತಿಮ್ಪಟಿಪಾದಯಮಾಹ- 'ಜಾತಿಪದತ್ಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಇತರೋ ಇಚ್ಛತ್ಥೋ।

೫. ಈಯೋ

ಕರೀಯತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೀಯತೀತಿ ಕಮ್ಮಂ। ತಞ್ಚ ನಾಮ ಜಾತಿ ಗುಣಕಿರಿಯಾದಬ್ಬ ಸಮ್ಬನ್ಧತೋ ಪಞ್ಚಧಾ ಭವತಿ। ತತ್ಥ ನಾಮಕಮ್ಮಂ' ಡಿತ್ಥೋ ಡವಿತ್ಥೋತಿ ನಾಮೇನ ಪಿಣ್ಡಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧಾ। ಜಾತಿಕಮ್ಮಂ ಗೋಅಸ್ಸೋತಿ ಗೋತ್ತಾದಿಜಾತಿಯಾ ಪಿಣ್ಡಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧಾ। ಗುಣಕಮ್ಮಂ ಸುಕ್ಕೋನೀಲೋತಿ ಸುಕ್ಕಾದಿನಾ ಗುಣೇನ ದಬ್ಬಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧಾ। ಕಿರಿಯಾಕಮ್ಮಂ ಪಾಚಕೋ ಪಾಯಕೋತಿ ಪಾಚಕಾದಿಕಿರಿಯಾಯ ದಬ್ಬಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧಾ। ದಬ್ಬಕಮ್ಮಂ ದಣ್ಡೀವಿಸಾಣೀತಿ ದಣ್ಡಾದಿನಾ ದಬ್ಬೇನ ಪಿಣ್ಡಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧಾ। ಏವಂ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಪಞ್ಚಪ್ಪಕಾರಸಮ್ಭವೇಪಿಚ್ಚಾಯಮತ್ಥೇ ಈಯಸ್ಸ ವಿಧಾನತೋ ಇಚ್ಚಾಸಮ್ಬನ್ಧಿಯೇವ ಕಮ್ಮಂ ಗಯ್ಹತೀತಿ ಕಿರಿಯಾಕಮ್ಮಮೇವಾತ್ರ ಗಯ್ಹತೇ ಅಮುಕಮೇವತ್ಥಮುಪದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- 'ಯದಿಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಅಯಞ್ಚ ನಿಪಾತ ಸಮುದಾಯೋ ವಿಸೇಸಾಭಿಧಾನನಿಮಿತ್ತಾಸ್ಯುಪಗಮೇ ವತ್ತತೇ।

ತಥಾಪೀತಿಲೋಕವುತ್ತಿರಯಂವಿಸೇಸಾಭಿಧಾನಾರಮ್ಭೋ। ತಂಸಮ್ಬನ್ಧಿಯೇವಾತಿ ಇಚ್ಚಾಸಮ್ಬನ್ಧಿಏವ। ಅತ್ತನೋಪುತ್ತಮಿಚ್ಛತೀತ್ಯಾದಿವಚನಿಚ್ಚಾಯಮತ್ತಸಮ್ಬನ್ಧಿನಿಪುತ್ತಾದೋ ಅತ್ತನೋತ್ಯನುವತ್ತಿಯಸುತ್ತನ್ತರೇನಪಚ್ಚಯೋವಿಧೀಯತೇಪಾಣಿನಿನಾ, ಏತ್ಥ ತ್ವ(ತ್ರ)ಗ್ಗಹಣಮನ್ತರೇನಾತ್ತ ಸಮ್ಬನ್ಧಿನ್ಯೇವ ಪುತ್ತಾದೋ ಕಥಂ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ ವಿಸೇಸವಚನಾಭಾವೇ ಹಿ ಪರಸಮ್ಬನ್ಧಿನ್ಯಪಿ ಪಪ್ಪೋತೀತೀಮಂಚೋದ್ಯಮುಬ್ಭಾವಯ ಮಾಹ- 'ಅತ್ತಸಮ್ಬನ್ಧಿನಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಈಯಸ್ಸ ಪರಸಮ್ಬನ್ಧಿನ್ಯಪಿ ಪಸಜ್ಜೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಕುತೋಚಾಹ-ಈಯಸ್ಸಾ ಇತಿಧಾನಾ'ತಿ। ಅತ್ಥಗ್ಗಹಣಸ್ಸಾವಚನೇ ಈಯಸ್ಸಾನಭಿಧಾನಾತಿ ಭಾವೋ।

ಅಪ್ಪತ್ತಿಯಾತಿ ಕರಣೇ ಹೇತುಮ್ಹಿ ವಾ ತತಿಯಾ। ಏತ್ಥಾತಿ ಅತ್ತನೋ ಪುತ್ತಮಿಚ್ಛತೀತೇತ್ಥಾಪಿ। ನ ಇಟ್ಠೋತಿ ಈಯಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ನಾಭಿಮತೋ। ನೇವೇತ್ಥ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ವದತೋ-ಧಿಪ್ಪಾಯಾಮಾಹ 'ಸಾಪೇಕ್ಖತ್ತ ಯೇವೇತಿ ಭಾವೋ'ತಿ। ಯದಿ ಅತ್ತನೋ ಪುತ್ತಮಿಚ್ಛತೀತಿ ವತ್ತುಮಿಚ್ಚಾಯಂ ಸಾಪೇಕ್ಖೇತ್ತೇಪಿ ಸಿಯಾ, ತದಾಯಮನಿಟ್ಠಪ್ಪಸಜ್ಜೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಯದಿಚೇತ್ಥ'ಇಚ್ಚಾದಿ।

ಅನಿಟ್ಠಪ್ಪಸಙ್ಗಸ್ಸ ಸರೂಪಮಾಹ- 'ಅತ್ತನೋ ಪುತ್ತೀಯತೀತಿ ಸಿಯಾ'ತಿ। ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೇನ ಈಯೇನೇವ ಅತ್ತತ್ಥಸ್ಸಾಭಿಹಿತತ್ತಾ ಅತ್ತಸದ್ದಸ್ಸಾಪ್ಪಯೋಗೋತಿ ಚೇತಮ್ಪಿ ನ ಸಙ್ಗತನ್ತಿ ಪಟಿಪಾದಯಮಾಹ 'ನ ಚ ಸಕ್ಕಾ'ತಿಆದಿ। ಕಸ್ಮಾದೇವಂ ವತ್ತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ ಆಹ- 'ಪಕತಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಅಪೂಪಾದಿಕಾಯ ಪಕತಿಯಾ ಸಮಾನತ್ಥಸ್ಸೇವ ವಿಸೇಸನಸ್ಸ ವುತ್ತಿಪದೇ ಅನ್ತೋಭಾವ ದಸ್ಸನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕ್ವಪನೇವಂ ದಿಟ್ಠನ್ತ್ಯಾಹ- 'ತಂಯಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ। "ತಮಸ್ಸ ಸಿಪ್ಪಂ ಸೀಲಂ ಪಣ್ಯಂ ಪಹರಣಂ ಪಯೋಜನಂ"ತಿ (೪-೨೭) ಣಿಕೇ ಆಪೂಪಿಕೋ। ನತು ಭಿನ್ನತ್ಥಸ್ಸಾತಿ ಬ್ಯತಿರೇಕಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ತಂ ದಿಟ್ಠನ್ತೇನ ಸಾಧೇತುಮಾಹ- 'ದೇವದತ್ತಸ್ಸಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಕಾರಣಮಾಹ- 'ಸಾಮ್ಯನ್ತರೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ದೇವದತ್ತಸ್ಸ ಧುರುನೋ ಕುಲನ್ತಿ ಸಾಮ್ಯನ್ತರಬ್ಯವಚ್ಛೇದಾಯ ದೇವದತ್ತಸದ್ದಸ್ಸೋ ಪಾದಾನತೋ ಗುರುಕುಲನ್ತಿ ವುತ್ತಿಪದೇನ ದೇವದತ್ತತ್ಥಸ್ಸಾನ್ತೋ ಭಾವೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಮೇತ್ಥೋಪಿ ಸಮಾನನ್ತೂಪದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- 'ತಥೇಹಾಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಅಥಾತ್ತನೋ ಪುತ್ತಮಿಚ್ಛತೀತ್ಯೇತಸ್ಮಿಂ ವಾಕ್ಯೇ ಪದಸ್ಸಾನ್ವಾಖ್ಯಾನತೋ ಅತ್ತಸದ್ದಸ್ಸಾಪ್ಪಯೋಗೋ ಕಿನ್ನ ಸಿಯಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ನಚಾಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಪದಸ್ಸಾತಿ ಪುತ್ತೀಯಾದಿನೋ ಪದಸ್ಸ। ನಚಾಪಿ ಅಪ್ಪಯೋಗೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಕಾರಣಮಾಹ- ‘ಈಯನ್ತಸ್ಸಾ’ತಿಆದಿ। ಈಯನ್ತೋ ಪುತ್ತೀಯಾದಿ, ನಿಯೋಗತೋ ನ ಪಪ್ಪೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ತಬ್ಬಾಚೀಸದ್ದಪ್ಪಯೋಗನ್ತಿ ಅಞ್ಞವಾಚೀಸದ್ದಯೋಗಂ। ಸುತಗ್ಗಹಣನ್ತಿ ಅಸುತತ್ತಾತಿ ವುತ್ತಸುತಗ್ಗಹಣಂ। ಅತ್ಥಪ್ಪಕರಣಾದ್ಯುಪಲಕ್ಖಣನ್ಯನೇನ ಅತ್ಥತೋ ಪಕರಣಾದಿತೋಪಿ ಪುತ್ತಸ್ಸತ್ತ ನಿಯತಾ ಗಮ್ಯತೇ, ಸುತಸದ್ದಸ್ಸ ತು ಗಹಣಮುಪಲಕ್ಖಣತ್ಥನ್ತಿ ವದತಿ।

ನನು ಚ ಸುತ್ತೇ ಕಮ್ಮಾತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಕಮ್ಮಸಮುದಾಯತೋಪೀಯೋ ಸಿಯಾ ತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯೇವ (ಮಭಾ)ವಂ ಸಾಧಯಮಾಹ- ‘ಕಮ್ಮಾ’ತಿಆದಿ। ವತ್ತುಂ ಇಟ್ಠಾ ಏಕಸಙ್ಖ್ಯಾ ಯಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸಾಮಞ್ಞಸ್ಸ ತಂ ತಥಾವುತ್ತಂ। ವತ್ತುಮಿಟ್ಠೇಕ ಸಙ್ಖ್ಯಸ್ಸ ಗಹಣಮಾಹ- ‘ಕಮ್ಮಸಮುದಾಯತೋ’ತಿ। ಕಿಮ್ಪನಾವಯವತೋ ನ ಸಿಯಾ’ ಮಹನ್ತಮ್ಪುತ್ತಮಿಚ್ಛತೀ’ಚ್ಚತ್ರ ಪುತ್ತಮಿಚ್ಛತೋಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ ‘ಅವಯವತೋಪಿ ಸಾಪೇಕ್ಖತ್ತಾಯೇವಾ’ತಿ। ನ ಭತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಏವಞ್ಚರಹಿ ಇದಮ್ಪಿ ನ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ ಚೋದೇನ್ತೋ ಆಹ ‘ಚರಹಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಮಹಾ ಚಾಯಂ ಪುತ್ತೋಚೇತಿ ಮಹಾಪುತ್ತಮಿಚ್ಛತೀತಿ ಯದೇವಂ ಕರೀಯತಿ ತದಾಯಮ್ಪಯೋಗೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- ‘ಭವಿತಬ್ಬಮೇವೇ’ಚ್ಚಾದಿ।

೬. ಉಪಮಾ

ಉಪಮೀಯತೇ ಪರಿಚ್ಛಿಜ್ಜತಿ ಸಾಧೀಯತೀತ್ಯತ್ಥೋ। ಕೀದಿಸನ್ತಮುಪಮಾನಮಿಚ್ಚಾಹ- ‘ಪಸಿದ್ಧಸಾಧಮ್ಮಾ’ಇಚ್ಚಾದಿ। ಪಸಿದ್ಧೋ ಗವಾದಿ, ತಸ್ಸ ಸಾಧಮ್ಮಾ ಸಮಾನ ರೂಪತಾಯ ಯಮ್ಪಸಿದ್ಧಸ್ಸ ಗವಯಾದಿನೋ ಸಾಧಿಯಸ್ಸ ಸಾಧನಂ ತಮುಪಮಾನನ್ಯತ್ಥೋ। ಸಮಾನೋ ಧಮ್ಮೋ-ಸ್ಸೇತಿ ಸಧಮ್ಮೋ, ಗವಾದಿಯೇವ। ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ಸಾಧಮ್ಮಂ। ಸಾಧ್ಯತೇ ಉಪಮೀಯತೇ-ನೇನೇತಿ ಸಾಧನಮುಪಮಾನಂ ಗವಾದಿ। ಸಾಧುತೇ ಉಪಮೀಯತೇತಿ ಸಾಧಿಯೋ, ಗವಯಾದಿ। ತಸ್ಸ ಸಾಧನಂ ಸಾಧಿಯಸಾಧನಂ।

ಪುತ್ತಮಿವಾಚರತೀತಿ ಏತ್ಥ ‘ಆವಸಥಮಾವಸತಿ’ಚ್ಚಾದೋ ವಿಯ ಆಧಾರತ್ಥಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನತ್ತಾ ಪುತ್ತೇ ವಿಯ ಮಾಣವಕೇ ಮಧುರನ್ನಪಾನದಾನಾದಿಕಮಾಚರಣಂ ಕರೋತಿಚ್ಚೇವಮತ್ಥಸಮ್ಭವೇನ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಉಪಮಾನೋಪಮೇಯ್ಯಭಾವೋತ್ಯವಗಮಯಿತುಮಾಹ- ‘ಪುತ್ತೇ’ಇಚ್ಚಾದಿ। ಪಸಿದ್ಧೇನ ಸಾಧನಭಾವೇನುಪಮಾನಭೂತೇ ಪುತ್ತೇ ಆಚರಣಮ್ಪಿ ಪಸಿದ್ಧನ್ತಿ ಆಹ- ‘ತಮ್ಪಸಿದ್ಧ’ನ್ತಿ। ತದಾಚರಣೇನ ತೇನ ಆಚರಣೇನ ಪುತ್ತಮಾಣವಕವಿಸಯಮಾಚರಣಂ ವಾ ಪುತ್ತಮಾಣವಕ ಸದ್ದೇನುಪಚಾರತೋ ಗಹೇತ್ವಾ ವಿಸಯೀವಸೇನ ವಿಸಯಭಾವವೋಹಾರೋತಿಪಿ ಯುಜ್ಜತಿ। ವಾಕ್ಯತ್ಥೋ ಪನೇತಸ್ಮಿಂ ಪಕ್ಖೇ ‘ಪುತ್ತಮಿವ ಪುತ್ತವಿಸಯ ಮಾಣವಕಮಿವ ಆಚರತಿ ಮಾಣವಕವಿಸಯಮಾಚರಣಂ ಕರೋತೀ’ತಿ, ವುತ್ತಿಯನ್ತು ಯಥಾವುತ್ತಮತ್ಥದ್ವಯಂ ಯಥಾಯೋಗಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ನನು ಚ ಯಜ್ಜತ್ರೋಪಮಾನೋಪಮೇಯ್ಯಭಾವೋ ವುತ್ತಿಯಂ ಈಯೇನೇವ ಜೋತಿತೋತಿ ಇವಸದ್ದೋ ನಿವತ್ತತೇ, ತದೋಪಮಾನೋಪಮೇಯ್ಯಭಾವೋ ಪುತ್ತ ಸದ್ದೇವ ವತ್ತತೇ, ತಂ ಕಥಮುಪಮೇಯ್ಯವಚನಸ್ಸ ಮಾಣವಕಸದ್ದಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ಥಸ್ಸ ಪಯೋಗೋ ಯುತ್ತೋಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ- ‘ಉಪಮಾನವಚನತೋ’ಚ್ಚಾದಿ।

ತಬ್ಬಿಸಿಟ್ಠಾಚರಣೇತಿ ತೇನೋಪಮಾನೇನ ವಿಸಿಟ್ಠೇ ಆಚರಣೇ। ಉಪಮಾನೋಪಮೇಯ್ಯಭಾವಸ್ಸಾನಿವತ್ತತ್ತಾತಿ ಏತ್ಥಾಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ ‘ಉಪಮಾನ ವಿಸಿಟ್ಠಾಚರಣೇ ಉಪಮಾನವಚನತೋ ಈಯಸ್ಸ ವಿಧಾನೇ ನೋಪಮೇಯ್ಯವಚನಮನ್ತರೇನೋಪಮಾನವಚನಸ್ಸ ಪವತ್ತೀತಿ ಉಪಮಾನೋಪಮೇಯ್ಯಭಾವಸ್ಸಾನಿವತ್ತೀ”ತಿ। ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಯದ್ಯುಪಮಾನೋಪಮೇಯ್ಯಭಾವಸ್ಸ ಈಯೇನೇವ ಜೋತಿತತ್ತಾ ತದನ್ತಸ್ಸುಪಮೇಯ್ಯೇ ವುತ್ತಿ ಸಿಯಾತ್ಯತ್ಥೋ। ಪಬ್ಬತಾಯತೀತಿ “ಕತ್ತುತಾಯೋ”ತಿ (೫-೮) ಆಯೋ। ಉಪಮೇಯ್ಯಸ್ಸಾನಿವತ್ತತ್ತಾ ಉಪಮೇಯ್ಯ ಕತ್ತುಸಾಮಞ್ಞೇ ತಿಪ್ಪಚ್ಚಯೋ।

೭. ಆಥಾ

ಯಥಾನನ್ತರಸುತ್ತೇ ಉಪಮಾನೇ ಉಪಮೇಯ್ಯಸ್ಸ ಮಾಣವಕಸ್ಸ ಪಯೋಗೋ ಉಪಪನ್ನೋ, ತಥಾತ್ರಾಪಿ ‘ಪಾಸಾದೇ ಕುಟಿಯ’ನ್ತಿ ಚೋಪಮೇಯ್ಯಸ್ಸಪಯೋಗೋತಿ ಅತಿದಿಸನ್ತೋ ಆಹ- ‘ಹೇಟ್ಠಾವಿಯೇ’ಚ್ಚಾದಿ। ಉಪಮಾನೇ ಉಪಮೇಯ್ಯಸ್ಸಾನನ್ತೋಭಾವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ನನು ಕಿಮತ್ಥಮಿದಮುಚ್ಚತೇ ಯವತಾಯೋ ಪಾಸಾದೇ ಇವಾಚರತಿ ಸೋ ಪಾಸಾದಮಿವಾಚರತೀತಿಪಿ ವತ್ತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ ನಾತ್ಥಭೇದೋ-ಙ್ಞತ್ರ ವಚನಿಚ್ಛಾಭೇದಾತಿ ಪುಬ್ಬೇನೇವೇತ್ಥಾಪಿ ಈಯೋ ಸಿದ್ಧೋ, ತತೋ ನಾತ್ಥೋ-ನೇನ ವಚನೇನೇ ಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ- ‘ಯದಿಪಿ’ಚ್ಚಾದಿ।

೮. ಕತ್ತು

ಏತ್ಥ ಕತ್ತುತೋಇತಿ ವಚನಾ ಕಮ್ಮಾತಿ ನಿವತ್ತತೇ, ಆಯಗ್ಗಹಣಾ ಈಯೋ। ಕದಾ ಪನ ಕತ್ತುವಿಸೇಸೋ-ವಸೀಯತಿಚ್ಚಾಹ-‘ಯತ್ಥ್ಯಾ ದಿಸದ್ದಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತೇ’ತಿಆದಿ। ಪಬ್ಬತಾಯತಿ ಹತ್ಥಿಚ್ಚೇವಮಾದಿನಾ ಹತ್ಥ್ಯಾ ದಿ ಸದ್ದೇನ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತೇ ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೯. ಝುತ್ಥೇ

ಕೋಯಂ ಚ್ಯತ್ಥೋಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯ “ಅಭೂತತಬ್ಭಾವೇ ಕರಾಸಭೂಯೋಗೇ ವಿಕಾರಾಚೀ”ತಿ (೪-೧೧೯) ಚೀಸ್ಸ ಅಭೂತತಬ್ಭಾವೇ ಕರಾದಿಯೋಗೇಸತಿ ವಿಧಾನಾ ‘ಅಭೂತತಬ್ಭಾವೋ ಕರಾದಿವಿಸಿಟ್ಠೋ’ತಿ ಆಹ। ಅಭೂತ ತಬ್ಭಾವಸ್ಸ ಕರಾದಿವಿಸಿಟ್ಠತ್ತಾ ಕರೋತ್ಯತ್ಥನಿವತ್ತಿಯಾವಸ್ಸಂ ಪಾಣಿನಿಯಾ ವಿಯ ಭುವಿಗ್ಗಹಣಂ ಕತ್ತಬ್ಬಮಙ್ಞಥಾ ಕರೋತ್ಯತ್ಥೇಪಿ ಸಿಯಾತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯ ನಿವತ್ತಿಹೇತುಮಾಹ- ‘ತೇನೇವಾ’ತಿಆದಿ। ಯೇನೇವ ಕರೋತ್ಯಾದಿವಿಸಿಟ್ಠೋ ಅಭೂತತಬ್ಭಾವೋಚ್ಯತ್ಥೋ ತೇನೇವ ಹೇತುನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಭವತ್ಯತ್ಥೇ-ನೇನ ಕಾರಣೇನ ಲದ್ಧೇ ಕರೋತ್ಯತ್ಥೋಪ್ಯನಿಟ್ಠೋ ಲಬ್ಭತಿಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯ ತನ್ನಿವತ್ತಿಮ್ಪಟಿಪಾದಯಮಾಹ- ‘ಕರೋತ್ಯತ್ಥೇ’ಚ್ಚಾದಿ। ಅಧವಲಂ ಧವಲಂ ಕರೋತಿ ಧವಲೀಕರೋತಿಚ್ಚೇವ ಚೀಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಕತ್ತಬ್ಬೇ ಕಮ್ಮೇನೇವ ಕರೋತಿಸ್ಸಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ದಿಟ್ಠತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಾರಣನ್ತರಮಾಹ- ‘ಇಹ ಚೇ’ಚ್ಚಾದಿ। ಇತಿಸದ್ದೋ ಹೇತುಮ್ಹಿ ಯಸ್ಮಾ ಇಹ ಕತ್ತುತೋತಿ ವತ್ತತೇ ತತೋಚೇತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅಸತ್ಯತ್ಥಸ್ಸ ಪನ ಭವತ್ಯತ್ಥೇಯೇವಾನ್ತೋಭಾವಾ ನ ತನ್ನಿವತ್ತಿ ಪಟಿಪಾದಿತಾ। ತಪ್ಪಕರಣೇತಿ ಧಾತುಪ್ಪಚ್ಚಯಪ್ಪಕರಣೇ। ದ್ವಿಬ್ಬಚನನ್ತಿ ಪಟಇಚ್ಚಸ್ಸ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ ತತೋ “ದಿಸ್ಸನ್ತಙ್ಞೇಪಿ ಪಚ್ಚಯಾ”ತಿ (೪-೧೨೦) ರಾಪ್ಪಚ್ಚಯೋ। “ರಾನುಬನ್ಧೇನ್ತಸರಾದಿಸ್ಸಾ”ತಿ (೪-೧೩೨) ಅನ್ತಸರಾದಿಸ್ಸ ಲೋಪೋ। ಚ್ಯನ್ತಾ ಪಚ್ಚಯಾಭಾವತ್ಥಂ- ‘ಅಚೀತೋ’ತಿ ಪಚ್ಚಯವಿಧಾನಸುತ್ತೇ ಪಟಿಸೇಧೋ ನ ಕತೋ, ತೇನಾಹ-‘ಅಚೀತೋತಿ ಪಟಿಸೇಧಾಭಾವಾ’ತಿ। ಚೀತಿ ಭುಸೋಇತಿ

ಪಠಮನ್ತಾಚೀ । ಣಾದಿವುತ್ತಿತ್ತಾ “ಏಕತ್ಥತಾಯ”ನ್ತಿ (೨-೧೧೯) ವಿಭತ್ತಿಲೋಪೋ। ಇಹೇಚೇತಿ ‘ಚ್ಯತ್ಥೇ” ಇತೀಮಸ್ಮಿಂಯೇವ। ನ ಚ ವುಚ್ಚತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೧೦. ಸದ್ದಾ

ನನು ಚ ಅಸತಿ ಸುತ್ತೇ ದುತಿಯಾಗ್ಗಹಣೇ ದುತಿಯನ್ತೇಹಿಚ್ಚಾಯಂ ವಿಸೇಸೋ ಕುತೋ ಲಬ್ಭತೇ ಯೇನ ‘ಸದ್ದಾದೀಹಿ ದುತಿಯನ್ತೇಹೀ’ತಿ ವಿವರಣಂ ಕತನ್ತಿ ಸಚ್ಚಂ, ತಥಾಪಿ ಪಚ್ಚಯವಿಧಿಮ್ಹಿ ಯುತ್ತೇಪಿ ಪಞ್ಚಮಿಯಾ ನಿದ್ದೇಸೇ ‘ಸದ್ದಾದೀನೀ’ತಿ ದುತಿಯಾಯೋಪಾದಾನಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ತಥಾ ವಿವರಣಂ ಕತಂ।

ಸಬ್ಬತ್ಥಾತಿ “ತಮಧೀತೇ ತಂ ಜಾನಾತಿ ಕಣಿಕಾಚಾ”ದೋ (೪-೧೪) ಸಬ್ಬತ್ಥ। ಕಿರಿಯಾವಾತ್ಯವಧಾರಣೇನ ಯಂ ಬ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಂ, ತಮುಪದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- ‘ನ ಕಾಲೇ’ಚ್ಚಾದಿ। ಯದೀಪಿ ಅಧೀತೇಚ್ಚಾದೀಸು ವತ್ತಮಾನಕಾಲೇನ ಕತ್ತುನಾ ಏಕವಚನೇನ ಚ

ನಿದ್ದೇಸೋ, ತಥಾಪಿ ತೇಸಮಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಭೂತಾದಿಕೇ ಕಾಲೇ ಕಮ್ಮಾದೋ ಸಾಧನೇ ಬಹುವಚನೇನ ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಸಿಯಾ ಏವೇತಿ ಭಾವೋ।

ನನು ಚ "ಧಾತ್ವತ್ಥೇನಾಮಸ್ಮೀ"ತಿ (೫-೧೨) ಇಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಪತ್ತೇ-ಯಮಾರಬ್ಭತೇ ಅಸ್ಸಪಿ ಧಾತ್ವತ್ಥೇಯೇವ ವಿಧಾನಂ, ತತೋ ಚ ಸದ್ದಾದೀಹಿ ಧಾತ್ವತ್ಥೇ ಇಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ ನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ದಿಸ್ಸತೇ ಚ ಇಪ್ಪಚ್ಚಯಪಯೋಗೋಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯ 'ನಾಯಮಿಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಬಾಧಕೋ'ತಿ ಪಟಿಪಾದೇತುಮಾಹ- 'ಧೂಪಂ ಕರೋತಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ನಾನಾಭಿನ್ನಂ ವಾಕ್ಯಂ ನಾನಾವಾಕ್ಯಂ, ತಸ್ಸ ಭಾವೇನ, ತೇನ ಭಿನ್ನವಾಕ್ಯಭಾವೇನಾಯಸ್ಸ ಇಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಚ ಸಮುಚ್ಚಯತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। "ಧಾತ್ವತ್ಥೇನಾಮಸ್ಮೀ"ತ್ಯೇಕಂ ವಾಕ್ಯಂ, "ಸದ್ದಾದೀನಿ ಕರೋತ್ಯ"ಪರಂ। ಏತಾನಿ ದ್ವೇ ಭಿನ್ನವಾಕ್ಯಾನಿ- 'ಧಾತ್ವತ್ಥೇ ನಾಮಸ್ಮಾ ಇಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಭವತಿ, ಸದ್ದಾದೀನಿ ಕರೋತಿಚ್ಚಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಆಯೋ ಭವತೀ'ತಿ ಪಚ್ಚೇಕಮಾಖ್ಯಾತಾಪೇಕ್ಖಾಯ ವಾಕ್ಯಪರಿಸಮತ್ತಿಯಾ ಭಿನ್ನತಾ, ಅಭಿನ್ನೇ ಹಿ ಕಿರಿಯಾಪದೇಕವಾಕ್ಯತಾ, ಭಿನ್ನೇತು ನಾನಾವಾಕ್ಯತಾ, ನಾನಾವಾಕ್ಯೇ ಚ ಸತಿ ಸಮುಚ್ಚಯೋ। ನ ಹಿ ಸಾಮಞ್ಞವಿಸೇಸಭಾವೇನ ವಿಧಾನಮೇವ ಬಾಧಾಹೇತು, ಕಿಞ್ಚರಹಿ ಏಕವಾಕ್ಯತಾಪಿ, ತಂ ಯಥಾ-'ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಂ ದಧಿ ದಿಯ್ಯತಂ, ತಕ್ಕಂ ಕೋಣ್ಡಞ್ಞಾಯೇ'ತಿ। ನಾನಾವಾಕ್ಯೇ ತು ಸಮುಚ್ಚಯೋ, ತಂ ಯಥಾ- 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಭೋಜೀಯನ್ತು, ಮಾಢರಾಯ ವತ್ಥಯುಗಲಂ ದೀಯತೂ'ತಿ ಮಾಢರೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭಾವೇನ ಭೋಜೀಯತೇ ವತ್ಥಯುಗಲಞ್ಚ ಲಭತೇ, ತೇನೋಜುಕಂ ವುತ್ತೇನ ವತ್ಥಯುಗಲದಾನೇನ ಸಾಮಞ್ಞವುತ್ತಂ ಭೋಜನಂ ನ ಬಾಧೀಯತೇ, ತಥೇಹಾಪಿ ಉಜುಕಂ ವಿಹಿತೇನಾಯೇನ ಸಾಮಞ್ಞವಿಹಿತೋ ಇಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ನ ಬಾಧೀಯತೇ ಲಕ್ಖಿಯಾನುರೋಧೇನ ಸತ್ಥಕಾರಸ್ಸ ವಾಕ್ಯ ಭೇದಾಭೇದೋತಿ ನಾನವಟ್ಠಿತಿದೋಸೋತಿ ಮಞ್ಞತೇ। ತಿಮ್ಹಿ ಲೇ ಚ ಸಿದ್ಧನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಯಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ನ ವಿಹಿತೋ ಪಾಣಿನೀಆದೀಹಿ ವಿಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। 'ಜಲ ದಲ- ದಿತ್ತಿಯಂ'। "ಮಾನೋ"ತಿ (೫-೬೫) ಮಾನೋ, "ಕತ್ತರಿ ಲೋ"ತಿ "ಪರೋಕ್ಖಾಯಂ ಚೇ"ತಿ (೫-೭೦) ಚಗ್ಗಹಣೇನ 'ದಲ ದಲ'ಇತಿದ್ವಿತ್ತಂ "ಲೋಪೋನಾದಿಬ್ಯಞ್ಜನಸ್ಸ" (೫-೭೫) "ಸರಮ್ಹಾ ದ್ವೇ"ತಿ (೧-೩೪) ದಸ್ಸಲಸ್ಸ ಚ ದ್ವಿಭಾವೇ ದದ್ದಲ್ಲಮಾನಾ। ಜಲಮಾನಾತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾವಚನತೋತಿ ಇಮಿನಾ ಕಿರಿಯಾಸಮಭಿಹಾರೇ ಯಪ್ಪಚ್ಚಯಾಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಇಮಿನಾ ಚ ಸಕ್ಕತೇ ವಿಯ ಭುಸಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞೇಪಿ ಕಿರಿಯಾಸಮಭಿಹಾರೋ ಕಿರಿಯಾಪರಿವತ್ತನಂ, ತಞ್ಚ ಯದಾ ಕಿರಿಯಮಞ್ಞೇನ ಕತ್ತಬ್ಬಮಞ್ಞೋ ಕರೋತಿ, ತೇನ ಕತ್ತಬ್ಬಞ್ಚೇತರೋ, ತದಾ ಭವತೀತಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ। "ಸಾಮಞ್ಞವಿಹಿತಾ ವಿಧಯೋ ಪಯೋಗಮನುಸರನ್ತೀ"ತಿ ಇಮಿನಾ ಲಕ್ಖಣೇನ 'ದಲ-ದಿತ್ತಿಯ'ನ್ತಿ ಇಮಸ್ಮಾ "ಮಾನೋ"ತಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವಿಹಿತೋ ಮಾನಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಭುಸತ್ಥೇ ಆಭಿಕ್ಖಞ್ಞೇ ಚ ಭವಿಸ್ಸತಿ। ದದ್ದಲ್ಲ ಮಾನಾತಿ ಏತ್ಥ ಭುಸಂ ಜಲಮಾನಾ, ಪುನಪ್ಪುನ ಜಲಮಾನಾತಿ ಚ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೧೧. ನಮೋ

ನಮೋ ಕರೋತಿ ನಮೋಸದ್ದಮುಚ್ಚಾರೇತಿ, ಸದ್ದಂ ಕರೋತಿ ಸದ್ದಮುಚ್ಚಾರೇತೀತಿಚ್ಚೇವಮತ್ಥೋ (ನ) ಗಹೇತಬ್ಬೋ ಅನಿಸ್ಸಯನತೋ ಅನಭಿಧಾನತೋ ವಾ।

೧೨. ಧಾತ್ವಾ

ಅಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನೋತಿ ಅನಿಪ್ಫನ್ನೋ ಅಸಿದ್ಧಾವತ್ಥೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಾರಕಸಾಧಿಯೋತಿ ಯಥಾಲಾಭಂ ಕಾರಕೇಹಿ ಸಾಧಿಯೋ। ಅಸತ್ವಭೂತೋತಿ ಅದಬ್ಬಭೂತೋ। ಅಯನ್ತು ಕಿರಿಯಾರೂಪೋ ಪದತ್ಥೋ ಪಚತ್ಯಾದೀನಂ ವಿಕ್ಲೇದನಾದಿಪಧಾನಕಿರಿಯಾರೂಪೋ ಚ ತದವಯವರೂಪಾ ಪುಬ್ಬಪರೀಭೂತಉದ್ಧನಾರೋ ಪನಾದಿಕಾದಯೋ ತಾದತ್ಥಿಯಾ ಚ ಪಚತ್ಯಾದಿವಚನೀಯಾ। ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ವುತ್ತಲಕ್ಖಣೇ ಧಾತ್ವತ್ಥೇ ಧಾತುತೋ ವಿಧೀಯಮಾನೋ ತ್ಯಾದಿಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ತಥಾಭೂತಮೇವ ವದತೀತಿ ಭೇದಾಭಾವಾ ಅಭೇದಸಙ್ಖ್ಯಾಯೇಕವಚನೇನೋಚ್ಚತೇ, 'ನ ಬಹುವಚನೇನ, ತೇನೇತ್ಥ 'ಠೀಯತೇ ದೇವದತ್ತೇನ, ಠೀಯತೇ ದೇವದತ್ತೇಹೀ'ತಿ ಭವತಿ। ನ ಯತೋಕುತೋಚೇತಿಆದಿನಾ ಯತೋ ಯತ್ಥ ನ ದಿಸ್ಸತಿ, ತತೋ ತತ್ಥ ನ ಹೋತೀತಿ ದೀಪೇತಿ। ಯತೋ ಯತ್ಥ ವಿಧಿ, ಸ

ತಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧೀ ಭವತೀತಿ ನಾಮೇಹಿ ವಚನೀಯತ್ಥತೋ-ತ್ಥನ್ತರಭೂತೋ ಯೋಯಂ ಧಾತ್ವತ್ಥೋ ಕಮಾದೀನಮತ್ಥಭೂತೋ, ಸೋ ಸಕತ್ಥೋತಿ ಸಕತ್ಥೇಯೇವಾಯಮಿಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಚುರಾದಿಣಿವಿಯಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ತಸ್ಸಚಾತಿ ಏಕಾರಸ್ಸ ಚ। ಅಥ ಅತಿಹತ್ಥಯತಿಚ್ಚಾದೋ ಪಾದಿವಿಸಿಟ್ಠೇ ಏವ ಧಾತ್ವತ್ಥೇ ಇಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ವಿಧಾನಾ ತದತ್ಥವಿಹಿತೇನೇವ ಇಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ ಪಾದಿವಿಸಿಟ್ಠೋ ಧಾತ್ವತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ, ತೇನ ಕಿಮತ್ಥೋ ಇಪ್ಪಚ್ಚಯನ್ತಸ್ಸ ಪಾದಿಯೋಗೋಚ್ಚಾಸಙ್ಕ್ಯಿಯ ಪಯೋಜನಮಾಖ್ಯಾತುಮಾಹ- 'ಅತಿಹತ್ಥಯತಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ನ ಸಾಮತ್ಥಿಯನ್ತಿ ಸಮತ್ಥತಾ ನತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೩. ಸಚ್ಚಾ

ಅತ್ಥಮಾಚಿಕ್ಖತಿ, ವೇದಮಾಚಿಕ್ಖತೀತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಸುಖಾಪೇತಿಚ್ಚಾದೋ ಸುಖಂ ವೇದಯತಿಚ್ಚಾದಿನಾ ವಿಗ್ಗಹೋ। ವಾಪಾಠಾತಿ ವಿಕಪ್ಪೇನ ಪಾಠತೋ।

೧೫. ಚುರಾ

ಅಸತಿ ಸುತ್ತೇ ಸಕತ್ಥೇತಿ ಕಥಂ ಲಬ್ಭತೀತಿ ಆಹ- 'ಅತ್ಥಾನತಿ ದೇಸಾ'ತಿ। ಅತ್ಥಾ-ನತಿದೇಸಾತಿ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಸುತ್ತೇ ಅನಿದ್ದೇಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅತ್ಥವಿಸೇಸಸ್ಸಾ-ನತಿದೇಸಮತ್ತೇನ ಸಕತ್ಥೋಯೇವ ಣಿನಾ ವಾಚ್ಚೋತಿ ಕಥಂ ವಿಞ್ಞಾಯತೇಚ್ಚಾಹ- 'ಸಕತ್ಥಸ್ಸ ಚ ಸುತತ್ತಾ'ತಿ। ಚುರ=ಥೇಯ್ಯೇ ಇಚ್ಚಾದೀಸು ಥೇಯ್ಯಾದಿಕಸ್ಸ ಸಕತ್ಥಸ್ಸ ಸುತತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯೋಗವಿಭಾಗತೋತಿ 'ಣೇ'ತಿಯೋಗವಿಭಾಗತೋ, ರಜ್ಜಂ ಕಾರೇತೀತಿ ಏತ್ಥ ಸಾಮ್ಯಮಚ್ಚಾದಿಕಂ ಸತ್ತಙ್ಗಂ ರಜ್ಜಂ ಪವತ್ತೇತೀತಿ ವಾ ಅತ್ಥೋ, ಪಯೋಜಕಬ್ಯಾಪಾರೇ ಣಿ।

೧೬. ಪಯೋ

ಪಯೋಜಕೋ ಚೋದಕೋ ಬ್ಯಾಪಾರಕೋತಿ ಅತ್ಥೋ ನನು ಚ ವುತ್ತಿಯಂ 'ಕತ್ತಾರಂ ಪಯೋಜಯತೀ'ತಿ ವುತ್ತಂ ಕಥಂ ಪಯುಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಕತ್ತುತ್ತಂತಿ ಆಹ- 'ಪಯುಜ್ಜಮಾನೋ'ಚ್ಚಾದಿ। ನಾವಸ್ಸಂ ಕಿರಿಯಾಪವತ್ತಕತ್ತೇನೇವ ಯೋಗ್ಗತಾಮತ್ತೇನಪಿ ಕತ್ತುತ್ತಂ ಸಿಯಾತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- 'ಕಿರಿಯಾಯ ಯೋಗ್ಗೋ'ತಿಆದಿ। ಪಾಸಾಣಮ್ಬಲೇನುಟ್ಠಾಪೇತಿ'ಚ್ಚಾದೀಸು ಹಿ ಯೋಗ್ಯತಾಯಪಿ ಕತ್ತುತ್ತಾವಸಾಯೋಸಿಯಾ, ಕೋಪನಾಯಂ ಪಯೋಜಕಬ್ಯಾಪಾರೋತಿ ಆಹ- 'ಪೇಸನೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ದಾಸಾದಿನೋ ಹೀನಸ್ಸ ಕತ್ಥಚಿ ಅತ್ಥೇ ನಿಯೋಜನಂ ಪೇಸನಂ। ಗುರುಆದಿನೋ ಸಕ್ಕಾರಪುಬ್ಬಂ ಬ್ಯಾಪಾರಣಮಜ್ಝೇಸನಂ। ತಂ ಪೇಸನಜ್ಝೇಸನಾದಿಕಂ ಲಕ್ಖಣಂ ಸಭಾವೋ ಯಸ್ಸ ಸೋ ತಥಾ ವುತ್ತೋ।

ಆದಿಸದ್ದೇನ ಆನುಕೂಲ್ಯಭಾಗಿನೋ ಬ್ಯಾಪಾರಸ್ಸ ಗಹಣಂ, ತಥಾ ಚ 'ಭಿಕ್ಖಾ ವಾಸಯತಿ ಕಾರೀಸೋ-ಜ್ಝಾಪೇಸೀ'ತಿ ಸಿಜ್ಝತಿ। ಭಿಕ್ಖಾ ಹಿ ಪಚುರಬ್ಯಞ್ಜನವತೀ ಲಬ್ಭಮಾನಾ ವಾಸಾನುಕೂಲಂ ತಿತ್ತಿವಿಸೇಸಮುಪಜನಯತಿ। ಕಾರೀಸೋಪಿ ನಿವಾತೇ ಪದೇಸೇ ಸುಟ್ಠು ಪಜ್ಜಲಿತೋಜ್ಝಯನವಿರೋಧಿ ಸೀತಕತಮುಪದ್ದವಮಪನಯನ್ತೋ-ಜ್ಝಯನಾನುಕೂಲಸಾಮತ್ಥಿಯಮಾದಧಾತಿ ತತೋ ತೇಸಮ್ಪಿ ಯುತ್ತಮ್ಪಯೋಜಕತ್ತನ್ತಿ।

ಪಯೋಜಕಬ್ಯಾಪಾರೇತೀದಂ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸನಂ ವಾ ಸಿಯಾ ಪಕತಿವಿಸೇಸನಂ ವಾ। ತತ್ಥ ಯದಿ ಪಕತಿವಿಸೇಸನಂ ಸಿಯಾ, ತದಾ ಪಯೋಜಕಬ್ಯಾಪಾರೇ ವತ್ತಮಾನಾ ಣೇಣಾಪೀ ವಿಧೀಯನ್ತೀತಿ (ಗಮನಂ) ಪತಿ ಯೋ ನಿಯೋಗೋ ತದತ್ಥೋ ಗಮಿ, ನ ಗತ್ಯತ್ಥೋ, ತಸ್ಸ ಚಾಯಂ ಪಯೋಜ್ಜೋತಿ 'ಗಮಯತಿ ಮಾಣವಕಂ ಗಾಮ'ನ್ತಿ ಗತ್ಯತ್ಥಸ್ಸ ಪಯೋಜ್ಜೇ "ಗತಿಬೋಧಾಹಾರೇ"ಚ್ಚಾದಿನಾ (೨-೪) ವಿಹಿತಾ ದುತಿಯಾ ನ ಪಪ್ಪೋತಿ, ತತೋ ಪಕತ್ಯತ್ಥವಿಸೇಸನಪಕ್ಖೋ ದುಟ್ಠೋತಿ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸನಪಕ್ಖಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸನಂ ವೇದಂ ನ ಪಕತಿವಿಸೇಸನ'ನ್ತಿ।

ಪಯೋಜಕಮತ್ತಗ್ಗಹಣೇತಿ ಮತ್ತಸದ್ದೋ ಸಾಮಞ್ಞವಾಚೀ, ಯಥಾ 'ಕಞ್ಞಾ ಮತ್ತಂ ವಾರಯತೀ'ತಿ। ಕತ್ತಾರಂ ಯೋ ಪಯುಜ್ಜತಿ ಯೋ ಚ ಕರಣಾದೀನಂ ಪಯೋಜಕೋ ತೇಸಂ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಗಹಣೇ ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಬ್ಯಾಪಾರೇತ್ವೇವಾತಿ ಪಯೋಜಕಗ್ಗಹಣಮನ್ತರೇನ ಬ್ಯಾಪಾರೇಇಚ್ಚೇವ ವಚನಂ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾತಿ ಭಾವೋ, ತನ್ತಿ ಪಯೋಜಕಗ್ಗಹಣಂ, ವಿಸಿಟ್ಠೋ ವಿಸಯೋ ಯಸ್ಸ ಪಯೋಜಕಗ್ಗಹಣಸ್ಸತಂತಥಾವುತ್ತಂ। ಕೋಪನಾಯಂವಿಸಿಟ್ಠೋ ವಿಸಯೋಚ್ಚಾಹ- 'ಯೋ ಲೋಕೇ'ಇಚ್ಚಾದಿ। ಇತೋವಾತಿ ವಕ್ಖಮಾನಸ್ಸ ಹೇತುನೋ ಪರಾಮಾಸೋ। ತನ್ತಿ ಚುರಾದೀಹಿ ಣಿವಿಧಾನಂ। ಏವಂಸದ್ದೋ ವಕ್ಖಮಾನಾಪೇಕ್ಖೋ। ತಂ ವಿಸುಂ ಚುರಾದೀಹಿ ಣಿವಿಧಾನಮೇವ ವಕ್ಖಮಾನಪ್ಪಕಾರೇನ ಸಫಲಂ ಸಿಯಾ ನಾಞ್ಞಥಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಮೇವ ಪಕಾರಂ ದಸ್ಸೇತಿ'ಯದಿಮಿನಾ'ಚ್ಚಾದಿ।

೧೭. ಕ್ಯೋತಾ

ಕತ್ತರಿ ವಿಹಿತೇಸುಪಿ ಮಾನನ್ತತ್ಯಾದೀಸು ಪರಭೂತೇಸು ಕ್ಯೋ ಭವತೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಯೇಯ್ಯಾತಿ 'ಭಾವಕಮ್ಮೇಸೂ'ತಿ ನ ಕ್ಯಸ್ಸ ವಿಸೇಸನನ್ತಿ ಆಹ- 'ಮಾನನ್ತತ್ಯಾದೀನ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ।

ಯದಿ ಹಿ ಕತ್ತರಿ ವಿಹಿತೇಸು ಸಿಯಾ, ತಥಾ ಸತಿ ತೇಸಮುಭಿನ್ನಂ ಪಧಾನತ್ತೇನಾಭಿಧೀಯಮಾನಾನಮಞ್ಞಮಞ್ಞಾನಪೇಕ್ಖತ್ತಾ ಅಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಸಿಯಾ, ನ ಚೇ ವಮ್ಭೂತಾನಮಭಿಧಾನಮತ್ಥಿ, ನ ಹಿ 'ಠೀಯತೇ'ಚ್ಚಸ್ಮಾ ಭಾವೋ ಕತ್ತಾ ಚ ಪತೀಯತೇ, ನಾಪಿ 'ಗಮ್ಯತೇ'ಚ್ಚಸ್ಮಾ ಕಮ್ಮಂ ಕತ್ತಾಚ। ಅಪಿ ತು ಭಾವಕಮ್ಮಾನೇವ ಗಮ್ಯನ್ತೇ, ತೇನಾಹ- 'ತಸ್ಮಾ'ಇಚ್ಚಾದಿ।

ತೇಸಮೇವಾತಿ ಮಾನನ್ತತ್ಯಾದೀನಮೇವ। ಪರಸಮಞ್ಞಾಭಿ ಪರೇಸಂ ಕಚ್ಚಾಯನಾ ನಂ ಪರೋಕ್ಖಾಇಚ್ಚೇವ ನಾಮಂ। ತಬ್ಬಜ್ಜಿತೇಸೂತಿ ಪರೋಕ್ಖಾಸಞ್ಞಿಪಚ್ಚಯವಜ್ಜಿತೇಸು। ಅಪರೋಕ್ಖೇಸೂತಿ ಏತ್ಥ ಪರಸಮಞ್ಞಾವಸೇನ ಪರೋಕ್ಖಾಇಚ್ಚನೇನ ಸಹ ಸಮಾಸಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಅಞ್ಞಥಾಪಿ ಪಟಿಪಾದೇತುಂ 'ಅಥವಾ'ತಿಆದಿಮಾಹ। ಪರೋಕ್ಖೇತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾವಿಸಯೇ ಕಾಲೇ। ಪರೋಕ್ಖೇವಿಹಿತಾ ಪಚ್ಚಯಾತಿ ಇಮಿನಾ ಉಪಚಾರೇನ ತದ್ಧಿತಪ್ಪಚ್ಚಯವಸೇನ ವಾ ಪರೋಕ್ಖಾತಿ ಸದ್ದನಿಪ್ಫತ್ತಿಮಾಹ। ತೇ ಪನ'ಅ ಉ' ಇಚ್ಚಾದಯೋ। ತತೋತಿ ಪರೋಕ್ಖಪ್ಪಚ್ಚಯತೋ।

ನನು ಪುಬ್ಬಪಕ್ಖೇ 'ಅಪರೋಕ್ಖೇಸೂ'ತಿ ಏತ್ಥ 'ಪರೋಕ್ಖಾವಜ್ಜಿತೇಸೂ'ತಿ ಅತ್ಥ ವಚನಂ ಯುಜ್ಜತಿ, ದುತಿಯಪಕ್ಖೇ ಪನ 'ಪರೋಕ್ಖವಜ್ಜಿತೇಸೂ'ತಿ, ತಥಾ ಸತಿ ಕಥಮೇತ್ಥ 'ಪರೋಕ್ಖಾವಜ್ಜಿತೇಸೂ'ತಿ ಅತ್ಥವಚನಂ ಯುಜ್ಜತೀತಿ ಆಹ- 'ತೇಪನಾ'ತಿಆದಿ। ಇಧಾತಿ ಅಪರೋಕ್ಖೇಸೂತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ। ನನು ಚ "ಪರೋಕ್ಖೇ ಅ ಉ"ಇಚ್ಚಾದಿಸುತ್ತೇ (೬-೬) 'ಪರೋಕ್ಖೇ'ತಿ ಪಕತಿವಿಸೇಸನನ್ತಿ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಪರೋಕ್ಖೇ ವಿಹಿತತಾ ಕಥನ್ತಿ ಮನಸಿ ನಿಧಾಯಾಹ 'ಪರೋಕ್ಖೇ'ಇಚ್ಚಾದಿ। ಭವನಂ ಭಾವೋ ಕಿರಿಯಾಧಾತ್ವತ್ಥೋ।

ಸಾಧೀಯಮಾನಾವತ್ಥೋತಿ ಇಮಿನಾ ಸಿದ್ಧಾವತ್ಥಾ ನಿರಸ್ಸತೇ। ಪುಬ್ಬಪರೀಭೂತೋ ಪಧಾನಕಿರಿಯಾವಯವಭೂತೋ ಕಿರಿಯಾರೂಪೋ ಅತ್ಥೋ ಲಕ್ಖಣಂ ಸಭಾವೋ ಯಸ್ಸ ಧಾತ್ವತ್ಥಸ್ಸ ಸೋ ತಥಾ ವುತ್ತೋ। ಸತ್ವಭೂತೋತಿ ಏತ್ಥ ಪತೀಯತೀತಿ ಸೇಸೋ। ಬಹುವಚನಮ್ಪಿ ಹೋತಿ ಪಾಕಾಪಾಕೇತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ಕರೀಯತೀತಿ ಕಮ್ಮಂ, ತಞ್ಚ ಯದಿಪಿ ನಾಮಾದಿಕಮ್ಮಮತ್ಥಿ, ತಥಾಪಿ ಕ್ರಿಯತ್ಥಾಇಚ್ಚಾಧಿಕಾರತೋ ಮಾನಾದೀನಮಞ್ಞತ್ಥಾಲಬ್ಭನತೋ ಚ ಕಿರಿಯಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೋವ ಗಯ್ಹತೇ, ಸು-ಸವನೇ ಸೂಯಮಾನಂ।

ಪಾಣಿನಿಯೇಹೇತ್ಥ "ಭಿನ್ದತಿ ಕುಸೂಲಂ'ತ್ಯಾದೋ ಯಾ ಭೇದನಾದಿಕಿರಿಯಾ ಕಮ್ಮನಿ ದಿಸ್ಸತೇ, ಸಾ ಯದಾ ಸುಕರತ್ತಮತ್ತೇನ ಸಪ್ಪಧಾನತ್ತವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ ಕತ್ತುತ್ತೇಪ್ಯುಪಲಬ್ಭತಿ 'ಭಿಜ್ಜತೇ ಕುಸುಲೋ ಸಯಮೇವೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ, ತದಾಸ್ಸ ಕತ್ತುನೋ ಸುತ್ತನ್ತರೇನ ಕಮ್ಮಸರಿಕ್ಖಭಾವೋ ವಿಧೀಯತೇ 'ಕಮ್ಮನಿಸ್ಸಯಂ ಕಾರಿಯಂ ಯಥಾ ಸಿಯಾ'ತಿ। ತನ್ನಿಸ್ಸಾಯಾಹ- 'ಯದಾ ಕಮ್ಮಮೇವೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಯದಾ ಕಮ್ಮಮೇವ ಕತ್ತುಭಾವೇನ ವಿವಚ್ಛೀಯತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಕಥಂ ಕತ್ವಾ ತಥಾ ವಿವಚ್ಛೀಯತೇಚ್ಚಾಹ-

‘ಅತ್ತಸಮವೇತಾಯ’ಇಚ್ಚಾದಿ। ಅತ್ತಸದ್ದೇನ ಕಮ್ಮಮತ್ರ ವಿವಚ್ಛಿತಂ, ಅತ್ತನಿ ಸಮವೇತಾ ಏಕದೇಸೀಭೂತಾ ಅತ್ತಸಮವೇತಾ, ತಸ್ಸಾ ಕಿರಿಯಾಯ ಕಮ್ಮಟ್ಠಕಿರಿಯಾಯಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ।

ಸುಭೇದತ್ತಾದಿನೇತಿ ಹೇತುಮ್ಹಿ ಕರಣೇ ವಾ ತತಿಯಾ। ಅತ್ಥತೋತಿ ‘ಕಮ್ಮೇಯೇವ ಕ್ಯೋ’ತಿ (ನ ಸಕ್ಕಿ) [ತಸ್ಮಾ] ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತಥಾಹಿ ‘ಭಿಜ್ಜತೇತಿ ಸವನಾ ಕಮ್ಮತಾವಗಮ್ಯತೇ’ತಿ ಇಮಿನಾ ಅತ್ಥತೋ ಕಮ್ಮೇಯೇವಕ್ಯೋತಿಪಟಿಪಾದಿತಮೇವ। ವುತ್ತಮೇವ ಫುಟೀಕರಮಾಹ- ‘ಭಿಜ್ಜತೇ ಇಚ್ಚಸ್ಮಿಂ ಪದೇ’ಇಚ್ಚಾದಿ। ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಯದಿ ಕಮ್ಮೇಯೇವ ತೇಪಚ್ಚಯೋ ನ ಸಿಯಾ। ಅತೋತಿ ಭಿಜ್ಜತೇ ಇಚ್ಚಸ್ಮಾ। ಉಪಸಂಹರಮಾಹ- ‘ತಸ್ಮಾ’ಇಚ್ಚಾದಿ। ಕಿಂ ವಚನೇನಾತಿ ಪಾಣಿನೀಯಾನಮಿವ ಕಿಂ ಸುತ್ತನ್ತರೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ವಚನಾಭಾವೇಪಿ ಕಮ್ಮಕತ್ತರಿ ಪದಸಞ್ಚಾರಕ್ಕಮೋಪದಸ್ಸನಮುಖೇನ ವುತ್ತಿ ಗನ್ಥಂ ವಿವರಿತುಮಾಹ- ‘ವಾಕ್ಯತೋ’ಇಚ್ಚಾದಿ। ವಾಕ್ಯತೋ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ ಪದೇಸಞ್ಚರಿಯಮಾನೇತಿ ‘ಭಿಜ್ಜತೇ ಕುಸೂಲೋ ಸಯಮೇವೇ’ತಿ ವಾಕ್ಯತೋ ವಿಸುಂ ಕತ್ವಾ ಭಿಜ್ಜತೇ’ತಿ ಪದೇ ಸಞ್ಚರಿಯಮಾನೇ ನಿಪ್ಫಾದೀಯಮಾನೇತಿ ಅತ್ಥೋ। ತದೇವಾತಿ ಪದತ್ಥಸಾಮಞ್ಞಮೇವ। ತನ್ನಿಪ್ಫಾದನೇತಿ ತಸ್ಸ ಸಞ್ಚರಿಮಾನಸ್ಸ ಪದಸ್ಸ ಸಞ್ಚರಣೇ। ಸಯನ್ತೀಮಸ್ಸಾತ್ರ ಅತ್ತನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ನ ಕೇವಲ ಮನೇನೇತದೇವ ವುತ್ತಂ- ‘ಕಮ್ಮೇಯೇವ ಪಚ್ಚಯೋ’ತಿ, ಕಿಞ್ಚರಹಿ ಅಞ್ಞಮ್ಪತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- ‘ಅನೇನ ಚೇ’ಚ್ಚಾದಿ। ಚೋ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತರಸಮುಚ್ಚಯೇ। ಅನೇನಭಿಜ್ಜತೇತಿ ಸವನಾಇಚ್ಚಾದಿನಾ ಇದಞ್ಚಾಹಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಿನ್ತದಿಚ್ಚಾಹ ‘ಕಮ್ಮ ಕತ್ತುನೋ’ಚ್ಚಾದಿ, ನ ಪದಮುದಾಹರಣನ್ತಿ ಕಮ್ಮಕತ್ತುನೋ ವಾಕ್ಯಮೇವೋದಾಹರಣಂ... ವಾಕ್ಯೇನೇವ ತಸ್ಸ ಪತೀತಿಯಾ ಮಞ್ಞತೇ। ಪದಮೇವೋದಾಹರಣಂ ಕಸ್ಮಾ ನ ಸಿಯಾತಿ ಆಹ- ‘ಪದೇಹಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ದುತಿಯಮುದಾಹರಣಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- ‘ಕತ್ತುನಿಸ್ಸಯೋ ಪಿ’ಚ್ಚಾದಿ।

ಅಸ್ಮಿಂ ಪಕ್ಖೇತಿ ಅಸ್ಮಿಂ ಕತ್ತುತ್ತೇನ ವಿವಚ್ಛಿತೇ ಪಕ್ಖೇ। ತಬ್ಬಿಸಯತ್ತನ್ತಿ ಕಮ್ಮವಾಚೀಸಯಂ ಸದ್ದವಿಸಯತ್ತಂ। ಭಾವಕಮ್ಮೇಸೂತೀಮಸ್ಸ ಕತ್ತರಿಚ್ಚಸ್ಸ ಚ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸನತ್ಥೇ ಸತಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯಲದ್ಧಮ್ಪಯೋಜನಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- ‘ಭಾವಕಮ್ಮೇಸೂ’ತಿಆದಿ। ಇಮಿನಾ ಅನೇನ ಚ ವಿಸೇಸಿಸತ್ತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಕಿನ್ತಂ ವಿಸೇಸಿತನ್ತಿ ಆಹ- ‘ಮಾನನ್ತ ತ್ಯಾದೀಸೂ’ತಿ। ಕಿನ್ತಮ್ಪಯೋಜನನ್ತಿ ಪಯೋಜನಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- ‘ತ್ಯಾದೀನ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಯದಿ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸು ಕತ್ತರಿ ಚ ತೇನ ತೇನ [ಧಾನೇನ] ಸುತ್ತೇನ ಮಾನಾದಯೋ ನ ಸಿಯುಂ, ಕಥನ್ತಂ ವಿಸೇಸಿತೇಸು ಮಾನಾದೀಸು ಪರೇಸು ಕ್ಯಾದಯೋ ಸಿಯುನ್ತೀಮಿನಾ ಸಾಮತ್ಥಿಯೇನ ( ) [(ಸತಿ)] ಭಾವಕಮ್ಮೇಸು ಕತ್ತರಿ ( ) [(ತಿ)] ಚ “ವತ್ತಮಾನೇತಿ ಅನ್ತಿ”ಚ್ಚಾದಿಪ್ಪಭುತಿಕೇಹಿ (೬-೧) ಸುತ್ತೇಹಿ ಯಥಾಲಾಭಂ ಭಾವಾದೀಸು ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ಭಾವೋ।

ನತದತ್ಥಂ ವಚನಮಾರದ್ಧನ್ತಿ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸು ಕತ್ತರಿ ಮಾನನ್ತತ್ಯಾದಿವಿಧಾನತ್ಥಂ ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ ವಿಯ ಸುತ್ತನ್ತರಂ ನಾರದ್ಧನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸು ಕತ್ತರಿ ಚ ಮಾನಾದಿವಿಧಾನತ್ಥಂ ವಚನಂ ನಾರದ್ಧಂ ಧಾತುನಿಯಮನಂ [ಧಾತುನಿಯಮತ್ಥಂ] ತ್ವಸ್ಸ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ತಞ್ಚ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾವ (ಲಬ್ಭತೇತಿ) ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- ‘ಕಿರಿಯತ್ಥನಿಯಮೋಪಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಅಕಮ್ಮಕಾ ಧಾತುತೋ ಭಾವೇ ಕತ್ತರಿ ಚ ಸಕಮ್ಮಕಾ ಕಮ್ಮೇ ಕತ್ತರಿ ಚೇತಿ ಕಿರಿಯತ್ಥನಿಯಮೋ ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ಲಬ್ಭತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಅಕಮ್ಮಕಾನಂ ಕಮ್ಮವಿರಹಾ, ಸಕಮ್ಮಕಾನಞ್ಚ ಸತೋಪಿ ಭಾವಸ್ಸಾಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ ಅಕಮ್ಮಕಾ ಕತ್ತರಿ ಭಾವೇ ಚ ಭವನ್ತಿ ನ ಕಮ್ಮೇ, ಸಕಮ್ಮಕಾ ಕಮ್ಮಸಬ್ಭಾವಾ ಕತ್ತರಿ ಕಮ್ಮೇ ಚ ಭವನ್ತಿ ನ ಭಾವೇತೀದಂ ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ।

ಕಮ್ಮಮಪೇಕ್ಖತೇತಿ ಪಚಾದಿತೋ ಕತ್ತರಿ ಪಠಮಪುರಿಸೇಕವಚನೇ ಕತೇ ಪಚತಿಚ್ಚಾದೀಸು ಪಚಾದಿನೋ ಪಚನಾದಿಕಿರಿಯಾ ಓದನಾದಿಕಂ ಕಮ್ಮಮಪೇಕ್ಖತೇ। ಕತ್ತುತ್ತಮಪೇಕ್ಖತೇತಿ ಭವತಿಚ್ಚಾದೀಸು ಭೂಆದೀನಂ ಭವನಾದಿಕಿರಿಯಾ ಕತ್ತುಮತ್ತಮಪೇಕ್ಖತೇ।

ಯದತ್ಥನ್ತಿ ಯಂಪಯೋಜನಂ।

೧೩. ಜ್ಯಾ

ಜಿನನ್ತೋತಿ “ಬ್ಯಞ್ಜನೇ ದೀಘರಸ್ಸಾ”ತಿ (೧-೩೩) ರಸ್ಸೋ। ಸಬ್ಬತ್ಥೇವ ಯತ್ಥ ಕತ್ತರಿ ಪಚ್ಚಯೋ ತತ್ಥ ವಿಕರಣಾಪಿ ಕತ್ತರಿಯೇವ, ಯತ್ಥ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸು ತತ್ಥ ವಿಕರಣಾಪಿ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸುಯೇವ,... ಏಕಾಯ ಪಕತಿಯಾ ಕಾರಕಭೇದೇ(ನ) ಪಚ್ಚಯಸ್ಸಾಸಮ್ಭವತೋ। ತಸ್ಮಾ ಸಹಾಭಿಧಾನಾನಂ ಮಾನಾದಿವಿಕರಣಾನಂ ಕಥನ್ನಾಮ ಸಹಾಸಮ್ಭವಂ ಗಚ್ಛೇಯ್ಯುನ್ತಿ ವಿಧೀಯನ್ತೇ।

೧೭. ಭಾವ

ವಿವಚ್ಛಾಭೇದೇನಾತಿ ಸಕಮ್ಮಕಾಕಮ್ಮಕವಚನಿಚ್ಛಾಭೇದೇನ। ಉಭಯತ್ಥಾತಿ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸು। ಕರೀಯತೀತಿ ಕತ್ತಬ್ಬೋ ಕರಣೀಯೋ। “ಅಪವಾದ ವಿಸಯೇ ಉಸ್ಸಗ್ಗೋ ನಾಭಿನಿವಿಸತೀ”ತಿ ಏಸೋ ಉಸ್ಸಗ್ಗಧಮ್ಮೋ। ತಬ್ಬಾದೀನನ್ತು ಕೇಸಞ್ಚುಸ್ಸಗ್ಗಾನಮ್ಪಿ ಅಪವಾದವಿಸಯೇ ಪವತ್ತಿ ಹೋತಿ ಬಹುಲಾಧಿಕಾರಾ। ಯಥಾ “ಭಾವಕಮ್ಮೇಸು ತಬ್ಬಾನೀಯಾ”ತಿ ಉಸ್ಸಗ್ಗೋ, “ವದಾದೀಹಿಯೋ”ತಿ (೫-೩೦) ಅಪವಾದೋ ತಂವಿಸಯೇಪಿ ತಬ್ಬಾನೀಯಾ ಹೋನ್ತಿ ‘ಗನ್ತಬ್ಬೋ ಗಮನೀಯೋ’ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ।

೧೮. ಧ್ಯಣ

ಕಾರಿಯಂ “ಞಿ ಬ್ಯಞ್ಜನಸ್ಸಾ”ತಿ (೫-೧೭೦) ಞಿ।

೩೦. ವದಾ

ಅನ್ನತೋತೀಮಿನಾ ‘ಭೋಗ್ಗಮಞ್ಞ’ನ್ತೇತ್ಥ ಅಞ್ಞಂ ನಾಮ ಅನ್ನವತಾ ಅಞ್ಞನ್ತಿ ಅತ್ಥಮಾಹ।

೩೧. ಕೀಚ್ಚ

ಕಮ್ಮಕರೋ ಭರಿತಬ್ಬತಾಯೇಚ್ಚಾದಿನಾ ಕಿರಿಯಾಸದ್ದತ್ತಂ ಭಚ್ಚಸದ್ದಸ್ಸ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಸಞ್ಞಾಭಾವಮಪಾಕರೋತಿ। “ಸಞ್ಞಾಯಂ ಭರಾ”ತಿ ಚ ಗಣಸುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ತೇನಾಹ- ‘ಸಞ್ಞಾಯಂ ಭರಾ’ತಿಆದಿ।

ಅಭರಿತಬ್ಬಾಪಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಇದಂ ದೀಪೇತಿ ದುವಿಧಾ ಸಞ್ಞಾಸದ್ದಾ ಕೇಚಿ ದಚ್ಚನ್ತ ವಿಗತಾವಯವತ್ಥಾ ಯಥಾ ಡಿತ್ಥಾದಯೋ, ಕೇಚಿದವಯವತ್ಥಾನುಗತಾಯಥಾ ಸತ್ತಪಣ್ಣಾದಯೋ, ತತ್ಥ ಭರಿಯಾಸದ್ದಸ್ಸ ಕಮ್ಮಪ್ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ‘ಭರಿತಬ್ಬಾ ಭರಿಯಾ’ತಿ, ಯಥಾ ಸತ್ತ ಪಣ್ಣಾನಿ ಅಸ್ಸಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಸತ್ತಪಣ್ಣಸದ್ದಸ್ಸ, ಏತಞ್ಚ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಸದ್ದನಿಪ್ಫತ್ತಿಕಿರಿಯಾಯಮೇವೋಪದಿಸೀಯತೇ, ಕ್ವಚಿದೇವ ತ್ವತ್ಥವಿಸೇಸೇ ಸತ್ಯಸತಿ ವಾ ತಸ್ಮಿಂ ನಿಮಿತ್ತೇ ಸದ್ದೋ ವತ್ತತೀ”ತಿ। ಓಕಾರಸ್ಸಾತಿ “ಯುವಣ್ಣಾನಮೇ ಓಪ್ಪಚ್ಚಯೇ”ತಿ (೫-೮೨) ಕತಓಕಾರಸ್ಸ।

೩೨. ಗುಹಾ

ಸದ್ದಿಕಾನನ್ತಿ ಪಾಣಿನಿಯಕಚ್ಚಾಯನಾದಿವೇಯ್ಯಾಕರಣಾನಂ। ಪೇಸನಂ ಸಕ್ಕಾರಪುಬ್ಬಕಂ ವಾ ನಿಯೋಜನಂ। ಕಾಮಚಾರಾನುಞ್ಞಾತಿ ಕತ್ತುಮಿಚ್ಛತೋ ಯಥಿಚ್ಛ ಮನುಜಾನನಂ ಅತಿಸಗ್ಗೋನಾಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ನಿಮಿತ್ತಭೂತಸ್ಸಾತಿ “ಭೋತಾ ಕಟೋ ಕತ್ತಬ್ಬೋ’ಚ್ಚಾದೀಸು ಕಟಕರಣಾದಿನೋ ಕಾರಣಭೂತಸ್ಸ।

ನನು ಚ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವಿಹಿತಾ ಏ(ತೇ), ತಥಾ ಚ ಸತಿ ವಿಜ್ಜುತ್ಥವಿಹಿ ತೇಹಿ ಏಯ್ಯಾದೀಹಿ ತೇ ಬಾಧೀಯನ್ತಿಚ್ಚಾಹ- 'ನಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ವಿಧಿವಿಸೇಸತ್ತೇ ಪೀತಿ ವಿಧಾನಂ ವಿಧಿ ನಿಯೋಜನಂ ಕಿರಿಯಾಸು ಬ್ಯಾಪಾರಣಾ, ತಸ್ಸ ವಿಧಿನೋ ಪೇಸಾದೀನಂ ವಿಸೇಸತ್ತೇಪಿ, ನಾವಸ್ಸನ್ತಿಆದಿ ಜಯಾದಿಚ್ಚಬ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ವುತ್ತಂ, ವುತ್ತಞ್ಹಿ ತೇನ "ಕಿಮತ್ಥಂ ಪೇಸಾದೀಸು ಕಿಚ್ಚಸಞ್ಞಿನೋ ತಬ್ಬಅನೀಯಣ್ಯತ್ಯಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ವಿಧೀಯನ್ತೇ, ನ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸು ವಿಹಿತಾ, ಏವಮೇತೇ [ವಿಹಿತಾಏವ, ವೋ- ಕಾಸಿಕಾವುತ್ತಿ] ಪೇಸ್ವಾದೀಞ್ಞಸ್ವತ್ರ ಚ ಭವಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ವಿಸೇಸವಿಹಿತೇನ ವಿಧ್ಯಾದೀಸು ಪಚ್ಚಯೇನ ಬಾಧೀಯನ್ತೇ, ವಾಸರೂಪವಿಧಿನಾ ಭವಿಸ್ಸನ್ತಿ ಏವಞ್ಚರಹಿ ಏತಂ ಞಾಪೇತಿ 'ಇತ್ಥಿಅಧಿಕಾರತೋ ಪರೇನ ವಾಸರೂಪವಿಧಿ ನಾವಸ್ಸಮ್ಭವತೀ'ತಿ [ಕಿಮತ್ಥಮಿಚ್ಚಾದಿ ಚೋದ್ಯ, ವಿಚಸಸವಿಹಿತೇಚ್ಚಾದಿ ಪರಿಹಾರೋ, ಕಿಚ್ಚಾ ಹಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವಿಹಿತಾ, ಪಞ್ಚಮೀ ತು ಪೇಸಾದಿನಾತ್ಥವಿಸೇಸೇನ, ಅತೋ ತೇನ ವಿಸೇಸವಿಹಿತೇನ ಕಿಚ್ಚಾ ಪೇಸಾದಿವಿಸಯೇ ಬಾಧೀಯೇರನ್ತಿ ಪುನಬ್ಬಿಯತೇ, ವಾಸರೂಪೇಚ್ಚಾದಿನಾ ಪರಿಹಾರಂ ವಿಘಟಯತಿ। ಏವಂ ಚರಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಪೇಸಾದೀಸು ಕಿಚ್ಚವಿಧಾನಸ್ಸ ಞಾಪಕತ್ತಂ ದಸ್ಸಯತಿ। (ಜಿನಿನ್ದಬುದ್ಧಿನು ೨೧ ಸ)]। ಅಸರೂಪವಿಧಿ ಅಸರೂಪಾಪವಾದಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ವಾ ವಿಕಪ್ಪೇನ ಬಾಧಕೋ ಹೋತಿ ಉಸ್ಸಗ್ಗಸ್ಸಾತಿ ಏತಂ ಅವಸ್ಸಂ ನ ಹೋತೀತಿ ಞಾಪನತ್ಥಮ್ಪಿ ನ ವಿಧೀಯತೇತಿ ಯೋಜನಾ। "ವಾ-ಸರೂಪೋ-ನಿತ್ಥಿಯಂ"ತಿ (ಪಾ, ೩-೧-೯೪) ಪರಸುತ್ತಂ। ಧಾತ್ವಧಿಕಾರೇವಿಹಿತೋ ಅಸರೂಪೋ ಅಪವಾದಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಉಸ್ಸಗ್ಗಸ್ಸ ಬಾಧಕೋ ಭವತಿ ಇತ್ಥಿ ಅಧಿಕಾರೇ ವಿಹಿತಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ವಜ್ಜಯಿತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಾನುಸಾರೇನೇದಂ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ।

ಭೋತಾ ಖಲು ಕಟೋ ಕಾತಬ್ಬೋಚ್ಚಾದಿ ಪೇಸನೇ। ತ್ವಯಾ ಕಟೋ ಕಾತಬ್ಬೋತಿ ಅನುಞ್ಞಾಯಂ। ಪತ್ತಕಾಲೇ ಪರಮುದಾಹರಣಂ। ಏತ್ಥ ಪನ ಕಟಕರಣೇ ಕಾಲಾರೋಚನಮತ್ತಮೇವ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ನ ಪೇಸಾದಿ। "ಸತ್ಯರಹೇಸ್ವೇಯ್ಯಾದೀ"ತಿ (೬-೧೧) ಸುತ್ತಂ ವಿಸೇಸವಿಹಿತಂ, ತೇನಾಹ- 'ಸಾಮಞ್ಞ ವಿಧಾನತೋ'ಚ್ಚಾದಿ। ಸತ್ತಿವಿಸಿಟ್ಠೇಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತಮತ್ಥಂ ವಿವರತಿ 'ಸತ್ತೀ'ತಿಆದಿನಾ। ಕಥಂ ಸತ್ತಿವಿಸಿಟ್ಠತಾ ಕತ್ತುನೋತಿ ಆಹ- 'ತಂಯೋಗಾ'ತಿ। ತಾಯ ಸತ್ತಿಯಾ ಯೋಗೋ ತಂಯೋಗೋ। ಅವಸ್ಸಕಾಧಮೀಣತಾವಿಸಿಟ್ಠೇ ತು ಕತ್ತರಿ ಕಿಚ್ಚಾನಂ ತದಞ್ಞೇಸಞ್ಚ ಭಾವಾಯ ವಿಸುಂ- ಸುತ್ತಿತಂ, ತೇನ, ವುತ್ತಂ 'ಆವಸ್ಸಕಾಧಮೀಣತಾ ವಿಸಿಟ್ಠೇವ ಕತ್ತರೀ'ತಿ। ಸಬ್ಬತ್ಥೇವೇತ್ಥ 'ಉದ್ಧಂ ಮುಹುತ್ತತೋ'ತಿಆದಿನಾ ಏಕೇಕಮುದಾಹರಣಂ ಕಮೇನ ದಸ್ಸಿತಂ। ಭೋತಾ ರಜ್ಜಂ ಕಾತಬ್ಬನ್ತಿ ಅರಹೇ, ಭವತಾ ರಜ್ಜಂ ಕಾತಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಭವಂ ಅರಹೋತಿ ಪನ ಅರಹಕತ್ತುತ್ತಪ್ಪಕಾಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। ಏವಮುಪರಿಪಿ। ಸಬ್ಬಮೇತಂ ಬಹುಲಗ್ಗಹಣಾನುಭಾವೇನೇತಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ।

೩೩. ಕತ್ತ

ಗಲೇಚೋಪಕೋತಿ ಅಲೋಪಸಮಾಸೋ। ಅಭಿಮತೋ ಪರೇಹಿ। ಅರಹಾದೀಸು ವಿಹಿತಪ್ಪಚ್ಚಯೇಹೀತಿ "ಸತ್ಯರಹೇಸ್ವೇಯ್ಯಾದೀ" (೬-೧೧) ಚ "ಸೀಲಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞಾವಸ್ಸಕೇಸು ಣೀ"ತಿ (೫-೫೩) ಚ ಅರಹಾದೀಸು ವಿಹಿತಪ್ಪಚ್ಚಯೇಹಿ। ಉಪಾದಾನಸೀಲೋ ಸಿಕ್ಖಾಪನಸೀಲೋ। ಮುಣ್ಡನಂ ಧಮ್ಮೋ ಸಭಾವೋ ಯೇಸಂ ತೇ ಮುಣ್ಡನಧಮ್ಮಾ। ವಧುಂ ಕತಪರಿಗ್ಗಹಂ ಸಾವಿಟ್ಠಾಯನಾ ಮುಣ್ಡಯನ್ತಿ ಏತೇಸಂ ಕುಲಧಮ್ಮೋ।

೩೫. ಆಸಿಂ

ಕಾಪನಾಯಮಾಸಿಂಸಾ ನಾಮೇಚ್ಚಾಹ- 'ಅಪ್ಪತ್ತಸ್ಸೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಕಿರಿಯಾ ವಿಸೇಸಕತ್ತುವಿಸಯಾತಿ ಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸಸ್ಸ ಯೋ ಕತ್ತಾ ಸೋ ವಿಸಯೋ ಯಸ್ಸಾ ಸಾ ತಥಾ ವುತ್ತಾ। ಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸಕತ್ತುವಿಸಯತ್ತಮೇವ ಫುಟೀ ಕತ್ತುಮಾಹ- 'ಅಸ್ಸಾ'ಇಚ್ಚಾದಿ। ಅಸ್ಸಾ ಜೀವನಕಿರಿಯಾಯ ನನ್ದನ ಕಿರಿಯಾಯ ಭವನಕಿರಿಯಾಯ ವಾ ಕತ್ತಾ ತಂಕಿರಿಯಂ ಸಮ್ಪಾದೇನ್ತೋ ಭವೇಯ್ಯ ಭವತೂತಿ ಅತ್ಥೋ। ಜೀವತು ನನ್ದತು ಭವತೂತಿ ಆಸಿಂಸಾಯಂ ಪಯೋಗೇನ ಜೀವಕ ನನ್ದಕ ಭವಕಸದ್ದಾನಂ ತಂಸಮಾನತ್ಥತಾ ದಸ್ಸಿತಾ।

ಅಕೇನೇವಾಸಿಂ ಸನತ್ಥಸ್ಸ ಗಮಿತತ್ತಾತಿ ಆಸಿಂಸನಾ ಏವ ಅತ್ಥೋ, ತಸ್ಸ ಅಕಪ್ಪಚ್ಚಯೇನೇವ ಗಮಿತತ್ತಾ ಅವಬೋಧಿತತ್ತಾ। ನಾಸಿಂ ಸನತ್ಥಸ್ಸ ಪಯೋಗೋತಿ ಆಸಿಂಸನಾ ಅತ್ಥೋ ಯಸ್ಸ ಜೀವತು ನನ್ದತು ಭವತ್ವಿಚ್ಚಾದಿನೋ ಸದ್ದನ್ತರಸ್ಸ, ತಸ್ಸ ನಪ್ಪಯೋಗೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

೩೭. ಕರಾ

ಕರೋತಿ ಅತ್ತನೋ ಫಲನ್ತಿ ಕಾರಣಂ।

೩೮. ಹಾತೋ

ಜಹನ್ತಿ ಉದಕನ್ತಿ ವೀಹೀಸು ಹಾಯನಸದ್ದಸ್ಸ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಜಹಾತಿ ಭಾವೇ ಪದತ್ಥೇತಿ ಇಮಿನಾಪಿ ಸಂವಚ್ಛರೇ। ಭಾವೇಇಚ್ಚಸ್ಸತ್ಥಮಾಹ 'ಪದತ್ಥೇ'ತಿ। ನಿಪ್ಫತ್ತಿಮತ್ತಂ ಕಿರಿಯೋಪಾದಾನನ್ತಿ ಕೇಚಿ।

೩೯. ವಿತೋ

ನನು ಚ ವಿತೋತಿ ಪಞ್ಚಮೀನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ 'ವಿತೋ ಪರಸ್ಮಾ ಞಾಇಚ್ಚಸ್ಮಾ'ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಕಥಂ ವಿಪುಬ್ಬಾತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಆಹ- 'ವಿತೋ ಪರೋ'ಇಚ್ಚಾದಿ। ವಿಪುಬ್ಬೋ ಯಸ್ಸಸೋ ವಿಪುಬ್ಬೋ। ವಿಸದ್ದತೋ ಧಾತುಮ್ಹಿ ಪರಭೂತೇ ಸತಿ ವಿಸದ್ದೋ ಪುಬ್ಬೋ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೪೦. ಕಸ್ಮಾ

ಸಬ್ಬಂ ಜಾನಾತಿ, ಕಾಲಂ ಜಾನಾತೀತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೪೧. ಕ್ವಚ

ನಾಮಜಾತಿಗುಣಕಿರಿಯಾ ದಬ್ಬಸಮ್ಬನ್ಧತೋ ಪಞ್ಚವಿಧತ್ತೇಪಿ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕ್ರಿಯತ್ಥಸ್ಸಾವಧಿರಯಮುಪಾದಿನ್ನೋತಿ ಕ್ರಿಯತ್ಥಸಮ್ಬನ್ಧಾ ಕಿರಿಯಾಕಮ್ಮಸ್ಸೇಹ ಗಹಣಂ। ತಞ್ಚ ನಿಬ್ಬತ್ತಿವಿಕತಿಪತ್ತಿಭೇದೇನ ತಿವಿಧಂ, ತಿವಿಧಸ್ಸಾಪ್ಯೇತಸ್ಸ ವಿಸೇಸಾನುಪಾನತೋ ಗಹಣನ್ತಿ ಕಮೇನುದಾಹರನ್ತೋ ಆಹ- 'ಕರಕರಣೇ'ಇಚ್ಚಾದಿ।

ಲೋಕವಿದೂತಿಆದಿದಸ್ಸನತೋ ಕ್ವಚಿಗ್ಗಹಣೇ ಪಯೋಜನಂ ವತ್ತುಮಾಹ- 'ಕಮ್ಮತೋ'ಚ್ಚಾದಿ। ನನು ಚ ಕ್ವಚಿಗ್ಗಹಣೇನೇವ 'ಆದಿಚ್ಚಂ ಪಸ್ಸತಿ'ಚ್ಚಾದೋಪಿ (ನಿವತ್ತಿ) ವತ್ತುಂ ಸಕ್ಕಾ ಕಸ್ಮಾ 'ಬಹುಲಾಧಿಕಾರಾ'ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಆಹ 'ತೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ತೇನಾತಿ ಯೇನ ಕ್ವಚಿಗ್ಗಹಣಂ ಕುತೋಚಿಯೇವಾತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಕತಂ ತೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನಾತಿ ವಾ ಕ್ವಚಿಗ್ಗಹಣೇನ। ಅಥ ಆದಿಚ್ಚಂ ಪಸ್ಸತಿಚ್ಚಾದೋ ವಿಯ ಕಮ್ಮಕರಾದೀಸುಪಿ ನಿವತ್ತಿಮದಸ್ಸೇತ್ವಾ 'ಕ್ವಚೀತಿ ಕಿಂ ಕಮ್ಮಕರೋ'ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ಆಹ- 'ಯಜ್ಜೇವ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ।

ತಸ್ಸಾತಿ ಬಹುಲವಚನಸ್ಸ, ಮಹಾಧಿಕಾರತ್ತಾತಿ ಮಹಾವಿಸಯತ್ತಾ। ಕುತೋಚಿಯೇವಾತಿ ಕುತೋಚಿ ಧಾತುತೋಯೇವ। ಅಥೇಹ ಕಸ್ಮಾ ನ ಹೋತಿ ದೇವದತ್ತೋ ಸಯತಿ ದಾತ್ತೇನ ಲುನಾತಿ ಸುನಖಾನಂ ದದಾತಿ ನಗರಾ ಅಪೇತಿ ಥಾಲಿಯಂ ಪಚತಿ ಮಾತು ಸರತೀ"ತಿ, ಸಬ್ಬಮೇವೇದಂ ಕಿರಿಯಾ (ಯಾ) ಭಿಸಮ್ಬನ್ಧೀಯತೀತಿ ಯದಿಪೇವಂ, ತಥಾಪಿ ಕಮ್ಮತ್ತೇನೇವ ಯಂ ವತ್ತು ಮಿಚ್ಛಿತಂ ನ ಕಾರಕನ್ತರತ್ತೇನ ನಾಪಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಭಾವೇನ, ತಸ್ಸೇವ ಕಮ್ಮಸದ್ದೇನ ಗಹಣಂ ಕಮ್ಮವಚನಸಾಮತ್ಥಿಯಾ, ಅಞ್ಞಥಾ ಸ್ಯಾದಿತೋಚ್ಚೇವ ವದೇಯ್ಯ ಕಿಂ ಕಮ್ಮಾತಿ ವಚನೇನಾತಿ।

೪೧. ಗಮಾ

ವೇದನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಅತ್ಥಮಾಹ ವಿತ್ತಿನ್ತಿ, ತುಟ್ಠಿನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

೪೩. ಸಮಾ

ತಳ್ಹೇತಿ ಉಪಮಾನಸ್ಸ ಪರಾಮಾಸೋ। ಭೇದೇನ ವಿವರಣನ್ತಿ ಸಮಾನಾದೀಹೀತಿ ಅವತ್ವಾ ಭೇದೇನ ವಿವರಣಂ। ತುಲ್ಯತಾಯುಪಲಬ್ಭಮಾನಸ್ಸ ಸದಿಸಾದಿಸದ್ದವಚನೀಯತ್ತಾ ಅವಯವತ್ಥಾನುಗಮೇನಾತ್ತನೋ-ಭಿಧೇಯ್ಯೇ ಸದಿಸಾದಿಸದ್ದಾನಮ್ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೪೪. ಭಾವ

ಕಾರಕಂ ಸಾಧಕಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಕನ್ತಿ ಅನತ್ಥನ್ತರಂ। ಕರೋತಿ ಕಿರಿಯಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತಿ ನಿಮಿತ್ತಭಾವೇನಾತಿ ಕಾರಕಂ। ಕತ್ತಾದೀನಂ ಕಿರಿಯಾನಿಮಿತ್ತತ್ತನ್ತು ಸಯಮೇವ 'ತತ್ಥ ಕತ್ತಾ'ತಿಆದಿನಾ ಭೇದೇನ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸತಿ। ಕಿರಿಯಾನಿಮಿತ್ತಂ... ನಿಬ್ಬತ್ತಕೇಸು ಕತ್ತಾದೀಸು ಛಸುಪಿ ರುಳ್ಹತ್ತಾ ತೇನೇತ್ಥ ಕತ್ತಾವಾತ್ತಪ್ಪಧಾನೋ, ಕರಣಾದಯೋಪ್ಯಪ್ಪಧಾನಾ ಕಾರಕಬ್ಯಪದೇಸೋ ಲಬ್ಭನ್ತೇ... ಅಞ್ಞಥಾ ಕಾರಕಸದ್ದೇನ ತೇಸಂ ಗಹಣಂ ನ ಸಿಯಾತಿ। ಕಿಮಿದಂ ಕಾರಕನ್ನಾಹ- 'ಸತ್ತಿಕಾರಕ'ನ್ತಿ। ಏವಂ ಚರಹಿ ದಬ್ಬಾದೀನಂ ಕಥಂ ಕಾರಕತ್ತಮಿಚ್ಚಾಹ- 'ತದಧಿಕರಣಾ'ತಿಆದಿ। ತಸ್ಸಾ ಸತ್ತಿಯಾ ಆಧಾರಾ ನಿಸ್ಸಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಪುಂ ನಪುಂಸಕೇ ಅಧಿಕರಣಸದ್ದೋ। ತೇಸು ದಬ್ಬಾ ದೀಸು ತಿಟ್ಠತೀತಿ ತತ್ರಟ್ಠಾ, ಸತ್ತಿ। ತಸ್ಸಾ ಭಾವೋ ತತ್ರಟ್ಠತಾ, ತಾಯ। ಅಥ ದಬ್ಬಾದೀನಂ ಮುಖ್ಯತೋ ಕಾರಕತ್ತೇ ಸತಿ ಕಿಮಾಯಾತನ್ನಾಹ 'ಯದಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

ತೇಸನ್ತಿ ಕತ್ತಾದಿಕಾರಕಾನಂ। ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಬ್ಯಾವುತ್ತರೂಪತ್ತಾತಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞತೋ ಬ್ಯಾವುತ್ತಂ ನಿವತ್ತಂ ರೂಪಂ ಕರಣಾದಿಸಭಾವೋ ಯೇಸಂ ಕತ್ತಾದಿ ಕಾರಕಾನಂ ತೇ ತಥಾ ವುತ್ತಾ, ತೇಸಂ ಭಾವೋ ತತ್ತಂ ತಸ್ಮಾ। ಕರಣ ರೂಪನ್ತಿ ಕರಣಂ ರೂಪಂ ಸಭಾವೋ ಯಸ್ಸ ಅಧಿಕರಣಸ್ಸ ತಂ ತಥಾ ವುತ್ತಂ। ಏವಞ್ಚಸತಿಕೋ ದೋಸೋಚ್ಚಾಹ 'ತಥಾ ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಕೇನಚಿ ಸುಕರತ್ತೇನ ಸಪ್ಪಧಾನತ್ತವಚನಿಚ್ಛಾಯಂ 'ಥಾಲೀ ಪಚತೀ'ತಿ ಭವತಿ। ತತ್ರೇವುಕ್ಕಂಸವಚ ನಿಚ್ಛಾಯಂ 'ಥಾಲಿಯಾ ಪಚತೀ'ತಿ।

ಏವಞ್ಚಕತ್ವಾತಿ ನಿಪಾತಸಮುದಾಯೋ-ಯಂ ಹೇತ್ವತ್ಥೋ। ತಸ್ಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕತ್ತಾ ನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಕತ್ತುಟ್ಠಕಿರಿಯಾನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ ಕತ್ತುನೋ ಉದಾಹರಣಂ 'ಹಸತಿ ನಚ್ಚತೀ'ತಿ। ತದತ್ಥೇತಿ ತಾಯ ಕಮ್ಮಸಮವಾಯಿನಿಯಾ ಪಚನಾದಿಕಿರಿಯಾಯ ಅತ್ಥೇ ಅಧಿಸ್ಸಯನಾದಯೋ ಪವತ್ತೇನ್ತೋ ಕಿರಿಯಾಯ ನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಏವಮುಪರಿಪಿ।

ಓದನಂ ಪಚತಿ ದೇವದತ್ತೋತಿ ಕಮ್ಮಟ್ಠಕಿರಿಯಾಯ ನಿಮಿತ್ತಭೂತಸ್ಸ ಕತ್ತುನೋ ಉದಾಹರಣಂ। ಭಾಜನಸಞ್ಚರಣಮಧಿಸ್ಸಯನಂ। ಆದಿಸದ್ದೇನ ತಣ್ಡುಲವಪನಇನ್ಧನಾಪಹರಣಾದಯೋ ಗಯ್ಹನ್ತಿ। ದ್ವಿಧಾಪತ್ತಿಯನ್ತಿ ರುಕ್ಖಾದೀನಂ ದ್ವಿಧಾ ಪವತ್ತಿಯಂ।

ಬ್ಯಾಪನೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಗಿರಧಾತುತೋ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯೇ- "ಏಓನಮ ವಣ್ಣೇ"ತಿ (೧೩೭) ಸುತ್ತೇ 'ಅವಣ್ಣೇತಿ ಯೋಗವಿಭಾಗತೋ ಗಕಾರೇ ಇಕಾರಸ್ಸ ಅತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಅವಣ್ಣೇತಿ ಯೋಗವಿಭಾಗಾ ಅತ್ತಂ ಇಸ್ಸಾ'ತಿ। ಅಞ್ಞಥಾಪಿ ಪಟಿಪಾದೇತುಮಾಹ- 'ಏಸ್ಸ ವಾ'ತಿಆದಿ। ಏಸ್ಸಾತಿ "ಲಹುಸ್ಸುಪನ್ಧಸ್ಸಾ"ತಿ (೫-೮೭) ಕತಏಸ್ಸ। ಸಕಲೇನಾತಿ 'ಏಓನಮ ವಣ್ಣೇ"ತಿ ಸಕಲೇನ ಸುತ್ತೇನ। ಪುರೀತಿ ನಿಪಾತೋ।

ಈಸಕ್ಕರೋತಿ ಬಿನ್ದುಲೋಪೋ, ದ್ವಿತ್ತಂ, ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವಿಧಾನತೋತಿ ಪರೇಸಂ ವಿಸೇಸವಿಧಾನಸಬ್ಭಾವಮಾಹ। ಗಣಿಕಾಲಯಂ ಗಣಿಕಾನಂ ಗೇಹಂ। ನೇಪಥ್ಯಮಾಕಪ್ಪೋ। ದತ್ತೋಲದ್ಧೋತಿ ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸಾಧನತ್ತಂ ದೀಪೇತುಂವುತ್ತಂ। ವಿನಾಲಿಙ್ಗವಚನೇಹಿ ಪಾಟಿಪದಿಕತ್ಥಂ ನಿದ್ದಿಸಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ ಭಾವೇತಿ ಸಬ್ಬಲಿಙ್ಗಸಙ್ಖ್ಯಾಸಮ್ಬನ್ಧಯೋಗ್ಗಪಾಟಿಪದಿಕತ್ಥಸಾಮಞ್ಞೇ ಪಚ್ಚಯನಿಮಿತ್ತತ್ತೇನ ಗಹಿತೇಪಿ ಸಾಮಞ್ಞೇ ಚರಿತತ್ಥತ್ತಾ ಲಿಙ್ಗವಚನಂ ನಪ್ಪಧಾನನ್ತಿ ಇಟ್ಠಿಆವುಧನ್ತೀ ಇತ್ಥಿ ನಪುಂಸಕೇಭಾವೇ, ಪಾಕಾತಿ ಬಹುವಚನೇಪಿ ಭಾವೇ ಭವತಿ ಏವ।

೪೫. ದಾಧಾ

ಸಪಾದೀಹಿ ಅಪಾದೀಹಿಚಾತಿ ಪಾದಿಸಹಿತೇಹಿ ಪಾದಿರಹಿತೇಹಿ ಚ ದಾಧಾಹಿ।

೪೬. ವಮಾ

ಸಾಪಾನದೋಣಿಯನ್ತಿ ಸಾರಮೇಯಾನಂ ಭುಞ್ಜನಕಅಮ್ಬಣೇ। ಠಿತಸುಪಾನ ವಮಥುವಿಯಾತಿ ಪವತ್ತಸುನಖಚ್ಛದ್ದನಂ ವಿಯ।

೪೭. ಕ್ವಿ

ಯಥಾದಸ್ಸನನ್ತಿ ಆಚಿಕ್ಖತೀತಿ ಯೋಜನಾ। ತೇನ ಕುತೋಚಿ ಧಾತುತೋತಿ। ಗಣ್ಹನ್ತೀತಿ ಗಹ=ಉಪಾದಾನೇಚ್ಚಸ್ಸ। ಸಲಾಕಾಸದ್ದಸ್ಸ ಸಲಾಕನ್ತಿ। ಸಭಾಸಇಚ್ಚಸ್ಸ ಅನ್ತಬ್ಯಞ್ಜನಲೋಪೇ ಸಭಾಪಕತಿತೋ "ಇತ್ಥಿ ಯಮತ್ವಾ"ತಿ (೩-೨೬) ಆಪ್ಪಚ್ಚಯೋ। ಪಭಾತೀತಿ ಆ=ದಿತ್ತಿಯಮಿಚ್ಚಸ್ಸ।

೪೮. ಅನೋ

ಚಲನಾದೀನಂ ಸೀಲಾದೀಸು ನಿಪ್ಫಾದನತ್ಥಂ ವಿಸುಂ ಸುತ್ತಿತಂ ಪರೇಹಿ, ಇಧ ಪನ ಬಹುಲಂ ವಚನೇನೇವಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಚಲನಾದೀಸೂ'ತಿಆದಿ।

೪೯. ಇತ್ಥಿ

ಕ್ಲಿಕಯಕಿಚ್ಚತ್ರ ಕಕಾರಬಹುತ್ತಾ ಕಕಾರಾತಿ ಬಹುವಚನಂ। ತಿತಿಕ್ಖಾ ಇಚ್ಚಾದೋ ತಿತಿಕ್ಖನಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ ವಿಗ್ಗಹೋ "ಇತ್ಥಿಯಮತ್ವಾ" (೩-೨೬)। ಅಪರಿ ಪಠಿತೋತಿ ಧಾತುಪಾಠೇ ಅಪರಿಪಠಿತೋ। ಪಾಣಿವಿಸೇಸೋತಿ ಸತ್ತವಿಸೇಸೋ। ಇಮಿನಾ ಚ "ಯಥಾಕಥಞ್ಚಿ ನಿಪ್ಫತ್ತಿ, ರುಳ್ಹಿಯಾ ಅತ್ಥನಿಚ್ಛಯೋ"ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಆಸಿಂ ಸಾಯಂ ಗಮ್ಮಮಾನಾಯಂ ಸಞ್ಞಾವಿಸಯೇ ಧಾತೂಹಿ ತಿಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಕಿಚ್ಚಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಯಥಾ ಸಿಯಾತಿ "ತಿಕಿಚ್ಚಾಸಿಟ್ಠೇ"ತಿ (೭-೨-೩) ಸುತ್ತಿತಂ ಕಚ್ಚಾಯನೇನ। ತಮಿಹ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವಿಧಾನಾವ ಸಿದ್ಧನ್ತಿ ನಿರೂಪಯಿತುಮಾಹ- 'ಕಚ್ಚಾಯನೇನ ಪನೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ತಬ್ಬ ಅನೀಯಣ್ಯ ತೇಯ್ಯ ರಿಚ್ಚಪ್ಪಚ್ಚಯಾನಂ "ತೇ ಕಿಚ್ಚಾ"ತಿ (೭-೧-೧೨) ಕಿಚ್ಚಸಞ್ಞಂ ವಿಧಾಯ ಸೇಸಾನಂ "ಅಞ್ಞೇಕಿತೀ"ತಿ (೭-೧-೧೩) ಕಿತ್ಸಞ್ಞಾ ಕತಾ ಕಚ್ಚಾಯನೇನ। ತೇನಾಹ- 'ಕಿತ ಸಞ್ಞೋ'ತಿ।

ತಬ್ಬಾದಿಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ವಿಹಿತೋತಿ ಸಕಿಯವೋಹಾರೇನಾಹ। ಸಕಿಯ ಸತ್ಥೇ ಅವುತ್ತದೋಸಂ [ಸುತ್ತದೋಸಂ] ಪರಿಹರಿತ್ವಾ ವಕ್ಖಮಾನನಯೇನ ಯುತ್ಯಭಾವಾ ತಥಾ ವಿಧಾನೇ ಅಯುತ್ತತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ 'ನಚಾಸಿಂ ಸಾಯ'ಮಿಚ್ಚಾದಿಮಾಹ। ಗುಹನಂ, ರುಜನಂ, ಮೋದನನ್ತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಸಯನಂ ವಾ ಸೇಯ್ಯಾ। ವಜಧಾತುನೋ ವಸ್ಸ ಬಕಾರೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ಸೋ ಕಥಂ ಯಕಾರೇ ಪರಭೂತೇ ಅಸತೀತಿ ಆಹ- 'ಚವಗ್ಗಬಯಞಾತಿಯೋಗವಿಭಾಗಾ ವಸ್ಸ ಬೋ'ತಿ।

೫೧. ಕರಾ

ರಿರಿಯಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಆದಿರಕಾರಸ್ಸ ಅನುಬನ್ಧತ್ತಾ ಆಹ- ‘ಅನ್ತಸರಾದಿ ಲೋಪೋ’ತಿ।

೫೨. ಇಕಿ

ಅಥ ಸರೂಪೇಚ್ಚೇತಾವತಿ ವುತ್ತೇ- ‘ಕಿರಿಯತ್ಥಸ್ಸ ಸರೂಪೇ’ತಿ ಕಥಂ ವಿಞ್ಞಾಯತಿಚ್ಚಾಹ- ‘ಕಿರಿಯತ್ಥಾ’ತಿಚ್ಚಾದಿ। ನನು ಚ ಲೋ- ಯಂ ಕತ್ತರಿ ವಿಧೀಯ ಮಾನೋಕಥಮೇತ್ಥ ಸಿಯಾತ್ಯಾಹ- ‘ಅಕತ್ತರಿಪಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಅಭಿಮತೋ ಕಚ್ಚಾಯನಸ್ಸ। ಪಟಿಪಾದಯಿತುಮಾಹ- ‘ತತ್ಥಾ’ತಿಆದಿ। ಕರಣಂ ಉಚ್ಚಾರಣಂ, ಅಸ್ಸ ಕರೋತಿ ಸಮಾಸವಾಕ್ಯಂ। ನ ಹಿ ಏವ ದೀಹಿ ಕಾರೋ ವಿಹಿತೋತಿ ಅಕ್ಖರೇ ಹೇವ ಕಾರಸ್ಸ ವಿಹಿತತ್ತಾ ಅಕ್ಖರಸಮುದಾಯತೋ ನ ಪಪ್ಪೋತೀತಿ ಭಾವೋ। ಅಥ ಚೇತಿ ಮತಪ್ಪದಾನೇ। ಏವಾದಿಸದ್ದವಾಚಕಾ ಏವಕಾರಾದಯೋ ಸಾಧವೋತಿ ಅಥ ಮತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ತತ್ಥಾತಿ ತಥಾ ಅಭಿಮತೇ ತಸ್ಮಿಂ। ನಿಯಮಹೇತುನೋ ಅಭಾವಾತಿ ಅಕ್ಖರೇಹೇವ ಕಾರಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ವಿಧೇಯ್ಯೋ ನ ಪನ ಏವಾದೀಹಿಚ್ಚಸ್ಸ ನಿಯಮಸ್ಸ ಯೋ ಹೇತು ತಸ್ಸ ಹೇತುನೋ ಅಭಾವಾ।

೫೩. ಸೀಲ

ಕಿಮಿದಸೀಲಮಿಚ್ಚಾಹ- ‘ಸೀಲಮ್ಪಕತಿಸಭಾವೋ’ತಿ। ತಞ್ಚ ಸೀಲಮನುಮಾನೇನ ವಿಞ್ಞಾಯತಿಚ್ಚಾಹ- ‘ತಞ್ಚೇ’ಚ್ಚಾದಿ। ಕಿರಿಯಾವಿಸಯರುಚಿವಿಸೇಸಾನುಮಿತನ್ತಿ ಉಣ್ಹಭೋಜನಸಙ್ಖಾತಾ ಕಿರಿಯಾ ವಿಸಯೋ ಯಸ್ಸ ಸೋ (ಕಿರಿಯಾ) ವಿಸಯೋ ರುಚಿವಿಸೇಸೋ, ತೇನ ಅನುಮಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಿಮಿದಮಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞನ್ತಿ ಆಹ- ‘ಆಭಿಕ್ಖಞ್ಞ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಪುನಪ್ಪುನಭಾವೋ ಪೋನೋಪುಞ್ಞಂ। ಆಸೇ ವಾ ತಪ್ಪರತಾತಿ ತಮೇವಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞಂ ಪರಿಯಾಯೇಹಿ ಫುಟೀಕರೋತಿ।

ಯಜ್ಜೇವನ್ತಿ ಯದಿ ಆಭಿಕ್ಖಞ್ಞಂ ತಪ್ಪತೋ ವುಚ್ಚತೇ। ತಸ್ಸೀಲ್ಯಮಿದಂ ಹೋತೀತಿ ಇಮಿನಾ- ‘ಸೀಲಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞಾದಿ’’ಸುತ್ತೇ ಸೀಲಸದ್ದೇನೇವಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞಸ್ಸ ಗಹಿತತ್ತಂ ದೀಪೇತಿ। ಅಞ್ಞಥಾಪಿ ಸೀಲತೋ ಅಞ್ಞಮೇವಾಭಿಕ್ಖಞ್ಞನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- ‘ಯಸ್ಮಿಂ ದೇಸೇ’ತಿಆದಿ।

ಗಮ್ಮಮಾನೇತಿ ಪತೀಯಮಾನೇ। ಪತೀತಿ ಚ ಅತ್ಥಪ್ಪಕರಣಸದ್ದನ್ತರಾದೀಹಿ। ಅಭಿಮತೋತಿ ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ ಅಭಿಮತೋ। ಆವಸ್ಸಕಗ್ಗಹಣಾಯೇವ ಸಿದ್ಧೋತಿ ವುತ್ತಂ ಕಥಮೇತ್ಥಾವಸ್ಸಮ್ಭಾವೋ ಪತೀಯತಿ ಚ್ಚಾಹ- ‘ತಞ್ಞಾ’ತಿಆದಿ।

ಯೋಗವಿಭಾಗಾತಿ ‘ಣೀ’ತಿ ಯೋಗ ವಿಭಾಗಾ। ಸಾಧುಂ ಕರೋತಿ, ಬ್ರಹ್ಮಂ ವದತಿ, ಅಸದ್ಧಂ ಭುಞ್ಜತಿ, ಪಣ್ಡಿತಮತ್ತಾನಂ ಮಞ್ಞತೀತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಸಾಧುನ್ತಿ ಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸನಂ। ಅಸ್ಸದ್ಧಭೋಜೀತಿ ವತೇ। ವತಞ್ಚ ಭೋಜನೇ ಅತ್ಥಿತಾಯಂ ಸದ್ಧಅಸ್ಸದ್ಧಭೋಜನವಿಸಯಾಯಂ ಪವತ್ತಿಯಂ ಯದಿ ಭುಞ್ಜತಿ ಅಸ್ಸದ್ಧಮೇವ ಭುಞ್ಜತಿ ನ ಸದ್ಧನ್ತಿ ಸತ್ಥೇ ವುತ್ತನಿಯಮೋ, ಅಸ್ಸದ್ಧಂ ಭುಞ್ಜತಿ ಏವಾತಿ ನೋತ್ತರಪದಾವಧಾರಣಂ... ಏವಞ್ಹಿ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನೇ ಯದೇವಾಸ್ಸದ್ಧಂ ನ ಭುಞ್ಜತಿ ತದೇವ ವತಲೋಪೋ ಸಿಯಾತಿ [ಅತ್ಥಿತಾಯ (ಭೋಜನಾಕಪ್ಪಿತತ್ತಾ) ಯಥೇಚ್ಛಂ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಭೋಜನೇ ಪವತ್ತಿಯಂ ಮತ್ತಾಯಂ ಅಸದ್ಧಭೋಜನಂ ಸತ್ಥವಿಹಿತಮುಪಲಭಮಾನಸ್ಸ ಸದ್ಧತೋ ನಿವತ್ತಿತ್ವಾ ವಿಸೇಸೇ ಹಿ ಸದ್ಧೇ ಪವತ್ತಿನಿಯಮೋ ವತಮುಚ್ಚತೇ, ನಿಯಮೋಚಾತ್ರದುವಿಧೋ ಸಮ್ಭವತಿ-ಅಸದ್ಧಂ ಭೂಞ್ಜತಿ ಏವ, ಅಥದ್ಧಮೋ ಭುಞ್ಜತೀತಿ ವಾ, ತತ್ರಾದಿಮೇ ನಿಯಮೇ ಯದೇವಾ ಸದ್ಧಂ ನ ಭುಞ್ಜತಿ ತದೇವವತ ಲೋಪೋಸಿಯಾ (ರ-೩-೨೨೮) ಕಾತನ್ತಪಞ್ಜಿಕಾ]। ಅಞ್ಞಥಾಪಿ ಪಟಿಪಾದಯಿತುಮಾಹ- ‘ಫಣನ್ತಾದೀಹಿ’ಚ್ಚಾದಿ।

೫೪. ಥಾವ

ಸಯಮೇವ ಅತ್ತನಾಏವ। ಕಮ್ಮಕತ್ತರೀತಿ ಉಭಯತ್ಥಾಪಿ ಕಮ್ಮಕತ್ತರಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಬಹುಲಾಧಿಕಾರಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಏತ್ಥ ಪನ ಏಕೋಪಿ ಪದತ್ಥೋ ಕಮ್ಮಞ್ಚ ಹೋತಿ ಕತ್ತಾಚ ಕಾರಕಸತ್ತಿಭೇದತೋ। ಯಥಾ 'ಪೀಯಮಾನಂ ಮಧು ಮದಯತೀ'ತಿ ಏಕಸ್ಸಾಪಿ ಸತ್ತಿಭೇದಾ ಕಮ್ಮತ್ತಂ ಕತ್ತುತ್ತಂ, ತಥಾ ತ್ರಾಪೀತಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ। ಯೋ ಪರಂ ಭಞ್ಜತಿ ತತ್ಥಪಿ ಸಿಯಾ ಸಾಮಞ್ಞವಿಧಾನತೋತಿ ಆಹ- 'ನಿಪಾತನಸ್ಸಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ದೋಸನ್ಧಕಾರಂ ಭಿನ್ದತೀತಿ ದೋಸನ್ಧಕಾರಭಿದುರೋ।

೫೫. ಕತ್ತ

ಭೂತಸದ್ದೇನೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪೇತತ್ಥಮುಪದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಭೂತಮತೀತ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಯದ್ಯತಿಕ್ಕನ್ತವಚನೋ ನ ಸಿಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ನನುಚಾತ್ರೇತರೇತರನಿಸ್ಸಯದೋಸೋ ಪಸಜ್ಜತೇ, ಸತೀ ಹಿ ಭೂತಾಧಿಕಾರೇತ್ತೋ ವಿಧೀಯತೇ, ಸತಿ ಚ ತ್ತೇ ಭೂತಸದ್ದಸ್ಸ ನಿಪ್ಫತ್ತೀತಿ ಫುಟೋ ಯೇವಿತರೇತರನಿಸ್ಸಯದೋಸೋತಿ। ನೇಸದೋಸೋ, ಸಙ್ಕೇತಾತಿ ಬ್ಯತ್ತೋ ಸದ್ದತ್ಥಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಚಿರಕಾಲಪ್ಪವತ್ತೋ, ನಾಸ್ಸ ಕಿಞ್ಚಿ ಅಸಾಧುತ್ತಂ, ಅತಿಕ್ಕನ್ತೇ ಚಾಸ್ಸ ವುತ್ತಿ ಸದ್ದಸತ್ತಿಸಭಾವತೋ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಕ್ತವನ್ತಾ ದಯೋಪಿ ಚರಹಿ ಸದ್ದಸತ್ತಿಸಭಾವತೋ ಭೂತೇಏವ ಭವಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಭೂತಸದ್ದೋ-ಯಮತಿಕ್ಕನ್ತತ್ಥೇ ಪಸಿದ್ಧೋ ಕ್ತವನ್ತಾದಯೋತ್ವಪ್ಪಸಿದ್ಧಾ, ಅತೋ ತೇನ ಪಸಿದ್ಧತ್ಥೇನಾಪ್ಪಸಿದ್ಧಾನಮನ್ವಾಖ್ಯಾನಂ ಕರೀಯತೀತಿ। ಭೂತೇತಿ ಚಾಯಂ ಪಕತಿವಿಸೇಸನಂ ವಾ ಸಿಯಾ 'ಭೂತತ್ಥೇ ವತ್ತಮಾನಾ'ತಿ, ಪಚ್ಚಯತ್ಥ ವಿಸೇಸನಂ ವಾ'ಭೂತೇ ಕತ್ತರೀ'ತಿ, ತತ್ರ ಕಸ್ಸಿದಂ ವಿಸೇಸನನ್ತಿ ಆಹಭೂತೇತಿ ಪಕತಿವಿಸೇಸನ'ನ್ತಿ। ಕುತೋಚ್ಚಾಹ- 'ಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಚೇ'ತ್ಯಾದಿ। ಅಥ ಪಚ್ಚಯತ್ಥವಿಸೇಸನೇ ಕೋ ದೋಸೋಚ್ಚಾಹ- 'ಪಚ್ಚಯತ್ಥವಿಸೇಸನೇ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಪಚ್ಚಯತ್ಥಸ್ಸ ಕತ್ತುನೋ ಅನಭಿಕ್ಕನ್ತತ್ತಾ ಅಯನ್ತಿ ಪಯೋಗೋ ನೋಪಪಜ್ಜತೇತಿ ಭಾವೋ। ಅಭಿಧೇಯ್ಯೇತಿ ಇಮಿನಾ ಪಯೋಜನಾದಿಂ ಬ್ಯವಚ್ಛಿನ್ದತಿ।

೫೬. ಕ್ತೋ

ಕಮ್ಮೇ ಗುಣೀಭೂತತ್ತಾತಿ ಕಮ್ಮೇ ಸತಿ ಭಾವಸ್ಸಾಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ। "ಗುಣಮುಖ್ಯೇಸು ಮುಖ್ಯೇಯೇವ ಕಾರಿಯಸಮ್ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ಮುಖ್ಯೇ ಕಮ್ಮೇಯೇವ ಪಚ್ಚಯೋ, ನ ತು ಭಾವೇ ತಸ್ಸೇತ್ಥಾಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ।

೫೭. ಕತ್ತ

ನನುಚಾರಮ್ಭೇತಿ ವುತ್ತಂ- 'ಕಿರಿಯಾರಮ್ಭೇ'ತಿ ಕಥನ್ತಿ ಆಹ- 'ಸೋಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಸೋ ಚ ಆರಮ್ಭೋ। ಕಿರಿಯಾಯೇವ ಆರಮ್ಭೋಕಿರಿಯಾರಮ್ಭೋ ತಸ್ಮಿಂ। ಕಿರಿಯಾರಮ್ಭೇತಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ ಕಿರಿಯತ್ಥವಿಸೇಸನಂ ವಾ ಏತಂಸಿಯಾ ಪಚ್ಚಯತ್ಥವಿಸೇಸನಂ ವಾ ಉಭಯಥಾಪಿ ನ ದೋಸೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಕಿರಿಯತ್ಥವಿಸೇಸನಂ ಚೇತ'ನ್ತಿಆದಿ। ಪಚ್ಚಯತ್ಥವಿಸೇಸನಪಕ್ಖೇಪಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾ ಆರಮ್ಭೇ ಕಿರಿಯತ್ಥಸ್ಸಾಪಿ ಪವತ್ತೀ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಕಿರಿಯತ್ಥಸ್ಸಾಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಸಾಮತ್ಥಿಯಂ ದಸ್ಸೇತಿ 'ಸಾಮತ್ಥಿಯಮ್ಪನಾ'ತಿಆದಿನಾ। ಅನನ್ತರಸುತ್ತೇನ ಯೋ ವಿಹಿತೋ ಕ್ತೋ, ಸೋಪಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವಚನತೋ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸು ಆರಮ್ಭೇಪಿ ಹೋತೀತಿ ಯೋಜನಾ। ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವಚನತೋತಿ "ಕ್ತೋ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸೂ"ತಿ (೫-೫೬) ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವಚನತೋ। ಭಾವಕಮ್ಮೇಸುಚೇತಿ ಏವಂ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ 'ಯಥಾಪತ್ತಞ್ಚೇ'ತಿ ವದತಾ ವುತ್ತಿಕಾರೇನೇವಂ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಕಸ್ಮಾ ಏವಂ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ಆಹ- 'ಪುಬ್ಬಸ್ಮಿಂ ವಿಯಾ'ತಿ ಆದಿ। ಅನಿಯಮುಪ್ಪತ್ತಿ ಸಙ್ಕಾಯ ಸತಿ ಞಾಪನನ್ತಿ ತನ್ನಿಸೇಧೇತುಮಾಹ- 'ಪುನಬ್ಬಚನತೋ'ತಿಆದಿ। ಮಾಸಙ್ಕೀತಿ ಕಮ್ಮನಿ, ತೇನೇವುಪ್ಪತ್ತೀತಿ ಪಠಮಾ। ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ "ಭಾವಕಮ್ಮ ಗಹಣಂ

ಚಾಕಾರೇನಾನುಕಡ್ಢಿಯ 'ಭಾವಕಮ್ಮೇಸು ಚಾ'ತ್ಯನೇನ ಕ್ತೇವಿಧೀಯ ಮಾನೇ ಇದಮಾಸಙ್ಕೀಯತೇ 'ಪುಬ್ಬೇನೇವ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಸಿದ್ಧೇ ಪುನಬ್ಬಚನಾ [ಪುನಬ್ಬಚನಂ] ಕಿರಿಯತ್ಥಾನಿಯಮೇನ ತ್ತಸ್ಸುಪ್ಪತ್ತೀ'ತಿ, ಯಥಾಪತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಹ್ಯುಚ್ಚಮಾನೇ ಚಕಾರೇನ ಯಥಾಪತ್ತಮ್ಪಿ ಕಾರಿಯಮನುಞ್ಞಾಯತೇತಿ ಪುಬ್ಬೇನೇವ ವಚನೇನ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸ್ವಾರಮ್ಭೇಪಿ ಯಥಾಪತ್ತೋ ಕ್ತೋ ಭವತೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ"ತಿ। ಏವಞ್ಚರಹಿ ಭಾವಕಮ್ಮೇಸ್ವಾರಮ್ಭೇಪಿ ಪುಬ್ಬೇನೇವ ಸಿದ್ಧತ್ತಾ "ಕತ್ತರಿಆರಮ್ಭೇ"ಇಚ್ಚೇವ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ ಕಿಂ ಚಕಾರೇನೇ ಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ- 'ಪದಾನಮವಧಾರಣ ಫಲತ್ತಾ'ಚ್ಚಾದಿ।

ನನುಚಾದಿಭೂತೋ ಕಿರಿಯಾಕ್ಖಣೋ ಆರಮ್ಭೋ ನಾಮ, ಬಹೂಹಿ ಕಿರಿಯಾಕ್ಖಣೇಹಿ ಕಟೇ ಪರಿಸಮತ್ತೇಯೇವ ಭೂತೋ ಕಾಲೋ ಚ ಭವತೀತಿ ಕಿರಿಯಾಫಲಸ್ಸಾಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನತ್ತಾ ವತ್ತಮಾನೋವ ಕಾಲೋತಿ ತತ್ರಕ್ತೋ ನ ಪಪ್ಪೋತಿಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ- 'ಕಿರಿಯಾಫಲಸ್ಸೀ'ಚ್ಚಾದಿ। ಕಟೇಕದೇಸಸ್ಸಾಪಿ ಕಟತ್ತಾ ತಸ್ಸ ಚ ನಿಬ್ಬತ್ತತ್ತಾ ಭೂತವಚನಿಚ್ಛಾತಿ ಭಾವೋ। ನನುಚಾದಿಸೂತೇ ಕಿರಿಯಾಕ್ಖಣಕಾಲೇ ಕಟೋ ನಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತೋ, ಕಟಕಾರಣಭೂತಾ ಬೀರಣಾವ ಹಿ ತದಾ ಸನ್ತಿ, ನ ಚ ತದವತ್ಥಾ ತೇ ಏವ ಕಟೋತಿ ಕಥಂ 'ಪಕತೋ ಕಟೋ'ತಿ ಭೂತಕಾಲೇನ ಪಕತಸದ್ದೇನ ಕಟಸದ್ದಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಮಿಚ್ಚಾಹ- 'ಆದಿಭೂತೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ತತ್ಥ ತಸ್ಮಿಂ ವಿಸೇಸೇ। ಪಕತ್ತುಂ ಆರಭಿ, ಪಕತ್ತುಂ ಆರಭೀಯಿತ್ಥ, ಪಸೋತ್ತುಂ ಆರಭಿ, ಪಸೋತ್ತುಂ ಆರಭನನ್ತಿ ಅತ್ಥೇ ತ್ತೋ।

೫೮. ಠಾಸ

ಅನಾರಮ್ಭತ್ಥಂವಚನನ್ತಿ ಆರಮ್ಭೇ ಪುಬ್ಬೇನೇವ ಸಿದ್ಧತ್ತಾ। ಅಪಾದಿನೋಪಿಸಿಲಿಸಸ್ಸ ಸಕಮ್ಮಕತ್ತಾ- 'ಯೇಭುಯ್ಯೇನಾ'ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸಕಮ್ಮಕತ್ಥನ್ತಿ ವತ್ವಾ ಸಕಮ್ಮತ್ತಮೇಸಂ ಪಾದಿಯೋಗೇ ಸತಿ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಪಾದಿಸಹಿತಾ'ಚ್ಚಾದಿ। ಖಟೋಪಿಕಾ ಮಞ್ಚೋ।

೫೯. ಗಮ

ಅವಿವಚ್ಛಿತಕಮ್ಮೋ ಚೇಹಾಕಮ್ಮಕೋತಿ ಕಥಯಮಾಹ- 'ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಯಾತವನ್ತೋ ಯಾತಾ, ಯಾನಂ ಯಾತಂ। ಅಯೋಯಿತ್ಥಾತಿ ಯಾ ತೋ। ಕ್ತೋ ನ ವಿಧಾತಬ್ಬೋ ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ ವಿಯ। ಕಾರಣಸಾಮಗ್ಗಿಯಂ ಭೂತಾಯನ್ತಿ ಸಸ್ಸಾದಿಹೇತುಭೂತಸಮಿದ್ಧಿಯಂ ಭೂತಾಯಂ। ಸಾ ಚ ಭೂತಾ ಯೇವಾತೀಮಿನಾ ಕಾರಣಸಾಮಗ್ಗಿಯಾ ಅತೀತಕಾಲಿಕತ್ತಮಾಹ।

೬೦. ಆಹಾ

ಆಧಾರೇಚೇತಿ ಅನುವುತ್ತಿಯಾ ಏತ್ಥ ಚಕಾರತೋ 'ಯಥಾಪತ್ತಞ್ಚೇ'ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ಸೇಸೋ। ಏವಂ ನ ಕುತೋಚಿ ಅಪಕಸ್ಸನಂ ಸಿಯಾತಿ ಏವಮಾಧಾರಾದಿಕೇ ಅನುವತ್ತಮಾನೇ ಸತಿ ಕುತೋಚಿ ಆಧಾರಾದಿತೋ ಅಪಕಸ್ಸನಂ ವಿಸುಂ ಕರಣಂ ನ ಸಿಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಥಾ ಸತಿ ಹೇಟ್ಠಾ ಸುತ್ತೇನೇಕಯೋಗಮೇವ ಕರೇಯ್ಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಭಾವಕಮ್ಮೇಸೂತಿ ಸಮ್ಬಜ್ಝತೇತಿ ಯೋಜನಾ।

ಬಹುಲಸ್ಸ ಭಾವೋ ಕಮ್ಮಂವಾತಿ ಬಹ್ವತ್ಥಾದಾನಮೇವಾತ್ರ ಬಹುಲಸದ್ದಸ್ಸ ಪವತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಭಾವೋ ಕಮ್ಮಂಚೇತಿ ತತ್ಥ ಪಚ್ಚಯೋ। ಕೇಚೀತಿ ಪಾಣಿನಿಯೇ ಯೇವ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ತಸ್ಸಾಪಿ ಭೂತೇಯೇವ ಪವತ್ತಿಮುಪದಿಸತಿ 'ಸೋಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ

ನಾ । ಭಿಜ್ಜಮಾನನ್ತಿ ಪಚ್ಚಮಾನಂ। ಪರರೂಪೇನ ಪಸ್ಸಿನ್ನೋತಿ ಯೋಜನಾ। ಕೇಚಿತಿ ತೇಯೇವ। "ಮತಿಬುದ್ಧಿಪೂಜತ್ಥೇಹಿ ಚೇ"ತಿ (೩-೨-೧೮೮) ತೇಸಂ ಸುತ್ತೇ ಚಸದ್ದಾಕಡ್ಢಿತೇ ದಸ್ಸೇತಿ 'ಯಥಾ'ತಿಆದಿನಾ। ಅಕ್ಕೋಚ್ಛಿ ತನ್ತಿ ಕಮ್ಮೇ ವಿಗ್ಗಹಮಾಹ, ತನ್ತಿ ಕಮ್ಮಪದಂ, ಏವಮುಪರಿಪಿ ಚುರಾದಿಣಿಲೋಪೇ "ನಿಮಿತ್ತಾಭಾವೇ ನೇಮಿತ್ತಿಕಸ್ಸಾಪ್ಯಭಾವೋ"ತ್ಯಾಕಾರನಿವತ್ತಿ। ಕಸಿರಯಂ ಗತ್ಯಾದ್ಯನೇ ಕತ್ಥೋ, ಕಟ್ಠಂತ್ಯತ್ರ ಕಿಮತ್ಥೋತಿ ಆಹ- 'ಏತ್ಥ ಹಿಂಸತ್ಥೋ'ತಿ।

ಹೇತುನೋತಿ ದುಕ್ಖಫಲಸ್ಸ ಹೇತುನೋ ಅಗ್ಯಾದಿನೋ। ಕಟ್ಠಸದ್ದಸ್ಸ ಫಲಹೇತುಭೂತೇ ಅಗ್ಯಾದಿಕೇ ವತ್ತಮಾನೇ ಏವಂ ಹೋತು ಫಲೇವತ್ತಮಾನೇ ಕಥನ್ತಿ ಆಹ- 'ಯದಾಪನಾ'ತಿಆದಿ। ಕೋಧಾತಿಕೋ ಇಧ।

೬೧. ತುಂತಾ

ನನು ಚ ಭಾವೇಇತಿ ಭವತಿನಾಯಂ ಘಣನ್ತೇನ ನಿದ್ದೇಸೋ ಕರೀಯತೀತಿ ಭವತಿವಿಸಯೋವ ಪಚ್ಚಯತ್ಥನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ ಭವತಿ, ತತೋ ಚ ಭವತಿನೋ ಯೋ ಭಾವೋ ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ವಾಚ್ಚೇ ಪಚ್ಚಯೋ ಸಿಯಾ, ಸೋ ಚ ಭವತಿತೋ ಯೇವುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೇನ ಪಚ್ಚಯೇನ ಸಕ್ಕಾಭಿಧಾತುಂ ತತೋ ತಸ್ಮಾವ ಪಚ್ಚಯೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ತಸ್ಮಾ ಕಥಂ ಪಚಿತುಂ ಪಾಕೋ ಚಾಗೋ ರಾಗೋತಿಪಚಾದೀಹಿಭವತಿ ಚ್ಚಾಹ- 'ಭವನಂಭಾವೋ ಕಿರಿಯಾಧಾತ್ವತ್ಥೋ'ತಿ।

ಕಿರಿಯಾಸಾಮಞ್ಞಞ್ಹಿ ಸಬ್ಬಧಾತ್ವತ್ಥಾನುಗತಂ ಭವತಿಸ್ಸತ್ಥೋ, ತೇನ ಕಿರಿಯಾಸಾಮಞ್ಞವಾಚಿನಾತ್ಥನಿದ್ದೇಸೋ ಕರೀಯಮಾನೋ ಸಬ್ಬಧಾತುವಿಸಯೇ ಕತೋ ಭವತಿ ತಸ್ಮಾ ಪಚಾದೀಹಿಪಿ ಭವತೀತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ನನು ಚಾತ್ರ ತುಮಾದಯೋ ಭಾವೇ ಭವನ್ತೀತಿ ವುತ್ತೇ ನ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ ಕಿಂವಿಸೇಸಿತೇ ಭಾವೇ ತುಮಾದಯೋ ಭವನ್ತಿಚ್ಚಾಹ- 'ಯತೋ'ಚ್ಚಾದಿ। ತಸ್ಸಾತಿ ಧಾತುನೋ। ಯೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ ಭಾವೋತಿ ಯೋ ವಾಚ್ಚೋ ಭಾವೋ। ಕುತೋಚ್ಚಾಹ- 'ಸಮ್ಬನ್ಧಾ'ತಿ। ತುಮಾದೀನಂ ಯಾ ಪಕತಿ ತಾಯ ವಾಚ್ಚೇನೇವ ಭಾವೇನ ಸಹ ಸಮ್ಬನ್ಧಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಠಾತಬ್ಬನ್ತಿ ಭಾವೇ ತಬ್ಬೋ। ಅಥ ಕ್ರಿಯಾಯಂತ್ಯನೇನ ತಬ್ಬಾದ್ಯಭಿಹಿತಸ್ಸ ದಬ್ಬರೂಪಾಪನ್ನಸ್ಸ ಭಾವಸ್ಸ ಕಥಂ ಗಹಣಂತ್ಯಾಹ- 'ಯದಿಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಸಕನಿಸ್ಸಯಕಿರಿಯಾಬ್ಯಪದೇಸೋತಿ ದಬ್ಬ ರೂಪಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ನಿಸ್ಸಯಭೂತಾಯ ಕಿರಿಯಾಯ ಬ್ಯಪದೇಸೋ ದಟ್ಠುಂ ಚಕ್ಖುಚ್ಚಾದೋ ಭವನಕಿರಿಯಾಯ ಪತೀಯಮಾನತ್ತಾ ತುಮಾದಯೋ ಭವನ್ತೇವ।

ನನು ಚ ತುಮಾದೀನಂ ಭಾವೇ ವಿಹಿತತ್ತಾ ಕಿರಿಯಾಯೇವ ಪಧಾನತ್ತನ್ತಿ ಕಮ್ಮ ಕಾರಕಂ ನಪ್ಪತೀಯತೇತಿ ಕಥಂ 'ಕಟಂ ಕಾತುಂ ಗಚ್ಛತೀ'ತಿ ಸಿಯಾಚ್ಚಾ ಸಙ್ಕಿಯ ಪಟಿಪಾದೇತುಮಾಹ- 'ಯದಿಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಧಾತ್ವತ್ಥಕತೋ ಕಿರಿಯಾಸಞ್ಞಾತೇನ ಧಾತ್ವತ್ಥೇನ ಕತೋ। ಅತ್ಥೀತಿ ಇಮಿನಾ ಯತ್ಥ 'ಸುಪ್ಯತೇ ದೇವ ದತ್ತೇನೇ'ಚ್ಚಾದೋ ನತ್ಥಿ, ತತ್ಥ ನ ಕಮ್ಮಮ್ಪತೀಯತೇತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

"ಇಚ್ಛತ್ಥೇಸು ಸಮಾನಕತ್ತುಕೇಸು ತವೇತುಂ ವಾ"ತಿ (೪-೨-೧೨) ಕಚ್ಚಾನೇನ ಅತದತ್ಥಾಯಮ್ಪಿಕಿರಿಯಾಯಂ ತುಮಾದಯೋ ಯಥಾಸಿಯುನ್ತಿ ವಿಸುಂ ಸುತ್ತಿತಂ, ತೇನಾಹ- 'ಇಚ್ಛತ್ಥೇಸ್ಮಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಯಥಾ 'ಭೋತ್ತುಂ ಪಚತೀ'ತ್ಯಾದೋ ಭೋಜನಕಿರಿಯಾ ಪಯೋಜನಾ ಪಚನಕಿರಿಯಾ ಹೋತಿ, ನೇವಮೇತ್ಥ ತಪ್ಪ ಯೋಜನಾ ಇಚ್ಛಾ... ಪಚನಕಿರಿಯಾಯವಿಯತಪ್ಪಯೋಜನತ್ತಾಭಾವತೋತಿ ಅಯಮಸ್ಸಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಪುನೇಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತಾನಿಟ್ಠಪಾತಸ್ಸಾಸಙ್ಕಂ ವಿರಚಯಮಾಹ- 'ಅತದತ್ಥಾಯಮ್ಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಇಚ್ಛತ್ಥಸ್ಸ ಧಾತುನೋ ಪಯೋಗಾತಿ ಇಮಿನಾ 'ಇಚ್ಛನ್ತೋ ಕರೋತೀ'ತಿ ಏತ್ಥ ಇಚ್ಛನ್ತೋತಿ ಇಚ್ಛತ್ಥಸ್ಸ ಧಾತುನೋ ಪಯೋಗತ್ಥಮೇವ, ನ ಇಚ್ಛಾಯ ಪಯೋಜನಂ ಕರಣನ್ತಿ ದೀಪೇತಿ। ದೇವದತ್ತಂ ಭುಞ್ಜಮಾನಮಿಚ್ಛತೀತೇತ್ಥ ಭೋತ್ತುನ್ತಿ ನ ಹೋತಿ ಸಮಾನಕತ್ತುಕೇಸೂತಿ ವಚನತೋ, ಭೋಜನಸ್ಸ ದೇವದತ್ತೋ ಕತ್ತಾ, ಇಚ್ಛತಿಸ್ಸ ಅಞ್ಞೋಯೇವಾತಿಪಿ ಸುತ್ತಸ್ಸ ವಿಸುಂ ಪಯೋಜನಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- 'ದೇವದತ್ತ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ।

ಇಚ್ಛತಿಸ್ಸಾತಿ'ದೇವದತ್ತಂ ಭುಞ್ಜಮಾನಮಿಚ್ಛತೀ'ತಿ ಏತ್ಥ ಇಚ್ಛತೀತಿ ವುತ್ತಇಸಿಸ್ಸ। ಸಾಧನಂ 'ದೇವದತ್ತಂ ಭುಞ್ಜಮಾನ'ನ್ತಿ ವುತ್ತಕಮ್ಮಸಞ್ಞಾತಂ ಅತ್ಥೋ ಪಯೋಜನಂ ಯಸ್ಸ ಸೋ ಸಾಧನತ್ಥೋ-ಇಚ್ಛತಿ। ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ತತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ। ಕಮ್ಮಮೇವಿಚ್ಛಾಯ

ಪಯೋಜನಭಾವೇ ಠಿತನ್ತಿ ಭಾವೋ। ನಿರತ್ಥಕನ್ತಿ ಏತದತ್ಥಮೇವ ಸಮಾನಕತ್ತುಕಗ್ಗಹಣಂ ಕತಂ ತಞ್ಚ ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಪಸಙ್ಗಾಭಾವಾ ನಿರತ್ಥಕನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಸಕಾದ್ಯತ್ಥೇಸು ಧಾತೂ ಸೂಪಪದೇಸು ಧಾತು ಮತ್ತಾ ತುಮಾದಯೋ ಸುತ್ತನ್ತರೇನ ವಿಹಿತಾ ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ, ತೇನಾಹ- 'ಸಕಾದಿಧಾತುಪ್ಪಯೋಗೇ'ತಿಆದಿ। ಸಿದ್ಧಾತಿ ತುಮಾದಯೋ ಸಿದ್ಧಾ। ಭುಜಿಕಿರಿಯತ್ಥಾತಿ ಭುಜಿಕಿರಿಯಾ ಅತ್ಥೋ ಯಸ್ಸಾ ಸತ್ತಿಯಾ ಸಾ ಭುಜಿಕಿರಿಯತ್ಥಾ ಪತೀಯತೇ। ಪತೀಯ ಮಾನತ್ತೇ ಕಾರಣಮಾಹ- 'ಅಸತೋಪಿ ಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಪರೇಹೇತ್ಥ ಅಕಿರಿಯತ್ಥೋಪಪದತ್ಥೋ ಪುನಾರಬ್ಭೋತಿ ವಣ್ಣಿತಂ। ತದೇತಂ ವಿಘಟಯಿತುಮಾಹ- 'ತೇನೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಪರೇಸಮಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ "ಸಕ್ಕೋತಿ ಭೋತ್ತುಂತ್ಯಾದೋ ಕೋಸಲ್ಯಂ ಗಮ್ಯತೇ। ಗಿಲಾಯತಿ ಭೋತ್ತುಂತಿ ತದಸತ್ತಿ। ಘಟತೇ ಭೋತ್ತುಂತ್ಯಾದೋ ಯೋಗ್ಯತಾ। ಆರಭತೇ ಭೋತ್ತುಂತ್ಯಾದೋಭುಜಿಸ್ಸೇ ವಾದ್ಯವತ್ಥಾಕಿರಿಯನ್ತರಂ। ಲಭತೇ ಭೋತ್ತುಂತಿ ಅಪ್ಪಚ್ಚಕ್ಖಾನಂ। ಅತ್ಥಿ ಭೋತ್ತುನ್ತಿಆದೀಸು ಸಮ್ಭವಮತ್ತಂ। ವಟ್ಟತಿ ಭೋತ್ತುಂತ್ಯಾದೋ ದೋಸಾ ಭಾವೋ ಗಮ್ಯತೇ। ಸಕ್ಕೋತಿಚ್ಚಾದಿನೋ ಉಪಪದಸ್ಸ ಭೋಜನಾದಿಕಿರಿಯತ್ಥತಾ ನ ಗಮ್ಯತೇ ತಸ್ಮಾ ಅಕಿರಿಯತ್ಥೇಸುಪಿ ಸಕಾದೀಸೂಪಪದೇಸು ತುಮಾದಯೋ ಭವನ್ತೀ"ತಿ।

ಪತೀಯಮಾನೇಸ್ವಪ್ಯೇತೇಸ್ವತ್ಥನ್ತರೇಸು ತಾದತ್ಥಿಯಮತ್ಥಿಯೇವಾತಿ ಪುಬ್ಬೇನ ವಿಹಿತಸ್ಸ ತುಮಾದಿನೋತ್ರ ನ ಬಾಧೇತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಯದಿಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ತಾದತ್ಥಿಯಮತ್ಥಿಯೇವಾತಿ ಭೋಜನಕಿರಿಯತ್ಥತಾ ಸಕ್ಕೋತಿಆದೀನಂ ಅತ್ಥಿ ಯೇವಾತಿ ಅತ್ಥೋ ಸಿದ್ಧಾಯೇವ "ತುಂತಾಯೇ"ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಅಲಮತ್ಥವಿಸಿಟ್ಠೇಸು ಪರಿಯತ್ತಿವಚನೇಸೂಪಪದೇಸು ಧಾತುತೋ ತುಮಾದಯೋ ವಿಹಿತಾ ಪರೇಹಿ, ತತ್ಥಾಹ 'ಅಲಮತ್ಥವಿಸಿಟ್ಠೇ'ಇಚ್ಚಾದಿ। ಪಹುಸದ್ದಮ್ಪಿ ಅನ್ತೋಗಧಂ ಕತ್ವಾ 'ಸಮತ್ಥಾದೀ'ತಿ ವುತ್ತಂ, ಭವತಿಸ್ಸ ಸಮ್ಭವೋ "ಪುಬ್ಬೇಕಕತ್ತುಕಾನ"ನ್ತಿ (೫-೬೩) ಏತ್ಥ ಬ್ಯಾಖ್ಯಾಯಿಸ್ಸತೇ। ಅಭಿಮತಾತಿ ಕಚ್ಚಾಯನೇನ "ಅರಹಸಕ್ಕಾದೀಸು ಚೇ"ತಿ (೪-೨-೧೩) ಚಸದ್ದೇನ ಅಭಿಮತಾ ಇಮಸ್ಸಾತಿ 'ಕಾಲೋ ಭೋತ್ತುಂ'ತಿಆದಿನೋ। ಯಥಾ ಭೋತ್ತುಮನೋತಿಆದಿನಾ ಪರೇಸಮ್ಪಿ ಅಯಮೇವ ನಿಪ್ಫತ್ತಿಕ್ಕಮೋತಿ ದೀಪೇತಿ। ಅಬ್ಯಭಿಚಾರತೋತಿ ಅವಿನಾಭಾವತೋ, ಭವತಿ ಭೋಜನಂ ಭಾವೋತಿ ಭೋಜನಂ ಭುಞ್ಜನಂ ಭಾವೋ ಭವತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ನತುಗಮಿಸ್ಸಕಿರಿಯಾತದತ್ಥಾತಿ ಗಮನಕಿರಿಯಾ ಭೋಜನತ್ಥಾ ನ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅತ್ಥಸದ್ದೋಹ್ಯಯಂ ಪಯೋಜನವಚನೋ ಯಞ್ಚ ಯಮುದ್ದಿಸ್ಸ ಪವತ್ತತಿ, ತಂ ತಸ್ಸ ಪಯೋಜನಂ ಭವತಿ। ನಚಾಯಂ ಭೋಜನಮುದ್ದಿಸ್ಸ ಗಮಿಸ್ಸತಿ, ಕಿಞ್ಚರಹಿ ಕಾರಿಯನ್ತರಂ, ಕೇವಲಂ ತೇನ ನಿಮಿತ್ತೇನ ಸಮ್ಭಾವೀಯತೇ। ಯದಾ ತು ಭೋಜನತ್ಥಮೇವಾರಬ್ಭತೇ ಗಮನಕಿರಿಯಾ, ತದಾ ಭವತ್ಯೇವ'ಗಮಿಸ್ಸತಿ ಭೋತ್ತು'ನ್ತಿ।

ತುಂವಿಸಯೇ ಣಕೋಪಿ ವಿಹಿತೋ ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ, ತತ್ರಾಹ- 'ಕಾರಕೋ ವಜತಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಪರಿಹಾರಮಾಹ- 'ಪುಬ್ಬೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ। 'ಕತ್ತರಿಲ್ತು'ಚ್ಚಾದಿನಾ ಯೋಯಂ ಣಕೋ ತೀಸುಪಿ ಕಾಲೇಸು ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವಿಹಿತೋ, ಕ್ರಿಯತ್ಥಾ ಯಂ ಕ್ರಿಯಾಯಂ ಉಪಪದೇ ಕತ್ತುನೋ-ಭಿಧಾನಂ ಸಿದ್ಧಂ, ನ ಚಾಸ್ಸ ವಿಸೇಸವಿಹಿತೇನ ತುಂಪಚ್ಚಯೇನ ಬಾಧಾ ಭಿನ್ನತ್ತಾ, ತುಂಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಹಿ ಭಾವೇ ವಿಧಾನಂ ಣಕಸ್ಸ ತು ಕತ್ತರೀತಿ। ಪುಬ್ಬಣಕೇನೇವ ಸಿದ್ಧೇಪಿ ಲ್ತ್ವಾದಿನಿವತ್ತಿಯಾ ಸೋ ವಿಧೇಯ್ಯೋವ, ನೋ ಚೇ ಲ್ತ್ವಾದಯೋಪಿ ಸಿಯುನ್ತಿ ಚೋದಕಪ್ಪಸಙ್ಗಮಾಸಙ್ಕ್ಯಾಹ- 'ನಚೇವ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಅವಗಮಾಭಾವಮೇವ ಫುಟಯಿತುಮಾಹ- 'ನಹಿಂ'ಚ್ಚಾದಿ। ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ಯತ್ಥೇ ಯೋ ಏಸೋ ವಜತಿ ಸೋ ಕತ್ತಾ, ಯೋ ಏಸೋ ವಜತಿ ಸೋ ವಿಕ್ಖಿಪೋತ್ಯಯಮತ್ಥೋ-ತ್ರ ಗಮ್ಯತೇ, ನ ಪನ ತೇಹಿ ತಾದತ್ಥಿಯಂ ಗಮ್ಯತೇತಿ ಅತ್ಥೋ। ಚೋದಕೋ ಲ್ತ್ವಾದೀಹಿ ಸಾಮ್ಯಮಾಪಾದಯಿತುಂ ಸಾಮರಿಸಂ ವುತ್ತವಿಧಿನೇವಾಪ್ಪತ್ತಿಂ ಣಕಸ್ಸಾಪ್ಯಾಹ- 'ಣಕೋಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಅಗತ್ಥಂ [ಅಪಕತತ್ಥಂ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಯದಿಪಿ ಣಕೇನ ತಾದತ್ಥಿಯಂ ನ ಗಮ್ಯತೇ ಪಕರಣತೋ ಗಮ್ಯತೇತಿ ಣಕೋ ಭವಿಸ್ಸತೀತ್ಯಾಸಙ್ಕಿಯ ಚೋದಕೋ ಆಹ- 'ಅಥೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಪುಬ್ಬೇಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತೋ-ಯಂ 'ಣಕೋ ನ ವಿಧೇಯ್ಯೋ'ಚ್ಚಸ್ಸ ನ ಪರಿಹಾರೋ... ಸೋತ್ತರತ್ತಾ ಯಥಾವುತ್ತೇನ, ಕಿನ್ತು'ತಸ್ಮಾ ನೇವಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ ಇಮಿನಾ ವುಚ್ಚಮಾನೋವಪರಿಹಾರೋತಿವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ। ತದೇವಂಲ್ತ್ವಾದೀನಮ್ಪಿಪತ್ತಿತೋಣಕಲ್ತ್ವಾದೀಹಿ ತಾದತ್ಥಿಯಾನವಗಮೇ ವಿನಿಚ್ಛಿತೇ ತಾದತ್ಥಿಯವಿಸೇಸೇನ ತೇಸಂ ಸಮ್ಭವೋತಿ ಅನತ್ಥಕಂ "ಣಕಸ್ಸ ಕಿರಿಯತ್ಥೋಪಪದಸ್ಸವಿಧಾನಂ ಲ್ತ್ವಾದಿಪಟಿಸೇಧನತ್ಥ"ನ್ತಿ ವಾಕ್ಯಕಾರವಚನನ್ತಿ ಸತ್ಥಕಾರೋ ನಿಗಮಯಮಾಹ- 'ತಸ್ಮಾ"ಚ್ಚಾದಿ। ಭವತು ಪಕರಣತೋವ [ಚಾಪಚ್ಚಯಭೋವ] ತಾದತ್ಥಿಯಾವಗಮೋ, ತಥಾಪಿಣಕೋ ಪರೋ

ವಿಧೇಯ್ಯೋತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ- ‘ಅಥಾಪಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಗತತ್ತಂ। ಭವಿಸ್ಸತಿ ಕಾಲೇ ಕ್ರಿಯತ್ಥಾಯಂ ಕ್ರಿಯಾಯಮುಪಪದೇ ಭಾವೇ ಚ ಣಪ್ಪಚ್ಚಯಾದಯೋ ವಿಹಿತಾ, ತತ್ರಾಹ- ‘ಪಾಕಾಯ ವಜತಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಅವಿಹಿತೇಸುಪಿ ತಾದತ್ಥಿಯಾ ಸಿದ್ಧಮೇವೇತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೬೧. ಪಟಿ

ಸೋತುನಾದೀಸು ‘ಸವನಂ ಕಾತುನ’ಇಚ್ಚಾದಿನಾ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಸುತೇನೇತಿ ಸವನನ್ತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೬೩. ಪುಬ್ಬೇ

ವೇತಿ ನಾತಿಸಮ್ಬಜ್ಝತೇ ವಿಧಿನೋ ನಿಚ್ಚತ್ತಾ। ಏಕಸದ್ದಸ್ಸಾನೇಕತ್ಥತ್ತಾ ವಿಸೇಸೇತಿ ‘ಸಙ್ಖ್ಯಾವಚನೋಯಮೇಕಸದ್ದೋ’ತಿ। ಕುತೋಚ್ಚಾಹ-‘ಸದ್ದಾನ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಏಕಸದ್ದಸ್ಸ ಸಙ್ಖ್ಯಾವಚನತ್ತೇ ಯೋತ್ಥೋ ಸಮ್ಪಜ್ಜತೇ, ತಮಾಹ ‘ಏಕಸಙ್ಖ್ಯಾವಚ್ಛಿನ್ನೋ’ತಿ, ತದತ್ಥಾತಿ ಕ್ರಿಯತ್ಥಸ್ಸತ್ಥಾ। ಯದಿಪಿ ‘ಪುಬ್ಬಂ ಬ್ಯಾಪಾರ’ನ್ತಿ ಸಮುದಾಯೇ ಏಕದೇಸಭೂತೋ ಬ್ಯಾಪಾರೋ ನಿದ್ಧಾರಿಯಮಾನೋತಿ ವುತ್ತಂ, ತಥಾಪಿ ಪುಬ್ಬಸದ್ದೇನ ಬ್ಯಾಪಾರವಾಚಕೋ ಕ್ರಿಯತ್ಥೋ ವುಚ್ಚತೇ ಉಪಚಾರಾ, ತೇನೇವ ‘ತೇಸು ಯೋ ಪುಬ್ಬೋ ತದತ್ಥತೋ ಕ್ರಿಯತ್ಥಾ’ತಿ ವುತ್ತಿಯಂವುತ್ತಂ। ನನು ಚ ಸತ್ತಿ ಕಾರಕಂ, ಅಞ್ಞಾ ಚ ಪುಬ್ಬಕಾಲಕಿರಿಯಾಯ ಸತ್ತಿ, ಅಞ್ಞಾ ಉತ್ತರ ಕಾಲಕಿರಿಯಾಯ, ತಸ್ಮಾ ಕುತೋ ಏಕಕತ್ತುಕತ್ತಮಿಚ್ಚಾಸಙ್ಕ್ಯ ಪಟಿಪಾದೇನ್ತೋ ಆಹ- ‘ಯದಿಪಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಸತ್ತಿಮತೋ ದಬ್ಬಸ್ಸಾತಿ ದೇವದತ್ತಾದಿನೋ ಸತ್ತಿಮತೋ ದಬ್ಬಸ್ಸ। ತದಜ್ಝಾರೋಪಾತಿ ಏಕತ್ತಸ್ಸ ಅಜ್ಝಾರೋಪಾ। ಏಕ ಕತ್ತುಕಾನಂ ಬ್ಯಾಪಾರಾನಂ ಕಮಾಭಿಧಾನಾಯ ತುನಾದಯೋ ವಿಧೀಯಮಾನಾ ಭಾವೇಯೇವುಪ್ಪನ್ನಾ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ ಕಮಮಭಿಧಾತುನ್ತಿ ಭಾವೇತ್ಯತ್ರಾಭಿಸಮ್ಬಜ್ಝತೇ।

ಏಕಕತ್ತುಕಾನನ್ತಿ ಬಹುವಚನತ್ತಾ ‘ಭುತ್ವಾ ಪಿತ್ವಾ ವಜತೀ’ತಿಪಿ ಭವತಿ। ಭುತ್ತಸ್ಮಿನ್ತೇತ್ಥ ಅನೇಕಕತ್ತುಕತ್ತಾ ಭುಞ್ಜಿತ್ವಾಪಿ ಭವತಿ। ಪಾಣಿನಿ ಯಾನಮಿವ ವಿಸುಂ ವಚನಮನ್ತರೇನ ತುನಾದಿವಿಧಿಪ್ಪಟಿಪಾದಯಮಾಹ- ‘ಮುಖಂ ಬ್ಯಾದಾಯ ಸುಪತಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಬ್ಯಾದಾಯಾತಿ ದಾಧಾತುಸ್ಸ ವಿಆಪುಬ್ಬಸ್ಸ ತ್ವಾಪ್ಪಚ್ಚಯೇ “ಪ್ಯೋ ವಾ ತ್ವಾಸ್ಸ ಸಮಾಸೇ”ತಿ (೫-೦೬೪) ತ್ವಾಸ್ಸ ಪ್ಯಾದೇಸೇ ರೂಪಂ, ಮುಖವಿವರಣಂ ಕತ್ವಾತ್ಯತ್ಥೋ, ಬ್ಯವಧಾಯಕಕಾಲಸ್ಸಾತಿ ಬ್ಯಾದಾನ ಸುಪನಾನಮನ್ತರೇಯೋ ಕಾಲೋ ತಸ್ಸ, ಭೇದಾನುಪಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಭೇದಸ್ಸಾದಸ್ಸನಂ। ಭೇದಸ್ಸೀನಂ ಕೇಸಞ್ಚಿವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ’ಕೇಹಿಚೀ’ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸಹಭಾವೇಪೀತಿ ಬ್ಯಾದಾನಸುಪನಾನಂ ಸಹಭಾವೇಪಿ। ವಡ್ಢಿತಕೋ ಭತ್ತರಾಸಿ।

ಅಭಿಮತಾ ಪಾಣಿನಿಯಾನಂ, ಪರಾಯ ನದಿಯಾ ಪಬ್ಬತೋ-ವರೋ ವಿಸೇಸೀ ಯತೇತಿ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ನದಿಮ್ಪಬ್ಬತೋ’ತಿ ವುತ್ತೇ ನದಿಯಾ ಓರಭಾಗೇ ಪಬ್ಬತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಭವತಿ, ತತೋ ಚ ಪಾರೇಭೂತನದೀವಿಸಿಟ್ಠೋ ಪಬ್ಬತೋ ಪತೀಯತೇ। ಅವರೇನ ಪಬ್ಬತೇನ ಪರಾ ನದೀ ವಿಸೇಸೀಯತೇತಿ ಅತಿಕ್ಕಮ್ಮ ಪಬ್ಬತಂ ನದೀತಿ ವುತ್ತೇ ಪಾರೇ ನದಿಯಾ ಓರೇ ಪಬ್ಬತೋತಿ ಅತ್ಥೋ ಪತೀಯತೇ, ತತೋ ಚ ಓರಭಾಗೇ ಪಬ್ಬತವಿಸಿಟ್ಠಾ ನದೀ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ। ಭವತಿನೋ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸಮ್ಭವೇ ಸತಿ ಏಕಕತ್ತುಕತಾ ಪುಬ್ಬಕಾಲತಾ ಯಥಾ ಗಮ್ಯ ತೇ ತಥಾ ದಸ್ಸೇತಿ ‘ಪಠಮಂ ನ ಪಪ್ಪೋತಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ನಿಗಮಯತಿ ‘ತದೇವ’ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ।

ಭುತ್ವಾ ಭುತ್ವಾ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಪರೇ-ಞ್ಞಥಾ ನಿಪ್ಫತ್ತಿಮಾಕಙ್ಖನ್ತಿ ಪಾಣಿನಿಯಾದಯೋ, ತತ್ರಾಹ- ‘ಏಕಕತ್ತುಕಾನ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಆಭಿಕ್ಖಞ್ಞಾವಗಮೇ ಕಾರಣಂ ಪುಚ್ಛತಿ ‘ಯಜ್ಜೇವ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ವುತ್ತಮೇವ ಫುಟಯತಿ ‘ಯೇಹಿ’ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಯೇಹೀತಿ ವೇಯ್ಯಾಕರಣೇಹಿ। ಜಿವಗ್ಗಾಹಂ ಅಗಾಹಯಿಚ್ಚಾದೋ ಪರೇಞ್ಞಥಾ ಪಟಿಪನ್ನಾತದಾಹ- ‘ಕಮ್ಮ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಸಕಙ್ಗೇತಿ ಪಾಣಿಪಾದಾದಿಕೇ-ತ್ತನಿಯೇವಯವೇ। ಣಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಅಭಿಮತೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಕಿಂ ಣಮ್ಪಚ್ಚಯೇನಾತಿ ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಅಞ್ಞಥಾ ಸಿದ್ಧಿಪ್ಪಕಾರಮಾಹ- ‘ಜೀವಸ್ಸಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಕಿಂ ವಿಸಿಟ್ಠನ್ತಿ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ಜೀವಗ್ಗಾಹೇನ ವಿಸಿಟ್ಠನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಜೀವಗ್ಗಾಹ’ನ್ತಿ ಆಹ। ಜೀವಗ್ಗಾಹಸಙ್ಖಾತಂ ಗಹಣಮಕಾಸೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಆಖ್ಯಾತನ್ತಿ ಅಗಾಹಯೀತಿ ಆಖ್ಯಾತಂ ಕತ್ತಬ್ಬರೂಪನ್ತಿ ಇಮಾನಾ ಗಹಣ ಕಿರಿಯಾಯ ಕಮ್ಮತ್ತಂ ಬೋಧೇತಿ। ತಬ್ಬಿಸೇಸನಮ್ಪೀತಿ ಕತ್ತಬ್ಬರೂಪಾಯ ಗಹಣ ಕಿರಿಯಾಯ ವಿಸೇಸನಮ್ಪಿ। ತಥಾಭೂತಮೇವಾತಿ ಕತ್ತಬ್ಬರೂಪಮೇವ। ತಥಾ ಚೇತಿ ಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸನೇ ದುತಿಯಾಯ ಣಮನ್ತೇ ಜಾತೇ ಸತಿ। ಣಮನ್ತ ರೂಪನ್ತಿ ಣಮನ್ತಸ್ಸ ರೂಪಂ ಯಸ್ಸಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಣಂಪಚ್ಚಯೇನಿಹ ಕಿಞ್ಚಿನೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಇಹೇತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಬ್ಯಾಕರಣೇ। ಕಿಞ್ಚಿ ಪಯೋಜನಂ। ಪಚಾದಿತೋತಿಆದಿಸದ್ದೇನ ತೇಹಿ ಅವಿಹಿತಣಮ್ಪಚ್ಚಯಾ ಗಹಿತಾ।

೬೪. ನ್ತೋ

ಯೋ ಸಾಧಯಿತುಮಾರದ್ಧೋ ನಚ ನಿಟ್ಠಮುಪಗತೋತಿ ಯೋ ಕಟಾದಿಸಾಧಯಿತುಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಯಿತುಂ ಆರದ್ಧೋ ನಿಟ್ಠಂ ಪರಿಸಮತ್ತಿಂ ನ ಚೋಪಗತೋ ನಪ್ಪತ್ತೋ। ಪವತ್ತೋ-ನುಪರತೋವಾತಿ ಯೋ ಪಬ್ಬತಾದಿ ನಿಚ್ಚಪ್ಪವತೋ-ಅವಿರತೋ ತೇನೇವ ನಿಟ್ಠಂ ನೋಪಗತೋಸೋವತ್ತಮಾನೋತಿ ವುಚ್ಚತೇತಿ ಯೋಜನಾ। ತಬ್ಬಿ ಸಯಕಿರಿಯಾದ್ವಾರೇನಾತಿ ಯಥಾವುತ್ತಕಟಾದಿವಿಸಯ ಕಿರಿಯಾಮುಖೇನ, ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ "ಯಥಾವುತ್ತಕಟಾದೀನಂ ವತ್ತಮಾನತ್ತಾ ತಬ್ಬಿಸಯಾ ಕಿರಿಯಾಪಿ ವತ್ತಮಾನಾ ಏವಾತಿ ತಂದ್ವಾರೇನ ಕ್ರಿಯತ್ಥವಿಸೇಸನ"ನ್ತಿ।

ಭುಞ್ಜತಿ ದೇವದತ್ತೋತಿ ಏತ್ಥ ಯಜ್ಜಪಿ ಭುಞ್ಜಮಾನೋ ಹಸತಿ ಖಜ್ಜತಿ [ವದತಿ] ಪಾನಿಯಂ ಪಿವತಿ, ತಥಾಪಿ ಯುತ್ತಾ ವತ್ತಮಾನತಾ ಕತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತಸ್ಸಾರಮ್ಭೋ ನ ಪರಿಸಮತ್ತೋತಿ ವುತ್ತಂ- 'ಸಾಧಯಿತುಮಾರದ್ಧೋ ನ ಚ ನಿಟ್ಠಮುಪಗತೋ'ತಿ। ತಿಟ್ಠನ್ತಿ ಪಬ್ಬತಾತಿಆದೀಸು ನಿಚ್ಚೇಸು ಪಬ್ಬತಾದೀಸು ಭೂತಾನಾಗತಾನಮಸಮ್ಭವಾ ತನ್ನಿಸೇಧಿನೋ ವತ್ತಮಾನಸ್ಸಾಪ್ಯಸಮ್ಭವಾ ಯದೀಪಿ ಕಾಲವಿಭಾಗೋ ನ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ, ತಥಾಪಿ ಆರದ್ಧಸ್ಸ ಠಾನಸ್ಸಾಪರಿಸಮತ್ತಿಯಾ ವತ್ತಮಾನಾ ಏವಾತಿ ವುತ್ತಂ- 'ಪವತ್ತೋ-ನುಪರತೋ ವಾ'ತಿ। ಕತ್ತುವಿಸೇಸನೇ ಸತಿ ಕೋ ದೋಸೋಚ್ಚಾಹ- 'ಕತ್ತು ವಿಸೇಸನೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಇಹಾಪಿ ಸಿಯಾ ಕತ್ತುನೋ ವತ್ತಮಾನತ್ತಾ, ವತ್ತಮಾನತ್ತ ಮೇವಾಸ್ಸ ಪಕಾಸೇತುಮಯನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। "ಅಪಠಮಾ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣೇ"ತ್ಯಾದೀಹಿ (೩-೨-೧೨೪) ಅನೇಕೇಹಿ ಸುತ್ತೇಹಿನ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಪಾಣಿನಿಯೇಹಿ ವಿಹಿತೋ।

ಇಧ ಪನ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ವಿಹಿತತ್ತಾ ಆಹ- 'ಸಾಮಞ್ಞೇನಾ'ತಿಆದಿ। ಸನ್ತೋ 'ಅಸ-ಭುವಿ'ನ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯೋ। "ಕತ್ತರಿ ಲೋ" (೫-೧೮) "ನ್ತಮಾನಾನ್ತಿ ಯಿಯುಂಸ್ವಾದಿಲೋಪೋ"ತಿ (೫-೧೩೦) ಅಕಾರಸ್ಸ ಲೋಪೋ। ತಪನ್ತೋ 'ತಪ-ಸನ್ತಾಪೇ'। ಜಪ್ಪನ್ತೋ 'ಜಪ್ಪ=ವಚನೇ'। ಪಠನ್ತೋ 'ಪಠ=ಉಚ್ಚಾರಣೇ' ಪಚನ್ತೋ 'ಪಚ=ಪಾಕೇ'ಧಾರಯನ್ತೋ 'ಧರ=ಧಾರಣೇ'। ಪಯೋಜಕಬ್ಯಾಪಾರೇ ಣಿ, ಧರಿತುಂ ಪಯುಞ್ಜಮಾನೋ ಧಾರಯನ್ತೋ। ದಿಸ್ಸನ್ತೋ ದಿಸ ದುಸ=ಅಪ್ಪಿತಿಯಂ" ದಿವಾದೀಹಿ ಯಕ" (೫-೧೨) ಯಜನ್ತೋ 'ಯಜ-ದೇವಪೂಜಾಯಂ'। ಅರಹನ್ತೋ 'ಅರಹ-ಪೂಜಾಯಂ। ಯಥಾಚಾತಿಆದಿನಾ ಅಪಠಮಾಸಮಾನಾಧಿಕರಣಾದೀಸು 'ಸಂವಿಜ್ಜಮಾನೋ ವಿರೋಚಮಾನಂ ಜಪ್ಪಮಾನೋ'ಚ್ಚಾದೀಸು ಮಾನೋ ನ್ತೋ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋತಿ ವದತಿ।

೬೫. ಮಾನೋ

ಕಾಲಕತೋ ಅವತ್ಥಾವಿಸೇಸೋ ವಯೋ। ಮಾನೋವಾತಿ ಇಮಿನಾನ್ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾಭಾವಮಾಹ। ಯುಜ್ಝಮಾನಾ'ಯುಧ=ಸಮ್ಪಹಾರೇ' "ದಿವಾದೀಹಿ ಯಕ" (೫-೧೨) "ತವಗ್ಗವರಣಾನ"ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ (೧-೪೮) ಧಸ್ಸ ಝೋ"ವಗ್ಗಲಸೇಹಿ ತೇ"ತಿ (೧-೪೯) ಯಸ್ಸ ಚ। "ಚತುತ್ಥದುತಿಯೇಸ್ವೇಸ"ನ್ತಿಆದಿನಾ (೧-೩೫) ಝುಸ್ಸ ಜೋ। ನಚ್ಚಮಾನಾ 'ನಚ್ಚ=ನಚ್ಚನೇ'।

೬೬. ತೇಸ್ಸ

ಸವಿಸಯೇತಿ ಕತ್ತರಿ ಭಾವೇ ಕಮ್ಮೇಚ।

೬೮. ಣ್ವಾದ

ಣ್ವಾದಯೋತಿ 'ಣ್ವಾದಯೋ'ಚ್ಚನೇನ ಸುತ್ತೇನ। ಕತಿಪಯಧಾತ್ವಾದಿಪರಿಗ್ಗಹೇನಾತಿ ಧಾತವೋ ಪಕತಿಭೂತಾ ಆದೀ ಯೇಯಂ ಕಾಲಾದೀನಂ ತೇ ಧಾ ತ್ವಾದಯೋ ತೇಸಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಾಲೋ ವತ್ತಮಾನಾದಿ, ಕಾರಕಂ ಕತ್ತಾದಿ ಪಕಂಸೇನ ನಿಯಮೇನ ಪಚ್ಚಯೋ ಕರೀಯತೇ ಏತಸ್ಮಾತಿ ಪಕತಿ। ಕಾಕ್ರಿಯಂ ಆಯುಕಾದಿ।

ಕಾರಿಯವಿಸೇಸನ್ತಿ ಆದೇಸಾದಿಕಾರಿಯವಿಸೇಸಂ। ಕಾರು ಸಿಪ್ಪಿಜಾತಿ ವಿಸೇಸೋ। ತಚ್ಛಕಾದಯೋ (ತಚ್ಛಕಕಮ್ಮ) ಕಾರತನ್ತವಾಯರಜಕನಹಾಪಿತಾ ಪಞ್ಚ ಕಾರವೋ ಚಾರುದಾರುತಿ ವತ್ತಮಾನೇ ಕಾಲನಿಯಮೇನಾಞ್ಞತ್ರಾಪಿ ಭವಿಸ್ಸತಿ। ಏವಂ ಕಾರುಆದೀಸುಪಿ।

೬೯. ಖಛ

ಖಛಸಾನನ್ತಿ ವುತ್ತೇ ತದನ್ತಗ್ಗಹಣಂ ಕಥಮಿಚ್ಚಾಹ- 'ಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಬ್ಯಾಖ್ಯಾತತ್ಥಂ, ನನು ಸುತ್ತೇ ಏಕಸ್ಸರೋತಿ ಪುಲ್ಲಿಙ್ಗೇನ ನಿದ್ದೇಸೋ, ಆದೀತಿ ಚ ತಬ್ಬಿಸೇಸನಂ, ಏವಂ ಸತಿ ನಪುಂಸಕೇನ ವಿವರಣಂ ಕಥಂ ಯುಜ್ಜತೀತಿ ಆಹ- 'ಸದ್ದೇ'ಚ್ಚಾದಿ, ಅಥ ಜಾಗರೇಚ್ಚಾದೋ ಪುಥಗವಯವೇಕಸ್ಸರಸ್ಸ ಜಾಗರಸದ್ದಸ್ಸ ಚ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಕಸ್ಮಾ ನ ದ್ವಿಭಾವೋಚ್ಚಾಹ- 'ತೇನೇವೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

ತೇನೇವಾತಿಆದೀತಿ ಏಕಸ್ಸರೋಚ್ಚಸ್ಸ ವಿಸೇಸನತ್ತಹೇತುನಾವ। ಅವಯವೇಕಸ್ಸರಸ್ಸಾತಿ ವಿಸೇಸನಸಮಾಸೋ 'ಅವಯವೋ ಚ ಸೋ ಏಕಸ್ಸರೋ ಚೇ'ತಿ। ಅಥಾದೀಹಿ ಏಕಸ್ಸರವಿಸೇಸನತ್ತೇಪ್ಯವಯವೇಕಸ್ಸರಸ್ಸ ಕಸ್ಮಾ ನ ದ್ವಿಭಾವೋಚ್ಚಾಹ- 'ಏಕಸ್ಸೇವಾದಿತ್ತಾ'ತಿ।

ಇತರಸ್ಸಾತಿ ಪಠಮೇಕಸ್ಸರತೋ-ಞ್ಞಸ್ಸಾವಯವೇಕಸ್ಸಸರಸ್ಸ। ದೋಸದುಟ್ಠತ್ತಾ ನೇತ್ಥ ವಿಸೇಸನಸಮಾಸೋತಿ ವತ್ತುಮಾಹ- 'ಏಕಸ್ಸರೋತಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ತಥಾ ಸತಿ ಕೋ ದೋಸೋತಿ ಆಹ- 'ಏಕೋ ಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಸರೋದೀತಿ ಚ ವುತ್ತೇ 'ಈಹ-ಘಟನೇ'ಚ್ಚಾದೀನಮೇವ ಸಿಯಾ।

ನನು ಚ ಪಚತಿಮ್ಹಿ ಯೇನೇವಾಕಾರೇನ ಪಚಸದ್ದೋ ಏಕಸ್ಸರೋ ತೇನೇವ ತದವಯವಾಪಿ ಅಚ್ಚಸದ್ದೋ ಪಸದ್ದೋ ಚ ಏಕಸ್ಸರೋ, ತತೋವಾವಯವಾನಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚೇಕಂ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ ಪಪ್ಪೋತಿ... ದ್ವಿಬ್ಬಚನಕಾರಿಯಿನೋ ಆದಿಸ್ಸ ಏಕಸ್ಸರಸ್ಸ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ನಿದ್ದೇಸಾ, ಏವಞ್ಚ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ತದವಯವಾನಞ್ಚೇಕಸ್ಸರಾನಂ ವಿಸುಂ ದ್ವಿಬ್ಬಚನೇ ಕತೇ ಅನಿಟ್ಠಮ್ಪಪ್ಪೋತೀತೀದಮಪಾಕತ್ತುಮಾಹ- 'ಸಕಿಂಸತ್ಥಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಸಾವಯವಸ್ಸ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಗಹಣ'ನ್ತಿ। ಸಕಿಂ ಸತ್ಥಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಏಕವಾರಂ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಸುತ್ತಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಯಾ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಕರಣೇನಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ।

ಸಾವಯವಸ್ಸಾತಿ ಯಥಾವುತ್ತಾವಯವೇಹಿ ಸಹ ವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ನ ವಿನಾ ತೇಹಿ। ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ "ಯಸ್ಸ ದ್ವಿಬ್ಬಚನೇ ಕರೀಯಮಾನೇ ಸಬ್ಬೇಸಮವಯವಾನಂ ಗಹಣಂ ಭವತಿ, ತಸ್ಸೇವ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ ಯುತ್ತಂ ನಾವಯವಾನಂ, ತೇಸಞ್ಹಿ ದ್ವಿಬ್ಬಚನೇ ಏಕಾಯ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಸ್ಸುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ನ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಗಹಣಂ ಕತಂ ಹೋತಿ ನಾವಯವನ್ತಸ್ಸ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಚ ಕತನ್ತಿ ಪುನ ತೇಸಂ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಾಯ ಸತ್ಥಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಭವಿತಬ್ಬ"ನ್ತಿ। ಉಪಪತ್ತನ್ತರಮಾಹ- 'ಅಥವೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಇಹ ಠಾನೇ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ ದ್ವಿಪ್ಪಯೋಗೋ ದ್ವಿಬ್ಬಚನನ್ತಿ ದ್ವೇ ಪಕ್ಖಾ। ತತ್ರ ಠಾನೇ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಪಕ್ಖೇ ದೋಸದಸ್ಸನತೋ ದ್ವಿಪ್ಪಯೋಗೋ ದ್ವಿಬ್ಬಚನನ್ತ್ಯಯಮೇವ ಪಕ್ಖೋಬ್ಭುಪಗತೋತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಪಠಮನ್ತಾವ ಠಾನೇ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಪಕ್ಖೇ ಭಾವಿನಂ ದೋಸಮಾಹ- 'ಪಠಮಸ್ಸೇಕಸ್ಸರಸ್ಸಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ದ್ವಿಸದ್ದೋ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯೇ ವತ್ತತೇ।

ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಞ್ಚೇತ್ಥ ಸದ್ದರೂಪಮುಚ್ಚಾರಣಂ ವಾ, ತತ್ಥ ಉಚ್ಚಾರಣೇ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯೇ ಠಾನೇ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ ನ ಸಮ್ಭವತಿ... ಉಚ್ಚಾರಣಸ್ಸ ಸದ್ದಾ(ನುಗತ) ಧಮ್ಮತ್ತಾ। ಸದ್ದರೂಪೇ ಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯೇ ಠಾನೇ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ, ತತ್ಥ [ತಞ್ಚ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ದೋಸೋ। ತಥಾ

ಚಾಹ- 'ರೂಪದ್ವಯೇ ವಿಧೀಯಮಾನೇ'ತಿ। ತಥಾ ಸತಿ ನಿವುತ್ತಿಧಮ್ಮೋ ಠಾನೀ ಭವತೀತಿ ಠಾನಿನೋ ನಿವುತ್ತಿಯಾ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ನಿವುತ್ತಿಯಾ ಚ ಧಾತುತ್ತಾ ನಿವುತ್ತಿ, ತೇನಾಹ- 'ಪಕತಿಪ್ಪಚ್ಚಯವಿಭಾಗಾಭಾವತೋ'ತಿ। ತೇನ ಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಪರೇ ಪಕತಿಯಾ ವಿಧೀಯಮಾನಂ ಕಾರಿಯಂ ನ ಸಿಯಾ, ತೇನ ವುತ್ತಂ- 'ಅಸ್ಸ ಇತ್ತಂ ನ ಸಿಯಾ'ತಿ। ಪಿಪಾಸತಿ 'ಪಾ=ಪಾನೇ'। ಇಚ್ಛಾಯಂ ಪಾತುನ್ತಿತುಮನ್ತಾ "ತುಂಸ್ಮಾ"ಚ್ಚಾದಿನಾ (೫-೬೧) ಸೋ। 'ಪಾಸ ಪಾಸ' ಇತಿ ದ್ವಿತ್ತೇ ಪುಬ್ಬತೋ-ಞ್ಞಸ್ಸ ಲೋಪೋ, "ರಸ್ಸೋ ಪುಬ್ಬಸ್ಸ" (೫-೭೪) 'ಖ ಛ ಸೇಸ್ವಸ್ಸಿ। ದ್ವಿಪ್ಪಯೋಗೇ ತು ದ್ವಿಬ್ಬಚನೇ ನಾಯಂ ದೋಸೋ ಸಮಾವಿಸತೀತಿ ಆಹ- 'ಆವುತ್ತಿಯಂ ತಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ದ್ವಿಧಾ ಭೂತಸ್ಸಾ ತಿಧಿನಾ ಧಾತುಸ್ಸೇವ ದ್ವಿಧಾಭೂತತ್ತಂ ದೀಪೇತಿ।

೭೦. ಪರೋ

ಯೋಗವಿಭಾಗಾ 'ಅ ಇ'ಆದೀಸು ಗಮ್ಯತೇ। ಯದಿ ಹ್ಯತ್ರಾಪಿ ಛಟ್ಠೀ ಅಭಿಮತಾ ಸಿಯಾ ತದಾ "ಖ ಛ ಸ ಪರೋಕ್ಖಾನಮೇಕಸ್ಸರೋದಿದ್ವೇ"ತಿ ಏಕಮೇವ ಯೋಗಂ ಕರೇಯ್ಯ। ಪರೋಕ್ಖೇ ವಿಹಿತಾ ಅಆದಯೋ ಧಾತುತೋವ, ನಾಞ್ಞತೋತಿ ಪರೋಕ್ಖಾವಚನಸನ್ನಿಧಾನಾ ಚಸದ್ದೇನ ಧಾತುವಿಹಿತಪ್ಪಚ್ಚಯಾವ ಗಯ್ಹನ್ತೀತಿ ಆಹ- 'ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಧಾತುವಿಹಿತಪ್ಪಚ್ಚಯೇ'ತಿ। ಯದಿ ಪನ ಭುಸತ್ಥೋ ಆಭಿಕ್ಖಞ್ಞತ್ಥೋ ವಾ ವತ್ತುಮಿಟ್ಠೋ ಸಿಯಾ, ತದಾ ಭೂಸತ್ಥಾದೀಸು ಚ ದದ್ದಲ್ಲತಿಚ್ಚಾದಿಕಂ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಚಙ್ಕಮತಿ ಮೋಮೂಹಚಿತ್ತಾನೀತಿ ಭುಸತ್ಥಸ್ಸ ಯುಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ತ್ಯಾದಯೋ ಭುಸತ್ಥೇ ಭವನ್ತಿ ಬಹುಲಾಧಿಕಾರಾತಿ ವತ್ತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ।

೭೧. ಆದಿ

ಪಠಮೋ ದುತಿಯೋತಿ ಚ ದ್ವೇ ಏಕಸ್ಸರಾ। ತತ್ಥ "ಖಛಸಾನಮೇಕಸ್ಸರೋದಿ ದ್ವೇ" (೫-೬೯) "ಪರೋಕ್ಖಾಯಂ ಚೇ"ತಿ (೫-೭೦) ಪಠಮಸ್ಸೇಕಸ್ಸ ರಸ್ಸ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ 'ಆದಿಸ್ಮಾ ಸರಾ"ತಿ ತು ದುತಿಯಸ್ಸ, ತಸ್ಮಾ ಕಥಮಞ್ಞಸ್ಸುಚ್ಚಮಾನೇಅಞ್ಞಸ್ಸಬಾಧಕಂಸಿಯಾ ತಸ್ಮಾ ಕತೇಪಿದುತಿಯ ದ್ವಿಬ್ಬಚನೇಪಠಮದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ ಸಮ್ಭವತ್ಯೇವಾತಿನಪಠಮದ್ವಿಬ್ಬಚನಾಪವಾದೋ-ಯಂ ಯೋಗೋಚ್ಚಾಸಙ್ಕೆಯಾಹ- 'ಪಠಮೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಕ್ರಿಯತ್ಥಾಧಿಕಾರಾ ಕ್ರಿಯತ್ಥಾನನ್ತಿ ಛಟ್ಠಿಯಾ ದುತಿಯೇನೇಕಸ್ಸ ರೇನಚ ಸಮ್ಬನ್ಧಾ ಪಠಮದ್ವಿಬ್ಬಚನಸ್ಸವಿಧಾಯ ಕಮಞ್ಞವಾಕ್ಯಮಞ್ಞಂ ದುತಿಯಸ್ಸಾತಿ ನ ವಾಕ್ಯಭೇದೋತಿ ಆಹ- 'ಏಕೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಅಸ್ಸಾತಿ 'ಆದಿಸ್ಮಾ ಸರಾ"ತಿ ಅಸ್ಸ ಯೋಗಸ್ಸ, ಪುಬ್ಬಯೋಗೇತಿ ಪುಬ್ಬೇಹಿ ದ್ವಿಹಿ ಸುತ್ತೇಹಿ। "ಆದಿಸ್ಮಾ ಸರಾ"ತಿ ಸರಮದ್ವಿತ್ತೇನುಪಾದಾಯ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಸದ್ದರೂಪಸ್ಸ ದ್ವಿಬ್ಬಚನವಿಧಾನತೋ ಪುಬ್ಬೇ ವಿಯ ಬ್ಯಞ್ಜನಯುತ್ತಸ್ಸೇವ ವಿಧಾನಂ ತಥೇವಿಟ್ಠತ್ಥತ್ತಾತಿ ಪಠಮದ್ವಿಬ್ಬಚನ ಸಮ್ಬನ್ಧಿನೋ ಬ್ಯಞ್ಜನಸ್ಸ ದ್ವಿಬ್ಬಚನಬಾಧಾತ್ಯವಗನ್ತಬ್ಬಂ।

೭೨. ನಪು

ಪಟಿನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ನಿಮಿತ್ತಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಪತಿ ಪಟಿನಿಮಿತ್ತಂ, ನಿಮಿತ್ತೇ ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೭೩. ಯಥಿ

ಪಠಮೇಕಸ್ಸರಸ್ಸ ಪಠಮದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ ವಿಸಯೋ, ದುತಿಯೇಕಸ್ಸರಸ್ಸ ದುತಿಯದ್ವಿಬ್ಬಚನಂ, ತೇನಾಹ- 'ಯಥಾ ವಿಸಯ'ನ್ತಿ। ಪಠಮ ದುತಿಯ ತತಿಯ ದ್ವಿಬ್ಬಚನನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಪುಇತಿ ಪಠಮಂ ಸದ್ದರೂಪಂ, ತ್ತಿಇತಿ ದುತಿಯಂ, ಯಿಸಿತಿ ತತಿಯಂ।

೭೪. ಖ ಛ

ಖಪ್ಪಚ್ಚಯಾದಿ ಕರೀಯತೀತಿ ಸೇಸೋ।

೮೧. ಯುವ

ಚತ್ಥಪರತ್ತಾತಿ ಚತ್ಥಸಮಾಸಾ ಪರಭೂತತ್ತಾ। ತೇನ ಪಚ್ಚೇಕಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೇನ। ಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತೇನ ವಿಸೇಸನನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಆಚರಿಯೇನ ಯೋವಿಭತ್ತಿಲೋಪೇನೇವ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ ಆಹ- 'ಉತ್ತಯೋವಿಭತ್ತಿಕೋ ವಾ ನಿದ್ದೇಸೋ'ತಿ।

೮೩. ಲಹು

ಧೂಪಾಯತೀತಿ ಧೂಪಿತಾ, ಪಚ್ಚಯಸ್ಸಾತಿ ತಿಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ। ಕಾನುಬನ್ಧಕರಣಮನತ್ಥಕಂ ಸಿಯಾತಿ ಫಕ್ಕಿಕರಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯತ್ತಾಭಾವೇ (ತಂ) ನಿಬನ್ಧನಸ್ಸ ಕಾರಿಯಸ್ಸಾಭಾವಾ 'ನ ತೇ ಕಾನುಬನ್ಧನಾಗಮೇಸೂ"ತಿ (೫-೮೫) ಪಟಿಸೇಧಾ ಭಾವೋತಿ ಕಕಾರಾನುಬನ್ಧಮನತ್ಥಕಂ ಸಿಯಾ।

೮೫. ನತೇ

ಪುಚ್ಛೇಯಿತ್ಥಾತಿ ವಿಗ್ಗಯ್ಹ ತ್ಥೋ, ತಸ್ಸ "ಪುಚ್ಛಾದಿತೋ"ತಿ (೫-೧೪೩) ಠೋ। ಸೇಸಂ ವುತ್ತನಯಮೇವ। ಏ ಓನಮ್ಪಟಿಸೇಧಮುಖೇನಾತಿ ಏಓನಮ್ಪಟಿಸೇಧಸ್ಸ ಪಕತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ। ಚಿನಿತಬ್ಬನ್ತಿಆದೀಸು ಚೇಯಿತ್ಥ ಚೇಯತಿ ವಾತಿಆದಿನಾ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಚಿನಿತುನ್ತಿಆದೀಸು ಚಿನನಾ ಯಾತಿ(ಆದಿನಾ)। ನನು ಚ (ಇ°ಆಗ)ಮೋ, ನ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಕಥಮ್ಪಚ್ಚಯೇ "ಲಹುಸ್ಸುಪನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ (೫-೮೩) ಏಓ ಪಪ್ಪೋನ್ತಿ ಕಥಞ್ಚೇ ಸಮ್ಪಟಿಸೇಧೋಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ- 'ಇ°ಸ್ಸೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ನನುಚಾದಿಮ್ಹಿ ನ ಯುವಣ್ಣಾಭಿ ಕಥಮೇತ್ಥಪ್ಪಸಙ್ಗೋತಿ ಆಹ- 'ಸಕಾಪಾನಂ ಕುಕ್ಕುಣೇತಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಪತ್ತೋಕಾರಸ್ಸಾತಿ ಧುಸದ್ದೇ ಉಕಾರಸ್ಸ ಪತ್ತೋಕಾರಸ್ಸ। ಯುವಣ್ಣೇಚ್ಚಾದಿನಾಪತ್ತಸ್ಸಾತಿ (ತಬ್ಬ) ತುಂ ಪಚ್ಚಯೇಸು ಚ ಣಿನೋ ಪತ್ತಸ್ಸ। ವಾ ವಿಧಾನಾ ನ ಇ°। ಧುನಾಪೇತಬ್ಬನ್ತಿಆದಿಪಾಠೇ ಇ°ಮ್ಹಿ ಅಕತೇ "ಅಞ್ಞತ್ರಾಪೀ"ತಿ (೫-೮೭) ಪಟಿಸೇಧಾಭಾವೋ। ಧುನಾಪೇತೀತಿ ಪಾಠೇತಿಮ್ಹಿ ಲೇ ಚ "ಕ್ವಚಿ ವಿಕರಣಾನ"ನ್ತಿ (೫-೧೬೧) ವಿಕರಣಲೋಪೇ ಚ ಏಕಾರೋ। ಅಸತಿ ನಾಗಮೇ "ಯುವಣ್ಣೇ"ಚ್ಚಾದಿನಾ ಏತ್ತಂ ಸಿಯಾ ತಮ್ಹಿನಾಗಮೇ ಉಪನ್ತತ್ತಾ ನೇತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ- 'ತಥಾಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಪಕ್ಖನ್ತರಮಾಹ- 'ನಾಗಮೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

೮೭. ಅಞ್ಞ

ಸಮ ದಮ-ಉಪಸಮೇ। ಸಮೇತೀತಿ ಸಮಕೋ, ದಮೇತೀತಿ ದಮಕೋ, ಜನ-ಜನನೇ, ಜನೇತೀತಿ ಜನಕೋ ಬಧ=ಬನ್ಧನೇ, ಬಧತೀತಿ ಬಧಕೋ।

೯೧. ಪದಾ

ನಿಪಜ್ಜತಿ ನಿಪಜ್ಜನಂ। ಪಮಜ್ಜತೇ ಪಮಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ। ಪಮಜ್ಜನಾಯ ಪಮಜ್ಜಿತುಂ। ಪಮಜ್ಜತಿ ಪಮಜ್ಜನಂ।

೯೩. ಮಂವಾ

ರುನ್ಧಿತುನ್ತಿಆದೀಸು ರೋಧನಾಯಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೯೪. ಕ್ವಿಮ್ಹಿ

ನನು ಕಿಮತ್ಥಮನ್ತಗ್ಗಹಣಂ ಯತೋ "ಕ್ವಿಮ್ಹಿ ಲೋಪೋ-ನ್ತಬ್ಯಞ್ಜನಸ್ಸಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ, "ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೧೭) ಅನ್ತಸ್ಸೇವ ಲೋಪೋ ಸಿಯಾತಿ ಚೋದನಂ ಮನಸಿ ನಿಧಾಯ ತಗ್ಗಹಣೇ ಪಯೋಜನಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- 'ಅನ್ತಗ್ಗಹಣ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಲೋಪವಿಧೀಸೂತಿ (ವೀಆದಿಲೋಪವಿಧೀಸು, ಛಟ್ಠೀ ನಿದ್ದಿಟ್ಠನ್ತಿ) "ವೀಮನ್ತು ವನ್ತೂ"ನ್ತಿ (೪-೧೩೮) ಛಟ್ಠೀನಿದ್ದಿಟ್ಠಂ। ಛದನ್ತವಿಧಿಚರಿತತ್ತಬ್ಯಾಪಾರಂ [ತದನ್ತವಿಧಿಚಿರಭೇದನಾಚ್ಚನಬ್ಯಾಪಾರಂ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ನಿಸ್ಸಾಯಾಹ- 'ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸಾ"ತೀ ಬ್ಯಾಪಾರಾ'ತಿ। ಅನ್ತಸ್ಸಾತಿ ವೀಆದೀನಮೀಕಾರಾದಿನೋ। ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಸಬ್ಬಾಪಹಾರಿಲೋಪಞ್ಞಾಪನಾಭಾವೇ। ಅನತ್ಥಕಂ ಸಿಯಾ "ಛಟ್ಠಿಯನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿಮಸ್ಸ ಬ್ಯಾಪಾರಸಮ್ಭವಾ। ಇದಾನಿ ಛಟ್ಠೀನಿದ್ದಿಟ್ಠಾನಂ ವಿಸೇಸೇನ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛಿತ್ತಂ ಅನ್ತಸ್ಸೇವ ಲೋಪಪತ್ತಿದೋಸಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ತದನ್ತೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

೧೦೧. ಪರ

ಅಥ ದ್ವಿತ್ತೇತಿ ಕಥಮವಸೀಯತೇ ಸದ್ದೇ ಅಭಾವೇತಿಆಹ- 'ಪರ'ಇಚ್ಚಾದಿ। ಅನನ್ತರಸುತ್ತೇ "ಪರಿಪಚ್ಚಸಮೋ ಹೀ"ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ತತೋ ಪರಸ್ಸಾತಿ ಕಿನ್ನಾವಸೀಯತೀತಿ ಚೋದನ ಮುಬ್ಭಾವಿಯ ತದಯುತ್ತತಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ನನುಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

೧೦೩. ಧಾಸ್ಸ

ಅಪಚುರಪ್ಪಯೋಗತ್ತಾತಿ ಅಬಹುಪ್ಪಯೋಗತ್ತಾ।

೧೦೪. ಕಿಮ್ಹಿ

ಕ್ತೋ ದೂಸಿಧಾತುತೋ ದೂಸಯತೀತಿ ಅತ್ಥೇ।

೧೦೬. ಮುಹ

"ವಣ್ಣೇ ಯನ್ತಂ ತದಾದೋ"ತಿ ಪರಿಭಾಸಾಯ ಅಯಮತ್ಥೋ "ವಣ್ಣೇ ಪರೇ ಯಂ ಕಾರಿಯಂ ತಂ ತದಾದೋ ತಸ್ಮಿಂ ವಣ್ಣೇ ಆದಿಭೂತೇ ಹೋತೀ"ತಿ ತೇತಿ ತಕಾರೇ ಪರೇ।

೧೦೭. ವಹ

ತೇತ್ವೇವಾತಿ ವತ್ವಾ ಪಚ್ಚುದಾಹರಣಂ ದಸ್ಸೇತಿ 'ವುಯ್ಹತೀ'ತಿ। ವುತ್ತಿವಚನಂ ಮುಲ್ಲಿಙ್ಗಿಯ ಅತ್ಥಂ ವದತಿ 'ಉಸ್ಸಾ'ತಿಆದಿ।

೧೦೮.

ನಿಧೀಯಿತ್ಥಾತಿ ವಿಗ್ಗಹೋ।

೧೦೯. ಗಮಾ

ರಾನನ್ತಿ ವುತ್ತೇ 'ರಾ-ಆದಾನೇ'ಇಚ್ಚಸ್ಸ ಗಹಣಮ್ಪಿ ವಿಞ್ಞಾಯೇಯ್ಯಾತಿ ಆಹ- 'ರಾನ'ನ್ತಿಆದಿ।

೧೧೦. ವಚಾ

ಸುತ್ತೇ 'ವಸ್ಸಾ'ತಿ ಸಸ್ಸರೋವ ಗಯ್ಹತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ವಸ್ಸಾತಿ ಹೀ'ತಿಆದಿ।

೧೧೨. ವದ್ಧ

ವತ್ತ=ವತ್ತನೇತೀಮಸ್ಮಾ ತ್ತಿಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ವಾ ಉಕಾರೋ ನ ವಿಹಿತೋತಿ ಆಸಯೇನ 'ಕಥ'ಮಿಚ್ಚಾದಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- 'ವತ್ತವತ್ತನೇತಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ವುತ್ತಿಮತ್ತೇತಿ ನಿಪಾತನಾತಿ "ಸಬ್ಬಾದಯೋ ವುತ್ತಿಮತ್ತೇ" ತೇತ್ಥ (೩-೯೯) 'ವುತ್ತಿಮತ್ತೇ'ತಿ ನಿಪಾತನಾ। ಠಾ=ಗತಿನಿವತ್ತಿಯನ್ತಿ ಏತ್ಥ 'ಗತಿನಿವತ್ತಿಯ'ನ್ತಿ ನಿಪಾತನಾ ಪಕ್ಖೇ ಉಕಾರೋ ನ ಹೋತಿ, ತೇನಾಹ- 'ವತ್ತೀ'ತಿಆದಿ। ವತ್ತನಂ ವುತ್ತಿ ವತ್ತಿ।

೧೧೩. ಯಜ

ಕಸ್ಸ ಸಬ್ಬಸ್ಸಾತಿ ಆಹ- 'ಯ ಅಕಾರಾನ'ನ್ತಿ।

೧೧೫. ಗಾಪಾ

ಬ್ಯತ್ತಿನಿದ್ದೇಸೇನಾತಿ ಇಮಿನಾ ಜಾತಿನಿದ್ದೇಸಸ್ಸಾನಿಸ್ಸಿತತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಈಸ್ಸೇಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತಿಗನ್ಥಸ್ಸಾಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿವರತಿ।

೧೧೮. ಸಾಸ

ಸತ್ಥಂ "ಬ್ಯಞ್ಜನೇ ದೀಘರಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೩೩) ರಸ್ಸೋ।

೧೨೦. ಞಾ

"ನೋ ಕತ್ತರಿ ವತ್ತಮಾನೇ"ತಿ (೫-೮೪) ನೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೧೨೧. ಸಕಾ

ಕುಕ್ಪಚ್ಚಯೇ ಅನ್ತಕಕಾರೋ ಕುಪ್ಪಚ್ಚಯೇ ಆದಿಕಕಾರೋ ಅನ್ತಾವಯವತ್ಥೋ।

೧೨೨. ನೀತೋ

ನಾಞ್ಞತ್ರಚಯಾದೀಸೂತಿ ನಿಚ್ಚಯತೋ-ಞ್ಞೇಸು [ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ] ಚಯಾದೀಸ್ವತ್ಥೇಸು ಘೋ ನ ಭವತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೨೩. ಜರ

ಈಮ್ಹಿ ಜಸದ್ದೇ ಅಕಾರಸ್ಸ ಲೋಪೋ, ಲೇ ತು ಜೀರಾಪಯತಿ। ತಸ್ಸಾತಿಕ್ಯಸ್ಸ।

೧೨೪. ದಿಸಸ್ಸ

ದಿಟ್ಠಿ ದಸ್ಸನಂ, ದಸ್ಸನಾಯ ದಟ್ಠುಂ। "ಸರಮ್ಹಾ ದ್ವೇ"ತಿ (೧-೩೪) ದ್ವಿತ್ತೇ ದುದ್ದಸೋ। "ಆ ಈ"ಚ್ಚಾದಿನಾ (೬-೩೩) ಈಸ್ಸ ರಸ್ಸೋ (ಅದ್ದಕ್ಖಿ)। ದಕ್ಖಿಸ್ಸತಿ "ಭವಿಸ್ಸತಿ ಸ್ಸತಿ"ಚ್ಚಾದಿನಾ, (೬-೨) ಸ್ಸತಿ।

೧೨೫. ಸಮಾ

ವಾದಸ್ಸರೇತಿ ವಿಕಪ್ಪೇನ ದಕಾರಸ್ಸ ರಾದೇಸೇ।

೧೧೭. ಅನ

ದಸ್ಸಾತ್ಯನನುವತ್ತಮಾನೇಪಿ ದಸ್ಸೇವ ಪಪ್ಪೋತಿ ವಚನಬಲೇನಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪಕ್ಖನ್ತರಮಾಹ- 'ಆದಿಸ್ಸಾ'ತಿಆದಿ। ಅನಘಣ್ಣು ಪರೇಸು ಆಪರೀಹಿ ದಸ್ಸಾನಿಯಮೇನ ಆಸೋಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯ ನೇವಂ, ಯಥಾಕ್ಕಮಮೇವ ನಿಸ್ಸಿತೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಅನಘಣ್ಣು'ಚ್ಚಾದಿ। ಆಪರಸ್ಸಾತಿ ಆಕಾರತೋ ಪರಸ್ಸ ದಸ್ಸ।

೧೧೮. ಅತ್ಯಾ

ವುತ್ತಿಯಂ ಏತಸ್ಮಿಂ ವಿಸಯೇತಿ ಏತ್ಥ ಏತಸ್ಮಿನ್ತಿ ತ್ಯಾದಿನ್ತವಜ್ಜಿತಪಚ್ಚಯ ವಿಸಯೇತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನತ್ತಾ ಞಾಪಿತೋ ಹೋತೀತಿ ಗಮ್ಯತೇ। ನ ಞಾಪಕತೋತಿ ಇಮಿನಾ ಇದಂ ದಸ್ಸೇತಿ "ಕಿಞ್ಚಿ ವಚನಾನುಸಾರತೋ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನತಾಮತ್ತೇನ ಞಾಪೀಯತೇ ಕಿಞ್ಚಿ ಞಾಪಕೇನ, ಅಸ್ಮಿಮ್ಪಕ್ಖೇ ವುತ್ತಾನುಸಾರತೋ ಕತ್ಥಚಿ ಕಸ್ಸಚಿ ಧಾತುನೋ ಅಪ್ಪಯೋಗೋ ವಿಞ್ಞಾಪೀಯತೀ"ತಿ। ಪಕ್ಖನ್ತರಮಾಹ- 'ಞಾಪಕತ್ತಾಯೇವ ವಾ'ತಿಆದಿ। ಸಮತ್ಥೇತಿ ತಥಾಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ। ಅಸಸ್ಸಾಪ್ಪಯೋಗೋತಿ ಅಸಧಾತುಸ್ಸ ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ತಬ್ಬಾದಿಕೇ ಪಚ್ಚಯೇ ಪರೇ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿಆದೀನಮಪ್ಪಯೋಗೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ವಿನಾಪಿ ಸುತ್ತನ್ತಿ "ಅತ್ಯಾದೀ"ತಿಆದಿಕಂ ಸುತ್ತಂ ವಿನಾಪಿ। ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ "ಅಸಸ್ಸ ಭೂಆದೇಸೇನ ಸಾಧೀಯಮಾನಂ ಸಬ್ಬಮಿಟ್ಠಂ ಬಹುಲಾಧಿಕಾರತೋ ಭೂಧಾತುನಾವ ಸಿಜ್ಝತಿ ವಿನಾಪಿ ಭೂಆದೇಸಸುತ್ತನ್ತರನ್ತಿ ಕತ್ಥಚಿ ಕಸ್ಸಚಿ ಅಪ್ಪಯೋಗಸ್ಸ ಞಾಪಕತ್ತಮ್ಪಿಸ್ಸ ಯುಜ್ಜತಿ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಕರೀಯಮಾನಮಿಹಾಪಿ ಅತ್ಥವನ್ತಂ ಸಿಯಾ"ತಿ।

ಯೇತಿ ಧಾತುಪ್ಪಯೋಗಾ ಯಸ್ಮಿನ್ತಿ ವಿಸಯೇ, ಪಾತಿಸ್ಸಾತಿ 'ಪಾ-ರಕ್ಖಣೇ'ತೀಮಸ್ಸ, ನಪ್ಪಯೋಗೋ ಪಾಯಯತಿ ಪಾಯಯಿತಬ್ಬನ್ತಿಆದಿಪ್ಪಯೋಗೋ ನ ಹೋತೀತಿ। ಏವಮುಪರಿಪಿ ಯಥಾಯೋಗಂ ಞೇಯ್ಯಂ। ಬ್ರೂಸ್ಸಾತಿ 'ಬ್ರೂ=ವಚನೇ'ಇಚ್ಚಸ್ಸ। ಅದಿಸ್ಸಾತಿ 'ಅದ-ಭಕ್ಖಣೇ'ಇಚ್ಚಸ್ಸ। ಈಆದೀತಿ ಭೂತೇ ಈಆದಿ। ಏತಿಸ್ಸ ಚ ಈಆದೀಸೂತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಅವಬೋಧೇ ಏತಿಸ್ಸ ಣಿಸೇಸು ಚ ಈಆದೀಸು ಚ, ಅಜ್ಝೇನೇ ಏತಿಸ್ಸ ಪರೋಕ್ಖಾಸು ಚ ಣಿಸೇಸು ಚ ಈಆದೀಸುಚಾತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಸಬ್ಬತ್ಥ ನಪ್ಪಯೋಗೋತಿ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಬಹುಲಂವಿಧಾನತೋ ಞಾತಬ್ಬಾತಿ ಯೋಜನಾ। ಯಕ್ವಿಕರಣೇನ ನಿದ್ದೇಸಾ 'ಅಸ-ಕ್ಖೇಪನೇತೀ ಮಸ್ಸಾ'ತಿ ವುತ್ತಂ, ತದಾಹ- 'ಅಸಸ್ಸಾ'ತಿಆದಿ।

೧೧೯. ಅಆ

ಸ್ಸಾತಿ ಜಾತಿನಿದ್ದೇಸೋತಿ ಆಹ- 'ಸ್ಸ ಇತಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

೧೨೦. ನ್ತ

ಪುಬ್ಬಸರಲೋಪೇ ರೂಪಸ್ಸ ಸಮಾನತ್ತಾ ಅನ್ತಿನಾ ಅನ್ತು ಚ ಗಹಿತೋತಿ 'ಸನ್ತಿ ಸನ್ತೂ'ತಿ ಉದಾಹರಣದ್ವಯಂ ದಸ್ಸಿತಂ।

೧೨೧. ಪಾದಿ

ತೇ ಚ ಪಾದಯೋ ಜೋತೇನ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಅನ್ವಯಬ್ಯತಿರೇಕೇಹಿ ಕಿರಿಯಾ ಯದಿಪಿ ಧಾತುನಾವ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಕಿಂ ವಿಸಿಟ್ಠಾ ಕಿರಿಯೇ ಚ್ಚಾಹ- 'ಸಾಮಞ್ಞಭೂತಾ ವಿಸಿಟ್ಠಾ ವಾ'ತಿ। ಸೋ ವಿಸೇಸೋತಿ ಯೇನ ವಿಸೇಸೇನ ವಿಸಿಟ್ಠಾ ಕಿರಿಯಾ

ಧಾತುನಾವ ವುಚ್ಚತಿ ಸೋ ವಿಸೇಸೋ। ವಾಚಕ ಭೇದತೋತಿ ಸಾಮಞ್ಞಾಯ ಚ ಕಿರಿಯಾಯ ವಿಸಿಟ್ಠಾಯ ಚ ವಾಚಕಾನಂ ಧಾತೂನಂ ಭೇದತೋ ತೇನಾಪೀತಿ ಕಚ್ಚಾನೇನಾಪಿ। ಸಣ್ಠಾನಂ ಸಣ್ಠಿತಿ।

೧೪೧. ಕಸ

ಕಿಟ್ಠಮದತೀತಿ ಕಿಟ್ಠಾದೋ, ಕಿಟ್ಠಸದ್ದೇನುಪಚಾರತೋ ಕಸಿತಟ್ಠಾನೇ ಉಟ್ಠಿತ ಸಸ್ಸಂ ವುಚ್ಚತಿ।

೧೪೨. ಧಸ್ತೋ

ಠಸ್ಸಾಭಾವತ್ತಂ ನಿಪ್ಫಚ್ಚನ್ತೇತಿ ಅಜ್ಝಾಹಾರೋ।

೧೪೪. ಸಾಸ

ಅನುಸಾಸೀಯಿತ್ಥಾತಿ ಅನುಸಿಟ್ಠೋ ಕಮ್ಮೇ ಕ್ತೋ "ಸಾ ಸಸ್ಸ ಸಿಸ್ವಾ" (೫-೧೧೭) ಸಾಸನಾಯ ಸಾಸಿತುಂ।

೧೪೭. ಬಹ

ಅಥ ಬಹಸ್ಸಾತಿ ಢಾದೇಸಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಛಟ್ಠೀ ಕಸ್ಮಾ ನ ವಿಞ್ಞಾಯತೇತಿ ಆಹ- 'ಬಹಸ್ಸಾ'ತಿಆದಿ। ಢಯೋಗಪಞ್ಚೇನಾತಿ ಢಕಾರೇನ ಸಹ ಯೋಗಪಞ್ಚೇನ ಏಕೀಭಾವೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೪೮. ರುಹಾ

ಳೋಚಾತಿ ವುತ್ತತ್ತಾತಿ ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ "ಯದಾಯಂ ಪಚ್ಚಯಾದೇಸೋ ಸಿಯಾ ತದಾ ಏತೇ ಸಮಾಸೇನೇ-ಕತೋ ನಿದ್ದಿಸೇಯ್ಯಾ"ತಿ, ತೇನಾಹ- 'ಹಳಾತಿ ವದೇಯ್ಯಾ'ತಿ।

೧೪೯. ಮುಹಾ

ಮುದ್ಧೋತಿ "ಧೋ ಹೇತೇಹೀ"ತಿ (೫-೧೪೫) ತಸ್ಸ ಧೋ।

೧೫೦. ಭಿದಾ

ಇಮಸ್ಸಾತಿ 'ಪೀ-ತಪ್ಪನೇ'ತೀಮಸ್ಸ, ಇಹಾತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ। ಪಿನಯೀತಿ ಥೂಲೋ ಅಹೋಸೀತಿ ಅತ್ಥೋ ಸೂಯೀತಿ ಇತಿಸದ್ದೋ ಆದ್ಯತ್ಥೋ, ತೇನ ಅದೀಯಿ ಅಡೀಯಿ ಅಲೀಯಿ ಅಲೂಯೀತಿಮೇ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ। ಯಾವ ಕ್ತಿಗ್ಗಹಣಾತಿ "ಲೋಪೋ ವಡ್ಢಾಕ್ತಿಸ್ಸಾ"ತಿ (೫-೧೫೮) ಕ್ತಿವಚನಾವಧಿ।

೧೫೧. ದಾತ್ವಿ

ಅದೀಯಿತ್ಥಾತಿ ದಿನ್ನೋ, ಅದದೀತಿ ದಿನ್ನವಾ।

೧೫೨. ಕಿರಾ

ಅಕಿರೀ, ಅಕಿರೀಯಿತ್ಥಾತಿ ವಾ ಕಿಣ್ಣೋ, ಅಕಿರೀತಿ ಕಿಣ್ಣವಾ। ಅಪುರೀ ಪುರೀಯಿತ್ಥಾತಿ ಪುಣ್ಣೋ, ಅಪುರೀತಿ ಪುಣ್ಣವಾ। ಅಖಿಯೀತಿ ಖೀಣೋ ಖೀಣವಾ।

೧೫೩. ತರಾ

ಅತರೀ, ಅಜೀರೀತಿ ಕಮೇನ ವಿಗ್ಗಹೋ। ಚೀಯಿತ್ಥಾತಿ ಚಿಣ್ಣೋ, ಚಿನೀತಿ ಚಿಣ್ಣವಾ।

೧೫೭. ಮುಚಾ

ಅಸಕ್ಖೀತಿ ಸತ್ತೋ ಸತ್ತವಾ। 'ಸಜ=ಸಙ್ಗೇ'ತೀ ಮಸ್ಸಾಪಿ ಸತ್ತೋ ಸತ್ತವಾತಿ ಹೋತಿ।

೧೫೮. ಲೋಪೋ

ವಡ್ಢನಂ ವಡ್ಢಿ।

೧೫೯. ಕ್ವಿ

ಅಭಿಭವತೀತಿ ಅಭಿಭೂ।

೧೬೧. ಮಾನ

ಮಸ್ಸ ಲೋಪೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೧೬೩. ಞ್ಞಿಲ

ಗಹೇತ್ವಾ 'ಗಹ-ಉಪಾದಾನೇ'ಗಹಣಂ ಕತ್ವಾ ಗಹೇತ್ವಾ।

೧೬೪. ಪ್ಯೋ

ಓಸ್ಸಟ್ಠಾನುಬನ್ಧಸ್ಸಾತಿ ಪರಿಚ್ಚತ್ತಾನುಬನ್ಧಸ್ಸ। ಯಕಾರಮತ್ತಸ್ಸ ನಿವತ್ತನತ್ಥೋತಿ ವಿಸೇಸನತ್ಥೋತೀಮಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪಾಯತ್ಥಮಾಹ। ತಥಾಹಿ ವಿಸೇಸನಂ ಕೇವಲಯಕಾರತೋ ವಿಸುಂ ಕರಣಂ ಅತ್ಥೋ ಯಸ್ಸಾತಿ ಅಞ್ಞ ಪದತ್ಥೇ ಸತಿ ಕೇವಲಯಕಾರಸ್ಸ ನಿವತ್ತನಂ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ। ಯಕಾರಮತ್ತೇ ಗಹಿತೇ ಕೋ ದೋಸೋತಿ ಆಹ- 'ಯೋ ವಾ ತ್ವಾಸ್ಸ ಸಮಾಸೇತಿಹೀ'ತಿಆದಿ। ಪತ್ವಾತಿ 'ಪತ ಪಥ=ಗಮನೇ, ಪದ=ಗಮನೇ'ಇಚ್ಚಸ್ಸ ವಾ।

೧೬೫. ತುಂ

ತಯೋಪೀತಿ ತುಂಯಾನ ರಚ್ಚಾ।

೧೬೬. ದಿಸಾ

ನಾಪ್ಪಕ್ಕೇತಿ ನ ಅಪ್ಪತ್ತೇ ಪತ್ತೇಯೇವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಞಾಪಕಾಲೋಪೋತಿ "ತಿತಾಲೀಸಾ"ತಿ (೧-೧) ಞಾಪಕತೋಯೇವ ಕ್ತ್ವಾಪ್ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಯೋ ವಕಾರೋ ತಸ್ಸ ಲೋಪೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೭೧. ರಾ ನ

ನನು ನಸ್ಸಾತಿ ವುತ್ತೇ ಪಚ್ಚಯನಕಾರಸ್ಸಾತಿ ಕಥಂ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ಆಹ- 'ನಸ್ಸಾ'ತಿಆದಿ,ನ್ತಮಾನತ್ಯಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ನಸ್ಸ "ನನ್ತಮಾನತ್ಯಾದೀನ"ನ್ತಿ (೫-೧೭೨) ಣತ್ತಪಟಿಸೇಧಾ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ಪಕರಣತೋತಿ [ಪಕಾರೋತಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಆಹ- 'ಪಚ್ಚಯನಕಾರೋವಾ'ತಿ।

೧೭೩. ಗಮು

ಇಚ್ಛೀಯತೇತಿ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬಂ। ಏಸನಂ ಇಚ್ಛಾ। ಇಚ್ಛೀಯಿತ್ಥಾತಿ ಇಚ್ಛಿತಂ, ಆಸನಮಾಸಿತಬ್ಬಂ। ಆಸನಾಯ ಅಚ್ಛಿತುಂ। "ಬ್ಯಞ್ಜನೇ ದೀಘರಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೩೩) ರಸ್ಸೋ।

೧೭೭. ಕರ

ಅಮಾನಪರಚ್ಚಕ್ಕತ್ತೇ ಕುರುಆದೇಸೇನ ನೋದಾಹಟಂ। ಕರಾನೋತಿ "ಮಾನಸ್ಸಮಸ್ಸಾ"ತಿ (೫-೧೬) ಮಲೋಪೋ। ಕಸ್ಮಾ ನ್ತಪುಬ್ಬಭಕ್ಕೇಸು ಕುರು ಆದೇಸೇನ ನೋದಾಹಟನ್ತಿ ಆಹ- 'ವವತ್ಥಿತೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

೧೭೯. ಞೋ

ನಿಗ್ಗಹೀತಸ್ಸಾತಿ "ಮಞ್ಚರುಧಾದೀನ"ನ್ತಿ (೫-೧೯) ಕತನಿಗ್ಗಹೀತಸ್ಸ। ಗಹಣೀಯಂ ಗಣ್ಹಿತಬ್ಬಂ।

ಇತಿ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಪಞ್ಚಿಕಾಟೀಕಾಯಂ ಸಾರತ್ಥವಿಲಾಸಿನಿಯಂ

ಪಞ್ಚಮಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಛಟ್ಠಕಣ್ಡ

೧. ವತ್ತ

ತದತ್ಥಸ್ಸೇವಾತಿ ತಸ್ಸ ಕ್ರಿಯತ್ಥಸ್ಸ। ಯೋ ಕಿರಿಯಾಸಙ್ಖಾತೋ ಅತ್ಥೋ ತಸ್ಸೇವ। ಏತೇನ ಆಧಾರಮೇತಂ ಕ್ರಿಯತ್ಥಸ್ಸಾತಿ ಞಾಪೇತಿ। ನಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ ತದತ್ಥಸ್ಸೇವ ವಿಸೇಸನೇ ಕಾರಣಮಾಹ। ಸುತ್ತಂವಿನಾತಿಪರೇಸಂವಿಯ ಸುತ್ತಂ ವಿನಾ। ತಾಪಿ ವತ್ತಮಾನೇಯೇವ ಭವಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ಇಮಿನಾ ವತ್ತುಮಿಟ್ಠತ್ತಾತಿ ಏತ್ಥ ಸೇಸವಚನಮವಬೋಧೇತಿ। ಏವಕಾರೇನಾ (ತಿ ವತ್ತಮಾನಸ್ಸೇವಾತಿ ಏತ್ಥ ಏವಸದ್ದೇನ।) ತಬ್ಬಿವಚ್ಚಾಥತಿ ವತ್ತಮಾನವಚನಿಚ್ಛಾ।

ತಂಸಮೀಪಸ್ಸಾತಿ ಏತ್ಥ ತಸದ್ದೇನ ಮಹಾಕಸ್ಸಪಸ್ಸ ಸುಭದ್ದವಚನಾನುಸ್ಸರಣಸಙ್ಖಾತೋ ಮರಣಪ್ಪತ್ತಿಹೇತು ದುಕ್ಖಾನುಭವಸಙ್ಖಾತೋ ಚ ಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸೋ ಪರಿಗ್ಗಹಿತೋ, ತೇ ವಾ ವತ್ತಮಾನಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸಾತಿ ತೇಸಮುಭಿನ್ನಮಾಸನ್ನಾನಿ ಕಮೇನ ಅಧಮ್ಮದೀಪನಮರಣಾನಿ, ತೇನಾಹ-ದೀಪನ ಮರಣಾನಮಾಸನ್ನತ್ತಾ'ತಿ। ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ "ತಕ್ಕಾಲವತ್ತಮಾನಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸಸ್ಸ ದೀಪನಮರಣಸಙ್ಖಾತಂ ತಂಸಮೀಪತಾವಿಪಿ ಕಿರಿಯನ್ತರಂ ವತ್ತಮಾನಗ್ಗಹಣೇನ ತಂಸಾಮೀಪ್ಯಂ ಗಯ್ಹತಿ, ಯಥಾ (ಗಙ್ಗಾಸಮೀಪೋ) ದೇಸೋ ಗಙ್ಗಾತಿ ವುಚ್ಚತಿ ತತೋ 'ಗಙ್ಗಾಯಂ ಗಾವೋ'ತಿ ಸಿಯಾ"ತಿ। ಪುರೇ ಇಚ್ಚಾದಿನಾ ಪಕ್ಖನ್ತರಂ ವಿರಚಿತಂ ವುತ್ತಿಕಾರೇನ, ತದುಪದಸ್ಸೇತುಂ ಮುಖಯತಿ 'ಸಭಾವತೋ' ಇಚ್ಚಾದಿ।

ಕಿರಿಯಾಕಾಲೋತಿ ವತ್ತಮಾನಕಿರಿಯಾಕಾಲೋ। ಅವಸಿಸ್ಸತೀತಿ ಪುರೇಪುರಾಸದ್ದೇಹಿ ದೀಪಿತಅನಾಗತಕಾಲತೋ ಅವಸಿಸ್ಸತಿ। ಕಿರಿಯಾ ಕಾಲೇತಿ ದೀಪನಮರಣಕಿರಿಯಾಕಾಲೇ। ತಸ್ಸಾತಿ ದೀಪನಮರಣಸ್ಸ। ವತ್ತಮಾನತ್ತಾತಿ ಏತ್ಥ ವತ್ತಮಾನೇಯೇವ ಭವಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ಸೇಸೋ। ಅನೇನಾತಿ ಪುರೇಚ್ಚಾದಿವುತ್ತಿವಚನೇನ। ಪುರೇಪುರಾಸದ್ದೇಹಿ ಅನಾಗತಕಾಲಾವಗಮೇ ಸತಿ ದಿಪ್ಪತಿ ಮರತೀತಿ ಏತ್ಥ ದೀಪನಮರಣಕಿರಿಯಾಕಾಲೋ ಮುಖ್ಯೇ ತದಾ ವತ್ತತೀತಿಆಹ- 'ಮುಖ್ಯಂ ವತ್ತಮಾನತ್ತಮಾಹೇ'ತಿ। ಪುನ ಪಕ್ಖನ್ತರಮುಪನೀತಂ ಕಾಲೇಚ್ಚಾದಿನಾ ವುತ್ತಿಕಾರೇನ, ತಮುಪದಸ್ಸೇತುಂ ಮುಖಮಾವತ್ತಯತಿ 'ಅನಾಗತೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

ವುತ್ತಿಯಂ ಕಾಲಬ್ಯತ್ತಯೋತಿ ಕಾಲಾತಿವತ್ತನಂ, ವತ್ತಮಾನಕಾಲಾತಿಕ್ಕಮೇನ ಅನಾಗತಕಾಲೇಪಿ ಬಾಹುಲಕಾತ್ಯಾದಯೋ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತದೇವ ಸಮತ್ಥೇತಿ 'ಭವನ್ತೇವ'ಇಚ್ಚಾದಿನಾ। ತ್ಯಾದಯೋತೀಮಿನಾ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಆಖ್ಯಾತಿಕಾನಂ ಗಹಣಂ। ಲಸ್ಸ ದೀಘೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಗಚ್ಛತೀತಿ ಸಕ್ಕಸ್ಸ ಸಹಭಾವಂ ಗಮಿಸ್ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೨. ನಾಮೇ

ಪಟಿಜಾನಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ವತ್ತಮಾನೇ ಅನಾಗತವಚನಂ, ಪಟಿಜಾನನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಇತರಮ್ಪನ ಭೂತೇ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ಆಸಿ, ಕರಿಸ್ಸತೀತಿ ಅಕರಿ, ಚೇತೇ ಸ್ಸಸೀತಿ ಚೇತಿತಾ ಅಸಿ, ಭುಞ್ಜಿಸ್ಸಸೀತಿ ಭುಞ್ಜಿತಾ ಅಸಿ। ಅನೋಕಪ್ಪನಾ ಅಸ್ಸದ್ಧಾ। ಅಮರಿಸನಂ ಅಕ್ಖಮಾ। ಇಮಿನಾವಾತಿ ಅತ್ಥಿವಚನೇ ಉಪಪದೇ ಕೋಧಾ ಸದ್ಧಾಸು ಗಮ್ಮಮಾನೇಸ್ವ-ಸತೀಪಿ ವಚನನ್ತರೇ ಇಮಿನಾವ ಸಾಮಞ್ಞವಚನೇನ ಸಿದ್ಧನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಗರಹಾವಮಾತಿ ತಸ್ಸ ಹೇತುವಚನಂ। ತಥಾಹಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಗರಹಾವಗಮಮೇವ ಸಮತ್ಥೇತಿ। ಅತ್ಥಿನಾಮ ಈದಿಸನ್ತಿ [ಅತ್ಥಿನಾಮಾತಿ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಆಭಿದೋಸಿಕಸ್ಸ ಕುಮ್ಮಾಸಸ್ಸ ಪರಿಭುಞ್ಜನಂ ವಿಜ್ಜತೇ ನಾಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಿಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ತಂ ಅಸದ್ದಹನ್ತೋ ಅಮರಿಸನ್ತೋ ಏವಂ ವದತಿ। ನತ್ಥೀತಿ ಮಞ್ಞೇತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ತೇನಾಹ- 'ಪಚ್ಚಕ್ಖಮಪೀ'ತಿ [ಈದಿಸಮ್ಪೀತಿ] ಆದಿ। ಯೋಪೀತಿ ಸದ್ದಸ್ಸ ಸೋಪೀತಿ ತಸದ್ದೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅತ್ಥೀತಿ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ಥೇತಿ ವುತ್ತವಿಜ್ಜಮಾನತ್ಥೋ ವಕ್ಖಮಾನಪಕ್ಖತ್ತಯೇಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ನನು ಅತ್ಥಿನಾಮ ತಾತಾತಿ ಏತ್ತಕೇ ವುತ್ತೇ ಪಠಮೋ ಅತ್ಥಿನುಖೋಚ್ಚಾದಿಕೋ ನಿಸೀದಿತ್ವಾತಿ ಸದ್ದಪರಿಯನ್ತೋ ಚ, ದುತಿಯೋ ಅತ್ಥಿನುಖೋಚ್ಚಾದಿಕೋ ನಿಸೀದಿತ್ವಾತಿ ಸದ್ದಪರಿಯನ್ತೋ ಚ ತತಿಯೋ ಅತ್ಥಿಮಞ್ಞೇಚ್ಚಾದಿಕೋ ಜಿಗುಚ್ಛನೇಯ್ಯನ್ತಿ ಸದ್ದಪರಿಯನ್ತೋ ಚ ವಚನಪ್ಪಬನ್ಧೋ ಕಥಂ ಲಬ್ಭತೀತಿ ಮನಸಿ ನಿಧಾಯಾಹ- 'ಸೋಪನಾ'ತಿಆದಿ। ಇಮಿನಾತಿ 'ಅತ್ಥಿಯೇವಿಹಾಪಿ ನಿನ್ದಾವಗಮೋ'ತಿ ವಚನೇನ। ಠಾನಭೋಜನೇ ಗರಹತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ವುತ್ತಂ ಸಕ್ಕತಾನುಸಾರೇನ। ನಿಸ್ಸಾಯನಿಸ್ಸಾಯಾತಿ ಯತ್ಥ ಭಗವಾ ನಿಸಿನ್ನೋ ತಂ ಠಾನಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ನಿಸ್ಸಾಯ।

೪. ಭೂತೇ

ಕಿರಿಯಾರೂಪೇತಿ ಕಿರಿಯಾಸಭಾವೇ, ಏವಮಞ್ಞತ್ರಾಪೀತಿ ಅಗಮಿ ಅಗಮಿತ್ಥಾತೀಮೇಹಿ ಅಞ್ಞತ್ರ ಅಗಮುಂ ಇಚ್ಚಾದಿಕೇ ಅಗಮೋಚ್ಚಾದಿಕೇ ಚ। ಅನುದರಾ ಅಲೋಮಿಕಾತಿ ಸನ್ತಮಪ್ಯುದರಾದಿಕಂ ಮಹತ್ತಾಭಾವಪಟಿಪಾದನಾಯ ಬಹುತ್ತಾ ಭಾವಪಟಿಪಾದನಾಯ ಚ ನ ವತ್ತುಮಿಚ್ಛೀಯತೇ।

೫. ಅನ

ಅಞ್ಞಪದತ್ಥವುತ್ತಿಯಾತಿ ವುತ್ತಮಞ್ಞಪದತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತಿ 'ವಕ್ಖಮಾನಲಕ್ಖಣೋ'ಚ್ಚಾದಿನಾ। ವಕ್ಖಮಾನಲಕ್ಖಣೋತಿವುತ್ತಿಕಾರೇನ "ಆಞಾಯ್ಯಾ"ಚ್ಚಾದಿನಾ ವಕ್ಖಮಾನಲಕ್ಖಣೋ। ಅನ್ತೋಕತ್ವಾತಿ ಇಮಿನಾ ಆಸದ್ದಸ್ಸಾಭಿವಿಧಿಮ್ಹಿ ಪವತ್ತಿಮಾಹ। ಅಹರುಭಯತದ್ಧರತ್ತಂ ವಾತಿ ಏತ್ಥ ವಾಸದ್ದೋ ಪಕ್ಖನ್ತರೇ। ಅದ್ಧರತ್ತಸದ್ದೇನ ರತ್ತಿಯಾ ಚತುತ್ಥೋ ಭಾಗೋ-ತ್ರ ವತ್ತುಮಿಟ್ಠೋ, ಅಹೋ ಚ ತಸ್ಸ ಅದ್ಧರತ್ತಞ್ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಇಮಸ್ಸಾಧಿಪ್ಪಾಯತ್ಥಮಾಹ- 'ಅತೀತೇಚ್ಚಾದಿ। ಉಭಯತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿವರತಿ'ಅಯ'ಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ। ಪಞ್ಚಯಾಮೋತಿ ಅತೀತಾಯ ರತ್ತಿಯಾ ಪಚ್ಛಿಮಪಞ್ಚಚತ್ತಾಲೀಸವಿನಾಡಿಕಾಧಿಕಘಟಿಕಾತ್ತಯಂ ಅನಾಗತಾಯ ಪುರಿಮಪಞ್ಚಚತ್ತಾಲೀಸವಿನಾಡಿಕಾಧಿಕಘಟಿಕತ್ಥಯಞ್ಚೇತಿ ಅಡ್ಢಾಧಿಕಸತ್ತಘಟಿಕಾಪರಿಮಾಣೋ ಏಕೋ ಯಾಮೋ ಅಹಸ್ಸ ಚತ್ತಾರೋತಿ ಪಞ್ಚ ಯಾಮಾ ಪಹಾರಾ ಅಸ್ಸಾತಿ ಪಞ್ಚಯಾಮೋ।

> ಗತಾಯಪಚ್ಛಿಮೋ ಯಾಮೋ, ಪಚ್ಛಿಮದ್ಧಮಿಮಸ್ಸ ವಾ।
> ಪಹಾರೋ-ನಾಗತಾಯಾದೀ, ತದದ್ಧಮಪಿ ವಾ ತಥಾ॥
>
> ವುತ್ತಕಾಲಾವಧಿ ಮಜ್ಝೋ, ಕಾಲೋ ಸೋ-ಜ್ಜತನೋ ಮತೋ।
> ತನ್ನಿಸೇಧೇನ ಯೋತ್ವಞ್ಞೋ, ಸೋ-ನಜ್ಜತನೋ ಮತೋ॥

ಅಗಮತ್ಥಾತಿಆದೀಸು ಅಈಸ್ಸಆದೀನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಿಬ್ಯಞ್ಜನಸ್ಸಾಭಾವಾ ನ ಇಞ। ಬ್ಯಾಮಿಸ್ಸೇಪೀತಿ ಅಜ್ಜತನಮಿಸ್ಸೇಪಿ ಭೂತೇ। ನಞ್ಸಮಾಸನಿಸ್ಸಯೇ ಬ್ಯಾಮಿಸ್ಸೇ ಯಥಾ ಪಪ್ಪೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ- 'ಪರಿಯುದಾಸೇತಾವೇ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಅಜ್ಜತನನಿಸ್ಸಯೋತಿ ಬ್ಯಾಮಿಸ್ಸೇ ಅಜ್ಜತನಭಾಗೀನಿಸ್ಸಯೋ। ಅತ್ಥುತಿ ಪಞ್ಹೇ ತು ತದಞ್ಞನಿಸ್ಸಯೋತಿ ಬ್ಯಾಮಿಸ್ಸೇಯೇವ ತತೋ ಅಜ್ಜತನತೋ ಇತರಾನಜ್ಜತನ ನಿಸ್ಸಯೋ ಅಞ್ಞತ್ರಾತಿ ಬ್ಯಾಮಿಸ್ಸತೋ ಅಞ್ಞತ್ರ ಭೂತಕಾಲೇ। ಪಸಜ್ಜೋತಿ ಆ ಈಆದೀನಂ ಪಸಙ್ಗೋ। ಅಜ್ಜಹಿಯ್ಯೋವಾತಿ ಬ್ಯಾಮಿಸ್ಸತಾದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ।

೬. ಪರೋ

ಸಮಾಸೋತಿ ಛಟ್ಠೀಸಮಾಸೋ ಕಾರಕಸಮಾಸೋ ವಾ। ನಿಪಾತನತಾ ಚಾಸ್ಸ ವಿಸೇಸತೋತಿ। ಏತಞ್ಚಾತಿ ಪರೋಕ್ಖೇತಿ ಏತಞ್ಚ। ಕ್ರಿಯತ್ಥಸ್ಸ ಉಪಾಧಿ ವಿಸೇಸನಂ ಕ್ರಿಯತ್ಥೋಪಾಧಿ, ತಸ್ಸ ಕ್ರಿಯತ್ಥೋಪಾಧಿನೋ ಭೂತಾ ನಜ್ಜತನಸ್ಸ ಸಾಧನದ್ವಾರೇನ

ವಿಸೇಸನಂ, ನ ತೂಜುಕಂತ್ಯತ್ಥೋ। ಕಸ್ಮಾ ನೋಜುಕಂ ವಿಸೇಸನಂ ತ್ಯಾಹ 'ಬ್ಯವಚ್ಛೇಜ್ಜಾಭಾವಾ'ತಿ। ತಮೇವ ಫುಟಯಿತುಮಾಹ- 'ತಥಾಹಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

ಸಾಧಿಯಮಾನಾತಿ ಇಮಿನಾ ಧಾತ್ವತ್ಥಸ್ಸಾಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನತಂ ಬೋಧೇತಿ। ತೇ ಸನ್ತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ। ಸನ್ತೋ ವಿಜ್ಜಮಾನೋ ವಿಸಯೋ ಯೇಸಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ತೇ ಸಮ್ಭಾವೋ ತತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ। ನೇತಿ ಪಟಿಸೇಧೇ, ಸಾಧನದ್ವಾರೇನ ವಿಸೇಸನತ್ತೇ ಬ್ಯವಚ್ಛೇಜ್ಜಸಬ್ಭಾವಾ ಯಥಾವುತ್ತದೋಸೋ ನ ಭವತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ದೋಸಾ ಭಾವಮೇವ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ಯಸ್ಸಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಯಸ್ಸಾತಿ ಧಾತ್ವತ್ಥಸ್ಸ। ತತ್ಥಾತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಅಪ್ಪಚ್ಚಕ್ಖೇ ಧಾತ್ವತ್ಥೇ। ಕಾರಕಾನಂ ಸತ್ತಿಸಭಾವತ್ತಾ ಸಾಪಿ ಅಪಚ್ಚಕ್ಖಾ ವಾತಿ ಚೋದೇತಿ ನನುಚೇಚ್ಚಾದಿನಾ। ಅಸತ್ತೋತಿ ಅಸಮತ್ಥೋ।

ಅತ್ತಾನಾಮ ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಕ್ಖೋತಿ ತಬ್ಬಿಸಯೇ ಅಮ್ಹಕಾರಕಸ್ಸ ವಿಧಾನಮಯುತ್ತನ್ತಿ ಮನಸಿ ನಿಧಾಯ ಯಂ ವುತ್ತಂ ವುತ್ತಿಕಾರೇನ, ತಮುಪದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- 'ನನುಚೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಅತ್ತಬೋಧನೀಯಾಪಿ ಹಿ ಕಿರಿಯಾ ಯದಾ ಚಿತ್ತವಿಕ್ಖೇಪತೋ ನೋಪಲಕ್ಖೀಯತೇ, ತದಾಯಂ ಪರೋಕ್ಖಾ ಭವತಿ, ತೇನುತ್ತಮವಿಸಯೇಪಿ ಪರೋಕ್ಖಭಾವೋ ತಸ್ಸಾ ಭವತ್ವೇವ। ಜಾಗರತೋಪಿ ಯದಾ ಮದಾ ಮನೋಬ್ಯಾತಙ್ಗತೋ ಅನುಪಲದ್ಧಿ, ತದಾಪಿ ಭವತ್ಯೇವೇತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತಂ ಬ್ಯಾಸತ್ತವಚನಂ। ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಕಾಲೇತಿ ಕಿರಿಯಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಕಾಲೇ, 'ಸುತ್ತೋ-ಹಂ ಕಿಂ ವಿಲಲಾಪ, ಮತ್ತೋ-ಹಂ ಕಿಂವಿಲಲಾಪೇ'ತಿ ಇದಮತ್ರೋದಾಹರಣಂ। ಚಿತ್ತ ಚಿಕ್ಖೇಪವಿಸಯಪ್ಪದಸ್ಸನಾಯೇತ್ಥ ಸುತ್ತವಚನಂ।

೭. ಏಯ್ಯಾ

ಏಯ್ಯಾದೋತೀಮಿನಾ ಏಯ್ಯಾದ್ಯತ್ಥೋ ಗಹಿತೋತಿ ಬೋಧೇತುಂ ಯೇನೇಚ್ಚಾದಿಕಂ ವುತ್ತಂ। ನಿಮಿತ್ತಸದ್ದಾಪೇಕ್ಖಾಯ ತನ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ ವಿಸಯಸದ್ದಾಪೇಕ್ಖಾಯಸೋತಿ ವುತ್ತಂ। ತೇಸನ್ತಿ ಏಯ್ಯಾದೀನಂ। ವಿಸಯಂ ದಸ್ಸೇತಿ 'ಹೇತುಫಲೇಸ್ವಿಚ್ಚಾದಿಕೋ'ತಿ। ಆದಿಸದ್ದೇನ ಪಞ್ಹಪತ್ಥನಾದಯೋ ಗಹಿತಾ। ಅಥಾತ್ರ ಕ್ರಿಯಗ್ಗಹಣಾಭಾವೇ ಕ್ರಿಯಾತಿಪತ್ತಿಯನ್ತಿ ಕಥಂ ಲಬ್ಭತಿಚ್ಚಾಹ- 'ಕ್ರಿಯಾತಿ ಪತ್ತಿಯ'ನ್ತಿ ಆದಿ। ಕ್ರಿಯಾತಿಪತ್ತಿಯನ್ತಿ ವಿವರಣಂ ಕತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಅಭಿಧೇಯ್ಯದ್ವಾರೇನಾತಿ ಕಿರಿಯಾಸಙ್ಖಾತಅತ್ಥಮುಖೇನ, ಪಕತಕ್ರಿಯತ್ಥ ವಿಸೇಸನತ್ತಾತಿ ಕ್ರಿಯತ್ಥಾಧಿಕಾರತೋ ಅಧಿಕತಸ್ಸ ಧಾತುಸ್ಸ ವಿಸೇಸನತ್ತಾ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ "ಅತಿಪತ್ತಿಯನ್ತಿ ಅಧಿಕತಕ್ರಿಯತ್ಥವಿಸೇಸನಂ, ವಿಸೇಸನಞ್ಚ ಹೋನ್ತಂ ನೋಜುಕಂ ಭವಿತುಮರಹತಿ ಕಿಞ್ಚರಹಿ ಅಭಿಧೇಯ್ಯದ್ವಾರೇನ, ತಥಾಹಿ ಅತಿಪತನಂ ನಾಮ ಕ್ರಿಯಾಯ ಹೋತಿ, ನ ಕ್ರಿಯತ್ಥಸ್ಸ ಅಯುಜ್ಜನತೋ, ತಸ್ಮಾ ಅತಿಪತ್ತಿಯನ್ತಿವುತ್ತೇಕ್ರಿಯಾತಿಪತ್ತಿ ಯನ್ತಿ ಇದಂ ಕ್ರಿಯತ್ಥವಿಸೇಸನಂ ಹೋನ್ತಂ ಅಭಿಧೇಯ್ಯದ್ವಾರೇನ ಹೋತೀತಿ ಕ್ರಿಯಾತಿಪತ್ತಿಯನ್ತಿ ವಿವರಣಂ ಕತ"ನ್ತಿ। ವಿಧುರಪ್ಪಚ್ಚಯೋಪನಿಪಾತತೋತಿ ವಿರುದ್ಧಪ್ಪಚ್ಚಯಸಮವಾಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಕಾರಣವೇಕಲ್ಲತೋವಾತಿ ಹೇತುಮತೋ ಫಲಸ್ಸ ಯೋ ಹೇತು ತಸ್ಸ ವಿಕಲತ್ತೇನ। ತತ್ರೇತೀಮಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ವತ್ತಮಾನವಿಸಯೇತಿ। ಕ್ರಿಯಾತಿಪತ್ತಿಯನ್ತಿ ಭೂತಾದಿ ಕ್ರಿಯಾತಿಪತ್ತಿಯಂ। ಲಿಙ್ಗತೋತಿ ನಿಮಿತ್ತೇನ। ಗಮಕೇನ ಲಿಙ್ಗೇನ ಗಮ್ಮಾಯಾತಿಪತ್ತಿಯಾ ಬುಜ್ಝನಕಾಲಂ ವತ್ತಮಾನೋ ಕಾಲೋ ನ ತಿಟ್ಠತಿ ಅತಿಕ್ಕಮತೀತಿ ಆಹ- 'ವತ್ತಮಾನತಾಯ ಬ್ಯತಿಕ್ಕಮಾ'ತಿ। ತದೇವ ಫುಟಯತಿ 'ಸಮಕಾಲ'ನ್ತಿಆದಿನಾ। ಸಮಕಾಲನ್ತಿ ಏಕಕ್ಖಣೇ। ವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಕ್ರಿಯಾತಿಪತ್ಯಸಮ್ಭವಾ ತದವಸಿಟ್ಠಾತೀತಾನಾಗತೇಸ್ವೇಯ್ಯಾದೀನಮ್ಭಾವೋ (ಅಞ್ಞಥಾ) ನುಪಪತ್ತಿಯಾತಿ ವುತ್ತಂ ವುತ್ತಿಯಂ 'ಸಾಮತ್ಥಿಯಾತಿಆದಿ।

ಲಿಙ್ಗೇನಾತಿ ಏತ್ಥ ಪುಬ್ಬೇ ದಕ್ಖಿಣೇನ ಗಮನೇ ಸತಿ ಸಕಟಸ್ಸಾಪರಿಯಾ ಭವನದಸ್ಸನಂ ದಕ್ಖಿಣೇನ ಗಮನಸ್ಸ ಸಕಟಾಪರಿಯಾಭವನಹೇತುತ್ತೇ ಲಿಙ್ಗಂ, ದಕ್ಖಿಣೇನ ಗಮನಸ್ಸಾತಿಪತ್ತಿಯಾ ಅಞ್ಞತೋ ಗಮನಾದಿ ಲಿಙ್ಗಂ। ಸಕಟಾ ಕಿರಿಯಾಭವನಾತಿಪತ್ತಿಯಾ ಸಕಟೇ ಗರುಭಾರಾರೋಪನಾದಿ ಲಿಙ್ಗಂ। ಪಠಮವಯೇ ಅರಹತ್ತಭವನಂ ತಂಹೇತುಭೂತಞ್ಚ ಪಬ್ಬಜ್ಜಂ

ಪರೇಸಂ ಪಠಮವಯೇ ಪಬ್ಬಜ್ಜಾನಿಮಿತ್ತಾರಹತ್ತಪ್ಪತ್ತಿಲಿಙ್ಗೇನ ವಿಞ್ಞಾಯ ಪಬ್ಬಜ್ಜಾಯಾತಿಪತ್ತಿ ಘರಕಮ್ಮಬ್ಯಾವಟತಾದಿಲಿಙ್ಗೇನ, ಅರಹತ್ತಸ್ಸಾತಿಪತ್ತಿ ಚ ಪಬ್ಬಜ್ಜಾನಿಮಿತ್ತಾಭಾವೇನ [ಭಾವವಿರಹೇನ (ಪೋತ್ಥಕೇ)] ಲಿಙ್ಗೇನಾವಸೇಯತೇತಿ ಲಿಙ್ಗೇನ ಭೂತ ಕ್ರಿಯಾತಿಪತ್ತಿ ಪನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ಯದಿ ಪನೇವಮಭಿಞ್ಞಾಲಾಭೀ ಪಯುಞ್ಜತಿ ತದಾ ಪಚ್ಚಕ್ಖಞಾಣೇನೇವ ಸಬ್ಬಂ ವಿಞ್ಞಾಯ ಪಯುಞ್ಜತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಲಿಙ್ಗತೋವಸೀಯಮಾನಾಯನ್ತಿ ಪನ ಬಾಹುಲ್ಲೇನ ವುತ್ತಂ।

೮. ಹೇತು

ನಿಚ್ಚಭವನಂ ಹೇತು (ತ್ಯಾದಿನಾ) ಹೇತುಫಲಭಾವೋಯೇವೇತ್ಥ, ನಾತಿ ಪತ್ತೀತಿ ದೀಪೇತಿ। ಸಬ್ಬಪ್ಪಚ್ಚಯೋದಾಹರಣವಸೇನಾತಿ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಏಯ್ಯಾದೀನಮ್ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಉದಾಹರಣವಸೇನ। ಹೇತುಫಲಾನಂ ಸಬ್ಭಾವತೋತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಹೇತುಫಲಾನಿ ದಸ್ಸೇತಿ ಹನನಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ। ಏವಂ ಹೇತುಫಲಸಬ್ಭಾವತೋ ಸಬ್ಬಕಾಲೇ ಚ ವಿಧಾನತೋ ಏತ್ಥ ವತ್ತಮಾನೇಪಿ ಪಪ್ಪೋತೀತಿ ಭಾವೋ। ಸೋ ಚ ಹೇತುಹೇತುಮನ್ತಭಾವೋ ಚ।

೯. ಪಞ್ಹೇ

ಪಚ್ಛಿಮಂ ಪಚ್ಛಿಮಂ ಪದನ್ತಿಆದೀಸು ಪಞ್ಹೋತಿ ಪುರಿಮಂ ಪದಂ, ಸಮ್ಪುಚ್ಛನಾತಿ ಪಚ್ಛಿಮಂ ಪದನ್ತಿಆದಿನಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಸಮೇಚ್ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಪುಚ್ಛನಾ ಸಮ್ಪುಚ್ಛನಾ, ಯಾಚನಂ ದೇಹೀ ತ್ಯಾದಿನಾ ಯಾಚನಮತ್ಥಂ, ಇಟ್ಠಸ್ಸಾಸಮ್ಪತ್ತಸ್ಸಾತ್ಥನಮಿಟ್ಠಾಸಿಂಸನಂ। ಪತ್ತಕಾಲವಸೇನ ಚ ವಿಸಯಭೇದೇನ ಭಿನ್ನಾಯ ಪೀತಿ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಪತ್ತಕಾಲಂ ದಸ್ಸೇತಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತಸ್ಸಾತಿಆದಿನಾ। ನಿಮಿತ್ತಭೂತಸ್ಸಾತಿ ತಂತಂಕಿಚ್ಚಸಮ್ಪಜ್ಜನೇ ಕಾರಣಭೂತಸ್ಸ। ವಿಧಿ ನಾಮ ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಿಕಸಮ್ಪರಾಯಿಕ ನಿಮನ್ತಣಾಮನ್ತಣಾಜ್ಝೇಸನಪೇಸನಾನಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಅನುಞ್ಞಾಪತ್ತಕಾಲೇಸು ಚ ಪಞ್ಚಮೀ ವಿಹಿತಾ ಪರೇಹಿ, ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಿಕಾದೀಸು ಪಞ್ಚಸು ಸತ್ತಮೀ। ಇಧ ಪನ ತೇ ದ್ವೇಪಿ ವಿಧಿವಿಸೇಸಾಯೇವಾತಿ ವಿಧಿಮ್ಹಿ ಅನ್ತೋಕರಿತ್ವಾ ಏಯ್ಯಾದಿಂ ವಿಧಾತುಂ ಯಂ ವುತ್ತಂ ವುತ್ತಿಕಾರೇನ, ತದಿದಾನಿ ವತ್ತುಕಾಮೋ ಆಹ- 'ಅನುಞ್ಞಾಪತ್ತಕಾಲೇಸುಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ವಿಧಿಪ್ಪತೀತಿಮೇವ ಪಕಾಸೇತಿ 'ಏವಂ ಕರೇಯ್ಯಾಸೀ''ತಿಚ್ಚಾದಿನಾ। ಅನುಜಾನನ್ತೋಪಿ ದೀಪೇನ್ತೋಪಿ ಕಿರಿಯಾಸು ಬ್ಯಾಪಾರೇತಿಯೇವಾತಿ ಬ್ಯಾಪಾರಣಮ್ಪತೀತಿತೋತಿ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಪೇಸನೇಪಿ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಬ್ಯಾಕರಣಞ್ಞೂನಂ ಸತ್ತಮೀವಿಧಿಚ್ಛಿತೋತಿವುತ್ತಿಕಾರೇನ ಯಂ ವುತ್ತಂ, ತಂ ದಾನಿ ವತ್ತುಮಾಹ- 'ಪೇಸನೇಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ। ಸಮೂಲತನ್ತಿ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಸದ್ದಿಕಾನಂ ಸತ್ತಮೀವಿಧಿವಿಧಾನಮೂಲೇನ ಸಮೂಲತಂ। ''ಅನುಮತಿಪರಿಕಪ್ಪತ್ಥೇಸು ಸತ್ತಮೀ''ತಿ (೩-೧-೧೧) ಕಚ್ಚಾನಸುತ್ತಂ। ಕತ್ತುಮಿಚ್ಛತೋ ಪರಸ್ಸ ಅನುಜಾನನಂ ಅನುಮತಿ, ಪರಿಕಪ್ಪನಂ ಸಲ್ಲಕ್ಖಣಂ ನಿರೂಪನಂ ಪರಿಕಪ್ಪೋ ಹೇತುಫಲಕಿರಿಯಾ ಸಮ್ಭವೋ ಚ, ತಸ್ಮಿಂ ಅನುಮತ್ಯತ್ಥೇ ಚ ಪರಿಕಪ್ಪತ್ಥೇ ಚ ಸತ್ತಮೀವಿಭತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅತ್ಥಗ್ಗಹಣೇನ ವಿಧಿನಿಮನ್ತಣಾಮನ್ತಣಾಜ್ಝೇಸನ ಪತ್ಥನಾಪತ್ತಕಾಲೇಸು ಚ।

೧೦. ತು ಅನ್ತು

ಉದಾಹಟಾತಿ ಗಚ್ಛತು ಗಚ್ಛನ್ತುಆದಿನಾ ಉದಾಹಟಾ। ದದಾತೂತಿ ಯಾಚನೇ।

೧೧. ಸತ್ಯ

ಅರಹತ್ಥೇ ಚಾಯಮೇವ ಪಯೋಗೋ, ತೇನ ಭವಂ ಖಲು ರಜ್ಜಂ ಕರೇಯ್ಯ ಭವಂ ಅರಹೋತಿ ಯೋಜೇತ್ವಾ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೧೨. ಸಮ್ಭಾ

ಯೋಗ್ಗತಾಜ್ಝವಸಾನನ್ತಿಮಸ್ಸಾತ್ಥಪದಂ , ಸತ್ತಿಸದ್ದಹನನ್ತಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯಸ್ಸ ಸದ್ದಹನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪಯೋಗಾನುಸಾರಿತಂ ದೀಪೇತೀ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಗಮ್ಮಮಾನೇತಿ ಸಮ್ಭಾವೇಮಿಚ್ಚಾದಿನಾ ಭ್ವಾದಿಧಾತೂಹಿ ಅವುಚ್ಚಮಾನೇಪಿ ಗಮ್ಯಮಾನೇ। ಉದಾಹಟಂ 'ಅಪಿಪಬ್ಬತಂ ಸಿರಸಾ ಭಿನ್ದೇಯ್ಯಾ'ತಿ। ಮಹಾಬಲತಾಯ ಹತ್ಥಿಹನನೇ ಅಲಮತ್ಥವಿಸಯೇ ಸಮ್ಭಾವನೇ ಸತ್ಯಪಿ ಅಲಂ ಸದ್ದೋ-ತ್ರಾಲಮತ್ಥೋ ಯುತ್ತೋತಿ ನ ಭವನ್ತೇತ್ಯಾದಯೋ ಹನಿಸ್ಸತಿ। ಧಾತುನಾತಿ ಏತ್ಥ ಧಾತುಗ್ಗಹಣೇನ ಭ್ವಾದಯೋ ಗಯ್ಹನ್ತೇ ತತ್ಥ ಧಾತುಸದ್ದಸ್ಸ ರುಳ್ಹತ್ತಾ ಪುಬ್ಬಾಚರಿಯಸಞ್ಞಾಯ ವಾ। ಉದಾಹಟನ್ತಿ ಭುಞ್ಜೇಯ್ಯ ಭವಂ ತ್ಯಾದಿನಾ।

೧೩. ಮಾಯೋ

ಸೂತಿ ಮಾಸೂತಿ ಏತ್ಥ ಸುಸದ್ದೋ। ಏತ್ಥ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಉದಾಹರಣೇ। ನಿವತ್ತೇತಿ ಮಾಸದ್ದೋತಿ ಸೇಸೋ। ಆರದ್ಧನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ವತ್ತಮಾನಂ ವನಗಮನಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಅನ್ತೋಭೂತಣ್ಯತ್ಥಾತಿ ಣಿಪ್ಪಚ್ಚಯಾಭಾವೇಪಿ ಅತ್ತನಿ ಅನ್ತೋಭೂತಣ್ಯತ್ಥ ಧಾತುತೋ। ಈಆದೀನಂ ಆಆದೀನಞ್ಚ ಸಕಕಾಲೋನಾಮ ಭೂತೋ ಕಾಲೋ। ಧಾತುಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸ್ಸಭಾವೋ, ತೇನಾಹ-'ಧಾತ್ವತ್ಥ ಸಮ್ಬನ್ಧೇ ವಿಸೇಸನ ವಿಸೇಸ್ಸಭಾವಲಕ್ಖಣೇ'ತಿ। ಸಬ್ಬತ್ಥಾಖ್ಯಾತ ವಾಚ್ಚೋತ್ಥೋ ವಿಸೇಸ್ಸೋ ಸ್ಯಾದ್ಯನ್ತವಾಚ್ಚೋ ವಿಸೇಸನಂ।

ಇಟ್ಠೋತಿ ಪರೇಸಮಿಟ್ಠೋ। ಜಾನನತ್ಥವಸೇನ ಗಮನತ್ಥತ್ತಾತಿ "ಗಮನತ್ಥಾ ಕಮ್ಮಕಾ"ತಿ (೫-೫೯) ಸುತ್ತೇ ಗಮನತ್ಥಸದ್ದೇನ 'ಯೇ ಗತ್ಯತ್ಥಾ ತೇ ಬುದ್ಧ್ಯತ್ಥಾ'ತಿ ಜಾನನತ್ಥೋಪಿ ಗಹಿತೋತಿ ಏವಂ ಗಹಿತಜಾನನತ್ಥವಸೇನ ಗಮನತ್ಥತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಭಿಮತಾನಿ ಪಾಣಿನಿಯಾನಂ। ತಥಾ ಸದ್ದಸ್ಸತ್ಥಮಾಹ- 'ಅನನ್ತರೇನ ಗತತ್ಥ'(ನ್ತಿ ಅನ)ನ್ತರೇ ವುತ್ತೇನ ಕರಣಭೂತೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಭಿಮತೋತಿ ಪಾಣಿನಿಯಾನಮೇವ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತಸಮುಚ್ಚಯಂ ವತ್ತುಮಾಹ- 'ಸಮುಚ್ಚಯೋ'ಇಚ್ಚಾದಿ। ಅಥಾತ್ರ ಕಥಮನೇಕಾಸಂ ಕಿರಿಯಾನಂ ಚೇಯ ಮಾನತಾ ಯಾವತಾ ಏಕಾವಾಟನಕಿರಿಯಾಜ್ಝಯನಕಿರಿಯಾ ಚೇತ್ಯಾಸಙ್ಕ್ಯಾಹ- 'ಸಾಧನಭೇದನೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಮಠಾದಿಸಾಧನಾನಮ್ಭೇದೇನಾಟನ ಕಿರಿಯಾಯಪಿ ಭೇದೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಕ್ಕಿರಿಯಾಪ್ಪಧಾನಸ್ಸಾತಿ ಸಾ ಲವನಕಿರಿಯಾ ಪಧಾನಮಸ್ಸ ಕತ್ತುನೋ। ಯೋ- ಯಮಞ್ಞೇಪಿ ನಿಯೋಜೇನ್ತೋ ವಿಯ ಕಿರಿಯಂ ಕರೋತಿ ಸೋ ನಾ-ಞ್ಞಕಿರಿಯಾಪಧಾನೇ ಯುತ್ತೋ, ತಕ್ಕಿರಿಯಾಪ್ಪಧಾನೇಯೇವೇತಿ।

೧೪. ಪುಬ್ಬ

ಮಹಾವಾಕ್ಯರೂಪತ್ತಾ ಪಕರಣಸ್ಸ ತದಪೇಕ್ಖಾಯ ವಾಕ್ಯೇಕದೇಸತ್ತಂ "ವತ್ತಮಾನೇ ತಿಅನ್ತಿ, ಭವಿಸ್ಸತಿ"ಚ್ಚಾದೀನಂ ವಾಕ್ಯಾನನ್ತಿ ಆಹ 'ವಾಕ್ಯೇಕದೇಸೇಹೀ'ತಿ। ಅತೋಯೇವಮಾಹ-ವಾಕ್ಯಾವಯವೋಪರೋ-ಧುನಾ ಕರೀಯತೇ'ತಿ। ವಿಧಿವಾಕ್ಯತ್ತಮಸ್ಸ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ನಿಯಮವಾಕ್ಯತ್ತಂ ದಾನಿ ದಸ್ಸೇತುಂ 'ಅಥವಾ ನಿಯಮತ್ಥಮಿದನ್ತ್ಯಾದಿನ'ನ್ತ್ಯಾಹ। ನಿಯಮಸುತ್ತತ್ತಮೇವ ಫುಟಯತಿ 'ತೇಹಿ'ಚ್ಚಾದಿನಾ। ತೇಹಿ ತೇಹಿ ಸುತ್ತೇಹೀತಿ "ವತ್ತಮಾನೇ ತಿ ಅನ್ತಿ"ಚ್ಚಾದೀಹಿ ತೇಹಿ ತೇಹಿ ಸುತ್ತೇಹಿ। ಇಮಿನಾತಿ "ಪುಬ್ಬಪರಾ"ದಿನಾ ಇಮಿನಾ ಸುತ್ತೇನ। ನನು ತುಮ್ಹಾಮ್ಹಸೇಸೇಸೂತಿ ಏತ್ತಕೇ ವುಚ್ಚಮಾನೇ 'ತುಮ್ಹಾಮ್ಹಸದ್ದವಚನೀಯೇಸು ತದಞ್ಞಸದ್ದವಚನೀಯೇಸು ಚ ಕಾರಕೇಸೂ'ತಿ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ ಕುತೋ ಗಮ್ಯತೇ ಯೇನೇವಂ ವಿವಟಂತ್ಯಾಹ- 'ಕತ್ತುಕಮ್ಮೇ'ಚ್ಚಾದಿ। ಕತ್ತಾದೀಸು ವಿಧಾನಞ್ಚ ವಕ್ಖತಿ।

ಕತ್ತುಕಮ್ಮಾನಮೇವಾತಿ ಇಮಿನಾ ಭಾವಂ ಬ್ಯವಚ್ಛಿನ್ದತಿ। ತಥಾ ಚ ವಕ್ಖತಿ- 'ತುಮ್ಹಾಮ್ಹಸದ್ದವಚನೀಯತ್ತಾಭಾವಾ'ತಿ। ಅಸತ್ವಭೂತಾಯೇಚ್ಚಾದಿಕಮೇಕವಚನ ಸಮ್ಭವೇ ಕಾರಣಂ, ತುಮ್ಹಾಮ್ಹೇಚ್ಚಾದಿಕನ್ತು ಪಠಮಪುರಿಸಸಮ್ಭವೇ। ತುಮ್ಹಾಮ್ಹಸೇಸೇಸು ಹೋನ್ತಾ ಮಜ್ಝಿಮುತ್ತಮಪಠಮಾ ಕಥಂ ಭಾವಾದೀಸು ವಿಞ್ಞಾಯನ್ತಿ ಕಥಞ್ಚ ತುಮ್ಹಾಮ್ಹಾದಿಸದ್ದವಚನೀಯಸ್ಸ ಕಾರಕತ್ಥಸ್ಸಾಖ್ಯಾತೇನ ತತ್ಥ ವಿಹಿತೇನ ಸಞ್ಞಾವಿಭತ್ತಾ ತುಮ್ಹಾಮ್ಹಾದಿಸದ್ದಪ್ಪಯೋಗಾಭಾವೋಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯ ಯಂ ವುತ್ತಂ ವುತ್ತಿಯಂ ತಂದಾನಿ ವಿವರನ್ತೇನ 'ಯದಿ ಭಾವಾದೀಸು ಮಾನಾದಯೋ ನ ವಿಧೀಯನ್ತೇ ತದಾಮಾನಾದೀಸು ಪರೇಸು ಭಾವಾದೀಸು ಕ್ಯಲಾದೀನಂ ವಿಧಾನಮೇವ ನೋಪಪಜ್ಜತೀ'ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಾಮತ್ಥಿಯೇನ ತುಮ್ಹಾದೀಸು ಕಾರಕೇಸು ಮಜ್ಝಿಮಾದೀನಂ ಭಾವೋ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ತೇನೇವ ತುಮ್ಹಾದಿಕಾರಕತ್ಥಸ್ಸ ತತ್ಥ ವಿಹಿತೇನಾಖ್ಯಾತೇನ ಸಞ್ಞಾಪಿತತ್ತಾ ತುಮ್ಹಾದಿಸದ್ದಪ್ಪಯೋಗೋ ನಾಮ ನ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ

‘ತುಮ್ಹಾದಿಸ್ವಿ’ಚ್ಚಾದಿಕಮಾರದ್ಧಂ। ಯಜ್ಜೇವಂ ತುಮ್ಹಾದಿಸದ್ದಪ್ಪಯೋಗೋಯೇವ ನ ಸಿಯಾ ಚ್ಚಾಹ- ‘ಯಜ್ಜೇವ ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಪರಿಹಾರಮಾಹ- ‘ಸಸದ್ದೇನಾ’ತಿ। ತುಮ್ಹಾದಿಸದ್ದೇನ। ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಇಚ್ಚನೇನಾಭಿಹಿತಮೇವ ಬಹುತ್ತಂ ಬಹವೋತಿ ವಚನೇನಾನುಜ್ಜತೇ। ವಚನಾಭಾವೇ ಕಥಂ ತುಲ್ಯಾಧಿಕರಣತ್ತಂತ್ಯಾಹ- ‘ಅನುಜ್ಜಮಾನಸ್ಸಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಅನುಜ್ಜಮಾನಸ್ಸಾತಿಅನುವದಿತಬ್ಬಸ್ಸ ಗಚ್ಛತಿಚ್ಚಾದಿನಾ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸ ಕತ್ತುನೋ।

ಅನುವಾದೇನಾತಿ (ತುಮ್ಹಾದಿ) ಅನುವಾದೇನ। “ನಾಮಮ್ಹಿ ಪಯುಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ತುಲ್ಯಾಧಿಕರಣೇ ಪಠಮೋ”ತಿ (೩-೧-೫) ಕಚ್ಚಾನವಚನಂ, ತೇನಾಹ- ‘ತೇನೇವಿ’ಚ್ಚಾದಿ। ಅಸಮಾನಾಧಿಕರಣತ್ತಾ ಹಿ ‘ತಯಾಪಚ್ಚತೇ’ಚ್ಚಾದೋ ನ ಭವತಿ। ತಥಾಹಿ ತಯೇಚ್ಚೇತಂ ಕತ್ತುವಾಚೀ ಪಚ್ಚತೇಚ್ಚೇತಂ ಕಮ್ಮವಾಚೀ ಕಮ್ಮೇ ಆಖ್ಯಾತಪ್ಪಚ್ಚಯ ವಿಧಾನತೋ।

‘ಏಹಿ ಮಞ್ಞೇ ರಥೇನ ಗಮಿಸ್ಸಸೀ’ತಿ ಪಾಣಿನಿಯಾತಿಮತನಿಪ್ಫಾದನಕ್ಕಮೋ (ನಿರಸ್ಸ) ತೇ ‘ಪರಿಹಾಸೇ’ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಮಞ್ಞತಿಸ್ಸ ಪಯೋಗೇತಿ ಉಪಪದವಸೇನ ಮನಧಾತುಸ್ಸ ಪಯೋಗೇ। ಧಾತುಮ್ಹಾತಿ ಗಮಿಆದಿತೋ। ಉತ್ತಮ ಪುರಿಸೇಕವಚನೇ ಪತ್ತೇತಿ ಗಮಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಪತ್ತೇ। ಮಜ್ಝಿಮೋಭಿಮತೋತಿ ಗಮಿಸ್ಸಸೀತ್ಯಭಿಮತೋ। ಮಜ್ಝಿಮೇ ಪತ್ತೇತಿ ಮಞ್ಞಸೇತಿ ಪತ್ತೇ, ಉತ್ತಮೇಕವಚನ ಮಿಟ್ಠನ್ತಿ ಮಞ್ಞೇತಿಟ್ಠಂ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ “ಮಞ್ಞಸೇ ತ್ವಂ ರಥೇನ ಗಮಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ ಮಞ್ಞೇ ತ್ವಂ ರಥೇನ ಗಮಿಸ್ಸಸೀತಿ ಭವತೀತಿ (ವುತ್ತ”ನ್ತಿ)। ಏಹಿ ಮಞ್ಞೇಚ್ಚಾದಿ ನ ಕಿಞ್ಚಿ ವುತ್ತಂ ವುತ್ತಿಯಂ। ಯಥಾಸವಿಸಯೇವಮಜ್ಝಿಮುತ್ತಮಾ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ, ತಥಾಸಮ್ಬನ್ಧಮುಪದಸ್ಸಯಮಾಹ- ‘ಏವಮೇತ್ಥಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ’ಚ್ಚಾದಿ। ಪರಾಭಿಮತಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಂ ಕುರುಮಾನೋ ಆಹ- ‘ನತ್ವೇವ’ಮಿಚ್ಚಾದಿ। ಅಥೋಚ್ಚತೇಚ್ಚಾದಿನಾ ಪರಾಧಿಪ್ಪಾಯಮಾಹ- ‘ಯದೇ’ಚ್ಚಾದಿ।

ಯದೇವಮಭಿಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ ‘ಮಞ್ಞಸೇ ತ್ವಂ ರಥೇನ ಗಚ್ಛಾಮೀ’ತಿ ಯದಾ ಏವಮಭಿಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಕರೀಯತೀತ್ಯತ್ಥೋ। ಸೋ ಚೇವಮನುಗತೋತಿ ‘ಮಞ್ಞೇ ಅಹಂ ತ್ವಂ ರಥೇನ ಗಚ್ಛಸಿ’ಚ್ಚೇವಂ ಸೋ ಚ ಪಯೋಗೋ ಅನುಗತೋತ್ಯತ್ಥೋ। ಪಕಾರನ್ತರಕಪ್ಪನಾಯಾತಿ ‘ಮಞ್ಞಸೇ ತ್ವಂ ರಥೇನ ಗಚ್ಛಾಮೀ’ತಿ ಅನ್ತರಕಪ್ಪನಾಯ।

೧೫. ಆಈ

ತೇನಚಾತಿ ಸಮಾಸಿತತ್ತೇನ ಚ,ಸ್ಸತ್ಯಾದೀನಮಗ್ಗಹಣನ್ತಿ ಯದಿ ತೇಸಂ ಗಹಣಂ ಸಿಯಾ ಆಈಸ್ಸಾದೀಸೂತಿ ನ ಸಮಾಸೇನ ವದೇಯ್ಯ।

೧೭. ಭೂಸ್ಸ

ಕತಾಕತಪ್ಪಸಙ್ಗೀಯೋ ವಿಧಿ ಸೋ ನಿಚ್ಚೋ-ನಿಚ್ಚಾ ಬಲವಾತಿ ಪಠಮಂ ವುಕ ಭವತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ- ‘ಕತಾಕತಪ್ಪಸಙ್ಗಿತ್ತಾ’ಚ್ಚಾದಿ।

೧೮. ಪುಬ್ಬ

ಅಆದ್ಯಪೇಕ್ಖೇತಿ ಅಆದೀಸೂತಿ ಅನುವತ್ತಅಆದ್ಯಪೇಕ್ಖೇ।

೨೩. ಕರ

ನನು ಚ ‘ಸೋಸ್ಸಾ’ತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ “ಕ್ವಚಿ ವಿಕರಣಾನ “ಮಿಚ್ಚೇವ (೫-೧೬೧) ಲೋಪೋ ಸಿಯಾತಿ ‘ಕರಸ್ಸ ಕು’ನ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ಚೋದನಮನಸಿ ನಿಧಾಯಾಹ- ‘ಕ್ವಚಿ ವಿಕರಣಾನಂ ತ್ಯಾದಿ। ಅಞ್ಞತ್ರಪಯೋಗಾನುಸರಣಾ ಪಯೋಗಾನುಸರಣಂ ವಿನಾ ಓಲೋಪೋ

ವಿಞ್ಞಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೧೫. ಹಾಸ್ಸ

ಕಾರಿಯಂ ಆಹಞ್ಞಞ್ಞಾತಮಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಕಾರಿಯೀ, ತೇನ ಅಪರೋ ಕಾರಿಯೀ ಹಞ್ಞತಿ ಹಿಂಸೀಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಸಹೋಸ್ಸೇಹೀತಿ ಕರಸ್ಸ ಓಕಾರೇನ ಸ್ಸೇನ ಚ ಸಹ ಹಾಸ್ಸ ಸ್ಸೇನ ಸಹಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ಕಥಂ ಓಸ್ಸೇಹಿ ಸಹೇವ ವುತ್ತಾ ದೇಸೋತಿವಿಞ್ಞಾಯತೀಚ್ಚಾಸಙ್ಕಿಯಾಹ- 'ಸಹವಚನಸಾಮತ್ಥಿಯಾ'ತಿ। ಸಹ ಸದ್ದಸ್ಸ ಸಹತ್ಥ(ಸ್ಸ ಚ) ಸೋಸ್ಸ ಸ್ಸೇನಾತಿ ಕಥನಸಾಮತ್ಥಿಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿವರತಿ 'ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ। ಏವಂ ಮಞ್ಞತೇ- ಓಸ್ಸಾನ ಮನಾದೇಸಿತ್ತೇ ಇಚ್ಚಾದಿನಾ ಪಾಠೇನ ಭವಿತಬ್ಬಮಿವ ಲಕ್ಖೀಯತೇ… ತೇನೇವ ಪಾಠೇನಸಹವಚನಸಾಮತ್ಥಿಯಸ್ಸ ಪತೀತಿಸಬ್ಭಾವತೋ। ನ ತು 'ಏವಂಮಞ್ಞತೇಓಸ್ಸಾನಮನ್ತಾದೇಸತ್ತೇ ಹಾಸ್ಸಚಾತಿ ವಚನಮನತ್ಥಕಂ ಸಿಯಾ ಹಾ ತೋ ಚೇತ್ತ್ವೇವ ವದೇತ್ಯ ಓಸ್ಸಾನಮನಾದೇಸಿತ್ತೇ'ಚ್ಚಾದಿನಾ ಪಾಠೇನ… ಓಸ್ಸಾನಮನ್ತಾದೇಸಪ್ಪಸಙ್ಗಸ್ಸೇವಾಭಾವತೋ। ನಹೇತ್ಥಾದೇಸಾದೇಸಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಘಟ್ಟೋ ಅತ್ಥಿ… ಸೋಸ್ಸಾತಿ ವಿಸೇಸನಭಟ್ಠಿಯಾಪ್ಪಧಾನಾಯ ಸ್ಸೇನಾತಿ ಸಹತ್ಥೇ ತತಿಯಾಯ ಚ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ। ಉಭಯತ್ಥಾತಿ ಸ್ಸತ್ಯಾದೀಸುಸ್ಸಾದೀಸು ಚ।

೧೮. ಆಈ

ಪುಬ್ಬಸರಲೋಪೋತಿ ವಿಕರಣಲೋಪೋ ಆಕಾರಾದೇಸೇ ಚ ದ್ವೀಸು ವಾರೇಸು ಪುಬ್ಬಸರಲೋಪೋ।

೧೯. ಗಮಿ

ಅಗಾತಿ ಈಮ್ಹಿ ಲಲೋಪೋ, ಆಕಾರಾದೇಸೇ ಚ ಪುಬ್ಬಸರಲೋಪೋ।

೨೦. ಡಂಸ

ಅಗಞ್ಛಾ ಅಗಚ್ಛೇತಿ ನಿಗ್ಗಹೀತಾಗಮೇನ।

೨೧. ಞಾನಾ

ಉಜ್ಝಿತಾನುಬನ್ಧಾನನ್ತಿ ಪರಿಚ್ಚತ್ತಾನುಬನ್ಧಾನಂ।

೨೨. ಆಈ ಊ

ಸುತ್ತೇ ಆತಿ ಇಮಿನಾ ಉಭಯತ್ಥ ಪರಮಪುರಿಸೇಕವಚನಂ ಗಹಿತನ್ತಿ ಆಹ- 'ಆ'ತಿಆದಿ।

೨೪. ಕುಸ

ಅಭಿರೂಹೀತಿ "ಬ್ಯಞ್ಜನೇ ದೀಘರಸ್ಸಾ"ತಿ (೧-೩೩) ದೀಘೋ।

೨೫. ಆ ಈ ಸ್ಸ

ಪರೋಕ್ಖಾಪರನಾಮಧೇಯ್ಯಾನನ್ತಿ ಪರೋಕ್ಖಾತಿಅಞ್ಞನಾಮಾನಂ।

೩೮. ಏಯ್ಯಾ

ತೇಹೇವಾತಿ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಸುತ್ತದ್ವಯೇಹೇವ, ಸಹಚರಿತಞಾಯೇನಾತಿ "ಭೂತೇ ಈ ಉಂ"ಇಚ್ಚಾದೋ (೬-೪) ಪರಚ್ಛಕ್ಕೇ ಪಠಮ ಪುರಿಸೇಕವಚನಆಕಾರೇನ "ಅನಜ್ಜತನೇ ಆಊ"ಇಚ್ಚಾದೋ (೬-೫) ಪುಬ್ಬಚ್ಛಕ್ಕೇ ಪಠಮಪುರಿಸೇಕವಚನ ಆಕಾರೇನ ಚ ಸಹಚರಿತಾಕಾರಾನಮೇವ ಪಚ್ಚಾಸತ್ತಿಯಾ ಸಹಚರಿತಾ ಪತ್ತಿವಸೇನ ಪವತ್ತಞಾಯೇನ ಗಹಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಗಹಿತತ್ತಾ ತ್ವಾದಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೀ ಗಯ್ಹತೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ನಿಸ್ಸಯಕರಣಂ ನಾಮ ಬ್ಯತ್ತಿವಸೇನೇವ, ನ ಸಾಮಞ್ಞವಸೇನಾತಿ ಆಹ 'ಏತೇನಾ'ತಿಆದಿ।

೪೦. ಏಓ

ಅನ್ತಸರಾದಿಲೋಪೋ "ರಾನುಬನ್ಧೇನ್ತಸರಾದಿಸ್ಸಾ"ತಿ (೪-೧೩೨)।

೪೨. ಓಸ್ಸ

ಆದೇಸಾನನ್ತಿ ಅಆದೀನಮಾದೇಸಾನಂ।

೪೬. ಇಂಸ್ಸ

ಪುಬ್ಬಸ್ಮಿನ್ತಿ ಅಕಾಸಿನ್ತಿ ಏತ್ಥ।

೫೨. ತಸ್ಸ

ಕ್ರಿಯತ್ಥವಿಹಿತಾನಮ್ಪಿ ಧಾತುವಿಹಿತಾನಮ್ಪಿ ಅಞ್ಞೇಸಂ ತಬ್ಬಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ನ ಗಹಣನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೫೪. ಮಿಮಾ

ಅಮ್ಹೀತಿಆದೀನಿ ವತ್ತಮಾನೇ ತ್ಯಾದೀಸು ವಾ ಮಿಮಾನಮುದಾಹರಣಾನಿ।

೫೭. ಹಿಮಿ

ಮುಯ್ಹಾಮಿ ಮುಹ=ವೇಚಿತ್ತೇ "ದಿವಾದೀಹಿ ಯಕ" (೫-೧೧)।

೬೧. ಞಾಸ್ಸ

ಜಾನಾತಿ "ಞಾಸ್ಸ ನೇ ಜಾ" (೫-೧೨೦)

೬೭. ಹನಾ

ಛ ಚ ಖಾ ಚ ಛ ಖಾ।

೭೦. ಕಮಿ

ಇಮಿನಾ ಕತಾ ಕಯಿರಾತಿ ಅಜ್ಝಾಹರಿತಬ್ಬಂ।

೭೧. ಟಾ

ಏಯ್ಯುಮಾದೀನಂ ಏಯ್ಯಸ್ಸಾತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಉಪಾದಿವಜ್ಜಿತಸ್ಸಾತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ।

೭೪. ಗುರು

ಓಕಾರೋ ಗುರುತಿ ಸಂಯೋಗಪುಬ್ಬತ್ತಾ ವುತ್ತಂ।

೭೬. ಓವಿ

ವಿಕರಣಸದ್ದಸ್ಸ ಅಞ್ಞಥಾಪಿ ಬ್ಯವಚ್ಛೇದಕತ್ತಸಮ್ಭವೇ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತಂ ಬ್ಯವಚ್ಛೇದಕತ್ತಮ್ಪಟಿಪಾದೇತುಮಾಹ- 'ಯದಿಪಿ'ಚ್ಚಾದಿ।

೭೮. ಏಯ್ಯಾ

ಅಞ್ಞತ್ರಾಪೀತಿ ಭವೇಯ್ಯಾಮುಭವೇಯ್ಯಾಮಇಚ್ಚತ್ರಾಪಿ।

ಇತಿ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಪಞ್ಚಿಕಾಟೀಕಾಯಂ ಸಾರತ್ಥವಿಲಾಸಿನಿಯಂ

ಛಟ್ಠಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ನಿಟ್ಠಿತಾ ಚ ಸಬ್ಬಥಾ ಸಾರತ್ಥವಿಲಾಸಿನೀ ಟೀಕೇತಿ।

ನಿಗಮ

೧. ಸಬ್ಬದಾ ಸುಭದಾಯಿತ್ತಾ, ಸತ್ತಾನನ್ತನಿಸೇವಿತೇ।
ಪಸತ್ಥೇ-ನ್ವತ್ಥಸಞ್ಞಾಯ, ಪಞ್ಞಾತೇ ಸುಭಸಞ್ಞಿತೇ॥

೨. ಚಾಗವಿಕ್ಕಮಪಞ್ಞಾನುದ್ದಯಾದಿಗುಣಸಾಲಿನಾ।
ಸುಭಸೇನಾಧಿನಾಥೇನ, ಕಾರಿತೇ ವಸತಾ ಸತಾ॥

೩. ಪಟಿಸಲ್ಲಾನಸಾರುಪ್ಪೇ, ವಿಹಾರೇ ಸಾಧುಗೋಚರೇ।
ಮನೋನುಕೂಲೇ ಯೋಗೀನಂ, ವರೇ ವಿಕ್ಕಮಸುನ್ದರೇ॥

೪. ಥೇರೇನ ರಚಿತಾ ಸಾಯಂ, ಸಾಸನುಜ್ಜೋತನತ್ಥಿನಾ।
ಟೀಕಾ ಗುರುಪದಮ್ಭೋಜ, ರಜೋಮತ್ಥಕಸೇವಿನಾ॥

೫. ಬಹುಸ್ಸುತಾನಂ ವಿಞ್ಞೂನಂ, ಪರಮತ್ಥಾವಗಾಹಿನಂ।
ಪವತ್ತತು ಚಿರಂ ಚೇತೋ, ರಞ್ಜಯನ್ತೀ ನಿರನ್ತರಂ॥

೭. ಯೇಸಂ ನ ಸಞ್ಚಿತಾ ಪಞ್ಞಾ, ನೇಕಸತ್ತನ್ತರೋಚಿತಾ।
ಸಮ್ಮೋಹಬ್ಭಹತಾವೇತೇ, ನಾವಬುಜ್ಝನ್ತಿ ಕಿಞ್ಚಿಪಿ॥

೮. ಕಿನ್ತೇಹಿ ಪಾದಸುಸ್ಸೂಸಾ, ಯೇಸಂ ನತ್ಥಿ ಗುರೂನಿಹ।
ಯೇ ತಪ್ಪಾದರಜೋಕಿಣ್ಣಾ, ತೇವ ಸಾಧೂವಿವೇಕಿನೋ॥

೮. ಪುಞ್ಞೇನ ಸತ್ಥರಚನಾಜನಿತೇನ ತೇನ,
ಸಮ್ಬುದ್ಧಸಾಸನವರೋದಯಕಾರಣೇನ।
ಲೋಕಾಮಿಸೇಸುಪಿ ಕಿಲೇಸಮಲಾ ಅಲಗ್ಗೋ,
ಸಮ್ಬುದ್ಧಸಾಸನವರೋದಯಮಾಚರೇಯ್ಯಂ॥

೯. ಯೇ-ನನ್ತತನ್ತರತನಾಕರಮನ್ಥನೇನ,
ಮನ್ಥಾಚ ಲೋಲ್ಲಸಿತಞಾಣವರೇನ ಲದ್ಧಾ।
ಸಾರಾಮಥಾತಿ ಸುಖಿತಾ ಸುಖಯನ್ತಿ ಚಞ್ಞೇ,
ತೇಮೇ ಜಯನ್ತಿ ಗುರವಾ ಗುರವೋ ಗುಣೇಹಿ॥

೧೦. ಟೀಕಾಯೋ ವಿನಸಾದಿನಂ ವಿರಚಯೀ ಯೋ ಕಣ್ಠಭೂಸಾಪರೋ,
ವಿಞ್ಞೂನಂ ಜಿನಸಾಸನಾಮಲಮತೀಸೋ-ಕಾಸಿ ಚಾನಾಕುಲಂ।
ಸನ್ತೋಸಕ್ಕಮನೋಮನೋಮಕಮನೋ ಸಬ್ಭಾವನೀಯೋ ಮಹಾ,
ಸಾಮೀ ಮೇ ಗುರುಪುಙ್ಗವೋ ವಿಜಯತೇ ಸಾರೀಸುತೋ-ಯಂ ಭುವಿ॥

೧೧. ರಾಜಾ ವಿಕ್ಕಮಬಾಹು ಬಾಹಿತರಿಪೂ ತಾತ್ವಸ್ಸ [ಭಾತಾಸ್ಸ] ಲೋಕಿಸ್ಸರೋ,
ಸಮ್ಮಿತ್ತಾನಿಹನೋ ತಿಸೀಹಳಪತೀ ಯೋಯಂ ಮಹಾವಿಕ್ಕಮೋ।
ನಿಬ್ಭೀತೋ [ತಿಸೂರೋ] ವಿಜಯಾದಿಬಾಹು ವಿಜಯೀ ಸೋ ಆಸಿ ಲಙ್ಕಿಸ್ಸರೋ,
ತಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಫಲಂ ಚಿರಾಯ ಫಲತಞ್ಚೇತಂ ಸತಂ ಸನ್ತತಂ॥

ಸಿದ್ಧಿ ರತ್ಥು

೧. ಅಗ್ಗಮ್ಮೋತಿವಂಸೇನ, ಅಭಯಾರಾಮಸಾಮಿನಾ।
ಪಞ್ಚಿಕಾವಣ್ಣನಾಭೂತಾ, ಸಾ ಸಾರತ್ಥವಿಲಾಸಿನೀ॥

೨. ಮ್ರಮ್ಮಕ್ಖರಮಾರೋಪೇತ್ವಾ, ವಿಸೋಧೇತ್ವಾ ಯಥಾಬಲಂ।
ಸಕಿಯಬ್ಯವಹಾರೇನ, ತಿಥೀವಸು ಕರಿನ್ದುನಾ॥

೩. ಯುತ್ತೇ ವಸ್ಸೇ ಲಙ್ಕಾದೀಪಾ, ಸರಟ್ಠಮಾಹತಾ ಪುನ।
ಭಾಸ್ಸಪ್ಪದೀಪಕಾತನ್ತ, ಕಾಸಿಕಾಪಞ್ಚಿಕಾದಿಹಿ॥

೪. ಸಂಸನ್ದಿತ್ವಾ ವಿಚಾರೇತ್ವಾ, ವಾಚೇತ್ವಾಚ ಪುನಪ್ಪುನಂ।
ಊನಾಧಿಕಾದಿ ದೋಸಾನಿ, ಅಪನೇತ್ವಾ ಸಿನೇಸಿನೇ॥

೫. ಸುದ್ಧಟ್ಠಕೇ ಚ ವಸ್ಸೇಸಾ, ಪಾಪಿತಾ ಪಕತಿಟ್ಠಿತಿಂ।
ಸುದ್ಧಾಸುದ್ಧಂವ ದಸ್ಸೇನ್ತೀ, ಸೋಧೇತು ಪಾಠಸುದ್ಧಿಯಾ॥